

Ino. 46

Inv. 9925.

CHRONICA

HUSILOR SI A EPISCOPIEI

CU ASEMINEA NUMIRE

DUPRE DOCUMENTELE EPISCOPIEI ȘI ALTE MONUMENTE

ALE TEREI

SCRISA

DE EPISCOPUL DUNAREI-DE-JOSU

MELCHISEDEK.

BUCURESCI

42. TYPOGRAPHIA C. A. ROSETTI, STRADA COLTEA 42.

1869.

(198) (00)

59-94

953

CONTROL 1954

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota 9925

1961

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C14072

1869
48. CATEGORIA A ROBERTA. XILINA. COLTA 48

„Adusu-mi-amă amintē de dīlele cele din începutū, eugetat-amū la tōte
„lucururile tēle, la faptele mānelorū tēle amū gânditū. Psalmū 142. 5.

*Spune-voiu vorbele cele din începutū, cāte am auđitū și le-am cuno-
„scutū, și pāriații nostrīi ne au povestitū.“ Psalmū 77. 2, 3.

„Să se serie pentru generațiunea fiitōre, și poporulū ce se plāzmuesce
„va lāuda pre Domnulū,“ Psalmū 101. 18.

„Mulți scriitorī s'au nevoitū de au scrisū rōndulū și povestea țerilor,
„și au lāsātū izvodū pe urmā, și bune și rele, se remāe feciorilor și ne-
„poților, să le hie cele bune de învețeturā, iar cele rele ca să se pōtā
„feri ca să nu se înnee anīi ceī trecuți, și apoi să nu se pōtā
„șei ce s'au lucratū, să se asemene hierelor și dobitōcelor celor mute și
„fără minte:

(Vorn. Urechīā. Procuvent.)

„Nur dann erst, wen die Moldau sich einer aufgeklärtern Regierung,
die zur Aufmunterung der Gelehrten aus allen Kräften mitwirkte, zu er-
freuen haben wird, nur dann erst dürfte mann . . . zur echten histori-
schen Gewissheit gelangen (A. Wolf. Erster Theil. Seit. 153).

„Numai când Moldova se va bucura de unū guvernământū măi lumi-
natū, carele să confăptuēscā din tote puterile spre încuragiarea bărbați-
lorū erudiți, numai atunci se va putea ajunge la certitudinea istorică.“

PREFAȚĂ.

Ca Locotenentă de Episcopă ală Hușilor, de la începutulă anulă 1861 până la finele anulă 1864, am avută ocasiune să cetescă și să studieză documentele de deosebită natură, ce posede acéstă Episcopă de la înființarea ei și până în timpulă nostru. Am găsită în ele ună mare thesaură de sciință istorică, archeologică, filologică, etc. bine conservată într'ună periodă de timpă aprópe de 300 ană.

Parte din acelu thesaură o comunică prin acéstă operă națiunei române; dar tot-o-dată recomandă zelulă științifică și patriotică ală Bărbăților de littere și sciință, că acolo a remasă încă mare dosă de cunoscinți privitoare la Istoria nóstră naționale, în tóte ramurile ei, politică, religiósă, soțială, litterariă, etc.

Lipsa de istorii specială și detaliate, din care să se vedă modurile în care s'a manifestată activitatea și viața în diferitele ramuri ale arbore-

lui național al Românilor, face o lacună foarte mare în existența noastră națională; și cu cât lumina se respândește pe orizontul patriei, pe atâta această lipsă devine mai vedută și mai simțită.

Avându multe opere istorice, scrise atât de Români, cât și de streini, noi încă nu avem istoriă. Operile acele se ocupă exclusiv cu partea politică și administrativă a țerei. Și acesta de multe ori foarte vag și pe scurt, în cât și noi astăzi putem dice despre operele acestea, aceea ce óre-când dicea Vornicul Urechiă despre vechiul Letopiseț moldovinesc: „Că nice de viața Domnilor, cari au fost tótă cârma, nu aleg, ne cum lucrurile din lăuntru se alégă“ (*). „Lucrurile din lăuntru“, la care allude Vornicul Urechiă, adică: Religia, cu instituțiunile sêlle; scóla, litteratura, cu operele sêle; starea soțială, cu organismul se și cu moravurile bune și rële; Administrația, justiția, óstea, industria, artele, agricultura, și alte ramuri, în care se manifestă viața unei națiuni: unele sunt uitate de istoricii noștri cu totul; altele atinse foarte pe scurt, și numai ca de la întemplantare ici-cole.

Tóte aceste părți ale Istoriei nóstre naționale zac ascunse în Archiva Statului, în documentele Episcopielor, Monastirilor, ale familielor boeresci și redeşesci, și pe la persoane private. Când aceste documente se vor da la lumină și studia de ómini competentă, atunci se va videa viața și activitatea națiunei române, și împreună cu ele, adevărata și completa istoriă națională.

(*) Procurvntarea la „Letopiseț“.

Din acest motiv, și pentru îndemnarea și a altor contrași Români, clerici și laici, cari vor fi posedându asemenea prețioase monumente ale activității generațiunilor trecute ale României, ca să nu le țină în întunecul nesciinței, ci să le scôtă la lumină spre a întinde domeniul științei despre Istoria națională: Subscrisul am compus „Chronica Hușilor,” duple documentele aflătoare la Episcopia de Huși, și duple altele publicate de differiți bărbați, iubitori de istoria țerei lor, în timpurile moderne.

În această Operă, în particular, Hușenii vor găsi Istoria Orașului și a strămoșilor lor; Moldova — o parte din Istoria ei; Biserica română — o parte din existența sea în viacurile trecute, și material pentru fiitoare compunere a Istoriei sêlle speciali; națiunea română în genere — un prețios material la mărețul edificiu al Istoriei sêlle, ai căreia Architecți și Maistri se pregătesc pe bancele scólelor nóstre naționali.

Biserica română în adevăr merită dulcele epitet de *Mamă* a Românilor. Ea ne a nutrit spiritualmente, ne a înzestrat cu o mare zestre națională: în domeniile ce ni le-a conservat ca un deposit sacru; ne a păstrat încă ca un odor prețios izvórele istorice ale vieții naționali, menite de a arăta o dată lunei civilizate, de câte secole Români, în pozițiunea lor modestă, lucrăz pentru civilizațiune, și pentru ușurarea suferințelor omenirei, cu tóte obstaculele ce tot-dé-una au opus progresului lor dușmanii cei aprigi și nenblânșiți.

Fiă, ca Archiva Statului, unde acum sînt grămădite mai tóte aceste documente bisericești, să le păstreze cu aceeași religiozitate, precum le-a păstratú Biserica! Perderea lorú ar aduce o daună incalculabilă, și în viacú irremediabilă. De aceea Guvernulú ar face unú mare bine națiunii și științei, dacă, necruțiînd suma trebuitóre, ar tipări tóte documentele vechi ce posede Archiva Statului. Pe urma unei asemenea publicațiuni, în curêndú s'ar videa minunú pe câmpulú Istoriei naționali.

Documentele Episcopiei de Huși, care aú servitú la compunerea acestei opere, se coprind în cincú condice, parte copiate, parte originali. Condicele aceste sîntú citate în *Chronică* fórte adese ori. Acele cu documentele originali sînt însemnate cu numerile latine I, II, III; acele cu documente copiate se însémnă cu litterile A. B.

Condica cu No. I-iú cuprinde 15 chrysóve domnești originali, atingétóre de diferite dispozițiuni, privitóre la administrarea materială și spirituală a Episcopiei de Huși, și care se reproducú séú se citéză în opera presentă, la rîndulú lor.

Condica No. II cuprinde peste 70 cărți domnești de scutélă, date Episcopiei de Domni în curgerea viacului 17-le; deaseminea doué copii de chrysóve domnești, și câteva ordine ale Vornicilor de țera de josú.

Condica No. III, cuprinde peste 140 cărți domnești de scutélă, copii de chrysóve, corespondințe administrative, etc; cea mai mare parte —

din viaculŭ 18-le, și numai câteva la fine — din viaculŭ 19-le.

Condicele A. B. cuprind copii de pe documentele originali ale Episcopiei. Acest feliŭ de condice de documente se află pe la tóte Episcopiele și Monastirile, pentru păstrarea documentelor, ale cărora originale adese ori erau espuse perderei.

Premitŭ acum „Chronica Hușilor,“ ca unŭ începutŭ, și sperŭ, dacă Bunulŭ Dumneđeŭ îmi va ajuta, că voiŭ publica după ea: Chronica Mitropoliei Moldaviei, Chronica Monastirilor, și Chronica scólelor în Moldova.

Incheiŭ rugândŭ pe Onorabiliŭ cetitoriŭ, cu cuvintele pré Venerabiluluŭ Episcopŭ de Huși Mitrofanŭ :

„Unde veți afla niscare lunecături în lucrulŭ acesta, să nu blestemați, ci ca bunŭ și cu bună inimă îndireptați și nu ne puneți în ponosŭ, ci ertați, că și noi sântem ómenŭ, asemenea pátimași, ținuți de slaba fire, carea nu lasă nici pre unŭ omŭ a remânea fără greșală.“ (Chronica Hușilor, pag. 147).

Episcopŭ alŭ Dunării-de-Jos.

MELCHISEDEK.

Inocențiu Episcopu de Huși

CHRONICA HUSILOR
ȘI
A EPISCOPIEI CU ASEMENEA NUMIRE.

INTRODUCERE

1. Numirea și originea Hușilor. — Insemnătatea strategică. — Castelul
Domnescu. — Reședința princiară. — Greutățile pozițiunii.
Planul. — Colonizația.

În documentele posterioare ale Episcopiei de Huși, orașul în care se află ea, une ori se numește *Huși*, alte ori *Hușul*. Dacă ne întorcem la cele mai vechi documente slavone, deasemenea găsim că une ori numele acestui loc se întrebunțază în plural, d. e. în uricele domnesci date din Huși se adaoge la urmă, că s'a scris „8 xсeчx :“ în *Huși*. Alte ori îl găsim în singular, d. e. în inscripțiunea slavonă de la Marele Stefan, ce se păstrează d'asupra ușii bisericei Episcopiei, carea se va reproduce mai jos, se dice că biserica s'a zidit „sz Гско :“ în *Huso*. Acésta duplă numire în singular și în plural, provine de la usul cum s'a format la noi cea mai mare parte de numirile localităților, adică de la numele personei ce a posedat mai întâi acel loc, prin daniă s'eu cumpăratură de la Domnia. Câtă trăia întâiul posesor, locul se numia depe numele lui în singular, d. e. moșia lui *Bradiciu*, a lui *Dolheciu*, a lui *Averu*, a *Armașulu*, a *Husulu*, etc. După mórtea lui, locul trecendă la urmașii lui și devenind mai mulți posesori, numirea locului, din singular, trecea în plural, d. e. *Brădicescii*, *Dolhescii*, *Averes-*

ciș, *Armășeniș*, *Hușii*, etc. Așa dără amândouă numirile, singulară și plurală, sunt logice. Observăm în însă numai atâta, câtă privește numirea Hușilor, că dacă se întrebuintează în singular, ca se fiă conformă cu istoria și cu Gramatica Română, ar trebui să se scrie și să se pronunțe: *Huș*, care este numele primitiv al locului, precum s'a vădit mai sus în inscripțiunea citată. Finalul *ș* de la singular, dupe limba Română, la plural se preface în *și*, d. e. *pus* — *puși*, *duș* — *duși*, *trămis* — *trămiși*, *Huș* — *Huși*, etc.

Asupra originii numirii *Huș* sevă *Huși* sunt câteva versiuni: Una populară, provenită de la locuitorii Ungurii ce trăesc în satul Cornii, situat în laturea de mără-nopte a Hușilor. Acestă versiune pretinde, că din vechime pe locul unde astă-zi este tãrgul Hușilor, ar fi fost numai uă măcelăria, de unde locuitorii de la Corni cumpărau carne, carea în limba ungară se numesce *Hus* (*Huș*). Prin urmare, când ei se duceau la carne, dăcă în limba lor, că se ducă la „*Huș*“ și că de aici s'ar fi trăgându numirea locului *Huși*.

Altă versiune este aceea pe carea o aflăm la Andreas Volf, autorul operei germane intitulată: *Beiträge zu einer statistisch — historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. Erster Theil*. Etă ce ne spune el la pag. 154 despre derivațiunea numelui Hușilor, pe temeiul unor autori ungar: „Numele *Huși* îl are acest loc de la Hsișii, care în anul 1460, fiind alungați din Ungaria, au venit în Moldova și au căpătat permisiune de la Voevodul Stefan cel Mare a se aședa acolo. Atunci ei au fondat acest loc, și în amintirea stimabilului lor de atunci *Ioan Husul*, i au dat acest nume. Dară fiind că după câtă-va timp cea mai mare parte din ei

aă fostă alungați și din această țără, apoi restulă Unguriloră husiți a trecută la religiunea catolică; dără numele acestui din noă fundată tĕrgușoră nu l'ău schimbată, în cătă elă până în timpulă nostru se numesce Hușă (după pronunția ungară.) *)

Acăstă opiniune de origine totă ungară, și pe carea însuși autorulă ei *Timon* o dă ca ună „dicitur: se dice“, o găsimă repetită și la autorii români moderni: la Domnulă Suțu în opera sea: „Notiții statistice despre Moldova.“ Pag. 52; și la Domnulă Hâjdeu în opera „Ión Vodă celă cumplită,“ pag. 131.

Nu tăgăduimă că uă asemenea coloniă de persecutați pentru credințele loră religiöse ar fi găsită în Moldova refugiulă și mântuirea loră, mai alesă că acestă faptă se basază pe temeuri solide istorice, descoperite în urmă, și prin care se constată, că acei colonisti Husiți s'ău aședată la Huși, la Romană și în satele de prin pregiură; deasemine că în urmă ei ărăși s'ău convertită la catolicismulă papală; că pe la anulă 1571, cândă s'ău convertită acesti colonisti, ei erau în numără ca la 2000 de ómeni (Istor. tolerant. religiós. în România. D. Hâjdeu, pag. 29).

Și în adevără pe urmași acestoră Unguri îi găsimă pină astă-đi în prejmetele Romanului. În partea despre mēđă-nópte a Hușiloră, pe moșia Episcopiei, se află satulă Corni, deaseminea locuită de Unguri papisti, car însă astăđi nu înțelegă altă limbă, de cătă acea Romă

(*) Să se vadă: Ungrisches Magazin, 3 Band, seit. 105. (Pressburg. 178?—8). Acăstă sjunere a lui Peter Zoeld, mĕ-a comunicat'ă și unulă din Ungurii ce viețuescă în Huși. Dără de la clerulă Moldovenescă nu amă putută afla ceva considerabilă. Hustum oppidum (Husch,) in tribus collibus positum, ab Hussitis, quos anno 1460 Matthias rex relegarat, appellationem acceperisse (dicitur). Vide Timon additament, ad imag. antiqu. et nov. Hung. Epist. II. pag. 16.

nă, în carea preoții lor ū le și facŭ predica. Din documentele Episcopiei se pare că acești Ungurŭ, dacă nu în totulŭ, în mare parte nu suntŭ descendinți ai coloniștilorŭ Husiți. Din planulŭ Episcopiei, făcutŭ pe la finele véculei 18-lea, se vede că pe loculŭ unde este acumŭ satulŭ Cornii, locuiaŭ „poslușnicii amestecați cu tĕrgoveți.“ Prin *poslușnici* se înțelege în documentele Episcopiei *ómenŭ veneticŭ*, aduși de prin alte țeri, în deosebite rînduri, spre serviciulŭ Episcopiei. Inșă totŭ-nă-dată în planulŭ citatŭ se însemnă, că acolo „a fostŭ sileșce de satŭ vechiŭ.“ Putemŭ presupune, că colonistii husiți, pe la 1460, vorŭ fi fondatŭ și locuitŭ acelŭ *satŭ vechiŭ*; dară în urmă pentru óre-care grele împregiurări ilŭ vorŭ fi părăsitŭ și se vorŭ fi aședatŭ aiurea. În ținutulŭ Hușilorŭ (judetŭlŭ Fălciului) Ungurŭ se află numai în satulŭ Răducăneniŭ.

Ce se atinge de aserțiunea, că Ungurii Husiți ar fi datŭ nume Hușilorŭ, o respingemŭ pe temeiurile ce se vorŭ espune mai josŭ.

Ceea ce ne arĕtă documentele Episcopiei despre numirea Hușilorŭ, și din care ne putemŭ face idee lămurită despre numele și începutulŭ acestui orașŭ, constă în următórele noțiuni:

Pe timpurile Marelui Stefan, loculŭ unde astă-dŭi se află Huși, aparținea unei persóne cu numele *Husulŭ*. Loculŭ acesta a fostŭ datŭ lui de la Domniă. Uriculŭ slavonŭ de daniă s'a păstratŭ la tĕrgoveți de Huși pînă la anulŭ 1814, cândŭ cu viclesugŭ s'a răpitŭ de către nisce persóne interesate, precumŭ se va arĕta mai de parte, la anulŭ acela. Nu se scie înșă dacă dania aceea s'a făcutŭ de marele Stefan, seŭ mai nainte de elŭ. Celŭ ántĕiŭ documentŭ istoricŭ, cunoscutŭ pînă acumŭ,

în care se amintesc de acestă Husulă, este uriculă lui Stefan cel Mare din 1489 (6997) Mart. 13, în care se dice, că sluga sea „Stanciulă, fiulă lui Jurjă ală Husulă,*) a vîndută lui Lupe Armaşulă uă silesce peste Prută, unde a fostă *târgulă Sarata*, mai susă de gura Săratei, pentru 58 galbeni tătăresci. (Archiv. istor. t. I part. 1, pag. 155, Nr. 245.)

În altă chrisovă, totă de la Stefan Vodă, cu data 1495 (7003) Genară 20, se pomeneşte de „Marina fata Husulă,“ care împreună cu uă mătuşă a ei Nastea, a vîndută a patra parte din satulă Buzesci, ce este pe Sarata lui Neagulă Dumia şi fratelulă seă Băloş, pentru 25 galbeni tătăresci. (Veđi acestă chrisovă reproduşă mai josă.)

Într'ună urică deasemenea de la Marele Stefan din 1510 (7010) Genariă 23, se dice că Marina fata Husulă şi cu mătuşa ei Nastea „a vîndută a loră drăp-tă ocină din drepte şi adevărate urice, ce a vîndută pe uă bucată de locă pe Sarata, partea ce este de pe Elan, din hotarulă tîrgulă nostru ală Husiloră, ce este pe Drislăveţu. (Veđi şi acestă urică reproduşă mai josă.)

Maî este între documentele Episcopiei ună chrisovă de la Stefan celă tenără, dată în 1519 (7027); însă este atătă de stricată şi stersă, în cătă abia se potă discifra

(*) În slavonesce: „Sină Jurja Husiva.“ Domnulă Hăjdeu a traduşă pasagiulă acesta aşă: „Stanciulă fiulă lui Jurjă ală lui Husea.“ Adică că Stanciulă era nepotă lui Husu, care avusese fecioră pe Jurjă. Uricelă slavone posterioare, cândă se esprimă de fata Husulă o numescă: „Docă Husulova,“ (fata Husulă.) Forma „Husiva“ arată că Jurjă era fecioră ală Husulă, adică dupe slaveniă: Husiv saŭ Husivici. Dacă dar la anulă 1489 Husulă avea nepotă pe Stanciulă, care era în vîrstă a dispune de averea de la părinţi, a vinde: Se înţelege că buniculă seă Husulă fusese cu multă mai înainte trăitoră pe acele locuri.

cuvintele: „И ДРЕГЪ СЕЛО ГДѢ БИЛЪ ХУСЕЛЪ. Adică: „Și altă sată unde a fostă Husulă.“*)

Judecându de pe aceste date, putemă presupune, că moșia stăpânită de Husulă, începându despre mătă-đi de la Elan, unde poseda moșie fata Husulă Marina, spre mătă-nópte coprindea: loculă unde suntă Hușii, șesul Prutulă, și peste Prută satulă Buzescii, și loculă unde a fostă tîrgulă Sarata.

A fostă óre Husulă Română, séu străină? Cei ce voră se derive numele și originea Hușiloră de la colonia Husiților, negreșit tind a crede că fundatorul Hușilor a fost un străină, un Ungur séu Bohemă husită. Intre numele *Hușă* și *Husiți* în adevără este asemănare; însă eă o credă acésta provenită de la întemplantare. Numele Husă este đicere slavă, însămnă: gâscă; déră oră-cine a studiată câtă de puțină archeologia nóstră sciă, că acéstă felă de nume și pronume slavone eraă fórtă obicinuite strămoșiloră noștri și provineaă parte de la vecinătatea cu popórele slave, érá maă cu deosebire de la literatura slavă, care era și a Româniloră. Așa în urice se pomenescă nume boeresci cu totulă slavone, d. e. Врзка, Могила, Тѣмпеа, Хрзгор, Дѣмѣ, Блѣкѣ, Красешѣ, Ходко, Стецко, Гопа etc. (Uriculă lui Ștefan cel Mare din 1467; ală lui Petru Rareșă din 1546.) Româniă aă fostă și suntă pînă astă-đi precătă lesnicioși pre atăta și naivi în porecliri, séu născocire de pronomiri. D. e. a fostă destulă se aibă cineva ună petecă negru cusută pe partea din dreptă a hainei, ca se fiă pronumită *Cură-negru*, și acéstă pronume se trecă la urmașii lui, și se devină nume chiară ală satulă unde eă locuiaă. Pronumirile împrumutate de

(*) Chrisovulă acésta se află în secultetulă cu No. 4. Totă în elă se pomenesce de duoi frați: Averă și Albulă; negreșită că acestia suntă părinții primitivi ai rezeșiloră Averesci și Albesci.

la paseri erau foarte obicnuite. De aici numirile de familie: *Curiță (găină)*, *Vrabiă*, *Socolu (gangur)*, *Rață Păun*, etc. De mirare dără este, că se găsește uă familie Română pronumită de la găscă-Husă? Fără ca să mai avem nevoie a căuta obârșia numelui acestuia prin Bohemia séu Ungaria. Eă afirmă că Husulă era Română Moldovană, boiără și înrudită cu familiile boiăresci ale țerei. De aceea uricele mai sus citate numesc pe Marina fata Husulă, nepotă Nastei, care la rëndulă seă și ea era nepotă lui Michailă Buzea, de la care a luată numire satulă Buzesci, ce este pe apa Sarata, peste Prut. (Uriculă din 1495); éra uriculă din 1489 spune că Nastea avea ună frate Toma și uă soră Ilea, tustrei fiă ai lui Costea și nepoți ai Dvornicului Oanea; deasemenea erau veri cu Ana și cu fratele ei Sima, fiul lui Lazar*) și nepoți ai aceluiași Oanea.

Acestă Husulă este fundatorulă tērgului Huși, precumă între altele se vede și din suplica unui tērgoveșă din Huși ce avea în păstrare documentulă originală ală fundărei Hușiloră, și care cu viclesugă i s'a răpită pe la 1814. Acelă tērgoveșă étă ce spune despre acésta în suplica dată Domnului Scarlată Alexandru Calimacă: „Jeluescă Măriei Tale, că în ani trecută, după mórtea tatălui meă, 'mă-a remasă ună urică vechiă sîrbescă și trei-đeci și patru file chârție cu slove nemțești scrise, însă cusută la ună locă, și la tótă fila dedesuptă, cândă se întorcea fila éra uă pecetie a *Husulă*, ce a făcută tērgulă *Huși*. . . . **)

Timpulă fundărei Hușiloră nulă putemă otări din

(*) Cum că Costea și Lazară au fostă boiări se vede din uriculă de la 1432, reprodușă mai departe, sub anulă 1690, în care aceste nume se pună între boiării marturi ai uriculă.

(**) Restulă suplicei și cu totă cursulă întēplărei urmată, să se vadă la anulă 1814.

lipsa documentului primitiv, care din cele ce spune suplicantul de mai sus, trebuie se fiă la vre unul din proprietarii megiași, și timpul pôte îl va da la lumină. Putem presupune, că fundarea acésta datéză de pe la timpurile marelui Stefan. Cel puçin n'am găsită nică un document mai vechi, în care se se pomenescă de Huși înainte de marele Stefan. Combinându desființarea tîrgului Sarata de pe malul stîng al Prutului, de care vorbește uricul din 1489, și care venea tot pe moșia Husului, putem presupune că tîrgoveții de acolo s'au strămutat la Huși, a căruia înființare coincide cu acele timpuri. Motivul strămutării a putut fi uă mai bună siguranță a tîrgoveților prin poziția locului, încongiurat cu munți și codri pe de uă parte, érá pe de alta cu Prutul, care era uă pedică nu mică la năvălirile órdelor cázăcesci și tătăresci. Din acéstu punct de vedere, Hușii în curîndă au devenit un însemnat punct strategic pentru apărarea țerei de către inemici ce năvăliau despre resăritu: Cazaci, Tătari, Turci. Stefan vodă celú ántéiu a găsită avantajos a avea uă reședință în Huși, pentru trebuințele séle militare, precum avea și la Vaslui. De aceea Elú a înființat acolo un castel domnesc, pe locul unde este astă-đi Episcopia. Nu putem anume aréta locul unde a fostă acelu castel; déră curtea Episcopiei tótă este potricălită de temelii vechi din care unele de uă soliditate fórte mare, și care presupun uă vechime profundă. Din documentele Episcopiei se vede că un deal despre resăritu, numit acum Coțoiul, mai nainte se numea „Cerdacul lui Stefan vodă.“ În adevér, de acolo se presintă uă privire întinsă asupra Prutului și peste Prutu. Hușii, și suptă Domni următorii era loc de reședință domnescă, unde Domni pe-

treceaă a timpure, căci se găsescă multe chrisóve date de aici; deasemenea și Letopisețele ne arată pe unii Domni petrecându în Huși.

Stefan celú Mare, în anulú 1495, a ziditú în localulú curței domnesci de la Huși uă biserică în onórea sântilorú Apostoli Petru și Pavelú, precumú se vede din inscripțiunea slavonă ce pînă astă-đi se păstrează d'asupra ușei Bisericei Episcopiei. Etă textulú ei tradusú românesc:

„Euseviosulú și iubitorulú de Christosú Io Stefan Voevodú, cu mila lui Dumne-đeú Domnú țerei Moldavei, fiulú lui Bogdanú Voevodú, a începutú și a ziditú acestú templu în numele sântilorú, slăvițilorú și totú-lăudațilorú corifeilorú Apostoli Petru și Pavelú, ce este în Huso, pe Drăslavețú, și s'a sevîrșitú în anulú 7003, érá alú domnirii lui, anulú 38 curențú, luna Noembriú 30.“

Unulú din chronicarii țerei, dascálulú Simeon, ne spune, că totú în acestú anú, cândú s'a ziditú biserică, Stefanú celú Mare a ziditú acolo în Huși, și curți domnesci, care pe timpulú acestui cronicarú (cam pe la începutulú véculú 17-lea) erau surpate, déră beciurile existaú încă. (Letopis. t. I. pag. 135. *)

Cumú că acéstă biserică a fostú anume biserică a cur-

(*) În partea despre apusú, aproape de loculú Episcopiei, stă și pînă astăđi uă grupă de movile, și mai mari și mai mici, unele lângă altele, care nu suntu natural; însă nici uă tradițiă nu s'a păstratú despre ele. Să fiă oare morminte de soldați căduți în vre uă bătăliă urmată acolo? Sau vre unú felú de baterie dupe tactica de resbelú a anticilorú?

Cu însemnătatea strategică a Hușilorú credú că trebuie să fi fostú legată și movila numită: Răbiia, ce se află lângă satulú Rîșesci, pe șesulú Prutului, cale ca de una și jumătate oră de la Huși. Ea constă din uă movilă încongiurată de unú murú înaltú de pământú, cu intrarea despre Prutú. Despre ea pomenesce și Cantemir în „Descrierea Moldovei,“ pag. 28, ed. 1851, pe care, đice, Tătarii o numiau: Han-Tapesi, adică: Movila Hanului. Din documentele Episcopiei se vede, că la movila Răbiei era podú — este Prutú. De aici putemú deduce, ca movila Răbiei era uă fortetă de apărarea podului de năvălitori, ce ar fi voitú să trecă din ceă parte a Prutului.

ței domnesci, și nu monastire, se vede și de acolo că ea nu a fost înzestrată cu nici un venit deosebit, precum totu-d'auna făceau ctitoriile monastirilor și a Bisericilor, mai alesu Domni; ba chiaru nici locul pe care era zidită Biserica nu era proprietate a ei, ci locu domnescu, pînă târziu, precum se vede din chrisovulu lui Mateiu Ghica din anul 1756.

Moșia Husului, pe care s'a făcutu tîrgulu Hușii, pentru însemnătatea ce a căpătatu acestu locu prin curtea Domnescă înființată acolo de marele Stefan, nu târziu érași a devenitu domnescă, póte că prin rescumpărare. Prin chrisóve se vedu multe esemple de acestea, că moșie ce fusese dănuite de Domni pe la persoane private, se reînturna érași la Domniă prin rescumpărare, prin stingerea unei familii seú prin confiscare. Prefacerea moșiei Hușiloru în domnescă, se pare că s'a urmatu pe la finele Domniei lui Stefanu celu mare; căci în uricul de la anul 1502, Stefan vorbindu de Huși îi numesce: „Tîrgulu nostru Hușii.“

Reproducem aici uricile de la marele Stefan, de care ne amu condusu în cercetarea despre originea Hușiloru.

1. Uriculu slavonu din anul 1489, publicatu de D. Hájdeu în Archiva Istorică, locul citatu mai susu.

„Cu mila lui Dumneșeu Noi Stefanu Voevodu, etc. Éta că venindu Nastea cu fratele seú Toma și cu sora loru Ilca, fecioru lui Costea, toși nepoși lui Oană Vorniculú și Ana cu fratele seú Sima fecioru lui Lazăr, érași nepoși ai lui Oană Vorniculú, de bună voia lorú au vindutu dreptulu lorú patrimoniú din uricul moșulu lorú Oană vornicu de la moșulu nostru Alexandu Vodă, uă bucată de păméntu din otarulú Albo-

teșciloră pe gura Saratei, ună locă de sată, slugei năstre Panului Lupea Armașulă, dreptă optă-deci zloți tătarăsci: și apoi éráși venindă „sluga năstră Stanciu fiulă lui Jurj al lui Husea. . . . uă siliște peste Prut unde a fostă tērgulă Saratei, măi susă de gura Saratei, a vindut' o deasemenea slugei năstre lui Lupe armașu, deci noi vedēndă etc; érá otarulă acestei bucăți de pământă din otarulă Alboteșciloră se începe de la gura Saratei, apoi la vale pînă la malulă Prutului, apoi pînă la capătulă de susă ală rediulă lui Goran, apoi pînă la ulmulă cu semnă, apoi dreptă la deală pînă la ună stălpă, apoi pe ceea parte a dealului pe cōstă pînă la duoi stejari cu semne, apoi pînă la ună stejară cu semnă, apoi prin dumbrăvióră în vălcea pînă la ună stejară cu semnă apoi pînă în susă pînă la Troian*) la stălpă, apoi pe Troiană în susă pînă unde cade Troianulă în Sarata, apoi pe Sarata în josă pînă unde cade Sarata în Prută; érá otarulă acelei seliște unde a fostă tērgulă Saratei măi susă de gura Saratei se începe éráși de la gura Saratei și totă pe malulă Prutului, în susă pînă la sileștea lui Bodadea Servulă, apoi urméză pe malulă Prutului în susă pînă la siliștea lui Bodea Romărulă, apoi în susă la deală, apoi prin câmpă pînă la piscă, apoi în matca Saratei, apoi pe drumulă celă vechiă la deală pînă pe vîrfulă dealului și la vale pînă la uă movilă săpată, apoi pe piscă pînă la ună stălpă, apoi pînă la ună altă stălpă, apoi pe drumă pînă la otarulă Limbă-dulce. Acesta este totă otarulă, pe credința Domniei mele și a fiiloră Domniei mele Alexandru și Bogdan - Vlad și a boiăriloră nostri: Panulă Sbiarea, P. Négu, P. Duma,

(*) Troian aici se vede că însemnă ună șanță mare.

P. Gangor, P. Dragoș vorniculă, P. Herman, P. Iațco Hudiciu, P. Dajbog, P. Ștefu de la Hotin, P. Mihotă, P. Clănău spătară, P. Boldur visternic, P. Ieremia postelnică, P. Andreica paharnică. . . . P. Șandru comisă și alții, (închiărea cu vel logofătulă Tăutu.) A scrisă Tôder în Sucéva 6997 (1489), Martiă 13.“

2). Uriculă slavonă din 1495, ce se păstrăză la Episcopie între documentele Buzesciloră, scrisă pe pergamentă.

Cu mila lui Dumneșeu Noi Ștefan Voevod Domnă țerei Moldovei. Facemă cunoscută cu acéștă carte a nôștră tuturoră celoră ce o voră vedea, saă cetindă o voră așdi, că aă venită înaintea nôștră și înaintea tuturoră boiăriloră noștrii Moldovenesci *Nastea nepôta lui Mihăilă Buzea și nepôta ei Marina fata Husului*, de a loră bună voiă de nime nevoite nici silite ș'aă vândută dreptulă loră patrimoniă din dreptulă loră urică din uriculă unchiuluiă loră Mihăilă Buzea, a patra parte din satulă de pe Sarata anume Buzescii, unde a fostă Bericiko, aceea aă vândută slugeloră nôștre Négu Dumia și frateluiă seă Băloșă cu 25 galbeni (zloți) tățaresci, și sculânduse slugele nôștre Négulă Dumia și frateleă seă Băloșă, aă plătită toți baniiă acei mai susă scriși 25 galbeni tățaresci în mânele Nastei și a Marinei nepôtele lui Mihăilă Buzea înaintea nôștră și înaintea boiăriloră noștrii. Decă Noi vândendă buna loră învoelă și tocmelă și deplina plată, și Noi deasemenea amă dată și amă întărită slugeloră nôștre Négulă Dumia și frateluiă săă Băloșă cea mai susă disă a patra parte din satulă de pe Sarata cu numele Buzescii, unde a fostă Bericiko, ca se fiă loră de la Noi urică și cu totă venitulă loră și filoră loră și nepoșiloră loră, și strenepoșiloră loră și restrenepoșiloră loră și totă némuluiă loră ce li se va alege mai de aprôpe, ne stri-

cată nici-ură-dată în veci. Eră otarulū acelei a patra parte din satulū de pe Sarața să fiă din totū hotarulū a patra parte și din alte laturī după vechiulū otarū, pe unde din vechiū aū apucatū. Eră la acēsta este credința Domniei nōstre ce s'a scrisū mai susū. Noi Stefan Voevodū și credința prea iubiților fiī ai Domniei mele Alexandru și Bogdan Vlad, și credința boerilorū noștriī, credința Panulū Dumia pârcaľabulū, credința Panulū Boldor dvornic, credința P. Hrăman, credința P. Șteful, credința P. Mușat, credința P. Tóder de la Hotin, credința P. Mikotea de la Némțu, credința P. Ciortorovski, credința P. Șandru pârcaľabulū de Novograd, credința P. Clănău spătarulū. . . . (douē rânduri nu se potū ceti. Apoi încheiă cu forma sciută, că cine va fi după elū Domnū să nu strice acēstă întăritură) „amū poruncitū credinciosulū nostru panū Tăutu logofetū a scrie și a atârna pecetea nōstră la acēstă carte a nōstră. A scrisū Matei la Vasluiū în anulū 7003 luna Genar 20.“

Insemnare. I. Din pecetie numai ūă parte a ramasū. II. Ȋicerea *uric*, este ungară *öröke*; însemnă: *totū-d'a-una*. Usulū la uoi a datū acestei Ȋicerī semnificarea *dritulū ce avea cineva a poseda ceva pe totū-d'a-una*. Deasemenea „uric“ se chiamă și actulū Domnescū, ce constata acelu dritū.

III. *Novogradulū sēū cetatea nouă* este Romanulū, unde pe atunci era cetate. Observămū aici: că pe timpulū lui Stefanū celū Mare, pe tóte liniile pe unde mergea drumulū mare alū țerei de la Dunăre în susū spre Sucēva și Iași, erau cetăți, pentru întēpinarea dușmanilșrū, pe orī care drumū ar năvăli în țeră. Pe drumulū de pe valea Siretulū era Novogradulū sēū Cetatea nouă; pe drumulū Bârladulū era Vasluiulū; pe drumulū Pru-

tului, mai în urmă s'a făcutu castelul de la Huși.

3. Ispisoculă de la Stefan Vodă din 1502.

„Venit aū înaintea noastră și înaintea boerilor nostru a marī și micī *Nastea nepota*. . . și *nepota ei Mărina fata Husului*, de a lorū bună voiă de nimenī siluite, aū vândutū a lorū dréptă ocină dintr'ale lorū drepte și adevărate urice ce aū avutū pe uă bucată de locū pe *Sarata*, partea ce este pe *Elan din otarulū tērgului nostru*, alū *Hușilorū*, ce este pe *Drislăvețū*, acēsta aū vândut' o slugei nōstre lui *Leoa**) și frăținesēū lui *Petru*, dréptū 40 zloți tătărescī. Decī sculāndu-se slugele nōstre *Leoa* și fratele sēū *Petru* aū plătītū deplinū acei de mai susū scriși banī 40 zloți tătărescī în mânele *Nastei nepōtei* lui *Mihăilă Buzea*, și *Marinei* fetei *Husului* dinain-ea nōstră și dinaintea boerilor nōstrū a *Moldovei*. Decī vēdēndū și noi între dēnșii a lorū de bună voiă tocmelā și deplinā plată, dréptū aceea și noi așijderea și de la noi amū datū și amū întăritū slugelorū nōstre *Leoi* și fratelui sēū *Petre* acea de mai susū numitā parte de pământū ce este pe *Sarata***) partea ce este din *Elan* și ce este mai josū de otarulū tērgului nostru *Huși*. . . ca să fiā lorū de la noi uricū cu totū venitulū, lorū și filorū lorū, nepoțilorū, strenepoțilorū și restrenepoțilorū lorū și la totū neamulū lorū ce li se va alege mai de a-prōpe nestrămutatū nici-uā-diniōrā în veci. Erā otarulū acei bucatī de pământū să fiā din otarulū tērgului nos-

(*) *Leoa*, ce se pomenește aici, credū că este tulpina reșeșilorū din satulū *Leoștii*.

(**) Suntū doue părāe cu numele de *Sarata*: unulū peste *Prut*, unde era tērgulū *Sarata*; altulū spre *Elan*, și se începe din delulū *Hrusca*, ce este la amēdă-și a *Hușilorū*, și merge pinā la *Berezeni*, din susū de *Fălcii*, acolo cade în *Prutū*.

tru Huși în jos, érá despre alte părți se fiá după vechiulú otarú, precumú aú apucatú din vécú.“

Insemnare. Uriculú originalú acumú nu esistá; déră se păstrează doué traduceri de pe elú, între documentele Cârligaților. Una făcută la 1757 de unú *Ionită Rață*, alta făcută de Polcovniculú *Pavelú Debrîși* „ot Mitropolie“ la 1798. Din améndoé aceste traduceri se vede, că originalulú era stricatú în multe locuri, în câtú unele cu greu se citeau, érá altele nicídecumú, care și suntú arătate prin cuvintulú „lipsă“ pusú în parentes. Traducătorulú din urmă n'a pututú citi nici data; érá celú d'ântéu a cititú: „7010, Genar 23.“ Noi l'amú reprodușú aici conferéndú amândoué acele traduceri.

De la Stefan celú mare déră Huși deveniră reședință Domnécă, asemenea cu Vasluiulú, Romanulú și Hârlăul; de aceia găsimú adesea orí pe Domní reședéndú une-orí nu numai în Vasluiú, Roman și Hârlău, déră și în Huși. Așa letopisetulú ne spune despre urmașulú lui Stefan, fiulú său Bogdan, că a muritú în Huși, la anulú 1517, și de acolo l'aú dusú de l'aú ímorméntatú în monastirea Putna (Let. t. I. f. 152—153).

În documentele Stănileșilorú se află unú suretú (copie) depe unú ispisocú sêrbescú, datú în Huși de Petru Rareșú la anulú 7035 (1527), Mart. 15. Domnia lui Petru Rareșú, dupre spusa lui Urechie, s'a începutú la 20 Ianuarie a acestuí anú, érá uriculú, de care vorbim, la 15 Mart. ni'lú arată deja în Huși. În acestú uricú se pomenesce de mai multe persóne, toți fií ai lui Stănilă, de la care negreșitú se tragú atâtú reșeși Stănileșci de peste Prutú, câtú și numirea satulú ce pórta pînă astăzi numele de Stănileșci, situatú din drépta Prutulú, proprietate a Episcopiei de Huși. Acești fií ai lui

Stănilă, sau Stănilesci, ne spune Petru Rareșu în uricū, aū vëndutū unū satū alū lorū pe Prutū, anume Berbeciū, ce lū avēu ei, „din dreptū ispisoculū lorū de la strămoșulū domniei mele, de la Alexandru Vodă.“ Petru Rareșu în domnia ântēia la 22 Martiū, anulū 1535, deasemenea era în Huși, precumū atestēză uriculū următorū, datū de acolo. Reproducēmū acestū uricū, pre câtū pentru data lui ce se raportă la Huși, câtū și pentru interesulū arheologiei nōstre. El este slavon, dēră ilū dāmū românesce.

„Cu mila lui Dumneșeu Noī Petru Voevod, Domnū țerei Moldovei. Sciutū facēmū cu acēstă carte a nōstră tuturorū celorū ce vorū privi la ea, sēu citindu-se vorū auli-o, că aū venitū înainte nōstră și înainte boerilorū nostrii(1) Moldovenesci sluga nōstră Luca, fiulū lui Négu nepotū alū lui Tóder Guga(2), de a sa bună voe, de nimenea nevoitū nicī silitū, și a vëndutū alū sēu dreptū patrimoniu și moșie din dreptulū sēu uricū și cu privile(3) de întăritură de la Domnia mea, a patra parte de satū din *Zavalnesci* pe Crășnișóra(4) slugelorū nōstre nepotulū sēu(5) Albu și nepotulū sēu de frate Dragotă, cu 50 zloți tătăresci, și slugele nōstre Albul și Dragotă aū plătitū toți banii cei mai susū scriși cincī-deci de zloți tătăresci în mânele slugei nōstre Luca fiulū lui Neagu, nepotulū lui Tóder Guga înainte nōstră și a boerilorū nostrii. Deci noi vedēndū a lorū de bună voiă tocmelă și deplină plată . . . și de la noi amū datū și amū întăritū slugelorū nōstre Albulū și Dragotă acea mai susū scrisă a patra parte din satulū *Zavalnesci* pe Crășnișóra, ca să fiă și de la noi uricū cu totū venitulū, lorū și filorū lorū, și nepoților lorū și strănepoților lorū și restrănepoților lorū și totū nēmuli lorū care se va a-

lege, ne stricatū nicī-uă-dată în veci. Ță hotarulū acei
 mai susū dișe a patra parte din satulū Zavalnesciī ce
 este pe Crășnișōra, să fiă din totū hotarulū a patra par-
 te și după vechinlū hotarū pe unde din viacū aū apu-
 catū(6). Ță la acēsta este credința Domniei nōstre mai
 sus scrisă Noi Petru Voevod, și credința prea iubiților
 noștrī fiī Iliășū și Stefan, și credința boerilorū noștrī,
 credința Panulū Huru dvorniculū, credința P. Totrușan(7)
 credința P. Scripca, credința P. Vlad și a P. Tóder pâ-
 călabi de Hotin, credința P. Danciulū și a P. Liciulū
 pâcălabi de Némțū, credința P. Crăciun și a P. Tóder,
 pâcălabi de Novogradū, credința P. Mihul portarulū
 de Sucēva, credința P. Dragșan spătar, credința P.
 Mateiașū visterniculū, credința P. Albot postelniculū, cre-
 dința P. Popșa. . . credința P. Colun stolniculū și cre-
 dința Panulū Draksin(8) comisulū și credința.
 (rupt și ștersū). . . . din nēmulū nostru sēū pe cine
 Dumneđeū ar alege țerei Moldovei, acela să nu
 strice. . . . să confirme și să întărească. Ță spre mai
 multă tărie și înputernicire a tuturorū celorū mai susū
 scrise amū poruncitū credinciosulū nostru. . . . logofētū
 și pecetia nōstră a atărna la acēstă carte a nōstră. A
 scrisū Dumitru Popovici la Huși (8 xscoxz.) în anulū
 7043, Mart. 22.

Insemnare. Acestū uricū se află între documen-
 tele moșiei Bunescilorū, cu multe lacune, din ca-
 usa vechimeī. Aici l'amū reprodușū întocmai după
 câtū amū pututū citi originalulū. Elū însă este co-
 piatū și în condica B. f. 134; dēră mi se pare
 că în acea copie lacunele sūntū îndeplinite de u-
 ricarulū ce l'a reprodușū. Deasemenea totū acolo,
 la f. 119, este și uă traducere românească a aces-
 tuī uricū.

(1) *Țicerea boeră*, în uricele slavone de la Marele Stefan se scrie: *boiari*; érá în acesta, *ко-лѣри*. În casulú d'ântéiú se derivă de la *Țicerea* *кои* bătăliă, și însémnă: *ómenî de óste*, de bătălie; în casulú alú duoilea — de la comparativulú slavonú *колій*, ce însémnă: *mai mare, magnatú*.

(2) De la familia Guga se trage numirea Satulu *Gugeșci* de la ținutulú Fălciuluí.

(3) *Țicerea Privilie*, o credú stricată din *privilegiă*. În traducerea din condică, *Țicerea privile* din originalú saú tradusú prin: „dresurî,“ adică: documente, acte.

(4) Satulú Zavalnesciú nu există astăđi. Pâriulú „Crăsnișóra“ acumú se chiamă „Crăsnița.“ Însemnămú că multe sate ce se pomenescú prin urice acumú nu mai ființéză. Póte că unora să li se fi schimbatú numirea.

(5) În original: *Plemianicú*, care însémnă *nepotú* și de frate și de soră. Albulú déră a pututú să fiă Lucăi nepotú de frate séu de soră, și credú că Albulú îi era nepotú de soră; căci pe celú altú nepotú pe Dragotă, îlú numesce uriculú: „Братаничъ,“ care însémnă *nepotú de frate*.

(6) *Espresia* „pe unde din viacú a apucatú,“ ce o amú găsitú în tóte chrisóvele de pe la începutulú viaculuí alú 15-lea, câte mí aú căđutú în mână, ne dá a înțelege fórté lámuritú, că țera a fostú pe atuncî de viacurî locuită; érá nu de pe la viaculú alú 14-lea, de cândú se începe șirulú Domnilorú, cu Dragoșú.

(7) Panií Totrușanu și Mihulú, ce se pomenescú în uricú între boerii lui Petru Rareșú, l'aú prodositú în Domnia d'ântéiú, și de aceea în a doua Domniă, aú fostú tăiați de elú, împreună cu alți duoî: Crăsneșú și Cosma (Let. t. I. F. 169.)

(8) Credú că de la Panií Dragșan și Draksin se

derivă numirile satelor *Dracșani* și *Dracsini*, din partea de sus a Moldovei.

În anul 1546, la Mai 14, éráși găsim pe Petru Rareșu, în Huși. Acesta este anul de pe urmă al Domniei lui a doua. De la data acésta éráși avem un uricú slayonú datú de Rareșu din Huși, pe care deasemenea 'lú reproducem.

„Cu mila lui Dumneđeu Noi Petru Voevodú Domnú țerei Moldovei. Cunoscúťu facemú și cu acésta carte a nóstră tuturorú celorú ce o vorú vedea saú citindu-se o vorú aúđi, cá a venitú înaintea nóstră și înaintea boiarilorú noștrii sluga nóstră Jurja Boldur aprodulú, fiulú lui Andrușca Boldur, de a sa bună voiă, de nimeni nevoitú nicí silitú, și a vîndutú alú său dreptú patrimoniú și cu *privilie* de schimbú ce are de la părintele său Andrușco Boldur de la Domnia mea. Unú satú pe Elan anume Seretenii pe amândoué laturile Elanului, pe acela l'aú vîndutú slugei nóstre lui Ion Hára pentru cincí sute zloři tătărescí și s'a sculatú. . . . sluga nóstră Ión Hára și a plătitú acei mai susú scriși bani toți deplinú 500 zloři în mână slugei nóstre Jurja Boldur fiulú lui Andrușco Boldur înaintea nóstră și înaintea boiarilorú noștrii. Decí noi vedéndú tocméla lorú cea de bună voiă și deplina plată, și noi așjiderea și de la noi amú datú și amú întăritú slugei nóstre Ión Hára acelú satú mai susú numitú la Elan, anume Seretenii pe amândoué laturile Elanului, ca să'i fiá lui de la noi uricú și cu totú venitulú, luiși fiilorú lui, și nepoțilorú lui și strenepoțilorú lui și restrenepoțilorú și la totú némulú lui, ce i se va alege mai de aprópe, ne stricatú nicí-uă-datá în viací. Érá hotarul acelui mai susú scrisú satú de pe Elan anume Serete-

niî de pe amândouă laturile Elanului să fiă pe unde din viacû aû apucatû. Eră la acêsta este credința Domniei nôstre cei mai susû scrise Noî Petru Voevod, și credința prea iubiților noștrii fiî Iliășu și Stefan și Constantin, și credința Panului Efrem Huru, credința P. Borcea dvorniculû, credința Panului Petru Crăca*), credința P. Sturza și Panului Mohilă pârcălabi de Hotin, credința P. Huru și a P. Miron pârcălabi de Némțu, credința P. Tămpea pârcălabû de Novograd, credința P. Petru Varticû portarû de Sucéva, credința P. Iurie spătarulû, credința P. Dan visterniculû, credința P. Hrăbur postelniculû, credința P. Hamza, credința P. Petrașcu paharniculû, credința P.... stolniculû, credința P. Placa comisulû, și credința tuturor boiarilor noștrii Moldovenesci mari și micî. Eră după viața nôstră, cine va fi Domnû țerei nôstre din fiî noștrii. . . . séu érăși fiă pe cine Dumneđeû va alege a fi Domnû țerei nôstre Moldovei. . . . (rupt) . . . Eră pentru mai multă tăria și îputernicire la tôte cele mai susû scrise amû poruncitû credinciosulû nostru Panû Mateiaș logofetulû a serie și pecetia nôstră a o atârna la acêstă carte a nôstră. A scrisû Vasile Buzdugan în Huși 8 $\chi 8 \text{ce} \chi \chi$. În anulû 7054, Maiû 14 ðile. (Uriculû se află între documentele moșielorû: Boeniî, Tărtesciî și Cupcenî.)

Insemnare. Sub domnia lui Rareșu se vede că se stabilise numirea tîrgului Hușilorû în pluralû. Atâtû în uriculû acesta, câtû și în celû precedentû găsimû numirea în pluralû: „8 $\chi 8 \text{ce} \chi \chi$, 8 $\chi 8 \text{co} \chi \chi$ “ la Huși. Stefan cel mare în inscripție îl numesce $\Gamma \epsilon \text{co}$, Husu. în singular.

În alû duoilea anû alû Domniei, în anulû 1548, în 7 Aprilû, în septemâna luminată găsimû în Huși pe Iliășu

(*) Poate că de la acêstă familie să-și fi trăgîndû numirea satele Crăcăoniî și Kracăulû din ținutulû Neamțului.

Vodă, feciorul și succesorul lui Petru Rareșu, care se vede că făcuse Pascele în Huși. Acastă dată a petrecerii Domnului în târgul Hușii este semnalată de letopișețe prin uciderea hatmanului Varticu, tăiatu acolo din ordinul lui Iliășu (Let. t. I. pag. 173).

În anul 1555, la Maiu în 9 zile, găsim pe Alexandru Lăpușnénu reședându în Huși, de unde dă uricul următor în limba slavonă. Noi îl reproducem după traducerea D-lui Hâjdeu în Archiva istor. t. I. part. I. pag. 111. No. 155.

„Cu mila lui Dumneđu Noi Alexandru Vodă etc. Étă că pe aceste adevărate slugi ale nóstre Mihăilă și fratele său Gliga le amă militu cu deosebita nóstră grație, dându-le și întărindu-le de la noi în țera nóstră Moldovenescă a loră dréptă ocină și cumpăratură a patra parte din satul Cândescii în câmpul lui Dragoșu*) cumpărată de la Todosia, fiică lui Tóder Cămărașu pentru 270 zloti tătăresci, care a patra parte din satul Cândescii în câmpul lui Dragoșu a fostu cumpăratură lui Grigoriu Fierescu logofătă cu actulă**) de cumpăratură ce avuse tatălă Todosiei Tóder Cămărașu de la fratele Domniei mele Stefan Vodă cel ténărū, și a fostu loră schimbatură pentru a patra parte din satul Dumbrăveni pe Bistrița cu actulă de cumpăratură ce avuse Tóder

(*) Domnul Hâjdeu ȋice în însemnarea de la uriculă de sub No. 92, că Câmpulă lui Dragoș este în Bucovina, din care făcea parte satele Borilescii și Dragotescii, de care se vorbește în acelu uric. Pote că să fiă și în Bucovina vră unu locu cu numele de „Câmpulă lui Dragoș;“ dar câmpulă lui Dragoș de care se pomenește în acelu hrisovă, era în ținutulă Némtulă, de la Rosnovulă de astăđi peste Bistrița; fiindă că se ȋice, că pe el erau satele Borilescii și Drăgotescii, pe părăulă Nechid. Părăulă Nechid și satul Borilescii există și astăđi în acele locuri. Deasemenea și „Cobăla“ cu cele două coturi ce s'au dată în schimb de Stefană Vodă pentru acele două sate, există și astăđi sub numire de părăulă Iapa, și cele două coturi, suntă două sate: Iapa și Calulă, totă acolo.

(**) ȋicerea originală: Priviliă, Domnulă Hâjdeu o traduce prin: actă.

Cămărașu de la fratele Domniei mele Stefan Vodă celū tēnărū, și pe care Grigorie Fierescu logofēt l'a datū în mânele slugelorū nōstre Mihăilă și frate-săū Gliga; tōte acele mai susū scrise să le fie lorū, de la noi uricū cu totū venitulū, și copiilorū lorū, etc; éră otarulū menționatei a patra parte să fiă din totū otarulū a patra parte și din cele alte părți dupe hotarulū celū vechiū etc; și pentru acēsta este credința Domniei mele. . . . și credința prea iubiților fiī ai Domniei mele Ioanne și Bogdan, și credința boerilorū. . . . Panulū Ioanne Nădăbaico vornicū, P. Petru Cărcoviciū, P. Hărea și P. Neagoe părcălabi de Hotin, P. Ioanne și P. Veisa părcălabi de Neamțū, P. Veveriță și P. Vascan părcălabi de Roman, P. Dan portar de Sucéva. P. Șendrescu spătar, P. Iónne visternicū, P. Vascan Movilă postelnicū, P. Dumitru paharnicū, P. Medelēnu Stolnicu, P. Placsa Comis, și credința tuturorū boerilorū etc. (Formula ordinarie cu numele vel logofătului Movilă.) A scris Cracaleiū Căpotescu în Huși (8 xсcoxz.) anulū 7063, Maiū în 9 zile.“

În anulū 1561 Alexandru Lăpușnénu, învins de Despotū în bătălia de la Verbia pe Jijia, își luă Dónna din Iași, fugi la Huși și de acolo se sirguia a'si adna óste din țéră și a primi ajutorū de la Turci contra usurpatorului Despotū, dar n'a reușitū. Despotū, după victorie ducēndu-se la Sucéva ș'a trasū țera în partea sa ușorū; căci toți uraū pe Lăpușnénu; și după ce s'a asiuratū a plecatū de la Sucéva cu óste asupra Lăpușnenului la Huși, ca să'l pótă prinde. Déră acesta vedēncu-se părăsitū de toți, a lăsatū Huși, și apucāndū drumulū la Chilia, de acolo a trecutū la Constantinopole (Let. t. I pag. 178, 179.)

În anulū 1574, în timpnlū resbelului ce a avutū Ión

Vodă Arménulú cu Turcîi, după ce grozavulú acesta eróu a eșítú învingătorú în bătăliele cu Tătarii și cu Turcîi la Bender și Cetatea-Albă, s'a retras la Huși, spre repaosú și pregătire pentru evenimentele următóre ale rebelulú. La acéstă ocașie, étă cumú D. Hájdeú panigiris-tulú luí Ioan Vodă, descrie avantajele militare ale posi-țiuneí Hușilorú.

1. Inlesnire pentru hrană și pentru recrutațiunii din interiorulú Moldoveí.

2. Uă apropiere de fruntaria Polonă, de unde Ioan Vodă totú încă nu dispera de a căpéta ajútóre mai serióse.

3. Uă localitate retranșată prin însuși natura și în care nu putea fi forțat într'unú casú de návală neprevédutá.

4. Facultatea de a se porni într'unú momentú, séú la Nistru contra Tătariilor, séú la Dunăre contra Turcilorú. (Veđi opera: Ión Vodă. pag. 131, 248.)

În anulú 1589 (7097) Octombree 6, găsimú pe Petru Vodă Șchiopulú reședéndú în Huși, de unde a datú următóreá carte de judecatá:

„Petru Voevod, cu mila luí Dumneđeú Domnú pámên-tulú Moldavieí. Adică aú venitú înainteá nóstră, și înainteá boerilorú noștrií Vasile Medelniceru, și cu ale sale némurí, din satulú Colibaní, și aú tras pe German vátaf și pre Ursulú vátaf, și pre Maxim; și așa aú đisú: cá aú eí unú satú în câmpulú Bârladulú satulú Colibaní suntú la uă margine a Bârladulú de către apusú. Erá satulú Germanescíi suntú de ceia parte despre rě-săritú.

Decí satulú Germănescíi are móră în Bârlad, éră eí nu aú, și nu voescú aí lăsa pre eí la malulú Bârladu-luí. Pentru care noi amú căutatú îndreptările ce are Ger-

man, și Ursul de schimbă de la bătrânul Stefan Voevod, și amă vedută a loră satulă Germănescii cu locu de móră în Bârlad, érá, îndreptările slugei nóstre Vasilie Medelniceru amă vedută așa satulă Colibanii, n'amă vedută a loră cumóră.

Pentru aceea vedëndü noi că nu spun uricile loră până la malulă Bârladului și încóce n'au avutü móră în Bârlad, și noi nam dat loră. Decí German și Ursulă și Măsim și cu ai seí ómení, eí s'au îndreptatü, și ș'au pusü loră feria: 12 zloí. Pentru care de acumü înainte să nu mai aibă a se trage nicí uă dată în vecí.

S'a scrisü în Huși lét. 7097, Octobre 6.

Stroiciú, vel logofătü iscal.

Și cu toí așa au dis, de vorü avea móră la malulă satulă loră pe lângă Bârlad, să oíie eí singurí.“

De pe la timpurile acestea se vede că castelulă Domnescü de la Huși s'a desființatü, devenindü ruine, de care spune dascălulă Simeon; căci nu mai găsimü Domn-petrecëndü în Huși. Nu târđiü după acésta, la 1592. localulă curții domnesci din Huși se ocupă de Episcopia, înființată atunci acolo. De la acéstü timpü istoria têrgului Hușiloră se contopese cu istoria Episcopiei.

Cu tótă însemnătatea politică dată têrgului Hușilor, ântêiü prin curțile domnesci și petrecerea acolo din timp în timp a Domniloră, apoi prin înființarea Episcopiei, carea făcea din Huși centrulă religiosü alü unei mari părți din țéră, acéstü têrgü nu se vede a fi prosperatü. Pe cândü s'a înființat Episcopia elü consta din un micü numérü de têrgoveți, aședatü cu dughenele loră pe loculă numitü vatra têrgului, și doné sate: Plopenii și Broscenií, póte că și Cornii; căci în planulă vechiü alü Hușiloră, se dice că acolo a fostü seliște de satü vechiü; déră locuitorii

din acele sate, de multele greutăți au pribegit, și Episcopii în deosebite rânduri au adus coloniști străini, de au sporit populația. Coloniștii erau Români pribegiți prin alte țări, Bulgari, Unguri, așezați acolo în deosebite epoce. X

Dimitrie Cantemir, după anul 1711, în descrierea Moldovei vorbindu de Huși îl numește „un tîrgușor micu” care nu are altă însemnătate de cât pentru „scaunul unui Episcopu,” și pentru că lângă dînsul s'a ținut resbelul lui Petru cel Mare cu Turcii, la 1711, precum și pentru Movila Răbîei, ce nu este departe de acestu locu (Descri. Mold. 1851. pag. 28.) În altu locu însă Cantemir laudă vinul de Huși, puindu'lu în rangul alu duoilea între vinățele ce produce Moldova, adică după celu de Cotnariu, căruia Cantemir îi dă preferență înaintea tuturor, chiar și acelor străine (ibid. f. 55, 56.) În resbelul Rosiei cu Turcia, la 1711, sub Marele Petru și sub Dimitrie Cantemir, urmatu aproape de Huși, la Stănilesci, Hușii și prejmetele lui au suferitu foarte multu din partea oștirilor beligerante, precum se va arăta în șirul istoriei Episcopiei, până ce s'a încheiatu pacea la 10 Iuliu, pe malul Prutului la trecătore (Let. tom. III pag. 108.)

În anul 1713, sub domnia lui Nicolae Mavrocordatul Turcu au luat în stăpânire cetatea Hotinului cu ținutul ei și au pus în ea uă garnisonă mare de apărare despre Rosia și Polonia. Acesta a îngreuiat foarte multu poziția Hușilor, cari erau situați pe calea Prutului pe unde oștile turcești adese ori se duceau și veneau de la Hotin. Nevoile ce au căzut pe țară și pe Huși de la această împregiurare așa le descrie chronicarul Ion Niculcea: „Pe acele vremi era greu în țară, nu de biruri-

ci de alte supărări, că Turcilor le era calea totu prin țără, mergendū și viindū la Hotin; unii veneau pe la Focșani de mergeau pe Siretū, alții pe la Bârlad și Iași, alții pe la Prutū, și ca nisce oșteni păgâni ce era totu stricăciuni făceau cu felū de felū de rîsurī și batjocuri.“ (Let. t. 2, pag. 382).

Intr'unū desenū vechiū, în care se descrie pozițiunea topografica și împărțirea Hușilor, făcutū de Iorest Dan, Dichiulū Episcopiei, ętă în ce stare se arată acestū orașū în a doua jumătate a vécului al 18-lea.

1. Hușii suntū situați între doue pârae, ce curgū amândoue din partea apusană spre răsăritū și se întrunescū din josū de Huși, în câtū forméză unū unghiū. Pârâulū despre mędă-nópte se numesce Temasa și curge prin satulū Cornii; cel despre mędă-đi — Dreslăvęțul —, amândouē își au obârșiele în delurile ce încongiură orașulū.

2. In partea despre apusū este situată Episcopia.

3. In spre răsăritū, loculū tęgului cu uă uliță în direcția de la mędă-nópte spre mędă-đi, locuită de Moldoveni și Bulgari. De la loculū tęgului mai departe, totū spre răsăritū — Mahalaoa Brosceni, care se începe de la Sud, trece peste cele doue pârae spre Nord. In acéstă parte locuiaū tęgoveți și poslușnicii ai Episcopiei. Totū în direcția răsăritului mai departe, până la întrunirea acelorū douē pârae, era mahalaoa Plopenilorū, care merge totū în aceeași direcție de la Sudū spre Nordū, ca și Brosceni. In marginea sudică a ei era mahalaoa numită „Ograda lui Lazăr.“ Plopenii erau locuiți deasemenea de tęgoveți și de poslușnicii, seū coloniști ai Episcopiei. De la Plopeni mai departe urmaū Volosenii, de care planulū đice, că Episcopia îi are prin schimbū.

4. In dreptū cu loculū tęgului, spre Sud și spre Nord,

se întinde locul numit Pleșa, pe care în toate direcțiunile sunt așezați coloniști Bulgari.

5. În partea vest-nordică de la Episcopie se pune „Corni, unde a fost siliște de sat vechiu, în depărtare de târgu ca la un ceas,“ locuitorii, se dice că, erau „poslušnici amestecați cu târgoveți.“ Planul dice că, moșia Corni este de la Stefan Vodă (nu știu care?) și întărită de Constantin Racoviță.

6. Peste pârîul Temasa, privind de la Episcopie, spre Sud-ost de la Corni, se pune mahalaua „Cotroceni locuită de poslušnici și târgoveți.“

7. Mai spre răsărit de la Cotroceni, tot peste pârîu, este mahalaua Răesci, locuită deasemenea de poslušnici și de târgoveți. Mai spre răsărit de la Răesci—coloniști Bulgari:

8. Între Episcopie și locul târgului se arătă uă distanță de loc deșert, pe care era scôla publică.

9. Pe locul Târgului, în partea nordică era cisméua Domnescă, de carea se vorbește în cărțile domnesci de scutelă pentru fontânarii Domnesci.

10. În partea despre apus a Episcopiei, era grădina Episcopiei cu pomi, și mai spre apus de la grădină se începea pădurea, carea acoperea dealul Lohanului, ce astăzi parte este gol, parte plantat cu vie și livede.

În cât timp târgu Huși a fost pe locul domnesc, el se mărginea numai în uă mică ulicióră, aceia ce se întinde de la mijlocul uliței Episcopiei spre mēdă-đi*); déră după ce s'a dat Episcopiei, târgul s'a mărit și s'a format ulița principală de la Episcopie spre răsărit. Ori câte procese au urmat între târgoveți și Episcopie cu tânguiri de asupra, sórta acestor târgo-

(*) Veđi planul târgului de la 1784 la finele cărței

veți a fostă râvniță de tîrgoveții depe alte proprietăți particulare; în cîtă aceia, cîndu își cereau drepturi, se referau la poziția tîrgoveților de Huși ca la un model.

Cu luarea Basarabiei de Ruși, comerțul Hușilor a cădută tare, mărginindu-se numai în partea ținutului Fălciului, remasă d'adrépta Prutului. Acésta împregiurare a dată cea mai de pe urmă lovire mortală și tîrgului Fălciu, situat pe malul Prutului, și de care Domnul Cantemir spune, că pe timpul lui era „un tîrg frumos.“ (Descr. Mold. pag. 27.) Cu ocazia resbelor de pe la finele viacului al 18-lea și începutul al lui 19 dintre Rosia și Turcia, mai multe familii Bulgare emigrîndu de peste Dunăre, fură primite de Episcopi ca coloniști prin mahalalele Hușilor, prin care se spori populațiunea acestui oraș. Coloniștii Bulgari au adus în Huși cultura dușilor și a vermilor de mătăsă, care însă a remasă în uă stare primitivă până astăzi, și în mică proporțiune.

2. Administrația Hușilor și funcționarii anticî: Consiliul municipal, Uriadnicul său dregătoriul, Vornicul de Huși, Pârcălabul, Pacharnicul, Cămănarî, Vameșii, Desetnicii, Goșinarî, Bezmenarî, Dezugubinarî, Globnicii, Podvodarî, Olăcarî, Conăcarî Brănișterî, Căpitanul de ținut, Pârcălabii de ținut, Ispravnicii de ținut, Bulibașa de Huși, Turcagi-bașu-aga, Bașu ceaușu-aga, Ciochodar-aga, Dăbilarî, Vel căpitan de codru. Boiarî zlotaiși, Izbașa, Aprod, Copii de casă, Vornicu de poartă, Cepari, Bourari, Marele vornicu alu țerei de jos, Telal-bașa, Ușurgii, Vătăji-mari.

1). Consiliul municipal. — 2). Uriadnicul său diregetoriul.

Tîrgul Hușilor din vechime se administra de un consiliu municipal, al căruia președinte se numia Șoltuză era consilierii Pârgari. Afară de consiliul municipal, în Huși mai reședea un ampliat Domnescu, numit în cărțile slavone Uriadnic, adică: dispunătoriu, puitoriu la cale, orânduitoriu. În cărțile române se numesc Diregători, alte-ori Ispravnic. Mi se pare că el nu era altă ceva de cîtu polițaiul tîrgului, sîu cum se mai numia odinioară: Căpitan de tîrg.

Tote aeeste numiri de funcțiuni le găsim în următoarea carte Domnească, dată în limba Română de Alexandru Iliașu Voevodă, în anul 1621.

„Noi Alexandru Voevod sin Iliașu Voevod Bojiu mi-lostiug ospodar zemli Moldavscoi. Scriemă Domnia mea

Diregătoriului și Șoltuzului și Prăgarilor și tuturor Dăbilarilor de tîrgu de Huși, decă veți vedea cartea Domniei mele. Eră voi se aveți a lăsa fôrte în pace satele sfintei Episcopii a Hușului de podvode, de jold, de cai de olacū și de alte angării, de tôte să hie în pace. Eră cîsla lorū birū ce va hi ei să plătescă, anume Plopenii, Hrubeni, Cârligații, Crețescii, Rășăscii, Coziacii, Podeni. Dreptū aceia și voi Deblari de ținutū, și voi vataji mari dobitoculū lorū printr'alți omeni saū printr'alte sate să nu luați nicī să trageți, și ce vorū hi glôbe ferii să aibă trebă Molitva Sa Vlădica de Huși. Eră de se va găsi niscare furī tâlhari, aceia împreună cu părintele săi prindeți și la Domnia mea săi trimiteti. Asesta vă scriemū. Mai multă jalobă să nu vie la Domnia mea. Intr'altū chipū să nu faceți. U Ias. 7129, Noemvr. 1. Sam gospod. velélă. (Cond. A. f. 37.)

Insemnare. Dîcerea Șoltuzū este de origină germană: Schultheiss, seū Schuldheis, și însemnă pe primariul unei comune.

Părgariū, seū după pronunția Bulgară *Prăgarū,* este numire de origină germană: Bürger (cetățen), eră la noi a trecutū de la Ungurī, care din Bürger germanū aū formatū alū lorū Polgar, totū cu însemnarea de „cetățen.“ Așa dera numirea de *părgari* este sinonimă cu: cetățeni.

Uriadniculū, seū diregătoriulū, era înteiulū funcționar domnescū din Huși, căci în cărțile domnesci, adresate autorităților de Huși, totū da-una elū se numescă înteiū, apoi Șoltuzulū și Părgariū. Mai reproducemū aici uă carte de acestea de la Gașpar Vodă. din anulū 1719. Cartea originală este în limba Slavonă:

„Io Gașpar Voevod cu mila lui Dumneđeū Domnū țerei Moldovei. Scriemū Domnia mea slugelorū nōstre

uriadnicului 1) și șoltuzului și pârgarilor de la tirgul Huși, dămu-vă scire că Domnia mea m'amă milostivită și am dat și amă miluită sfînta Episcopie de acolo cu poslușnică, precumă au fostu de la alți Domni din timpulă mai dinainte: 2 cojocari, 2 argați, 1 curălară, 1 olariu, 1 butnariu și 1 măcelaru, ca să aibă a sluji sfîntei Episcopii și să fiă a ei poslușania (servițiul). Pentru care decă veți vedea acéstă carte a Domniei mele, voi să aveți a lăsa fôrte în pace de podvoda și de joldu și de alte angărie de tôte, și de camână, numai să aibă ei a asculta de rugătoriul nostru Mitrofan, Episcopul de acolo. Mai multu să nu'i învêliți. Alminterea să nu faceți. U Ias. let. 7127. Aprilie 16." (cond. II. f. 6).

Acestu feliu de *Uriadnici* erau și prin comunele sătești, precumă se vede din cartea slavonă, dată în anulă 1618, totu de Domnulă Gașpar *slugeloră sale uriadniciloră din Huși și din Stănilesci*, ca să lase în nesupărare satele Episcopiei mai susu numite (Cond. A. F. 36). Observămă că în traduceri vechi dicerea *uriadnicu* se traduce prin *Ispravnicu*. d. e. „Ispravnici de Huși și de Stănilesci.“ Afară de *uriadnicu*, sevă diregătoriu, pe la sate mai era încă unu ampoiătu numitū *Vătăman*, ca ajutoriū al *uriadnicului*. Acēsta se vede din cartea D-lui Antonie Ruset din 1676, în carea se pomenesce „Diregătoriulū și Vătămanulū sevă din siliște din Crețesci.“ (Cond II, F, 96). Din cartea lui Miron Barnovschi dată în 1629, se vede că Vătămanii duceau bani la Domnia. Cheltuiala drumului era pe conta satelorū (Cond. II. F. 22).

1). De la dicerea „*uriadnicu*,” ce înseamnă orinditoriū, dispunătoriū, puitoriū-la-cale, omū alū trebei, s'a formatū la noi dicerea: *vriadnicu*,” sevă *vrednicu*.

Uriadniculū sēū diregătoriulū, împreună cu Șoltuzulū și cu Pârgariī, precumū se vede din cărțile citate mai susū, aduceaū întru îndeplinire ordinele domnesci privitoare la sarcinile ce venea dela Domniă asupra locuitorilorū, precumī: podvóde, cai de joldū, și alte angărie; prin ei se adunaū dările cătră Domnie: camâna, glóbeferie etc.

În o carte Domnescă din 1660, se ȃice: „scriem Domnia mea slugelorū nóstre, și Uriadnicilorū, și Șoltuzilorū (i uriadnicom i șoltuzom) și Pârgarilorū din tîrgulū Hușii.“ Póte că afară de Uriadniculū și Șoltuzulū tîrgulū eraū Uriadnici și Șoltuzi deosebiți pentru satele Episcopiei, ce eraū în marginea tîrgulū (Cond. II. F. 64): Plopeniī, Brosceeniī etc.

Șoltuzulū și Pârgariī făceaū cislă pentru baniī birulū, îi strîngeaū de la tîrgoveți și dela locuitoriī mahalagiī, și i duceaū la Domniă. Acésta se vede din următórea carte a lui Miron Barnovschi din anulū 1629, dată în limba română:

„Noī Miron Barnovschi Mogila voevodū Bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoī. Seriemū Domnia mea la Soltuzi și la Pârgariī din tîrgū din Huși, dămu-vē șcire că Domniei mele s'aū jăluitū satele sfintei Episcopie de acolo, ȃicēndū înainte Domniei mele că le este cislă într'un locū cu a tîrgulū, decī strîngeți baniī și nu i aduceți voi aicea la Domnia mea, ci trāmiteți baniī pre ómeni și pre vātămaniī din satele sfintei Episcopie de i aducū și voi nu i aduceți, ce munciți ómeniī? Pentru aceea decā veți vedé cartea Domniei mele ier voi să strîngeți baniī satelorū sfintei Episcopie și să i aduceți voi cu dajdea tîrgulū să nu mai munciți ómeniī sfintei Episcopie, ce să i lăsați în pace, că apoi voi știți . . . Acésta vā

scriu Domnia mea. Mai multu să nu ți învăluți preste cartea Domniei mele. Inace ne ucinite 1) U Ias 7137, Noemvrie 8. Sam gospodin velélă.“ 2) (Cond. II. F. 22).

Șoltuzulü era responsabilü la Domnie pentru neesac-titățile ce s'arü fi întimplatü întrü esecutarea ordinilorü. Acésta se vede din cartea lui Vasilie Vodă din 1645 pentru neamestecarea poslușnicilorü Episcopiei cu tîrgo-veții, Cartea se încheie așa: „ De va mai veni jaloba la Domnia mea că ți învăluți, cu tine șoltuze îmi voiü întreba.“ (Cond. II. F. 45).

Dupre documentele Episcopiei nu se pöte hotărî esact numărulü Pârgarilorü ce compuneaü consiliulü municipalü alü Hușilorü. In mărturia hotarnică a Plopenilorü, din anulü 1673, se găsește subscrisü: „Ion Șoltuzü cu 6 pârgari din târgulü Hușilorü.“ Din monumentele istorice se vede că pe la alte locuri numărulü Pârgarilorü era de 12; d. e. la Bărlad. (Uricar. p. 2. f. 258).

Numele de Șoltuzü și Pârgari se găseșcü prin acte până pe după jumetatea véculü 18-le (Cond. A. F. 66).

Ca complinire la cele dișe despre consiliulü orășenescü de la Huși, veți înainte cartea de la finele anulü 1667, adeverită de Episcopulü Ioan, de Șoltuzulü, etc. Deasemine în Apendice, la finele anulü 1590.

3). *Dvorniculü* sëü *Vorniculü* de Huși. In cartea E-piscopulü Mitrofan din 1617 se pomenesce de unü Horja ce a fostü Dvornicü de Huși. (Documentele vielorü). La 1661 Ștefănișă Vodă într'o carte către slujitorii dom-nesci pentru poslușnicii Episcopiei, între alții pomenesce și de „Vorniculü de tîrg.“ (Condica II. f. 66). În Măr-turia hotarnică a Plopenilorü, citată mai susü, după Șol-

1) Alt-feliü să nu faceți.
2) Insuși Domnulü a poruncitü.

tuză și Părgari este scrisă „Ioniță Vorniculă de tîrgă.“ Într'unu zapisu din 1694, făcutu în Huși, se aducă ca martori boerii de Huși, anume : *Paharniculă de Huși*, *Zaharia Vorniculă de Huși*, *Bulbașa ot Huși*, etc. (Condica B. f. 100). Dintr'o carte a lui Vasilie Vodă din anulă 1653, în carea se ȳice : „Scriemă Domnia mea la *Vorniciă* de trăgă de Huși.“ (Condica II. f. 54), sar păré că era mai multă vornici; însă mi se pare că aici ȳicerea „vornici“ este luată în sensul literală (de la slavonul *Дворъ*, curte : *curteni*), și însemnă pe toți ampoiații Domnesci, cari erau însărcinați cu strîngerea dăriloră fiscului, și li se poruncesce de a nu învélui, nici a prăda, nici a globi satele Episcopiei. Din cuprinderea cărțiloră, în care se pomenesce de Vorniculă, se vede că acesta era ună delegatū ală Vorniculă celū Mare, care priveghia Justiția. Elū urmărea pe făcătorii de rele, aduna glóbele, deșugubinele etc precum se pôte vedé între altele din cartea Episcopului Mitrofan, mai susū citată, în carea se ȳice că Dvorniculă de Huși Horjea luase o viă de la nisce făcătorii de rele, cari făcuse multe prădăciuni „și aū plătitū capetele sélé cu acea viă.“

Vorniculă se vede că avea sub ordinele sélé alți servitori : Globnici, Deșugubinari, de cari se va vorbi mai josū. Vorniculă de Huși esista și în véculū al 18-le, precum se vede din cartea lui Grigorie Ghica din 1733, adresată la Vtori-paharniculă de Huși și la Vorniculă de Huși. (Condica III. f. 51).

4). *Părcălabulă*. De Părcălabi se pomenesce în doue cărți ale lui Antonie Ruset din anulă 1676, pentru scutirea coloniștiloră Episcopiei : „Așȳderea și voi Părcălabi și Globnici de acelu ȳinutū“ etc. (Condica II. f. 96—98).

În hotarnica Plopenilor, citată deja, din anul 1673, după Vornicul de târg se găsește subscris: „Ion Părcălab.“ (Condica A. f. 31). Părcălabia acesta era un județ comunal, de ale căruia atribuțiuni erau cerțele și vinovățiile mai mici, pentru care avea dritu de a aplica la trebuinți și glóbe, arestări etc. Acesta se vede mai lămurit din următoarele cuvinte ale Chronicariului Nicolaiu Costin: „Poruncise (Nicolau Vodă) pe la județe la țéră, pe la Părcălabi, să nu închidă ómenii pentru fie ce vină, ci care ar fi mai grele judecări să'i orânduiască la Iași la Divan, cu sorocú de la Părcălabi“. (Letop. t. 2. f. 94*).

5). *Păharniculú.* În zăpisul de vândare alú lui Stratulat Agăriciú, din anul 1694, se pomenesce între boerii martori „D-lui Constantin Pilatú Păharniculú de Huși.“ (Condica B. f. 100). Acesta negreșitú era unú ampoiát Domnescú asupra vielorú de Huși; elú uneorí se numesce Vtori (alú doile) Păharnicu (Condica III. f. 51); aduna dijmele din vinú, care erau între veniturile Domniei. Mateiú Ghica la 1756, hărăzind Episcopiei dejma din locul Domnescú alú Hușilorú, care dejma se lua mai înainte de câtră Domniă. La articolulú vielorú dice: că dejma din ele „se lua mai nainte de câtră Vtori (2-le) Păharnicu.“ (Condica A. f. 12).

Deasemenea Scarlat Ghica, în anul următorii, întărind aceeași danie, dice: „éră Paharniculú alú 2-le ce era obicínuitú a strínge elú dejma Domnescă, să nu se amestece. (ibid. f. 17. Veđi și *Descrierea Moldovei* de

(*) Dicerea „Părcălabú“ se găsește în limba unгурescă, în însemnare de „păzitoriú de închisoare, kerkermeister.“ Veđi lesiconulú de Buda la dicerea „temnicériu.“ Credú că și originea acestei diceri, ea și a „Părgarilorú,“ trebuie a o căuta totú în limba germană, d. e. în „Burgermann, Burgersleute, Burg-graf, Burgeradel“ etc.

Cantimir f. 165, despre Păharniculă ală 2-le). Mi se pare că Păharniculă avea de ajutoriū în funcțiunea sea pe *Pivniceriulă*. Celū puținū între martoriī hotarniceī ai Plopenilorū din anulū 1673, după Părcălabulū subserie „*Statulat Pivniceriulă*,” și după elū „*Ghiorghie biv Pivnicierū*.” (Condica A. f. 31). Sub ordinile Păharnicului măi erau *Vădrariī*. „*Poruucimū Domnia mea* (dice Scarlat Ghica în chrisovulū din 1758) prin hrisovulū acesta și *Vădrarilorū* de la ținutulū Fălciculū ca să nu aibă a supăra Sfânta Episcopieă pentru vădrăritū, nici să scrie ei vinulū de dejmă.” (Condica A. f. 66). Deaseminea Ioan Mavrocordatū, în cartea dată Episcopiei pentru apărarea de dejma vielorū, în 1745, dice: „să fie volnicū (Episcopulū Ieroteiū) ași strānge dejma de vinū depe loculū Episcopiei, fără supararea slujbașilorū vădrari, după obiceiulū vechiū, precumū s'aū ūrmatū și măi nainte, pentru căci s'aū jeluitū că la vremea culesului îi facū vădrariī supărare ōmenilorū ce strīngū dejma, poprinduī să nu ūea de la cine se cade să dejmuēscă, și să păgubesce Episcopia, și acea volnicia n'aū avut ō Vădrariī măi înainte.” (Condica III. f. 67).

6). *Căminariī*. Așa se numiaū stringătoriī dabilei numită *Camăna*. Domnulū Cantimirū dice, că căminariulū seū căminariulū strīngea deciuelă Domnēscă din cēră. (Descrierea Moldovei. f. 164). Căminariī erau măi mulți, precum se vede din cartea Domnului Alesandru, din anul 1621, în carea dice: „scriem Domnia mea credincioșilorū nostri boeri Marilorū Căminariī *ВЕЛИЧКАМЪ РАМИНАРОМЪ*, dămuve scire că Domnia mea m'amū milostivitū și amū miluitū Sfânta nēstră rugă Episcopia de Huși cu douē crăcime și cu unū măcelariū, și unū cojocariū, ca să fie pentru trēba Sfānteī Episcopii, și crăci-

mele să fie pentru ceară, precumă au fostă de la Domniș ceî mai dinainte așa și de la Domnia mea. Dreptă aceea decă veți vedé cartea Domniei mele, érá voi să nu mai învăluiti de Camână, nici pe crăcimari, nici pe cojocariu, nici pe măcelariu. „(Condica II. f. 14). Pe la anulă 1769 la venitulă căminăriei era și o dare pe neguțătorii ce speculaă cu beuturile, anume : trei lei de bute. (Archiva română 1860. t. I f. 149).

7). *Vameșii*. Acestia adunaă tasele orânduite a se lua în folosulă Domniei de la ceî ce aduceaă în târgă deosebite obiecte de vëndare. Domnul Dumitrașcu Cantacuzină în 1674 adreséză acestoră funcționari următórea poruncă : „Scriemă Domnia mea la slugele nóstre la Vameșii din Husi, dămuve scire pentru căți-va poslușnici, cari sunt ai Sfintei Episcopii, și pentru Slobozienii, cari locuescă pe la Sloboziile Sfintei Episcopii, să căutați să le dați bună pace, să nu i învăluiti pentru vamă, ce vor vinde poslușnicii seă și slobođienii nimieți din ce ș'or aduce să vëndă, vamă să nu le luați, iér cândă vor aduce pesce saă sare, voi să le luați vama precum va fi adetiulă. Iér din altele ori din ce voră aduce din nimică să nu le luați nici seă vămuiți“ (Condica II. f. 94.).

8). *Desetnicii*. Așa se numiaă stringătórii Desetinelor. seă deciuieleloră de pâne, de vin, stupi. Georgie Ghica în anulă 1658, scutindă de dări pe doi Preoți și pe ună Diaconă ai Episcopiei, ordonă tuturoră debilariloră și „desetniciloră de stupi și desetniciloră de vină“ a i lăsa în nesupărare. (Condica II. f. 59). Érá Evstratie Dabija, în anulă 1660, repetindă acelașă ordină, adauge și desetina de pâne. (Ibid. f. 68).

9). *Gorșinariii*. Acestia adunaă veniturile Domnesci

depe oile și mascuții din țerră. In cărțile mai susū citate se amintese de *Gorștinari de mascuți*; érá în aședământulū făcutū de Michaiū Racovița în anulū 1709 se pomeneșee de Goștina de oi și de mascuți (Cond. A. f. 69.)

10). *Bezmenariū*. Acestia strîngeău bezmenulū séū darea pe casele ce eraū pe loculū domneseū. Evstratie Dabija în 1662 dă ordinū căminarilorū și „*Bezmenarilorū* cari vorū âmbra la trâgū la Huși,“ ca să lase în pace „de camănă și de bezmenū o crăcimă mare séū duoē micī, și unū meserciū (măcelariū) și unū cojocariū, ce suntū de tréba Episcopiei.“ (Cond. II. f. 70.)

11.) *Deșugubinariū séū șugubinariū*. Acestia esecutaū și adunaū glóbele séū amendele pentru deșugubine, séū crime, și eraū deosebiți de globnici, precumū se vede din cartea Domnului Alesandru din 1618, pentru scutela satelorū Episcopiei: „Scriemū Domnia mea slugelorū nóstre *globnicilorū și deșugubinarilorū*, cari âmblați cu slujba Domniei mele la ținutulū Fălciului“ (cond. II. f. 12.) Reproducemū aici uă carte către Deșugubinari din anulū 1618, dată Episcopului Mitrofan pentru apărarea satelor Episcopiei de deșugubinărie.

„Noi Radulū Voevod Bojiu Milostiiu gospodar zemli Moldavscoi. Pișemū sluzem nașim cotoriū hodite radi deșugubine po vlost falciscom (scriemū slugelorū nóstre cari îmblați pentru dișugubină prin ținutulū Fălciului.) Dămu-vē scire că s'aū jeluitu înaintea Domniei mele părintele și rugătoriulū nostru Mitrofan Episcopulū de Huși pre voi, dicendū înaintea Domniei mele că învăluiti satele sfintei Episcopii de desugubinărie și le faceți destulū valū, și încă amū mai făcutū duoē cărți a Domniei mele la voi și tot i. învăluiti. Si éta acmu ierăși amū fă-

cutu uă carte a Domniei-mele. Decî decă veți vedé cartea Domniei méle, érá voi mai multú să nu'î învăluți, ce să lăsați satele sfintei monastiri Episcopie fórte în pace, că apoi bine să sciți că de va mai veni jalobă că'î învăluți vomú trãmite de vorú face uă rușine de se va pomeni. Tac da znaete, inaco ne ucinite. Sam gospodin veleal (așa să sciți, altminterea să nu faceți, însuși Domnul a poruncitú). U Ias vlet. 7126. Iuniú 16." (Kond. II. f. 3).

Desugubinarií atérnaú de Dvornicií mari, din care celú de țera de josú reședea în Bêlad, érá celú de țera de susú în Dorohoiú. Deșugubinarií îmbla prin țerá căutând priciní de globitú, anume: bătăi, furtișaguri, omoruri, curvarí și curve etc. și 'î amendaú, séu precumú se dicea atunci „îi globiaú, îi ciobotiaú“ dupre placú. La aseminea casurí aveaú locú pârele și clevetirile și resbunările dușmănescí între locuitorí. Deșugubinarií de aceste căutaú câtú de multe, căci ele erau în profitulú lorú. De aici trebuie să-și fi avêndú originea dicerea română: „caută pricină cu lumînarea.“ Pârátulú séu vinovatulú era pusú în fêre și schingiuitú reú, ca să plătéscă mai degrabă și mai mánósă glóbă; altminterea era trãmisú în cătuși la vornicie și decă nicí de acolo nu puté scăpa prin glóbă, negreșitú mai mare, apoi în fine se trãmitea la Domnie. Spre a pune capétú necontentelorú reclamaří contra Deșugubinarilor, Miron Barnovschi în anul 1628, împreună cu adunarea țerei a făcutú un aședãmêntú, în care a stabilitú între altele ca Deșugubinarií să âmble prin țerrá numai odată în anú, în luna lui Septembriú. Altminterea vor fi slobodí a esercita meseria lorú de jefuire numai cândú vor fi însárcinați dupre o anume reclamația a cuiva la Domnie séu la scaunile

marilor Vornici (Archiva istoric t. I. p. I f. 165, 166. No. 259).

Intre documentele Episcopiei sântu multe cărți domnesci prin care se oprescú deșugubinariî de a întra în satele Episcopiei, și se lasă Episcopilorú cercetarea și globirea, la trebuință, a abaterilorú lăcuitoilorú, afară de tâlhărie și ucideri, care erau de competența Vornicului celui Mare și a Domniei.

12). *Globnicii*. De Globnici ca de nisce funcționari a parte se pomenesce în fôrte multe documente, d. e. în cartea dată Episcopului Sofronie pentru scutela Coloniștilorú de la Crețesci, în anulú 1676, Domnulú Antoniú Roset, între alți funcționari pomenesce și de Globnici: „Și voi Părcălabi și Globnici de acelú ținutú, și Deșugubinari, etc. nime întru nimica să nu'i învăluescă (pe coloniști), nici unú lucru alú Domniei mele nu vorú luera“ (Condica II. f. 96). Globnicii acestia erau funcționari administrativi, cari globiau din ordinile Părcălabilorú de ținutú, pentru neînplinitie de ordine seú alte cađuri ce provocau amandă dréptă seú nedréptă. In vechime amploiații, ne avându salare de la Statú, și le formaú ei prin glóbe feliurite. Așa administrația glóbia seú ciobotia; justiția globia; hătmania globia, ba și Episcopiele și Monăstirile aveaú dreptú a globi în satele lor, și în priciní duhovnicesci. Cu unú cuvântú, tóte autoritățile globiau mai mult seú mai puținú, mai dreptú saú mai nedreptú — fie-care dupe caracterulú moralú al funcționarilorú. Tóte aceste autorități își aveaú și ómenii lorú pentru asemine executări. Beții locuitorí de multe ori se disperaú și luaú lumea în capú; lăsaú satele pustii (Archiva istorică, loculú citatú). Globnicii de care vorbimú aici aveaú unú șefú, care se numia „*Vornicú Globni*“, Așa în mărturia ho-

tarnică a Căcăcerilor din anul 1744, între marturii celui dintâiu este subscris: „Nicolaiu Tiron Vornicū globniū,“ apoi „Ioniță Similian Vameșū“ (Condica A. f. 102).

13). *Podvodariū.*) De acestia se face mențiune în multe

14). *Olăcariū*)cărți de scutelă pentru poslușnicii Episcopiei. D. E. Cartea lui Stefan Vodă din 1661, între altele dice: „așijderea și voi Olăcari și Podvodari.... Intru nimicū să nu i învăluți „(Condica II. f. 66). Cei dintâiu erau însărcinați a executa cărăturile Domnesci, de fenu, de paie, de ghiață, de lemne, etc., care toate se făceaū de locuitori fără nici o plată; erau socotite între angărie seū beilicuri. Cei de alū doilea făcēu serviciul postalū, luându caī de joldū de la cei ce îi aveaū; căci nici postele din vechime nu se întrețineau de Statū.

15). *Conăcariū.* De aceștia se pomenesce d. e. în cartea lui Antonie Roset, amintită la No. 12, unde între alte slugi Domnesci, după Podvodari și Olăcari, se pomenesce și „Conăcariū.“ Dicerea *Conacū* însemnă: *gazdă, quartiră*; ea singură ne arată, că acești amploiați aveaū însărcinarea de a pregăti gasdă pentru Domnū, cândū eșia prin țeră, pentru boerii ce mergeau pe la ținuturi, și pentru Turcii trimiși în serviciile Porții. Cheltuēla acestorū găzduiri era totū pe spatele locuitorilor unde se făcea găzduirea.

16). *Brănișteriū.* Despre unū brănișteriū dice Constantin Movilă Vodă în cartea sea slavonă din anul 1611: „aū venitū înaintea noastră și înaintea boerilor noștri sluga noastră Gervasie Marcoviciū biv Brănișter.“ (traducerea veđi Cond. B. f. 89). Brănișteriū erau mai mulți, precum se vede din cartea Tomnului Constantin Racoviță din 1753, pentru scutirea unei crășme din Huși a Episcopiei. Intre slugele Domnesci pomenesce și de Brănișteri:

„și care strîngeți branîște“ (Cond. III. f. 96.) Brănișterii aveau un șef; căci într'o carte Domnescă de la Grigorie Ghica din anul 1737 se pomenește de un „Ursul căpitan de branîște.“ Brănișterii erau însărcinați cu facerea fînului domnesc din branîște, ce era un șes pe Prut. Ei executau cosirea, și strîngerea lui, care toate se făceau prin beilicuri. Sub pretextul facerii fînului domnesc era aruncată și uă dare pe crâșme (veđi cartea lui Constantin Racovița citată mai sus,) numită *Branîște*, pe carea totu Brănișterii o adunau. Brănișterii erau sub ordinile Comisului celui mare (Descr. Moldovei f. 160.)

17.) *Căpitanii de ținut.* Intr'o carte dată de Duca Vodă la anul 1666, se pomenește de un „Vasilie, ce a fostu căpitan de ținutul Fălcuului.“ Grigorie Ghica, în cartea dată în 1747 judeului de Țigani Domnesci, spre a fi slobod să âmble prin țeră cu Țiganii săi, între amplexiții Domnesci, cărora li se ordonă a'i lăsa în pace, se pun: Părcălabii de ținuturi, vornicii de prin sate, și *Căpitanii* (Coud. III. f. 76.)

Acosta era funcția ostășescă. Domnul Cantemir ne spune, că era de fie-care ținut câte un Căpitan, care comanda polculu de ôste ce se afla în acel ținut. Ei din vechime erau sub ascultarea Vornicilor celor mari; erau mai pe urmă sub a Hatmanului. Cei ce se aflau pe lêngă otare, păziau granițele, erau cei din interiorul țerei se trămiteau de către Hatmanul în slujbele țerei (Descr. Mold. f. 178, 179. Veđi și Archiva Istor. t. I. P. I. f. 171.)

18.) *Părcălabii de ținut.* *Ispravnicii de ținut.* În aședămentul făcut sub Miron Barnovschi pentru mărșinirea abusurilor ce făcêu amplexiții Domnesci prin

sate, se dice: „s'au jeluită (proprietarii satelor) pre pârălabii de ținuturi că le intră în sate de le pradă vecinii și îi ciobotesc fără ispravă“ (Archiva istorică T. 1 Par. 1. f. 175).

Miron Costin spune, că fie-care ținutū avea câte doi Pârălabi. (Archiva istorică ibid. 171). Ei erau cei d'ântēiū funcționarii Domnesci în ținutū: ceea ce suntū astădi Prefecții. Constantin Mavrocordatū în a doua Domniă a introdusū „Ispravnicii pe la tôte ținuturile, și le au datū ținuturile cu slujbe în séma lorū.“ (Letop. T. 2. f. 459, 460). Pârălabii de ținuturi au rămasū și după introducerea Ispravnicilor, precumū se vede din cărțile Domnesci după Constantin Mavrocordat, d. e. în cartea D-lui Grigorie Ghica, din anulū 1747, citată la No. 17; din cartea lui Matheiū Ghica anul 1755 în carea se poruncesce „Boerilorū, Slujitorilorū, Pârălabilorū depe la ținuturi, Căpitanilor, Vornicilor de prin sate“ să nu supere, să nu globescă nici să se amestece la gilcevele Çiganilor Domnesci ce âmbla prin țerră pentru hrana lorū. (Condica III. f. 105). În cartea lui Ioan Teodor Voevodū, din anulū 1760 se pomenesce de „Boeri Ispravnici de pre la ținuturi și D-lorū Pârălabi,“ etc. (Condica III f. 151). Pârălabii aceștia, judecândū după copriinderea cărților Domnesci, erau judecători.

Așa în cartea din urmă, se ordonă a nu se amesteca în judecățile bisericeșci, care sunt de competența Episcopului și a Protopopilorū.

Pe la anulū 1759 era la ținutulū Fălciului numai un Ispravnicū, precumū se vede din cartea D-lui Ioan Teodor Voevod, din acestū anū, adresată Ispravnicului cu aceste cuvinte: „Credinciosului boerū alū Domniei mele D-lui Ispravnicū de ținutulū Fălciului: Sănătate.“ (Cond.

III f. 142). Dar nu târziu s'aŭ orînduită câte doi Ispravnicii de ținut. Așa în anul 1768 Domnul Ioan Calimach adresedă o poruncă a sea de hotărîtura unor moșii a Episcopiei Ispravnicilor de Fălciu, cu aceste cuvinte: „Credincioși boerii Domniei mele Dum. Toma Luca biv vel Stolnicu i Petrachi Pitariu Ispravnicii de ținutul Fălciului, i credincioși boerii Domniei mele Dum. judecătorii de ținut Fălciului.“ (Condica III f. 189). Din acésta totu-o-dată se vede că urmase o reformă în ramul judecătoresc; căci judecătorii nu se numesc *Părcălabi*, ci boeri *judecători de ținut*. Ioan Neculcea spune că judecățele se făceau de boerii cei mari de la ținuturi. (Letop. T. 2 f. 459).

19). *Buliubașa de Huși*. Intr'unu zapisu de vînderea unei reșeșie din anul 1694, se aduce martori între alții „Iordache Buliubașa ot Huși.“ (Condica B. f. 100). Aceștia erau ostași. Domnul Cantemir dîce, că în fiecare tîrgu erau „câte patru séu cincî“ Buliubași. (Descr. Moldovei f. 178). Bălcescu dîce, că Buliubașii făceau parte din Seimeni(*) și erau împărțiți în zece Buliubași, peste care era mai mare Baș-buliubașa de Seimeni. De asemenea spune că Buliubașii, Sutașii saŭ Hotnogii, comandaŭ uă sută de soldați. (Magasin istor. T. 2. f. 38—41). Despre unu „Dimia Bașbulubașu se pomenesce într'unu zapisu de danie pe nisce reșeșie de la Dolheșci. (Cond. B. f. 43).

20). *Turcagi-baș-aga, Baș-ceauș-aga, Ciohodar-Aga*. Aceștia erau funcționari Turei trăitori în țerră și cari judecaŭ pricinile Turcilor, cari făceau negoțu în țerră. Intre Documentele violorŭ se află o scrisore cu data 1755, carea este întărită cu peceți turcesci, și îndreptulŭ pece-

(*) Ostași lefegii.

ților scrisă românească : „Baș-ceauș-aga a Dumisale Turcagi-baș-aga; Ciohodar-aga a Dumisale Turcagi-baș-aga.“ Domnul Cantemir spune că la Turci se socote mare păcatu ca unu creștinu să bată și să pedepsescă pe unu Mahometanū. De aceea Domniū țineaū unu Beșli-agasi și cu mai mulți Beșli, dintre Tătari sau Turci, pentru pedepsirea Turcilor, cându făceaū vre o necuviință. (Descrierea Moldovei f. 178). Dar pe la anul menționat se vede, că pentru acestu scopu era în Iași unu Turcagi-aga, carele, împreună cu autoritățile locali cerceta și punea la cale casurile ce se întâmplaū între Turci și locuitorii țerei. Elū trimeea amplexiunii seī pe la ținuturi, cându era vre o reclamație asupra Turcilor. Funcționariū amintiți mai susū, venindū în Huși, aū cercetatū împreună cu Ispravniculū, chestia unorū vie ce și le împropriase Turci de pe la Români pentru datorie, și unul din ei voia să vîndă o viă, după ce o stăpînise 20 de ani pentru o datorie de 18 lei. Delegații Turci aū ruptū zapisulū de datoriă, dicendū, că de 20 de ani se vor fi plătitū acei 18 lei, și aū opritū pe Turci de a poseda via, fiindū acēsta contra firmanului împērătescū.

21). *Dăbilarī*. Georgie Ghica în cartea de scutelă a doi Preoți și unu Diaconū de la Episcopie, între alți slujitori Domnesci, căroro le ordonă a'i lăsa în pace, dice și de *Dăbilarī*: „Și voi toți dăbilarī, cari veți âmbra cu tôte slujbele Domniei mele printr'acelū trăgū.“ (Condica II f. 59). Se înțelege că așa se numiaū strîngători dabilelorū seū a birurilorū Domnesci. În cartea lui Alexandru Iliășu din 1621, ei se numescū „*dăbilarī de ținutū*. (Condica A. f. 37).

22). *Vel-Căpitanū de Codru*, adică : marele Căpitanū de Codru. De acēstă funcțiune se pomenește într'o carte

Domnăscă a lui Constantin Mavrocordatū din anul 1743. In ea Vel-Căpitanulū de Codru împreună cu unū altū boeriū se însărcinează a cerceta nisce impresurări de Moșia. Funcțiune militară. Aceasta era căpetenia polcurilorū ostășesci ale ținutului Fălciū. Se uumia „de Codru“ pentru că sub comanda lui erau Codreni, adică locuitori de la Codrulū Tigheciulū, cari în vechime toți erau ostași (Descrierea Moldovei f. 178, 58, 59).

Vel-Căpitanulū de Codru avea rezidența sea în tirgulū Fălciū, unde era și Isprăvnicia. Și în ordinea ierarhică era alū doilea după Vel-Căpitanulū de Iași. (Letop. T. 3 f. 193). Reproducemū aici o carte Domnăscă din anul 1757, din carea se vede că Vel-Căpitanulū lua parte la cercetări, ce se rînduiau de Domnia prin ținutū.

„Noi Scarlat Ghica Voevod Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoi, credinciosū boeriulū Domniei mele Dum. Georgie Beldiman biv vel sulger i Lupul Costachi biv vel jigniceriū, Vel-Căpitan de Codru, vă facemū scire că aici la Domnia mea, aū datū jalobă redeşii de moșia Călmățuiulū asupra unū omū ce'i dicitū, Luca, feciorulū Iudoni, ce se află la ținutulū Fălciulū, dicitū că acelu Luca încă este redeşū cu dênșii la moșia Călmățuiulū, dar fiindū și nisce bălți de pesce pe moșia, ar fi vrutū se mērgă ca să și ia și ei partea lorū câtū li s'ar face, din pesce, ără acelu Luca pentru ca să nu ia ei pesce din bălți, aū pusū unū Turcū asupra bălților, să dicitū că s' bălțile a Turcului și să nu le dea pesce, și mergendū ei la bălți aū săritū Turculū asupra lorū, și gonindu'i aū datū și cu pușca ca să i impusce, de care pe largū veți înțelege din jaloba lorū, pentru care iată că vă scriemū Dom. luândū cartea Domniei mele, să lū

chemați de față, pe acelu Luca, și să cercetați pricina forte cu amăruntul și decă s'a dovedi că din pricina lui Luca Ț-au gonit Turculu pe dênșii vrândü să Ț și Țnpusce de pe moșia lorü câtă pagubă se va dovedi că au re-
 țeșii, să Țmpliniți tötă de la acelu Luca, și lui după vi-
 na ce i s'a cădea, să Ț veniți de hacü ca să se veghi și
 alți de a mai pune Turci, Țn protiva rețeșilorü lorü,
 érá fiindü pricina Țntr'alt chipü éráși să Ț judecați și să Ț
 aședați după cumü a fi mai cu dreptate ca să nu mai
 jeluéscă, hotărândü prin carte de judecată. Acésta scriem
 7265, Iun. 29. (Cond. III. f. 125.)

Vel-căpitanii făceaü diferite esecuțiunii și glóbe pe la sate. Acésta se deduce din cartea lui Grigorie Ghica, din 1737, pentru scutirea poslușnicilorü din Crețesci.
 „Așjderea le-amü datü voe acestorü poslușnicii cu acés-
 tă carte a Domniei mele ca să aibă a se apăra de că-
 tre *vel-căpitanü de Fălciü* și de slugele lorü, și de
 părcălabi și globnici“ (Cond. III. f. 56.) Despre Vel-că-
 pitan veți Let. t. 3. f. 293.

23.) *Boeri zlotăși*. De ei se pomenesce Țn aceeași car-
 te a lui Grigoriü Ghica. „Dreptü acésta poruncă dămü
 și dumilorü vóstre *boeri zlotăși*, cari veți ámbra ori
 cu ce felü de slujbe, vedëndü cartea Domniei mele toți
 să vă feriți și să dați bună pace acestor poslușnici.“ A-
 cestia ocupaü loculü dábilarilorü din viaculü al 17-lea.
 Ei strängeau dabilele ce se impuneaü pe țérá de la
 Domniă.

Chronicarulü Nicolaiü Costin, vorbindü de dabilele im-
 puse de Michaiü Racoviță, dice: „érá pe urmă ne pu-
 tându-se stränge baniü atăția câtü să Țși Țmplinéscă lăco-
 mia cea nasatiă, eșise poruncă la Zlotăși să arunce nă-

păști să se îmbrace toți banii după somele care eșise din visteria." (Letop. t. II f. 82, 83, 459).

24.) *Izbașa*. Intr'unu zăpisu de vîndarea unei reșeșie din anul 1665, între marturi se pune „Iacov Izbașa de Ciortesci." (Cond. B. f. 111.) Intr'unu zăpisu de danie a unei reșeșie din Căbicesci și Bunesci, din anul 1660, se pomenesc ca martori cinci persoane cu titlu de „Izbașa." (Cond. B. f. 104.) Se vede că Izbașii erau un felu de ampoliați comunali. Ión Neculcea spune, că la curtea lui Constantin Mavrocordatü era unu Izbașa, care primia jalobele de la ómenî și le scotea respunsu, fără nici uă cheltuélă (Let. t. 2. f. 460.) Póte că pe la sate ei erau unu felu de judecători de pace în certele locuitorilor. Póte că de la funcțiunea Izbașilorü acestora, a remasü în limba română vorba „a ispăși" carea însémnă până astăzi la țeră: *a cerceta uă pagubă cășunată cuiva de vitele streine, și a hotări despăgubirea cuvenită.*

25.) *Aprod*. Intr'unu ispisocu slavonü de la Vasilie Vodă, din anul 1644, se pomenesc de un „Scripco Aprod." Intr'o resoluție a Vel-logofătului din anul 1815 se dice: „Vel-Vorniculü za Aprodî. Să se aducă pe duoi trei dintre păriți, cu înadinsü aprodü." Domnulü Cantemir spune că pe vremea lui erau 50 de Aprodî de Divan, cari aü datorie să aducă la Divan pe cei păriți, cari nu se arată la vadea, și să împlinescă datorile de la daŃornicîi rēi de plată (Descr. Mold. f. 174.) Din resoluția de mai susü se vede că Aprodii erau sub ordinea *Vel-Vorniculü de Aprodî*, care mai înainte se chiăma *Vătafă de Aprodî* (Let. t. III. f. 293. Descr. Mold. f. 170.)

26.) *Copii de casă*. In cartea Domnului Constantin

Racoviță din anul 1756 pentru scutirea Episcopiei de olacū, între alții ce âmbლა cu cai de olacū se punū și *copii din casă* (Cond. III, f. 117.) Domnul Cantemir ne spune că acestia erau slugi de la curtea Domnescă; că ei se trimiteau fôrte desū pe la boerii ce se aflau la țeră și erau chiâmați de Domni. Fie-care chiâmatū plătea copilului șese lei. Ei aveau unū șefū numitū *vatafū de copii*, căruia ei îi da câte unū leū din cei șese ce luaū pentru chiâmare (Descr. Mold. f. 171.) Ei se trimitea și la executări pentru datorii către visteriă, etc., și atunci plata ce luaū de la executatū se numia *ciobote* și cândū glôba era mare, se chiâma *ciobote grele*.

27.) *Dvornicū de Pórtă*. In anul 1756, Domnul Constantin Racoviță rânduesce pe „Credinciosū boeriulū Mihalache Cehan biv vel Medelnicerū și pe Grigorașū Agaričiū vornicū de pórtă“ să otărăscă nisce părți de moșie ale Episcopiei (Cond. III. f. 115.) Patru Vornici de pórtă, anume: „D-lui Vetreș vornicū de pórtă și Georgie vornicū de pórtă, și German tij, și Dumitrașco tij“ se pomenescū, ca martori, într'unū zapisū de daniă din anul 1664 (Cond. B. f. 43.) Zapisulū este făcutū la Iași. Domnul Cantemir spune că erau patru vornici de pórtă cari ședeau din afară de curte, desfăcêu acolo pricinile cele mici. pedepsêu curvele, etc. (Descr. Mold. f. 168).

28.) *Ceparii* | Lă carte a lui Constantin Racoviță din

29.) *Bourarii* (anul 1753, prin carea se scutesce de dări uă crâsmă a Episcopiei, este adresată căminarilorū ceparilorū, bezmănarilorū, bourarilorū și brănișterilorū. (Cond. III. f. 96.) De unde se înțelege că Ceparii și Bourarii erau nisce dăbilarii, cari strîngêu dabilele impuse pe vîndarea băturilorū. Numele lorū socotū că ne pôte da idee de însărcinarea lorū. Bourarii âmbლა, pôte tótm-

na, și scrieauă tóte vasele cu bētură ce erau în tērgū și punēū bourulū pe ele, adică pecetea domnēscă, marca țerei. Ceparii, înainte de a se începe vasulū, de a i se da cepū, se ducēū și lū cotēū și primiaū darea ce era pusă pe numărulū vedrelorū ce se coprindēū în vasulū care se începea, și așa mai departe.

30). *Marele Vornicū alū țerei de josū.* La sfirșitulū Condiceī II-a suntū câte-va cărți pentru apērarea satelorū Episcopiei, date de la Iași de marii Vornici ai țerei de josū către agenții sēi din Bărladū. Reproducemū aici una de la marele Vornicū Nicóră.

„Nicóră Velikii Dvornicū dolnei Zemli. Pišem Sinovom našim Uriadnicom ot Brălad i deșugubinari Fălciiscoe volost. (Marele Vornicū alū țerei de josū scriemū feciorilorū noștri Uriadnicilorū (Dregătorilorū) de la Bărladū și Deșugubinarilorū de ținutulū Fălciului). Dēcă veți vedea cartea nóstră iarū voi să aveți a lasa în pace satele sventei Episcopii de Huși de tóte deșugubinele și de morți de omū câte sarū afla într'acele sate a sventei Episcopii de Huși numai să le scrieți câte să vorū afla de usebi și să ne dați șcire la noi, iar mai multū să nu învăluiți pentru că ce le amū lăsatū pentru voea părintelui nostru Sventiei sale lui Mitrofan Episcopului de Huși, Toe pišem Inac ne ucinite (acēsta scriemū, să nu faceți altminterea) U Ias. Iun.“ (Anulū nu este scrisū. (Condica II f. 109). Din acēstă carte se vede că Uriadnicii și Deșugubinarii atârnaū de marele Vornicū, căci îi numeșce „feciori ai sâi.“ Din altă carte de la altū Vornicū mare (f. 111). Se vede că și Uriadnicii și Deșugubinarii aveau „feciori lorū,“ adică agenți sub-ordinați, pe cari îi trimiteaū pe la sate pentru glóbe. Vorniculū de țera

de josă avea reșidența sea în Bărladă; celă de țera de susă la Dorohoiă.

31). *Telal Bașa*. Pe la începutul viacului 19-lea așa se chiama ampioiatulă ee publica mezaturile. Cândă era să se scôtă de vëndare vre o moșia, Marele Vornicū scria lui Telal Bașa ca să publice međatulă pe ulițele capitalei în curgere de 40 de ȃile. Acestă feliū de publicația se făcea și la reșidența ținutului unde se afla moșia cea de vëndare. Međatulă se făcea în Divanulă țerei, și se chiama *Soltan-mezat*. (Documentele Rîșeșilor. O scrisóre din 1818). Din vechime međatulă se numia „Cochiiv-vechi.“ In ispisoculă lui Matheiū Vodă din anulă 1755, pentru apërarea unoră moșii boereșci de peste Prutū de *Ușurgii*, se ȃice: „și de cāte ori trimite Domnia să strīngă ușurulă de la Tātari, seū să vinde de la Cochiiv-vechi ușurul: acei ușurgii mergă și strāngă și dejma pe moșiele dumilorū Sēle împreună cu pānea cea domnēscă, puindū pricină, cā arāndū Tātari pe acele moșie Domnia se cade a lua dejma, éră nu stāpīni moșielorū.“ etc. (Condica III f. 106).

32). *Ușurgii*. Tatarii de Bugiagū, ne avēndū în de ajunsă acolo locuri de hrană, făcuse o conveniune cu guvernulă Moldovei, dupre carea le era permisū a arenda pāmēnturi de hrană în cuprinsulă Moldovei (o distanță de la hotarulă Bugiagului cale de 2 ceasuri lățime și 32 ceasuri lungime) cu condiția de a da ȃeciuelă.

Zeciuelă din producte se numesce în limba Tātărăscă „Ușur.“ De aici decimatorii, seū adunătorii ușurului de la Tātari, se numiaū: ușurgii (Veȃi ispisoculă citatū mai susū. Condica III f. 106—107).

33). *Vētajii mari*. In cartea lui Alexandru Iliășū din anulă 1621 se pomenesce, după deșugubinari, și globnici,

de *Vătăji Mari*. (Veliți vătăji), cărora deasemenea li se ordina a nu învălui satele Episcopiei. (Condica II f. 12). Din cuprinderea unei alte cărți totu de la acestu Domnă, și totu de la acestu anu, se pôte închia, că vătăjii cei mari erau amploiați administrativi, cari cercetau ceretele dintre locuitori, prindeau furii, și tálharii, și i trimiteau la Domniă. Vodă, după ce opresce pe dăbilară și pe vătăjii cei mari de amă lua dobitoculu săteniloru Episcopiei pentru alți ómenă, nici a face între ei judecări, nici a i globi, fiindu lăsate aceste sate în dispozițiunea Episcopulu, apoi adaoge: „Iară de se va găsi nisca furi tálharii aceia împreună cu părintele să i prindeți și la Domniă să i trimiteți.“ (Condica A. f. 37). Pôte ei erau aceia ce mai în urmă s'au numitu, *Ocolași Privighitori*, *Subprefecți*.

3. *Dabilele și angariile*, cărora, după documentele Episcopiei, erau supuși *Hușenii și cei alți locuitori din țeră*, anume: *Zloși, lei, taleri, galbini, orți, sulgiu, ilișu, untu, bezmănu de cĂră, iulovițe de soliste, braniste, carne împărătesci, bile (ghile), șeice, camăna, joldă și podvețe, cai de olacū, glóbe și dezugubine, ciobotele, lucrulu violorū și priveghiu, testăria, ghița, seú și miere, vama, cepăria, secerarea pânei Domnesci, falcea Domnescă, dejma, Feria seú cheria, rînduele, hărtie, peceluituri seú bani peceliloru, jumăritulu, gorștina, seú goștină, desetina, năpatea, vĂcăritulu și cunița, mortasiopia, bani stĂgulu, mucarelū, rĂsură.*

Reproducemū aici o carte domnescă din anulū 1676 pentru scutirea unorū coloniști. Din ea se vedū cu de amăruntulu felurite dabile și angăriile ce se impunea de Domniă locuitorilorū țerei.

„Noi Antonie Ruset Voevodū Boj. Milostio Gospodar Zemli Moldovscoi. Datămū cartea Domniei mele părintelu și rugătoriulu nostru Sfinției sale Sofronie. Episcopulu

de Huși și dregetoriului și vătămănuului seú din Siliște(*) din Crețesci ce este pe Lohan la ținutul Fălciului spre aceea ca să aibă a'și chiema ómenii streini de altă țera din țera Turcescă și din țera Muntenescă, și din țera Ungurescă și din țera Leșescă, și din partea Căzăcescă. Și depre alte părți hie ce limbă vor hi să aibă a veni și a se strînge câtú de mulți. Și decă vorú veni și se vorú aședa la cea Siliște, ce mai susú scriemú de la Domnia mea vorú avea Slobođia(**) într'un anú și vorú fi în pace de *dajde* și de *zlofi* și de *lei* și de *taleri* și de *galbină* și de *orți* și de *ilișú* și de *sulgiú* și de *untú* și de *bezmen de cêrá* și de *ialovițe de siliște* și de *braniște* și de *care de jold* și de *bile* și de *șeici* și de tóte dările și angările câte sunt pre alți mișei în țera Domniei mele. Așijderea și voi párcălabi și globnici de acelú ținutú și *deșugubinari* și *podvodari* și *olăcari* și *conăcari*. Nime întru nimică să nu'í înváluescă nici unú lucru a Domniei miale nu vorú lucra, ci de tóte vor hie în pace. Iar cine se va ispiti să'í înváluescă preste cartea Domniei mele bine să scie că de mare certare va hi. Inac nebudet (Altminterea nu va fi). U Ias. vlet. 7184, Genar 12." (Condica II f. 96). Din acéstă carte se vede că locitorii plătiaú în bani, seú în produse, seú în muncă, următóarele dabile seú dăjdií(***):

a). *Zlofi*. Dicere slavonă ce însémná literalu: *aurú*, în poporú a rămasú pînă astăzi vorba *zlotú*, în însemnare de: 30 parale.

(*) „Siliște“ dicere Slavonă, de la „Selo—sat,“ însémná: „locú de satú“.

(**) De la „Slobođia“ seú libertatea de dări, de carea se bucuraú Coloniști la începutú. Dicerea „Slobođie“ la Moldoveni este sinonimă cu „Colonia.“ și a devenitú numire propriá a o mulțime de sate formate de acestú felú de Coloniști, seú Slobođieni.

(***) „Dajde.“ Dicerea Slavonă, de la „Dajdi,“ imperativul verbului „dati davati“ dare

b). *Lei*. Domnul Cantemir spune, că fiă-care casă țerănescă da în vreme de pace la visteriă câte 80 de aspri adică: unū leū. (Descrierea Moldovei f. 218).

c). *Taleri*. Domnul Cantemir spune, că pe timpulū lui talerulū avea valōre de 2 lei 10 parale (f. 172). deaseminea, că în timpulū deschiderii vre unui resbelū fiă-care era datoriu să dea câte o rublă carea făcea: 120 de aspri (60 parale) (f. 218). Pōte că la acestū casū correspondū talerii aceștia.

d). *Galbin*. Acelașiū autorū dīce, că la nevoiā mai mare, plătiaū locuitorii câte unū galbinū, care avea valōre de 200 aspri, seū 2 lei și 20 parale. (f. 219).

e). *Orți*. Dīcerea *ortū* este și astăzi în poporū și în-sēmă 10 parale.

f). *Sulgiū*. Judecāndū depe funcția Marelui Sulgerū, care avea purtare de grijă asupra măcelăriilor și asupra vitelorū de carne pentru curtea domnescă (Descr. Moldo. F. 161); deaseminea letopisețulū pomeneșce de *oī pentru sulgeria împărătescă* (tom. 2. F. 461): putemū presupune că *Sulgiulū* era o dare în natură seū în banī, privitoare la Sulgeria Curții Domnescei, adică în-destularea cu carne, seū, etc.

g). *Ilișū*. Nu știū ce era acēsta; dar era fōrte vechie. De ea se pomeneșce în anulū 1448, în chrisovulū datū de Petru Voevod pentru scutirea satelorū Monastirei Pōbrata. In elū se dīce, că satele acele „să nu plătēscă birū, nici posad, nici podvōdă, nici *iliș*, nici la mori să nu lucreze.“ (Arhiv. istor. T. 1. P. 1. F. 20 No. 243). Ōre să nu însēmne: pescuitulū pentru curtea Domnescă, dela unguresculū *halasz—Pescariu*, de unde avemū și: *Eleșteū* piscinā, seū iaz cu pesce? Domnul Cantemir, vorbindū de apele Moldovei, dīce că sūntū pline de pesce

prea frumos, și osebit păraele acele care curgă din munți aș pescele celă măi cu gustă, ce se numesce de lăcuiitor: *Păstrăvu*, *Lostoțe* și *Lipénu*, care la țilele cele de postă se aduce totă-dea-una viă pre cai pentru mēsa domnescă (Descr. Moldov. F. 20). Intrun zapisă dela 1761, se pomenesce ca martură „Gavril Vătavulă de năvodari.” (Cond. A. F. 111, din dos). In Bucovina, nu departe de Sucéva, este ună *Stată* anume: *Iliseșciă*. Numirea acēsta nu are ore obârșia sea în anticăi pescarăi domnescă?

h). *Untu*. Negreșitū totă pentru curtea Domnescă; pôte și pentru curtea Sultanulăi.

i). *Bezmenū de cēră*. Acēsta era o dare în cēră pentru luminarea curții domnescă. In Descrierea Moldovei se spune, că „Cămēiașulă de lumină avea sēma birulăi de cēră și săpună, ce se numesce *haimenū* (*); și flū cheltuesce la lumânări și opașuri pentru curte, (F. 172).

k). *Ialovițe (**)* de *Siliște*, vaci grase ținute la suhată. Acestea se cereau pentru oștea turcescă, cândă era în expediție. Cetimă în letopisițe: „iară peste vară viindū Vizirulă la Dunăre la Cartală, eșitaū grele ialovițe pe țeră, de 2 Ugri ce era în vistirie la banii stégulăi o ialoviță, și chile de pâne și de orđă în două treă rinduri și le aș dusă la Viziriulă la Cartal și la Hotin. și aș scosă și cincă civerțuri întră acelă ană.” (Let. T. II. F. 426). Și n în altă locū: „iar nevoi în țeră era multe, de chile, de ialovițe, de carre și de alte nevoi nespuse” (pag. 446).

*) Poate că de la țicerea „haimen,” a rămas în poporū țicerea „haimenă. Un lucru se țice că e de „haimenă,” cândă nu este făcută cu toată punerea, cu toată inima; ci numai de mântuelă.

***) Țicerea „ialoviță,” se derivă de la țicerea bulgară: „ialova: stērpă,” și însemnă: „yacă stērpă.” (Arhiv istor. T. 3. F. 168. Analisa chrisovulăi lui Ștefan Dușan).

l). *Braniște*, Dîcerea este slavonă: браня: luptă, bătăliă; braniște: locu de bătăliă. Credu că la începutu s'a numitū braniște seciurile séu tăeturile ce ocașionău resbebele prin codrii ceî mari ce acoperéău țera. Tăeturile acelea în urmă rămăneău poeni de fânațe domnesci séu particulare. De aici cu încetulu dîcerea „braniște“ la noi a luat înscmnarea de poene pentru fênațe séu în genere—fênațu. Așa la tôte monăștirile era câte o braniște, adică: locu de fênațu. Domnulū Cantemir ne spune că pentru fênulū trebuitoriū la Curtea Domnescă era unū șesū lângă Prutu, numitū „Braniște.“ și care era în îngrijirea Comisulu celū mare (F. 160), Fênațele domnesci din vechime le lucraū locuitoriī execuțați de *Comișei*, trimiși de Comisulū celū Mare (Cond. II. F. 30). În urmă cu numele de Braniște s'a impus o dabilă pe bețurī, carea era venitū alū Comisieī domnesci, și consta pe la 1769 în impositulu de 3 lei pe butea de bețură. Archiv. rom. t. I. 1860. F. 149).

m). *Carre împărătesci*. Se înțelegū transporturile ce făcea țera în timpulū expedițiunilorū turcesci, precumū și pentru trebuințele cetățilorū turcesci, depe Dunăre, și ale altora, precumū Hotinul, Tighinea, Vozia și. a. de care adeseori spunū letopiseșile, d. e. „ Venitaū Capegilar—Chihaesi de la împărăție cu poruncă la Grigori Vodă, ca să mērgă la Nistru să redice pușcele, ce le îngropase Muscali, să le ȳea să le ducă la Tighinea și aū încărcătū 500 de carre de glonțurī și de cumbărale.“ (Let. t. II. F. 446).

n). *Bile*, ghile, séu grîndi mări. Aceste se cereău tot la trebuințele oșilorū și ale cetățilorū și ale marineī turcesci. Din ele se făceaū podurī peste apele, pe unde aveaū să trecă oștile. Locuitoriī unī tăiaū lemnulū la

munte, alții îl scoteu, alții îl cărau la destinația lui. „Eșitau atunci salahori și carre la Vozia și cai împărătești în două rinduri, câte patru sute de cai, și s'au rînduit totu atunci ómeni, să taia lemnu și să'l scóțá, și să'l ducá la Cartalú pe Dunáre, să facá podú“ (Let. t. II. F. 426).

o). *Șeice*. Totu pentru trebuințele podurilor și ale transporturilor pe apă, pentru țérá și pentru Turci.

p). La fînit cartea Domnescá încheiá: „și de tóte *dă-rile și angăriile*. Prin acésta dá a înțelege, că erau áncá și altele, pe care nu le a specificatú, adicá atâtú dări bănești, câtú și în muncá silitá, angării, beilicuri. Angária este dicere grécá *Αγγαρεία*, — un serviciu impusú cu sila și cu nedreptulú. Angariile în urmă s'au numitú *beilicu. i*, adicá: serviciuri silité și ne plătite, în folosulú Beilului — cumú numiaú Turcii pe Domni.

În Documentele Episcopiei se mai pomeneșcu urmátorele dabile și angárie:

1). *Camána*. Acésta este o dabilá vechiá. De dénsa se vorbeșce în chrisovulu lui Stefan cel Mare din anulú 1456 prin care întáreșce dánuirile făcute monástirei Bistrița de Alexandru celú Bunú, și între altele Camána de cérá din tírgulú Bacáulú (*) (Archiv. istor, t. I. p. 1. F. 154. No. 244).

Din acélú chrisovú se vede că la începutú acéstá dabilá se platía în cérá. Din cărțile domnești ce sîntú la Episcopia de Huși se vede că acéstá dabilá o plátiaú

(*) Domnulú Hájdeú, reproducéndú ispisoculú lui Stefan cel Mare, aici citatú, traduce dicerea: „Camená Voscu — Camána de cérá,“ prin „petre de cérá.“ D-lui cu greșalá ámestecá „Camána“ románescá cu „Cameni“ slavonescú, ce însemná „piatrá.“ Mai aproape de înțelesú este a căuta origina dicerii „Camána“ în dicerea románá „Cáminú—vatrá, casá, locuință; în acest înțelesú, „Camána“ esá—o dabilá pe fiecare cáminú seú locuință; căci așa și era Camána la începutú.

toți; dar crășmele plătiau două camine: „Camăna cea mare și cea mică“ (Cond. II. F. 78). Acesta cred că era totu acea dare, ce s'a pomenit mai sus sub numire de „bezmăn de cĂră.“ De la viacul al 18-le camăna se vede cĂ a remasĂ o dare uumai pe crășme. NicolaiĂ Costin spune ca crășmele din tĂtĂ țera plătiau *Camăna* și bezmănulĂ cu cepĂriĂ; dar pe la țirguri erau unele crășme scutite de boeri, de Archierei și de Monastiri; Ănse MihaĂ RacoviĂĂ in ĂntĂra DominiĂ a desflințatĂ acele scutele de pe țirguri, și s'au adaosĂ la venitulĂ Domniei. TotĂ atĂnci s'a desflințatĂ Camăna domnescĂ depela crășmele de la țĂrĂ lĂsĂndu-o in folosulĂ stĂpĂnilorĂ crășmelorĂ (Let. t. II. F. 58). (vedĂ și in urmĂ la CĂminari).

2). *Bezmen*. Din cartea lui Duca Vodă din 1666 prin carea se scuteșce o crășmă mare din Huș in folosulĂ Episcopiei, se vede cĂ crășmele afară de camănă. mai plătiau *Bezmen* (Cond. II. F. 78); de acest bezmen pomeșce și letopisetulĂ in loculĂ citatĂ mai sus, precumĂ și de *cepărit*. BezmenulĂ era darea cĂtrĂ proprietariul locului unde era crășma. Acest bezmen ilĂ plătiau toți țirgoveții, unde țirgulĂ era pe moșia domnescĂ sĂu boerescĂ.

3). *Jold și PodvedĂ*. Gașpar Vodă in 1661 apĂrĂ satele și scutelnicii Episcopiei de *Jold* și de *podvode* (za joldu i za podvode) (Cond. II. F. 4). Prin *JoldĂ* (*) se ințelegĂ: a lua pre cineva in trebuințele domneșci, sĂu ale cinovnicilorĂ domneșci, sĂu vita cuiĂva, fĂrĂ dreptĂ și fĂrĂ platĂ: țicerea *Jold* se pĂstrĂzĂ și pĂnĂ astĂđi in popor; cĂndĂ se țice cĂ ceva sĂu cineva a ajunsĂ de *joldĂ*, insemnĂ cĂ nu mai are odihnă, nu mai pĂte dispune de sine,

(*) „Jold“ cred cĂ se derivĂ de la țicerea PolonĂ „Jond“, ce insemnĂ: „GuvernĂ, ocĂrmuire.“

său de lucrul său, ci alții fac cu el ce voră (*). *Podvóde* erau cărăturile său transporturile pentru aprovizionarea curții domnești cu fână, vin, sare, ghiață etc. Țicere slavonă:— a căra.

4). *Caî de olacû*. Tomșa Vodă în anul 1620 scutesce doi fântânari domnești „de jold, de podvódă și de *caî de olacû*, și de alte *mâncături* mai mărunte.“ (Condica II f. 17). Transportările amplexiilor domnești și a Turcilor ce treceau pe la Huși, în lipsă de postă domnească se făceau cu caî luați de jold de la locuitori. Țirgoveții spre a se ușura de această povară nesuferită, une ori o întindeau și asupra poslușnicilor Episcopiei. Episcopii au scos cărți domnești de apărare pentru poslușnicii lor. În timpurile mai din urmă pe la jumătatea viacului al 18-le țirgoveții spre a și scuti caî de olacurile cele multe, îi îndosau, și olăcarii erau siliți a lua caî de unde găsiau, nu numai de la ómenii Episcopiei, dar chiar și de la Episcopiă. De aici au urmat tînguirii la Domnie asupra olacurilor, atât din partea Episcopiei, cât și din partea țirgoveților, pînă ce în fine s'a regulat uestia olacurilor, dupre cum se va vedea.

Reproducem aici doue cărți domnești în această materie, una dată din 1750—tînguirea Episcopiei asupra țirgoveților, altă dată în 1764, după tînguirea țirgoveților asupra olacurilor.

„Noi Constantin Mihail Cehan Racoviță Voevod Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoi, de vreme ce ne au dat jalobă einstită părintele și rugătoriul nostru. Sfinția

(**) Domnulă Hăjdeu în ispisocul lui Petru Vodă, No. 243, tradnee țicerea: „ni u joldu ștobi hodili; niei la jold să nu umble,“ prin: „nici în soldă să nu âmble.“ Vederată neînțelegere. (Arhiva istor. tom. I f. 153).

sa chir Ierotheiū Episcopulū de Huși, pentru *olacuri* că să supără cândū vinū Turciū cu olacū, tîrgovețiū de Huși dia câtū ar și putea, nu vorū să stea față, și fugū și ascundū caii lorū și olăcarii iaū caii Episcopiei și a slugelorū Sfinției sale. Iată Domnia mea îi dămū, Sfinției sale volnicia, prin acéstă carte a Domniei mele să și a-pere caii Episcopiei și ai ómenilorū sêi despre toți carii vorū ámbla cu olacuri Turci, Boeri, boerinași, tîrgoveți de Huși. Copii din casă. Lipcani(*). Armași, cămărași, și alții orī cine arū fi nemerūi caii de olacū să nu dea de vreme că acolo la Huși mezil(**) nu este, nici este cu cale să se supere Episcopia și dreptū acea să se a-pere, iară de s'ar ispiți cineva să și facă vre o supărare peste porunca cărții Domniei mele, unii ca aceia, să vor pedepsi cu grea pedepsă, și certare, și voi tîrgoveți de Huși vă poruncimū cândū vinū Turci silnicii să stați cu toți față să nu dosiți că vom pedepsi. Intr'altū chipū nu va fi aceasta poruncimū 7258 (1750) Genar 17. (Cond. III f. 79).

— „Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevod Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoi; facemū scire cu acéstă carte a Domniei mele tuturorū cui se cade a sci pentru tîrgovețiū din tîrgulū Huși, carii dândū jalobă Domniei mele, că la acelu locū fiindū drumū mare, care toți Tatarii și Mirzacii(***) ce mergū la Bărlad și la Focșani, cum și căi vinū din josū și mergū la Bender și la Hotin și tóte mezilurile ce sunt la acea parte de loc,

(*) „Lipcanii“ erau Tătari așezați la Hotin în serviciulū Turcilorū; se numiau Lipcani (Litvani) de la Litva, vechia lorū locuință. (Letop. t. I. Apendice, f. 9; tom. II f. 234). Lipcani erau înrolați și în oștea țerei. (Descrierea Moldovei f. 178).

(**) „Mezilū“ înseamnă „poștă“.

(***) „Mirzacii“ erau Căpitenii sêi boeri tătăresci.

totu pe acolo trecu în susu și în josu, și sunt supărați cu mezil peste putința loru, și cu biru încă suntu încărcati peste dreptate și cerșindu milă de la Domnia mea ca să se pue și ei la o rînduélă să pótă trăi la acelu locu să se pórte și mezilulu cu odihna loru, care arătîndu-ne și chrisov de la Domnia sa Ion Theodor Voevod, ce li saũ fostu datu ca să aibă a strînge 50 de ómenî streinî dintr' alte părți de locu, și acei ómenî aședînduse în tîrgulu Huși, să fiă scutiți de biru, ca să fie numai pentru tréba mezilulu, și din nepurtarea a loru de grijă saũ dintr' alte pricinî aũ remasũ de nu ș'aũ mai adusũ ómenî streinî și aũ fostu totu în supérarea mezilulu, care dintr' acéstă pricină aũ remasũ la próstă stare, deci Domnia mea bine voindu odihna, și folosulu tuturoru de obște, m'amũ milostivitũ Domnia mea, asupra acestorũ tîrgoveți de Huși, și ca să fie odihnă și liniște între dênșil, printr' acéstă carte a Domniei mele hotărîmũ din tîrgoveți de Huși să fie 40 de ómenî scutiți de birulu vistieriei lăsînduse să fie numai pentru purtarea de grijă a mezilulu cu cheltuéla și caii loru, iar cându s'a întâmpla să trecă vr'unũ Pașă saũ alți Agi mari, atuncea câtă cheltuélă voru face vor da izvodũ ca și alte mezi-luri și ce a fi cu dreptate li se va plăti de la Vistierie iară alți locuitorî saũ tîrgoveți de acolo purtându'și birulu loru se nu se supere cu mezil la nimică, ce numai acești 40 de ómenî să fie datorî a purta mezil cu cheltuéla și caii loru, ce dar și Dum. Ispravnice al ținutulu veî urma după hotărîre și aședarea ce arată în car-tea acésta, și acei 40 de ómenî ce saũ socotitũ ca să fie pentru tréba mezilulu, să fie scoși din bir, trimițînd și izvodũ anume de numerile loru la visterie iscălitũ și de Dumneata ca să se scie care suntũ de tréba mezilulu,

acésta însciintămŭ let 7272 (1764) Noembre 20.“ (Cond. III f. 177).

5). *Glóbe și Deșugubine, séu șugubine.* Aceste erau amende. Glóbele se aplicaŭ de tóte autoritățile asupra celorŭ vinovați. Ele se luaŭ séu în baní séu în lucruri, mai mari séu mai mici, dupre vinováția acusatului și după lăcomia globnicului. Despre aceste dabile se pomenește în fórté multe cărți de scutélă date de Domni satelorŭ și ómenilorŭ Episcopiei; citămŭ aici d. e. cartea lui Miron Barnovschi din anulŭ 1626 (Cond. II. f. 18), în care se opresce globnicilorŭ și deșugubinarilorŭ a nu învălui satele Episcopiei „cu glóbele și șugubinele“ (za gloabe i za șugubine.) Țicerea *glóbă* este de origină romană: *deglubo, dispoiŭ*. Și în adevărŭ că glóbele erau despoiare, unŭ jafŭ pe țeră, precumŭ se vede din o mulțime de reclamații asupra lorŭ, pentru apărarea satelorŭ Episcopiei. Globnicii se vede că de multe ori luaŭ de glóbă cai de pe la ómeni, și de multe ori cai fórté ordinari și slabi, de la ómeni nevoiași, și de aici a rămasŭ până astăzi în poporŭ țicerea glóbă ca unŭ epitetŭ de ocară pentru unŭ calŭ rău. In cartea lui Constantin Racovița din anulŭ 1756, pentru scutirea a 12 poslușnicii ai Episcopiei, se pomenește de glóbe „isprăvnicesci și parcălăbesci.“ (Cond. A. f. 66.)

Deșugubina séu șugubina suntŭ țiceri stricate din țicera slavonă *Dușegubie, Dușegubina*, care literalŭ însemnă: *perderea sufletului*, adică fapte de acelea care dupre învățatura chrestină aducŭ pierdere sufletescă: păcatele mortali. La noi *deșugubina séu* mai scurtŭ *șugubina*, se chiama amenda séu strafuľŭ pusŭ de judecatori pentru rescumpărarea crimei făcută de unŭ omŭ

șugubetii*) adică criminalistii, perțătorii de suflete, precum: tâlhăria, uciderea, adulterul. Celu căduțu în asemenea fapte, plătindu deșugubina seii amenda ce i se punea de judecătoria seii, de deșugubinari, seii de marele Vornicu, scăpa; era decă nu avea cu ce se rescumpea, ajungea chestia la Domnia, și acolo nu se putea rescumpea, trebuia să și ia osânda. Ceii cu putere da totu, via, moșia, numai să scape de judecata și osânda domnescă. Glóbele și deșugubinele cele mai mici erau în folosulu globnicilor și a deșugubinarilor, era eele mai grase în profitulu șefilor lor: a marilor Vornici, a Hatmanilor, a marelui Logofetii, etc.

Reproducem aici uă carte a Episcopulu Mitrofan, din anul 1617, carea da uă mare lumină asupra amendei numită deșugubină; cartea este în limba slavonă, dera o traducem românesce.

„Mitrofan Episcopulu de Huși. Scriem și dăm scire cu acesta a noastră scrisore pentru viele panulu Dimitrie Goia, marele Dvornicu alu țerei de josu, din țergulu Huși, ce de D-lui s'au cumpăratu, era altele pentru deșugubine ce au datu ómenii de buna-voia loru pentru greșelele loru. Uă vie la Dricu, ce o a cumpăratu D-lui cu dreptii seii bani de la fiulu reposatulu Bărboiu, ce a fostu mare Dvornicu de țera de josu, și uă vie deasemenea la Dric, ce i-a datu feciorulu lui Pătrașco croitorulu pentru uă deșugubină ce a făcutu cu uă femeă și deasemenea uă via de la Horjea, ce a fostu vornicu de Huși, care via a fostu luată de Horjea de la nisce făcători de rele, cari făcuse multe prădăciuni, și au plătitu capetele seile cu acca via. După aceea Horjea a că-

(*) Dicerea „șugubetii“ a rămasu penă astăzi în popor, și însemnă: „un omu periculosu,“ de care cineva trebuie a se feri.

dată cu uă muere și a făcuto borțosă (pântecósă), și nu s'au putut îndrepta, ci a plătită deșugubina sea cu acea viă. Inșă acea viă era prețuită mai multă de câtă deșugubina, ci Dimitrie Goia marele Dvornicū s'a sculat și a pusă ómenī bunī de aū prețuită acea viă cu câtă aū găsītū ómenī bunī că trece peste acea deșugubină, érá Dvorniculū ȳ-a datū lui baniġ gata. . . galbenī gata. Și deasemenea uă viă de la Ionașcu Ciobotarulū, éráși pentru vină de deșugubină pentru uă femeă; și uă viă de la Malin pentru uă mórte de copilū. Tóte aceste viī mai susū scrise aū fostū date de aceī ómenī de a lorū bună voiă pentru greșalele lorū dinaintea nóstră și dinaintea Șoltuzulū și a Pârgarilorū și inaintea ómenilorū bunī și bătrânī, și acestea așa s'au tocmitū. Pentru aceea noī, șciindū și vėdėndū tóte acestea, amū scrisū acestū zapisū, ca viele mai susū scrise să fie de acumū viī ale milostivireī séle Panulū mare Dvornicū Dimitrie Goia nesmintite nici-uă-dată, și nime din acești ómenī ce aū datū viele séle pentru vinovățiile lorū, de va spune altmintrelea să nu fie cređutū nicăire. Érá spre mai mare încredințare amū pusū pe acéstă scrisóre pecetea Sf. Episcopū și iscălitură cu mâna mea. Pentru acésta scriemū și mărturisimū. S'a scrisū în Huși la létulū 7125 (1617) Maiū 8. Mitrofan Episcopū de Huși mărturisimū. (Zapisulū este scrisū cu însăși mâna Episcopulū și cu uă scrisóre frumósă) (veđi documentele vielorū.)

Satele Episcopiei erau apėrate prin cărți domnesci despre glóbe și deșugubine mai micī, pe care le cercetaū și le puneau la cale Episcopū, precumū: bățiile și certele între locuitorī. Numai omorurile, furtișagurile și tálhăriele erau lăsate în cercetarea și globirea amplotașilorū

domnesci. Reproducemă aici uă carte domnescă din anul 1654, din carea se vede acésta.

„Noi Georgie Stefan Voevod Boj. Mil. Gospodar zemli Moldavscõi Scriem Domnia mea la slugele Domniei mele la Pârcălabii de Fălciu și la dregătorii de trigū de Huși și la alți slujitorii(*) a Domniei mele, câtî veți âmbra cu slujbele Domniei mele la acelu orașu la Huși și la ținut-Dămuve scire decî veți vedea cartea Domniei mele, iar voi să aveți a lăsa fórte în pace satele Sfintei Episcopii de Huși. Intru nimica să nu'i învâluiți de glóbe de bătăi saũ de părăturî ce să fie în pace numai de se vor face niscare „morti de omũ“ saũ alte „deșugubine“ saũ „furi“ saũ „tâlharî“ de se vorũ afla într'acele sate ca să aveți trebă numai cu aceia. Iară cu alte glóbe ce vor hi mai micî să nu'i învâluiți nicî să mai vie jalobă la Domnia mea. De acésta scriemũ într'altũ chipũ să nu hie. U Roman vlet 7162 (1654) Noembre 3. *Noi Georgie Stefan Voevoda.*“ (Conдика II f. 55).

Reproducemă aici și o poruncă a Dvornicului de țera de josũ către Uriadnicii de Bărlad, carea cuprinde circumstanțe de ale deșugubinei. Cartea n'are anulũ ci nu mai luna Genar 11.

„Estrati(**) Lupu vel Dvornic Dolnei zemli pișem uriadnicom ot Brălad (Marele vornicũ alũ țerei de josũ scriemũ uriadnicilorũ de la Bărlad). Dămuve scire că aũ jeluitũ, părintele Episcopulũ de Huși, dicendũ că âmbrafeciorii vostri prin satele Episcopiei, făcendũ le nevoiã și învâluidũ ómenii fără ispravă. Printru acea decă veți vedea cartea nóstră, iar voi se dați învęțatură ómenilorũ vostri să nu âmble făcendũ valũ fără ispravă acelorũ

(*) Prin „slujitorii“ în documentele vechi se înțelegũ ostașii ce erau trimiși cu serviciuri prin țeră.

(**) Numele nu se prè pote ceti.

sate a Episcopiei, iară ce se voru afla niscare deşugubini adevărate să nu hie menciuni tot să nu învâluiţi nemicu, numai să le scrie într'un catastijelū şi să le aducă la voi: iar voi să trimateţi la noi, deci voiū trimate eū ómenii noştri de aicea de voru socoti după greşala lorū, şi li să va face judeţū cu dreptate iar pre cuvinte şi pre menciuni să nu facă mai multū val. Acésta scriem inaco ne ucinite (altfeliū să nu faceţi). U Ias Genar 11 Lupulū vel Dvornic.“ (Condica II f. 111).

De desubtū mai este o subscriere încurcată; pare a fi „Nicolaū Cogălnicenu.“

Din aeéstă carte se vede a) că globnicii pentru Fălciū se trimeteau de la Bărladū, unde era reşedinţa vorniciei ţerei de josū, b) că vorniculū, ca membru alū Divanului Domnescū, şedea în Iaşi, érá vornicia o purtaū în lipsa lui, uriadnicii sėu dregėtorii de la Bărlad, carii trimiteau ómenii lorū să caute deşugubine prin ţinuturi; c) că acei deşugubinari de multe ori luaū deşugubine sėu glóbe pe *minciuni* fără constatarea vinovăţielorū.

6). Uneori împreună cu glóbele se pomenescū „Ciobotele. Aşa în chrisovulū lui Miron Barnovschi din anul 1627 pentru apėrarea Ţiganilorū episcopali şi monastiresci, se opresce „Slugelorū hătmănesci şi juđilorū domnesci de a lua ciobote şi glóbe“ de la ei. (Condica II f. 19). Ciobotele aceste se vede că era o plată ce se arunca în genere asupra locuitorilorū ce se visitaū de amplotiaţi domnesci, pentru cheltuėla drumului lorū.

7). *Lucrulū vielorū domnesci şi Priveghiū.* În cartea Domnului Alexandru Iliaşū din anulū 1632, pentru apėrarea de angării a şapte meseriaşi lăsaţi pentru trebunţele Episcopiei, între angării se pune *lucrulū vielor*

domnesci și priveghiulă, care erau în sarcina târgoveților. Se ordina uriadnicilor și șoltuzilor și pârgarilor a i lăsa forțe în pace de , „de viele domnesci ca se nu lucre, și de priveghiū (za privegiū) și de tôte angăriile mai mărunte câte suntū pe ceilalți târgoveți.“ (Condica II f. 32). Domnul Cantemir ne spune că la Huși erau vii domnesci (f. 165), și că vinul de Huși se califica după cel de Cotnariū. Din această carte vedem, că ele se lucrau de târgoveții de Huși. *Priveghiul* era străjuirea de noapte, în timpul cócerei ródelorū, ca să nu se fure; elū era totū în sarcina târgoveților(*).

8). *Teslărie*. In cartea lui Vasilie Vodă din anul 1645, prin carea apără pe vecinii și poslușnicii Episcopiei de angării, se poruncese Șoltuzulū și Pârgarilor de la Huși a nu „învăluī la podvóde, la olăcării, la *teslariī* saū alte mîncăturī a tîrgului.“ (Condica II f. 45). Se vede că și lucrul teslărescū ce se cerea la acareturile domnesci, totū prin angării se făcea.

8). *Ghiața*. In cartea lui Vasilie Vodă din anul 1650 către Șoltuzulū, pârgarii și toți târgoveții de Huși pentru scutirea satelorū Episcopiei, între alte angării se pune și *ghiața*. „Să nu i învăluī cu trăgulū nicī la lucru, nicī la podvóde, nicī să le luați caī de olacū, nicī carre la finū, nicī la teslărie, nicī la *ghiața*, nicī la alte lucruri ce sunt pe trăgū.“ (Condica II f. 53). *Ghiața* această se tăia și se căra la Domniā pentru trebuințele cūrții pe vară.

10). *Seū și Miere*. Domnul Iliășū Alexandru în 1666, apărându poslușnicii Episcopiei de dările câte sunt peste cisia lorū de la Visteriā, între altele pomenese de

(*) *Priveghiū*. Această dicere se întrebuintedă și acum în poporū, și însemnă: a petrece noptea fără somuū. Acestū felū de priveghiuri se face pe la țerā, când este mortū în casā.

„seu și miere.“ „Să lăsați în pace poslușnicii Sfintei Episcopii de seu și de cêră și de cheltuélă și de podvóde și de caí de olacú și de miere și de alte mărunțișuri.“ (Condica II f. 84). Seulú și mierea se luaú pentru trebuințele Curții domnesci. Seulú se pune alătura cu cêra. În descrierea Moldovei, tipărită în Iași, la 1851, la fila 172, mi se pare că cu greșelă se dice, că „Cămărașii de luminí are séma birului de cêră și de săpunú . . . , și îlú cheltuesce la lumínări și opaíturi pentru curte.“ Săpunulú nu se întrebuinteá la lumínări, nici la opaíte; dar seulú se întrebuinteá și la una și la alta. Seulú dar, ca și cêra, se aduna din țéră pentru curte, mai din vechime, în natură, mai tîrziu în baní. Mierea: se vede că mai de demultú toți contribuiau la a-provisionarea Curții domnesci cu miere, parte în baní, parte în natură.

11). *Vama*. Din cartea lui Dumitrascu Cantacuzin, din anul 1674, pentru scutela poslușnicilorú și a sloboșienilorú (Coloniștilorú) Episcopiei, se vede, că locuitorii plătiaú *vamá* pentru obiectele ce aduceau de vânđare ta tîrgú. Domnulú poruncesce vameșilorú din Huși „să le dea bună pace, să nu’i înváluéscă pentru *vamá* . . . din ce șorú aduce să vîndă. . . . Iar când vor aduce pesce séu sare să le ia *vamá*, precum va fi a-detiułú.“ (Condica II f. 94, 101).

12). *Cepărie*. Prin cartea lui Duca Vodă, din 1683, se scutesce o crășmă a Episcopiei de „Camănă și de bezmên, și de cepărie.“ (Condica II f. 107). Veđi în urmă la *cepari*. Pe la 1831 „cepărit“ ce numia dritulú datú Episcopiei, de a lua câte 20 parale de vadra de rachiú ce se vindea în tîrgulú Huși.

13). *Secerea pânei Domnesci, și facerea fínului*

Domnescă. Acésta se vede din următórea carte Domnescă din anul 1632.

„Noi Alexandru Iliășu Voevoda, etc. Scriemă Domnia mea la sluga nóstră la dregătoriuľ de Huși și la Șoltuză și la Pârgari de acolo și la aprođi carei veți scóte trágulă să secere pânea Domniei mele, și la Comișei cari voră face fină Domniei mele acolo la trágă. Déca veți vedea cartea Domniei mele, iar voi să aveți a lăsa forte în pace satele Sfintei Mănastiri Episcopiei. Intru nimica să nu le învăluți satele Episcopiei la nevoile trágului. Ce trágulă să și rădice nevoile cum voră putea“. etc. U Ias vlet 7140 April 18 (Condica II f 30). Pânea de secere, trebuie să fie deciuéla din ogórele celoră ce cultivaă pământulă.

14). *Dejma*. Acésta era decima séu deciuéla din produse: din pâne, din vină, din stupi, din fênațe, din liveđi cu pomi. Pe locul Domnescă acéstă dejmă era a Domniei, érá la moșiele particulare—a proprietariloră. (Condica III. f. 112).

15). *Feria*, saă *Heria*, saă *Fereon*. Intruă carte de judecată de la Ieremia Movilă din anul 1604, între dóue partiđi de ređeși, se đice de partida, ce s'aă găsitu la judecată că are dreptate, „și ș'aă pusă loră *fereon 12 zloři*. Altulă de aici înainte; ca să n'aibă a'i mai trage.“ (Condica B. f. 56, 57). Intruă carte de la Vasilie Vodă, din anul 1646, iar despre procesă, judecată la Domniă, se đice că partea ce aă avutu dreptate „ș'a pusă heria 12 taleri în Visteria Domnescă;“ iară cealaltă parte aă remasă „după tótă legea țerei.“ (Docum. Berbinceniloră). Se înțelege dar că feria era o tacsă ce plătia Vistieriei partea ce căstiga procesulă, Partea vinovată plătia glóbbă. Pe la satele monastiresci

pentru chestiunile de judecăți Părcălabilor le era permis a lua numai feria, éra glóba era în folosul Monastirilor. Celu puțin așa a fostu regulatú de Miron Barnovschi prin aședământulú din anulú 1628. (Veđi Arch. istor. t. I p. I f. 175, 176, No 259). Alexandru Iiașú prin cartea de scutelá datá satelorú Episcopiei în 1621, lasá în folosul Episcopiei „glóbele și feriele;“ pentru judecățile dintre locuitorí: „și voi *debilari* de ținutú și voi vătăji mari nici să trageți (la judecatá), și ce vorú fi glóbe ferie să aibá trébá molitva sa Vlădica de Huși.“ (Copia veđi în Condica A. f. 37).

În aședământulú făcutú Episcopiei de Michaiú Racoviță pentru 20 de scutelnici ai Episcopiei, se pomenesce, a-fară de birú, de următóarele dabile.

16). a. *Rînduele*. Aceste mi se pare că erau încăr-căturile ce se aruncau pe țérá pentru acoperirea defici-turilorú Visteriei, și se aruncau de atâtea orí pîná ce se acoperia deficitulú. Michaiú Racoviță, în cartea sea de apërarea argațilorú Episcopiei, anulú 1708, ordiná boe-rilorú și slujitorilorú Domnesci de la ținutulú Fălciului: „dupá aceste trei *rînduele* ce s'aú scosú pentru neajun-sulú birului, să le dați toți bună pace de tóte dările și angăriele de acmu înainte, căci saú rasú și din Visterie.“ (Condica III f. 1).

17). b. *Hártii*. În cartea lui Grigorie Ghica din 1737 pentru scutelá poslușnieilorú Episcopiei din satele Crețesei, Vodá dice că i a ertatú de tóte dările și angăriele, „ce numai la vremea chărtielorú (să dea) de omú câte unú galbenú.“ (Condica III f. 56). Ion Niculcea dice de Dom-nulú Dumitrascu Cantacuzin: „Făcutaú acestú Domnú un obiceiú reú și spurcatú în țérá, care n'aú mai fostú pîná atuncí, de aú datú chărtii de scriú fețele ómenilorú, de la

micu pînă la mare, care aŭ remasă pomană lui, de nu o mai lasă nici unŭ Domnŭ să se uite acea pedepsă a săracilor.“ (Letop. t. 2. f. 231). Se înțelege că acestŭ Domnŭ, pentru a nu da locŭ cu'ŭ va a se subtrage de la sarcina de a plăti birŭ a întrodusŭ unŭ feliŭ de cata-grafiă seŭ conscripțiă, cîndŭ trebuiau a se conscrie toți locuitorii, și fie-care primia de la conscriptori unŭ biletŭ coprinđetoriŭ de numele și fisionomia sea, pe care trebuia să-lŭ păstrede ca dovadă că este înscrisŭ la dare. Biletulŭ acela se numia *chărtiă*, și cine-lŭ primia plătia pentru elŭ unŭ galbenŭ, care mergea în Visteria Domnească.

18). c. *Pecetluiturŭ* saŭ *banii pecetilorŭ*. In cartea lui Costantin Racoviță din 1752 pentru scutela a șese omeni ce ș'ar găsi Episcopia pentru slujba sea, omini streini ce nu sŭntŭ scriși în visteriă, se ȃice: „pentru ea să fiă acești omeni cunoscuți dintraltă țeră (adică din ce-l-alți locuitori) li se vor da și pecetluiturŭ roșii pe fețele lorŭ.“ (Cond. III. F. 94). Nicolaiŭ Vodă în cartea sea de scutelă pentru ȃece omeni de acestŭ feliŭ, 1745, ȃice: „și măcar că peceți li se vor da și acestora, ca și la altă țeră, dar banii pecetilorŭ lorŭ li să vorŭ redica de visterie.“ (ibid. F. 66). Ioan Neculcea, descriindŭ ăntea Domniă a lui Michai Racoviță, ȃice: „atuncea a scosŭ Michai Vodă ruptă pe țeră, *pecetluiturŭ* roșii pe fața a totŭ omulŭ, și omenii se temea să ėsă la ruptă, ca să nu să înmulțescă cîverturile, precumŭ se înmulțise la Constantin Duca Vodă. Ci vȃdind Michai Vodă aŭ scrisŭ cărți pe la stăpănit satelorŭ, și pe la vornici și pe la vȃtamanŭ să scotă pre toți omenii la ruptă, că apoi pe urmă aflînduse, or petrece rău capetele. Iară mai pe urmă unde găsia zlotășii cîte unŭ omŭ fără pecetluitŭ,

ilă punea pe vornicelă său pre vătămană în butucă și ilă trimitea la Iași, și ți purta pre uliță prin târgă, căci n'au scosă ómenii ântăiă la ruptă, să și fi luată pecetluituri. Și vedindă că nici cu aceea nu ți póte speria să iasă toți la ruptă, vëndutaă tóte ținuturile la Cochit-Vechi ciocoiloră, ca goștina de oi pre ómenii cei fără de pecetluituri de ruptă, de nu putea scăpa nici un becișnică de omă pre nicăiri să nu ıea pecetluită“ (Let. t. 2 f. 309, 310).

Spre a înțelege asupra cui se aplica acéstă dabilă, trebuie mai ântăiă să scimă, ce era *rupta* și *ruptașiă*. Ruptă se numia *impositulă fixă* câtă trebuia să plătescă cineva într'ună ană la visteriă, și peste care nu i se mai putea cere nimică. Michai Racoviță, în cartea de scutelă a 12 ómenii străini, ce ș'ar găsi Episcopia, dată în 1720, ıice: „ıi voiă toemi cu rupta întru ună ană, și fórte pe iușor după putința loră, . . . și acei bani ıi voră da pe ciferturi.“ (Cond. III. f. 40). Nicolaiă Costină vorbind de ușurarea ce a făctă Antiochă Vodă Monăstirilor ıice, că aă hotărıt cu toții „cumă să nu mai fiă amestecate la dări cu țera ci să și plătescă *rupta* pe ciferturi“ (Let. tom. 2. f. 59). Cei aședați cu *rupta* se numiau *ruptași*. Toți ar fi dorită să fiă aședați cu rupta, adică să sciă hotărıtorıă câtă are să plătescă pe ană. Inpovărarea dărilor făcea pe ómenii a se subtrage în felurite chipuri dela înscrierea ntre contribuabilı, și dela plătă. Érá acésta imputina venitulă țerei. Áncă Antioch Vodă, făcuse ruptă, adică fixase prețulă birului după putința ómeniloră, și a întrodusă bileturile cu peceți roșii domneșei, cu fisionomia omului contribuabilă, și cu jurământă că nu le se va lua mai multă de câtă analogia pe patru ciferturi. Acésta a plăcut obșteșce și ómenii nu se mai as-

cundeau; ci venia fie-care și primia pecetluit, adică se înscrisa la dare (Let. t. 2. f. 293). Ansa Michai-Vodă Racoviță, în a doua Domnie, a abuzat de încrederea țerei. S'a prefăcut că va urma și el cu luarea dărilor după ruptă în patru cîferturi și a ordonat dare de pecetluituri la contribuabili, câte un leu de pecetluit. Omenii ș'aun făcut socotela, că vor plăti pe an 4 lei, și așa „se bucura că este dajdea ușoară, și eș'aun la pecetluituri.“ Anse după ce cu chipul acesta i'aun înscris și s'aun dat la visterie tablele contribuabililor, a eșit ordin ca tot omul ce are pecetluit să mai dea câte 5 lei (Leto. t. II. f. 318). După ce nici cu modul acesta n'a reușit a înscrie pe toți la dare, a dat la mezat restul celor ce nu s'aun arătat a primi pecetluituri, și antreprenorii aun luat asupra lor dreptul de a căuta și a găsi pe toți căi se sub-trăsese de la dare. Din cele dișe despre „hărtii și pecetluituri“ se vede că ele erau o manieră inventată de visternicii din viacul al 18-le spre a putea și cine a plătit darea, și cine se subtrage de la această îndatorire.

19) d. *Fumăritul*. Nicolai Costin spune, că totu Michai Racoviță, pe lângă alte dări, precum: *Pogonăritul* (câte un galbin de pogonul de viă). *Vedăritul* său *vedritul* (câte 4 bani de vadre de vin), aun scos și fumărit „de totu hornul câte 2 ugrî (galbin), de care dacă aun înțelesu ticăloșii pămîntenî, mulți ș'aun stricat cășciorele alții rîsipia hornurile de prin cășciore: căci câte hornuri avea omul în casele lui, de tot hornul da câte 2 ugrî; și măcar că era iarnă, iară bieții omeni și babele și altă sărăcime pustia casele și fugea în lume plîngînd.“ Fumăritul încă s'a dat la cochii-vechi (mezat) Let. t. II. f. 64, 65. Din spunerea

lui Cantemir se vede, că fumăritul era și mai înainte; ânsă era mai mică (Descr. Mold. f. 218).

20). e. *Gorștina* s'eu *Goștina*. Acésta era o dabilă pe oi și pe mascuři. Vistieria și acésta o da în antrepriză. Gorstina este nume slavon, formată dela Гора: *munte*, locul unde cu deosebire erau pășunile oilor și ale porcilor. Acésta ne dă a înțelege, că acésta dabilă la început se lua pentru pășunatul oilor și mascurilor prin munții domneșci, érá în urmă a devenit comună pentru tóte localitățile și pentru tóte vitele aceste, ori unde ar fi avută pășunea lor.

21). f. *Desetina*. Dare pe stupi. Numele arată (ДЕСЯТЬ—slavinește însemnă: dece), că Domnia lua din dece unul. În regularea făcută în urmă Episcopiei pentru desetina de stupi, i s'au hotărât a lua de la târgoveți așa: până la numărul de 50 stupi—câte o păra de fiecare stup; érá pentru 50 de stupi, un stup „de sămênță,” érá nu „de bătut,” adică nu gras, ci numai în stare de a fi productiv la anul viitor. Stupi se desetinau tótna. Desetina domnească, deasemenea se da în antreprisă la cochii-vechi (Let. t. II. f. 63; Cond. A. f. 69—70).

22). *Năpaste*. În documentele Cîrligaților, cetim într'ună zapisă din anul 1717: „făcutam acest zapis la mâna D-sale căpitanul Timirean, că ni au făcut bine cu 2 lei și dece potronici bani vechi, de ne am plătit de o *năpaste*.” Dicerea este slavonă; însemnă: a cădea asupra cuiva ceva, ai veni ceva fără veste. În înțelesul de dabilă, se numiau *năpaste* dările nedrepte ce se aruncau de visterie peste acea regulată, pentru acoperirea neajunsurilor la sumele de care visteria avea trebuință, ori pe care le născocia lăcomia Domnilor și a

Vistiarnicilor. Neculaiu Costin, vorbindu de Michai Racovița, dice: „ne putându-se (cu pecetluiturile) strînge banii atîta, cât să-și plinască lăcomia cea nesafiă, eșise poruncă la zloțași să arunce *năpăști*, să se îmbrace toți banii după somele care eșise din visteriă.“ (Let. t. II. f. 82).

23). *Văcăritul* și *Cunița*. Din chrisobul lui Grigorie Ghica, din anul 1741, se vede că văcăritul era o dare pe boi, vaci și cai. Se îndrituește Episcopia a scuti: „pururea la vremea văcăritului 100 vaci cu boi și 30 cai cu epe.“ (Cond. A. F. 75); éra în chrisovul lui Constantin Racovița din anul 1756, acéstă dare se numesce *cunița*; se scutescú Episcopiei „100 bucate vite vaci, boi, cai, de cunița.“ (ibid. f. 66). *Cunița* seú cunița este dicere slavonă dela *КОНЬ*, *cal*. Din chrisovul lui Constantin Racovița, din 1757, pentru disființarea acesteî dabile se vede, că ea se lua de dóue ori pe an: vara — sub nume de *cunița*, și tómnă — sub numire de *văcărit* (Archiva rom. t. I. 1860. f. 58—67). Acéstă dabilă s'a fostú întrodusú de Antioch Cantemir; ea s'a disființatú în mai multe rînduri cu mari legături și blesteme, și iar s'a întrodusú de alți Domni (vedí istoria văcăritului în Letopi. t. III. f. 182). Dintr'ântéiú se plătea câte 90 bani, apoi a agiunsú la 2 lei și 30 bani de vită. Precum se vede din chrisovul lui Constantin Racovița citat mai susú, afară de darea bănescă, împilarea cea mai mare făceaú țerei mulțimea cinovnicilorú ce ámblau prin țeră pentru acéstă dabilă; ei ședeau cu lunele pela sate împovorándú pe locuitorii cu quartire, și cu întreținerea lor, care costau încă pe atîta pe câtú dabila pe vite. De aici strigătele cèle mari ale țerei, și blestemele cele grozave asupra văcăritului. Cel din urmă Mi-

mitropolitul ce a afurisit vĂcĂritul a fost Iacov PutnĂnĂl, cĂruia Ăi a ramas spre pomenire Ăn ĂerĂ acestĂ stichĂ popularĂ: „Iacov Mitropolitul, ce a legatĂ vĂcĂritul.“

Pela anul 1770, se gĂseĂce *coniĂa leĂescĂ*. De ea se aminteĂce Ăn memoriulĂ datĂ de boeri Generalului ElenĂ Ăn 1769, Ăi se Ăice cĂ consta Ăn darea ce se lua dela neguĂtorii LeĂi, Ăi alĂi streini, ce Ăineau vite Ăn ĂerĂ la vĂratĂ Ăi ernatĂ. Ei plĂteau cĂte 40 bani pentru vĂratĂ Ăi cĂte 150 de ernatĂ pe fie-care vitĂ: cai, epe, vaci, boi. (Archiv. rom. 1860. t. I, f. 147).

Apropo de acĂstĂ ConiĂĂ, reproducem parte dintr'o mĂrturie de judecatĂ din anul 1773, ce se pĂstreĂĂ Ăntre documentele CĂrligaĂilorĂ.

„Sulgeriul Costantin Jora, carele Ăn anii trecutĂi, la vremele Domnilor (*) *cumpĂrĂnd slujba ConiĂĂi la Ăinutul CernĂuĂi*, s'au rugatĂ numitulĂ Diacon Vasilie HerĂu, de laĂ rĂnditul la un ocolĂ strĂngĂtoriu de bani, fiindĂ el atunci mirĂnĂ, Ăi la sĂvĂrĂirea slujbei au ramas Vasilie HerĂul remĂĂiĂĂ cu 43 lei din banii slujbei ce au strĂnsĂ elĂ de la ocolĂ, care bani ne avĂndĂ sĂ Ăi dea Ăi sĂ se istovĂscĂ, Ăi au plĂtitĂ reposatulĂ sulgeriul Costantin Jora . . . iarĂ Vasilie HerĂul au fugitĂ, ca sĂ nu plĂtescĂ banii cu care era rĂmĂĂiĂĂ, Ăi dupĂ 13 anĂ gĂsindulĂ sulgeriul Constantin Jora l'au apucatĂ sĂ Ăi plĂtescĂ banii acei 43 de lei cu dobĂnda lor Ăi cu cheltuiala ce au fĂcutĂ cu ciobotele ĂmenilorĂ gospod, cari l'au dusĂ pe la IaĂi, Ăi cu alte cheltuele care au fost Ăn cĂtĂ vreme au ĂedutĂ la poprĂlĂ, pĂr l'au plĂtitĂ de rĂmĂĂiĂa lui la visterie, Ăi *Diaconul HerĂul* ne avĂnd nici atunci banii sĂ Ăi dea, s'au rugatĂ sĂ lĂ mai Ăstepte dĂue luni de Ăile Ăi va plĂti, Ăi socotindĂ banii capetele 43

(*) Atunci Ăera era ocupatĂ de RuĂi.

de lei și cu dobinda lor pe 13 ani și cu toate cheltueele ce mai făcuse sulgeriul Constantin. . . , . s'au făcutu peste totu 86 lei, și pe acești bani au datu Diaconul Herțulu zapisu la mâna sulgeriului puind zalogu și părțile lui de moșia din 8 hotare.

24). *Mortasipia*. Acastă dabilă o a introdusu Duca Vodă. (Letop. t. 2. f. 21). Ea consta în o dare pusă pe totă marfa ce se vindea în târguri cu măsura și cu cumpăna; se strîngea de vorniculă de târgu. (Descrierea Moldovei f. 172). Ea se numia și pârcălăbie. (Archiva română t. 1 f. 149).

25). *Bani Stégului*. In cartea lui Constantin Mavrocordatū din 1742 pentru întărirea dreptului Episcopiei de a și stăpăni moșiele sële, se dice: „Și ómenii pre cari i au apucatu bani Stégului pe moșiele Episcopiei, să nu fie volnicu nici unulu a se clinti din locu.“ (Condica III f. 64). Din Letopisețe se vede că, „bani stégului“ era darea ce se arunca pe țeră cându venia Domnu nou; pentru ca să și pótă plăti cheltueele ce făcuse la Çaregradu cu căpătarea Domniei. (Letop. t. II f. 333, 415).

26). „*Mucarel*.“ In cartea lui Grigorie Ghica din 1765, prin carea împuternicesce pe Episcopulu de Huși a strînge de la clerulu Eparchiei dajdea pentru scóle, se dice: „fiindū că li saū ertatū bani ce da la „Mucarel“ în toți ani.“ (Condica III f. 181). Domnul Cantemirū ne spune, că Mucarelul era înoirea Domniei; elū se făcea la fie-care trei ani, și se chiăma „Mucarelul cel mare,“ care costa pe Domnu multă cheltuélă; se mai făcea acastă înoire și la fie-care anū, și se chiăma „Mucarelul cel micu,“ pentru că la elū nu se făcea atâta cheltuélă. (Descrierea Moldovei f. 137). Cheltueele aceste se aruncau pe țeră sub numire de „Mucarel.“

27). „Răsura.“ Totu în acea carte Domnescă se dice : „să aibă a împlini de la fiește-care preot i Diacon câte 2 lei noi, și strîngătoriulŭ răsura câte 2 parale bani noi, de totŭ leuŭ. (Condica III f. 181). Deaseminea se pomenesce de „răsură“ în mai multe cărți Domnesci, prin care se împuternicescŭ Juđii a strînge dajdea de la Țigani, adăugîndŭ : „și răsura să iea după obiceiŭ.“ (Condica III f. 5, 12, 20). De aici se înțelege că răsura era folosulŭ ce se da adunătorilorŭ dajdiei, preste ceea ce se lua la Visteriă.

Apropo de dajdea Țiganilorŭ reproducemŭ aici o carte de la Dómna Casandra, soția lui Dimitrie Cantemir, dată unŭ jude de Giganŭ, în 1711, Ianuarie 6. Din ea se vede 1) câtŭ plătiaŭ pe anŭ Țiganiŭ; 2) că venitulŭ de la dajdea Țiganilorŭ era în folosulŭ Dómnei.

„Gospoja(*) Casandra Gospodia(**) Dimitrie Cantemir Voevoda Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoi. Dat'am cartea nóstra lui Constantin judele să fie volnicŭ cu cartea nóstră a strînge dajde de pe Țiganiŭ ce's la ceata lui, de Țiganŭ câte 2 ugri, însă cariŭ ar fi mai cu prilej(***) să dea mai multŭ, iar cariŭ ar fi mai săraci să dea mai puținŭ și cum mai curîndŭ să strîngă baniŭ să'î aducă la Domnia nóstră, și răsuriŭ să iea pe obiceiŭ, acesta scriemŭ, și Țiganiŭ streini unde i ar găsi să le iea dajde să se mai iușurede în acesti ani greueați. U Ias let 7219 Genar 6.“ (Condica III f. 12).

(*) Domnița

(**) Domna

(***) Mai înstăriți

4. *Monedele ce se menționează în documentele Episcopiei, ca circulătoare în țară în diferite timpuri. Comerciul și cauzele decadenței lui.*

1). *Ortu.* Din cuvintele lui Miron Costin, despre un bănu găsit în ruinele unei cetăți, care era „cât un ort de mare.“ (Letop. t. I. f. 17), se înțelege că ortul era o monedă reală, iar nu nominală, ca în timpurile mai de pe urmă. Judecându după însemnarea ce pînă astăzi dă poporul ȋdicerei ortu (dece parale), putem presupune că valoarea ortului era de 10 parale.

2). *Ugri jolti. Galbină Unguresc.* Tomșa Vodă, în 1623, a vîndut lui Ionașcu Cehan satul Volosenii pentru 6 cai și 200 *ugri jolti* (slavinesce, era romănesce: *galbină Unguresc*). Pe timpul Domnului Cantemir, galbenul avea valoare de 200 aspri, seu 2 lei și 20 parale. (Descrierea Moldovei f. 219). Într'o țidulă din anul 1775 (documentele Bunescilor) se ȋdice: 2 ug. unguresc care fac 8 pol lei, adică 8 lei și jumătate. Vrea să ȋdică atunci un ug. seu un galben unguresc avea valoare de 4 lei și 10 parale. *Ugri* seu *ugri* erau galbeni unguresc.

3). *Taleri de argint.* Într'unu zapisu de vîndarea unei moșii din anul 1642, se pomenesce de 100 *taleri de argint* (taleri serebrenih). Cantemiru spune de „taleri nemțesci“ și ȋdice că valoarea talerului era de 2 lei și 10 parale. (Descrierea Moldovei f. 172). Într'unu uricu din anul 1611, de la Constantin Movilă se pomenescu „taleri licini“ (taleri de față). Acesta credu că însemnă, că s'a plătit în realitate cu taleri, iară nu cu valoarea lor nominală.

4). *Florinți.* Într'unu ispisocu de la Georgie Stefan, din anul 1658, se spune de „florinți.“ „Și ș'au pusu

și feria 20 de florinți în visteriul nostru, ca să aibă ași ținea ocina și moșia.“

5). *Costandă*. Nicolaiu Mustea, vorbindu de Antonie, pe care Munteni îl pusese Domnă în locul lui Grigorie Ghica, ȳice că i da nafaca (diurnă) pe ȳi câte 10 „Costande.“ (Letop. t. III f. 9); ȳera Ioan Neculcea ȳice, că i „da nafaca pe ȳi de cheltuella câte 10 potronici.“ (Let. t. II f. 215). De aici putem ȳntelege cã Costanda era totu una cu potronicul, sȳu celu puȳin u avea u aceeași valore.

6). *Potronici*. Intr'unu zapisu din 1717 se ȳice : „ne au fãcutu bine cu 2 lei și 10 potronici, bani vechi, de ne am u plãtitu de o nãpaste.“ (Docum. Cãrligașiloru). De aici se vede cã potronicul era o monedã mãrunta. Ion Neculcea spune cã valoarea unu potronicu era de 10 bani. (Letop. t. II f. 248).

7). *Lei bãtuș*. Intr'unu zapisu de vȳndare din 1580, se ȳice cã s'a vȳndutu o reșeșã, dreptu 20 de lei bãtuș. (Condica B. f. 105). Acesta vrea sã ȳicã, cã pe atunci leulu era o monedã realã, ȳera nu nominalã ca astãȳi. Lei bãtuș în slavineșce se numescu : *Lei Covannie*, adicã fabricaș, bãtuș cu ciocanulu. Intr'unu zapisu din 1725 se pomenesce de lei vechi bani gata. Bani gata vrea sã ȳicã în numãrãtore, ȳera nu pe acceptate. Valoarea leulu este cunoscutã. Se mai pomenesce de lei proștã.“ Lei proștã se numiau așã spre deosebire de lei bãtuș; ei se compunea din moneda proștã, bani de aramã. Dintr'unu zapisu de la 1665, se vede cã unu leu bãtutu preșua cãtu 4 lei de bani proștã—șalãi. (Archiva ist. t. I p. 1 f. 79 No. 97).

8). *Zloș*, *zloș tãtãresc*, *zloș bãtuș*. ȳicerea zloș, (slavinesce : „zoloto, zlato,“ ȳnsȳmã : auru)“ aratã cã

acésta era o monedă de aur. In uricile antice din vécul al 15, 16, 17, se pomenesce adeseori de „zloți tătăresci,“ care însemnă, că acea monedă era tătărăscă. Valórea ei, judecându după însemnarea ce are pînă astăzi în poporú dicerea zlotú, se póte calcula : 30 parale. „Zloți bátuți“ se dice spre a se deosebi moneda reală zlotú de cea nominală : 30 de parale. Volf spune, că la începutul vécului actualú, zlotulú avea valóre de 45 creițari austriaci. (pag. 135).

9). *Rubla*. In letopisete se pomenesce pe timpulú lui Alexandru celú Bunú *de rubele de argintú* (t. I. f. 107). Domnulú Cantemir spune că, pe timpulú lui, rubla prețuia 120 aspri adică 60 de parale. (Descrierea Moldovei f. 218), după cum până astăzi poporulú dice „o rublă“ în locú de 60 parale. Volf arată că pe timpulú lui rubla rusescă ámbia în Moldova 1 fiorinú, 30 creițari (ibid.*).

10). *Aspri*. Domnulú Cantemir ne spune că într'unú leú erau 80 de aspri, prin urmare 2 aspri dreptú o pára (ibid.). Volf dice, că *aspru* era cea mai mică monedă de argintú turcescă (pag. 134).

11). *Tultú*. Ioan Neculcea dice că în a doua Domniă a lui Ghica s'a făcut „adăușagú peste vácărit câte unú *Tultú* de vită.“ Letop. t. II f. 443). Necolaiú Costin, vorbindú despre rubelele rusesci, dice, că 5 rubele „facú 50 de leí proști și unú tultú.“ (f. 112).

Tultulú dar era o monedă mică, în carea se subdivida leulú; Doctorulú Volf ne spune că pe timpulú lui Tultulú avea valóre de 22 și jumătate creițari austriaci. (Opera citată, pag. 135).

*) Volf traduce așa moneda moldovenescă í cea austriacă: 1 para—1 și jumătate creițari; 1 leú—1 fiorinú. Prin urmare, 45 creițari respunde la 30 parale, séu zlotulú moldovenú; 1 fiorinú, 30 creițari. — la 60 parale, séu o rublă.

12). *Copeice, Dutce și Timfi*. Aceste sunt monede rusești aduse în țară cu ocazia rebelului lui Petru cel Mare. Nicolaïu Costin dice: „alți bani nu prea era, fără decât cōpeice și dutce câte de patru bani și Timfi de cei noi moschicesci. (Letop. t. II f. 128).

13). *Șalău*. Acēsta este o monedă de aramă, carea sub Dabija Vodă și Iliășu Vodă, se tăia în țară. Șalăul avea o mică valōre: 4 șalăi făcea unū banū. (Letop. t. III f. 10).

14). *Bani*. Unimea monetară și nume genericū alū monedei. Se găsește adeseori expresia: „bani buni.“ Din expresia lui Nicolaïu Mustea despre șalăi: „4 șalăi la unū banū bunū“ (loculū citatū), putemū încheia că prin „bani buni“ se înțelege: bani de argintū seū de aurū; ără nu în aramă. Pōte că acēstă expresie mai dă a înțelege, că era în țară și monedă rea, falsă, de carea ōmenii totū-deauna se fereau, ca să nu se dea ocaziune la procese, și învinovățiri.

15). *Pungă de bani*. Terminū finanțiarū, adoptatū de la Turci; se întrebuița spre a exprima cātimi mari de bani. In o pungă se numera 500 de lei.

Intr'unū zapisū reșeșescū din anulū 1749 se pomenesc unū „Gavriil Bănariulū.“ Epitetulū acesta ne aduce a minte, că sub unii Domni din vechime în țera noastră „era bănărie“, în carea se tăia monedă, și meșterii se numiau bănari. Unulū din chronicari, vorbind de Domnia lui Iliășu Vodă (1667), dice: „era bănăria în cetatea Sucevei, carea era de la Debija Vodă, și făceau șalăi de aramă, cariū numai aici în țară âmbiau, 4 șalăi la unū banū bunū.“ (Letop. t. III f. 10).

In genere se însēmna că în vechime erau banii fōrte scumpi. Acēsta provenea din prōsta stare a comerțului.

Din lipsa banilor era scăzut și prețul productelor țerei. Așa pe timpul lui Dimitrie Cantemir (1711) viia se vindea cu 4 lei (Let. t. II. f. 344). Dintr'un zăpisiu din anul 1717 se vede, că o persoană, ca să se potă împrumuta cu 2 lei pe termen de două săptămâne a trebuit să pue zălogu redeșia sea, cu condiția, că decă la vără nu'i ar întorce banii cu dobândă, să remăe moșia creditorului spre despăgubire. La 1733, în o mare scumpete de fână, abia agiunsesse stogulă la 10—12 lei (Let. t. II. f. 410). In anul 1682 un cală bună se vindea cu 12 lei; o vacă cu vițelă seă ună boi de negoț cu 5 lei (Cond. A. f. 52); doi boi — cu 6 lei (Cond. B. f. 24).

Domnul Cantemir pune cauza lipsei de bani în țără întru aceea, că neguțiatorii erau streini: Turci, Jidovi. Armeni și Greci, cari cumpărau turme de dobitoce cu preț mic, le duceau la Constantinopole și pe aiurea, unde le vindeau cu preț îndoit și întreit. Dar fiind-că ei nu aă voe a fi statorniciți în Moldova, bani cei mai mulți se petrecă afară de țără, érá preste Dunăre înapoi vin așa de puțină, încătă abia sântă cu îndestulare pentru plata birului și a altor cheltue turcești. (Descr. Mold. f. 244, 245).

Ca să ne facemă ideă de cauza paralisării comerțului nostru din vechime, reproducemă aici relațiunile ce ni le dă Iacovachi Rizu(*) în cartea sea „Cours de litterature greque moderne“ (pag. 108 și nota de la pag. 183), despre pedicele desvoltării comerțului român.

„Provinciele Moldavia și Valachia nu aveaă libertatea de a vinde abondantele loră producturi; elle purtau titlu

(*) Fostă demnitară în țără sub căți-va Domni fanarioți, pe la finele viăeului trecut și începutul acestui prezentă.

de *cămară a Sultanului*; și această vastă cămară era exploatată de două companii de negocianți turci, cari se acolisiau de toate obiectele de hrană, cu un preț mic și cu obligație de a nutri saraiul și de a aproviziona Constantinopole. Una din aceste companii purta numele de *negociători de făină*, alta — de *negociători de unt*. Cea dintâi făcea negoț cu cereale, grâne și legume uscate; ea avea un intendent, ce reședea la Constantinopole, unde se socotia unul din cei d'ântei funcționari publici. Adoua companie făcea comerț cu unt, brânză, seș păstrămuri, etc. Aceste companii aveau vasele lor, al cărora echipaj era compus din mateloți musulmani, cea mai mare parte luați din litoralul asiatic al mării Negre. Aceasta era mai singura marină comercială a guvernământului. Companiile aveau corespondenții lor Turci așezați prin fortărețele cele de-a-lungul Dunării. Aceștia intrau iarna prin amândouă provinciile, străbăteau toate districtele și împărțeau arvonele lor pe la țeranii. La cele din țările ale primăverii, vasele celor două companii sosiau la Galați și la Brăila, Schelele Moldaviei și a Valachiei pe Dunăre, și se încăreau în curgere de șese luni de toate producțiile ce exploatau companiile. Acești acolișitori exercitau asupra țeranilor schingiuri neauzite, fără ca Domnii să aibă putere a li se opune; căci aceste companii, mai toate compuse din Ianicieri, aveau la guvernământ un credit nemărginit.

Casab-bașa seș șeful măcelarilor din Constantinopole dispunea de numărul de berbeci trebuitori capitalei, dupe un memoriu ce presenta el guvernământului în fie-care an. Numărul acelora ce trebuia a da anual Moldova și Valachia trecea peste trei sute de mii. Amiralitatea otomană trăgea deasemenea din aceste provincii toate ca-

țargurile și lemnăria marinei militare, toate lemnele de lucru pentru cotiugele și chesónele artileriei. Sarea fosilă a Valachiei, articolul esențial de comerț al acestui principat, se vindea exclusiv la negocianții Turci. Ast-feliu era comerțul în aceste bogate provincii, și vai de Domnul, care ar fi permis séu neglijatú cea mai mică contra-bandă : el o plătea cu averea sea și cu capul. Ordinile Sultanului în această privire erau așa de precise, că în 1814, cândú Ungaria suferia de o fómete extremă, Austria n'a pututú dobândi esírea grâneloru, de cât prin mijlocirea Domnului Caragea, care atunci se bucura de unú mare creditú la Sultanulú.“

Uuul din articolele de speculă ale comerțului Turcesc în țéră era Mierea. Agenții antreprenorilorú turci răspândiți prin țéră, arvuniaú de timpuriú miere de pe la locuitorii ce aveaú prisăci (stupine), cu condiția ca la termenulú pusú, cátimea angajată să fiă la dispoziția Turcului rînduitú. Românulú însé neexactú în daraverile lui, ca și astăđi, puțin gândia la angajamentele séle, fiă chiar și cu Turci, care nulú cruțaú, — până ce da de ziua necadului.“ Dacă, din naturala apatiă, séu din cauza timpului nefavorabilú stupilorú, mierea nu era la timpú pusă la dispoziția Turcului ce o pretenda, atunci vai! Se începeaú schingiuirile fără cruțare. Românulú datoriu a-lerga în toate pîrțile, rugându-se de miere, ca să scape de Turcú, ce se ținea de elú grapă; da până la cămașă, numai să scape. De aci expresiunile : „a lua bani pe miere;“ „a da bani pe miere,“ aú devenitú proverbialú la Români. Chiar astăđi đicerea : „ada cuiva bani pe miere“ însémná : a'í face unú atacú, o necinste, o maltratare. In documentele Episcopiei se menționésă multe casurú de suferinți din cauza banilorú luați pe miere și care se

fineaŭ prin expropriaŭia de pământurile de hrană, numai ca să-și scape libertatea și viața bieții luătorii de „banii pe miere.“ Reproducemŭ spre exemplu un zapisŭ, care arată, că unŭ rezeșŭ a vândutŭ partea sea de moșie, partea femeii sële și partea suroresa, pentru ca să capete 11 $\frac{1}{2}$ vedre miere cu care datoria la Turci.

„Adică eu Neagulŭ și cu femea mea Axinia fēta lui Dumitru zet Cărpoei ot Pojorăni ot Botna scriŭ și mărturisesc cu acest zapis al meu la mâna preotului Silia. Prezumŭ ȳ am vândut partea mea a Axinieii femeii mele și a surorii Afiniii ce se vorŭ alege despre alȳ fraȳi din câmpŭ și din pădure și din țerină și cu vadurii de moră în două iazurii, și cu vatra de căsă în Siliște și cu căȳi pomeȳi aŭ avutŭ Neagulŭ și Axinia sora Atiniii, tôte le amŭ vândutŭ preotului Silia de ni am plătitŭ de 11 vedre miere pol dela Turci că ne lua robii că nu găsem miere că le aŭ fostŭ stupilor reŭ atunci la Michai-Vodă: iar preotulŭ aŭ stricatŭ 28 stupii într'acele vedri ce scriam mai susŭ și vadra umbla 5 orȳi bunii vechii, si mi am întreatŭ tôte rudele și n'a avutŭ nicii uă putere, ci aŭ ȳisŭ vinde cui găseșci și scôte capulŭ tēŭ și a femeii din nevoe. Vedrele aŭ plătit la Bețașŭ ot Tighinea, care s'aŭ tâmplatŭ de față Bogos și Mihnea că platia și ei la acelŭ Turcŭ mierea. Iar într'acēstă tocmelă aŭ fostŭ Dumitrașco zet Pētrașco a Mariuȳii ot Pojoreni și Ștefan sâni Gligore Bihul ot tam(*) și Basilie Brat ego(**) ot tam și Trifan ot tam și Loȳinschia ot tam și Apostol ot tam și Luchian ot tam și Cogea ot tam și Daria ot tam și Sultan ot tam și Dochiița fata Ciorbagiu ot Costescii, și Mihul Orbul ot tam și Ilēna nepōta lui Zgribos ot tam cu tôte fetile ei că aŭ fostŭ de față și alȳ omenii carii saŭ Prilejitu. din megieșii Gavril Croitoriul cu ochii aŭ văzutŭ, și cu urechile

(*) de acolo. (**) fratele lui.

aă auđit și pentru mai mare credință ne am pus degitele ca să fie de credință, vlet 7200, Aprile 13.“ (Cond. B. F. 63).

Insemnare. „Că le-aă fostă răă stupiloră atunci la Michaiă Vodă.“ Din acest pasagiă închiemă că data zapisului cu greșelă este reproducă 7200 (1692). Michaiă Vodă, de care se vorbesce, nu pôte fi altulă de cătă Michaiă Racoviță, care a începută a domni la 7211 (1703), vrea să đică, cu 11 ani mai târđiă de la data reproducă în zapisă. Depe neprosperarea stupiloră, amintită aici, putemă presupune că zapisulă este făcută după a doua domnie a lui Michaiă, căci, după spusa letopisetului, în acea Domnie a mersă răă stupiloră. „Intrăcea vereme arătatusăă în țeră și locuste, numai nu era multe ca altă dată; și pânea încă se mai sui cu prețulă, stupii se făcură răă.“ (Let. t. II. f. 319.) A doua domnie a lui Michaiă a fost la ani 1705—1707. Data zapisului dar trebuie să fie după anulă 1707.

Pentru ce zapisulă, vorbindă de neprosperarea stupiloră, pomenesce și numele Domnului de atunci? Români, totă ce se întempla în țeră, bine seă răă, credă că vine de la noroculă seă nenoroculă Domnului ce se întempla în fruntea țerei. Acăsta se vede și din Letopisețe, care fôrte adese-oră fac alusie la noroculă seă nenoroculă Domnului manifestate în sôrta producteloră, și a bucateloră etc. D. e. Niculcea, vorbindă de Domnia lui Constantin Duca 1692 đice: „de ar fi avută norocă și la boeri să fie ca mințe și cu sfată, cumă era noroculă la sporulă hranei, că era belșugă de tôte în đilele lui, ar fi fostă lăudată numele lui.“ Și mai susă: „că stupii și vinulă se făcea bună și multă, că avea norocă la belșugă.“ (Let. t. II. f. 274). Are poporulă și astăđi acăstă credință, și în ea este mare doză de raționamentă. Binele țerei fôrte multă atărnă de la capacitatea și interesulă ce pune Domnului în a face țera sea prosperă.

CHRONICA

EPISCOPIEI DE HUȘI.

1. *Infintarea Episcopiei de Huși.*

Infintarea acestei din vechime a patra Episcopiă a Bisericeii Moldovei, datată de la finele viacului 16-lea.

Acésta resultă din următoarele combinări: a) Până la finele viacului al 16-lea ori unde se găsescă scriși Episcopii țerei prin documente, nicăirea nu se pomenesce de al ă Hușilor ă, ci numai de al ă Romanului și al ă Rădăuților, împreună cu Mitropolitul ă. b.) De la finele viacului al 16-lea se găsesce împreună cu cei doi Episcopi, și al ă treilea—Episcopul ă Hușilor ă. c) In sinodicul ă Episcopiei de Huși cel ă anteu Episcopu se pune Ioan, contimporan ă cu Ieremia Movilă, care a început ă a domni in decimea de pe urmă a viacului al 16-lea. d) Te-meicul ă cel ă mai mare este uricul ă lui Ieremia Movilă pe care il ă vom ă reproduce mai jos ă. Prin el ă pentru antea dat ă se dau de la Domni ă moșii pentru întreținerea Episcopiei, și Episcopia de Huși se numesce in el ă: „nou zidit ă (adic ă creat ă) sânta Episcopie de Huși.“

Motivul ă infintării acestei a patra eparchie in Moldova nu se arată in documentele Episcopiei. Dar se înțelege, că n ă putut ă fi altul ă de cît ă înlesnirea privigherii și

administrației bisericești în partea despre resărită a țerei, carea era mai multă amenințată de Mahometism. Afară de ținuturile cetății Albe și Chilie, care căduse sub stăpânirea turcească încă de la 1489, din timpul Marelui Ștefan, la anul 1592 Aron Vodă, pronumit „cel rău,” spre a căpeta a doua oră Domnia de la Turci, le a mai cedat Benderul cu 12 sate de prin pregiur (Descr. Mold. de Cantemir. f. 29, 30. 1851.)

Iată uricul lui Ieremia Movilă, de care s'a pomenit mai sus. Elu este în limba slavonă, și este reproduș în condica A. a documentelor, f. 19—22, împreună cu traducerea română pe carea o reproducem și noi aici. Originalul acum nu se află între documentele Episcopiei, dar cându s'a reproduș în condică era; copietoriul spune că uricul era scris pe pergament : „uric de la Ieremia Movilă Vodă pe toate moșiele Episcopiei Hușilor, ce este pe pergament,” — așa întitulază elu acestu uric; apoi începe așa :

„In numele Tatălui și a fiului și a Sfântului Duh, Troitei Sfinte deofinței și nedispărțitei. Iată eu robul Stăpânului meu Domnului Dumneșeu și Mântuitorului nostru Iisus Christ și Inchinătoriu Sfinte Troitei Ion Ieremia Moghila Voevod : cu mila lui Dumneșeu Domnu țerei Moldovei. Iată Domnia mea bine amă voită, cu a noastră bună voire, cu curată și cu luminată inimă, și cu totu gândul, și cu totu sufletul nostru și cu ajutoriul de la Dumneșeu și cu Sfatul și cu blagoslovenia a părinților nostri a Arhierilor Moldovei, kyr Georgie Moghila Archiepiscop și Mitropolitu Sucevei și kyr Agathon Episcop Romanului, și kyr Theodosie Episcop Radușului, și kyr Ioan Episcopu Hușului, și cu sfătuirea a totu sfatul nostru, amă făcutu întru cinstea și slava

Domnului Dumneșeu, făcătorului ceriului și a pământului, și amă dispusă pentru mântuirea sufletelor celor mai nainte întră fericire răposăților, moșilor și strămoșilor și părinților noștri, și pentru a noastră sănătate trupescă și mântuire sufletescă, și pentru sănătatea și mântuirea Maicăi Domniei mele Mariei, și pentru sănătatea și mântuirea a Dómnei Domniei mele, și de Dumneșeu dăruitoră fii Domniei mele Ion Constantin Voevod și pentru totă casa noastră și pentru pacea a totă țera noastră a Moldovei. Amă dată și amă milită a noastră Sfântă rugă cea făcută nouă Sfântă Episcopia Hușului, unde este hramul Sfinților întră totă laudaților Apostoli Petru și Pavel, cu aceste sate: Satul Plopenii și satul Coziecii și Rășescii și Siliștea Crețescii și Spărieții, ce sunt la ținutul Fălciului, și Căcăcenii la ținutul Lăpușnei, și cu morii la Pănósa, ce sunt la gîrla Prutului, ce aceste mai susă scrise sate a fostă drepte ale Domniei mele și sub ascultare la ocolul țîrgului nostru Hușului, ca să fie de la noi Sfintei Episcopii necălătite nici-o-diniórá în vecii vecilor, pînă cândă va sta acea Sfântă Biserică, și cine voră fi acolo preoți călugări întrăcea Sfântă Episcopiă, cu totă soborul, să aibă a ruga pre Domnul Dumneșeu neîncetată đioa și nóptea, pentru sănătatea Domniei mele și a Maicăi Domniei mele, și de Dumneșeu dăruiti și prea iubiți fii Domniei mele, și pentru mântuirea sufletelor noastre și pentru ertarea păcatelor moșilor, strămoșilor și a răposăților părinților noștri. Tóte acele scrise mai susă ca să fiă de la noi uricū de acmu și pînă cândă va sta acea mai susă numită Sfânta Episcopiă. Iar hotarulă acelor mai susă numite sate, anume Plopenii și Coziecii, și Rășescii și Siliștea Crețescii și Spărieții, cari sunt la ținutul Făl-

ciului, și Căcăcenii cari sunt la ținutul Lăpușnei, și cu mori la Pănósa ce sunt în gîrla Prutului, și ca să fie hotărîrea acestorú moșii tuturorú după a lorú cele vechi hotare, pe unde din vécú aú âmblatú. Iară spre acésta este credința Domniei mele celui mai susú scrisú Ion Ieremia Moghila Voevod, și credința prea iubitului fiului nostru Ion Constantin Voevod, și credința boerilorú nostri. credința Dumisale(*) lui Ureche vorniculú de țera de josú, credința Dumisale Cârste vornicú de țera de susú, credința Dumisale Georgi Pârcălab Hotinului, credința Dumilorú sale lui Georgi și Ionașcu Pârcălabii Némțului, credința Dumilorú sale Cârste și Germanú Pârcălabii Romanului, credința Dumisale lui Oreșe Hatman și Pârcălabú Sucevei, credința Dumisale lui Orinovschi, credința Dumisale lui Veveriță Spătariú, credința Dumisale Ursulú Medelniceriú, credința Dumisale Cărăiman Păharnicú, credința Dumisale, Simion Stroiciú visternicú, credința Dumisale Gligori Stolnicú, credința Dumisale lui Vorcotariú Comis, și credința a tuturorú boerilorú nostri a Moldovei, a mari și a micí. Iară după a nóstră viață și mutare orí pre cine va alege Domnulú Dumneđeú să domnescă, orí din feciorii nostri, séú din némulú nostru, séú orí pe cine va alege Dumneđeú să fie Domnú țerei nóstre a Moldovei, acela să n'aibă a strica, ci să mai întărescă la a nóstră rugă Sfânta Episcopia Hușului. Iar cine s'ar ispiti a strica a nóstră dania și miluirea și întărirea, unulú ca acela să fiá blestematú de Domnulú Dumneđeú, făcătorilú cerinlú și alú pământului, și de Preacurata Maica lui Născătórea de Dumneđeú și de Sfinții Verhovnicii și întru totú lăudații Apostoli Petru și Pavel, și acelorú laltí Apostoli, și de patru Evangeliști,

(*) In Slavinesce toți se numescú Pani.

și de 318 părinți de la Nichea, să aibă parte cu trecutul Iuda și cu Jidovii cei ce au răstignit pe Christos și au ținut : sângele lui asupra noastră și asupra feciorilor nostri. Acestu blestem să fie asupra celor, cari vor strica și vor rumpe această scrisoare a Domniei mele. Și pentru mai mare încredințare, către această adevărată carte a noastră am legat și pecetia Domniei mele. U Ias, vlet 7100.“ (1592).

Ins-mnare. Data uricului lui Movilă — 7100 sevă 1592 — sulevă o greutate chronologică. Chronicarii țerii întru o conglăsuire pună începutul Domniei lui Ierimiea Movilă în anul 1595: Cum dar el a putut să dea uricul domnesc în anul 1592, când încă nu era Domn? Pe de altă parte nu putem presupune, că data uricului din copia ce se păstrează în condica Documentelor Episcopiei ar fi greșită; căci la hotărîtura Spărieților ce s'a făcut în anul 1756, sub Episcopul Inocentie; boerii hotarnici vel Păharnicul Vasilie Buhăescu și Nicolai Cogălnicenu biv vel căpitan, spun că Episcopul a înfășoșat originalul uric al lui Ierimiea Movilă, și arată totu data 7100; iaca cuvintele lor: „arătândune sfinția sa un uric dela Ierimiea Movilă Voievodă din vlet 7100, care uric l'a găsit sfinția sa la un om din Chișineu dând samă omul c'a cădat la mâna lui de la un Turc.“ etc. (hotarnica Spărieților și a Cărligaților, Cond. A. f. 27—29).

Neputendă dar suppusa greșelă în data copiei uricului, și pe de altă parte neavendă temeiri de a răsturna șirul chronologic al chronicarilor, trebuie, și nevrindă, să intrăm pe calea presuposițiilor. Anul 1592 de la Christos, sevă 7100 de la Adam, coincide cu restabilirea lui Aron Vodă pe thron de Turci, pentru cedarea Benderului cu cele 12 Sate. Aron Vodă veduse din cercare, că nu

póte domni cu tirănia și cu jafurile, cu care se semnalase Domnia lui de mai înainte, și care rădicase asupra-i totă țera, de aceea dupe mărturia chronicariului Ureche, „aū socotitū după atăta reutate ce făcuse, să se curățescă, și să arate țerei, că nu-i din voea lui ce s'aū lucrătū în țeră, ci de sila Turcilorū Inse ântěiū aū socotitū după atătea răutăți ce făcuse, să se apuce să facă vre unū lucru bunū, să nu-i fie cu osândă de totū; și saū apucatū în anū 7102, (1594) de aū (ziditū Monăstirea în țerina Iașilorū. carea se chiamă: Aron Vodă.“ (Let. t. I, f. 209). De acéstă bună dispoziția a lui Aron Vodă către lucruri bune, se vede că a profitatū Mitropolitulū Georgie Movilă, îndată după restabilirea lui Aron adoua óră pe thronū, în 1592 și a făcutū propunerea de înființarea Episcopiei Hușilor, carea s'a încuviințatū; și s'a și chirotonitū Episcopū pentru ea. Urma ânse neapăratū dotarea ei cu moși, spre a se putea ținea. Anaforaua sfatului cătră Domnū în acésta privire a pututū să fi fostū făcută din același anū 1592. Dar pentru óre care împregiurări necunoscute nu s'a pututū întări de Aron Vodă și a remas așa până la sucesorulū seū, carele o a îatăritū și a dat uriculū de mai susū. Scriitoriulū uriculū ânse, póte din scăpare de vedere, a trecutū și în uricū data anaforalei. Lăsarea acestei anaforale în părăsire mai multū timpū a pututū fi causată, între altele, de ne contenitele turburări politice ce s'aū urmatū în cursulū domniei de a doua óră a lui Aron, precum: rezbelulū declaratū de Turcia lui Sigismundū Batori principele Ardialului, la care a trebuit să ia parte și Aron; alianța lui Aron cu Michaiū Vitezulū contra Turcilorū; resbelulū lui Aron contra Turcilor din Besarabia, în fine detronarea lui de Stefan Răzvan (Șincaiu la anū 1592—1594). Póte câ și trebuințele de banī în acele grele tim-

purî, aŭ făcutŭ pe Aron a mai amâna îndestrarea Episcopiei, carea nu se putea face de câtŭ cu scăderea veniturilor domnesci.

În totŭ cađulŭ Episcopia nu este făcută sub Ieremia Movilă, ci mai înainte de elŭ; căci uriculŭ lŭi nu dice că este făcută de elŭ, precum obicînuescu a dice uricile de ctitoria sêu fundarea monastirilorŭ și a bisericilorŭ: ci numai atâta spune, că Episcopia era „noŭ făcută“ (*) adică nu de multŭ timpŭ. Deasemenea uricul amîntindŭ de Episcopulŭ Hușilorŭ Ioan, nu dice, că atunci arŭ fi fost făcutŭ Episcopŭ, precum se obicînuescu în alte cărîi domnesci de miluire ce se da noilorŭ Episcopi dupe alegerea și instalarea lorŭ.

Aceste presuposițiuni ale mele nu împedică pe alții mai competenți de câtŭ mine a deslega această greutate chronologică, în modulŭ cum li s'ar părea mai logicŭ, și istoricesce mai temeinicŭ.

2. *Eparhia Episcopiei Hușilorŭ.*

Eparhia Hușilorŭ ce se compunea din : 1) ținutulŭ Fălciului din drépta și din stînga Prutului cu rezidența în Fălciŭ. 2) ținutulŭ Lăpușnei, partea ce rămăsese dupe luarea Tighinei sêu Benderului cu cele 12 sate sub stăpînirea turcescă, care mai înainte făcea parte totŭ din ținutulŭ acesta; capitala ținutulŭ mai înainte fusese la Tighinea, érá apoi s'a strămutat la târgușorulŭ Lăpușna, unde reședeau Pârcălabii domnesci, cari administrau ținutulŭ (Descrierea Moldovei, f. 29); totŭ în acestŭ ținut era și târgușorulŭ Chișinêi. (Archiva istorică t. I par. I f. 172). Într'o correspondință din anulŭ 1793 vedemŭ că Protopopulŭ ținutulŭ își avea rezidența în Chișenêu,

(*) Dicerea „Novo-sozdanaia,“ noŭ făcută nu se poate raporta de câtŭ la înființarea din noŭ a Episcopiei; iar nu la zidirea Bisericei, carea se știe că este făcută de Ștefan celŭ Mare.

era în Lăpușna era Nemesniculă său Blagocinulă. 3) Ținutul Orheiului, cu reședința în târgul Orheiă, de o întindere nu prea mare (ibid. f. 31). 4) Ținutul Sorociei, cu reședința în Soroca, situată pe malul Nistrului, cu cetate, la care se rînduiau de Domniă doi cărmuitorî. După luarea Benderului cetatea Sorociei avea mare însemnătate strategică (ibid. f. 31, 32). Sub Inocenție, în anul 1757 în Soroca Episcopia ș'a făcută metochă.

Mironă Costină ne spune, că județul Fălciului se întindea pînă la Dunăre, în cătă cuprindea târgușorele Renii și Troianu(*). Acastă parte de locă pe la 1769 forma ună deosebită ținută numită Hotarnicenii său Grecenii, și era administrată de ună Căpitană. (Archiva rom. t. I. 1860 f. 141); pentru care și ținutul acesta se numia pe la 1800, *Căpitană*. In Cond. III f. 236. Se pominesce de ună „Ioniță Gafencu biv—Căpitană de Grecenii,” la anulă 1778. Deaseminea ținutul Fălciului cuprindea Codrulă numită Chigheciulă său Tigheciulă, (Archiva istorică t. I p. I f. 172), care era din stînga Prutului, și se întindea pînă la șanțulă lui Traian. Din vechime acolo locuiau peste 12 mîi de locuitorî, cari se află în neconținute lupte și supărări cu Tătari de Bugiagă (Descrierea Moldovei f. 58). In timpurile mai din urmă, precum se vede din anafora Adunării obștești din anulă 1812, ținuturile de peste Prut se modificase: Orheiulă și Lăpușna se întrunise în ună singură ținută, numită ală Lăpușnei, său ală Orheiului cu reședința în Orheiă, ai căruia diregători se numiau Sărdari. Celă puțină acăsta se găsesce în documente de pe la 1800.

(*) Nu știu unde se fi fostă acăstă târgușoră; dar de pe nume se poate conchide că era pe șanțulă numită pînă astăzi Troian, care trece pe aproape de Bolgrad. Poate că Troianulă este numele mai vechi ală orășelului Grecenii, situată lângă șanțulă lui Traian, aproape de Colonia Vălcănescii de astăzi, unde i se vedă ruinele. Volf dice, că pe timpulă lui Grecenii erau ună „tîrgușoră urită.” (1 part. p. 79).

Codru Tigheciului deasemenea forma unū țintū a parte (Uricar. part. III f. 343).

Cu curgerea timpului Eparchia Hușilorū a suferitū mai multe schimbări în întinderea sea. Ieremia Movilă la 1596, spre a'și atrage amicitia Hanului tătärescū, și prin elū a Sultanului, care ordinase a'lū alunga, pentru că ocupase tronulū cu agiutoriulū Leșilorū, a datū Hanului 7 sate moldoveneșci din Bugiagū ca să'i fiă de cișle, care s'aū numitū „sate hăneșci.“ (Letop. tom. I. f. 217). La anulū 1668, sub Domnul Alexandru Iliășū, Turcii aū luatū tîrgulū Reni, cu totū loculū de prin pregiurū, și aū făcutū acolo giamiă. (Archiva romană t. II f. 360, 1860. Veđi de-asemenea Letop. t. If. 253. Archiva istor. t. I. part. I f. 26, No. 29). Pe la timpulū lui Constantin Cantemir (1685—1693) Tătarii cuprinseseră ținuturile Orheiulū și Lăpușna, de unde abia s'aū scosū de Antiochū Cantemir (1696—1700). (Letop. t. II f. 43, 49, 292). La anulū 1712, Lupul Vornicul, în timpulū interegnului, dăduse Tătarilorū o parte din Moldavia despre răsăritū, dér o a renturnatū Michaiū Racoviță. (Letop. t. II f. 147, 396). La învoiela ce a încheiat Grigorie Ghica cu Tătarii de Bugiagū, în anulū 1732, a fostū nevoitū să le mai dea din loculū Moldovei o întindere, cale de o oră. (Letop. t. II f. 408). Tôte aceste locuri ce treceaū sub stăpînirea politică a Tătarilorū seū a Turcilorū, se înstreinaū și bisericesce, trecendū în Eparchia Proilabiei, carea cuprindea tôte teritoriile luate de Turci de la Români.

În anulū 1771, când oștile rusesci cuprinseseră tôte cetățile ocupate în Moldova de Turci, cu ocașia morții Mitropolitului Proilavū, Mitropolitul Gavriil Calimachū a lipitū la Eparchia Hușilorū tôte teritoriile cetăților Tur-

cesci de la Dunăre și Nistru, afară de Hotin, adică: Reni, Ismailul, Chilia, Achermanul și Benderul. Însă această mare întindere a Eparchiei Hușilor a ținut numai pînă la încheierea păcii în anul 1774, cându acele cetăți iarăși s'au redat Turcilor și în urmare iarăși s'a restabilit Eparchia turcescă Proilabia, și Episcopia de Huși a ramas ca și mai înainte. În anul 1812, Rosia luându de la Moldova totă partea despre resăritu dintre Prut și Nistru, împreună cu Bugiagul său Besarabia și cu toate olaturile turcesci din acele părți, a redus Eparchia Hușilor mai la totala desființare, rămîndu i numai partea din ținutul Fălciului ce este de a dreapta Prutului. Spre a putea exista această Eparchie a fostu necesitate a i se adăogi ținutul Vasluiului, de la Eparchia Romanului. Acesta mi se pare că s'a făcutu la ocazia morții Episcopului Gerasim în 1826. Celu puțin din anul acesta se găsesce o scrisore a Episcopului de Rădăuți Isaia Bălășescu către Episcopul de Roman Meletie, în chestia unui preot de la satul Dumesci ținutul Vasluiului, care, ca vechil de Protopop se adresase deadreptul către Egumenul de Sucevița. Episcopul de Rădăuți a găsitu această urmare a vechilului necanonică, și lă acusa la Episcopul său. Meletie însă, fiind că ținutul Vaslui nu mai făcea parte din Eparchia sea, recomandă acea epistolă Episcopului de Huși (Acta correspond. cu Epis. de Roman).

La anul 1852, sub Episcopul Meletie Istrati, s'au mai adosă încă două ținuturi. Tutova și Covurlui, la Eparchia de Huși, totu de la acea de Roman, carea avea șese ținuturi, și cu chipul acesta s'au făcutu amândou Episcopie cu Eparchii egale în numărul ținuturilor, fie-care cuprinde cîte 4 ținuturi. În anul 1864 formându noua Episcopie a

Dunării de jos, s'a datŭ la acéstă din urmă ținutul Covurluiului, érá la Episcopia de Huși s'a alipitŭ ținutul Cahulŭ, prin care éráși i s'a redatŭ o parte din locurile de peste Prutŭ ce le avusese pînă la anulŭ 1812.

3. Rangulŭ Episcopului de Huși în ordinea ierarhică.

Episcopulŭ de Huși în ordinea ierarhică a Episcopilor ocupa loculŭ după Episcopulŭ de Rădăuți, fiindŭ că Episcopia de Huși, ca cea înființată mai în urmă, se socotia inferióră celorlalte, și era mai săracă între colegele séle. Loculŭ celŭ d'ântêiŭ după Mitropolitulŭ, la părăde îlŭ ocupa Episcopulŭ de Romanŭ, apoi alŭ Rădăuților și în fine alŭ Hușilorŭ. La serbătorile cele mari cândŭ se aflaŭ toți Episcopii în Capitală, precum: la Nascerea Domnului, la Botezŭ, etc. și venea Domulŭ la Biserică, Mitropolitulŭ și cu Episcopulŭ de Roman sta în laturea dreptă, érá Episcopii de Rădăuți și de Huși în laturea stîngă. (Letop. t. III f. 297). La casurî de vacanțe la vre o Episcopie, obicînit se pădia acéstă regulă: Episcopulŭ de Huși trecea la Rădăuți, acesta la Roman, érá Romanulŭ la Mitropolie în câtŭ alegerea și chirotonirea de Episcopŭ nouă cădea pentru Episcopia de Huși. Inșă acéstă regulă nu se urma totŭ-d'a-una cu strictetă. Aŭ fostŭ casurî cândŭ Episcopulŭ de Huși a trecutŭ imediatŭ la Episcopia de Roman, ba încă și deadreptulŭ la Mitropoliă. Dupre mărturia D-lui Canteмир, atâtŭ Episcopulŭ de Huși, câtŭ și celŭ de Rădăuți, deși purtau numele de Episcopŭ și aveau chirotonia canonică archierescă, nu aveau voiă de a purta Mitră, rămîindŭ acéstă prerogativă numai Mitropolitului și Episcopului de Romanŭ. (Descrierea Moldovei f. 293, 1851).

Acéstă mărginire cu timpulŭ s'a desființatŭ. Mitra și

engolpiulă Episcopului Inocentiu, reposită la 1782, se păstrează pînă astăzi la Episcopia de Huși.

4. *Episcopii ce au cărmuit eparchia Hușilor de la înființarea ei pînă astăzi.*

I. IOAN I.

Anul 1592. Celu înteu Episcopu de Huși este *Ioan I*, precum se vede atătu din dipticha seú sinodiculă Episcopiei, cătu și din chrysovulă de îndestrarea acestei Episcopii, datu la anulă 7100 (1592), în care se pomenesce acestu Episcopu între Ierarchii țerii, anume: Mitropolitulă Georgie Movilă, Agathon Episcopul de Roman, Theodosie Episcopulă de Rădăuți și „kyr Ioan Episcopu de Huși“ (vedu acestu chrisovă reprodușă în urmă). Nu scim despre Episcopatulă lui mai multe amărune, decătă acele cuprinse în citatulă chrisovă ală lui Ieremia Movilă, adică că sub elu, Episcopia era *din nou* făcută, și pentru înteuia și dată îndestrată cu șese moși, parte în ținutulă Fălciului, parte într'ală Lăpușnei. Ioan de la Huși a trecută apoi la Episcopia de Rădăuți, unde'lu găsimă la anulă 1607, precum se vede din citatulă de mai josă, la No. II.

II. FILOTHEIU.

Anul 1606. Sinodiculă Episcopiei după Ioan ne arată pe Episcopulă Filotheiu. Dar avemă și documente istorice, care ne arată: că la anulă 1606, cu adevărată era Filotheiu Episcop de Huși. Așa în chrisovul Domnului Simion Movilă, datu în acestu ană la 28 Iuliu, prin care chărăzesce lacul Cavohulă (Cahulă) monastiriloră Bistrița

și Râșca, se amintesce Episcopul de Huși Filotheiū, împreună cu cei-lalți Ierarchi ai țerei. (Archiv. Istor. t. 3. p. 68).

Anul 1607. La începutul tomului ânteiū alū Letopisețiloru Moldovei D. Cogălnicēnu, vorbindū de manuscritele cu care s'a servitū la edarea Letopisețilorū, ne spune la No. I că unulū din manuscritele acelea are „la sfîrșitū doue file ce tratēză despre aflarea piciorului „sfântului Ioan Botezătorulū în Constantinopole, și de punerea acestui sfântū osū în monastirea Seculū de cătră „înseși ctitorii vel Vornicu de țera de jos Nestor Urechie, „și soția sa Mitrofana, în anii de la zidirea lumii 7115 „(1607), Augustū 29, în Domnia lui Simion Voevodū, „fiindū Theodosie Mitropolitū Suceaviū, Anastasie Episcopū „de Romanū, Ioan Episcopū de Rădăuți și Filotheiū Episcopū „de Huși“

Anul 1613. Din Acestū anū se află o scrisore slavonă de la Stefan Tomșa cu data 7121, Iunie 16, prin care numitulū Domnū arată ce anume ajutoriū să se dea de la Domniă pentru hramulū Episcopiei din acelū anū. Traducemū aici acea carte :

„Cu voința Tatălui și cu conlucrarea Fiiului și cu săvîrșirea sântului Duchū iată deci Eū credinciosulū stēpanulū „meū Iisusū Christos, închinătoriū alū Treimei. Stetan Voevodū cu mila lui Dumneđeū Domnū țerii Moldovei am „începutū și am desemnatū acēstă scrisore pentru hramulū „sântului corifeului și totū-lăudatului Apostolū Petru și „Pavelū la Episcopia de Huși. In anulū 7121, Iunie 16.“

2 buți de vinū.

2 colodī (*) de Sacară.

(*) „Coloda“ negreșitū este o măsură; dar nu o potū hotărî.

2 colodi sladū(*)

2 Pol(**) miere.

500 aspri pentru chelșugū (***)

100 aspri pentru tămîie.

Subscris : Stefan Tomșa-Voevodū.

III EFREMU.

Alū treilea Episcopū de Huși în Sinodiculū Episcopiei se pune *Efremū*. Inșă despre dînsulū uu se găseșce nimicū până acumū în documentele Episcopiei, nici în altele ce am percuratū. Atâta numai am aflatū, că la anulū 1617 elū era trecutū la Episcopia Rădăuților, precumū se vede din chrisovulū lui Radu-Vodă din acestū anū pentru închinarea Monastirei Galata (Uricariū. t. 5. f. 216).

IV. IOSIFU.

Din sinodiculū Episcopiei se vede că urmașulū lui Efremū în scaunulū Hușilorū a fostū *Iosif*; dară despre elū nu amū aflatū nimic până acum însemnatū undeva.

V. MITROFAN I-IU.

Anul 1617. Pe Mitrofanū îlū găsimū în scaunulū Hușilorū la anulū 1617. Documentulū citatū mai susū despre închinarea Monastirei Galata, făcută în acestū anū de Radulū celū Mare Voevodulū Moldovei, pomeneșce și pe Episcopulū Mitrofanū între Episcopii țerii ce aū

(*) „Sladū“ se numescū greunțile de orzū pregătite prin fermentație pentru facerea berii. De aici se vede că din vechime și la noi se în-trebuința berea, înainte de înmulțirea vielorū.

(**) Mize pare că „pol“ este: poloboc. Cel puținū în documentele Episco-piei se vede că mierea se măsură cu poloboculū — cătimea mai mare,

(***) „Chelșugū,“ Înțelegū cheltuială. Dîcere ungurēscă.

bine-cuvîntatū acéstă închinare: Theofan Mitropolitulū Sucevei, Athanasie Episcopū de Roman și Ifrimū Episcopū de Rădăuți. Acestū Episcopū, Mitrofan, cunoscea limba slavonă, precumū se vede dintr'unū zapisū alū său pentru nisce vii, parte cumpărate, parte luate pentru deșugubină de Dimitrie Goia Marele Vornicū alū țerii de josū, datū de acestū Episcopū în anulū 1617, nu numai subscrisū dar și scrisū de elū, cu frumósă caligrafia. Acestū documentū pentru însemnătatea lui istorică s'a reproduș în urmă la „deșugubină.“

Anul 1618. În acestū anū, Iunie 16, Mitrofan scóte dela Radu Vodă o carte domnescă către deșugubinariī de la ținutulū Fălcuului, spre a nu învălui satele Episcopiei. Cartea este în limba română, și s'a reproduș în urmă, unde s'a vorbitū de pre „Deșugubinari.“

În acelașū anū, urmașulū lui Radu, Domnulū Gașparū ordină uriadnicilorū de Huși și de Stănileșci a nu se amesteca nici-de-cumū în afacerile satelorū Episcopiei, ci să rămână ele în ascultare numai de Episcopia. (Cod. A. f. 36, slavinesce; érá traducerea la f. 23).

Anul 1619. Acestași Domnū, la Aprile 16. ordină Uriadniculū, Șoltuzulū și Pârgarilorū din Huși, ca să lase în pace satele și scutelnici Episcopiei, și să nu i mai învăluiască „pentru jold, și podvedī și pentru tóte câte sântū pe alți locuitorī de acolo.“ (Cond. II. f. 4). Eră prin altă carte, totū de la acea dată, însciințeză pe același aploiați de Huși, că „s'aū milostivit și aū dat și aū miluit sfânta Episcopia de acolo cu niște poslușnici, cum a i fostū dela alți Domni de mai nainte: 2 cojocari, 2 văcari, 1 curălariū, 1 olariū. 1 butnariū, 1 măcelariū, care să servescă Episcopiei, și să fiă scutiți.“ (ibid. f. 6.)

La 4 Maiū, Episcopulū Mitrofan capetă dela Gașpar

Vodă un ordinu cătră podvodarii dela Huși, ca să lase în nesupărare satele Episcopiei. Cele două cărți de mai sus ale lui Gașpar sîntu în limba slavonă; dar acésta este în limba româna, pentru care o și reproducem;

„Noi Gașpar Voevodă bojiu milostiio godpodar zemli „Moldavscoi, pișem slugam nașim cotorii hodiat po trăgă „Huși i po ocol Hușscovo uscoreiut podvoda. I inșih slujbe „mai podrobniĥ“ (Scriem slugeloră noastră care urmblă prin târgulă Hușă și pe la ocolulă Hușiloră de grăbescă podvoada, și alte servicii mai mărunte). Dămu-vă șcire. că Domimele saă jeluită părintele și rugătoriulă nostru Mitrofan Episcopulă de Huși. pre voi đisaă nainte Dumiméle. că are acolo Iepiscupia căte-va sătcéle. iar voi le trageți. la podvode. și la alte. angării. la multe. cumă nu iaste învățatura Dumiméle. nici aveți voi treabă cu satele iepiscopiei. Dreptă. aceea decă veți vedea cartea Dumimele iar voi să aveți a lăsa fôrte. în pace satele. iepiscopiei. Intru nimică să nu le trageți. nici la podvode. nice, dobitoculă loră printr'alte sate, acésta vă scriemă, mai multă jalubi să nu vie la Dumneamea. Sie pișem. inaco ne ucinite. Sam gospodin velél pis. u ias (acésta scriem altă-feliă să nu faceți. Insuși Domnulă a ordinaț. Scrisă la Iași) létă 7127 Maı 4.“ (cond. II. f. 8).—

Anul 1621. Alexandru Voevodă, succesorulă lui Gașpar, ordina Uriadniculă, Șoltuzulă, Părgariloră și tuturor dăbilariloră de la Huși, precumă și dăbilariloră de ținută și vătașiloră celoră mari, a nu învălui cu angăriele satele Episcopiei, ci numaı birulă să iea de la ele și „cu glóbele ferii să aĥă treabă molitva sa Vlădica de Huși. Éră dacă s'ar găsi niscaı fură, tálhari“ să ĩ prindă în înțelegere cu Episcopulă și să ĩ trimită la Domniă. (Cond. A. f. 37). Satele Episcopiei ce se pomenescă in acésta

carte sîntu : *Plopeni*, *Hrubeni*, *Cârligari*, *Creteșci*, *Rișeșci*, *Coziaci*, *Podeni*; aceste erau în ținutul Fălciului. Prin altă carte din 12 Ghenariu face cunoscut Uriadnicilor, Șoltuzilor și Părgarilor de la Huși, că „său milostivitu, aș datu și aș miluitu“ Episcopia cu 2 cojocari. 1 văcariu, 1 butnariu, 1 curelariu, 1 olariu, 1 măcelariu, cari să fie scutiți de podvode, de joldu și de alte angării; „ei să aibă trebă cu ei numai Mitrofan Episcopulu de Huși.“ (Cond. II. f. 10). La Aprilie 6, ordină globnicilor și deșugubinarilor dela ținutul Fălciului să nu învăluască satele Episcopiei cu glóbe și deșugubine (ibid. f. 12). La 3 Maiu dă o carte cătră „credincioșii boeri mari Căminari,“ prin carea îi însciintedă, că a miluitu pe Episcopia de Huși cu 2 crăcime, care să îi „fiă pentru cêră cumu aș fostu și la Domni cei mai dinainte,“ și cu unu măcelariu și cu unu cojocariu, cari „să fie pentru trebuințele santei Episcopii.“ În urmare li se ordină a nu-i învalui pentru camenă. (Cond. II. f. 14).

Anul 1622. La Noembrie 5, Stefan Tomșa scrie o carte slavonă către Uriadnicii, Șoltuzii și Părgarii de Huși, prin carea îi însciinteză că a confirmat scutirea meșterilor, de care s'a vorbit mai sus, ca să fiă de trebuințele Episcopiei, și le ordonă a-i lăsa în pace de angării și „să aibă trebă cu ei numai Mitrofanu Episcopulu de Huși.“ (ibid. f. 16). La Ianuarie 8, scrie o carte în românesce către aceiași ampioiați, prin carea îi însciinteză, că a scutitu de alte angării, afară de biru, pe doi fântănarî, anume: Iiașu și Palcău, *ce suntu de treaba fântănei domnesci*(*). Este însemnabilu finitulu acestei cărți :

(*) Pe atunci nu se introdusese în limba noastră turceșcele : „cișmea“ și „cișmegiū“, ei se dicea : „fântăna“ și „fântănarî.“

„Bine să știți că dacă se va strica fântâna apoi capetele vóstre vorú ști“ (Cond. II. f. 17).

Totú pe la acestú anú se repórtă chrisovul lui Stefan Tomșa, pentru dania ce a făcutú din nou ziditei séle monastiri Solca, miluindu-o cu unú iazer de pe Prutú, și în care amintește de binecuvântarea a patru Ierarchi ai țerei: Archiepiscopulú și Mitropolitulú Anastasie Crímecoviciú, Anastasie Episcopulú Romanulú, Ifrim Episcopulú Rădăuților și Mitrofan Episcopulú Hușilorú (Urie. p. 5. f. 267—269). Episcopatul lui Mitrofan încetéză cu anulú 1622, și la Rădăuți, unde obicínuitú pășiaú Episcopii de Huși la cazú de vacanță, în anulú următoríu se găseșce Evlogie. Trebuie să închemú că la acestú anú Mitrofanú s'au săvêrșit din viață, orí a paretisiťú.

VI. PAVEL.

În Episcopatulú de Huși, după Mitrofan a urmatú Pavelú. Acestú Episcopú este trecutú în amêndoue Diptichele Episcopiei, și în acea de la Episcopul Iacov și în acea a Episcopului Sofronie; deosebirea este, că în acea d'ântéiú elú se pune după Mitrofan; érá în adoua între Mitrofan și Pavel se pune încă unú Episcopú—Veniamin. Însă monumentele istorice adeverescú în punctulú acesta arătarea Diptichei lui Iacovú. Pe de o parte în tóte documentele n'amú găsitú nimica despre acelú Veniamin al Episcopului Sofronie; érá pe de alta, unú documentú istoricú publicat în Atheneul Român ne arată, că în anul 1623, la Huși era Episcopú Pavel, carele împreună cu Mitropolitulú Anastasie Crímca, cu Athanasie alú Romanului și cu Evlogie alú Rădăuților, au luatú parte la

sfatul țerii convocată de Domnul Stefan Tomșa în chestia revoltantului Hatman Balica, și a bine-cuvântatului a se lua de la el satul Verbia ce cu nedreptul și-lu însușise prin răpire de la Monastirea Sucevița, și a se reda Monastirei. (Atheneul român 1861. Broșura Maiu și Iuniu f. 13).

Anul 1626 Dintr'o carte slavonă a lui Miron Barnovschi dată la 22 Iunie către globnicii și deșugubinariii de la ținutul Fălciului se vede că Episcopul s'a jeluît asupra lor, și Domnul le poruncesce ca să nu învăluască satele Episcopiei cu glóbele și cu deșugubinele; ci să urmărească numai omorurile. (Cond. II f. 18).

VII. MITROFAN II.

Anul 1627. În acestă ană era Episcopu de Huși altă Mitrofan, precum se vede din ispisocolul lui Miron Barnovschi pentru scutirea Țiganilor monastirescii de glóbele, cărora îi supunea slugele hătmănesci și juđii domnesci. În acestă documentă ce pomenesce Mitrofană Episcopul de Huși împreună cu cei-lalți Ierarchi ai țerei. În el se pomenescă anume Țiganiă ce avea pe atunci Episcopia de Huși. Iată ispisocolul, după un suret ce se află în condica II f. 19, tradusă din slavinesce de „Ermonachul Athanasie rus ot Huși“.

„Noi Miron Barnovschi Movila Voevodă cu mila lui „Dumneđu Domnă țerii Moldovei bine amă voită cu a „noastră bună voire și cu inimă curată și luminată din „totă sufletul și cu agiutoriū de la Dumneđu scriemă „și murturismă cu acéstă carte a noastră precumă a venit „înaintea noastră și înaintea a toți boerii noștri : părinții „și rugătorii nostri Călugării de pe la tóte sfintele Mo-

„nastiri și s'au jăluită cu mare jalobă : dicendă că au
 „robî Çiganî danie și miluire de cei mai înainte de noi
 „răposați Domni : și au și scrisori pe dânsii dar nu i
 „potă ținea pentru că umblă slugele hătmănesci și juđii
 „domnesci și iaă de la dânsii ciobote și glóbe și în totă
 „anulă i aducă la scaunulă domnescă : pentru aeesta
 „s'au spartă și au fugită ei printr'alte țeri(*) și au ră-
 „masă sfințele Monastiri fără de Çiganî : decî Domnia
 „mea și cu blagoslovenia a patru Archierei a Moldovei
 „kyr Anastasie Crimea Mitropolitulă Sucevschiî : i Atha-
 „nasie Episcopulă Romanului : i Evlogie Episcopu Rădău-
 „țului și Mitrofan Episcopu Hușului și cu toți boerii noș-
 „tri cei mari amă sfătuită și așa amă aflată că nu e-
 „ste nici venită Domniei nici agiutoriulă țerii pentru ha-
 „raciă de la acei Çiganî numai scăderi Monastiriloră de
 „slujba loră și noi încă nu ni i nici ună folosă : pentru a-
 „cēsta Domnia mea m'amă milostivită și le amă ertată
 „acele mai susă scrise ca să fiă în pace tóte sfințele
 „Monastiri : decî dat'amă și amă miluită și amă întărită
 „și a nóstră sfântă Episcopia Hușului unde este hramul
 „sfințiloră slăvițiloră Apostoli Petru și Pavel pentru a ei
 „drepti robî Çiganî anume : Telincă cu muierea și cu copii
 „lui *i Simion* cu muierea și cu copii lui *i Măra* cu
 „muierea și cu copii lui și *Dumbravă* cu muierea și cu
 „copii lui și poruncimă ca de acmu înainte să n'aibă nici
 „o trēbă slugele hătmănesci nici juđii domnesci să nu
 „iea nici glóbe nici ciobote nici alte venituri hătmănesci

(*) Apropo de fuga Çiganiloră prin alte țeri : Çiganii căți se aslă prin cele mai depărtate gubernii ale Rosiei se vede că suntă fugiți din Moldavia în deosebite rânduri; pentru că ei se numescă pe sine Moldoveni. Poporulă inferioră din interiorulă Rosiei deasemenea numesea pe țiganii Moldoveni. De aici a urmată că la Ruși đicerea Moldovan este sinonimă cu: Çigan, și este cuvântă de ocară ca și la noi đicerea : Çigană!

„ci să aibă Călugării a lucra cu ai sei Țigani și numai „ei: să i stăpînescă ca pe nisce drepti robi Țigani iară „după viața Domniei mele etc. la Iaș let 7135, Maiu 7“ (Originalul slavon se află în Condica I f. 1).

Anulă 1628. Mitrofan la 21 Iulie, scôte de la Domnul Miron Barnovschi carte cătră Diregătoriul, Șoltuzul și Pûrgarii de Huși, către Aprođii cărî scoteau tîrgul la sácerea pînei domneșei, și către Comișei cărî făceau fânul domnesc la Huși, ca să lase în pace satele Episcopiei (Cond. II. f. 21).

Anulă 1629 Totu acestu Domnă a datu două cărți, una la 8 Noembrie, alta la 11 Decembrie către Șoltuzul și Pûrgarii de Huși, după tânguirea satelor Episcopiei, în cuprindere că ele avîndu cîsla la unu locu cu tîrgul, Șoltuzul și Pûrgarii de tîrgu după ce strîng banii, nu i ducă singuri la domniă, dupe datoria loră ci i trimitu prin ómenii și vătamanii acelor sate. Domnul ordina ca Șoltuzul și Pûrgarii să ducă banii, și să nu mai muncescă pe sătenii cu acésta (cond. II. f. 22, 23).

Anulă 1630. După Miron Barnovschi a urmatu fórte scurta Domniă a lui Alexandru fiulă lui Radu. Mitrofan mijlocește la acestu Domnă și capéta dela elu o carte cătră Ionașcu Cehan vel Pitariu, prin carea i se poruncește de a stâlpi satulă Brosceni, împreună cu alți „ómenii bunii și bêtărâni.“ Satulă Brosceni era în marginea tîrgului. Astăđi compune una din mahalalele Hușilor. Elu fusese chărăzitu Episcopiei de Domnul Ieremia Movilă. De la un timpă lăcuiorî de acolo sárăcindu de grelele dabile, s'au împrăștiatú vîndându'si viele pe la tîrgoveii, cărî cu chipulă acesta începuse a se face stăpâni pe moșia Episcopiei, posedênd acolo vii, mori și grădini (condica A. f. 1.) Ión Cehan, împreună cu alte

persóne ce aũ luatũ parte la delimitația Broșcenilorũ, la 29 Noemvrie a trimisũ la Domniã mãrturia hotarnicã, dupã carea Domnul dã urmãtoriuľ chrisov în limba romãnã :

„ Noĩ Alexandru sîn pocoĩnago (*) Radu Voevodũ
 „ Bojiu milostiuu gospodar zemli Moldavscõi Adicã aũ ve-
 „ nitũ înaintea Domniei mele și înaintea boerilorũ Domniei
 „ mele mari și mici pãrintele și rugãtoriuľ nostru Mitro-
 „ fan Episcopulu de Huși de saũ jeluitũ cu mare jalobã
 „ cum are împresurãtura de târgoveții de târgũ de Huși
 „ cã ĩmpresorã hotarulũ satuluĩ Broșcenilorũ ce este
 „ a sfintei Episcopii pentru aceia Domnia mea iam datũ
 „ hotarnicũ pe credinciosũ boeriuľ Domniei mele Ionașcu
 „ Cehan Pitariulu celũ mare de aũ hotãritũ și aũ adusũ
 „ mãrturia dela dĩnsulu și de la Gabãr Pãrcãlabulu și
 „ dela Tudori Comisulu și Tecman Uricariulu și Ursu
 „ Vornic de Huși și Sava Aprod și Lupulu Diaç și de
 „ la mulți ómeni bunĩ și bãtrãni scriind și mãrturisindũ
 „ într'acel zapisũ cumũ aũ hotãritũ și aũ stilpitu și aũ a-
 „ lesũ hotarulũ aceluĩ satũ despre hotarulũ târguluĩ Huși-
 „ lorũ și aũ pusũ semne și se începe hotarulũ satuluĩ
 „ Broșcenilorũ din susũ de gura drumuluĩ ce vine din
 „ Lohan de cii pre drumũ la dialũ pãnã sub podgoria
 „ preste capulu podgoriei din josũ deciĩ pogorã în Lohan
 „ și de aci Lohanulu în susũ pãnã în valea Popii și spre
 „ Crasna înprotiva Lohanuluĩ pãnã în hotarulũ Crasnei.
 „ Din vatra satuluĩ din josũ in mijloculu satuluĩ la casa
 „ lui Curișã din sus preste drislãvãțũ in cea parte în drep-
 „ tuluĩ loculuĩ la pomiĩ lui Stan deciĩ pre drumuluĩ lui
 „ Covrag pe la casa Robuluĩ pre drumuluĩ de dial pãnã

(*) Fiulũ reposatuluĩ.

„în obrăşia lacului lui Dragă în obrăşia Drislăveţului la
 „răscrucei, din răscrucei până în obrăşia văii rēci în dre-
 „ptulă lacului preste dial până în Vlăşţinea unde se
 „împreună cu hotarulă Chiriţescilor; dreptă aceia şi Dom-
 „nia mea amă dată şi amă întărită pre acela hotar pre
 „unde saă stălpitū să aibă a ţine părintele şi rugătoriulū
 „nostru Mitrofan Episcopulū de Huşi acela satū ce se
 „chiamă Broşcenī cu mori şi cu totū venitulū să fie a
 „sfintei Episcopii cu totū venitulū ne clătitū nici-odiniōră
 „în veci şi să aibă a asculta acelū satū de părintele Mi-
 „trofanū Episcopulū de Huşi şi alt să nu se amestece
 „înaintea cărţii Domniei mele.

„Sam gospodin velel. u ias vlt. 7138“ (1630) (Cond. A. f. 1—2).

Insemnare. Satulū *Chiriţesci*, este totū una cu Creţesci, precumū se vede din chricovulū lui Moisi Movilă din anulū 1631, care, întăriendū chrisovulū de maī susū, pomenesce hotarele întocmai, numai în locū de Chiriţesci Ńice: „Creţesci.“ (Cond. A. f. 2.)

Domnulū Alexandru după cererea lui Mitrofanū, prin cartea de la 29 Decembrie, confirmă scutela meşterilorū ce erau daţi maī dinainte în serviciulū Episcopiei (cond. II. f. 25). Deaseminea totū atunci, iarăşi după tinguirea lui Mitrofan dă ordin deşugubinarilorū, de a nu se amesteca la satele Episcopiei, ci a urma după cărţile Domnilorū de maī nainte (f. 27.) A ordinatū dregătorilorū de Huşi şi de Stănilăesci a lăsa în pace satele Episcopiei, cumū aū fostū şi la aţi Domni (cond. A. f. 23,37).

După această scurtă Domniă a urmată Moisi Movilă(*). Acesta la Avgustă 20, dă ordină Diregătoriului, Șoltuzului și Pûrgarilor de Huși, ca să nu învâluască întru nimica satele Episcopiei la cheltueele târgului, ci să'și „deredice ei acele greutăți, cumă voră putea numai cu trăgulă“ (Cond. II. f. 26).

Totă atunci a renoită cărțile domneșci pentru apărearea sateloră Episcopiei de Globnici și de Deșugubinari (f. 28); de secerea domneșcă și de fênlă domnescă (f. 29).

Anul 1631. Mitrofană rōgă pe Domnulă Movilă de a întări și elă ispisocolă dată de Alexandru Vodă pe hotărîtura făcută satulă Broșcenii; și capetă ună ispisoc confirmătoriă acelei hotărnicie. Atătă originalulă slavonă cătă și traducerea sânt reproduse in Cond. A. f. 2 și 3. Vodă atunci se afla la Hirleă, de aceea se pune data: „u Hirleă, vlet 7139,“

Anulă 1632. La 30 Octomvrie Moisi Movilă recomândă la cercetarea Episcopului Mitrofană o cêrtă pentru hotarele moșieloră Stănileșcii și Stârpenii, între boerii Cehan Jigniceriul și Nêgriul cu Georgie Roșca Visternicul. (Cartea acêsta se află între documentele Stănileșcilor, împreună cu o mică adeverință sub-scrisă de Mitrofan. Este reprodusă și în Condica A. f. 116). La 8 Aprilie,

(*) Domnul Laurian in tabla sea chronologică de la finele manualului de Istoria Româniloră din 1860, f. 183. cu greșelă pune domnia lui Moisi Movilă înainte de Domnia lui Alexandru Radu; căci atătă din aceste doue chrisove citate aici, celă dela 1630, și celă de la 1631, se vede că Alexandru Radu a domnită înainte de Moisi Movilă. Alexandru, „fiulă răposatului Radulă Voevod,“ precumă singură se numeșce, se vede în documentele Episcopiei domnindă în anulă 1630, luna lui Decemvrie (Cond. II. f. 27); ărză Moisi Movilă pela Avgustă acelașă ană (ibid; f. 28). Anulă ănsă pe atunci se începea dela 1-iă Septemvrie. Singură Moisi Movilă în chrisovulă seă citatū la anulă 1631, dice că Mitrofană „a adusă ună chrisovă (ispisoc) de la Alexandru Vodă.“

Vodă renoește cărțile de scutelă ale satelorū Episcopiei, de secerea și finulū domnescū; precumū și a meseriașilorū lăsați Episcopiei. (Condica II f. 30, 32). De la acestū anū nu se mai pomenesce în documentele Episcopiei despre Mitrofanū. Se pare că elū a trecutū la altă Episcopie; iară la Huși a urmatū :

VIII. GEORGIE.

Calistru
Riveș

Anul 1633. Alexandru Iliasiū la 20 Septembre, înscuinteđă pe Căminari cā a scutitū de camānā o cārcimā mare, unū cojocariū, unū meserciū (mācelariū) și 1 goștinariū, care sūnt ai Episcopiei. (Condica II f. 34).

Luāndū Domnia iarāși Moisi Movila, la 26 Avgustū confirmā scutelele ce aveaū satele și ómenii Episcopiei. (Condica II f. 33 36—39). Incā aflānduse în Constantinopole noul Domnū, pe temeiulū mărturiei Episcopului de Huși Mitrofan, dā o carte lui Cehan Jigniceriulū, prin care se mănține acestuia dreptulū de stāpīnire asupra moșiei Sterpeni, reclamatā de Visternicul Roșca, pīnā ce cērta nu se va trāta la Divanu domnescū. (Cond. A, f. 117).

Anul 1635. Intre documentele moșiei Viriții este o carte domnescā din acestū anū, prin carea Vasilie Vodā împuternicesce pe Episcopulū Georgie a pescui o baltā de pe Prutū.

Anul 1638. La 22 Avgustū Vasilie Vodā ordinā Părcălabilorū de la Fălciū și diregētoriulū de Huși ca să nu supere satele Episcopiei cu „glóbe de bātāi sēu de pāratūri, sēu cu alte glóbe mai mici,” ci să observe numai „morți de omū, saū alte deșugubine, saū furī, saū țālharī.” (Condica II f. 40).

Anul 1639: Reproducem aici o carte a lui Vasilie Vodă din 2 Iulie, pentru apărarea vecinilor și a Țigănilor Episcopiei:

„Noi Vasilie Vosvodă Bojiei Milostiu Gospodar Zemli „Moldavscoi. Dat'amă cartea Domniei mele părintelui și „rugătoriului Domniei mele. lui Georgie Episcopului de „Huși. ca să hie tare și puternică Sfinția sa. cu această „carte a Domniei mele. a ține și apăra. vecinii și Țiga- „nașii Sfintei Episcopii. nimenui să nu'i dea a'i trage. „până nu vor sta de față înaintea Domniei mele. să'și „întrebe înaintea Domniei mele. cu părintele. sau cu ve- „ciniți pre aceia cei voră trage. or'i cine va hi. săva „vlădică sau boeriū. sau igumenū. sau slugă domnescă. „nime să nu cuteze a sări sau a lua. înaintea cestei cărți „a Domniei mele. că de mare certare va hi de la Dom- „nia mea. acelu omū ce nu va asculta. de cartea Dom- „niei mele: și într'altă chipă nu va hi. U Ias vl. 7147. Iulie 2.

Sam Gospodin velél.“ (Condica II f. 41).

Anul 1640. La 28 Octomvrie Vasilie Vodă înștiințază pe Căminariți de la Huși că a scutit Episcopiei doue cărcime mici dreptă una mare, unū cojocariū și unū meserciū (măcelariū) (ibid. f. 42).

Anul 1642. Episcopul Georgie a luat parte cu cei-lalți Ierarchi Moldo-români și cu părinții greci și ruși, la sinodul adunat în acestă anū sub Domnul Vasilie Lupul, și ținut în Biserica Sfinților Trei-Ierarchi, contra falsei mărturisiri de credință, însușită prin intrigile Iesuitice Patriarchului de Constantinopole Cyril Lucaris, și cuprindătoare de învățatura Lutero-Calvină (veđi istoria sinodului din Iași pe larg în Chronica Mitropoliei Mol-

dovei). Episcopatul lui Georgie la Huși se sfârșește în anul 1645.

Episcopul Georgie însă se vede că a paretisit delascăunul Episcopiei; căci îl găsim în viață la anul 1662, când împreună cu Mitropolitul Varlaam, deasemenea paretisit, judecă o certy între Monastirile Pantocrator și Dragomirna (Uric. p. 5 f. 230—232).

IX. GEDEON I.

Anul 1645. După Georgie a urmat la Episcopie Gedeon I. în anul 1645, pe la începutul lunei Aprilie. Acesta se vede din cartea Domnescă a lui Vasilie Vodă din anul 7153 (1645) April 11, către Șoltuzii și Pargarii din târgul Huși, în carea dice: „m'amă milostivitu Domnia mea și amă miluitu cu acel scaun de „acolo pe rugătoriul nostru Gedeon Episcopul.“ Cartea domnescă mai departe ordină acelor dregători a da îndereptu poslușnicii și vecinii Episcopiei câtii se voru fi luat la târgu, și săi lase în nesupărare despre angării, și „alte mănăcături ale trăgului.“ (Condica II f. 45). Gedeon era dintre Monachii Monastirei Secului. (Istor. Mitrop. de Starețul Gerasim f. 10).

Anul 1646. Șoltuzul și cu târgoveții de Huși voiau ași largi hotarul târgului pe conta hotarului satului Brosceni al Episcopiei, ce era în marginea târgului. (Condica A. f. 46). Episcopul Gedeon nu i a lăsat. Atātu o parte câtu și alta s'aū jeluitu la Domniă. Domnul rânduiesce a se face cercetare la fața locului de către Toma Marele Vornicu al țerei de jos. Acesta merge la Huși, constată hotarele vechi prin „omeni bunii și bethrani,“ și află că nu este dréptă pretenția târgove-

ților. Raportedă Domnului. Chiămați fiindă din nou împričinați la Domniă, Șoltuzul și târgoveții nu ș'a putut sprijini pretenția și s'a dat remași. Episcopul a depus feria 24 de zloti, și i s'a recunoscut stăpînirea, prin deosebită ispisocă domnescă, dată în limba slavonă, la 7154. Atât originalul cât și traducerea sînt reproduse în Conдика A f. 5, 6).

La 22 Octomvrie Vasile Vodă scutesce de Camănă, pentru Episcopie, o cărcimă mare, ună cojocariu și ună măcelariu. (Conдика II f. 47).

Anul 1647: Vasile Vodă împuternicesce pe Gedeon, la 9 Avgust, a căuta și aduce la urma sea pe un vecin ce fugise din satul Episcopiei (ibid. f. 49).

Anul 1649: La Octomvrie 31 acelașu Domn înscîntedă pe Căminari și Besmănari de la Huși că a scutit pentru trebuința Episcopiei o cărcimă mare, doi cojocari, ună măcelariu și ună goșinariu (ibid. f. 51).

Din acestă an, 1649, se găsesce în archiva Episcopiei un act de mare importanță pentru Biserica țerei. Prin el se definesce sfera autorității și a judecării bisericesci. Pe la finitul Domniei lui Vasile Vodă, se vede că canónele bisericesci, privitoare la judecata persónelor din cler, ce ar fi cădutu în vre o vinovăție, ajunsese a fi neșciute și nebăgate în sémă de cătră autoritățile civile. La casă de abatere a vre unu cleric, îl prăda și lă globia oră cine dintre funcționari apuca mai înteu: Părcălabii, Globnicii, Deșugubinari, și oră care altă servitoriu domnescă apuca mai nainte, în cătu clerul nu mai scia de ce autoritate depinde și unde să și caute judecata sea legală.

Aceste auđindu-le Domnului, după jeluirile urmate din partea clerului, în anul 1649, luna lui Februarie în 24,

a convocată sfatul țerei, și au căutat la pravila biserică, ca să vadă ce se legiuiese despre modul cu care trebuie să se judece persoanele atașate în serviciul religiunii, și la ce anume județ : miresc, seŭ bisericesc ? Potrivit decii cu cele cuprinse în pravila biserică au statornicit următoarele :

1). Afară de casul de ucidere, care este rezervat judecării domnesci, ori ce vinovăția a vre unei persoane din cleru să se judece cu judecata biserică.

2). Cea mai înaltă judecată biserică se compune din Mitropolitul și Episcopii eparchioi.

3). Pe Episcopul îl judecă Mitropolitul cu toți Episcopii împreună.

4). Mitropolitul și Episcopii judecă clerul eparchial : Călugări, Preoți, Diaconi și Țercovnici(1), fie-carele în eparchia sea.

5). De competența judecării bisericesci atirna încă cestiunile de căsătorie legiuită seŭ nelegiuită.

6). În toate asemenea cestiuni se opresce amestecul autorităților civile de ori ce grad : Boeri mari și mici, Pârcalabi, Vătăji ținutali, Globnici, Deșugubinari etc.

7). Se învoiese celui asuprit de vre un cleric a prinde pe asupritul și a-l duce la Episcopul seŭ respectiv.

8). Judecările Episcopali să nu fie arbitrare, ci drepte și dupre pravilă.

Reproducem aici întregul chrisovul lui Vasilie Voevod, prin care promulgă această legiuire.

„Noi Vasilie Voevodu Bojiu milostiu gospodar zemli „Moldavscii. Adică Domnia mea, împreună cu totu sfatul

(1) Gradele de mai jos ale servitorilor bisericesci.

„nostru. cu boerîi cei mari și cei mici. pentru rîndul rugă-
 „torilor nostri. Călugărilor. și a Călugăriților. și a
 „Preoților și a Diaconilor mirenesci, și a totu Clirosul
 „bisericii. câți sîntu de besiarică clirici. adică țercovnici.
 „de care lucru, amî înțelesu Domnia mea. cum cine
 „să prilejiasce mainte. să înțelégă de vre o greșelă. să
 „fie făcutu vre unulă dintru dênșii. acela și alérgă mainte
 „deî pradă șiî globiasce. orî părăcalabi. orî globnici. orî
 „deșugubinari. orî fiece scaun va fi. și nu sciû eî la cine
 „vor miarge, săî judece. Cei trag în tóte părțile. Intr'aceea
 „Domnia mea, înțelegând de jaloba lor. am căutat și amî cer-
 „catu și la Sfîntaa pravilî a besiariceî. ce județu va
 „arăta săî judece pre unî ca acești ce mai susu scriem.
 „cu județu mirenescu, aû cu j Județu sufletescu. la boierî
 „voru mearge aû la vlădicî. Decî sfînta pravilă așia po-
 „runcesce : și învață. Afară de mórte. orî câte greșiale
 „vor hi. nici unu județu mirenescu să n'aibă treabă aî
 „judeca numai carele va face mórte de cei de besiarecă.
 „cu acela va avea treabă Domnia. Iară la alte vine și
 „greșiale să nu aibă nime nici o treabă cu dênșii. fără
 „numai vlădicî. Pentru aceea Domnia mea poruncescu.
 „tuturorî împreună. boeriloru celoru mari și celoru mici.
 „părăcalabilorî și vătajiloru de pre la ținuturî. și glob-
 „niciloru. și deșugubinariloru. saû fie cine va fi din slu-
 „gile Domnieî mele. saû slugă boeréscă. saû cine va fi.
 „de acmu înainte toți să scie. cum saû socotitu și saû
 „tocmitu cu sfîntaa pravilî. și cu totu sfatulû Domnieî
 „meale. cu Episcopîi. să aibă treabă Mitropolitul cu toți
 „Episcopîi a lû judeca. iară cu Călugăriî și cu Călugă-
 „rițile. și cu Preuțiî și cu Diaconî mirenesci. și cu Țer-
 „covniciî. ca să aibă treabă aî judeca și aî certa, și aî
 „globi cineșî după deala sa. Pre cei din eparchia Mi-

„tropolitanului. să aibă treabă Mitropolitul. pre cei din e-
 „parchia Romanului. Episcopul de Roman. pre cei din
 „eparchia Rădăuților, Episcopul de Rădăuți. pre cei
 „din eparchia Hușilor, Episcopul de Huși. Altul nime
 „să nu aibă treabă nici cu unii de acestia ce mai sus
 „scriem. nici cu casele lor. măcar cine ce greșelă va
 „face. Nime să nu i prade, nici să i globescă, ce de se
 „va tâmpla vre un lucru ca acela, să nu pôtă aștepta
 „acel năpăstuit, de va avé nescine vre o nevoie ca
 „ceea. să lă prindă pre unul ca acela și să lă ducă la
 „vlădicul se. în care eparchia va fi. să lă judece după
 „deala sa, pre dreptate : și cu sfînta pravilă. Iară altul
 „nime să nu aibă treabă cu dênșii. Așijderea și de cus-
 „crii, și de cumătrii. și de cununii, și de sânge ames-
 „tecat, și de aceia ce petrecă din afară de leage. după
 „obiceiul creștinesc. pre acestia pre toți, ca să aibă a
 „certa cu sfînta pravilă. părinții și rugătorii noștri.
 „Vlădiei ce mai sus scriu cineșu eparfia sa. carele și
 „după deala lui fie în ce loc va fi. ori la orașu
 „ori în sat domnesc. ori boeresc. sau călugăresc.
 „sau în slobodie. sau fie în ce sat în țara Domniei
 „mele, altul nime să nu aibă treabă. a i judeca și a i
 „certa. Și acesta s'a u tocmi și s'a u întărit. nu într'alt
 „chip. ce după cum scrie la sfînta pravilă. și cu tot
 „sfatul Domniei mele. iară carele nu va asculta. și va
 „călca pravila și porunca Domniei mele. unul ca acela
 „se va judeca ca pre un călcător de leage : într'alt
 „chip nu va fi.

„Sam Gospodin veleal (peceatea) u Ias, vletu 7157,
 „mesaț fevruariu 24.“ (Condica I f. 3).

(Iscălitura domnescă).

Hotarele moșiei Căcerii din ținutul Lăpușnei nu erau

bine determinate și motivaū certe cu megieșii: de aceea Gedeon, în 1649, a cerutū hotarnici de la Vasilie Vodă de aū hotăritū acea moșie, și apoi pe temeiulū acei hotarnice a căpătatū și unū chrisovū domnescū pe numita moșie. (Condica A. f. 101—102).

Anul 1650. La 22 Genarie, Vasilie Vodă ordină Șoltuzulū, Pârgarilorū și la toți târgoveții din Huși, ca să nu învăluescă satele Episcopiei cu angăriile târgului, lăsându le numai în plata cu carea sunt aședate la Visteriă. (Condica II f. 53).

Anul 1653. La Ianuariū 15 după tânguirea Episcopului Gedeon, Vasilie Vodă dă ordinū Vornicilorū de Huși, ca să nu prade nici să globescă satele și veciniū Episcopiei (ibid. f. 54). In acestū anū, în Lunea Patimilorū Gedeon săvârșese sfințita ceremonie a ungerii în Domniă a lui Georgie Stefan, carele, cu ajutoriulū Transilvanilorū și alū Muntenilorū, alungase pe Vasilie Vodă din thronū și lū ocupase elū. (Archiva istor. tom. I part. 2 f. 74; Letop. tom. I f. 302).

Anul 1654. Georgie Stefanū la Noembre 3, ordină de la Roman Pârcălabilorū de Fălciū și diregătorilorū de la Huși ca să nu învăluescă satele Episcopiei cu glóbe de bătăi seū părituri, ci să se mărginescă numai la deșugubine. (Cond. II f. 55). Totū atunci dă unū alt ordin Șoltuzulū și Pârgarilorū și târgoveților de Huși de a nu amesteca satele Episcopiei la angării (ibid. f. 57).

Anul 1655 Gedeon a păstoritū eparchia Hușilor până în anulū 1655, cândū, cu ocașia paretesului Mitropolitului Varlaam, remăindū scaunulū Mitropoliei vacantū, Gedeon, pentru deosebitele seū merite, seū mai bine, pentru unū particularū favorū ce avea la Domnulū Geor-

gie Stefan, fu redicată d'adrepulă la scaunulă Mitropoliei.

X. SAVA I.

Anul 1656. Scaunulă Hușiloră după Gedeonă l'a ocupată Sava I. precumă arată sinodiculă Episcopiei. Inșă elă nu a ținută acestă scaună îndelungă: căci în anulă 1656 îlă găsimă trecută la Episcopia de Rădăuți, iar la Huși găsimă pe Iorestă.

XI. IOREST.

Acésta se dovedese din chrisovulă luă Georgie Stefană dată în anulă 1656, Aprilă 5, pentru ajutorulă ce avea din Moldova Biserica sântului Nicolae de la Șchei în Transilvania (veđi acest chrisovă în „desertația pentru tipografiile române,“ f. 84. reproducă în jurnalulă „Concordia“ 1864, No. 69, f. 278). In acelu chrisovă se pomenește Iorest Episcopulă de Huși, împreună cu mitropolitulă Gedeon, cu Anastasie Episcopulă de Roman și cu Sava Episcopulă de Rădăuți. Dar și episcopia luă Iorest a fostă scurtă, și se pare că s'a mărginită numai în Huși; căci nu se găsește trecută între Episcopii celoră alte Episcopii; ba din contra la Rădăuți, unde obicnuită se strămută Episcopii de Huși, și sub urmașulă luă Iorest se găsește totă Sava.

XII. THEOFAN.

Anul 1657. Succesorulă luă Iorest în episcopată a fostă Theofan, pe care ne lă arată monumentele istorice episcopindă în Huși la 1657. Acésta se vede din cartea

de chirotonia în Episcopu, săvîrșită în Iași de Ierarchii Moldovei asupra lui Lazar Baranovici Episcopul de Cernigov. Cartea este dată și subscrisă de trei Ierarchii ai țerei, la 8 Martiu 1657, anume: de Mitropolitul Gedeon, Anastasie Episcopul de Roman și Theofan Episcopul de Huși, cari au și sevârșit acea hirotonie (vezi Archiva istor. tom. I. part. I. f. 15. No. 75.) Theofan de la Huși a trecut la Rădăuți, precum se vede din chrisovul citat mai jos pentru închinarea monastirei Hlineca. Theofan de la Rădăuți a paretosit și s'a retras la monastirea Putna unde s'a schimnicit și a și murit. In paretis la Putna se aminteste de el în documentele Mitropoliei, la anul 1668, Maiu 12 (Cond. Docum. moșielor Mitropoliei f. 459). El a murit în anul 1670, și s'a înmormântat lângă altarul Bisericeii, unde până astăzi se citesce numele lui pe piatra mormântală (Archiva rom. tom. I. f. 418)

Anul 1658. La 20 Apriliu George Ghica, succesorul lui Georgie Stefan în Domnie, renoesce scutirea de dări și angării a două Preoți și unu Diacon de la Episcopie. Reproducem aici această carte domnescă, carea ne arată poziția preoților din țera pe atunci.

„Noi Georgie Ghica Voevod boj. milost. gospodar zemli Moldavsoi. Adică Domnia mea m'amă milostivitu și amă ertatū pre rugătorii noștrii pre două preoți și unu diacon de la Sfânta Episcopie din Huși de *dajde împărătescă și de dajde Vlădicescă și de colaci și de desiatină de stupi și de desiatină de vinu și de alte angării de tôte câte suntū pre alți preoți în țera Domniei mele. Numaī să aibă ei a păzi sfânta biserică și dioa și nóptea și a ruga pre milostivul Dumneđeū pentru sănitatea Domniei mele. Derept aceia și voi toți*

„deblari care veți îmbla cu tóte slujbele Domniei prin-
 „tr'acelú trág și voi desiatnicii de stupi și desiatnici de
 „vinú și goștinari de mascuri să aveți a'í lása în pace
 „de tóte câte mai susú scriemú, întru nimicú să n'aveți
 „a'í înválni nici pecetluitú să nú le cereți nici *cartea să*
 „*nu le luați*, nici dobitoculú să n'aveți a 'lú trage pen-
 „tru alți ómeni. pentru aceia nimeni întru nimicá să nú
 „învăluți priste cartea Domniei meale căci aú cărți de
 „ertare și de la alți Domni ce aú fostú mainte de
 „noi. Iar cine 'í va învălui va fi de certare. Toe pișem
 „(acésta scriem.)

„U Ias 7166, apr. 20. Sam gospodin veleal.“ (Cond.
 II. f. 59.)

Insemnare. 1.) *Dajde vlădicéscă.* Toți preoții,
 diaconii și dascálii plăteaú uná dare anuală în folo-
 sulú Episcopului. 2) *Colaci vlădicesci.* La serbătó-
 rile Crăciunului și la Pasce, clerulú era datorú a
 duce Episcopului óre-care daruri din produsele gos-
 podăriei lorú séu cumpérate din têrgú. Dicerca *co-*
laci ne dá a înțelege, că în anticitate preoții fă-
 ceaú parte și Episcopului din colaciú séu prinósele
 ce se aduceaú la Biserică. Mai pe urmă numele de
 colaci s'a datú darurilorú hotăríte ce trebuiaú să
 dea preoții Episcopilorú în sciute timpuri. Din acele
 timpuri la Huși până astăzi a remasú obiceiú tra-
 diționalú, că preoții din orașú, cândú vinú adoua și
 de Pasci, să felicite pe Episcopú de serbătórea în-
 vierii, aducú óre-care mici daruri, pe care Episco-
 pulú nu le póte refusa. Asemenea daruri la Pasce
 facú până astăzi Moldovenii de la sate pe la per-
 sónele cele mai distinse dintre dênșii. 3.) *Oprirea:*
a nu lua cartea preoțilorú, se rapórtá la maniera
 abusivă a dabilarilorú, cu care ei, spre a strímto-
 ra pe preoți și a'í sili să le plátéscă dările mai
 lesne, séu și alte angării, le luaú moltivenicul, fără

de care ei nu puteau să săvârșescă datoriile lor religioase. Cărțile pe atunci erau foarte rare și scumpe. Pe de altă parte era și o rășină mare pentru preotii de a i se lua cartea cea sfântă de profani.

4.) Preoții scutiți se numiau preoți domnesci. (Cond. II. f. 86.)

La 28 Aprilie Ghica renoește cartea de scutelă a două fântănari ce îngrijau de fântâna domnească din Huși (Cond. II. f. 60.)

La Mai 25. Ghica dă ordin Șoltuzului și Pârgarilor și tuturor târgoveților de Huși, de a nu amesteca satele Episcopiei la angăriile târgului (ibid. f. 58.)

Insemnare. Amândouă Diptichele Episcopiei, Pomelnicul lui Iacov și Sinodicul lui Sofronie, nu pomenesc nimic de acești două Episcopi: Iorest și Theofan; ci îndată după Sava pună pe Dosothei.

XIII. DOSOTHEIŪ

Nu scimă anume timpul, când s'a sfârșit episcopatul lui Theofan în Huși. Punem însă de succesori al lui pe Dosothei; pentru că îl găsim trecut în diptichele Episcopiei. Dar și acesta foarte puțin timp se vede că a episcopit în Huși; căci în anul 1660 îl găsim trecut la Episcopia de Roman. Acesta se vede din chisovul Domnului Ștefan Voevod, feciorul lui Vasile Voevod pentru închinarea monastirei Hlincea, în carele se pomenesc toți Ierarhii Moldovei, anume: Mitropolitul Sava Dosothei al Romanului, Theofan al Rădăuților și Serafim al Hușilor (chisovul se află în condica de documente a Mitropoliei de Iași.)

Din cauza timpului scurt, cât a petrecut Dosothei la Huși, nu a rămas nici o amintire de el în archi-

va Episcopiei. Putem însă cu siguranță întări, că acest Dosotheiū nu pōte fi altul de cāt acela pe care peste puțin timp îl găsim în scaunul Mitropoliei, renumitul Dosotheiū Mitropolitul, a căruia biografie o voi scrie cu peamăruntul, precāt o cunosc pānă acum, în istoria Mitropoliilor Moldovei.

Anul 1660. La 26 Decembre, anul 1660, Domnul Stefan, succesorul lui Ghica renoesce scutirea de camănă a două crăcime, a cojocariului și a meserciului Episcopiei. (Condica II f. 62).

La 29 renoesce scutela meșterilor lăsați Episcopiei (f. 64). La 21 Februarie renoesce scuteala poslușnicilor Episcopiei de angării (f. 66).

XIV. SERAFIM.

Nu putem hotări anul în care *Serafim* urmașul lui Dosotheiū a început a păstori. Ceea ce scim pozitiv este, că în anul 1660. Elū deja era Episcopū. precum se vede din chrisovul închinării Monastirei Hlinea, citatū mai sus. Despre dīnsul se face amintire și în documentele Episcopiei. Așa din anul 1662, Aprilie 7, găsim o carte domnescă de la Evstratie Dabija vvod, din carea se vede, că, după mijlocirea lui Serafim, acest Domnū face cunoscutū Diregētoriulū și Vătamanulū de Plopeni (atunci satu în marginea Hușilorū, éra astăzi mahala a Hușilorū), că a învoitū Episcopulū a'și aduce coloni din țeri streine și a'și aședa în acelū satū, și că'ī scutesce de tōte dările cātred statū ce arū fi pe cei-lalți locuitori în curs de 4 ani. (Condica A f. 22).

Insemnare. Cartea lui Evstratie Dabija este reprodusă în Condica A; dar letulū ei 7101 (3pa),

adică 1593, este greșit; căci Dabija Vodă a început a domni la anul 1662. Greșela provine de acolo, că copistul în loc de 3po (7170) cum este în originalul, a scris 3pa (7101). Data 7170 séu 1662, corespunde chiar cu anul suirei lui Dabija pe thronul țerei, cându s'a și datu de elu acea carte Episcopului Serafim.

În Condica A, f. 46, se găsește reproduș (fără dată) unu chrisovū de întăritură de la Evstratie Dabija Voevodū pe o bucată de locū din satul Brosceni, carea s'a recunoscutū că este a Episcopiei prin hotarnica făcută în ȃilele lui Vasilie Voevodū (anul 1646). Episcopul Serafim, descriindū Domnului starea miserabilă a Episcopiei, îl rōgă ca să redea Episcopiei dejma de vinū și de pâne de pe întręga moșie Brosceni. Cererea i se împlinesce. Reproducemū aici chrisovulū Domnescū în întregime :

„Noi Evstratie Dabija Voevod Bojiu Milostiu Gospodar Zemli Moldavscoi. Adecă aū venitū înaintea noastră și înaintea boerilorū nostri celorū mari și mici părintelea și rugătoriulū nostru Serafim Episcopulū de Huși și ni aū arătatū unu ispisocū de la Moisei Movila Voevod pe satulū Brosceni carelea este a sfintei Episcopii lângă hotarulū țargului Hușilorū precumū ni aū arătatū și alte drese de la Irimie Voevodu și ispisocū de pîră de fați de la Vasilia Voevod și de remasū pentru o bucată de locū din hotarulū acestui satū, cîaū avutū pîră Episcopul Gedeoan cu țirgoveții de Huși de aū fostū ȃicendū țirgoveții deacolo că acea bucată de hotarū este pe hotarulū țirgului iar Vasiliia Voevod neputendū alege acea pîră, aū alesū pe credinciosū și cinstitū Toma marele Vornicū de țara de josū să strîngă ómeni bunī megieși și să socotescă pentru acea bucată de hotarū în ce parte

se va veni în partea hotarului târgului Huşului aŭ în parte hotarului satului Episcopiei. Decî Dumnealŭ aŭ mersŭ acolo ŝi aŭ strînsŭ oameni bunî megieŝi. Ŝi aŭ socotitŭ fôrte cu dreptulŭ ŝi s'aŭ venitŭ acea bucată de hotarŭ în partea hotarului satului Episcopiei Broşcenilor. Decî atunce nefindŭ făcute vii pe acelu locŭ, l'aŭ fostŭ lăsatŭ acel loc de era desprea Episcopia nesocotitŭ. Iar venindŭ vreme în dililele nôstre venit'aŭ părintele ŝi rugătoriulŭ nostru Serafim Episcopulŭ de Huşî de s'aŭ jehluitŭ cu mare jalobă dicîndŭ că aŭ slăbitŭ ŝi aŭ mese-
ritŭ. Sfînta Episcopie mai de totŭ ŝi aŭ scădutŭ din tôte bucatile pentru distule nevoi ŝi prade ŝi aŭ remasŭ fără nimica ŝi după aceea ni aŭ rugatŭ cu mare rugăminte pentru acea moşia a Sfîntei Episcopii anume Brosceniî ŝi cu acea bucată de hotarŭ ce s'aŭ alesŭ în parte hotarului satului Broscenilorŭ dicîndŭ că s'aŭ făcutu vii de la o vreme încoace pe acelu hotarŭ cu acea bucată de locŭ ŝi Episcopia n'are nici unŭ venitŭ. de pe moşia aceea nici din vinŭ nici din pâne nici dintru nimică din venitulŭ acelu hotarŭ, decî Domnie mea vĕdîndŭ cum acelu satŭ cu acé bucată de hotarŭ esti alŭ Sfîntei Episcopii datŭ de ctitori ŝi Domniî ceau fostŭ mai de nainte de noi cu mare blĕstămŭ Sfîntei Episcopii ŝi rĕmăindŭ ŝi Sfînta Episcopia la lipsă din totŭ venitulŭ. am datŭ părintelŭ ŝi rugătoriulŭ nostru Episcopulŭ de Huşî ca să iea de a ŭcece din vinŭ ŝi din pâne ŝi din totŭ venitulŭ acelu satŭ a Broscenilorŭ, ŝi acei bucăŭi de hotarŭ precum spunŭ ŝi di-
resilea Episcopiei iar păharnicul alŭ 2-lea să n'aibă nici o treabă acolo la moşia Episcopiei nici se ŭceciŭscă din viile ce vor fi pe hotarulŭ satului aceluia precum le spunŭ ŝi ispisoacile în semne pin pregiurŭ care aŭ hotărîtŭ boerinul ce mai susŭ scrie

Toma marele Vornic, precum are Sfinta Episcopie și întărituri de la toți Domnii. Pentru aceea ca să fie și de la Domnia mea Sfintei Episcopii de Huși satul acela în semnea ce se chiamă Broscenii ace bucată de hotar și cu venitul a totu hotarul din vin și din pâne și din totu venitul ca să fii și de la Domnie me dreaptă ocină și moșii și miluire și uric și întăritură cu totu venitul ne clătitu în veaci iar dupe a noastră, viață și Domniea pre cine va alegi Dumneșeu să fie Domn în țara noastră Moldova să aibă a da și a întări, Sfintei Episcopii să nu strice a noastră tocmelă și întăritură. Iar cinear vre să strice a noastră dania și miluire și întăritură unulu ca acela să fie ne ertat de Domnul Dumneșeu și de Preacurata Maică Sfinției sali și de 318 părinți de la Nichea și de toți Sfinții și se aibă parte cu Iuda și cu trecetul Ariea în vecii vecilor în muncii aminu. — U Ias. vlet... sam gospodin казал. (Condica A. f. 46).

La 27 Decembrie Evstratie Dabija renoesce cunoscuta carte de scutelă de camănă. (Condica II f. 70). La 28 a aceliași luni renoesce cartea de scutelă a celor doi fontănari (ibid. f. 74). La 4 Aprilie renoesce cartea de scutelă pentru meșterii lăsați Episcopiei, cari „să asculte numai de Serafim Episcopul de Huși, părintele și rugătoriu Domnului“ (ibid. f. 72). La 7 Aprilie renoesce cartea de scutelă a doi preoți și un diacon de la Episcopie (f. 68).

Anul 1665. La 20 Iunie Serafim capătă de la același Domn o carte, carea lă împuternicesce a stăpîni seliștea Răsăștii de la Fălciu. (Condica II f. 76).

Anul 1666. Duca Vodă, la 13 Ianuariu confirmă scutela de dări a meșterilor lăsați Episcopiei și a unei crăcime mari și două mici (ibid. f. 78). Totu acestu

Domnă la 25 Aprilie, renoesce scutirea celoră doi Preoți și a unui Diacon ai Episcopiei (f. 82). In acestă ană, urmându la Domnia Iliăș Alexandru Voevodă, la 27 Iuliă renoesce scutela meșteriloră și a crăcimeii Episcopiei, precum și în genere a tuturoră poslușniciloră Episcopiei (f. 80, 84).

Anul 1667. Serafim s'a jeluită noulă Domnă Iliăș Alexandru Voevod, că slujitorii domnescii asuprescă clerulă Eparchială. La 26 Octomvriă, acelașă ană, Domnulă Iliășă dă următorială ordină diregătoriloră domnescii pentru apărarea clerulă :

„Noi Iliăș Alexandru Voevod Boj. milost. gospodar zemli Moldavscăi. Scriemă Domnia mea la ai nostri credincioși boerii cei mari. și la vătăjii cei mari. și la pâr-călabii de la ținuturi. și la dregători de prin târguri. și la globnici și la deșugubinari. și la alți slujitorii la toți. și la slugi boerescii. cândă veți âmbra cu slujbele Domniei mele. prin țera Domniei mele. și prin tete târgurile. Dămuve scire. că am înțelesă Domnia mea. că învăluită călugării. de pe la Sventele Monastiri. și de pre la mitoacele loră. și pre poslușnicii loră. și preoții mirenescii. și casele loră. de i globiți pre înșii. cum nu se cade. și pre feciorii loră și pre nămiții loră. cum n'aă mai fostă de vacă. Iară voi opriți vecinii voștri. de prin satele văstre. și i apărați. nu pôte părintele. și rugătorială nostru kyr Serafim. Episcopulă de Huși întări legea lui Dumneđu. și să o socotască în Eparchia lui. Sfinției Sale. de ómenii. ce petrecă fără de legea. cum nu se cade de singe a mestecată. de cumătrii de cununii. și de alte făr de lege. Pentru aceea diaca veți vedea cartea Domniei meale. iară voi să aveți a lăsa fôrte în pace călugării și călugărițiile. și preoții mirenescii. și casele loră. și feciorii loră

„carî sint ne însurați și năimiți loră ca să nu î globiți.
 „nici să î giudecați nici de o greșelă. ce cu dênșii să aibă
 „treabă a î giudeca. și a î învăța și a î certa carei după
 „deală lui. părintele și rugătoriulă nostru carele mai sus
 „scriem. după cum iaste legea creștinăscă. cu Sfanta pra-
 „vilă. care î vor hi Eparchia Sfinției sale. și érași să aibă
 „a socoti de cum se scrie(*) de cumătrii, de singe a-
 „mestecatū ómenî cine petrecū făr de lege și ne cu-
 „nunați. și de alte fără de leage. Nimi să nu aibă treabă
 „a î opri saū a î giudeca. ce cu giudețile lui Dumneđeu
 „spre ómenî. ce vorū petrece fără de lege. ca să aibă
 „eară părintele și rugătoriulă nostru. ce mai susū scriem.
 „Pentru aceea nime mai mult ca să n'aibă a î ținea saū
 „opri. înaintea cărței Domniei meale. Za toe pișem. u Ias
 „vlet 7175 Octomvr. 26.“ (Condica II f. 88).

În anulă acesta 1667 se sfîrșesce Episcopatulă lui Serafim la Huși; căci, precum vomū vedea mai josū, la Maiū 20 acestășū anulă era deja la Huși altū Episcopū. Serafim însă a paretisitū și a petrecutū în retragere ca proin Episcop de Huși. În acéstă calitate îlū găsim încă în viață în anulă 1673 Ianuariū 15, asistândū ca marturū la vîndărea unei moșii a Monastirei Agapia. (Uric. p. 5. f. 234). Lui a urmatū în Episcopatulă Hușilorū

XV. IOAN II.

Anulă cândū a începutū Ioan păstoria sea la Huși se dovedesce dintr'unū zăpisū de vîndărea unei vii, adevărit de acestū Episcopū și întăritū cu pecetea Episcopiei și a

(*) Mi se pare că trebuie se fie greșală: în loc de „cum se scrie“ trebuie a ceti: „Cuserie.“ Celū puținū în chrisovulă anterior alū lui Vasilie Vodă se dice: „de cuserie și de cumătrie, și de cununie și de singe amestecatū.“ etc.

târgului. Zapisulă are data 7175 (1667) Maiă 20. (Condica II f. 86).

In interesul archeologic, reproducemă aici acestă zapisă în întregime :

„Adică eă Beciul din Plopeni, și cu fetele mele cu Tudora și cu Măria. Scriemă și mărturisimă cu acestă adevărată zapisă ală nostru. de nime siliți nice nevoiți. ci de a noastră bună voiă amă vëndută deréptă ocină și moșie a noastră o falce și jumătate de vie. din Pleșia Brosceniloră. Dumisale Hatmanului Nicolae Racoviță. drept 40 lei bătuți ca să fie Dumisale deréptă ocină și moșie neclătită în veci. érá din ómenii nostri nime să nu să amestece saă să se ispitésă să o răscumpere în veci. Și cândă o amă vëndută. aă fostă din nainté svintiei sale Părintelui Ioan Episcopulă de Huși. și la tocméla noastră aă fostă Iorest Dichiu delă svinta Episcopie. și Gelasie clisiarhulă. și preoți delă domnesci delă svinta Episcopie anume Popa Platon și Popa Georgie. și Șoltuzulă Péter. și Dumitru Butucia și Pavălă feciorulă Rânjei. și mulți tirgoveți bătrâni. și ómenii bunii de târgă. și din megiași. și pentru credință aă pusă sfinția sa părintele Episcopulă Ioan. peceatea svintei Episcopii. și aă pus Șoltuzulă peceatea târgului. și noi căți mai susă sîntemă scriși toți ne amă pusă pecețile și iscăliturile. ca să se scie. vlet 7175. Mșta mai 20 dni.

Insemnare. I. Pe peceatea Episcopiei sînt desemnate într'unu modă fórte primitivă chipurile Sântiloră Apostoli Petru și Pavel, căroră este dedicată templulă Episcopiei, érá împregiură scrisă slavinesce: „ПЕЧАТЬ СЪВЪИ (în locă de „СВЪИ“) ЕПСКОПИ ХУШСКИ“. Pecetea este pusă deasupra subscrierei Episcopului : „Ioan Episcopă Hușschii.“ Mai departe, în dreptulă subscrierei Episcopului, stă peceatea ora-

șului: La mijlocul ei se pare a fi desemnată, însă foarte rău, o carte dischisă, așa că o parte a cărții vine dischisă spre partea de sus a pecetei, érá alta spre cea din jos. Pe marginea deasupra a cărții dischisă este semnul unei cruci simple, în partea din dreapta a pecetei, deasemenea lângă cartea o cruce dublă, érá în partea de jos și în cea din stânga, scrisă dela dreapta spre stânga „XIII“ cu litere pré naive.

Sub Episcopul este scris: „Iorest Dechiio.“ în dreptul lui: „Erodiacón Gelasie“ Ecclisiar-chulú, și sub iscălitură o mică pecete.

În dreptul pecetei lui Gelasie, în al treile rând sunt subscriși: „Ereú, Platon,“ apoi: „Ereú Gior-gie.“ În rândul al patrulea sunt scrise numele: „Dumitru Butucea“ și „Pavel Rânjea.“ Sub amédoúe aceste nume este semnul cernelei în care ș'au pusú degetele. La marginea de desuptú, la colțu este numele scriitorului „Istratie Pis.“

Șoltuzul nu este scris, ci pecetea orașului ține locul subscrierei lui; negreșítu, pentru că nu scia carte.

2. Din ordinea subscrierilor putem deduce ordinea ierarhică a personagiului Episcopal. a) persóna întâia după Episcopul era Dichiu; b) după elú venea Ecclisiar-chulú, chiar de ar fi fostú numai cu trépta de Diacon; c) alú treile Preoții, cari se numiaú domnesci, pentru scutelele ce le se făcea dela Domnie.

Totú în acestú anú la Iunie 20, Alexandru Iliășú Voevodú dá o carte domnescă pe numele Episcopului Ioanú pentru scutire de dabile, în folosul Episcopiei, a doi grădinari, doi gostinari și un apariú. (Cond. A. f. 30). Ioan a repetítú la Domnul Iliășú Alexandru tânguirea făcută mai dinainte de Serafim la Evstratie Dabija Voevod pentru sarăcia Episcopiei, și a căpétatú dela elú noué chrisovú întăritoriú dreptului de deciuélá pe satulú Brosceni (Cond. A. f. 48).

Anul 1668. La Martie 20 Iliaşu Vodă chărăzesce Episcopiei un sălaş de Țigani din Țiganiu domnesc, anume: „Condrea Țiganul cu femeea sea și cu feciorii lor“. (Cond. II f. 90).

Anul 1669. La Februarie 26. după cererea lui Ioan, Duca Vodă Ți dă uă carte domnescă prin carea Ți împuternicesce de a aduce coloniștii din țerele vecine, și a așeđa pe moșia Episcopiei Cărligații, promițându-le slobodie pe doi ani (Cond. A. f. 38.) Episcopul Ioan, spre a asigura Episcopiei venitul din deciuia la Broscenilor, chărăzitu de doi Domni măi dinainte, cere și capătă chrisovă întâritoriă acelei mile domnesc, și dela noul Domn Duca Voevod. (Cond. A f. 49).

Anul 1673. Ioan dinnoș se jeluesce și noului Domn Stefan Petriceicu pentru sărăcia Episcopiei, și capătă și dela elă chrisov întâritoriă dreptului de deciuelă a satului Brosceni, precum și a vieloră ce se plântasse pe acea moșia, la loculă numitu Ochiu. (Condica A. f. 47). In acelaș an Ioan s'a jeluită acestui Domn, că țirgoveții împesoră moșia Episcopiei Plopenii. Vodă a rinduită hotarnici doi boeri, — pe Sulgeriulă Caracaș și pe Stolniculă Panhilie, cari mergându la fața locului a restabilită hotarele Plopeniloră dupre chrisove și vechia stăpînire. Pe temeiulă acestei hotărnicii Episcopia a căpătată de la acestu Domn ună nouă chrisovă constătoriu dreptului de proprietate a Episcopiei pe acea moșia, precum și împuternicire de a deciuie viele ce plântase țirgoveții pe acea moșia. (Condica A. f. 31—33).

Pe acele timpuri decretele domnesc, din cauza deselor schimbări ale Domniloră, cu lesnire se negrijaă, încătă părțile interesate pentru susținerea vre unei hotăriri Domnesc, erau silite a cere dinnoș sancționare și întârire și la Domniele următoare. Acēsta s'a întâmplată

și cu decretul domnesc dat în 1667 de Domnul I-liașu Alexandru pentru apărarea clerului din Eparchia Hușilor de amestecul dregătorilor civili în afacerile duhovnicesci. În curgere de 5 ani acel decret se părăsise și dregătoriile ținutale erau se amestecau în questionile rezervate autorității Bisericești prin legiuirea făcută cu sfatul obștesc, încă sub Vasilie Voevod, și jefuia clerul. După tânguirea Episcopului Ioan la Domnul Stefan Petriceicu vvod, acesta, la 1673, Februarie 11, a promulgat din nou decretul de mai înainte dat de Iliășu Alexandru, întocma cu aceleași cuvinte, deosebire numai în numele Domnului ce da decretul și al Episcopului ce s'a tânguit. (Condica I f. 5). Tot atunci Stefan Vodă a dat Episcopului și o carte de apărare pentru meșterii lăsați în serviciile Episcopiei. (Cond. II f. 92).

Dumitrașcu Cantacuzin Voevod, venind cu Turcii și cu Tătarii, ca să alunge pe Petriceicu, care ocupase Iași cu oștele Leșesci și voia a se ținea în domnie cu puterea, a tras la Huși, și de acolo a făcut dispozițiunile rebelului ce a urmat la gura Bohotinului, și s'a sfârșit cu desfacerea oștilor lui Petriceicu. (Letop. t. 2. f. 13).

Dumitrașcu Cantacuzin, așezându-se în domnie a aflat scaunul Mitropoliei vacant; căci Mitropolitul Dosotheiu fugise cu Petriceicu Vodă în țera Leșescă. La scaunul Mitropoliei s'a rădicat Theodosie Episcopul de Roman. (Letop. t. 2 f. 11, 12). Atunci s'a permutat Ioan de la Episcopia Hușilor la a Romanului, era la Huși s'a rânduit Sofronie.

Documentele ne lă arată episcopindă în luna lui Apriliu. Cartea dată de Petriceico Vodă lui Ioan, la 11 Februarie, pentru apărarea clerului, nu apucase a se pune în aplicație, cândă și domnia s'a schimbată. Succedândă lui Petriceico Dumitrașcu Cantacuzin, și la episcopată a succedată Sofronie. De aceea Sofronie din nouă a intrat la domnie cu tânguire în chestia asupraei clerului de diregătorii civili și a opririi loră de a se amesteca în cestiunile rezervate de lege autorității bisericesci. Domnul Dumitrașcu Cantacuziu, la 22 Apriliu, dă pe numele noului Episcopă uă carte de aceeași coprire în totulă ca cele mai dinainte, prin care mărginesce pe diregătorii civili de la oră ce amestecă în afacerile persóneloră bisericesci, precumă și în cestiunile rezervate judecării bisericesci.

Insemnare. Singura deosebire în textulă chrisovului lui Cantacuzin de acelu ală lui Alexandru Iliășu, reprodușă mai susă, afară de numele Domniloră și ală Episcopiloră, este că în chrisovulă lui Cantacuzin, la sfârșită, după cuvintele: „rugătorulă nostru ce mai susă scriemă,” adaoge: „precumă le scriă cărțile și de la alți Domni, ce aă fostă mai nainte de noi.” Pentru aceea . . . etc.

Cu schimbarea Domniei, tângoveții ărăși aă dischisă pretențiile pentru hotarele satului Plopeni. De aceea Sofronie, spre a se asigura de ei, a cerută de la Domnie hotarnicei, cară aă făcută Episcopiei mărturie hotarnică la fața loculu, cu data de la 3 Augustă anulă 1673; apoi pe temeiulă ei Sofronie a dobândită chrisovă domnescă de la Cantacuzin. Chrisovulă este din anulă 1674, Apriliu 22. (Condica A. f. 35—36.)

Anul 1674. La 27 Martiu. Cantacuzin scutesce poslușnică și slobodienă (colonistă) din satele Episcopiei de vamă pentru obiectele ce vor aduce de vândare la târgă,

afară de sare și de pesce. (Cond. II. f. 94.) Pe atunci erau dejă plantate multe vii de către tîrgoveții la locul numitŭ Ochiulŭ, care se află pe moșia Episcopiei numitŭ Brosceni, și care locŭ astădî este punctulŭ celŭ mai renumitŭ alŭ podgoriei Hușilorŭ. Tîrgoveții, de și aveau viele acelea pe proprietatea Episcopiei, nu voiaŭ a da deciuială din productulŭ vielorŭ, sub cuvîntŭ că chrisó-vele Episcopiei nu pomenescŭ de acelŭ locŭ pe care sunt viele, și că prin urmare ele nu ar fi pe loculŭ satulŭ Brosceniŭ.

Episcopia pe atunci se afla în mare sărăcie din desele prădî, căroră era supusă, chiar prin poziția sea topografică, situată în calea oștirilorŭ străine ce adese ori trecŭ în susŭ și în josŭ pe Prutŭ.

Episcopulŭ Sofronie rógă pe Domnulŭ Dumitrașcu Vo-evod de a îndatori pe tîrgoveții cu viele de la Ochiŭ să dea Episcopiei legiuita deciuială, și totŭ-uă-dată arată și starea cea tristă a Episcopiei. „Ni s'a jeluitŭ, dice uriculŭ Domnescŭ datŭ la acéstă ocașie, Episcopulŭ Sofronie cu mare jaloba, dicëndŭ, că aŭ slăbitŭ și aŭ me-seritŭ sfânta Episcopie mai de totŭ și aŭ scăđutŭ din tó-te bucatele, pentru desele nevoi și prădî și aŭ remasŭ fără nimica.“ Dumitrașcu Ia 31 Martiŭ întăresce prin chrisovŭ dreptulŭ Episcopiei de proprietate asupra satulŭ Brosceni, precumŭ și dreptulŭ de a deciu viele de la Ochiŭ, și totŭ-uă-dată, ca ajutoriŭ, lasă în folosulŭ ei din veniturile domnesci deciuéla din vinŭ și din pâne și din totŭ venitulŭ satulŭ Brosceniŭ (vedî uriculŭ Cond. A. f. 3—4.)

Desele nevoi și prăđile, de care s'a jeluitŭ Episcopul Sofronie, că aŭ sărăcitŭ de totŭ Episcopia, s'aŭ întêmplatŭ negreșitŭ la ocașia rescólelorŭ și turburărilorŭ ce

fusese în țară, începându de la Domnia a 2-a a Ducăi Vodă, de la anul 1672. Așa au fost:

1) Revoluția făcută de ținuturile megieșite Hușilor Ōrheiul și Lăpușna sub comanda Hăncescilor, asupra lui Duca Vodă, și a Grecilor ce 'lu conducău. Dăca Vodă, pentru reprimarea revoluțiunii, a adusă în țără Tătari, care éráși au trebuit să trecă pe la Huși, ma alesă că și bătălia loră cu însurgenții a fostă la satulă Epurenii, în apropiere de Huși.

2). In vara aceluiași ană Pórta a dischișă resbelă Poloniei, ca să ia cetatea Camenița. Trecerea oștiloră turceșci a fostă pe Prută, aprópe de Huși. Totă pe aici le a fostă și re'nturnarea.

3). In primăvérea următoare, oștile turceșci, sub Husein Pașa, dinnoă au trecută la Hotin, iarășă pe lângă Huși. Dupe datinele de atunci, prădăciunile și totă felulă de nevoi cădău asupra locuitoriloră de pe locurile apropiate de calea oștiloră (Let. Mol. t. III. f. 218—227).

4). Dumitrașcu Cantacuzino, făcându-se Domnă în anulă 1673, și temându-se de Petriceăcu Vodă, ce fugise la Leși și venea cu óste asupra'i, a intrată în țără cu óste turcésă și cu vro 20,000 de Tătari. Calea acestoră oști a fostă iarășă pe la Huși, și chiar bătălia loră cu Leșii a urmată la Movila-răbăei, unde tăbărise aceea, — iarășă lângă Huși.

5). După ce Turcii cu Tătarii au biruită pe Leșii lui Petriceăcu și s'au renturnată la urma loră, Dumitrașcu, temându-se de vreo nouă năvălire a lui Petriceicu cu Polonii, a cerută de la Vizirulă, ca să ernede Tătarii în țără, pentru paza sea. Iată ce dice Letopisețulă de acéstă urmare a lui Cantacuzin: „Deci intratău Tătarii în țără“ „ca lupii într'ó turmă de oi, de saă aședată la ernatică

„prin sate, pe ómenii din Prutú pánã în Nistru, și mai
 „susú pánã în apa Jijiei, niméruí nefinduí nici o milã
 „de sãraca țérã, cumú ar fi fostú țera fãrã de Domnã;
 „așa era jacu întrênsa, cumú arú fi fostú ei sãracii pri-
 „cinã réutãței cumú ar fi ei sãracii sfãtuitú sã vie Leși
 „cu óstea la Hotinú. Cumú saú înduratú a da țera în
 „pradã fãrã nici o nevoiã, numai pentru frica cea blês-
 „tãmãțesca și chiverniséla lui aú socotitú de aú ernatú
 „Tãtarii în țérã pánã în primãvérã.“

„Tãtarii suntú lupi apucãtori, pradã, robescú, batú și
 „cãsnescú pe creștini, ne avëndú grijã nici strînsóre de
 „Mãrzacii lorú. Tãtarii nu mãnãncã ce mãnãncã gospo-
 „darii casii, ci mãnãncã totú carne de vacã și de óie,
 „de nuí póte sãi birueascã cu hrana, pre dãnșii și pre
 „caii lorú, cã unú sacú de orđú da pe đí unuí calú, și
 „cãtú nu putea sã mãnãnce unú calú într'o đí, ilú de-
 „șerta din traiste, și lú strîngea deosebi; și dacã își
 „sfîrșia betulú omú orđulú din grópã, earã Tãtarulú ilú
 „fãcea pre omú de cumpãra orđulú cela ce strîngea elú
 „din traiste. Mãncaú totú și pãne și dobitocu, și aú jã-
 „cuitú, totú pánã la unú capú de ață; pre mulți aú și
 „robitú furișú femeí, fete, copii; rêmãneaú bețiú ómení
 „numã cu sufletele bãtuți și struncinați, precumú era
 „mai réu și mai amarú, cumú nu se póte nici a se scri-
 „ere nici a se povestire, caznele si ucisurile ce aú avutú
 „de Tãtari (Let. t. III. f. 228, 229).

Vodã Cantacuzinú în luna lui Octombriú, dupã ce a
 petrecutú pánã la Dunãre pe Sultanulú Mehmetú, ce se
 întorcea de la resbelú cu Polonia (Let. t. II. f. 14), a
 venitú la Huși. Aici Preoții de la Episcopie laú rugatú
 sã le înnoiascã scutela ce aú avutú mãidinainte; și elú
 a datú cartea urmãtóre, la 13 Octombriú :

„Noi Dumitrașco Cantacuzin Voevod, Bojio milostiio gos-
 „podar zemli moldavscõi. Scriemũ Domnia mea lâ toți
 „slujitorii căți veți âmbra cu tôte slujbele Domniei mele.
 „Dămuvă scire tuturora pentru Preoții și Diaconii ce sũnt
 „la svânta Episcopie. Cariĩ aũ cărți făcute. și dela alți
 „Domni ce aũ fostu mainte de noi, de scutelă. numai, vinindũ
 „împărăția în dõue rõnduri. și hiindũ mare greũ asupra țe-
 „rei. aũ datũ și ei numai odată câte 2 galbeni la Mu-
 „caremea. Iar acmu vêtejindune noi de dupã împără-
 „ție din josũ amũ venitũ aici pe la Huși. decĩ aũ ve-
 „nitũ Preoții și Diaconii. de niaũ arãtatũ cărțile ceũ a-
 „vutũ vechi de la Domni ceũ fostũ mainte de noi.
 „și ni s'aũ rugatũ cu mari rugãminte. ca sã le înõimũ
 „cãrțile sã nu stricãmũ obiceiulũ cel bẽtrãnũ ceũ avutũ.
 „Decĩ și Domnia mea vẽdãndũ cãrțile altorũ Domni ceũ
 „fostũ mainte de noi. am socotitũ. mãcar cã aũ datũ
 „numai la cei doi galbinĩ. di naũ fãcutũ cu aceea nicĩ o
 „adaogere la nevoia țerei. și Domnia mea m'am milosti-
 „vitũ și iamũ ertatũ ca sã hie în pace de acmu înainte.
 „de tôte dãrile și angariile câte vor hi pe țarã. mãcarã
 „orĩ ce greũ are hi asupra țerei pentru aceea și voi slu-
 „jitorii cariĩ veți âmbra hie cu ce slujbe a Domniei mele
 „toți sã aveți aĩ lãsa întru nimica nime sã nu învãluiți. Iarã
 „cine sare tinde sã strice acestũ obiceiũ carele Domnia mea
 „liamũ fãcutũ. cu așẽdare acela sã hie neertatũ de Dom-
 „nulũ Dumneđeũ și de hramulũ ce iaste la acestã svântã
 „Episcopie. Acestã scriemũ Domnia mea. din Huși let.
 „7183. Octo. 13.“ (cond. II. f. 95).

Anulũ 1675. Episcopulũ Sofronie, voidũ a popula
 satulũ Episcopiei — Cãrligațiĩ, cere de la Domnulũ An-
 tonie Roset Voevod învoire de a'și aduce colonĩ de prin
 alte țeri și a'ĩ așeđa în acelũ satũ. Domnul, la 12 Ghe-

narie îi dă o carte către dregătoriul și Vătamanul din satul Cărligații, prin care arătându învoirea dată Episcopului, le ordina de a lăsa pe acei venetici în nesupărare de dări în curgere de unu anu. (Acastă carte este în tocmă cu acea reprodusă în urmă la capitulu despre dabile).

Anulă 1676. Sub domnia lui Antonie Roset, tirgoveții, urmându practica îndatinată în țară, dupre carea hotărările domnesci anteriore se puteau strica de Domnul succesoru, iarăși au începutu a împresura hotarele moșiei Episcopiei Ploeni. Episcopul Sofronie a reclamatu asupra loru la Domniă, și a cerutu hotarniciei. Domnulu a rânduitu totu pe acei boeri, cari hotărise acastă moșie în anulă 1673, cari dinnoiu au recunoscutu și restabilitu vechile hotare; éra Domnulu a întăritu acea hotărîtură prin chrisovulu său (Cond. A. f. 33—35. Totu în acestu anu Sofronie a mai scosü unu chrisovü cu data 28 Decembriü, întăritoriü chrisovulu de la Cantacuzin pentru drepturile Episcopiei căpătate mai dinainte asupra satulu Brosceni, și a vielorü și a tuturorü veniturilorü cedate Episcopiei (ibid. f. 4, 5). La Decembriü 28. Antonie Roset renoesce scutirea de vamă a poslușnicilorü și a satelorü Episcopiei (cond. II. f. 101). La 30 Decembriü renoesce scutirea meșterilorü lăsați Episcopiei (ibid. f. 98).

Lă 12 Ianuariü Antonie Roset dă Episcopulu Sofronie o carte, prin carea îl înputernicesce a aduce coloniști din țeri străine și a popula cu ei satul Crețescii, promițendu scutire de dări și de angărie pe unu anu de dila (Con. II. f. 96). Acastă carte este reprodusă în urmă la capitulu despre dabile.

Totu în acestu anu o Monachiă anume Dorothea a dăruitü Episcopiei trei dughene în Chișineu.

Anul 1678. La 14 Fevruariu Antonie Roset scrie Șoltuzului și tirgoveților de Huși, că s'a jeluită Episcopul de Huși „pentru doi trei poslușnicii ce are la acela schițoră“ (la Episcopie), că sântă trași la angăriile tirgului, lucru ce nu fusese până atunci. Domnul ordina a'i lăsa în nesupărare; apoi dice: „și să fiți îngăduitori până la Pasce, cândă va veni părintele aici la *dvorbă*, și atunci să veniți și voi, și viți sta la divan. Deci cumă va alege Divanulă așa va hi.“ (Cond. II. f. 103).

Sfirșitulă Episcopiei lui Sofronie cade între anii 1676 și 1678. Anume nu'lă potă hotărî din lipsa datelor. De sigură se scia că la 1678, April în 26 era la Huși Episcopă Calistru.

XVII. CALISTRU.

Acesta se vede din cartea domnescă a lui Duca Vodă, dată pe numele acestui Episcopă, prin care'lă împuternicesce a căuta și a aduce la urma loră pe poslușnicii și vecini Episcopiei, ce fugise pe la alte moși. (Cond. II f. 104).

Anul 1679. Din anulă următoru 1679, găsimă în documentele vieloră Episcopiei o danie a Monachului Rafailă Tatimir, din 12 Decembriu, în carea acestă dănuitoru dice, că la darea sufletului a dată în mâna „Sfinției sale Părintelui nostru Calistru Episcopulă de Huși“ doue vii cu crama, pentru ea să'lă pomenescă.

Din documentele Episcopiei se vede, că și în vechime administrația Bisericescă a Eparchiei se făcea prin Protopopi, prin Preoți înadinsă orânduți, seă și prin persone mirene — cari se trimiteă spre a inspecta Bisericile și starea morală a clerului și a locuitorilor. Acești revii-

sori aveaŭ dritŭ de a judeca, a certa și a globi pe cei ce'i găsiaŭ abătuți dela datoriele legii crestine. Dar se vede, că adeseori întîmpinaŭ greutăți și pedici dela dirigătorii domnesci, în esercițiulŭ misiunei lorŭ. De aceea la fie-care deaseminea excursiuni prin Eparchiă era nevoiă, ca Episcopulŭ să scôtă împuternicire dela Domniă, pentru revisorii seŭ inspectorii seŭ bisericesci. Cartea domnescă se da împuternicitulŭ Episcopiei și așa elŭ începea inspecțiunea sea. Ca probă, reproducemŭ aci o astfeliŭ de carte domnescă dată la 7 Februarii 1679, de Duca Vodă Episcopulŭ Calistru, prin carea 'lŭ împuternicesce a trimite revisorŭ în ținutulŭ Fălciului.

„Noi Duca Voevod, Boj. milost. gospodar zemli Moldavseoi. Da'amŭ cartea Domniei mele rugătoriului nostru sfinției sale Calistru Episcopulŭ de Huși. și pre cine va trimite, ori Protopopŭ, ori Popă, ori slugă, ca să fie volnicŭ cu cartea Domniei mele a cerca sânge amestecatŭ la ținutulŭ Fălciului, și cununii, și alte lucruri, ca să aibă a le globi, și a le cerceta, careleși după deala lui, precum scriŭ și cărțile altorŭ Domni, ce aŭ fostŭ mai înainte de noi. și nime să nu cuteze a sta împotriva cărții Domniei mele. U Ias, let 7187, februarie 7. Sam gospodin velél.“ (pecetea). (Condica II f. 105).

Anul 1680. Sub Episcopulŭ Calistru, Alexandru Ramandi, fostŭ postelnicŭ mare, a dănitŭ Episcopiei moșia sea Toporulŭ, aflătoare peste Prutŭ în ținutulŭ Lăpușnei, în apropiere de Huși. Dania o întăresce Duca Vodă. (Condica A f. 89).

Anul 1681. Pe timpurile vechi, unulŭ din resursele pentru ținerea Episcopilorŭ era o dare anuală pe toți Preoții din Eparchiă, sub nume de *Poclonŭ Vlădicescŭ*. Darea acésta se aduna la Episcopie prin anume trimiși ai Episcopului.

Poclonulă acesta se vede că nu prea convinea Preoților; căci uneori trebuia a lău scôte cu cărți și amenințări domnesci. In această cuprindere se află între documentele Episcopiei o carte domnescă, din 1681, Genarie 20, dată de Duca Vodă Episcopului Calistru, prin carea împuternicesce pe trimișii Episcopului, de a aduna poclonulă vlădicescū dela Preoții din ținutul Fălciului, și tot-odată i împuternicesce a face și cercetări în questiunile de jurisdicțiunea bisericescă, și pe cei abātuți să i aducă la Episcopiă spre a fi acolo judecați. In fine opresce pe funcționarii civili de a se amesteca în questiunile rezervate autorității bisericesci. Reproducemū aici această carte domnescă in întregimea sea.

„Noi Duca Voevod Boj. Milost. gospodar zemli Moldavscoi. Datamū cartea Domniei mele părintelui și rugătorului nostru, svinției sale lui Calistru Episcopul de Huși, și pre cine va trimite, ómenii sfinției sale, să fie volnici cu cartea Domniei mele, să aibă a merge la Preoții din ținutul Fălciului, și să stringă poclonulă Vlădicescū de pe la preoții de acelu ținut, precumū este adetiul, pentru căce svinția sa încă are destulă dare și cheltuială. Pentru aceea nime să nu oprească ce este polconul svinției sale. Iară care preotū va sta înprotivă, și nuși va da poclonulă, precumū este adetiul, bine să scie că va avea certare de la Domnia mea. Așjderea să aibă a cerca acolo la acelu ținut pentru sânge amestecatū, și care vor hi petrecendū fără de leage, pre uni ca acia să aibă a duce la scaunul svinției sale, și săi certe și săi globescă, și după cumū va veni canonul pravili. precumū seriū cărțile cele vechi, duple obicei. Așjderea și voi parcălabi, și alți slujitori ce veți âmbla acolo la acelu ținut, să nu

„vă amestecați la glóbele și la judecările ce suntu Vlă-
 „dicescî, că apoi nu veți păți bine. Și nime să nu stea
 „în potriva cărții Domniei mea'e. U Ias, vlet 7189,
 „ghenar 20 (Pecetea) Sam gospodin velél.“ (Cond. II.
 f. 106).

Anul 1683. Intre anii 1681 și 1683 se sfîrșește E-
 piscopia lui Calistru în Huși; căci la anul 1683, gă-
 simă în locul lui pe Episcopul Mitrofan, precum se
 vede din cartea lui Duca Vodă, cu data din 7191, ghen.
 11, dată acestui Episcop, pentru câți-va scutelnicî
 (Cond. II. f. 107). Calistru însă a paretisit; căci în a-
 nul 1688 îl găsim ca *Proin ală Hușiloră*, țî-
 îndu locul de Mitropolit după mórtea Mitropolitului
 Ioan. (Cond. Docum. Mitropoliei. f. 969).

XVIII. MITROFAN III.

Acesta este unul din puținii Ierarchi ai vechimii nós-
 tre, renumiți prin învătătura lor. Spre părere de rău
 despre elă avem puține noțiuni. Se scie până acum, că
 elă, ca Ieromonachă, în anul 1680, a tipărit în Iași
 în grecesce cartea Patriarchului de Ierusalim Dosotheiă
 despre sântul morméntu (Istor. biser. a lui Melet. tom.
 III, part. II. f. 200). La anul 1683, ca Episcop de
 Huși, a fostă celă ânteiă conlucrătoriă la edarea Te-
 salonicului în limba grécă, în Iași, și a altor scriitori
 Elini moderni (Le Quien. in Oriens christianus, Ecclesia
 Moldoblachica t. I pag. 1246—1256), precum se în-
 semnă chiar la sfîrșitul acelei cărți prin cuvintele:
 „παρά ἐπισκόπου Χουσίου Κυρίου Μητροφάνου.“

Anul 1686. Mitrofan era încă Episcop la Huși;
 căci îl găsim însemnat în documente la acestă ană

împreună cu cei-l-alți Ierarhi ai țerei, cu Mitropolitul Dosotheiū, cu Sava alū Romanului și cu Misail alū Rădăuților, anume în aședemēntulū făcutū de Constantin Cantemirū neguțătorilorū din Iași, la 4 Maiū (Uricar. par. 2. f. 35). Dar în curēndū Episcopatul lūi în Huși a încetatū. Nu scimū cauza. Le-Quien, vorbindū de Mitrofan, carele pē la 1690 se întitula „*Πρωίν Χουσιού*”, dīce, cā elū „sēū a abdicatū, sēū a fostū respins de caprițiulū Principelū, lucru ce la Moldoveni audū cā ușorū se face.” (loculū citatū). Dacă este ertatū în istorie a presupune, credū cā amū găsi cauza în evenimintele politice întēplate în țēră la anulū 1686, anume resbelulū lūi Sobieschi contra Turcilorū și ocupația Moldovei de acesta, la care ocașie s'a compromisū rēū și Mitropolitulū Dosotheiū, în cātū a fostū silitū a părăsi țēră și a se retrage în Polonia cu tōte odōrele Mitropoliei, lucru ce 'i a atrasū tōtā urgia lūi Constantin Cantemir Voevod, până la aceea de a scos și cartē de afurisenie dela Patriarchiā asupra Mitropolitulū Dosotheiū. Pōte cā și Mitrofan să fi fostū bănuitū orī și compromis în politica polonofilă, și silitū a abdica Episcopatulū. — Orī-care ar fi fostū causa depărtării lūi Mitrofan de la Huși, elū a părăsitū Moldova, și s'a dusū în Țēra-romānescă, unde Domnulū Șerban Cantacuzin l'a însărcinatū cu redacția Bibliei romāne, ce se tipăria în Bucuresci, și carea s'a publicatū în anulū 1688, precumū se arată la sfirșitulū acelei Biblii, unde se dīce: „A totū meșteșugulū tipografieii și îndreptării cuvintelorū romānesci, ostenitoriū, de Dumneḑeū iubitoriulū, Mitrofan Episcopulū de Huși. Și s'aū începutū acestū Dumneḑescū lucru în luna lūi Noēmvrie, anulū dela începutulū lumei 7196 (1688), și s'aū sevīrșit în Septēmvrie anulū 7197 (1689).”

Ca o scumpă reliquiă a acestui prea venerabilu Ierarchu alu Bisericii române, nu mă potu opri de a reproduce și epilogul prin care Mitrofan se excusă totu acolo către cetitorii Bibliei române :

„Pre tine Pravoslavnice cetitoriu, cu umilință te rugăm, cetindū pre acestă Sfântă și Dumneđească carte, unde vei afla niscare lunecături în lucrulū acesta alū nostru, să nu bléstămī, ci ca un bunū, și cu bună inimă îndreptează, și nu ne pune în ponosu, ci eartă, că și noi sūntemū ómenī, asemenea pătimași, ținūți de slaba fire, carea nu lasă nici pre unū omū a rămānea fără greșală, că pre cātū amū pututū, cu nevoință am lucratū, și precum amū aflatū în isvodū așa amū datū și în tipariū, ce te rugămū, eartă, ca și tu se dobāndescī ertăciune dela prea puterniculū Dumneđeū, alū cărnua dar și milă, și noi ilū rugămū să fie cu tine pururea. Acelașū carele scrie mai susū, cu toți ai sei ucenicī te rógă.“

„Precum dorescū să sosescă la vadulū celū cu adāpostire, cariī sūnt bātūți de valuri īntru luciulū mării, așa amū doritū și eū să sosescū la sfirșitulū cărțiī aceștia. Slavă lui Dumneđeū celū ce ni aū ajutatū după început, de am ajunsū și sevīrșitulū.

La anulū 1690 Mitrofan a fostū însărcinatū cu edarea *Enchiriduluī*, scrisū de Patriarchulū Ierusalimuluī Dosotheiū, contra Luteranilorū și a Calvinilorū. Numele lui Mitrofan în acestă operă se însămnă așa : *Παρά του Θεοφιλεστάτου επισκόπου πρώην Χουσίου Κυρίου Μιτροφάνου*. (Le Quien. loco citato).

Totū în acestū anulū, la 10 Iuniū, Mitrofan fu ales Episcopū de Buzeū, unde a păstoritū până la mórtea sea, carea a urmatū în anulū 1702. Mitrofan a inființatū tipografie în Episcopia Buzeuluī, în carea a tipăritū mai

multe cărți bisericesci, precum : Mineiul, Învățătură Preoților pe scurt pentru cele șapte taine ale Bisericeii răsăritului, etc. (Desert. pentru tipografii : unde se citează Condica Mitropoliei de Bucuresci).

XIX. VARLAAM I.

Urmașul lui Mitrofan la scaunul Hușilor a fost *Varlaam I.* Nu se poate hotărî anume timpul când el a început a păstori Biserica Hușilor; dar la 1690 îl găsim aici, precum se dovedește dintr'o daniă între reșeșii de Dolhesci, ce o întărește acestu Episcopu, și carea are data anul 7198 (1690), Mart. 3. Sinodicul Episcopiei spune că el era dintre Monachii Monastirei Secul. Se pare că în anul 1688 Varlaam a cumpărat dela Ifimia soția Vornicului Golia o reșeșă dela Căbicesci, érá alta o a primitu dela ea daniă pentru Sfânta Monastire. (Cond. B. f. 100).

Insemnare. Data zapisului de vânzare în Condică este greșită : 7176 (1668). Anse pe atunci nu era Varlaam Episcopu, ci Ioan. De aceea, probabilu am pus data 7196 (1688) ce cade la începutul Episcopiei lui Varlaam.

Cea d'ântéiu și mai mare ocupație a lui Varlaam, ca Episcopu de Huși, a fostu, nu pentru a întări și a îmbunătăți Episcopia, pe carea a lăsat-o mai de totu în părăsire; ci pentru a și forma a parte o monastire a sea, unde la împregiurări grele să pótă avea azil. Acesta este monastirea, séu mai bine dicéndu, schitul Brădicesci, numitu uneori și „Bradulú,” séu „dela brad;” dar adevăratulú nume este : Brădicesci, dela satulú reșeșesc cu acest nume, pe a căruia moșia s'a făcutu schitulú, dar care cu încetulú, parte prin vânđări, parte prin

dănuiri a devenită întregă proprietate a Schitului, precum se va vedea din cursul istoriei acestia.

Fiind că sîntem la numele Brădicescilor, socot, că nu va fi de prisos pentru archeologia țerei a arăta chiar origina de unde derivă această numire.

Brădicescii se derivă dela *Bradiciu*, cel mai vechiu proprietariu ce a existat pe acel loc, înainte de anul 1432. Acesta se vede dintr'unu uric vechiu slavon, scris pe pergament, ce se păstrează între documentele Brădicescilor. Este dat din anul 1432, de frații Domni Ilie și Stefan, fiți lui Alexandru cel Bun. Iată traducerea lui.

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Ilie Voevod și fratele
 „Domniei mele Stefan Voevod, Domni țerei Moldovei.
 „Facem cunoscut și cu această carte a noastră tuturor
 „celor ce o vor vedea se u o vor auzi cetinduse. Fiind
 „că acești adevărați servitori ai noștri Pan Moisa Dvor-
 „nicul de glătă și fratele lui Pan Tador Spătariul, nia
 „servit cu dreptate și cu credință: dreptu aceea noi
 „vedîndu-i cu dreptă și credincioasă servire către noi, i
 „am miluit cu o deosebită grație a noastră și le am
 „dat în țara noastră satul cu numele Brădicescii pe
 „Crasna, unde au fostu Albu și Bradiciu. (*) și al-
 „tutul din pustiă. Deci Brădicescii ce este din sus de Nico-
 „rescii pe Crasna a remas să fie a lui Tador, era cel din
 „pustie al lui Moisa Vornicul de glătă, și Tador ne avîndu
 „feciori, l-au dat nepoților și strănepoților și restre-
 „poților lor și totu nemului lor nerușuitu nici-odinior
 „în veci. Era hotarul acelu sat (să fie) în toate acele vechi
 „hotare pe unde din vechi au apucat. Era hotarul a-
 „celei pustie, este cât pot să trăească cinci sate până la

(*) Dela „Albu“ se trag „Albescii“, și dela „Bradiciu“ — Brădicescii.

sațiū. Eră la acésta este credința Domniei năstre, celui mai susū scrisū Ilie Voevod, și a lui Stefan Voevod, și credința boerilorū năstri. și credința Panului Vălcea și a filorū lui. credința Panului Giurgea Fratovschi, și a filorū lui. Credința Panului Negrilă și a filorū lui. Credința Panului Cristea Dvorniculū și a filorū lui. Credința Panului Isaia și a filorū lui. Credința Panului Hudiciū Dvorniculū și a filorū lui. Credința Panului Costea Dragoșeviciū. Credința Panului Uncletū și a filorū lui. Credința Panului Ștefulū și a fratelui seū Panulū Mândrea. Credința Panului Lazor și a fratelui său Panulū Stanciulū. Credința Panului Dima celū Negru (Cîrănogo) Credința Panului Dima Isaescu. Credința Panului Bogdan Stolnicul. Credința Panului Baciulū și a fratelui seū Panulū Ștefulū. Credința Panului Petru spătariulū. Credința Panului Albulū Păharniculū. Credința Panului Dienesū Spătariulū. și credința tuturor boerilorū năstri mari și mici. Eră după viața năstră cine va fi Domnū în țera năstră a Moldovei seū din frați năstri seū din seminția năstră va fi cineva, seū pe care Dumneđeū il va alege a fi, să nu strice dania și întărireā năstră. Eră pentru mai multă putere și tărie a celorū mai susū scrise, am poruncitū credinciosulū boeriū Marelui logofătū a serie, și a atârna pecetea năstră la acéstă carte a năstră La Vaslui, în anul 6940 (1432) (*).

Anulū 1692. Varlaam se vede că îndată după instalarea sea la Huși a înființatū schitulū Brădicesci, prin durarea unei mici Bisericețe de lemnū, carea există

(*) În documentul originalū suntū mai multe locuri nediscifrabili din cauza vechimei, și a unor șterseturi. Dar se găsece întreg reprodușū în slavinesce și romănesce în condica B. f. 112, 133. De acéstă copiatū m'amū servitū la completarea lacunelorū. Observemū încă, că reproducătorulū în Condică a modificatū arbitrarmente unele pasage, eră pe altele le a săritū.

până astăzi, afierosită Bunei-vestiri a Maicei Domnului; căci de la anul 1692 s'aŭ și început daniile reședșilor de Brădicesci în folosul acestui schit. La 28 Decembrie Maria Logofetesa, soția reposatului Nicolaiu Racovița, a chărăzitu noii monastiri fundată de Varlaam la Brădicesci: Siliștea Brădicescilor, cu tôte veniturile. Reproducem aici în întregime actul de daniă alu Racovițoei, ca monumentu alu anticei pietăți române, carea era motivul îzeștrării stabilimentelor religioșe:

„Iată cu bună vrere celui de susu Domnului nostru Iisus Christosu: carele aŭ tinsu bunătatea sa spre mulți dintru începutul lumii învêinduși tôte lucrurile ceale bune acela dar puternicul Dumneșeu iară aŭ bine vrut și acmu mai pre urmă cu mijlocul sfinții sali iubitoriulu de Dumneșeu și părintelui nostru celui sufletescu kyr Varlaam, Episcopulu de Huși carilea cu darul aceluia iubitoriu de ómeni Dumneșeu fiind luminat iată saŭ implutit de Dumneșeasca răvnă și aŭ binevrut a zidi case și Biserică luș Dumneșeu întru mărire și laudă Sfintei Troițe, și întru numele prea sfintei născătorei de Dumneșeu, pururea feciórei Mariei. Care case saŭ numitū sãrbătoreã ei Buna vestire a Maicii Domnului, pentru aceea iată și eu Maria logofetesa a reposatului Nicolai Racovița ceau fostu logofatū mare vedind acele plăcute luș Dumneșeu și ómenilorū bune lucruri și după cumu iasti obiciaiulū ómenilorū în lumea acestă trecătore, a întări și a dăruș pre uni case ca aceaste. ce sint noao zidite. Iată dar și eu am bine vrut cu a mea bună voia iară nu de nevoia ce mai multă avênd și eu rîvnă spre acea sfântă casă pentru că să mă gășescū și eu cu părinții mei scrise la oltariulū sfintei Biserici acestia

X

întru pomenire vecinică iată am dat și am dăruitū a mea

dela părinții mei driaptă moșia Săliștea care se numește Brădicescii cu toate veniturile care se află înpregiurii locu de heleșteu vad de moară locuri de prisăci și cu totă țarina și moșia Siliștii aceștia pentru care lucru și mai mult vădind că s'au zidit Mănăstirea aceasta prelocul Siliștii aceștia deci iată toate aceste leam dat și leam dăruit stinței monastirii ceamă dîsu mai sus seî fiea dreaptă moșia și dela mine în veci dania pentru pomenirea mea, și a părinților mei iară cine sar ispiti din nepoții sau din fiea care rudă a mea a strica aceste ce sintă tocmite de mine să fiea ne ertatū de mine și de Dumneđu și se albă pără înaintea lui Dumneđu cu Doamna și stăpēna casei aceștia cu Maica Domnului Christosū, și iată că amdat uricile și alte scrisori și mărturii a locului acēstuea cu carelea să poată birui și moșteni toate locurile carelea sint scrise întru acēle și sau dat aceste dinainte a multii boiari mari și a altorū omeni buni cari suntă iscăliți mai jos și pentru credința iată și noi am iscălitū: (Cond, B. f. 127).

Subscrisă: „Maria“. Decembre 28. 7200.

„La finele Testamentului este scris și scriitoriul lui: Theofan Ieromonach istoriografos.“ Epitetul de *Istoriografos* ce'și dă acest Ieromonachū, cred că nu însemnă mai mult de cătū: logofătul Episcopului. Epitetū împrumutatū negreșitū dela usul Patriarchiei, unde pînre persōnele canțelariei se găsesce untlū numit: Ipomenatografos.

Din chrisovul lui Mateiū Ghica, ce se va reproduce la locul seū, la anul 1756, se vede, că în anul 1692 a fostū unū mare cutremurū, cāndū a căđut turnurile Bisericei Episcopiei, și a crăpat și totă Biserica prin pregiur.

Totū în acestū anū la Martie în 22, ređe-

șulă Andreiș, și cu frații seî chărazescă „Mănăstirei Bradulă iazulă celă bătrân al Armășenilor“ (cond. B. f. 79).

Anul 1693. Varlaam a luat parte, împreună cu Mitropolitulă Sava, cu Misail Episcopulă de Roman, cu Lavrentie Episcopulă de Rădăuți, la adunarea țereî convocată de Domnulă Constantin Duca Voevod, în prezența Patriarchului de Ierusalim Dosoteiu, din motivulă tânguirei Egumeniloră dela Monastirile închinăte, în chestia scutelniciloră monastirescî (Uricar. part. 2. f. 92—98).

În acest anul rēdeșița Grozava și cu fratele seî Ioan și su Sanda nepoța lor, chărazescă Monastirei Brădicescî partea lor din moșiă Brădicescilor, ce o cumpărase pe un poloboc de miere. (Cond. B. f. 5). Deasemenea altă rēdeșă Avrentie sin popa Stratulă a dănuit monastirei Brădicescilor partea seă din Măndrescî, 6 pămēnturi (Cond. B. f. 17).

Anul 1694 La 6 Octombriū Constantin Duca Voevodă dă lui Vărlaam o carte prin careă confirmă jurisdicțiă bisericescă a Episcopului, anume la persoanele bisericescî; pentru ori ce greșale, afară de omorū, să se judece de Episcopulă lorū repectivū; ără nu la judecățile mirenescî. Reproducem acēstă carte, de și ea nu este de cāt o repetire a celoră legiuite sub Vasilie Vodă, în acēstă materiă.

„Milostiu Bojiu Noi Constantin Duca voevod gospodar „zemli Moldavscoi. Adecă Domnia mea amū datū și am „întăritū rugătoriulă nostru svinției sale. Părintelă Varlaamă Episcopulă de Huși, pentru rōndulă rugătoriloră noștrii, călugării și călugărițele, și preoții și diaconi, cu „ficioři și fētele lor, și cu nămīții și nămītele lor. așjiderea și țircovnică, și cu toată breasla lor căți sintū

„clirosul. sfintei Besearici. De care lucru. Domnia mea
 „înțelegându-pentru greșalele ce sari face dintre acești. de
 „mai sus scriși. în totă Eparchia a Episcopiei de Huși.
 „sirguesc și trimită boiarii și părcălabii și globnicii. și
 „alți diregători mirenesci. deși trag și i globăscu. și nu
 „este lucru alesu pentru greșelele acestora unde să se giu-
 „dece. Pentru aceia domnia mea am căutată la svânta
 „pravilă a Besericii. împreună cu tot svatulă nostru să
 „vedem cu ce giudețu arată să se giudece unii ca aceștia:
 „cu mirenescu aș cu sufletescu. la boiarii aș la Vlădicii.
 „Deși svânta pravilă așa poroncésce și învață: afară
 „de mórte, orî câte greșale voru fi. dintr'acești de
 „Beserecă. nice unu giudețu mirenescu să naibă treabă
 „ai giudeca. numai carele va face mórte dintreaceștia,
 „cu acela va avea treabă Domnia. iară la alte vini saũ
 „greșeale. la tóte să aibă treabă numai vlădicii. Pentru a-
 „cea Domnia mea, împreună cu totu svatulă nostru po-
 „roncescú tuturorú împreună boiarilorú celorú mari și celorú
 „mici părcălabilorú și globnicilor și deșugubinarilor. saũ fie
 „cine ar fi. dintru slugile Domniei méle toți să seiți cum saũ
 „tocmit cu svânta pravilă, cu episcopii să aibă treabă
 „svinția sa Părintele Mitropolitulú. și Episcopii. să aibă
 „a giudeca cineși întru asa Eparchie. pre călugări și pre
 „călugărițe. și pe preoții și diaconii mirenesci cu ficiorii
 „și fetele lor. și țircovnicii pre cumú scrie mai susú iară
 „întru eparchia unuia altulú casă nu se amestece. numai
 „cineși întru eparchia sea să giudece și să globéscă: ci-
 „neși după deala lui. iară alte giudețe mirenesci să nu se
 „amestece peste această carte a Domnii meale. nime să
 „nu prade nime sãnu i globască fără numai părintele
 „Episcopulú de Huși. după obiceiulú svintei pravile chreș-
 „tinéscii. Iară carile nu va asculta și va călca pravila
 „și poronca Domnii meale unulú ca acela se va giudeca

„ca un călcătoriu de lege. Intr'alt chipu nu va fi. Aceasta facem scire, u ias. lét 7202, Octomvre. 6. (Condica I. f. 9),

Varlaam a cumpăratu dela Comisulu Andreiū partea acestuia din satulu Ichimescū pe Crasna (Cond. B. f. 112), precum și dela Stratulatu Agăriciū partea de moșia din Căbicescī și Bunescī. (Condica B. f. 100). Varlaam se certy si se împacă cu reșeșii pentru o parte de pământ dela Rășpopi. (Cond. B. f. 41). In acelașu anū Dumitrascu sin Vasilie Bărbosulu dă Brădicescilorū partea sea de moșia dtn Botneni. (Cond. B. f. 54). Este de însemnatu unū pasagiū din acestu zapisu. Dănuitoriulu țice : „amū fostu datu ănteiū Piscul, dela Gemine în susu, ca să se facă Mănăstirea acolo, ei naū primitu reșeșii, și eū încă dacă amū vedutu așa că n'au vrutu să primescă rășeșii, amū făcutu acestu zapisu pe moșia mea în totū loculū unde mi se va veni,... ca să fie dréptă ocină și moșia Sfintei Mănăstiri.“ Se vede că reșeșii cu dreptulū se temea că Monăstirea o să le înghită reșeșiele.

Anul 1695. Varlaam cumpără o reșeșia dela Lazar și soția lui Nastasia din satulu Tălpigeniū. (Condica B. f. 123). La Avgustu 12 Varlaam cumperă dela Postelniculu Iancu 100. pământuri din Bunescī cu prețu de 100 lei „banī bunī.“ (ibid. f. 115).

Anul 1696. Maria fata Frățiței Armașulu, și soția lui Nania ușerulu la 18 Septemvriū dăruesc Schitulū Brădicescilorū moșia ei : Siliștea Căbicescilorū. Actulū de daniă este o copiă cu micī modificări, a actulū Logofetesei Racoviță care s'a reprodușu la anulū 1692. (Condica B. f. 102 103).

In acel așu anū Varlaam cumpără dela Constantin Pilat partea aceluia din Bunescī și din Căbicescī cu 40 „lei

bătuți.“ (Condica B. f. 104). Maria Logofetesa lui Nicolaiu Racovița la Mart. 15, dinnoiu mai chărăzesc Brădicesiloru partea sea din Respopi la ținutul Vasluiului (ibid. f. 39).

Trei frați reșeși: Neculaiu, Stefan și Cârstea, din Botneni, la 26 Aprilu chărăzesc Brădicesiloru părțile loru de moșia din numitul satu. Era Agafia, fata Popii Istrati din Botneni, la 23 Iuliu, vinde lui Varlaam partea sea din acelu satu, dreptu 30 lei. (ibid. f. 46).

Anul 1697. Grigorașu feciorulu lui Pavelu, la 5 Maiu da Brădicesiloru partea sea din Botneni (f. 51). Maria Logofetesa Racovița, la 15 Maiu a mai dănuitu Brădicesiloru o parte din moșia Răspopi. (Cond. B. f. 39). Dintr'o hotarnică, fără dată, se vede, că Varlaam a scosu dela Domnia hotarnică, de au hotăritu reșeșiele dănuite în Respopi. (Condica B. f. 40). Marele Vornicu de țera de josu Vasilie Costache dănuesc Brădicesiloru partea sea de reșeșia din Dolhesci. Observămu, că în actulu de daniă elu numescă acéstă Monastire „Brădulescii.“ Obișnuitu pe atunci ca se numia Bradulu, seú Monastirea de la Bradu; și dela Brad—Brădulescii, însemnându pe petrecătorii în ea, p. c. dela Neamțu—Nemțeni. Dar după ce tôte reșeșiele Brădicesiloru, parte prin dani, parte prin cumpărături, au trecut la Schitu, atunci Schitul seú Monastirea Bradului, a luat și numirea de Brădicesii.

Marele Vornicu, în actulu de daniă se exprimă așa: „Cu totu venitul se fie a Sfintei Mănăstirii, pentru sufletulu Părinților nostri. să ne pomenească. la Sfântulu Pomelnicu. Călugării. ce vor fi la Sfânta Monastire până cându o va cruța Dumneđu pe fața pământulu. Iară carii dintru Călugării s'arū tâmpla să fie la Sfânta Monastire și nu nior pomeni la Sfântulu Pomelnicu

„acia Călugări să dea samă de păcatele părinților nos-
tri înaintea județului celui dreptu a Domnului nostru
„Iisus Christosă.“ (Condica B, f. 55).

Pelaghia Ieremiasa dăruiesce Brădulesciloră unū locū
de prisacă cu pometū la Tâlpigeni. (Condica B. f. 123).

Anul 1698. Varlaam a asistatū împreună cu Mitro-
politulū Sava, cu Misail Episcopulū de Roman și cu La-
vrentie alū Rădăuților, la adunarea țerei, convocată de
Domnulū Antiochū Cantemir, la carea s'a hotărit a se
închina Monastirea română Căpriană din Besarabia, Mo-
nastirei bulgare Zografulū dela Muntele Atos (Uricar.
part. 3. f. 270—274).

La 31 Octomvrie Popa Calistrat și Diaconul Daniil din
Armășeni dănuiescū Brădicesciloră părșile lorū din iazulū
Armășenilorū. (Condica B. f. 79). Preotulū Calistratū (se
vede că totū acela) vinde luī Varlaam cu prețū de 10
lei partea sea de moșă din Nicoresci la Vasluiū (ibid.
f. 23). Logofetesa Maria Racovișă și în anulū acesta a
dănuitū luī Varlaam pentru Monastirea sea două părșī de
moșă ale ei din Tâlpigeni. (Condica B. f. 124). La 12
Fevruariū Nanie Ușeriulū și cu soșia ea Maria dănuiesc
Brădicesciloră patru redeşie ale lorū din Botneni și alta
din Botneni și din Dolhesci. (Condica B. f. 45). Eră o
redeşia, anume Irina fata luī Vasilie Gașpar, la 17 Iuniū
a dănuitū Episcopiei partea sea de pământū din Dolhesci.
(Condica B. f. 47).

Anul 1699. Varlaam cumpără dela Pavel Agăriciū
cu prețū de 20 lei o parte de moșă din Bunesci și din
Căbicesci. (Condica B. f. 101). Deasemine a cumpăratū
dela Chenan feciorulū Druzii din Bunesci o parte de pă-
mântū din Căbicesci (ibid. f. 102).

Anul 1700. Varlaam a cumpăratū dela Toderășcu

nepotul Fulgăi, partea lui din Iazul Armășenilor (ibid. f. 78). La 25 Ianuariu a cumpăratu dela Drăguța, fata Buscăi, partea ei de moșie din Bunesci (ibid. f. 110). La 1 Fevruariu Ruxanda din Armășeni a dănuitu Brădicesciloru partea ei din Iazul dela Armășeni (ibid. f. 80). La 22 Fevruariu Varlaam a cumperatū o parte de pământu din Bunesci dela Alexandru feciorulū Buscăi (ibid. f. 99). La 30 Mart, în Iași, în prezența lui Misail Episcopulū de Roman și alui „Popa Simion“ Igu-menulū dela Sfânta Vineri, Stefan feciorulū lui Paleșu dănuescce Brădicescilorū partea sea de moșiă din Nicoresci, „ce este pe apa Crasnei,“ la ținutulū Vasluiulū (ibid. f. 24). La Maiū 9, Fulga, Stratulū Struți feciorulū Huhulū, Toderășcu și Vasilache dăruescū lui Varlaam, „pentru sufletele lorū, ale părinților și ale moșilorū,“ partea lorū din Iazulū de la Armășeni (ibid. f. 81). La Iuniū 9, Dumitrasco Cuza Vornicul dăruescce Brădicescilorū 12 stânjini, partea lui din iazulū Armășenilor (ibid. f. 80). La 11 Iuniū Crucean, feciorulū Vorniculū de Budesci, vinde lui Varlaam ocina (patrimoniulū) sea din Dolhesci și din Botneni (ibid. f. 4).

Anul 1701. La 3 Septemvriū, Dumbravă și cu femeea sea Ștefania, — aū vëndutū lui Varlaam 8 stânjini partea lorū din iazulū dela Armășeni în prețū de 8 lei (ibid. f. 82). La 28 Ianuar Preotulū Ioan Tutoveanul chărăzesce lui Varlaam pentru Brădicesci redeșia sea din Botneni. (f. 51). Dela Iorga și soția lui, Varlaam cumpără o redeșie din Bunesci, și Căbicesci. (f. 110). La 16 Aprilū, surorile Axinia și Irina dănuescū Monastirei Brădicesci partea lorū din heleșteulū Armășenilorū de pe apa Crasna. La 16 Iuliū, trei redeși din Armășeni vëndū lui Varlaam 3 părți din acelașu Iazū,

era o parte în dănuescă. Dela Nichifor, ginerile lui Aleuș, Varlaam cumpără o reșeșă în satul Brădicescîi cu 13 lei „banî gata.“ (f. 14); era delo Grozava, fata lui Aleuș, cumpăra moșia ei din Tălpigenî. (f. 124). Grigorașcu sin Irimiasa se împrumută delo Varlaam cu „10 lei bătuți,“ și pune amanetă moșia sea delo Tălpigenî, cu condiția că dacă datornicul nu va reda banii la Sfântu Nicolae, moșia să remănă a lui Varlaam. (f. 125). Se înțelege că banii nu s'au răspunsă la termen, și Varlaam a remasă stăpină pe acestă amanetă; că altminterea zapisul s'ar fi desființat.

Dintre înbunătățirile făcute de Varlaam la Brădiceseî în anul acesta se păstrează pînă astăzi o strană ordinară de lemn, pentru Egumenă; ea are săpată acesta inscripție: „Varlaam Episcop Huşchiî. Leat 7209“ (1701).

La 5 Iuliu cumpără delo Vasilie a Tomei 5 și jumătate stînjînă de moșia din Armășeni. (Condica B. f. 82). La 23 Iuliu, Nicolaiu Grecul și cu fratele seă Stefan dăruescă prin Varlaam Brădicesciloră ună locă de prisacă (stupină*) cu totă feliulă de pometă. (Cond. B. f. 81).

Anul 1702. Varlaam cumpără de la Nastasia Zberoia partea ei de moșia din satul Brădicescîi, „dreptă 10 lei banî gata“ (Cond. B. f. 6); deasemenea cumpără delo Chenan călugărulă și de la feciorulă lui partea loră de moșia din Tălpigenî, cu preț de 9 lei și jumătate (f. 29). Maria fata popii Strătulată din Tăbălăesci dărușce lui Varlaam, pentru Brădicescî, partea ei de reșeșă din Tălpigenî (f. 30). Patru reșeși din Dolhesci: Mardarie

(*) Apropo de „Locă de Prisacă.“ Dintr'ună zapisă din anulă 1700 se vede că locul trebuitoră unei prisăci, în vechime se determina așa: sta ună omă într'ună punetă, și de acolo arunca cu toporulă împregiură; puneturile unde ajungea toporulă hotărâra circumferința Prisăcei. Veți Condica B. f. 77 din dosă

și fratele său Grigorașu, Arsenie și Ursul, vând părțile lor din Tălpigeni Monastirei Brădicescilor, și spun, că și mama lor a fost dăruită monastirei unu locu de prisacă totu acolo (f. 125). Un Teodor a dăruită Monastirei Brădicescii o via de la Ochiu.

Anul 1703. Tóder feciorulū Huhulei vinde luī Varlaam partea sea din iazulū Armășenilorū (f. 76). Preotul Ilie, cu familia sea, închină Brădicescilorū *Schitul Pojoreni* de la ținutulū Lăpușnei (f. 63) Nastasia Zberóia, cu feciorul ei Gheorghită, vinde luī Varlaam părțile selee din moșiele Brădicescii și Tălpigeni, (f. 15 ; 29). Ioniță, feciorulū Ioanei, Ursulū și fratele său Darie, din Giurgesci, dăruescū Brădicescilor părțile lor din Iazul dela Giurgesci (f. 67 și 70). Ioan, feciorulū luī Aleușū din Tăoșei dăruescū Brădicescilorū partea luī de moșiă din Tălpigeni (f. 126).

Anul 1704. Varlaam cumpără dela Ionașū, nepotulū luī Lazar Buznea, părți de moșiă în Bunescei și Căbicescei. (Condica B. f. 108*). Dela Ioniță Fulga și dela Stratulatū Struțu cumperă părțile lorū din Iazulū Armășenilorū (f. 76); érá Elena, fata Chirilii îi dănuescū partea sea din acelașū Iazū dela Armășeni. (f. 77).

Călugărulū Ioanichie și cu o nepótă a sea, dănuescū luī Varlaam pentru Brădice. ci o parte din ređeșia dela Măndrescei, ținutulū Vasluiulū (f. 17). Pascalū sin Mardarie vinde luī Varlaam partea sea ređeșescă din Dolhesci și din Botneni (f. 49). Comisulū Andreiū vinde luī Varlaam ocina sea dela Ichimescei (f. 112).

Anul 1705. In anul acesta se pomenesce de Var-

(*) In Condica B. f. 109 este unū zapisū fără dată, din carele se vede că Varlaam a cumpăratū o ređeșie din Bunescei și Căbicescei, dela doi gineri și o fată ai luī Berdilă din Bunescei.

laam împreună cu ceia-lalți Ierarchi (Mitrop. Misailu, Lavrentie alu Romanului și Gedeon alu Rădăuților) în cartea adunării obșcesci pentru aședământulu făcutu spre ușurarea dărilor a 6 Monastiri închinat Sfântulu Mormântu, în Iași la 12 Septembriu, 7213 (1705), în țiile lui Michai Racoviță (Uric. part. 2. f. 104—111).

Călugărulu Ioanic' ie feciorulu lui Merăuță Hărceiu chărăzesce Brădicesciloru o altă parte de redeşie din Mîndresci și alta din Dințeni (f. 18). Teodor și Chîriac, Postolachi și Vasilie — toți din familia Burghele, — vîndu lui Varlaam partea lor din Dolhesci, 20 pămînturi, (*) cîte unu zlotu bătutu, prețulu unu pămîntu (f. 52). Stefan, nepotul Băeșoiei vinde lui Varlaam 40 $\frac{1}{2}$ pămînturi din Dolhesci. (f. 52) Vasilie feciorul Nechitei din Botneni, vinde lui Varlaam redeşia sea din acel satu care era situatu pe apa Crasnei (f. 55). Chirila cu soția lui și cu feciorulu seü Apostol, vîndu lui Varlaam redeşia lor din Dolhesci (f. 47). Anisia, nepoța Șorupului, dănu-esce Brădicescilor partea ei din Tălpigeni (f. 27). Nastasia, fata lui Grigorie Bermezü, și cu frații ei, dănu-escü Brădicescilor o livadă cu pomi, locu de prisacă (f. 15). Gherghina Dimuleșa vinde lui Varlaam 30 pămînturi din Botneni și Dolhesci (f. 53). Ilinca fata lui Sacotea din Orzesci și cu soțulu seü Stefan dănuescü Brădicesciloru părțile lorü de moșia din Orzesci, din Ichimesci și Frențesci. (Cond. B. f. 113). Dela Evstratie Vrabie a cumpăratu 16 stînjini din Iazulu Giurgesciloru. Reproducemü aici zapisulu de vîndare, din care se vede scrupulositatea lui Varlaam și circumspecța în afacerile cu

(*) „Pămîntu.“ Este termen de măsurătoare; însemnă o întindere de pămînt de 20 pași, socotitu pasulu de 6 palme. Pămîntulu în sensulu acesta se mai numea și „Delniță“, dicere slavonă, ce însemnă, — împărțitura (Cond. B. f. 60—61).

reșeși, și mai alesu cu acestu Vrabie, carele se vede că avea plăcere să înșele pe Varlaam.

„Adică eu Evstratie Vrabie scriu și mărturisesc cu acestu adevăratu zapisu al meu la mâna Sfinției sale Părintelui Varlaam Episcopului de Huși. Precum că cădend eu la unu greu marea cu Tohilat. Și neavendū cu ce mă plăti de dēnsulū, avendū eu a mea drēptă ocină și moșia la satū la Giurgesci. M'amū rugațū părintelui ca să o cumpere să'mi plătescū capulū. Și ne vrēndū Părintele să o cumpere dicandū că mâne poimāne de a veni vremea să biruescū eu pre Tohilat, cândū-va oi vrea să întorcū. érá eu m'am apucatu de oi și birui pre Tohilat cândū-va și ceeaș scóte dela dēnsulū alū meu să fie, iar vēndarea să fie în veci vēndare și danie(*) ear de oi întorce să fiū afurisitū și blestematū de Domnulū Christosū și de 318 oteři, orī eu orī rodulū meu. Decī amū vēndutū 16 stinjinī din iazulū Giurgescilorū și Sfinția sa plata deplinū miaū făcutū dinaintea a mulți ómenī bnnī. Preoți, Boeri și megiași“ (***) etc. (Cond. B. f. 73). Cu tóte asigurările lui Vrabie, elū în urmă ș'au călcatū jurāmēntulū, și a trebuitū prin judecatā Domnēscă a'lū sili să șī țină înscrisulū. (Veđi anulū 1707).

Anul 1706. Vasilie Boțulū, cu soția sea Sanda, vēnd lui Varlaam pentru 50 lei o reșeșie a lorū din Tălpigeni; și în altū rândū, totū pentru 50 lei îi mai vīndū o altă bucată de pāmēntū totū din acelu satū. (Condica B. 27, 28). Andronachi și cu soția lui vēndū lui Var-

(*) Dicerea „Danie“ este pusă de Varlaam, cu scopū, și ne dă a înțelege că moșia făcea mai multū de câtū banii dați la nevoia lui Vrabie. Prin ea se lua pretextulū de a putea în urmă ataca vēndarea ca silită, orī ai sui prețulū, fiind prisosulū scotit ca danie și chărăzire.

(**) Dicerea „Megiași“ este slavonă dela „Mejā“: hotarulū séu linia ce desparte done diferite posesiuni. Megiași dar se numescū aceia ce posedū pāmēnturi vecine, despărțite unele de altele prin „Mejā.“

laam 15 pământuri partea loră din Dolhesci (f. 48). Tudor și Antochie dăruiesc prin Varlaam Brădicesciloră partea loră din iazulă Giurgesciloră și din Ciortesci (f. 74).

Totă în acestă ană Varlaam, împreună cu ceia-lalți Ierarchi și cu Boeri, la Mart 23, dau o carte de mărturie Domnului Antiochă Cantimir pentru cumpărarea unei părți de pământă dela ună redeşă din Chircani. Deși acestă documentă nu privesce de a dreptulă pe Episcopiă dar pentru interesulă seă istoricu și filologic, îlă reproducemă aici întocma duple cum mi l'a comunicată Domnulă Generală A. Mavrodin, carele îlă posedă între documentele moșiei sale Plotonesci dela ținutulă Fălciului,

„Se ubo Mi(1) Misail Archiepiscopă i Mitropolită Sucevșchi, i Lavrentie Episcopă Romanschi, i Gedeon Episcopă Radovșchi, i Varlaam Episcopă Hușit, i Antochie Jora vel logofetă, i Ion Buhuș biv vel logofet, i Neculaiă Costin vel vornică Dolnei Zemli(2), i Iordachi Ruset biv vel Dvornică, i Lupulă Costachi vel vornică gornei Zemli(3), i Ion Neculcea vel Spătariă, i Savin vel Bană, i Dimitrie Mavrodin biv vel ceshnică(4), i Ilie Cantacuzino vel visternică, i Ion Sturza vel stolnică, i Pavel Ursuleță vel cluceriă, i Gavril Costin vel sulgiariă, i Pavăl Rugină, vel jitniceriă, i Stefan Luca Vtori visternică, i Vasilie Pliășca g. logofetă(5), i Neculaiă Buta, i Georgies, i Razniți vorniciă globni. Scriem și dămă scire cu acestă zapisă de mărturiă la cinstita mâna Măriei sale Domnului nostru Ion Antiochă Constantin Voevod, precum să se scie că aă venită înainte

(1) „Iată deci noi.“ (2) Țerei de jos. (3) Țerei de sus. (4) Fostă mare păharnic. (5) Trei, ală treilea logofetă.

„nóstră Iftodi feciorulú lui Gavrilă, nepotú și strănepotú
 „lui Berevoi din satú din Chircanú dela ținutulú Fălciului
 „de nime nevoitú, nicea asupritú, și aú vëndutú a lui
 „dreaptă ocină și moșia, unú bătrânú și jumătate din sat
 „din Chircanú Măriei sale Domnului nostru Antiochú Voe-
 „vod dreptú cindeci lei bătúți. Carea acéstă moșie, sco-
 „țându-se vëndetóre, saú socotitú ántéiú cu porunca Mă-
 „riei sale Vodă, de saú hotăritú de Tochilatú și de Ar-
 „chirie Pivniceriułú de Huși și de Glișinco, ómeni bătrâni,
 „și împreună cu Amyrosie egumenulú de la monastirea
 „Selisceni. Și s'aú alesú un bătrânú și jumetate, partea
 „lui Iftodie, care mai susú scriemú, care cuprindé giu-
 „mėtate din Chircanú. Si întru acéstú unú bătrânú și giu-
 „mėtate. saú aflatú 60 de păménturi, și păméntulú câte
 „de 30 de pași(*) în frunte, precum arată și mărturia
 „Hotarnicilorú, care s'aú pomenitú mai susú. Și acéstă
 „moșie se hotărasce din susú cu Timirleniú, iară din jos
 „cu Lungeniú, carea și acéstă moșie este cumpărată de
 „rėposatu părintele Măriei Sale, lui Vodă Ion Constantin
 „Voevod, mai din nainte vreamé. Decí și noi vėđéndú în-
 „voeala și deplina plată la mâna lui Iftodi, feciorulú lui
 „Gavril și Strănepotulú lui Berevoi: iară noi încă amú
 „făcutú acéstú zapisú de mărturie, ca săi fie Măriei
 „Sale lui Vodă dreaptă ocină și moșie în veci. Și saú
 „datú și uricul celú vechiú dela bătrânul Ștefan Voevod
 „care aú fostú întăritura lui Berevoi. Și pentru credință
 „amú și iscălitú cu toțiú, ca să se scie, și eú Axentie
 „Uricariulú amú scrisú acéstú zapisú. Da znaetsi(**): u
 „Ias vlet 7214 (1706), Mart 23.“

(1) De aicea se vede că întinderea unui păméntú nu era pe totú loculú de o potrivă. Veđi nota din urmă, pag. 161. (2) Ca să se scie,

Urméda iscăliturile Mitropolitului, Episcopilor și ale tuturor boerilor pomeniți mai sus.

Anul 1707 Varlaam cumpără cu 13 lei părțile redeşesci ale lui Toader Grueanulă din Botneni și din Dolhesci (Cond. B. f. 53); érá dela Postolachi, și dela femeea lui Severina, cumpără cu 30 „lei bătui“ partea lor de redeşie din Dolhesci (f. 54). Dela Kenan Călugărulă pentru o vacă cu vițelă, cumpără o redeşie din satulă Nicorescii (f. 23). Varlaam se judecă la Domnulă Antiochă Cantemir cu redeşii din Bunesci pentru a patra parte din acelă sată ce o cumpărase elă dela Ianculă Postelniculă feciorulă lui Darie. Rêdeşii s'au tânguită la Domnie că vëndătoriulă ară fi vëndută Episcopulăi mai multă de câtă era partea lui. La judecată aă fostă citați atătă Varlaam cât și Postelniculă Iancu, și aă dat rēmași pe pâritori. Dreptulă de proprietate a lui Varlaam pe acea cumpăratură s'a întărită prin cartea domnescă dela 15 Ianuariă (f. 93, 94). Pêtrașcu cu soția sea Ghinia vëndă lui Varlaam o parte a loră de moșie din Dolhesci dreptă 6 vedre(*) de miere (f. 44). Rêdeşii de multe ori erau siliți de mară nevoi ași vinde pământurile. Citămă aici ună casă, din carele se vede, că uă biată rêdeşită vëduvă, spre a plăti o datoră de 7 lei la ună Turcă, carele o ecsecuta, dă părțile de redeşia ale ei și ale bărbatulăi seă din Dolhesci, Episcopulăi Varlaam carele i a dată 7 lei, ca să scape de Turcu. Reproducemă aici acestă zapisă, carele ne dă o lumină atătă despre inima lui Varlaam, câtă și despre arbitraritășile Turciloră prin țéră :

— „Adică eă Irina, soșulă rēposatulăi Mardarie din Dol-

(*) In copie se đice : „șese devri de meri.“ Credă că este greșelă.

„hesci, scriit și mărturisescă cu acéstă adevărată scri-
 „sóre a mea, precum fiindă datoră Mardarie soțulu meu
 „cu 7 lei lui Mustafa Turcului, și viindă Turculă m'au
 „luatū pre mine de grumazi, să mă ducă la casa lui;
 „ci eū m'amū rugatū sfinției sale Părintelui Episcopului
 „de Huși, să dea acesti 7 lei pentru mine, și părintele
 „vedēndū că mă duce Turculă au datū baniū pentru mine
 „și eū m'amū apucatū înainte a mulți ómenī bunī să
 „plătescū sfinției sale cu ce oiū avea la casa mea. Iară
 „ne avēndū cu ce plăti, amū dīsū să'și ea sfinția sa moșia
 „din Dolhesci, partea lui Mardarie și partea mea. Și la
 „acéstă scrisóre s'au întîmplatū mulți ómenī bunī, anume
 „Tănase Nișu și Georgie ot Huși și alțiī, și pentru cre-
 „dință au pusū și Turculă muhurulū(1). și eū Irina am
 „pusū degitulū, să fie sfinției sale de credință. vlet 7215
 „(1707). (Condica B. f. 45).

Acestū metodū de a face moșia mare, prin luarea pă-
 „mēntului unei văduve la ocasiuni de mare strîmtorare,
 nu aduce onóre unui crestinū, cu atâta mai alesū unui
 Episcopū. Varlaam ne arată prin acésta unū caracterū
 de omū pré interesatū, și fără charitate. Elū putea să
 scape vėduva de silnicia Turcului, fără aī lua pāmēntul
 ei de hrană, dacā arū fi avutū consciință de chiamarea
 sea, și sentimente umane.

Frațiī Tóder și Vlasie vėndū lui Varlaam partea lorū
 din Iazulū dela Giurgesci; érá David feciorulū lui Dă-
 mianū iī vinde partea sea din Iazulū Giurgescilorū.
 (f. 6). Ilinca, fata Mărițiī Săcătóea, face danie lui Var-
 laam partea sea din Iazulū Giurgescilorū (f. 74).

Varlaam se judecă la Antiochū Cantimir cu Istratie Vrabie
 pentru 16 stînjinī Iazu din Giurgesci, pe cariī Vrabie,

(1) Pecetea.

la o nevoie a sea iaă vëndutū lui Varlaam, dela care nu se putea lua altūminterea banī. Vrabie însă gândia să înșele pe Varlaam, adică să nu'ī dea nici banī îndereptū, nici partea din Iazū; dar s'a amăgitū. Varlaam ia intentatū procesū.

La judecată înaintea Divanului președutū de Domnul Antiochū Cantimirū, Vrabie a trebuitū să cedeze. Varlaam spre a se asigura, după ce a căștigatū procesulū ș'a scosū chrisov domnescū, prin care se întăresce stăpînirea lui Varlaam asupra Iazului, partea dela Vrabie, câtū și pe alte ređeșie cumpărate seū dăruite dela alți ređeși. (Condica B. f. 71, 72).

Tiron. feciorulū lui Gavriil Agăriciū, vinde lui Varlaam partea sea de pămēntū din Bunescei (f. 101). Ieromonachulū Calistru dă Brădicescilorū părțile sele de moșie din Tălpigeni, Mîndrescei, Todirescei, Tăoscii (f. 19). Monachulū Daniil dăruiesce Brădicescilorū ređeșia sea din Dolhesci (f. 48).

La Mart 15, doi frați din Dolhesci, Gligorașcu și Mardarie, vëndū lui Varlaam ocina lorū dela Dolhesci și Botneni pe 26 vedre de miere, din care celū d'ântēiū ūea 14 vedre și celū de al doile 12. Zapisulū arată și motivulū vënderei: „amū luatū banī pe miere dela părintele, și ne avēndū noi să dāmū miere la vreme, niam rugatū părintelū de aū primitū acēștă moșie și niaū dat acēștă miere, și niaū făcutū plată de plinū în mâniale nōstre.“ (Condica B. f. 50). Aici iarăși se vede spiritul speculantū alū lui Varlaam. Elū specula cu mierea, ca și Turci; da arvonă pe miere de timpuriū pe la ređeși, și cāndū nu o puteau ei respunde la timpū plătiaū cu moșiórele lorū.

Michaiū Zerulū Armașulū, la 20 Iuliū, vinde lui Var-

laam ocina sea din satulă Giurgesciloră. (Cond. B. f. 70).

Anulă 1708. Varlaamă scóte chrisovă domnescă de la Michaiă Racoviță, de viacnică și neturburată stăpânire a Brădicesiloră pe mai multe din cumpărăturile și daniile parțială făcute până acum de către ređeși în moșia Tălpigeniă de la ținutulă Fălciului (Cond. B. f. 19 și 20.)

Cu data din 8 Aprilă se găsesce o carte de la Michaiă Racoviță, prin carea se întăresce viacnică robia a ună Țigană, ce de bună voiă s'a dată robă Brădicesiloră. Ea merită a fi reproducă pentru bizara-i cuprindere.

„Ion Michaiă Racoviță Voevoda Boj. mil. gosp. Zem. Mold. Adică aă venită dinaintea nóstră. și denainte a tuturoră a loră nostri moldovenescă boeri, a mari și mici, cinstită rugătoră năstră Sfinția sa părintele Kyr Varlaam Episcopulă ot Huși. Și niaă aretată ună zapisă de mărturie — iscălită de preoți și de alți ómenă bună: de Négulă Țiganulă. scriindă și mărturisindă cu acelă adeverată zapisă a lui la mână Sfinții sale Părintelă..... precumă fiindă elă Țigană din țera românescă — și robindulă Tătară. din țera lui — aă făcută la robia căți va ană: și făcendă Dumneđeă calea de aă scăpată din robia păgâniloră. Și nimerindă la Sfinția sa Părintele Episcopulă de Huși — aă slujită vr'o patru cincă ană. Și pre urmă de bună voia sa s'aă dată rob mănăstireă Sfinției sale Brădicesiloră — și după ce s'a căsătorită s'a dat Sfinției sale. depréun cu femea lui Sanda. Moldovencă. Și cu copii loră și cu toți nepoți și strănepoți loră. Ca să fie în viacă robă Sfinței monastiri Brădicesiloră — Decă și Domnia mea decă amă veđută acelă zapisă adeverată amă cređută. Intru aceia și de la Domnia mea m'amă milostivită și amă dată și amă întărită pré cel

Çiganu de măi susu numitü. și cu feciorii lor și cu toți nepoții lorü. Ca să fie și de la Domnia mea Sfinții monastirii Brădicescilorü drepti robü în viaci și mi-luirea și uricu cu totü venitulü stătătorii în viaci de viaci. Pentru aceia și voi giuđii de Çiganiü cei domnesci și de Çiganiü cei boeresci toți să aveți a'i da bună pace acestü Çiganü, întru nimicü să nu vë amestecați la dënsulü a'lü învălui saü a'lü trage la ceva. C'apoi veți fi de mare certare de la Domnia mea. 7216, April 8" (Cond. III. f. 3.)

Insemnare. Causa, pentru carea acestü Çiganü de bună voiă se dă robü, trebuie a o căuta în pozițiunea de atunci a Çiganilorü. Çiganulü fugariü, fără stăpănu, era lipsitü de orice protecțiune, și espusü la cele măi brutale schingiuri și jacuri din partea juđilorü, și a servitorilorü Hatmăniei, carii âmbiaü într'adinsü, căutând Çiganiü fugari, și își scriiaü între Çiganiü Domnesci (Cond. III. f. 43.)

La 7 Maiü Varlaam scöte de la Michaiü Racovița uă carte de scutëlă pentru văcarii sei (Cond. III f. 1.) Apoi scöte hotarniciei domnesci de la același Domn, anume: pe Gavriil Vel-păharniculü, pe Bejan Hudiciu Vornicü Globni, pe Postolaki Coșesculü și pe Axintie Uricariulü: de 'i-au allesü tôte ređeșiele cumpărate seü dănuite, de la Dolhesci și Botneni, și apoi pentru siguranță capătă și chrysovü domnescü, la 12 Iuliü (f. 60—62). Tot atunci delimitéază cu hotarniciei domnesci pământurile ce le avea cumpărate și dănuite, de la ređeșii din Buneșci și Căbi-ceșci, șiși scöte chrysovü domnescü pentru stăpânirea lorü, de la Michaiü Racovița, la 20 Iuliü (f. 95—98). Popa Iliă feciorulü lui Ostachi dănușce lui Varlam o parte de moșiă din satulü Brătenii, pe apa Lăpușnei (f. 65). Ștefanü Fratița biv-Sărdariü vinde lui Varlaam

51 pământuri din Căbicesei pe Crasna, câte un zlot pământul (f. 103). Varlaam la 22 Iuliu scote chrysovă domnescă de la Mihai Racoviță, întăritoriu posesiunei selle pe părțile cumpărate și dănuite din iazul de la Giurgesei (f. 72, 73.)

Anul 1709. La Noemvriu 29 Irina Mărdăresa dăruiesce lui Varlaam uă reșeșie a sea din Mărdăresci; érá alte doue părți de moșiă le cedéză dreptă plată a 17 lei, cu cari datoria lui Varlaam (Cond. B. F. 18). La 8 Ianuarie, Stefan Frătiță, cu feciorii sei și cu Kenan și cu Popa Stratulat Agariciu, Chărăzescu lui Varlaam pentru Brădicesei 7 pământuri și jumătate din Siliștea Căbicesei, ce rămăsese ne cumpărate de Varlaam. Satul acesta, precum se vede din zapisu, era alătura de Bunesci (f. 98).

În luna lui Ianuariu se finesce episcopatul lui Varlaam, precum vom vedea mai dep arte. Presimțind că nu va fi îndelung pe scaunul Episcopiei, Varlaam încă din anul trecut s'a asigurat prin chrisové domnescă pentru proprietățile ce făcuse Brădicesilor. Varlaam a parțisit și s'a retrasu la Brădicesei, unde a trăit până la anul 1711. Celu puțin de la acestu an în documente ni se mai pomenesce de el.

Acolo petrecându, totu din cându în cându mai cumpera câte o reșeșă, séu uă priimea danie, d. e. la 15 Fevruariu acestăși an, cumpără de la Ion sin Gașpar din Dolhesci uă reșeșă. La 3 Septembrie 1711 Varlaam a cumpăratu de la Dumbravă și de la soția lui Ștefana o reșeșă în Armășeni. Zapisul este scrisu la Brădicesei, de un Cogălniceanu.

Varlaam cât a fostu Episcopu s'a sîrguitu numai cu toate chipurile a se îmbogăți pe sine indirectu, sub nu-

mele Monastirei Brădicescî; érá Episcopia a lăsat'o în de istovă părăsire și pustiire, arsă, prădată și ruinată, care i-a atrasă publică desaprobară, precumă se va vedea mai jos. Dară nici la Brădicescî n'a remasă de la elă nimică afară de o miserabilă bisericuță de lemnă. Nu se bucura de opinia de omă dreptă, și nedreptățile lui în questiunile de judecări ce i se recomanda de la Domniă, aș silită pe Domnulă Antiochă Cantimir, carele iubia judecata dreaptă, să facă lui Varlaam o dojană publică, fôrte atacătore; să i dică la ună Divană, înaintea tuturoră Boeriloră mari și mică: „Popo! ce nu judecă dreptă, când îți vină cărțile mele? Ți-oi rade pletele!“! Ataculă a fost așa de mare, în cătă Varlaam a eșită din Divană plângendă și blestemândă pe Domnulă celă mâniată (Let. t. II. f. 6?). Neîngrijirea lui Varlaam de Episcopiă, îndată după paretisirea lui a fostă oficial denunțată prin chrisovulă dată de Mihailă Racoviță pentru ajutorințele făcute Episcopiei de Huși. „Că cine a fostă și Episcopă, dice chrisovulă, n'ău grijită pe giură dînsa nimica.“ Vedă acestă chrisovă reprodușă mai jos. Varlaamă, chiară și după môrte, ș'a atrasă desaprobară Bisericeă, prin aceea, că prin testamentulă seă a voită să sustragă cu totul Monăstirea seă de sub ascultarea Chiriarchieă Bisericescă, și o a încredințată unei rude a seă, (*) Gavrilă Miclescu. Dar testamentulă acesta ca nelegală, s'a desființată de sinodulă Archiereilor, precumă se va vedea, la anulă 1713.

Varlaam cu dreptulă se pôte numi *rezeșofagă*; elă spre a îmbogăți Brădirescî seă, prin feliurite căi a despoiată de pămînturi câteva sate rezeșeșcî de prin pregiur:

(*) Că Varlaam era rudă cu acestă Miclescu, amă audită din spunere tradițională.

Brădicescîi, Dolhescîi, Bunescîi, Botnenîi, Giurgescîi, Armăşeni, etc. din care mulţi locuitori au trebuit să se strămute pe alte reşei, dacă le vor fi mai avut, s'eu se rămîna vecini, adică : clăcaşi.

XX. SAVVA II.

Succesorul lui Varlaam în Episcopat a fost Savva II, pe care Sinodicul Episcopiei îl deduce dintre monahii Monastirei Păngăraţii. El a fost ales la Episcopat în luna lui Ianuarie 1709, „cu totu soborul sfinţei Biserici“ şi „cu totu sfatul Domnescu,“ precum se vede din cartea Domnului Michaiu Racoviţa din 19 Ianuarie, prin care înştiinţează pe Huşeni de alegerea noului Episcop, şi le ordonă a-l asculta; precum şi din altă carte către Protopopul de Soroca, prin care, înştiinţându-l de alegerea noului Episcop, îi ordonă de a aduce la Episcopie pe toţi Preoţii din acel ținut, ca să-i vadă şi să-i examineze. Se înţelege că asemenea cărţi se vor fi dat la toţi Protopopii din ținuturile supuse Eparchiei Huşilor. Reproducem aici aceste două cărţi domnesci, ca de mare interes istoric, căci ne arată între altele rânduielele ce păziau Domni vechi la instalarea Episcopilor. Totu-o dată ele ne arată că Episcopii se alegeau de Soborul Bisericii şi de sfatul domnescu, de şi uneori Domni se exprimă în scurtu, că ei au numit pe cutare Episcop, s'eu că s'au milostivit şi au miluit cu scaunul Episcopiei; precum d. e. dice Vasilie Vodă de Episcopatul lui Gedeon (veđi anul 1645).

„Ion Michaiu Racoviţa Voevoda Boj. Milost. gospodar „zemi Moldavscoi. Scriem Domnia mea la toţi oraşanii „din Tirgu de Huşi, ve dăm ū scire tuturor. Iată că

„Domnia mea amŭ socotitŭ *cu totŭ Soborulŭ Sfintei*
 „*Besiarecii* de am pusŭ acolo Episcopŭ la Huși, prea
 „cinstitŭ rugătoriulŭ nostru prea sfinția sa părintele kyr
 „Sava. Pentru aceia, dacă veți vedea cartea Domniei
 „mele. Ear voi cu toți Orășanii să aveți a lŭ asculta în-
 „tru tóte obiceiale ceale vechi. ca prea un Archiereŭ. A-
 „șijdeari și pentru ómenii, cari vor hi fost de a sfintei Episcopii.
 „și vor hi rēșchirați pinte voi. și pen alte Briaslea, și
 „pentre viari. saŭ domnesci — saŭ pentre boiareșci. saŭ
 „fiiăștea unde vor hi. Să aibă a i strîngia la sfânta Epis-
 „copie — și vorŭ avia milă de la Domnia mea — Iară voi
 „încă ómenii sfintei Episcopii să nu i amestecați la nevoeli
 „vóstria. Nicia la cheltuiali vóstrea. ce să aveți a i feri
 „după cum aŭ fostŭ obiciaiulŭ ceal vechiŭ — și mai de-
 „nainte vóstră — pre cum aŭ fostŭ alți tîrgoveți — așa
 „să țineți și voi. și să fiți ascultători. pe cum vă porun-
 „cimŭ — că de a vini vro jalobă la Domnia mea să sciți
 „bini că unii ca aciia vor fi de mare certari de la Dom-
 „nia mea. (Iscălitura domnescă și pecetea). U Ias lét
 7217, Genar 19.“

„Ion Michaiŭ Racoviță Voevod Boj. Milost. gospodar
 „zemli Moldavscoi. Scriem Domnia mea la rugătorulŭ
 „nostru. Protopopul. de ținutul. Sorocei. careli iasti supt
 „ascultare Piscopii Hușilor. îți facemŭ scire. iată că bini
 „vrînd Domnia mea. și împreună cu tot Sfatul Domniei
 „meale. am socotitŭ și am les de am pus acolo la Pis-
 „copie Hușilor pre Svinția Sa kyr Sava. să fie Piscop.
 „pentru aceea dacă vii vedea cartea Domniei mele, să
 „cauți și să dai scire tuturor preuților, câtŭ or fi acolo
 „la cel ținut. supt ascultari Piscopii. să vă sculați. și să
 „meargeți. cu toți acolo. la Svinția sa. la Piscopii. ca

„să'î vadă și să'î căerci. pentru vrednicie preoțescă. și
 „carele nu va fi vrednicu de cinul preoțescu — să aibă
 „al judeca. după cum va scrie Svânta pravilă. Dec'i nu-
 „mai să te scoli. cu toți Preoții să mearg'i acolo. Acésta
 „scriem. U las lét 7217 genar 20 (Iscălit. Domnescă și
 „Pecetea).“

Observămū, că în cartea cea d'ânteiū Michaiū Racoviță
 dice că a ales pe Savva la Episcopiă : *cu totū Soborul
 Sfintei Biserici* ; éri în cea de a două dice că l'a ales
 „împreună cu totū sfatulū Domniei.“ De aici conchidem
 că alegerea lui Savva s'a făcutū prin o adunare compusă
 din Arhieriei și din Boiarii țerei, cari compuneaū sfatul
 Domnescū.

Savva a găsitū Episcopia de Huși în cea mai mise-
 rabilă stare, séu mai bine, în cea de istovū părăsire :
 „arsă, prădată. fără ogradă, fără casă. fără chilia,“ cu
 unū cuvântū — ne avëndū nimica „nici pe din lăuntru,
 nici pe din afară.“ Căci, duple cum am vedutū mai sus,
 Varlaam a îngrijitū numai a mări moșia Brădicescilorū.
 De acea Savva, îndată a espusū la Domniă starea E-
 piscopiei și a cerutū ajutoriū pentru restaurarea ei. Dom-
 nulū Michaiū Racoviță, pe lângă alte ajutore ce aū pu-
 tutū face dela sine, a convocatū sfatulū țerii spre a se
 consulta despre modulū, cum s'ar putea mai multū ajuta
 Episcopia. Dar din cauza multelorū nevoi ce erau pe
 țeră, Domnulū și sfatulū seū n'aū pututū a'î face altū
 ajutoriū de câtū a'î acorda 20 de scutelnici duple așe-
 dementulū făcutū Monastirilorū închinate la Ierusalimū,
 cari să fiă spre serviū și a căroro Goștină și Desetină
 să fiă în folosulū Episcopiei. Cartea Divanului este tótă
 cuprinsă în uriculū lui Racoviță, ce se reproduce mai
 josū, afară de începutulū ei, în care se arată persónele

din care atunci se compunea sfatul său divanul Domnescu. In interesul istoriei țerii, reproducem aici începutul acestei cărți, său „mărturie“ de starea Episcopiei :

„Se ubo Mi(1) Gedeon Archiepiscopu și Mitropolitu Sucév schiî. i Pachomie Episcopu romanschiî. i Calistru Episcopu Radovschiî. i Savva Episcopu Hușchiî. i Antochie Jora vel logofătü. Ion Buhușu biv-velü logofătü. Lupulü Costachi vel vornicü Nijnei Zemli(2) i Manolachi Ruset vel vornicü Vișnei Zemli(3). Dumitrașcu Racoviță Hatman i Părcălabü Sucév schiî. Neculaiü Ruset vel Postelnicü. Deadiulü vel Spătariü. Cuze biv vel Spătarü. Savin Banulü. Ion Sturđea vel Păharnicü. Gavriil biv vel Păharnicü. Neculaiü Bașot vel Visternicü. Ștefan Ruset vel Stolnicü. Constantin Costachi vel Comis. Pavel Rugină vel Jitniciarü. Constantin Zbiera Vtori Logofătü. Ștefan Luca 3. Logofătü. Și alți Boiarî și Mazilî(4) din curtea Măriei Sale lui Vodă. facemü șcire cu acéști mărturie a noastră etc. . . . (Condica I f. 15). Totü restulü cărții întră în următorulü uricü datü la acéști ocașie de Domnulü Michaiü Racoviță : (Originalulü se află în aceeaș Condică, f. 15. érá copie în Cond. A. f. 69).

„Bojiu Milostiu : Ion Michaiü Racoviță Voevod gospodar zemli Moldavscoi. Bine vrëndü Domnia mea, a urma bunelorü și fericitelorü lucruri. ce aü făcutü și aü lucrat alți fericii și răposati Domni ceau fostü mainte de noi, de aü miluitü și aü întăritü Sfintele Monastiri. cu vinitori din viniturile domnesci. volnici fiindü ca nisce stăpănitori acestui pământü a Moldavei. ca să le rimie în urma

(1) Iată deci noi. (2) Țerei de josü. (3) Țerei de susü. (4) Mazilî se numiaü boerii scoși din funcțiuni, său boerie. In acéști carte boerii se despartü în done categorii : „boiarî cu boeriă, și boiarî mazilî de țeră.“ cei mazilî, după ce eșiau din slujbe, își făceau viața la țeră pe la moșiele lorü.

veacînica pomenirea. Socotîndu dar și Domnia mea împreună cu totu sfatulū nostru. Pentru Sfînta Episcopia Hușilorū. fiind arsă și prădată, și cădută la mare slăbiciunea. de nepăci și răscole ce au fostu într'această țeră din zavistie diavolului. cât au remas numai peatra. nici case. nici ogradă, nici chili. și mai alesu ne avîndu nimicâ nici din lăuntru, nici pe din afară. Că cine au fostu și Episcopu n'au grijitū pre giur dînsă nimicū. Deci acmu puindusă altū Episcopu, și fiindu cam slăbșiorū(1). Domnia mea m'am milostivitū, și l'am agiutoritū ditruniali din cât niaū fostu putința. și iam făcutu și acestū testămîntū mai vîrtosū pentru poslușnicî carea cu agiutorinl lui Dumneđeu, și cu blagoslovenia a patru a țerii nōstre Sfinți Archierei. Sfinția sa Părintele kyr Gedeon, Archiepiscopul și Mitropolitulū Suciavei. și kyr Pachomie Episcopul ot Roman. și kyr Calistru Episcopul ot Rădăuți. și kyr Sava Episcopul ot Huși și cu toți boierii Moldovei a mari și a micî. Bine amū voitū preacumū să cade, și precum placia lui Dumneđeu cu dreptate. am făcutu aședarea ca să aibă a ținea Sfînta Episcopiă ot Huși. Poslușnicî cu numerū fiește cîndū 20 de ómenî din vecinî Sfintei Episcopii(2) și dintr'alți ómenî streinî pînă la această somă. După testamentulū pe cum ținū și Sfințiali mănăstirî Ierusalimului cu ruptă. Și aceasta amū socotitū pentru nevoili țerei. la ce neputință au remasū în dîleli nōstre să dea cu ruptă câte 3 ugri de omū într'unū anū vistirii. și acești bani să i dea pe 4 cîferturi. Iară altă nici mă multū nici mă puținū peste anū să nu dea. nici la bir, nici la rinduiali. nici la chărtii. nici la pecetluituri. nici la fumăritū. nici Sulgiū. nici Ilișū. nici la alte orî câte

(1) Sărăcuțu. (2) Din Coloniștil aședăți pe moșiele Episcopiei.

ar mai eși, și s'arū izvodi pre altă țără. Iară acești
 poslușnicii a Sfintei Episcopii la nimică să nu amestice
 nimia. Și aceasta am făcutu ca doar arū milui Dumne-
 deū, să ajungă Sfânta Episcopie la statulū seū cial mai
 de mainte. ca doar sar putea chivernisi cu acei posluș-
 nicii. pentru toati triabilea ceari trebui pe giur Sfânta E-
 piscopie. Așjdiari m'amū milostivitu Domnia mea, și
 pentru desiatina de stupi. și pentru gorștina de ai. și de
 mascuri. prea câte bucatea vorū avea aciaști poslușnicii
 de mai susū pomeniți. Câți vorū fi anume la izvodulū
 de ruptă la visterie, așeđați. prea toți să aibă oi goștini
 și ale lua desiatina, Episcopulū carili va fi la Sfânta
 Episcopia. Iar goștinariū și deseatnicii de țără să naibă treabă.
 căci Domnia mea amū ertatū acestū vinitū ca să fie de
 agiutoriū la Sfânta Episcopie* Așjdiari într'acești pos-
 lușnicii a Sfintei Episcopii. nici unū fialū de globnicii să
 nu întria. nici vornici. nici părcălabi. nici păcharniculū
 2-le. nici alți ómenī domnesci nici boiaresci nici săi giu-
 dece nici săi globască. fără numai Părintele Episcopul,
 să le fie cercătorū și giudecătorū să certe pre cei vino-
 vați. Osebitū de să va întimpla vro greșală mari, cum
 moarte de omū saū furțișagū. Carea se cuvine a să cauta
 cu divanulū domnescū. Așjdiari dela acești pomeniți pos-
 lușnicii. nimea să nu aibă a lua cai de olacū. saū pod-
 vodī. nicia conacia. nicia alte angeri ce arū fi prea alti
 țără. ce să fie de tóte in paci. făr câtū pe cum saū le-
 gatū mai susū câte 3 ugri de omū intrunū anū. Și nici
 o dată in véci altă darea să n'aibă a da nici mai mult
 nici mai puținū pe cum saū đisū mai susū* Intru aceea
 dari și in urma nóstră, cine va fi miluitū cu domnia
 țerū nóstre a Moldovei de Milostivulū Dumneđeū. possim
 cu glasū de rugă. să nu strici această a nóstră puțină

milă și aședare. nicia să așteare din timplării vreamilor, ca să clătească a noastră aședare. Ca să nu cadă Sfânta Episcopia la lipsă. *Și va cădea pe urmă păcat, și rușinea și blăstămă. spre țara noastră. și spre noi spre toți.* căci și noi în această dată în multe greutăți, și datorii ne aflăm. Iară încă și pentru chivernisala Sfintei Episcopii așa am legat* Iar cine sar ispiți să strice, și are vrea să clătească, ori multă ori puțin. această tocmelă. și întări ură Sfintei Episcopii. ori acmu sau după alte vremi. ori Domnă. ori dintru Archierei. ori din Boeari. sau și carili ari sfătui spre stricarea, să adaugă ori multă ori puțin* unii ca aceia să fie treceți(1) și blestemați de Tatăl. și de Fiul, și Sfântul Duch. și de Maica Preacista. (2) și de patru Evangeliștii. și să fie legați și afurisiți de 318 Părinți, din cetate Nikei. și de tus șapte săbora a toată lumea. și de smearenia noastră Archiereilor, cari niam numit mai sus, și niam iscălit mai jos. Parte să aibă cu Iuda și cu treceatul Arii. Iară în viața lui să dobândească cutreamurul lui Cain. și sugrumaria Iudei vândetoriul de Christos. și ingerul lui Dumnezeu sălă gonească în toate zilele viaței lor. și totu prilejul(3) lor să ardă în foc. Iară după moarte lor să moștenescă focul cial nestinsu. și viermi ce ne adormiți. în veacnică muncă. Amin. u Ias, vleato 7217 vtorago gospodstva.“(4) Subscris: Michaiu Racovița Voevodă, Gedeon Mitropolit; Pachomie Episc. de Roman și Calistru Episc. de Rădăuți.

(1) De trei ori blestemați: dicere slavă. (2) Dicere slavă, însemnă: „Précurata.“ (3) Dicere slavă. însemnă: circumstare, ce stă împrejură ceva; aici: „a vere, stare.“ (4) A doua Donnie.

Insemnaraa I-a. Din acestă chrisovă se vede respectul ce aveaă bătrânii noștri cătră instituțiunile religioase, precum și datoria ce le impunea simțul l ră chreștinesc, de a le ține în bună stare, ca pe nice locașuri consacrate la nemurire și la fapte plăcute lui Dumneșeu; a căroră părăsire și delăsare fără ajutoriulă trebuinciosă devine *pecată, aduce rușine* pentru țeră și urgia lui Dumneșeu asupra celor ce le lasă în părăsire.

Insemnara 2-a. Asupra „multelor greutăți și datorii“, în care se afla țera sub Michaiu Racoviță, eată ce cetimă în chronicele noastre: „Michaiu Vodă făcuse și cheltuală la Pörtă, la luatulă Domniei și era cu datoria cea veche a visteriei împărătesci, și silca să le plătească; ci aū începută nevoi a scôte grele în țeră, și aū scosă chărții, și pre chărții năpăști, două rânduri de năpăști; și aū scosă de vară pecetluituri cu iscăliturile boiarilor, să dea totă omulă câte ună leu. Ómenii se bucura că este ușoră dajdia, și eșia la pecetluituri; iară mai pre urmă dupe ce iaū scrisă pe ómeni și aū dată tablele la visterie, aū mai scosă să dea câte 5 lei de pecetluită, cui dedese pecetluituri. Mai adausă și câte doi bani de vadra de vină vădrărită, să dea țarani, dar nu boierii. Făcută și altă obiceiă nouă, care nu mai fusese în țeră, asupra boerimeii și mazilimeii, și a Monastirilor stingere, de aū dată desetină de stupi și de mascuri, câte 2 potronică—țerenescă“ (Letop. t. II f. 318. La fila 63 și 64 același tom, se descriu mai pe largă dabilele cele grele ce împuseșe țerei Racoviță, și rezultatele cele funeste pentru locuitorii.)

Anulă 1710. În acestă ană Sava mijlocesce la noul Domnă Nicolai Mavrocordată, și la 8 Fevruar dobândesce întăritura dinnoă a celor cuprinse în chrisovulă de mai susă în folosulă Episcopiei (cond. I. f. 19.) La 4 Maiă Nicolai Mavrocordată recomandă în cercetarea „Vlădicăi

de Huși“ tânguirea lui Georgie Buciumașu asupra Tirgoveților de Huși, cari îi remăsese datorî cu 4 lei de la vîndarea unui cal. Dară ei nu numai nu i plătescū datoria, ba încă lă au scosū pe dînsu datoriu cu o rîmășiță, și l'au esecutatū încâtū a fostū silitū a lua de la Turci 6 orți cu camătă. Baniî aceștia elū i a datū lui Dragomirū Simanulū; însă s'a aflatū că acesta nu i a datū la rîmășiță. Deaseminea, că Ion Babiciū Simanulū i a luatū nisce grău dintr'o grōpă, „și aū fostū merța atuncea 12 orți,“ Domnulū țice: „Să socotesci Svinția ta și să lū judeci cu Hușianiî, precumū a hi dreptū . . . și să i aședî și precumū vei afla Svinția ta mai dreptū să faci mărturie să dai la mîna cui sa vini. ca de sorū trage aici să avemū scire.“ (Cond. III. f. 9).

Totū atunci Sava scōte de la Domnū uă carte cătră „Boiarinulū Radul biv paharnicū,“ ca să îndatorească pe Hușeni a'și tocni „păstorū la vite, ca să nu mai strice țarina părintelū, că apoi orū plăti îndoitiū.“ (ibid. f. 10.)

Anul 1711. Inlocuindū la Domniă Dimitrie Cantemir pe Mavrocordatū, Episcopulū Sava cere, și la 6 Ianuariū dobîndesce și de la acestū Domnū întărire aședămîntulū pentru cei 20 de scutelnici (Cond. I. f. 19.)

In acest an, tîmplînduse nenorocita alianță a lui Dimitrie Cantemir cu Petru celū Mare, a venitū asupra țerei o mare urgiă din partea Turcilorū invingători. Atunci și Episcopia de Huși, situată în apropiere de Stănilescă, unde a urmatū bătălia, a fostū dinnoū arsă și prădată de Tătari. Vrea să țică, totū ce aū fostū făcutū Sava până acumū, spre restaurarea Episcopiei, érași s'a nimicitū. Și elū dinnoū a începutū a cere mila domnescă, după lînscirea turburărilor și aședarea Domniei.

Anul 1712. Domnulū celū nou Nicolaū Mavrocordat,

mișcată de tânguirile Episcopului Savva, la 31 Maiă scutesce de dări către visterie 20 ómenī, ca să rămână numai de servițiulū Episcopiei. Cartea domnescă se exprimă așa: „Milostivumamū Domnia mea pentru sfânta Episcopie de Huși, carea la vremele de rescólă fórte s'aũ prădatū de Tătari, și fiindū rămasă la mare slăbiciune, câtū nici ómenī de poslușanie ne avēndū, ca să poslușescă ce arū fi trebele Episcopiei, etc. (Cond. A. f. 72.) Același Domnū Mavrocordatū, spre a ajuta Episcopia a se restaura din căderea ei, la 26 Avgustū ũ chărăzășce din loculū domnescū partea numită Pleșea, cu totū venitulū — unū locū în laturea Hușilorū despre resăritū dela mēdăđi spre mēdă-nópte. Iată cum se exprimă cartea domnescă pentru acéstă daniă: „Adică Domnia mea amū socotitū pentru Sfânta Episcopie din tîrgū din Huși, carea, fiindū la aceste vremi de rescólă, aũ arso Tătariī și aũ desbrăcato de tóte ceaū avutū, și aũ remasū la mare slăbăciune. Decī, văđândū Domnia mea slăbăciunea ei la ceaū remas, și fiindū acolo o bucată de loculū domnescū ce să chiamă *Pleșe*, în mijloculū altorū moșiī a Episcopiei: Iată Domnia mea m'am milostivitū, dintr'a nóstră osebită milă, și am datū acéstă bucată de loculū sfintei Monastiri Episcopiei, cu totū venitulū ce se află acolo, ca să fie și de la Domnia mea miluire neclătită în veci. . . .“ (Cond. A. f. 103).

Sava împreună cu Mitropolitulū Gedeon, cu Pachomie Episcopulū de Roman, și cu Calistru Episcopulū de Rădăuți assistă la adunarea țerei, convocată de Nicolaī Mavrocordatū Voevodū pentru desființarea desetinei și a gorștinei, impuse de Michaiū Racoviță Clerulū și Boerilorū, contra vechilorū aședeminte ale țerei (Uricar. tom. 5, f. 248—249).

Sava cere și dobîndesce de la Mavrocordat scutela de dări la 6 argați (4 Decembrie,) și apoi la 12 vieri ai Episcopiei (April 25) (Cond. III. f. 13. 16).

Anul 1713. Varlaam fostul Episcop de Huși, prin un testament contrariu legilor și canoanelor bisericești, a voit a sustrage Monăstirea Brădicescii de sub autoritatea bisericească, și a trecut drepturile sale de fundator către fostul mare Vornic Gavriil Miculescu. Acesta după moartea lui Varlaam, în puterea acelui testament fraudulos, s'a fost instituit stăpân al acelei Monastiri și deplin dispozitor de averea ei. Sava arată toate aceste Mitropolitului, carele convoca Episcopii și ia în tratare această chestie. Găsesc testamentul lui Varlaam ilegal și pretențiile Miculescului, ce se baza pe acel testament, netemeinice; desființază testamentul și hotărăsc, ca Monăstirea Brădicescii, carea este fondată și înzestrată de Varlaam în puterea autorității și a mijloacelor Episcopiei de Huși, să rămână pe totdeauna mitohul al Episcopiei. — Reproducem aici cartea Mitropolitului și a Episcopilor, prin care se desființază testamentul lui Varlaam, și se dau Brădicescii în stăpânirea Episcopiei:

„Gedeon cu mila lui Dumnezeu Archiepiscop și Mitropolit Sucevei, și a totă Moldo-Vlachia, prea cinstit și Ecsarch, din preună cu de Dumnezeu iubitorii kyr Pachomie Episcopul de Roman și kyr Calistru Episcopul de Rădăuți, facem scire tuturor cui se cade a scri pentru sfânta și Dumnezeiasca Monastire anume Brădicescii, ce este în ținutul Fălciuului, carea este zidită și făcută de pomenitul răposatul Varlaam, ce a fost Episcop la Huși, care întemplantuse moartea Episcopului, cu ore care socoteală a fost luată acea monastire D-lui

Gavril Miclescu biv vel vornicū, ca să fie supt ascultaree Dumisale, și fiindu'i pe mână, așa cum au vrutū au făcutū cu tóte lucrurile acei case. Decī așa pre rândū și cu amănuntul cercându să aflămū cu adevăratū, de ace monastire este datā de răposatulū Episcopū D-sale Vorniculuī Gavriil. Și așa cu Dumneḏeescū giudeḏū, cu mare dreptate și cu prea bune dovedī și credincióse mărturiī, la arătarea tuturorū s'au doveditū, că fără cale, cu mesterșugū au fostū luatū vorniculuī Brădireșcī. Pentru care lucru cu dreptū giudeḏū și cu Sfânta și Dumneḏeasca pravilā, împreună cu totū sfatulū nostru, socotimū și giudecāmū, că nu este cu cale a ținea vorniculuī Gavriil Brădicescī, fiindū și chipū mirenescū nu trebue a fi stăpânū saū mai mare Sfintei Biserici, ci prea cu mare dreptate iaste, acia Monastire să fie a Episcopiei de Huși. Căci aceluī Episcopū, de și au făcutū acestū lucru, iar puterea toată, nevoința și agiutorulū au fostū de la aceluī scaunū, de care vedēndū și unū testamentū, care s'au făcutū cu greșală de Episcopulū Varlaam, scriindū și blestemāndū, ca să se ție acea Mănăstire singură, să nu fie închinată nicăiure, luatulam asupra nóstră a Bisericiī, și am stricatū acea socoteală; căci văḏindū în pământulū nostru minunate Monastiri, și acum rămāindū mai de totū la pustiire: dar încă aceasta videmū, că singură nu se va putea ținea întru întîmplările vremilorū acestora. Iată darā socotitamū, și amū datū acea mănăstire Brădicescī în sama întru Christosū iubitū frateluī nostru kyr Sava Episcopul de Huși, ca să o ție și să o chivernisescā întru tóte lucrurile și cu tóte moșiile și ce ar avea, tot-dea-una cu Episcopia să se ție. Și pre care arū alege Dumneḏeu a fi Episcopū aceluī scaunū la Huși, acela să aibă fórtē cu nevoința a căuta de tóte lucrurile

acei case, și așa în veci să fie totu supt ascultarea Episcopiei. Decî de acmu înainte cine s'ar ispiti să strice buna tocmală și aședarea acésta, unulú ca acela. orî în urma nóstră Archiereu, sau cine ar hi, să fie blestematú de Domnulú Dumneđeú și de Maica Precista, și de 12 Apostolî și de 318 oteți de la Nikeea, și de toți Sfinți. și dela smerenia nóstră să fie afurisitú și neertatú în viacú, și datú anatemei. ei de acmu înainte Vorniculú și altă seminție a Dumisale să nu mai aibă treabă cu aceea Mănăstire, nici cu lucrurile ei. și după a nóstră socotélă, să aibă fratele Episcopulú așî face și dresú domnescú, ca să fie aceea Mănăstire a Episcopiei neclătită și ne rușuită în viacî. De aceasta scriem. U Ias, lét 7221, Noemvrie 2. " Urméză iscăliturile: „Gedeonú Mitropolit ulú Moldovlachiei“ apoi totú înainte, ceva mai josú: „Pachomie Episcopú Romanului;“ în rîndulú alú doilea, sub Pachomie „Calistru Episcopú Rădovschî.“

Episcopia de Huși, prin stăruința lui Sava și prin ajutorulú Domnului Nicolai Mavrocordatú, în curîndú a începutú a se restabili din pustiirea la carea a fostú redusă în timpulú resbelului Rușilor cu Turcîi la Stănileşci. S'a acoperitú Biserica și s'a reparatú ca din noú, s'a făcutú casele și îngrăditura, precumú se va vedea din chrysovulú Domnescú, ce se va reproduce la anulú următorîi.

XXI. IORESTU.

Anul 1714. La sfîrșitulú anului trecutú 1713, séu la începutulú anului 1714, Sava a trecutú la Episcopia de Roman în loculú lui Pachomie; érá la Huși fu alesú

Iorestŭ(*)). Sinodiculŭ Episcopiei ni spune, cã Iorestŭ a fostŭ cu metania dela Seculŭ. Judecãndŭ spunerea Starreŭului Gerasim în istorie ce face elŭ Monãstirilorŭ Neamŭtŭlŭ și Seculŭ, cã dela anulŭ 1691 pînã la 1714 a fost Egumenŭ la Secul Iorestŭ, iarã dela acestŭ anŭ s'a ales altulŭ; putemŭ încheia cã Iorestŭ noulŭ Episcopŭ al Hușilorŭ nu este altulŭ decãtŭ fostulŭ Egumenŭ alŭ Seculŭ, de care se vorbesce în Istoria lui Gerasim. (Istor. Monastirei Neamŭtŭlŭ și a Seculŭ f. 6).

Se vede cã dupã cererea noulŭ Episcop, Domnul Nicolaiŭ Mavrocordat dinnoŭ întãresce Episcopiei aședemẽntul pentru cei 20 scutelnici, fãcutŭ sub Michaiŭ Racovișã. Findŭ cã în chrisovulŭ seŭ Mavrocordatŭ, între altele spune și de întẽmplãrile Episcopiei în timpulŭ resbelului trecutŭ, precum și de ajutoriulŭ ce a fãcutŭ elŭ la restaurarea ei, reproducemŭ aici o parte din elŭ :

„Facemŭ scire cu această carte a Domniei mele tuturorŭ cui se cade a sei pentru Sfãnta Episcopie a Hușilorŭ, tãmplãnduse la vremea rãscõlei, la velët 7219 (1711), carea fiindŭ înprejma oștirilorŭ aŭ arso de pradã, cãtŭ aŭ rãmasŭ numai piatra în jeriște(**), și venindŭ Domnia mea la Moldova cu a doua domniã și întelegẽnd cum este Sfãnta Episcopie arsã și pustiã, m'amŭ umilitŭ

(*) În actulŭ de danie ce face mãnãstirei Nẽmŭtŭlui Logofetesa Elena, sofia Logofãtului Nicolaŭ Costin, la 1714, Mart. 1, se amintescŭ ca marturi tus patru Ierarchii țerei, între cari celŭ de Huși se numesc: „Theodosie Episcopŭ Hușchiŭ.“ Inșã acestŭ nume nu se aflã trecutŭ nici în diptichele Episcopiei, nici în vre unulŭ din documentele Episcopiei nu se amintesc de elŭ. Din contra documentele în acestŭ timp ne aratã Episcopŭ la Huși pe Iorest înainte de 1 Marte, anume la 28 Decembre. (Veđi mai josŭ cartea lui Nicolaŭ Mavrocordatŭ, datã pe numele lui Iorestŭ la 28 Decembre). Trebuie dar sã încheemŭ cã cu greșelã este reproduș în condica Documentelorŭ Mitropoliei, în Testamentulŭ menționatŭ, numele Episcopului Theodosie. în locŭ de Iorest. (Condica Docum. Mitr. f. 920).

(**) „Jeriște“ se numesc loculŭ devastatŭ de incendiŭ. (veđi Letop. t. 2. f. 263).

din totu cugetulū nostru, și amū socotitū împreună cu totū sfatulū nostru ca să nu rămie acelu scaunū la răsipă, și ca să nu se stingă pomana Domnilorū celor bētrāni și ctitorilorū celorū vechi. Și așa luāndū dela Dumneđeū ajutoriū, din tōtā osīrdia nōstrā niamū apucatū și o amū tocmitū ca de iznōvā cu acoperemētū și cu de altele ce aū trebuitū pregiurū Sfānta Episcopie, cu case și cu ingrādītulū pin pregiurū, și cu ce aū trebuitū, cum pe din lāuntru așa și pe din afarā. “ Urmēzā apoi confirmarea milelorū din chrisovulū lūi Racoviță pentru poslușnicī. (Cartea este datā la 28 Decembre; originalulū în Cond. I f. 21. Copie—Cond. A. f. 72—73).

Apropo de prada ce s'a făcutū pe la Huși și vecinătate, la rescōla lūi Cantimir, cetimū în Letopisețulū Conțimpuranulū Niculcea : „Deci până în sarā în acea ȃi de Duminecā totū vinea Turcī vīrtosū din josū și se aședase pe coastā la dialū; iarā Tātārimea totū trecea în susū spre Huși dreptū pradā pe la bejenī(*), ca lupī, cum arū trece nisce locuste, așa trecea de mulți (Let. tom. II. f. 355). Și în altū locū : „Iarā de focurile Turcilorū și a Tātārilorū era cuprinsā tōtā costișa pīnā sub pădure, totū cāmpul acela până în Huși“ (f. 356). Deasemine spune, că după acelu rezelū țera era stricatā reū „de Tātāri, de Muscali și de tālhāritū“ (f. 376).

Totū atunci, la 28 Decemvrie, Nicolaiū Mavrocordatū a datū voiā lūi Iorestū a'și găsi 9 omeni streini și ai angaja la servițulū Episcopiei, anume : trei argați, 1 plugarū, 1 vieriū, 1 vācariū, 1 păcurariū (cioban), 1 hergheligiū și 1 porcariū; și îi scutesce de tōte dārile și angāriale (Cond. III. f. 21). Iorest se amintesce ca Epis-

(*) „Bejenī.“ Dicere slavā „fugariū, fugā“ aici înseamnă : locurile unde se așeunsesse cei ce fugise de prin sate, de fricā.

copii Huşilor, împreună cu Gedeon Mitropolitul, cu Sava Episcopul de Roman şi cu Calistru Episcopul de Rădăuţi, în chrisovul Domnului Nicolaï Mavrocordat, dat la 20 Decemvriu pentru desfiinţarea dabilei pe vii, numită : Pogonăritul (Uric. part. 1. f. 42—45).

La 3 Iuliu Nicolaï Mavrocordatu recomandă Episcopul Iorestu a cerceta chestia furării unui cal de la un rēdeşu din Cărligaţi.

Anul 1715. Iorestu făcēndu cercetarea recomandată lui de Domnū în anul trecut, la 2 Septemvrie a dat suplicantului următoarea mărturie de cele ce a constatat: Iorestu Episcopul de Huşi făcutamū scrisoarea noastră la mâna lui Ion Romaşcu armaşulū. precumū aū venitū cu cinstită cartea Măriei Sale lui Neculaï Vodă. la noi să aibă judecată. pentru unū calū ce iaū furatū Vasili feciorulū lui Savin Polei de la Cărligaţi. decī dovedindusă. cu bună dovadă precumū iaū furat elū calulū. lui Ionū Romaşcu. decī iată şi marturī aū adusū Romaşcu. pre Timuş vorniculū din Gîrla Vlădicăi(*). şi pre Michaiū Sandulū Vorniculū de Stănileşci. şi pre alţi ómenī bunī. de prin pregiurū. Carī aceştī ómenī aū sciutū. şi aū preţuitū calulū lui Romaşcu. pentru c'aū preţuitū. calulū. dreptū. 30 de lei. căci aū fostū calū bunū. pe cum aū datū samă. aceştī ómenī bunī. precum aū fostū calulū bunū. Decī Ion Romaşcu. naū găsitū nimică să ia de la acelu tálhariū. făr cātū. s'aū găsitū. nisce moşie. de pre partea mănasa. la Cărligaţi. şi la valea lui Găscă. şi prea iure unde va hi. ca așa iaste. şi poronca Măriei sale lui Vodă. să se poprească acele moşī. cu totū venitulū. până iar plăti calulū, şi noi am făcutū

(*) Unū satū pe Prutū, care astăzi nu mai eesistă, stricat. fiindū din timpulū resbelului rusescū de la 1711.

acéstă mărturie la mâna lui Ion Romaşcu. ca să aibă credinţă. vlet. 7223. Sept. 2, Iorest Episcopu Huşschit. (Cond. III. f. 25.)

Insemnare. De pe subscriere înţelegem că mărturia este scrisă chiar de Iorestu. precum stilulă așa și chiaru scrisórea este de totu próstă, și ne arată că Iorestu era slabu cărturariu.

În acestu anu, în luna lui Iunie, a venit în Moldova Samuil Patriarchul de Alexandria, pentru a strînge milă, spre a putea plăti datoriile Patriarchiei.

Acéstă Patriarchieă până atunci nu avea vre-unu venit statornicu din Moldova. Nicolaiu Mavrocordatú a hotărîtu să închine acei Patriarchiei vre o monastire de ale țerei. S'a întemplatú tocma atunci a se trata un procesú alú Monastirei Hangu pentru dóue moşii, Bălţetescii și Mânjescii, pe care cu nedreptulú și le însuşise Visternicésa lui Ilie Cantacuzino. Nicolaiu Vodă a convocatú Divanulú în prezența Patriarchului Samuilu, a Mitropolitului Gedeon, a proin Mitropolitului Sava și a Episcopilorú țerei, între cariú trebuie să fi fostú și Iorestu al Huşilor; după trátare, găsindu-se pretenţiunile Vistericesei ne întemeéte, s'aú reñtorsú proprietăşile Monastirei; érá apoi Monăşirea cu tótă averea ei o aú închinatú, cu comună învoire, Patriarchiei de Alexandria (Letop. tom. II. f. 185—187).

Anul 1716. În acest an a urmat cértă între Iorest Episcopul Huşilor și Ioanie Proilavul séu Mitropolitul Brăilei, din cauza hotarelor Eparchielor acestor doue scaune.

Cérta era pentru nisce sate mărginaşe, anume: Dubăsariú, ce sunt pe malulú stingú alú Nistrului, Sultan-Cişlasi, și Musaip-Cişlasi, (*) ce era pe hotarulú Moldovei

(*) Despre pozişia și origina acestui satú, veđi Uricarulú, partea III, f. 207—209.

despre Bugeagü. Dubăsariü, de și afară de hotarulü Moldovei, prin urmare și de Eparchia Hușilorü, dar, ca locuitü de Români și ca mai apropiatü de Huși, decâtü de Brăila, locuitorilorü le vinea multü mai lesne a se adresa la Episcopulü de Huși, în questiunile bisericesci, și Episcopulü de Huși nu voia a'ï respinge. Proilavulü reclama Dubăsariü numai pe temeiu, că tôte locurile ocupate de Turci, atâtü pe marginea Dunării, câtü și în-lăuntrulü Beserabiei, precumü și acele de peste Nistru, trebuie să fie sub ascultarea unui Episcopü totü din olaturile turcesci. Celelalte două sate, fiindü pe hotarü între Moldova și posesiunile turcești de la Sudulü Beserabiei, se credeaü îndritü ale posedes și o parte și alta. Hușianulü în puterea dreptulü istoricü; căci óre cândü totü Bugeagulü era de Eparchia lui; celalalt — în puterea stăpânirei turcesci. Ioanichie a venitü în Iași și s'a tânguitü Domnulü Mavrocordatü asupra lui Iorestü în acéstă questie. Mavrocordatü a datü casulü în tratarea Patriarchulü Samuil. Patriarchulü, în prezența sfatului țerei și a părșilorü litigante, debatându questia, a găsitü cu cale, că Dubăsariü, nefindü din hotarulü Moldovei, să remână pe viitoriü sub jurisdicția Episcopului de Brăila, fără a se mai amesteca Episcopulü de Huși în trebele bisericesci de acolo, nici a da Mirü, nici bine-cuvintare. Iară celelalte două sate să remână sub ascultarea Episcopului de Huși, cum aü fostü și până acumü. Cu acéstă hotărîre împăcându se amândoué părșile, ș'aü datü înscrișurü unulü altuia, Episcopulü de Huși și Mitropolitulü de Brăila, adevrite de Patriarchulü Samuil și de Episcopii litiganți. De pe înscrișulü datü de Episcopulü Iorestü Mitropolitulü de Brăila în acéstă questie, se păstréză în Archiva Episcopiei de Huși două copii:

una, adevărită, pentru întocma, de Grigorie Proin Archiepiscopul Achridon, de Neofitos Uggrovlachias, și de Metodie Episcopul de Buzeu. Alta—o copie de pe cea d'ânteiu, în carea se țice, că copia cea d'ânteiu s'a trimisă de Mitropolitul Brăilei, adevărită de persoanele de mai sus, că este întocma; ea are data 7253 (1745).

De aici putem deduce; că Dubăsari earășî se adresaă, pe la acest an, la Huși în questiuni bisericesci; pentru care Mitropolitul de Brăila a renoitū amintirea drepturilor séle asupra Dubăsarilorū.

Reproducem aici acel înscris duple copia d'ânteiu, ce se păstrédă, împreună cu a doua copiă, în Cond. III. f. 30—31.

Deasupra ei este adevărirea Patriarchului Samuil, în limba grécă, cu litere cyrilice: „Alexandrias Papas ke patriarchis Samuil epivevi.“

„Smeritulū Orestū Episcopulū de Huși, facemū scire cu acéstă carte a Episcopiei nóstre: precum fiindū noi megiași cu prea o sfințitulū Mitropolitū de Brăila kyr Ioanichie, amū căđutū la pricină cu Sfinția Sa pentru sa-tele care sântū între hotară. Dubasari carii suntu de cea parte de Nistru, și pentru Sultan-Câșlasi, și Mu-saip-Câșlasi, carii sântū pe hotarulū Moldovei: Deci venindū Sfinția Sa Părintele Ioanichie aici la Iașū aū eșitū la Măria Sa luminatulū nostru Domnū Nicolaiū Alexandru Voevod și Măria Sa niaū poruncitū să mergemū la fericitulū Părintele Papa și Patriarchū dela Alexandria kyr Samuil, ca să ne îndreptămū, și mergândū inaintea Sfinției Sale fiindū acolo și Dumnealorū Boiarii cei mari, și luândune seama Sfinția Sa Părintele Patriarchulū neam aședatū frățesce și cu pace întracestași chipū, cum pen-tru Dubăsari să lipsescă de suptū ascultarea a Episco-piei de Huși, și să remăe suptū ascultarea a Mitropo-

liei de Brăila ne fiindu pe hotarul Moldovei, nici să le dăm Mirul nici Blagoslovenie. Iară pentru Sultan-Cășlasî și pentru Muzaip Cășlasî ca să fie totu suptu ascultarea Hușiloru pe cum au fostu și până acum, și așa am priimitu amândoi pre această aședare de împărțelă, și cu mulțumită. și pentru adevurul am datu dela noi această mărturie cu iscălitura noastră, și am luat și noi altă mărturie dela Sfinția Sa Părintele Mitropolitul ot Brăila ca să se scie. u Ias vlet 7224 Sept. 29.“

(Pecete) Orestu Episcopu Hușchi.

O Archiepiscopos proin Achridon Grigorios.

Ungrovlachias Neofitos βεβεοι, οτι εστιν ισον απα-
ραλλακτον.

Methodie Episcop Buzeu.

La 10 Martie Michaiu Racovița, ce urmasa în Domnia, renoesce lui Iorestu cartea de scutelă dela Mavrocordatu pentru cei 9 ómeni streini angajați în serviciul Episcopiei. (Condica III. f. 27).

Anul 1720. Viele remase dela Varlaam în stăpânirea Monastirei Brădicescilor, remăsese în păraginare, precum și Monastirea venise la o mare desolația, din cauza negrijirii Călugărilor de acolo și a lipsei de disciplină. Iorest cere la Mitropolitul Gedeon a se da Episcopiei acele vii. Mitropolitul, consultându-se cu Episcopii Georgie alu Romanului și Calistru alu Rădăușitoru, la 14 Februaru încheia unu act, prin care viele acele se dau în stăpânirea Episcopiei. Vorbindu de Călugării de Brădicesci, actul se exprimă așa: „Iară acmu la vederea tuturor este, orî din nesocoteala Călugărilor, sau de avutu strîmbătate între dênșii, ne ascultându unii de alții, iata au remasă Mănăstirea așa de totu la pustiire, câtu ei nu sântu vrednici pe viața lor.“ (Docum. vielor).

În acest an Iorestu se tânguesce la Domnul Michaiu Racovița, că mai mulți dintre locuitorii de pe moșiile Episcopiei, cari au vii, le lasă în părăsire ani îndelungați—dela 15 până la 30—încât nu aduc nici un folos, și dacă Episcopul dă vr'o una de acele vii părăginite cuiva să le lucreze, rudele foștilor stăpâni după ce le vedu aduse în stare bună, se scólă cu pretenția de clironomii.

Prin cartea sea de la 1 Maiu, Domnul hotăresce, ca toate viele ce voru mai rămănea paragină în curgere de trei ani, afară de cele boeresci. Episcopul să aibă dritu a le da altora, ca cu modul acesta proprietatea să nu rămână ne productivă (Cond. III. f. 38.)

La Maiu în 11 Iorestu dobândesce de la Racovița o carte domnescă, prin carea se îndrituesce ași găsi 12 ómenii, pe cari promise a'i trece între ruțași, ca să le fiă dările mai ușore. Reproducemu aici acéstă carte, în interesul archeologicu alu țerei.

„Ion Michaiu Răcovița Voevoda Bojiu Milostiiu Gospodar Zemli Moldavscoi. Datamă cartea Domniei mele. cinstitu rugătorulu nostru—Sfinției Sale Părintelu kyr Orestu Episcopulu ot Hușii. și Ispravniculu seú(1) ca să fie volniei cu carte Domniei meali—a chiema ómenii străini. din olatul Turcesc, și dintr'alte părți de locu—sau măcar și ómenii de țară. cari sânt înstreinați din țară de un an, și din cei mai de demultu. până în 12 ómenii. să fie poslušnicii sfintei Episcopii. și acei ómenii. voru avea odihnu de la Domnia mea până în șese luue—nemăruia măcar un banu nu voru da. Iară după cia se va plini cislă(2) cărții. îi vom țocmi cu ruța. într'un anu. și fórte peiușor după putința loru. ca pe nisce ómenii streini ca să

(1) Vechilulu, plenipotentulu. (2) „Cislă“: slavonesce însemnă: numeru.

pótă a sluji și la trebile sfintei Episcopii. și acei banî. vorû da pe ciferturi. și nime din tocméla lorû nuî va scóte. nici cu altă țară la nimică nu vorû fi amestecați. nici bucateli pentru alții nu li se vorû trage. și de nime nu vorû hi călcați. căci Sfinția Sa Părinteali. li va purta de grija lorû. de cătră Domnia mea. Dreptû aceea dară. văđîndû carte Domniei miali. să veniți pe cartea Domniei miali. și să vă apucați. să fiți poslușnicii Sfintei Episcopii. și pe cum vă făgăduimû. să sciiți cu bună încredințari. că vom sta la cuvântû. de veți avea milă. cu tocmală și cu așeđări. întărită dela Domnia mea—precum scriem mai susû. Drept'aceea dară. poruncimû. și la boiari. și la toți slujitorii văđînd cartea Domniei meali. toți să vă feriți de acești poslușnicii. precum scriemû mai sus. Că cine s'arû ispiți a le face vre un valû. orî câtû de puținû peste carte Domniei meali. unî cacia vorû fi de mari certari de la Domnia mea, într'altû chipû n'a hi—aceasta scriemû. U Ias lét. 7228 (1720) Mai 11.“ (Iscălitura Domnescă și pecetea). (Cond. I. f. 40.)

Anul 1723. Dumitrașcu Bărbosul în anul 1691 făcuse daniă partea sea din moșia Corlatele pe Crasna, — logofătului 3^{le} Michaiû și soției sêle Sanda; însă mai pe urmă ne mulțămînduse de purtarea logofătului, a datû acea moșie danie lui Varlaam Episcopul Hușilorû și ctitorul Brădirescilorû. Inșă actulû de dania cea dântăiû a remasû în mânele Logofătului Michaiû. De aicea a urmatû, că acea moșie se prefînda acum și de călugării de la Brădicescî, și de clironomii lui Michaiû. Procesulû s'a curmatû la Domniă prin cartea dată de Michaiû Racoviță la 12 Iuliû, în favórea Monăstirei Brădicescî. Reproducemû aici acéști carte, pentru că din ea se vede

atâtă modulă de procedură al judecății domnesci, câtă și circumspecția lui Varlaam în daraverile cu redeşii.

„Noi Mihaiu Racoviță Voevod Boj. Milos. Gospod. zemli. Moldav. Adică saū pârîtă de față înaintea Domniei mele și a tot sfatul nostru, rugătorii nostrii călugării, de la sfânta mănăstire, Brădicesci, cu Ioniță sin Lucăcióe Cluceróe, pentru o moșiă Corlatele de pe Crasna, tótă partea lui Dumitrașco feciorul lui Vasilie Bărbosul și a femeii sale Dochii arătându Ioniță sin Lucăciói, unū zapisă, de dania de la acelu Dumitrașco Bărbosul, și de la femeea sa Dochia, din vlet 7199 și cu iscăliturile a mulți boeri mari și mici, scriindă și mărturisindă, într'acelu zapisă, pe cum Dumitrașco sin Vasili Bărbosul și cu femeea sa Dochia de bună voia loră, aū dată danie tótă partea loră, de moșiă dintr'ace siliște, de mai susă numită, și cu vad de móră în Dolhasca, și din totă loculă, aū dată lui Michaiu ce aū fost logofătă al treile, și jupănesei sale Sandii, și pe acelu zapisă acmu Ioniță sin Lucăcióe, trage ca săși stăpânească moșiia iară Călugării, dela Mănăstirea Brădicesci așe dederă samă, că adevărată, acelu Dumitrașco, sin Vasili Bărbosul înteiū aū fostă dată danie, acea moșiia lui Michailu Logofet : dar apoi, pe urmă acelu, Dumitrașco sin Vasili, Bărbosul de iznóvă, aū făcută altă danie de aū dată totă acea moșiă răposatului Vlădicăi Varlaam, carelea aū fostă acolo la Brădicesci, precum niaū aretată Călugării, și zapisă de Daniă, dela Dumitrașco sin Vasilie Bărbosul, făcută mai pe urmă, de câtă zapisulă ce aū fostă dată, lui Michail Logofetă : scriindă și mărturisindă : întracel zapisă, cum acelu Dumitrașco, Bărbosul, mai înainte aū fostă dată acea moșiie de mai susă, numită, lui Michail Logofetulă, dar apoi pe urmă neavendă, nici o socotință,

dela Michăil Logofătulŭ : aŭ socotitŭ și aŭ datŭ acea moșie de mai susŭ numită, toată, parte lui și a fâmei sali câtă se va alege, aŭ datŭ Sfinții sali Părintelui Vlădicăi lui Varlaam, pentru multă socotință și grijă având despre Sfinția sa. Și după zapisŭ de daniile ce neaŭ arătate, Călugării, dela acelu Dumitrașco Bărbosulŭ, încă niaŭ mai arătatŭ și o mărturie dela Popa Tofan din Podoleni, care Preutŭ iaŭ fostŭ Duhovnicŭ, acelu omŭ lui Dumitrașco Bărbosulŭ, și saŭ tēplatŭ, la mōrte alui Dumitrașco, și totŭ întracestŭ chipŭ aŭ mărturisitŭ la moarte lui, cum că mai înainte aŭ fostŭ datŭ lui Michăil logofătulŭ acea moșia iară apoi pe urmă neavēndŭ elŭ nici o socotință, despre Michăilă saŭ socotitŭ de aŭ datŭ acea moșia Părintelui Varlaam, pentru căci Sfinția sa laŭ îmbrăcatŭ, și laŭ grijitŭ, și multă socotință aŭ avutŭ. Pentru aceea daca amŭ vēdutŭ că dania Monastirei este mai pe urmă, și adevērinduse că este adevărata daniă pe zapis de daniă și pe mărturia ce ni aŭ arătatŭ, amŭ socotit Domnie me, împreună cu totŭ sfatulŭ nostru, că celce dă volnicŭ este, a lua iar înapoi, ce aflāndusă, saŭ datŭ, acea moșia dania mai pe urmă Mănăstirei, așa amŭ judecatŭ ca să țiă Călugării moșia cu totŭ venitulŭ pe câtŭ le serie zapisulŭ iară Lucăciōia Cluceroia și fii Dumisali, să nu se amestice, că iam datŭ rēmași din tōtă judeca'a, și le saŭ luatŭ și zapisulŭ, acelu ceaŭ avutŭ de dania de la mâna lorŭ, că dania acea de pe urmă să ține în samă, și de această pîră, să nu se mai pîrască, peste cartea Domniei mele. vlét 7231. Iuliu 12." (Cond. B. f. 59—60).

Anul 1725 Din acestŭ anŭ, Noemvrie 2 se găsește o carte a Domnului Răcoviță, prin carea însărcinează pe Episcopulŭ Iorestŭ și pe Cîrste Iamandi vtori păharnicŭ

de a cerceta o c^{er}tă re^șeșescă dela Cîrligați. (Docum. Cîrligașilor). La 28 Iuniu Iorestu, împreună cu Calistru alu Rădăușiloru, assistă ca marturi la actulu de danie ce a făcutu Mitropoliei Monachia Seraphima Silionesa. (Conдика Documentelorū Mitropoliei f. 834—835).

Anul 1727. La începutulu anulu acestuia t^omna, Grigorie Ghica a succesu în Domniă lu Michaiu Racovișă. Iorestu se r^ogă Domnulu celui nou a i confirma și elu aședem^{en}tulu datu de Racovișă pentru viele lăstate în paragină. Ghica conv^ocă Divanulu și renoesce acelu aședem^{en}tulu prin cartea sea din 23 Ianuariu. (Cond. III. f. 48). Episcopatulū lu Iorestu încur^{en}dū după ac^{es}ta s'a finitū; căci în anulū următoriu se găsesc unū altulu pe scaunulu Hușiloru. Iorestu pre cătū cunoscū până acum, nu se vede să fi trecutū dela Huși la altă Episcopie. De unde putemū închia, că seū a muritū în Huși, seū a paretisitū.

XXII. GEDEON II.

Anul 1728. Lu Iorestu a succesu Gedeon alu II-le. La 20 Maiu ilū g^asimū asist^{an}dū la o învoelă făcută între nisce re^șeși din Leosci (Docum. Leoscilor). Gedeon, precum se vede din Sinodiculu Episcopiei, a fostu cu metania din Monastirea Secului. Ac^{es}ta o adeveresce și Starețulu Gerasim, în Istoria sea despre Monastirile Neamțul și Seculu (fila 6, din dosū).

Anulū 1729. In hotăr^{ir}ea dată de Mitropolitul Gedeon și cu Episcopii în questia supunerii Monăstirei Brădicesciloru la Episcopia de Huși, se dice la flinitū, că Episcopulu, pe temeulu acelei hotăr^{ir}i bisericesci, să și sc^otă chrysovū Domnescū. Inși unū asemenea chrysovū

nu se găsește între documentele Episcopiei până la anul acesta. Episcopul Gedeon se vede, că întâmpina ore care opozițiunii din partea călugărilor—rude ale lui Varlaam, din Mănăstirea Brădicescî, cari tindeau a dispune de averea ei, ca de a lor, în puterea dritului imaginaru de clironomi ai lui Varlaam. Acesta a silitu pe Gedeon a cere la Domnul Ghica Vodă carte domnescă, întăritore drepturilor Episcopiei asupra acelei Monastiri, și la 22 Apriliu dobândește o asemenea carte, a căriea cuprindere este 1) că Varlaam a fost lăsatu acea monăstire, după mórtea sea, în stăpînirea ore-căroru călugărași din neamul seî, la care stăpînire s'aũ amestecatũ și alte persóne, și așa s'aũ prăpăditũ și răsipitũ totũ avutul acei Monastiri. 2) Domnul pentru aceea o dă în séma Episcopului Gedeon, ca să fiă Mitocũ alũ Episcopiei. Inșă pe călugăriu din némulũ lui Varlaam să nu i alunge, ei să i adăpostescă acolo și de acum înainte. (Cond. B. f. 7).

Anul 1732. O parte de reșeși de la Bunescî pretind de la Brădicescî nisce reșeși cumpărate de Varlaam Episcopul de Huși, în Bunescî. Cérta s'a tratatũ la Domniă. Nicanor Egumenul Brădicescilorũ a arătatũ cărțile de cumpărătură și de întărituri domnesci, și de judecări, prin care s'a constatatũ nu odată drepturile lui Varlaam asupra acelorũ reșeși în mărime de 105 pămênturi. Reșeși aũ remasũ învinși. Grigorie Ghica prin cartea sea din 9 Octomvriũ, descriind procesul acesta, confirmă din nou dreptulũ Brădicescilorũ asupra acelorũ pămênturi din Bunescî. (Cond. B. f. 94, 95),

Totũ atuncî Nicanor s'a maî judecatũ cu reșeși Brădicescî din Vrăbieni, cari pretindeau o jumătate din satulũ Brădicescî. Inșă Nicanor a aretatũ ispisocul domnescũ, prin care s'a constatat că tótã acea parte de locũ

era seú cumpărată de Variaam, seú dănuită lui de re-
deş. Judecata éráşi a datú dreptate Egumenului. Vedí
cartea lui Grigorie Ghica, dată tot la 9 Octomyrii. (Cond.
A. f. 8. 9.)

Anul 1733. Grigorie Ghica Voevod, în anulú de pe
urmă alú Domniei, negreşitú, că după mijlocirea lui Ge-
deon, la 4 April renoesce aşedeméntul Episcopiei pentru
posluşniciei, şi totúodată arată că Episcopia încă nu se
restaurase cu desevíşire din sărăcia la carea o adusese
prădele din trecutú. Iată cuvintele chrysovului:

„Insciinţare facemú cu acéstă carte a Domniei miale
tuturorú cui să cade a sei pentru sfânta Episcopie a Hu-
şilorú că iată acéstă Episcopiă fiindú la acela locú înprej-
ma oştilorú în vreamile de răscóle mai în trecuţií aní
precumú înţelegemú aú fostú arsú de prăđi câtú aú fostú
reماسú numai peatra Şi Domnií cíaú fostú naiute de noi
vedíndú acestú scaunú la risipă şi ca să uu se stingă
pomana Domnilor celor bătrâni şi ctitorilorú celorú vechi
aú făcut ş'aú tocmít de isnóvă cele cíaú trebuit cumú şi
Domaia mea am întăritú cu celi ce maú datú mâna —
Dar încă nici până acmu în starea ei precum aú fostú
mai înaiute n'aú venitú avéndú multe trebuinţele ei Ce vė-
đíndú Domnia mea neajunsurile sfíntei Episcopii, şi pen-
tru întărirea — ei Pentru ca să avemú şi noi vecínica
pomenire şi uşurínţa păcatelorú nóstre Am socotítú şi
după testamenturí vechi de milă cíaú avut şi dela alţi
Domni“... (Urméză aşedeméntulú pentru scutelnici, ca
şi în cele de mai înainte. Originalu Cond. I. f. 23. co-
pia: Cond. A. f. 73, 74).

Insemnare. Arderea Episcopiei, de carea aici
se amintesce, este acea de sub Dimitrie Cantimir,
1711. Domnií, de care se đice aici că aú restítu-

itū Episcopia după ardere sūntū: Nicolaiū Mavrocordatū și Michaiū Racoviță în 3-a Domniă.

Gedeon se jeluesce lui Ghica, asupra dregătorilorū din Huși, că tragū la dările domnesci pe scutelniciū Episcopiei. La 7 Aprilii Domnulū dă ordinū de a se lăsa în pace scutelniciū Episcopiei. Schimbându-se Domnia, Gedeon capătă la 6 Maiū o carte domnescă de la noulū Domnū Constantin Mavrocordatū, prin carea se îndrituesce ași aduce 10 ómenī streinī și îi scutesce de dări (Cond. III. f. 49, 51).

Anul 1734. Constantin Mavrocordatū, la 9 Ianuariū, în vederea sărăciei Episcopiei, îi chărădesce anualū pentru tot-dea-una câte 4 oca untdelemnū și o litră de thămliă, de la vama cea mare domnescă (Cond. III. f. 53).

În Condiia I. f. 24, 25, se păstrădă unū chrysovū din acestū anū cu data 30 Maiū, prin care Domnulū Constantin Mavrocordatū scutesce pe preoți de dabilele țerei. Estragemū cuprinderea întregului chrysovū, ca dovadă despre privirile fôrte favorabile ale acestui Domnū asupra Preoției, și tot-o-dată prea creștine, din punctulū de vedere dogmaticū, și moralū.

1). Domnulū C. Mavrocordatū începe chrysovulū seū cu înălținea morală a servirei preoțesci. Acastă înălțime elū o privesce, din partea dogmatică, ca o consacrare spre servirea lui Dumneđeū cea mare și înaltă, prin carea se produce și se susține chrestinismulū; ca mijlocire între Dumneđeū și ómenī; ca apropiere între cele ceresci și cele pămîntesci:(*) „De vremea ce ceata cea de cinste a preoției, dice elū, ca unū lucru ce iaste chărăditū și plăcutū ni Dumneđeū. și prin rostul împăratului. și pruo-

(*) Chrysovulū se începe cu obiėnuitulū titlu domnescū: „Noi Constantin Nicolai Voevod Bojio Milostio gospodar zemli Moldavscoi. Iată dar...

rocului. să cinstesce dicându : multă amă cinsită pre cei ce'i iubesci tu Dómne. Pentru că după adevărú. acește suntú. cei ce să apropie. de lumina ce neapropiatí. adecí preoții lui Dumneđeú. care celi mai de tainí sfinte învrednicindusí. a întra. și sfinteli. celi fără de singe. a Jertvi. și mai vartosú că totú nărodulú chreșinescú prin sfinteli lorú rugí. cătră Mântuitoriulú nostru alcătuescú* și în tóte đilele necontenitú. pre cel multú miostivú Dumneđeú. cătră ertarea greșielilor nóstrea a ímolândi. sintú rugători. și mijlocitori*“

2). De la acéstă mărime a servirei. ce facú Preoții în omenire. Domnulú Mavrocordatú deduce închăre generală că și chreșinií suntú datorí a păstra cătră preoții unú simțú de recunoșcință și a le rěsplăti óre-cum prin binefaceri, și prin aceea a'í pune în pozițiune. ca ei în totul să fie devotați înaltei și mântuitoarei chiámării a lorú. pentru progresulú chreștinătății și al lumii întregi.

„Ce dară pe unii. cari s'aú învrednicitú. acestú slujbe. cum să nu se cađă după dreptate. ca pe nisce slujitori a'í lui iubiți și tainelorú sfintelorú nóstre Bsericesci poslușnici. cu totú felulú de cinste. cu daruri. și cu faceri de bine să'í ocrotimú. și să'í odihnimú* și în totú chipulú să purtămú grije. pentru a lor bună stae* Pentru ca fiindú ei apărați. de cătră tóte lumescile împrejmuirí. să se afle întru ne supărarea. și cu totú să se apropia lângí viulú Dumneđeulú. și să slujasci cu ferbinte și sirguitoarii duchú. rugînduse pentru pacea. și sufleteasca mântuire. a tuturorú pravoslavnicilorú chreștini. și pentru pace a tóti lumea*.“

3). Din acéstă considerațiune și Domnulú Constantinú Mavrocordatú s'a îndemnatú a scuti de greutate. dăjdie-

loru pe Preoți și Diaconî, care dăjdie le plătiau ei până atunci la vistirie de două ori pe an, împreună cu lăcuiitorii birnicî. Arată că această dispozițiune se făcuse și de cătră reposatul părintele se, Domnul Nicolaiu Mavrocordat, carele și dăduse chrisovă în acestu casu. Dar se vede că nu se aplicase până acum, căci Domnul Constantin vorbește despre această scutire ca despre o măsură nouă a sea, pre carea discoperindu o Mitropolitulu, Episcopilor și Boerilor, toți o au aprobat și s'au bucurat de ea. „Ce dară și Domnia mea den vreme ce cu mila lui Dumneșeu, și sorșulu obladuirii pravoslavnică țerei aceștia amă luat — socotindă toate aceste. duple cum însuși Dumneșeu (*) cu Sfântu darul se. Pentru ceta preoțescă, carele să află, și să va afla. în totă de Dumneșeu fericit țara aceasta, și pentru căti cinste și evlavie are întru ei cu darul se. (Căci ai lui Dumneșeu Slujitori sunt). Amă socotit chemândă cătră ajutoriă mâna ce dintrun nălțime. Ca cu agiutorință, și obștască facere de bine să miluesc. de suptă greulă dăjdilor scoțindu'i, pentru că lucru necuviosu iaste, și mai vartos nedreptu. cinul preoțescă să fie supusă dăjdilor. și supărași de mâna mirenilor. cerșindule dăjdi pre an. căroră mai multă după dreptate. să cade. dela noi să ıea. după cum și Sfânta Scriptură ȃice. iară nu să și dea. Aceasta dară ca unu lucru plăcutu lui Dumneșeu, și iubit, pentru că cinstea ce să face. cătră cei de Dumneșeu iubiți. cătră însuși stăpănulă să face, și pentru aceste cu dreptate aflând. și reposatul pururea întru pomenire Părintele Domni mele. Nicolae Alixandru Voevoda, cinul Preo-

(*) Aici chrisovulă este arsă. Această arsătură a nimicită câteva cuvinte în doue linii.

țescă, cu chrysovă de dajde iaă fostă iertată. care a-
ceastă socotélă îndată cîmă descoperit' o atăta Sfinției sale
Părintelui Mitropolitului. ală nostru pre cinstitu duhov-
nicescu Părinte, câtă și (de Dumneșeu iubită^(*)) orilor,
Episcopii ținuturilor. și tuturor cinstițiilor. și credin-
cioșilor boiarilor Domnii meale, nu numai că au lăudat
acestă lucru plăcută lui Dumneșeu. și toți bucurănduse,
ce încă și. după cum să cadea, ca cu ună glasă au mul-
țămîtă. cunoscăndă lucru foarte cu cale. ca preoții și
slujitorii lui Dumneșeu. de suptă jugulă dăjdilor viste-
rii să se mântuiescă* Pentru aceea dară pre acestă ală
nostră domnescă chrysovu. aședăndă hotărîmă. ca de a-
cumă înainte ceata bisericească din toată țera Moldova-
chie. carei da de daori întrună ană dajde la visterie. să
fie de totă nesupărați. Atăta preoții. câtă și ierodiaconii.
nici-de-cumă. să nu se bântuiescă cerșindule dajde. ci să
fie slobodi de biră în veci* ca să poată ruga pre Dum-
neșeu celă milostivă și să slujască lui. cu osărdie. pre
bine cunoscăndă. și aceasta. că ce această milă. și către
dînșii. facere de bine. îi are îndatoriți a se ruga totă-
dea-una, și neconținută. pentru această de Dumneșeu.
păzită țeră. pentru noi. și pentru toți boiarii. și nărodulă
acesta* Pentru aceea dară amă eugetată aciasta. ca după
cum noi de ce mai susă numită dajde. pe dînșii iamă
ertată. așe și ei cătră Dumneșeu mai cu căldură. ru-
găndusă. iartare greșalilor năstre dela mila imperatului
cerescă. să cîră resplătindă facerii de bine.“

4). Domnulă C. Mavrocordată arată calitățile morale,
cu care trebuie a fi înzăstrați preoții, și întoarcă luarea-
aminte a Mitropolitului și a Episcopilor ca să nu chiro-
tonisască de câtă persone vrednice de acestă înaltă chiă-

(*) Și aici este o spărtură. cuvintele din parintesă se presupună.

mare, fără hatîră saŭ alte motive lăaturali, prin care se înjosese Preoția ; amenințîndu'î pentru urmare contrară cu înfricoșata judecată a lui Dumneșeu :

„Și voimă dară. și noi (ca preoți) cu cinste. și fără de prihană să petreacă, pildă făcînduse celorlalți. întru bune fapte. fără de preget. și sirguitori să fie cătră să-vârșire tuturor bisericescilor slujbe, nestrămînduse. din orașu în orașu. și a sta în locuri fără biserici. ca să fie îndestulați. pe la lăcașile și orașele lor. îndireptîndu cuvîntul adevărului. că și poruncimă Domnia mea. și aceasta. ca nu fiiște cum să se chirotonească preoți, cé cându sori (*) i trebuie atuncia să se chirotonească. însă după porunca Sfîntei pravile. bisericesei. Socotîndu ca să fie vrednici întru viață cinstită. fără defăimare. să scie carte să fie slujiți. și pedepsiți întru bună petrecerea. pentru că curați trebuie să fie cei ce să apropie di cele prea curate. și această purtare de grijă să aibă. pre sfințitul Mitropolit. carele după vremi să va întempla a fi. împreună cu iubitorii de Dumneșeu Episcopii ținuturilor, cari în totu chipul să se nevoească. Socotîndu că ochiul lui Dumneșeu celu neadormit, ia aminte. și tôte cele ascunse le vedea,* și așe după cum mai susu amă șisă, cându să va cădea. să preoțescă. pre cei vrednici, însă nu cu hatără. saŭ cu altu feliu de pricini, după graiul Dumneșeescă ce șice. la Sfînta Evanghelie. nu dați Sfînta căinilor. nici yersați mîrgăritariul vostru înainte porcilor. ce deșertîndu mirul celu Sfîntu în vasă curate. ca o bună mirăzmă, să'î aducă cătră viul Dumneșeu, adecî curați fără prihană, și cu totu feliu de fapte bune împodobiți. Ca priimidu Dumneșeu Sfinteli lor Slujbe să trimiță din lăcașul lui

(*) Spărtură.

celu Sfântu întru oraşulă acesta şi întru totă ţara. şi tuturor boiarilor şi supuşilor pace. şi totu binele desăvârşit, şi cei mai mari ai Bisericeî. la toate aceste aşe se urmédă, sciindû cu adevăratu. că la dua înfricoşatulu giudeţu. de voru face într'altu chipu vor da samî înainte nefăţarniculu giudecătoria, şi stăpânulu nostru, Is. Hs.* Pre curatulu Archiereu*.

5). In fine Domnul C. Mavrocordatû, adresându se către fitorii Domni ai ţerii, îi îndemnă ca să nu strice această dispoziţiune a sea pentru scutirea de biru a tagmei preoţesci, ci mai virtosu să o păzescă cu nestrămutare în veci, pentru a'şi atrage bine-cuvântarea lui Dumneđu asupra le, şi a scăpa de osînda ameninţătoare celor ce aru cuteza a impune dinnoû biru asupra preoţimeî: „Ce dară pentru acestu lucru plăcutu lui Dumneđu poftimû Domnia mea şi pre Domnii cei carei în urma noastră oru veni în scaunulu ţerei aceştie, precum noi chrysovele. care amû găsitû făcute. de cei înainte. pravoslavnicii Domni, le amû înoitû. şi nestrămutate le amû păzitû. aşa şi Domnia lorû găsindû acestu chrysovalu nostru. de această milă. a cinulu preoţescû. îndemnamû. şi poftimû. ca toate câte să cuprindû întrênsulu, să le întărescă. şi să le adevereze neîngăduindû. nici într'unu chipu. a să strica. şi a să părăsi mila aceasta* ce mai virtosu. cu cugetu plăcutu lui Dumneđu, să se silească la această facere de bine, cătră preuţi să rămâi în veci neclătitu, şi nestrămutatû, să nu să calce acestu lucru plăcutu lui Dumneđu* ce dară întărindû aceste după cum saû dîsu mai susû, ne îndoitu în veci. voru avea pre blândû. pre stăpânulu Christosu, şi pre ai lui posluşnicii fierbinţi mijlocitorî. Şi cătră dînsulu rugătorî, şi stăpînia-lorû va fi pacinică, şi neclătitî. Iară

de voru urma într'altu chipu (care Dumneđeū să feréscă să nu să întâmple) și iarăși de iznóví pe preoți suptu sarcina birului îi voru supune, și necăjindu'i le vor cere dajde. Atunci ei suspinându voru striga. către Stăpănulú Christos. și ascultându pre dênșii. să va mâhni (că ai lui slujitori sântu) și cine va suferi pentru că înfricoșatú lucru iaste. a întra cineva. în mâna Domnului, precum ție prea Sfântulú Pavelú Apostolulú. di cei ce să ating de Dumneđeū* Pentru acea earăși poffimú. și rugămú cu dragoste Dumneđeesci și creștineasci. ca nimene dintru cei din urma nóstră. Domni să nu să abatá a strámuta. aceste. care noí. cu mila lui Dumneđeū bine le amú orânduitú. pentru care saú făcutú. și saú întăritú acestú alú nostru Domnescú chrysovú, în anulú alú doile. alú Domniú nóstre* u Ias vlet 7242 (1734) Maiú 30.“

(Iscălitura domnescă. Pecetea).

Insemnare. Din chrisovulú lui Grigorie Ghica datú în a treia Domniá pentru scóle, aflámú că până la ántéia lui Domniá Preoții plátéu pe anú la vistirie câte patru galbeni. Ghica aú redusú darea lorú la unú galbenú pe anú, și aceea—pentru ținerea scólelorú: Constantin Mavrocordatú prin chrysovulú de mai susú a scutitú pe Preuți și de acea dare, puindú ținerea scólelorú în sarcina funcționariilorú. Insa Ghica în a treia Domniá, vădéndú că boerii se supára de acea dare, și scólele se paralizaú din lipsa de mijlóce, iarăși a pusú dajdea pe Preuți și Diaconi câte unú galbenú pe anú pentru ținerea Scólelorú (Uric. part. II. f. 59. 60.)

În anulú acesta 1734 se finesce Episcopatulú lui Geleon la Huși. Din Istoria Monăstirei Neamțulú și Seculú se vede că acestú Episcopú a făcutú Schitulú Sichăstria

Seculul (f. 6.) Gedeon a trecut la altă Episcopie; căci în anul 1736 îl găsim la Romanu.

XXIII. VARLAAM II.

Luț Gedeon a succes la Episcopat *Varlaam II-le* dintre monachii Monastirii Némțului, după arătarea Sinodicului.. Se pare că elu a fostu Egumenu la Monastirea Némțului Celu puținu între Igumenii acei monastiri se găsesce un Varlaam, carele a igumenitu de la 1716 până la 1720. Dacă acestu igumenu este tot o persónă cu Varlaam al Hușilor: atunci trebue a presupune, că elu a trăit ca la 15 anī ca ex-Egumenu, până ce s'a făcutu Episcopu la Huși.

Anul 1735. In o carte domnescă a luț Constantin Mavrocordatū, dată din acestu anū, Genarie 30, pentru o danie, se dice, că a venitū la Divanu sfinția sea kyr Varlaam Episcopulu de Huși. Inșă Episcopatulū luț Varlaam în Huși a fostu forțe scurtu; căci totu în acestu anū, la 6 Martie, Varlaam se găsesce subscrisu ca Episcopu de Rădăuți, în actulu prin care Beizadé Grigorașu închină Mitropoliei Monastirea Mavromolulu din Galați. Iară împreună cu elu adeveresce acelu actū Episcopulu de Roman Gedeon, și acelu de Huși Theophilu, succesorulu luț Varlaam (Cond. Mavromol. f. 6, 7.)

XXIV. THEOFILU.

Scaunulu Episcopalu de Huși s'a ocupatū de Theofilu, a căruia metanie, dupre Sinodicu, este Monastirea Némțului. Combinându arătarea starețulu Gerasim în Istoria Monastirilorū Némțulu și Seculu (f. 3), că la 1725 Theofilu era starețu la Monastirea Némțulu, putemū deduce

că Theofilu, care la 1735 s'a alesu Episcopu la Huși este același ce fusese starețu seú igumenu la Némțu. Cum că Theofilu era Episcopu la Huși în 1735, se vede din documentulu citatú mai susu, unde la 6 Mart. acestu Episcopu este subscrisu ca marturu; deaseminea dintr'o adeverință din acestu anu, datá la 19 Iuniu, în carea Martin Ungurul din Huși arată că a priimitu de la „Svinția sa Părintele Theofilu Episcopulu de Huși 38 de lei bani noi“, pentru o via ce o vënduse elú Mitropolitulu (Cond. III. f. 54).

Anul 1736. Domnulú Grigorie Ghica recomándá luí Theofilu cercetarea unei certe rașesci de la Bunesci (Documentele Bunescilor).

Anul 1737. Theofilu scóte de la Ghica Vodá o carte pentru apărarea scutelnicilorú din Crețesci de tóte dările, „numai la vremea chărtilorú să dea câte unú galbenú de omú.“ se porunceșce boerilorú Zlotași a'í lása în pace, precumú și Vel-căpitanulu de Fălciú, Părcălabilorú și Globnicilorú (Cond. III. f. 56).

Anul 1739 și 1740. Moldavia s'a ocupatú de oștile rusesci. Prade căzăcesci, turcesci și tătăresci în țerá. Cu acéstá ocașie dinnoú s'a prădatú Episcopia de avere până și de odájdiele bisericesci, precum se va vedea mai josú. în anulú 1740 Tătariú aú prădatú și Schitulú Brădicesci, și aú luatú până și c'rysóve, atátú de ale Monăstirei, câtú și de ale Episcopiei, ce erau asigurate acolo.

Anul 1741. După închiarea păcii și retragerea oștilorú streine, Episcopulu Theofilu, descriindú luí Vodá Ghica starea de miseriá, la carea prădăciunile de mai susú aú redusú Episcopia, cere mila și ajutoriulu luí, și mai alesú cere a i se da altú chrysovú pentru milele ce

făcuse elă cu Episcopia, fiindă că acelă dinainte l'ău răpită Tătarii ce aū prădată Schitulă Brădicescă, Domnulă Ghica, la 12 Septembrie, dă chrysovulă seū, în care descriindă suferințele Episcopiei, îi confirmă dreptulă pentru 20 scutelnici și pentru scutirea de dabile a o sumă de vite ce ar avea Episcopia. Reproducemă aici acestă chrysovă, ca documentă istorică, pentru cele întemplate în țeră în timpulă ocupațiunii rusescei din anii 1739 și 1740.

„Noi Grigorie Ghica Voevod, Bojiu Milostiu gospodar zemli MoldavSCOI. însciințare facemă tuturoră cuī se cade a sci de vreme ce Svintele Monastiri, și Bisiarici ce sântă zădite de fericitii Domni și de alți iubitori de lăcașuri Dumneșesci, nu potă a să chivernisi: fără mila Domniloră: și mai virtosă, că și însuși Dumneșeu Ziditoriul a toată făptura așia aū tocmită pentru Svintele Besiarici, prin carele să săvêșescă, Svintele rugă să nu să chivernisescă cu altă mijlocă: fără numai cu milostenie Pravoslavniciloră Creștini: Dreptă aceia dară precumă cu alte Mănăstiri, multe mile, amă făcută: cum arată chrysovele năstre socotitamă și pentru Svânta Episcopie a Hușiloră care Episcopie și mai dinainte vreme fiindă și mai slabă: de vinitulă ei, de cătă alte Episcopii: și mai virtosă că acmu în vreamile acestoră turburări căău fostă: saū întemplată de saū predată. de toate bucatele: și de tôte odăjdiile Bisiarice. de oștile ce saū petrecută pe acolo în susă și în giosă. fiindă drumă mare Turci. Tătari. Căzaci și alte limbă și remăindă Episcopie de tot, neput. nduse chivernisi: nici într'ună chipă. ca să să pôtă rēdica să ajungă, la stare ce să cade — am fostă făcută. Domnia mea. milă: ș'amă întărită cu ună chrysovă ală nostru: ca să aibă Svânta Episcopie a scuti o

samă de bucate, să nu de nemică pe bucatele acele ca dintru aceli bucati : să facă agiutorință : de chivernisélă. să cuprină : ceali trebuitori. Dară acmu niaŭ jeluitŭ Svinția Sa cinstitŭ părintele și rugătoriułŭ nostru kyr Theofil Episcopulu de Huși precum și acelu chrysov : alŭ nostru iarășŭ acmu mai pe urmă — în trecutulu anŭ — s'aŭ robitŭ de Tătară. denpreună cu altele căăŭ fostŭ mai remasŭ. dela Mănăstire dela Brădicescŭ — și rugânduŭ Svinția Sa Părintele Episcopulu : ca să nu rēdicămŭ aceeașŭ milă. căăŭ fostŭ avutŭ Episcopie dela noi ce ca să facemŭ iară mila aceea. namŭ îngăduit Domnia mea a să părăsi mila noastră deasupra Svintei Episcopii și sciindŭ noi că să află la mare lipsă intru tôte celi trebuitorē. dreptŭ aceea iarășŭ niam milostivitŭ Domnia mea cătră Svânta Episcopiea și iată că din osăbită mila noastră. iamŭ datŭ acestŭ chrysov : cu carile să aibă a scuti purure la vreme văcăritulu 100 vaci, cu boi : și 30 de cai, cu iape, și la vreme desiatinei și a goștenei 500 matce de desiatină : și 500 oi de goștină. pe aceste bucate pe tôte nici unŭ banŭ. să nu de, pentru că i amŭ iartatŭ Domnia mea ca să fie de chiverniseala Episcopii, Așjidere și pentru 20 liudi (*), cŭar afla Svinția Sa Părintele Episcopulu, ómenŭ streinŭ fără birŭ : și fără gŭlceavă — ca să fie poslușnicŭ. la Episcopiea iarășŭ m'am milostivitŭ. Domnia mea. și iamŭ iertatŭ pre acei ómenŭ. ca să aibă a da numai câte 1 ugru. la vreme chărtielorŭ. iară cu altele să nu să supere nici cu ciferturŭ, nici. cu chile, nici. cu ialoviță. nici cu boi împărătescŭ, nici. cu miare nici cu untŭ, nici cu podvođi. nici cu conace. nici cu altele cu nici unŭ feliu. intru toti să aibă bună pace — pentru ca să fie numai de poslușanie

(*) „Liudi“ Slavinesce însemnă : „oamenŭ.“

Svintei Episcopii. și dreptă aceea poruncimă Domnia mea. și Dumiloră vóstre boiară și voou. slujitoră. carei viți îmbla oră cu ce felă de slujbe la ținutulă Fălciului. toți să aveți a urma pentru acesti bucati. și pentru poslușnici. precum amă hotărîtă mai susă. nime nică cătă de puțină supărare să nu dați. că carei sar ispiți a face mai multă vală. unei ca aceia voră fi de mare certare. Așjidere și după a nóstră viață. și Domnia în urma nóstră pre cine va milui Domnulă Dumneđeă. cu domnia aceștei țeri : oră din fii nóstri oră din neamulă. nostru— saă dintr'altă neamă streină pohtimă pre luminați Domni ca să nu surpe acéstă milă. și întăritură a nóstră precumă nică noi n'amă stricată danile. și miluirele altoră luminați Domni — ce mai virtosă le amă întărită. Așe și Domnia loră vedëndă acestă chrysovă a Domniă meale. de acéstă milă : îi rugămă cu dragoste Dumneđăiască. ca să aibă a da și a milui, și a întări pentru a loră veacănica pomenire acésta scriemă. vleit 7249. Sept. 12.“ (Condica I. f. 26. reproduc și în Condica A. f. 74, 75).

Insemnare. Doue pasage din acestă chrysov cu deosebire atragă atențiunea : 1) „acum în vremea acestoră turburări cîă fostă.“ 2) „fiindă drumă mare“ pentru trecerea oștiloră în susă și în giosă.

1) Prin ecspresiunile cele d'ântăi chrysovulă negreșită face aluđiune la resbelulă declarată Porței otomane de Rusia, și întrarea oștiloră rusesă în Moldova sub generalulă Minich, în anulă 1739. Rușii aă bătută pe Turci aprópe de Chotină, și acéstă cetate a capitulată. De acolo Generalulă a venită și a ocupată Iași. unde parte din boeri, și în fruntea loră Mitropolitulă Antonie, s'aă dată în partea Rosiei. Inșă Domnulă Ghica, după ce mai întăi a luat parte la resbelă cu Turci în contra Rușiloră, s'aă retras peste Dunăre. Deaseminea și cea mai mare parte

a Moldovenilor sta într'ună prudentă rezervă, aducându-și aminte de funestele urmări ale alianței cu Rușii din timpul lui Cantemir. Acesta a infuriat pe Generalul Minich, în cât a dat ordin să se prade țera. Cu óstea rusescă erau și doi fii ai lui Antioch Cantemir, Dumitrașco și Constantin, cari aspiraū la Domnia țerii prin cucerirea ei de Rosia. Acestia se întreceau în prădarea țerii. Beizadea Dumitrașcu, cu rangul de Maior, a prădat țera de sus; era fratele seū, Beizadea Constantin, în rang de Brigadir, a prădat țera de gios. Totu despre acestu din urmă ne spune chronicarul Nicolcea, că a fostu rōnduitu de Minich cu óstea la Huși, ca să stea în calea Tătarilor. După încheierea păcii, Beizadea Constantin s'a dusu la Iași, ca să se consulte asupra purcederii oștilor din țeră; dar la Huși a lăsatu de strajă o parte de soldați. In lipsa lui aū năvălitu Tătarii și aū ucisū mai multu de trei sute de soldați Ruși (Let. II. f. 447—453. Șincăiu t. III. f. 295). In aceste vâlmășele a fostu prădată Episcopia de Huși, precum allude chrysovulu lui Ghica.

2). Calea ostirilor turcesci și tătăresci, în rebelele cu Polonii și Rușii, la Chotin și la Cameniță, era pe valea Prutului, ce se începe din giosu de Galați și trece în susu pe aprópe de Huși. In această cale, părți din urdiele cele nedescuplicate ale Turcilor, Tătarilor, etc. se abăteau pe la Huși, și prădaū totu ce nu apucase seū nu putuse ómenii ascunde. Din tradiție se spune, că predele, mai alesu ale Tătarilor, erau așa de desse și fără de veste la Huși, în cât Episcopii țineaū deapururea unū observatoru în clopotniță; și preste Prutu aveaū ómenii puși inadinsu, ca să dea semnalū îndată ce voru simți de năvălirea Tătarilor. Dându-se semnalul sciutū, se da alarmă cu tragerea clopotului, și atunci locuitorii din Huși, unii se retrăgeau în

pădure cu ceea ce aveau, alții se puneau în pozițiune de apărare. Hușii erau încungiurați de codri mari. Episcopii, în asemea incursiunii barbare, se aciunau, cu lucrurile cele mai însemnate, la Brădicesci. Inșă dela un timp Tătarii au nemerit și Brădicesci, precum vedem din chrysovul de mai sus.

În acestă ană 1741 Domnul Constantin Macrocordat, în a doua sea Domniă, în aședemântul se de administrare a țerei, între altele, pune ore-care regule și administrației bisericesci (Uricar. part. 4. f. 396—408). Ecstragemă din el pasagiul privitoriu la administrația bisericescă, fiind-că privesce și pe Episcopia de Huși.

„La Mitropolie și la trei Episcopii, cari voră fi să ăia cinul preoțescă, până nu să va face nu numai Diaconă, să pădăscă câtăva vreme, și să se învețe de obrađe învățate care voră fi rânduie de la păstorii norodului, nu numai cele trebuinciose ale pravoslaviei, care are trebuintă mare fiește care creștină ale sci, ci și cele ce sântă ale acestui sfântă cină preoțescă, adică, cum și în ce felii să cade a cârmui pre creștinii, fii loră cei sufletesci.

La Mitropolie și la Episcopii și la toate Monastirile s'au hotărîtă să fie Dascalii și copii la învățatură, fiește care după putința sa.

Mitropolitul și Episcopii la Eparchiele loră pe la țirguri și pe la sate mari să așede preoți de ispravă, să înveță copii și întăeasă dată să'i învețe ruga și credința, adică cele 12 puncturi ale chreștinătății ce să cuprindă la *Veroio*, adică creș întru unul Dumneșeu, și cele 7 taïne ale Bisericei, și cele privitoare la Dumneșeu, și aceste, nefindă osteneală multă să le învețe pe înțelesă, se li se de.... și să'i învețe a scrie.

Călugării să nu şadă nici de cum pela alte locuri pin casăle lor, ci toţi pela Monastire să şadă.

Călugării nici decum să nu se facă fără scirea Mitropolitului.

Şi de vreme ce Călugării, lăsinduse de ale lumei, să se ducă la Monastiri ca săşi păzască ruga ei să nu fie văcarî, aŭ prisăcarî, aŭ păcurarî, şi alte ca aceste.

Egumenii fără cale să nu se schimbe, ci să fie până la mórtea sa, dar cându va avea vro pricină, cu mare cercare să se dovedéscă şi însorîsŭ dânduse, să se lip-sască.

Egumenii dela nimene altulŭ să nu se aleagă, ci cu scrisoare dela Călugării Mănăstirei aceea să se aleagă a fi Egumeni, dar cându nu se va afla cu bună dovadă omŭ vrednicŭ din Monastirea lorŭ, atunci să se aleagă de aiure.

A fieşte cărué venitŭ şi cheltuélă la vremea sa să se arăte în scrisŭ la soborulŭ Mănăstirei şi fiindŭ cu cale priimitŭ să se iscălească cu toţi, de vreme ce toţi aŭ parte la adaosulŭ şi folosulŭ Mănăstirei." (pag. 400—402).

Anul 1742. La 23 Ghenarie Theofil capétă dela noul Domnŭ Constantin Mavrocordatŭ unŭ chrysovŭ, prin-care se confirmă tóte driturile Episcopiei date de Domniŭ cei mai dinainte pe Moşiele ei; anume: Episcopulŭ să pue Vornici prin satele séle; ómenii să asculte de Episcopie, orî de ce tréptă şi bréslă ar fi cei ce locuescŭ pe acele moşii; Episcopulŭ să ia dejmă din tóte dupre vechinlŭ obiceiu; ómenii pe cariŭ 'i aŭ apucatŭ baniŭ stéguluiŭ pe acele moşii nu aŭ voiă a se strămuta. (Cond. I. f. 64).

Anul 1743. Theofil ia parte împreună cu Mitropolitulŭ Nichifor, cu Gedeon Episcopulŭ de Romanŭ şi cu Varlaam Episcopulŭ de Rădăuţi, la Divanulŭ ũ-

nutu în Iași, la ocazia venirii Patriarhului de Ierusalim Partenie, și la care se face unu nou aședemântu de scutelă Monastiriloru Sfântului Mormântu, și i se reînchină patru Monastiri: Probota, Tazlăul, Cașinul și Soveja, pe care Patriarhulu Dosotheiu renunțase a purta grijă de ele, pentru că erau sărace; dar acum se restabilise sub Igumeni români din țeră. Tóte aceste sânt ecspuse cu deamănuntulu în chrysovulu lui Constantin Mavrocordat, datu la acéstă ocașie (Uricar. part. I-a, f. 49—55).

Domnul C. Mavrocordat însărcinéză pe Theofil, împreună cu vel Căpitanulu de Codru, și cu Ispravniculu ținutulu Fălciulu a pune la cale o cértă redeșescă.

Cu finitulu anulu acestuia, séu în celu următoriu, se finesce și Episcopatulul lui Theofil la Huși. Elu a trecut la altă Episcopie; căci după anul 1742 ilu găsimu trecut în lista Episcopiloru de Roman, unde a episcopitu până la 1747. Ca Episcopu de Romanu, duple arătarea Starețulu Gerasim, în Istoria Monastiriloru Neamțulu și Seculu (f. 3), a făcutu zidiulu împregiurulu Monastirei Némțulu și unu rândú de chili. La Huși s'a alesu:

XXV. IEROTHEIU.

Ierotheiu, după arătarea Sinodiculu, era cu metania dela Putna. Elu la 27 Iuliu, anul 1744 era deja Episcopu, precum se vede din cartea domnescă a lui Ioan Mavrocordat, ce pórtă acésta dată, și este scósă de acestu Episcopu, pentru apărarea de împresurare a Moșiei Toporulu, proprietate a Episcopiei (Documentele Toporulu). Totu în acestu an, la Avgust 17, s'aú scosu dela Domnie hotarnici pentru moșia Căcăcerii, — totu la ți-

nutul Lăpuşnei, unde este și Toporul. (Cond. A. f. 102).

Anul 1745. La 10 Ianuariu Domnul Ioan Mavrocordat dă Episcopiei dritu a'și căuta și aduce 10 ómenș din țerele vecine, pentru serviulul Episcopiei, și îi scutesce de *banii pecetiloru*, de și „peceți să vor da și acestora, ca și la altă țară, dar banii pecetiloru li se vor rēdica dela visteria.“ (Condica III. f. 66).

La 24 Apriliu Ierotheiū scóte carte domnescă dela același Domnū, prin carea se înputernicesce Episcopia a lua dejmă din viele ce se aflaū pe proprietatea ei; érá vedrariloru se ordină a nu se amesteca. (Condica III. f. 67). La Iuniu 2, capetă mărturiă dela Ispravnicul de Fălciū întru unū procesū ce avea Episcopia cu redeşii de Bunesci. (Documentele Bunesciloru). La 10 Iuniu a cerut și a dobânditū dela Domniă a se orândui Ștefanū Ruset Ispravnicul de Vasluiū — cercetătoriu la fața loculuī în procesulū ce intentase Episcopiei nisce redeşii pentru 100 de pământuri din Bunesci, cumpérate de Varlaam. Ispravnicul a găsitū stăpânirea Episcopiei basată pe documente puternice, și s'a pronunțatū contra pretențiunei redeşiloru. (Condica B. f. 117, 118).

Anul 1746. Ierotheiū scóte de la Ioan Mavrocordatū carte înputernicitoare de a face cercetare séu revidiune prin ținuturile Eparchiei. Acestū feliu de cărți erau neapărate în eeserciulul revisoruluī, care dupre obiceiulū timpuluī de atunci pedepsia pe culpabili, îi globia, îi închidea. Se înțelege, că avea nevoiă de autorisațiune domnescă, spre a nu întâmpina opoșiune mai alesū pe la sate boeresci și monastiresci. Reproducem și acéstă carte domnescă carea ne arată mai îndetail sfera jndecății Bisericesci, și modulū cumū se eesercita ea pe atunci.

„Noi Ioan Nicolai Voevod Boj. Milost. gospodar Zemli

Moldavscii. Datam carte Domniei mele cinstit părintelu și rugătorului nostru Svinții Sale kyr Erothei, Episcopul de Huși, și pe cine va trimite. să fie volnicu. cu carte Domnii mele a cerca în Eparchiele Svinții Sale. Pentru călugări și călugărițe și pentru Preuți și Diaconi mireneasci — și pentru feciori holtei seú fetele loru mare și totu clirosulu Besearicii carei sintu necăsătoriți — și iarăși să mai cerce pentru cumătrii și cuscrii și cununii. și pentru sânge amestecat. și pentru cei ce șad ne cununați și pentru toate care să facu afară de leage și din văjătura Sfintei pravile — și pe unde s'ari afla greșele ca aceste, orî pe la Mănăstiri orî pin sate domnesci orî boeresci, orî călugăresci pre toți să aibă a'i giudeca, și a'i certa. și a'i canoni pe fiește care cu sfânta pravilă Iară alți nime să n'aibă treabă cu unii ca aceștie ce serie mai susu. nici a'i giudeca nici a'i globi. nici boerii. nici ispravnicii de pre la ținuturi. nici părcălabi nici șugubinari, nici slugi boeresci. nici nemesnici părcălăbesci. Ce numai Sfinția sa Episcopulu va ave treabă cu dênșii — de vream că pentru unii ca aceștie poruncese Sfânta pravilă se nu se giudice cu giudețu mirenescu. Ce să se giudece cu giudețu sufletescu. Fără numai de sari tîmpla mórte de omu saú furtușagú aceste să vor căuta cu giudecata Divanului domnescu. și nime să nu ste împotriva cărții Domnii mele. Vlétó 7254." (Cond. III. f. 68).

Călugărulú Luchian din Armășeni dăruiese Episcopiei 4 pogoane de viă, cu casă și livadă și cu partea lui din câmpu, ce i se va veni la împărțelă cu alții (Cond. B. f. 83).

Luchian asigură dania sea în următoriu modu : „Iar care sar scula din neamul meu, saú sar ispiti să stricea, această danie să fie ne ertat de Domnulú Dumneđu, și

de Maica Precistă, și de 12 apostoli, și de 318 părinți cari au fost la Sfântul Sobor la Nikea și de Sfinții părinți cari or fi Episcopi la Sfânta Episcopia Hușilor. Așijderea, și de un păcătos ca mine să fie ne ertat la Sfântul giudeț. Piatra, herul să se strice iar trupul acelu să rămie întreg, să dobândească cutremurul lui Cain, să aibă parte cu Daftan și Aviron, iar carea ar întâri această danie mea să fie ertați și blagosloviți, de toți Svinții părinți și de mine păcătosul, și la această danie să împlată mulți oameni. de cinste cari mai giosu s'au iscalitu: anume Părintelea Nicanul Egumenul ot Brădicesci și Protopopul Vasilachi ot Huși....“ Sermanul Luchian! El se temea numai de rude; dar nu ar fi putut crede, că va veni timpul, cându în genere oamenii nu vor mai respecta daniile făcute de bătrâni în folosul stabilimentelor religiose.

Anul 1747. Se recomandă de la Domniă lui Ierothei în mai multe rânduri a cerceta questiuni de neuniri între reșeși. Episcopul cercetază, și dă mărturi de cele constatate, pentru înaintarea proceselor la Divanul domnesc. In una din aceste mărturii pentru hotărul Volosenilor, Ierothei așa se ecsprimă despre sine: „Chemându înaintea Smereniei noastre aș mărturisitu înaintea Smereniei noastre.“

Monachul Nicodim, fratele lui Lucian, dăruiesce Episcopiei, prin Ierothei, reșesia lui din Armășeni. Intre alți marturi să aduce și „Erei Ioan Șerban protopop.“ (ibid.).

Anul 1748. Intre documentele cu data din anul acesta se găsesce un zăpisu prin care un Ioan face danie la Schitul Crețescii, partea sea din Siliștea Crețescii. Acestu Schitu se afla pe moșia numită cu același

nume. In zăpissă se dice că Schitulă era închinatū Epis copiei, și se amintesse numele lui Ierotheiū.

Ierotheiū a luatū parte, împreună cu Mitropolitulū Nichiforū, cu Iacov Episcopulū Rădăuților și cu Ioanichie Episcopulū Romanulū, la adunarea convocată în acestū anū de Domnulū Grigorie Ghica, la carea s'a făcutū aședământū pentru scólele din Moldova, precumū arată chrysovulū acestui Domnū, cu data 7256, Decembriū 25 (Veđi Uricar. part. I. f. 58—64*). Findū că regularea făcută atuncī pentru scóle privesce și pe Episcopii, socotimū a nu fi de prisosū a cita aici pasagiulū pentru scólele Episcopale. După ce legiuesce pentru scólele din Iași, chrysovulū dice: „Inșă socotinduse că unele ținuturi fiindū depărtate, nu potū ajunge toți locuitorii cu copii lorū la scólele dela Iași, și mai vîrtosū cei săraci fără putință, și pentru ca să cuprindă să se împărtășescă toți de acéstă milă, saū socotitū la trei Episcopi a țerii să se mai așede trei scóle slavenesci și romănesci, la trei Episcopi, la Roman și la Rădăuți și la Huși. pentru care să aibă purtare de grijă Sfințiile sale Episcopii a găsi dascăli învețați la slavenie, ori și la romănie, ori din cei eșiți din scólele dela Eși, ori dintr'alți, și să așede la fieste care Episcopie câte uă școlă de învățatura copiilorū, și acei trei dascăli dela acele trei scóle să fie datori a se sili cu învățatura copiilorū, atâtū cu Serbia câtū și cu Romănia, și leafa lorū saū rînduitū câte 80 lei de dascălu pe anū, care bani săi iea pe giუმătate la Sfântulū Georgie, și pe giუმătate la Sfântulū Dimitrie, înșă Sfinția Sa Părintele Mitropolitulū să dea acei bani din banii Preoțilorū, ce arată mai susū, la mîna Epis-

(*) Observămū, că Uricariulū din greșelă scimbă numele lui „Ierotheiū“ în „Dorotheiū.“

copilor, și Episcopii să plătească dascălilor, și acei dascăli să aibă și scutélă de birul vistiriei, nici un ban să nudei, numai să păzască slujba lor, grijinduse de învățătura copiilor, și earăși Sfințiile Sale Episcopii să facă neconținută cercetare scólelor, adese luându-le seama, cum învață copiii și la ce să sporesc, ca și dascălii să se si-lească, și copiii să se procopsescă cu învățătura.“ (f. 61, 62). Pentru întreținerea scólelor chrysovulă impune dare Preoților și Diaconilor câte un galben pe an, cari bani adunându-se la Mitropolie, de acolo să se dea pela scóle, atât cele din capitală, cât și dela Episcopii.

Presupunem că și în timpurile mai dinainte trebuie să fi fost școle pe la Episcopii, cel puțin pentru cartea bisericească, fără care clerul și Biserica nu pôte exista; pentru care găsim acest fel de școle cu mult mai înainte, chiar pe la Sate. Caracterul pios al Moldovenilor le împunea a face, precăt Bisericii și Monastirii pre atâta și școle, pentru înzestrarea lor cu preți buni și cu cântăreți. Chiar noi am apucat, înainte de înființarea școlelor publice de astăzi, multe de asemenea școle bisericești pe la satele boeresci, făcute și întreținute cu cheltueala Boerilor proprietari. Eu însumi, după ce am eșit din seminariu la 1841, am fost învățatoriu la o scólă sătescă boerescă, la Șerbesci în ținutul Ném-îțului. Proprietariul Iancu Cantacuzin zidise nisce încăper forte bune lângă Biserică. Aveam dela el masa, salar de 600 lei și 100 prăjini pământ de arat. Și fără concursul Boerilor, Preoții de pe la sate, și cu unii din locuitori formau pentru copii lor un fel de școle provisorie, mai ales pentru timpurile de iarnă. Angajau pe iarnă, cu o mică plată câte un călugăr séu și mirén: un fel de dascăl ambulant, cari îmblău din loc în

locu, unde se puteau tocni pe iarnă a învăța copii. În copilăria și eu am învățat la un dascal de aceștia— un bătrân anume Nicolaiu, serb de nemu; elu era totu-o-dată și legătoriu de cărți, dară și forte bețiv, și bătea rău. Indecomun cu învățarea copiilor, pe la sate și orașe se ocupa servitorii bisericești inferiori: ponomarii, ceteții, cântăreții. Pentru aceea aceste serviri bisericești în gura poporului au devenit sinonime cu profesiunea de *dascalu*, adică învățătoriu, până în zilele noastre.

Ceea ce este fără de nici o îndoelă, de la timpurile aceste la Episcopia de Huși tot-dea-una a ființat școlă; precum se vede din planul acestei Episcopii; făcut de Iorestu Dan ce au fostu Diehu sub Episcopulu următoriu, în care se arată la No. 15 casa de școlă, înprejma Episcopiei despre resăritu. Acolo totu-dea-una a existat școlă, precum țin minte chiar contemporanii, până la incendiul din anul 1847, când împreună cu orașul a ars și casele cele de școlă. Ele au ramas în ruină mai mulți ani, fiind-că s'au cumperat de cărmuire alte case de școlă. Acum casele acele vechi de școlă au devenit proprietate a D. Anastasie Condrea, care le-a reparat, și trăesce în ele.

La Iunie 18, Ierotheiu se tînguesce lui Constantin Mavrocordat Voevod, asupra tîrgoveților de Huși, că contra cărților domnesce de scutelă, ia ca de olac de la poslușnicii Episcopiei. Vodă ordonă a se lăsa poslușnicii în nesupărare (Cond. III. f. 77).

Anul 1749. În acestu an Ierotheiu a luat parte, împreună cu Mitropolitul Nichifor și cu Iacov Episcopul de Roman, la adunarea țerii, ce s'a făcut sub Constantin Mavrocordat în Iași — în questia vecinilor. Acestă

adunare s'a ținută la 6 ale lui Aprilie, Joî în a doua septemână după Pasce. Fiindă cu toții adunați, cleru, boeri și alte stări, în Monastirea Triierarchiloră la o procesiune cu sfințele Mōște ale Pré Cuvioșei Paraschivei, „s'aă făcută întrebăciune pentru pricina veciniloră și toți aă respunsă, că veciniă nu suntă robî.“ S'a hotărîtă relațiunile veciniloră cătră proprietari, și acea hotărîre s'a supusă la sancțiunea Domnului Constantin Mavrocordată. Hotărîrea s'a iscălită de Mitropolitulă, de Episcopî, de Egumenî, de boeri, și alții (Archiva rom. Ediția a 2-a 1860. f. 94—99 seă Magazin Istor. t. 2. f. 288—291).

Insemnare. Cu nedreptă unî din scriitorii modernî însușescă lui Constantin Mavrocordată epitetulă de *disrobitoriă ală țeraniloră*. Țeraniă în Moldova nici-o-dată n'aă fostă robî. Unî dintre proprietari, ce e dreptulă abusaă de drepturile loră asupra locuitoriloră aședați pe moșiele loră. Asupriți s'aă tânguită la Domniă, și Mavrocordată, informându-se de adevăratele drituriă ale proprietariloră și ale țeraniloră, aă mărginită abusurile, prin promulgarea hotărîrei adunărei amintite mai susă.

Anul 1750. La 13 Noemvr. Ierotheiă, împreună cu Ioanichie Episcopulă Romanului, cu boiarî, cu Egumenî Monastiriloră țerei, „și cu celalaltă cină bisericescă,“ a luată parte la adunarea ce a alesă la scaunulă Mitropoliei pe Iacovă, pronumită *Putnénnlă*, Episcopulă Rădăuțiloră, în urma paretisului Mitropolitului Nicifor Greculă (Condica sântă a Mitop. Moldov.)

Un Ioan dănucesce schitulă din Crețescă cu hramul Sfântului Nicolaiă, partea reșeșescă a doi frați din Roșiori (Docum. Folescilor). La 17 Ianuarie Ierotheiă capetă ordină domnescă cătră țirgovețiă de Huși, de a purta ei greutășile olacului, érá nu a le lăsa pe Episcopie (Cond. III. f. 79). Acéstă carte

este reproducă în urmă, în articolul „dabile și angării,” la No. 4. La 20 April Ierotheiū capătă de la Constantin Racoviță o carte de renoirea dreptului, dată Episcopiei asupra vieloră păragine (Cond. III. f. 82). Din o mărturie dată din acestă ană Iuliū 25, de doi Monachi de la Brădicesci și de un Sergie de la Bumesci, se vede, că Egumenul Brădicescilor Rafail, după mórtea lui Varlaam, găsindă ună zapisă de datorie de 20 lei a lui Constantin Frățița din Răspopi cătră Episcopū, în urma-rea suplicii date de Egumenū la Michaiū Racoviță, s'a dispăgubită cu 20 pământuri de pe valea Brădicescilor, care s'aū adaosū la proprietatea Monăstirei (Cond. B. f. 9). Ierotheiū se tânguesce Domnului Constantin Racoviță asupra Tacului Frățița, că'i păscuesce iazul de la Brădicesci; capătă carte domnescă de apărarea iazului cu data 27 Iuliū. (Cond. B. f. 78).

Anul 1751. La Avgustū 4 Domnul Constantin Cehanū Racoviță scutesce ună *liudi* (omū) streinū, pentru serviciul Schitului Cosăuți de la ținutul Sorocei (Cond. III. f. 86).

Anul 1752. Septemv. 6. Capătă de la Domnul Constantin Racoviță înputernicire de a lua câte 2 lei de casă de la nisce locuitori ce se aședase în Huși pe locul Episcopiei și nu voiaū a da Episcopiei nici ună ajutoriū. (Cond. III. f. 97.) Preotul Gavriil Hirțu de la Cârligați, cu fratele său Darie și cu Ioan sin Goescul, face danie Episcopiei partea lorū ună *Bătrânū*(*) anume Frătiesci, din moșia Dobreni la gura Lăpușnei. După ce actul de daniă descrie hotarele acelei părți de moșia dice :

(*) Pământurile redeșesc se împărțiaū dupre bătrâni, adică după capil familiilor, din cari se trăgeaū redeși și dela cari ei clironomisie pământurile ce posedau.

„Deci noi am dat partea noastră bătrânului frătiesc Sfinței și Dumneșcescii Episcopii Hușului, pentru ca să ne fie nouă pomană, și pentru sufletele părinților noștri și moșilor noștri, și în urmă să fie pomană și fiilor noștri și nepoților noștri și strenepoților noștri în veci și am dat pomană de a noastră bună voe ca să fie la Sfânta Episcopie, căci am avut și noi milă dela Sfinția Sa (dela Ierotheiū) pentru un schit care-lu avem la Cârlița (Condica A. f. 96).

La 11 Ianuariū Ierotheiū capătă împuternicire dela Vodă a numi Staroste de bresle în Huși, pe temeiul vechilor aședăminte, care dau acest drit Episcopilor. Reproducem aici cartea domnească :

„Noi Constantin Michail Cehan Racovița Voevoda. Boj. Milost. gospodar zemli Moldavscoi.

De vreme ce ai noștri cinstiți părinți și rugători numiți Archierei, după testamenturile vechi. au avut acea volnicia a pune Staroste de bresle la târgurile pe unde sint Episcopii cum și aici în Iași pune Sfinția Sa Părintele Mitropolitul. Care rânduială se păzesc și până astăzi atâta în Iași. cât și la Târgul Romanului și la Huși. Iată dară după alegire Sfinții sale Părintelui Episcopului de Huși. pe cine va socoti a fi om ca acela de ispravă. vrednic de Stărostia ilu volnicim și Domnia mea cu carte aceasta săși păzască rândueala sa după testamentul breslelor — și toate să urmeze după obiceiul vechi — și altul nime să nu se amestece. vlet 7260, Ghenar 11.“ (Cond. III. f. 91).

Intru o carte a lui Constantin Racovița dela 25 Ianuariū se dice : „De vreme ce Sfânta Episcopie a Hușilor fiind lipsită de Ciganii, și însciințându-ne Domnia mea pentru cinstiți părintele și rugătoriul nostru Svinția

Sa kyr Ierotheiū Episcopulū de Huși, că unū Țiganū a-nume Sava omū streinū cu Țiganca lui cădindū de cătăva vreme acolo la Episcopie. Iată că Domnia mea m'am milostivitū și amū datū danie Sfintei Episcopii pe acestū Sava Țiganu cu Țiganca și cu toți copiii lorū, ca să fie drepti Șerbi a Svintei Episcopii." (Condica III. f. 88).

În acestū anū, la Maiū 10, Ierotheiū, slăbitū de be-trânețe, paretisese dela Episcopiă. Reproducemū aici chiar paretisulū, seū dimisia lui, după cum se păstrează în condica cea sântă a Mitropoliei.

„Smeritulū Ierotheiū cu mila lui Dumneđeū Episcopū Hușului.

„Căutând și socotind se pociū cunósce, ce este omulū, și altū n'amū socotitū, nici amū cunoscutū, fără cătū prafū și cenușă, și amū întreatū și de Eclisiastulū, și acea socoteală miaū adevéritū. Dreptū aceasta amū socotitū să nu morū, ci să înviezū, și amū socotitū să mă ducū la pocaianie, fiindū cuprime de slăbiciune și neputință. Amū închinatū omoforulū pre Sfântulū Prestolū, și paterița întru mânele prea lumatulū și de Dumneđeū încoronatului și prea înălțatului Domnū Io Constantin Michail Cehan Racoviță Voevod, cu mila lui Dumneđeū Domnū țerei Moldovei, și cu scirea și blagoslovenia Sfinției Sale Părintelui kyr Iacov Mitropolitului, și a totū Sfințitului Soborū, și cu voia a totū blagorodnicului Senat a Măriei Sale Domnului, și mila lui Dumneđeū să fie cu toți. Și mă rogū a totū norodulū Chreștinescū Pravoslavnicū să mă erte, și Dumneđeū săi erte pre toți. Amin. vlét 7260, Maiū 10.

(Subscrisū) Ierotheiū Episcopū Huși.“

Observămū: 1) Se vede că era o formulă de paretis pentru Episcop; căci paretisulū acesta este

intocma din cuvântu în cuvântu cu acelū alū lui Calistru Episcopulū de Rădăuți, paretisitū în 1729(*).

2). In paretisulū acesta se deosebescū două feluri de prerogative întrunite în persóna Episcopulū: una — *darulū Archieriei*, care vine dela Dumneđeū prin alegere și chirotoniă, și se simbolizază prin Omofor; alta — *autoritatea stăpânirei*, carea se dă de Domnū și se simbolizază prin Paterița (cirja) ce o dă Domnulū în mâna Episcopulū. De aceea paretisitulū Episcopū depune omoforulū pe Sântulū Prestolū, ca cum în mânele lui Dumneđeū, de unde a și primitū darulū; érá paterița o depune în mânele Domnulū, dela care o a și primitū la înstalarrea sea.

Ierotheiū, ca paretisitū, a mai trăitū pucinū. In acés-tă categorie ilū găsimū subscrisū cu Episcopii țerii în hotărîrea sinodulū adunatū în Iași de Mitropolitulū Iacov I, pentru constatarea autocephaliei Bisericei Moldovei (Veđi cartea Sobornicésca în Uricariū part. 2. f. 241). Inșă Ierotheiū a muritū curéndū; căci întru o mărturiă, dată Taculū Frățița din Bunesci în 1753, în procesulū ce avea acela cu Brădicesciū și cu alți ređeși din Bunesci, se amintesc de Ierotheiū numindulū reposatū. (Documentele Bunescilorū și Căbicescilorū).

Totū în luna lui Maiū, acelașū anū 1752, s'a făcutū alegerea altui Episcopū la Huși.

XXVI. INOCHENTIE.

Acesta până acum, în calitate de Ieromonachū, fusese Dichiiū alū Episcopiei Rădăuțilorū, și, duple sinodicul Episcopiei, cu metania dela Putna. Se pare că locul nas-

(*) Foița D. Hajdeū, 1860 Maiū pag. 66.

cerii lui a fostu Cămârzanii, lângă Fălticeni. Celu puțin spunu bătrânii, că acolo avea elu rudenii. Unu frate alu lui, Preotu de miru, s'a călugăritu la Rîșca. In condica cea Sântă a Mitropoliei de Iași se păstrează actulu bisericescu, încheiatu în Biserica curții domnesci de Arhierii ce l'au ipopsifiatu. Eacă acelū actū :

„Prea Sfânta Episcopie a Hușiloru remându fără de Archiereu, de vreme că Archiereulu ce au fostu întru dēnsa, kyr Ierotheiu, din pricina bătrânețiloru, și pentru cea trupească a sa boală, au făcutu paretisis Eparchie Sale, de a sa voe și nesilitu, precum se arată din prejmă întru această Sfântă Condică scrisă și cu pecetea domnească pecetluită, acea de voe și cu a sa mână iscalită a Sfinției Sale paretisis(*), noi, cari ne aflămū aici din preună frați archierei, prin voia și porunca și îndemnarea și slobozenia a prea înălțatulu, pre blagocestivulu și prea chrestinesculu nostru Domnu și Stēpānitoriū a toată Moldavia Io Constantin Michail Cehan Racoviță Voevod, adunândune întru prea Sfânta Biserică domnească a prea Sfinței și de o ființă Troițe în curtea domnească, și hotăriri canonicesci puindū înainte spre aflare și alegere cinstitulu și vredniculu obrazū, ce este se primească duhovniceasca ocārmuire a Eparchiei și Episcopiei aceștia, ântēiū dar am pus pe prea cuviosulū între Ieromonachi kyr Inochentie Dichiulū Sfinței și Cinstitei Episcopii Rădăuților, și alū doilea pe Ieromonachulū Orestū, și alū treilea pe Ieromonachulū kyr Gedeon, și s'au scrisū numele lorū. Anulū dela Chs. 1752, Maiū 27.“

(*) De aici se vede, că Episcopulū sēu Mitropolitulū ce paretisia da paretisulū (dimisiunea) în mâna Domnulu, cându depunea și cărja. Domnulū dacā 'I primia dimisiunea, cerea dela Mitropolitulū condica Sfântă, și lipea acea dimisie pe o filă, cu pecetea cea mică domnescă, spre păstrare,

(Subscriși doi Arhierei greci ca plenipotenți ai Episcopilor Ioanichie alu Romanului și Dosotheiū alu Rădăuților : unul se titluesce „Sardeon;“ érá numele celuialtă nu l'am pututū discifra.

Insemnare. Ipostsifiarea(*) aceasta este o formulă de alegerea Bisericească a Candidaților de Episcopii. Ea se face până astăzi ; însă face parte din chirotonia Episcopului alesū deja , fără vre-o însemnare reală. Dar are unū mare înțelesū istoricū : ea ne a conservatū forma, cum se făceaū alegerile Episcopilorū în anticitatea chrestină. Cu o đī înainte, se aduna sinodulū Archiereilorū (de aceea și astăzi ipostifiulū se face în đīua ce precede chirotoniei) și chibzuiaū, care persóne din clerū arū fi mai demne de a se alege la cathedra vacantă de Episcopū. După deliberare uninduse asupra a trei candidați, ce întruniaū însușirile canonice de Episcopatū, în đīua următoare, fiindū poporulū adunatū în Biserică se propuneaū numele ipostifiilorū, séū ale candidațilorū aleși de sinodū; poporulū în tăcere, rēdica mânele(**) la pronunțarea numelui aceluia, pe care'lū doria să fiă Episcopū. Unanimitatea séū majoritatea semnului de aprobare decidea alegerea. Alesulū mărturisia credința și da înscrișū că o va păstra și apăra; apoi îndată urma chirothesia, adică consacrarea celui alesū, prin Sfințita punere a mânelorū Archiereilorū prezenți și chiemarea Sântului Duchū asupra celui alesū.

Cu trecerea timpului, aprobarea, séū alegerea unuia dintre candidații propuși de sinodū, a trecutū la Domnitoriū, precum se urmēză și astăzi în Rosia și Grecia.

(*) „Ipostsifiu“ vra să đică : persoană ce este supusă la soarta alegerii, la votū; candidatū de Episcopū.

(**) De aici : „Chirotonia, séū rēdicarea, întinderea mânelorū, carea acum însemnă rândueala Sfințirei în treptele Ierarchice, s'a confundatū cu „chirothesia“ séū punerea mânelorū, prin care se consacră persoanele alese în treptele Ierarchiei bisericesci,

De și la noi alegerea Episcopilor a trecut prin deosebite faze, precum vom vorbi în altă loc, totuși Biserica a păstrat până astăzi cu neștrămutare formula cea vechiă a ipopsifului, ca o ținemoniă, ce face parte din chirotonia Episcopului.

Inochentie, ca Episcop de Huși s'a distins prin mai multe bune calități, dar cu deosebire prin o mare abilitate gospodărească; a îmbogățit Episcopia cu mai multe moșii și o a împodobit cu Biserică nouă și case, precum se va vedea în cursul anilor viitor. El a episcopit 30 de ani, până la mórtea lui.

La priimirea Episcopiei de la Ierothei, el a priimit și un izvod de oare-care datorii ce erau de plătit: însă s'a găsit mai mulți datornici, cari, cu dreptul ori nedreptul, reclamau îndestulare de la noul Episcop. Acesta a îndemnat pe Inochentie a scóte o carte domnescă (dată din Mai 29) de la Constantin Racoviță, prin carea se autoriță de a plăti numai datoriile acele arătate prin isvodul dat de proin-Episcopul (Condica III. f. 92).

La 23 Avgust Șafta Irușoae dăruiesce Episcopiei partea sea de pământ cu liveți din moșia Porcișeni (Documentele Porcișenilor.)

Anul 1753. Noemvrie 30, biv vel păcharnicul Vasilie Costache chărăzasce Episcopiei un șalaș de Țigani, în număr de 5. In actul de daniă se exprimă așa de Episcopiă: „Sfânta Episcopie a Hușilor se află la multă slăbăciune atât din prilejul vitelor, cât și din slujba casei și socotind că avem mare datorie, de vreme că se află Maică a tuturor bisericilor noastre, a celor ce se află supt Eparchia sa, a o agiuta fieșteacăre cu cât ne ară da mâna și iață dar m'am socotit din preună cu fii mei....“ (Cond. III. f. 99).

În acestu anu Inochentie a luatü parte la adunarea bisericescă, seü Sinodulü ținutü în Mitropolie la 1 Ianuarie, pentru constatarea autocefaliei Bisericei Moldovei precum se vede din subscrierea lui în cartea sobornicescă a Sinodului (Uricariü. part. 2-a f. 236—241).

Insemnare. În *Archiva română* și în *Uricariü*, data cărții sobornicesci este 7260, Ianuariü 1. Însă data 7260 corespunde anului 1752. Dacă Inochentie s'a alesü Episcopü la acestü anu Maiü 27; apoi se înțelege dela sine că nu putea figura ca Episcopü în acelü Sinodü, dacă elü s'ar fi ținutü la 1 Ianuarie 1752. De aceea închiämü că data în originalü trebuie să fie mai mare, măcar cu unü anü decâtü 7260. Cum că acelü Sinodü n'a pututü să fiă mai departe de anulü 1753, seü 7261, Genariü 1, închiämü de acolo, că dacă s'ar fi ținutü în altü anü mai departe, atunci n'ar fi pututü lua parte proin Episcopulü de Huși Ierotheiü, carele deasemenea este scris în cartea Sobornicescă, căci el a reposat în anulü 1753, precum s'aü arätatü în urmă. De aceea cu tötă siguranța se pöte restabili data Sinodului Mitropolitului Iacov : 1753 Ianuar. 1.

Totü atunci Inochentie a renoitü la Domniä dreptulü ce avea de mai nainte Episcopia de scutelä pe o crâsmä din Huși (Cond. III. f. 96).

Anul 1754. La 28 Septemvriü, Inochentie scöte hotarnicü domnescü de la noulü Domnü Matheiü Ghica : pe Ilie Costachi biv vel Stolnicü și pe Iordachi Costachi vel Medelniceriü, ca să hotărască moșia Episcopiei Hrubeniü, de la ținutulü Fălciului, pe apa Prutului ce se înpresura de moșiele vecine: Pächnescü, Duda și Epurenü. (Cond. A. f. 104).

La 9 Eevruariü, în urma anaforalei vel Logofëtului, care a constatatü drepturile Episcopiei asupra amändurilor maluri'orü Prutului la moșia Toporulü, Matheiü Ghica

încuviințeză cererea lui Inochentie de a face podu peste Prutu, pe vadul ce avea la acea moșia (Cond. A. f. 95.)

La Iuniu 5. dobîndesce de la același Domn o carte de apărarea poslușnicilor de lângă Episcopie, și de la Crețesci, de angăriele, cu care îi asupriau tîrgoveții (C. III. f. 103).

Iuliu 20. Inochentie capătă de la Domnul Mathei Ghica un chrysov înțaritoriu scutelelor de dări pe un număr de vite și pentru 12 scutelnici. Reproducem parte din acest chrysov.

„Cu mila lui Dumneșeu Io Mathei Ghica Voevodu, Domnu țerii Moldovei. Facem scire cu acest chrysov a Domniei mele, tuturor cu care cade a sci pentru Sfânta Episcopia Hușiloru, unde se cinstesce și se prăznuesce hramul Svintiloru și întrutot lăudaților Apostoli Petru și Pavelu, la carea vădîndu Domnia mea chrysove de miluirea ceau avutu această Svântă Episcopie, atăt de la reposatul întru fericire părintele Domniei mele Măria sa Grigorie Ghica Voevod, cât și de la alți luminați Domni, pentru care avîndu Domnia mea multă căldură și dragoste cătră Svintele ale lui Dumneșeu lăcașuri, spre ale întări milele și darurile ce au avutu și de la alți luminați Domni, n'am putut Domnia mea treacea cu vederea nici pre Svânta Episcopia Hușiloru, ci iată că am făcutu Domnia mea milă, și întărim prin acest chrysov alu Domniei mele, ca la vremea desetinei să aibă a scuti până la 500 Stupi, și la vremea goștinei să aibă a scuti până la 500 de oi, asemenea și la vremea văcăritulu să aibă a scuti una sută vite vaci, boi, cai. Pre aceste bucate nimăru nici un bănu să nu plătescă. Așjdere și pentru 12 ómenî străini, ce ș'ar găsi fără biru în vizirie. și fără nume la vre unu sat, încă se fiă scutiți pe capetele lor, ca nici odată nici un bănu să nu dea;

căci iam lăsată Domnia mea să fie numai pentru paza și poslușania Sfintei Episcopii“..... (Urmădă formula sciută, cu carea se închieae chrysovele. (Cond. A. f. 65.)

Anul 1755 Inochentie și cu ceialalți Archierei iaș parte la Divanul ținut la 25 Septemvriu în Iași, la care s'a hotărît a nu se mai lua pe sēma Domniei *Ușurū*, (dejmă) de la Tătarii ce închyriaū pământuri de hrană pe moșiele boerilor de peste Prutū în vecinătate cu Tătarii; ci să se lase acelū ușurū în folosul proprietarilor. Din chrysovulū datū la acēstă ocașie de Domnul Matheiū Ghica, se vede că era o convențiune între guvernulū Moldovei și cu Tătarii de Bugiagū în puterea căreia Tătariilor se învoia a cultiva pământū pe teritoriulū Moldovei într'o mărginită întindere de locū, și cu condițiā de a da Domniei dejmă din tōte productele. Ușurgii, sēu amploiați domnesci, cari strîngeaū ușurulū de la Tătari nu se mărginiaū uumaī pe locurile, care erau domenii alle Statului, ci dejmuiaū și ogórele ocupate de Tătari pe moșii de ale particularilor. De aici jalube la Domniā în toți anii. Matheiū Ghica prin chrysovulū amintitū a pusū capētū acestui abuzū. Reproducemū aici acestū chrysovū pentru interesulū seū istoricū: suretū seū copie de pe elū se află în Conдика III. f. 106, 107.

„Facemū scire cu acestū chrysovū, a Domniei meali: că viindū în nainte Domnii meli Dumnalor einștiși și credincioși: boerii Domnii meli: dumnalor: Iordachi Canta: biv vel logofēt: i dumnealū: Radul Racoviță vel logofētū: și dumnealū Manolachi Costachi vel vor: și dumnealū: Stefăniță Ruset Biv vel visternicū: și alți boeri. și ne jăluiră dicândū că aū moșii peste Prutū de la moșii și strămoșii Dumilor sali. și aceli moșii celi mai multe

nu agiungŭ în celi doui ceasuri ce sânt hotărit de Hali Pașea ca să fie de hrana Tătarilorŭ : dar unili sântŭ și întraceli : doue ceasuri : și de câte ori trimite Domnie să strîngă ușurul dela Tătari sau să vindi dela cochivechi ușurul : acei ușurgiŭ mergŭ și strîngŭ și dejma pe moșiele dumilor sali împreună cu pânea cea domnescă : puindŭ pricină că arândŭ tătariŭ pe aceli moșii domnia să cade a lua dejme iar nu stăpâniŭ moșiiilorŭ : și măcar că domnie le da dejma dumilor sali : ori cu pecetluituri : gospod : ori cu cărți gospod : de ș'aŭ luato dela ușurgiŭ dar în toți ani : trebué acești boeri să supere domnie că să li facă cărți sau pecetluituri : și cu acéstă pricină ușurgiŭ încă găsea vremi de le tăgîdue dejma dumilorŭ sali : sau li da pâne stricată : sau prețŭ mai puțintelŭ decâtŭ să vinde pânea : și le pricinuesce multă pagobă : pentru care nu am suferitŭ Domnia mea acéstă strâmbătate a o prăvi : a să luoa vinitulŭ boerilorŭ di pre moșiiile lorŭ : de vremi că Domniŭ miluescŭ și dăruescŭ pe boeriŭ cariŭ slujescŭ cu dreptate : nu este cu dreptate a să mai supăra : Decî am tăet Domnia mea acésta ca nici de cumu să nu mai fie nici o dată : că am socotitŭ însumi Domnie mea : că aŭ mari dreptate a 'și stăpâni moșiiile : De vreme ce aceste moșii unile sântŭ dati miluirŭ dela vechii reposați Domni ce aŭ miluitŭ pe moșii și stremoșii dumilor sali pentru driapta lorŭ slujbă și credință : altele sântŭ cumpărături : iarăși a moșilorŭ și strămoșilorŭ dumilorŭ sali : și măcar de ară sau cosescŭ Tătari și Turci sau orice limbă : acel venitŭ și dejmă a moșiiilorŭ nu este cu dreptate a o strîngi în sama Domniŭ : și Domnie să le de cu cărți Domnesci sau cu pecetliture : ce cu dreptate esti ca să și strîngă fieste-care din Dumnalor viniturile dipi moșiiile cine ce are : Pentru

acee dar și domnie me cunoscându a dumilor sali dréptă cerere: Domnie me încă am hotărîtū cu acestū chrysovū a Domnii meli. Că de acumū înainti: Domnie or de ar vindi ușurulu: or în credință de va trimite oamenī gospod: să nu mai fie volnici a dejmui ușurgii acestor numiți boeri: ce sîngurī Dumnealorū să fie volnici a 'și trimite oamenī Dumilor Sale și a 'și strînge fiși-care dejma de pe moșie sa după obiceiū: că de vremi ce aci vechi și reposați luminați Domnī aū miluitū pre moșii și stre-moșii Dumilor Sali: pentru dréptă și cu credință slujba lorū: și alți luminați Domnī mai din coaci aū întăritū milili: și danili și cumpăraturili acelorū vechi luminați Domnī: Domnie me încă vădîndū a dumilorū sali dréptă și cu credință slujbă: Domnie me încă dămū și întărimū toati aceli chrisoavi vechi și mai noui: ca săș stăpăniască dumnealorū moșili și să și li dijmuiască după obiceiū: și să lipsescă acestū obiceiū ceaū făcutū de la o samă de vreme dili dijmuia domnie să nu mai fie în veci nici să se mai pomenească la vîndare ușurulu cu moșili boerilorū: și poruncim și Dum. vel vister. și Dum. vel cămăraș ce viți fi după vremi: nici decumū cîndū va fi vremi ușurulu or cu vîndari de va fi or încredinți di să vorū trimite omenī domnesci. afară de moșili boeresci să să vîndă: sau să să strîngă ușurulă: iar la moșili boeresci nici într'un chipū să nu să amesteci: ci Dum-nalorū sîngurī săș strîngă viniturili după obiceiū: ca dipi drepti moșili Dumilor sali: căci care ar strica sau ar strămuta ispisocul Domnii meli: să fii ne ertat și blăstămatū de Domnulū Dumneđeū și de precurat Maica Sfintii sali și di toți Sfintii: și poftimū și pre alți luminați Domnī: care Dumneđeū îi va alege după noi: or din fii nostri or dintralții streini di vorū fi să să întă-

rească chrisovulă acesta : iar să nu să strice precum nici noi n'am stricatū : nici am strămutatū a altorū luminați Domni : ei încă am întărită și la acasta esti credința însumi a Domnii meli : Ion Matei Ghica VVda : și a preiubiți filor Domnii meli : Gligori vVda și Georgii vVda și credința a preosfințitului părintelui nostru duhovnicescū părintele Mitropolitulū țării kyr Iacov și a Svinții Sali părintelui nostru : kyr Ionichie Episcopulū Romanulū : și a Svinții Sali părintelui nostru kyr Dosothei Episcopul Rădăuților ; și a Sfinții Sali părintelui nostru : Ionichentie Episcopulū Hușilorū : și credința a cinstiți și credincioși boeriū Domnii meli Dumnalū Iordachi Cantacuzino biv vel Logofet : i Dum : Radul Racociță vel Logofet : i Dum : Manolak Costak vel Vor : de țara de giosū : i Dum : Ion Bogdan vel Vor : di țara di sus : i Dum : Dimitrașeu Pălad Hat. i Părcălab Sueévschiū i Dum : Nicolai Sucio vel post : i Dum : Aristarchū Chrysoskoleon vel Vist : și Dum : Vasili Rusăt vel Spăt : i Dum : Niculaki Carage vel Cămănar : i Dum : Iordak Canta vel Păch : i Dum : Costak Duca vel Stolnicū : i Dum : Manolak Ipsilant vel Comisū și credința tuturor boerilor mari și mici : și s'aū scrisū chysovulū acesta întru întâe Domnie în anulū al doile : în Scaunulū Domnii meli în Eș let. 7263 : sept : 25.

La 23 Noemvrie, Inochentie, împreună cu Mitropolitul Iacovū, cu Ionichie alū Romanulū și cu Dosotheiū alū Rădăuților se pomenescū în chrysovulū lui Matheiū Ghica, ca marturi și întăritori celorū statornicite prin acel chrysovū pentru veniturile lăsate în folosulū boerilorū seū marilorū demnitarī ai țerii. (Uricar. part. 2. f. 267—278).

Anul 1756. Noemvrie 4. Calistru Egumenulū dela Brădicesci scote hotarnici domnesci, pe Ioniță Miclescu vel Medelniceriū și pe Agăriciū Vorniciū de glótă, spre

a hotărî și alege despre redeși moșia Tălpigeniî dela ținutul Vasluiului, proprietate a Brădicescilor. (Cond. B. f. 31—32).

Inochentie a găsită Biserica Episcopiei într'o stare, în câtă nu se mai putea sevêrși în ea Sântele Serviri.

Ea fusese reū struncinata de cutremurulă întâmplatū la anulū 1692, sub Episcopulū Varlaam I. Prin reparațiile ce i se făcuse după aceea tot durase până la timpul lui Inochentie, cândū devenise cu totul nepracticabilă. Inochentie, cu ore-care ajutorurî dela Matheiū Ghica, și prin ale sêle miđlôce, a rêsipitū până în temeliă Biserica vechiă făcută de Marele Stefan, și o a făcutū de iznóvă. Nu ș'aū pusū însă numele seū pe ea, ca ctitorū, nici al altuia cuiva, și a repusū la locū deasupra usei pétra cu inscripțiunea vechiă a lui Stefanū Vodă. După isprăvirea Bisericei cu tóte cele trebuitoare, în anulū acesta, la 9 Ianuariū. Domnulū Matheiū Ghica dă unū chrysovū Episcopiei, în care după ce face istoriculū rezidirei Bisericei, chărăzăsece Episcopiei nisce părți din locul domnescū alū Hușilorū, precum și dejma depe celalaltū locū domnescū alū Hușilorū. Reproducemū aici chrysovulū întregū, care este de mare însemnătate atât pentru istoria Episcopiei câtū și pentru evseviósele idei ce conține.

Chrysovulū începe mai ânteiū cu unū proimiū, în care, mai pre susū de tóte virtuțile se pune milostenia seū bine-facerea atâtū ómenilorū scăpătați, câtū și Bisericeilorū lui Dumneđeū.

„Cu mila lui Dumneđeū Noi Matheiū Ghica Voevodū, Domnū țerei Moldovei.

„Celū ce face fapte folositoare de sufletū și bine plăcute lui Dumneđeū, nu numai că căscigă laudă și mărire la această viață, ci și după mórte remâne numele lui nemuritoriū, și sufletulū lui remâne cu alū dreptilor.

Este adevărat că multe fapte folositoare sântu îndestule ca să spăsască sufletul. Dar mai presus este milostenia, carea se face nu numai la săraci și la căduți; ci și aceea, carea se face pe la Bisericele lui Dumnezeu.

Această milostenie este o faptă, carea covârșasce pe toate alte bunătăți. Deschide ceriurile și agiunge până la scaunul Dumneșescii măririi, și dă sălaşu în ceriu și face pre milostivul împărăției ceriurilor mostenitoriu, precum scrie Sfântul Ioan Zlatoust pentru milostenie, carea slăvesce pre om.

2) Domnul, mai departe, se recunoasce datoriu a mulțemi lui Dumnezeu, pentru că l'a înălțat la această mare treaptă a Domniei; apoi trece la istoricul Bisericii Episcopiei.

„Deci dară și eu robul lui Dumnezeu, Noi Matheiu Ghica Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitoriu țerii aceștia, datoriu fiindu a sluji lui Dumnezeu, cu carea ne-a dăruit nouă bunatatea Sfinției Sale, luatam sama pentru Sfânta Episcopie Hușului, la care se cinstesc și să prăznuesc Sfinți preaslăviți întru totu lăudații Apostoli Petru și Pavel, care este zidită din temelie ei de răposatul Stefan Vodă cel bun, și fiindcă la vlet 7200, timplându-se cutremurul cel mare aici în țară, din carele multe Mănăstiri au fostu crăpatu, dar Sfinției Episcopiei aceștia nu numai că turnurile au fostu căduțu de totu, ci încă și toată Biserica, fiindu crăpată pin pregiuru, era numai să cadă, de care pricină, de frică, începuse a nu se sluji nici Dumneșeasca liturgie. Deci însciințindune Domnia mea de una ca aceasta, și măcar că după starea țerii aceștia, și după grelele datorii la care ne aflăm, namu pututu agiutora după bunu cu-

getulă Domniei mele, dar earăși namă putută rebda a se afla această Sfântă Episcopie la această stare.“

3) Chrysovulă arată ce a făcută Matheiă Ghica pentru restaurarea Bisericei, adică ce mile domnesci îi a chărăzită; după stăruința Episcopului Inochentie, și totă-odată arată, că Marele Stefan, cândă a zidită Biserica nuă făcuse nici-o înzestrare, ne dânduă drită de proprietate nici măcar pe loculă unde era zidită.

„Deci prin bună gândă și nevoința Domniei mele, stringânduă o somă de bană prin purtarea de grijă a prea cinstitulă și de Dumneșeu iubitorulă Sfinția Sa kyr Inochentie Episcopă Hușiloră, răsipinduse de totă dia temelie, saă făcută altă Episcopie mai întemieată și mai frumoasă după cum aă fostă mai înainte, înpodobinduse și cu cele trebuincioase ale ei. Dar fiindă că răposatulă Stefană Vodă celă bună, ziditorulă acestei Sfinte Episcopii (*) nu numai că naă îndăstrato cu altele, ci încă nici loculă pe care este zidită nu este ală ei, fiindă locă domnescă, care arătânduă cătră Domnia mea Sfinția Sa Episcopulă: iată dar că și noă, ca ună citoră ce sântemă, amă socotită, împreună cu totă Sfatulă Domniei mele, Dumnealoră velișiloră boiară, și iată că miluimă această Sfântă Episcopie cu această mai giosă arătată milă: Adică îi dămă danie loculă domnescă pe care este zidită Episcopia, cu totă loculă câtă cuprinde ograda Mănăstirei. Mai dămă danie Sfintei Episcopii din loculă Domnescă ce este din dosulă ogrădiă Episcopiei în spre apusă, care âmbă în lungă și lată, după hotarnica ce saă făcută din porunca Domniei mele de cătră Ispravniculă de Fălciă, și de cătră Vorniculă

(*) Prin Episcopie înțelegeă Biserica.

de Poartă, ca să fie și acestu locu dreaptă ocină și moșie dela Domnia mea, pe care locu câți ómenî voru ședé din poslușnicîi Episcopiei să nu aibă nici unu amestecú cu tirgovețîi Hușului, ci să aibă ași plăti birulú lorú deosebi să aibă a posluși Episcopiei după obiceiulú celorú ce ședú pe moșie Mănăstirească. Darú iarăși hotărîmî Domnia mea și aceasta : din poarta Episcopiei până în vatra târgului, și cu toată vatra târgului, Episcopia întru nimică să nu se amestece, ci târgovețîi să fie volnicîi ași face case, dughene, și alte ce learú trebui, ne fiindú supărați de către Episcopie, fiind că șădú pe loculú Domnescú. Așijdere m'amú milostivitú Domnia mea cu Sfânta Episcopie, și iam datú danie tótă dejma, câtă să va face de pe loculú Domnescú, însă numai dejma, iară nu și pământulú, care dejmă mai înainte se lua de cătră Domnie. Adică să ia dejma din țarinî cu pînî, din fânate, din prisăci cu stupî, din liveți cu pomî, din dejma de vii, care dejmă de vii se lua mai înainte de cătră vtori paharnicú. Și poruncimú Domnia mea vouî tirgovețilorú din Huși și altorú ce aú vii saú altele pe loculú Domnescú, să aveți a urma la toate după hotărîrea Domniei mele.“

4) Urmézá unú pasagiú, din care se vede credința creștinească a Domnului în rugăciunile ce se facú la Sfântulú Jertvenicú, și în pomenirea la Sfânta Liturgiă :

„Deci dar, pentru această milă ce amú făcutú Domnia mea cu această Sfântă Episcopie, datoriú să fie și Sfinția Sa de Dumneđeú iubitoriulú kyr Inochentie Episcopulú Hușilorú, câtú și alți din vrerea Dumneđească, după sevîrșirea Sfinției Sale s'ar învrednici a lua păstoria aceasta, a pomeni purure la Sfântulú Jertvelnicú numele Domniei mele, și a prea iubitei Dómnei noastreși

a prea iubiților fiii Domniei mele, rugându pre milosivul Dumneșu pentru sănătatea , și ertarea păcatelor reposatului întru fericire Părintelui Domniei mele Grigorie Ghica Voevodă.“

5) Urmează încheierea chrysovului cu forma sciută, în carea se aduce credința a trei fiu a Domnitoriului, și a boerilor. (Condica A. f. 11, 12).

Tot-atunci s'a reparat și Biserica de la Brădicesci, deaseminea prin Inochentie și Matheiș Vodă, precum se vede din Pomelnicul de acolo, în carele se șice: „vlet 7264 (1756) s'aș înnoit această Sfântă Mânăștire.“ Apoi dedesubt se trece numele lui Inochentie, și în rōnd cu el Matheiș Ghica.

În același anș succedēndu la Domnie Constantin Racovișă, la 23 Aprilie întăresce chrysovul datu Episcopiei de Matheiș Ghica în 1754, Iulie 20, pentru scuteala de dabile pe o samă de bucate, și a 12 poslușnici. Totu-odată lasă în folosul Episcopiei dejma (ușurul) din tōtă pânea ce ar face Tătariș seș ori cine pe moșiele Episcopiei de peste Prutu: Toporul cu Dobrina, care nu întră în distanța cedată pentru agricultură Tătarilor (Cond. A. f. 66). În Condica III f. 108. se păstrēșă și cartea domnescă, cu data dela 29 Aprilie, cătră ușurgă, prin carea li se ordină a nu se atinge de ușurul depe menționatele moșii ale Episcopiei. Totu la acea dată Inochentie a bobinditū dela Domnul Racovișă, unū ordinu de scutelă pe o crășmă a Episcopiei din Huși, éră altul cătră boerii Michălachi Cehan biv vel Medelniceriș și Vornicul Grigoraș Agăriciș, ca să alégă și să hotărască nisce părți de moșii ale Episcopiei, din șinutul Fălciului, ce se impresura de reșeș (Connd. III. f. 110, 115). Ra-

portul hotarnicilor de constatare se află în Condica A. f. 89—91.

La 9 Iuniu Vel Păcharnicul Vasilie Buhăescu și biv vel Căpitanul Nicolaiu Cogălnicenu, ce fusese însărcinat de Vodă a hotări două moși ale Episcopiei, Spărieții și Cărligații, raportază de cele ce au constatat la fața locului, și cum au stabilit hotarale. În interesul Arheologiei țerei reproducem aici acel raport în întregime, după cum se află în Cond. A. f. 27—29.

„Inscințăm pe Mărie ta că din luminată porunca Măriei tale am mers la moșiile Sfintei Episcopii a Hușilor anume Spărieții și Cărligații ce sînt alătura ca să alegem și să hotărăm pe scrisori ce va ave Sfânta Episcopie și după stăpănire și după mărturie a ómenii be-trâni carii cum ar sci șar mărturisi de vreme ceau jăluit Svinția Sa Părintele Episcopul Hușului kyr Inochentie că dresale Episcopiei ceau avut pe moși cele mai multe s'au prăpădit la vreme de nepace. Arătândune Svinția Sa un uric, de la Irimie Movila Vodă din vletu 7100 care uric la găsitu Svinția Sa la un om din Chișinău, dăndu samă omul că au căduț la mână lui de la un Turcu în care uric scrie că Satul, Spărieții este danie de la însuși Mărie Sa din hotarul Tărgului Hușilor. Așjdere și pe satul Cărligații iarăși au arătat Svinția Sa cărți Domnesci de stăpănire înteu o carte de la Gașpar Vodă din Vletu 7127 și altă carte. de la Alexandru sin Ilieșu Vodă. din vlet. 7129—și altă cartea de la Alexandru sin Radul Vodă din vletu 7131—și altă carte, de la Duca Vodă din vlet 7176: de slobođie ceau avut Episcopie la satul Cărligații și osebitu au adus Svinția Sa părinteli Episcopulu înainte nóstră doi călugări be-trâni de vîrstă ca de 70 de ai anume Theodosie Pante

și Nicolai cariî au mărturisit, cu sufletele lor, că aceste moșii sau stăpănită de cătră Episcopie totă cu pace de când țină ei minte. de 50 de ai. și ei au fost rânduți dela Episcopie dejmari de au strînsă dejma aceluî locă și sciū și de la părinții loră că și mai nainte s'au stăpănită de cătră Episcopie totă cu pace arătându ne și loculă odăiloră și a prisăciloră, ceau avută Episcopie la Cărligați și niaū arătată și hotarulă acestoră sate Cărligații, și Spărieții, pe unde s'au stăpănită și s'au dejmută de cătră Episcopie. Insă Cărligații despre apusă s'au stăpănită. pără în părăul văii ce se numesce Sărata și totă părăulă în giosă pără în prejma unii petre ce este pisti Sărata disprea amiađă đî cari niaū arătată un omă Focșe că dintra ce piatră în giosă se începe moșie lui pe care moșie scrisorî nu niaū arătată, ca să dovediască cum să numesce moșie lui. iară hotarulă Spărieților din giosă niaū arătată iar acei Călugări că să înfundiază în piscul lui Epure iar de cătră resărită bate coasta Spărieților în capitile Stănilesciloră și a Volosăniloră iar de cătră țirgulă Huși să hotărescă aceste două moșii Spărieții și Cărligații cu satulă Plopenii ce este moșie Episcopiei precum saū dovedită din hotarnica Plopeniloră, în care scrie că mergă Cărligații alătore cu Plopenii iar acum, de 5 ani încoace saū sculată acești ómenî anume Andrei Vorniculă Iordaki Focșe i Constantin Bădărău i Popa Ion Hirțu i Toader Găscă și alti rudeni a lor de înpresoră moșii Episcopii Cărligații și Spărieții pentru care mergend noi acolo la locul cel cu pricină și împreună cu acei ómenî am vedută starea locului și am luată sama, și pe scrisorî dovedindă și stăpănire și întrebândă și pe acei ómenî ce au a respunde. ei au arătată un uric vechi de la Stefan Vodă cel bun și alte scrisorî făcute totă pe a-

celu uricu în care saú aflatu scriindú cá strámoşii lorú Leoa şi Petru aú cumpáratú de la Naste nepoata lui Micháilá Buzá şi dela Mária fata Husului o bucatá de pá-méntú pe Sárata parte ce este despre Elanú pi din giosú de hotarulú Târgului care dupá, cunoscínţa nóstrá pe numele acelu Leoa saú numitú acea bucatá de locú satul Leosciú şi iaráşi mai arátará aceştii ómeni. de mai susú numiţi neamulú din Leoa şi din Petru unú zapisú din vletu: 7131: a strémoşilorú lorú Georgie şi Simeon şi Liavulú scriindú cá aú vëndutú ei satulú Leosciú din obêrşia Sárátiú Ghenghiú ceaú fost vel logofát: drept 100 talerí. şi iar aú mai vëndutú şi o bucatá de locú, ce esti mai din giosú de Satulú Leosciú pe Sárata despre rêsáritú dreptú. 30 leí, totú logofétulú Ghenghiú şi acei vëndetori márturisescú, ei in zapisulú lorú, cá acest locú a lorú a fostú luat domnescú. şi párinţiú lorú laú fostú ráscumpáratú dela Pátru Vodá şi aú şi ispisocú dela Pátru Vodá darú acelu ispisocú acumú nu se aflá la mána acestorú oameni de mai susú numiţi fárá numai zapisulú cu care vënduse moşii lorú, Ghenghei logofátulú şi ispisocú, de întáriturá cei saú întáritú logofétú Ghenghea pe acelu zapisú de la Alexandru Vodá din vletu 7141: saú aflatú, la mána lorú dicéndú ei cá saú rescumpáratú moşie ceaú fostú vândutá de strámoşii lorú, dela Prájásculú ginerele Ghenghei logofétú mácarú cá zapisú de la Prájásculú iar nu s'aú aflatú numai a-deverezá şi alte doue ispisóce ce s'aú aflatú la mána lorú, unulú dela Cantimir Voaú din vlet. 7200: şi altulú dela..... Vodá de párá ceaú avutú redeşii de Leosciú între sineşi, şi cumcá saú rescumpáratú ei Satulú Leosciú, de la Prájásculú, sá dovedesci, iar de ace bucatá de locú nemicá nu pomenesce íntra celi ispisóace, pentru care cercetánd noi cu amáruntul pricinili am întrebat pe acei

ómení redeși de Leosci cu ce dovadă cer Satulú Leoscií, și mai cerú osăbitú și ace bucată de locú din giosú de Leosci despre resăritú de vreme că de la uriculú de la Stefan Vodă pe satul Leoscií nu scrii fără numai pe ace bucată de pământú și ei aú răspunsú că cerú aceli moșií cu uricul lui Stefan Vodă și cu zapisulú moșiilor lorú celú de vëndare, ce scrie caú vëndutú Satulú Leoscií și ace bucată de locú din chysovulú ceau avutú ei dela Stefan Vodă, și fiindú că aú pusú ei temelie totú pe acelu uricú a lui Stefan Vodă precum moșií lorú cândú aú vënduto așé și aceștie ómení mai susú numiți totú cu acelu uricú ceréndú 2 moșií și Satulú Leoscií și altă bucată de locú, osėbitú dar acéstă cerere a lorú saú aflat, fără de cale fiindú aeve dovadă căci moșií lorú mărturisescú la acelu zapisú a vënderii caú avutú acele moșií satulú Leoscií și ace bucată de locú, din uriculú lui Stefan Vodă și la uricú nimică nu pomenesce de Satul Leoscií fără numai de ace bucată de pământú. ce scrie caú cumpărat strămoșií lor Leoa și Petru dreptú 47 zloți tătărăscí și totú această bucată de pământú aú fostú din ceputú și ședénd pe dēnsa Leoa saú numit Leoscií. Așa aú datú cunoscința nóstră și pe uricul lorú ce dovedesci că dintr'o moșie s'aú făcutú douė noi leam datú în stăpânire numai moșie ce să numesce Leoscií din părăulú vai Sărățií fața despre apusú. pără în hotarulú Schiope- nilorú care și la uriculú lorú scrie parte ceă de către Elanú iar preste părăú fața despre resăritú, în hotarulú Cărligațilorú, ei să nu să amestece precum și în hotarul Spăriețilorú, iarăși saú aflatú că naú nici o treabă măcarú caú mai arătatú și această pricină că stămoșulú lorú Pėtru ce este arătatú numele lui la uriculú lui Stefanú Vodă ar fi avutú iazú pe hotarulú Spăriețilorú care să numesce și pără acum iazul lui Pėtru și cu această

pricină au vrutū ei să cuprindă și o parte de locū din hotarulū Spărieților dar cercēnd noi s'au aflatū că acel iazū este pe hotarulū Plopenilorū ce este danie Sfintei Episcopii de la Irimie Movila Vodă care sat este și hotărit înpregiurū, și fiindū c'au fost acel iazū pe locū Domnescū, nu leam datū. ascultare ne avāndū ei ispisocū de danie dela vre un Domnū pe acel iazū încă și aceasta s'au doveditū că unde au descălecatū acești ómeni Satū dinceputū saū chematū totū satulū Cărligații precum nici ei naū pututū tăgădui și era pripusū că sar fi înpresuratū o parte de locū de Cărligați. cu hotarulū Leoscilorū. fiindcă Satul lorū să chiamă Cărligații numai noi după stăpānire am datū hotarū părāulū vāi Sărății și pe hotărīre nōstră au rămasū Satulū fața despre apusū, pe hotarulū Leoscilorū. Mărturisindū și ei că stăpānire despre āmbe părțile până în părāū s'au stăpānitū însă pentru Satulū Leosciū saū priimitū acești rēdeși să ție hotarulū părā în părāulū Sărății dar pentru acea bucată de locū ce mai cerū ei să li să mai dea ne odihninduse ei pe socoteala și hotărīrea nōstră. leam dat voe săși caute judecata la lumatū Divanulū Măriei tale și cum va alege Divanulū, așa să rămāe aceasta însciințāmū. pe Măria Ta : vlet 1756: Iun. 9.

(subscriși : Plecați robii Măriei Tale : Vasilie Buhăescul vel Pah. Nicolae Cogălniceanu biv vel Căpitan).

În acestū anū Domnul Constantin Racoviță chărăzesce Episcopiei din loculū domnescū alū Hușilorū, o parte de locū ce se numesce Cornii, unde astăzi este satulū ce pōrtă această numire, colonisatū de Episcopi în urmă cu locuitorī venetici din Ungaria. Cu hotārnicia acestui locū au fostū însărcinați totū acei doi boeri de mai susū, cariī la 26 Iuniū au raportatū Dom-

niei, că au hotărîtă locul și laș dată în stăpânirea Episcopiei. (Condica A. f. 13).

În chrysovolul dată pentru această danie, Domnul C. Racovișă întărește dreptul cedată Episcopiei, de a lua dejma din produse de pe totă locul domnescă dela Hușă.

Chrysovolul după titlul domnescă, începe așa :

„Bine vrândă Domnia mea a urma bunelor și fericitelor lucruri, ce au făcută și au lucrată alți fericiți și luminați Domni mai înainte de noi, de au miluită și au întărită Sfintele Mănăstiri: unii cu venituri din viniturile Domnescă, alții cu obiceiele cele bune leau agiutat, volnici fiindă ca nisece Stăpănitări ai acestui pământă, ca să le rămăe vecinica pomenire. Dreptă acea și Domnia mea, pentru evlavia și rîvna ce amă avută cătră Sfântă Episcopie a Hușiloră, unde acmu se află Episcopul de Dumneșă Iubitoriul al nostru prea cinstită părinte și rugătoriu kyr Inochentie, și bine vrândă cu cele ce ne ar da mâna să o agiutorimă, de vreme ce este și mai slabă și lipsită decâtă alte Episcopii. Iată dar că ne amă milosivită Domnia mea, și din oșebită milă a noastră o amă miluită cu o bucată de locă gospod din hotarulă Tirgului Hușiloră, care locă tae în curmeșăși 56 Stînjină, mai giosă de poarta Episcopiei“. . . etc (ibid. f. 14, 15).

La 15 Iuliă Inochentie cumpără ună Țigană bucatariu dela Vel Stolniculă Vasile Gheuca, în preță de 40 lei (Condica A. f. 110).

La 25 Iuliă hotarniciă Michalachi Cehan și Agăriciă raportă Domniei de constatarea hotareloră moșieloră Rășescă și Hrubeniă ale Episcopiei. (Condica A. f. 106—108).

Inochentie a asistată împreună cu Mitropolitulă Iacov, cu Iónichie Episcopulă Romanulă și cu Dosotheiă Episcopulă de Rădăuți, la adunarea țeriă, pentru desființarea

dabilei văcărîtuî, care era o mare împilare pe țără. (Letop. t. 3. f. 182).

Împreună cu aceeași Archiereș, Inochentie deasemenea a luat parte la adunarea convocată de același Domn pentru desființarea încărcăturii la vėdrăritu, ce cu dreptul se numia *năpaste*; căci vėdrării, la cotitul vaselor, la fie-care de ce vedre, mai adăuga două, ca să ėsă mai mare numărul de vedre, și prin urmare să pótă lua mai mulți bani. Aceasta se vede din chrysovul Domnului Racoviță din 20 Avgustu, 1756. (Uricar partea 2. f. 67—71).

Anul 1757. Constantin Racoviță, prin chrysovul de la 8 Septemvriu, scutesce pe Episcopie de vėdrăritu, adică impositul pe vinul de dejmă ce strângea dela viele de pe moșia Episcopiei dela Huși. „Socotitamă Domnia mea, țiece chrysovul, — că să cade a nu fi Sfânta Episcopie supărată, acestu scaun Archieresc, cu această angărie a vėdrăritului.“ (Condica A. f. 68).

La Septemvriu 9. Inochentie capetă chrysov Domnesc pentru stăpănirea moșielor Rășesci și Hrubeni, după hotarnica făcută de boeri comendați de Domnie, Michalachi Cehan și Grigoraș Agărici.

Iată acel Chrysov :

„Noi Constantin Michail Gehan Racoviță Voevod Bojiu Milostiu gospodar Zemli Moldavscă. Facem scire cu acestu ispisoc al Domniei meli ca totu cine pre densul va căuta sau cetind pre elu va asculta că iată viind înaintea Domniei meli și dinaintea, a cinstiți și credincioși boeri Domniei meli, cei mari ai divanului Sfinție Sa de Dumneđe iubitoriul cinstit părintele și rugătoriul nostru Episcopul de Huși kyr Inochentie au arătat mărturie hotarnică dela credincioși boeri Domniei meli Michalachi Cehan biv vel Medelniceriu i Grigoraș

Agăriciū vornicū de poartă din anii 7264: Iulie 25. Scriind că din porunca Domniei meli ce leamū scrisū carte aū mersū la moșia Sfintei Episcopii a numi Rășăscii și Hrubeniī ce sântū totū întrunū hotarū la ținutulū Fălciului pe apa Prutulū poruncindulisă ca să hotărască aceste moșii, pe scrisorī ce va avea Sfânta Episcopia : și după stăpânire, și după mărturie a ómenī bētrānī. De vremi ceaū jăluitū Domniei meli numitulū Episcopū că dresele ceaū avutū Episcopia cele mai multe saū prăpăditū la vremi de nepace. Cariī mergēndū la numitele moșii și strīngāndū ómenī bunī anume pre popa Ioan Pravilă de la Biserica din Cozmesci și pe Constantin Gotcă și alții. Aū arătatū Sfinția Sa Părintele Episcopulū unū ispisocū dela Erimie Movila Vodă din anii 7100 : întru care arată că aceste moșii sântū date Episcopiei de Domnie Sa iară nu scrie semnile împregiurū șāū mai arētatū numitulū Episcopū. o hotarnică dela Domnealorū Ilie Costache biv velū Păcharnicū și dela Grigorașii Razulū biv velū Pitarū. și dela Ieromonachū Grigoriea Egumenulū de Bursuelū întru care scriea că să hotărasci satulū Hrubeniī pi din giosū cu moșia Sulenii a Lupulū Costachi Jāt: și āntēi aū începutū dintro piatră ce desparte între Hrubeniī Moșia lui Toader Jora biv vel Stolnicū unde se hotărāsce capulū Rășășcilorū parte din susū la care hotărātū saū timplatū și Dumnealū Toader Jora față pe cari numitū boeri întrebāndulū hotarnicīi. de are scrisorī aū respunsū că nare scrisorī nici hotarnică. Decī aū eșitū Popa Ioan Pravilă preotū bētrānū ca de 65 de anī șāū mărturisitū că fiindū elū pusū dela câțiva Episcopī de Huși dejmarī la aceli moșii Hrubeniī și Rășescii, și priimindusă și Toader Jora că cum va mărturisi Popa va fi odihnitū și Dumnealū fiindū că acestū preotū iaū fostū

și Dohovnicu. șau și ședutū pe Moșia Jorăi. Aū purces Preotulū înainte de aū arătatū despărțire hotarului și pe unde aū arătatū Preotulū pre acolo aū pusū și hotarnicii pietri hotarū, despărțindū Rășescii Episcopii de cătră Moșia Jorăi și aū pusū piatra alătura cu drumulū celū mare despre răsăritū pe din susū de o movilă mică. De acolo la vale pe podișū spre răsăritū pe din giosū de nisce arii cu gropi întronū piscū aū pusū piatră de acolo la vale tot spre răsăritū piste șesul Prutului în malul Prutețului îndreptulū unū plopū saū pusū piatră hotarū. și de acolo malulū Prutețului în giosū până în apa Prutului unde se face ună cotū mare între Prutețū și apa Prutului care se numesce cotulū Cărăușului numai este totū din hotarulū Rășescilorū, și de acolo apa Prutului în giosū pără în gura Prutețului ce să numesce Porcea, și de acole malulū Prutețului în giosū până la mijloculū Prutețului undi saū găsitū piatră hotarū pusă de Ilia Costachi Pach. care hotăresce între Sulenī și între Hrubeni Episcopiei și de acole dreptū piste șesū spre apus saū mai aflatū 2 pietri hotare până supt dealū puse totū de hotarnicii Pach. Ilie Costachi și deasupra în dealū alătura cu drumulū celū mare din vale de drumū în piatra ce este pusă iarăși de Ilia Costachi Pach. de unde aū începutū a hotări și așe aū încheiatū totū hotarulū acestorū doue moșii a Episcopii Hrubeni și Rășescii. Așjidere aū mai arăta ū Sfinția Sa numitulū Episcopū că mai are Sfânta Episcopia, trei coturi de Moșie ce să număscū Prutețe piste apa Prutului despre Lăpușna, pe unde aū umblatū Prutulū de vacū, și mutându-se Prutulū aū ruptū din Moșia Rășescilorū de saū făcutū acele coturi și mergându numiții Hotarnicii acolo aū cunoscutū că adevăratū sântū rupte aceste coturi din ho-

tarul Rășescilor și au dat malul despre ținutul Fălciilor ca săl stăpânească Episcopia iară malul, despre ținutul Lăpușnei va fi stăpănit despre alți ređeși ce voru fi adevărați moșinași. Dreptu aceea și Domnie me după alegire și hotărîrea aciasta amă întăritu stăpânire Sfintei Episcopii ca să fie și dela Domnie me drepte ocini și moșii și ispisocū de miluire și de întăritură cu totu venitulū lorū și cu toate hotarele ce saū pusū neclătitū ne rușiitū(*) nici odinioară în veci și cătră aceasta este credința Domniei meli de mai susū scrisū Ion Constantinū Michail Cehan Racoviță Voevod și credința veliților boeri Dumniilor Ion Bogdan vel logofetū Manolachi Costachi vel vornicū de țara de giosū Iordache Balșe vel vornicū de țara de susū Dumitrașco Paladi vel Visternicū Vasilie Razulū Hat. i Părcălab Sucevei i Vasilie Rusetū vel Spătariū Ion Cantacuzino vel Ban Constantin Sturzea vel Păch. Iordachi Costachi vel Stolnicū, Iordachi Bălășachi vel Caminariū Iordachi Chrysosculeo vel Comis și credința tuturorū boerilorū a marī și a micī. Scrisusaū de Tanasiea Măcăresculū biv cămărașū de izvoade :

In Eaș 7265, Sept. 9.

La 14 Octomvriū Irina fata Guțului, și cu vara sea Ioana, nepoatele lui Golăe, dănuescū Episcopiei unū bētrānū din satul Lungașii(**) ce este pe Lohan(***) ținutul Fălciului, pentru ca să fie trecute la Pomeniculū Episcopiei împreună cu părinții și moșii lorū. (Condica A. f. 57).

(*) Dicere slavonă: însemnă : necăleatū, nestricatū.

(**) Această moșie se află între Crețesci și Budesci. Astăzi ea face parte din trupul Crețescilor. Ea s'a agonisitū Episcopiei de Inochentie parte prin daniū, parte prin cumpărături.

(***) Lohan se numește dealulū despre apusulū Episcopiei. Totū acestū nume poartă și păraulū ce curge pe lângă acestū dealū. Aici se înțelege păraulū.

Eparchia Huşiloră cuprindea şi ţinutul Sorocei, care era toemai la marginea ţerii despre Polonia. Din cauza lipsei de mijloce şi a depărtării, Episcopii cu greuş şi rar puteau vizita acelu ţinut. In vederea acestoră greutăţi Inochentie cere şi dobândesce dela Constantin Racovişă Voevod o parte din locul domnescă ală ţîrgului Sorocei, unde să şi facă ună metochă pentru Episcopii, şi să aşede ună numeră de ómini streini, cari cu serviciul loră şi cu veniturile ce ară produce pe acelu locă, să înlesnească pe Episcopă în timpulă, cândă elă se va duce la acelu ţinută în trebuinţele eparchiale. Chrysovulă domnescă pentru această daniă are data 8 Noemvriă şi glăsuesce aşa :

„Ion Constantin Michaiă Oehan Racovişă Voevod Bojio Milostiio gospodar zemli Moldavsko. De vreme ce aă arătată Domniei meale cinstită părintele şi ragătorulă Domniei meale, Sfinţia Sa kyr Inochentie Episcopulă de Huş cum că această Slântă Episcopie este mai slabă şi mai fără venită de câtă celelalte Sfinte Episcopii, care se află întră această păzită de Dumneşeu ţară. Şi nici odată cu veniturile ei nu se poate cuprinde; ci totă deauna se află însărcinată cu datorii; arătândune Sfinţia Sea că şi Eparchia este depărtată de Episcopie. Cumă şi ţinutul Sorocei, fiindă supă Eparchia acestei Episcopii, de neajungerea cheltuelei şi din depărtarea locului, să timplă de mergă foarte rară Episcopii la acelu ţinută pentru cercetarea norodului chrestinescă şi a Eparchiei sale. Şi de şi mergă câte odată Episcopii la acelu ţinută, de nicăiri naă nici ună agiutoriă, ca să le vie cele trebuinţioşe ne avëndă Episcopia acolo vreună sată saă moşie, măcară că nici la alte ţinuturi nare sate saă posluşniciă afară de căi sântă la Episcopie. Deci, vedëndă Domnia

mea , că această Sfântă Episcopie se află mai slabă din toate veniturile decâtu alte Episcopii, și vreunū venitū ca acela să se poată chivernisi, de nicăiri n'are. Iată m'amū milostivit Domnia mea, și deosebit de milele ce am făcut cu această Sfânta Episcopie, amū mai miluito și cu o bucată din loculū gospodū din loculū Târgului Sorocēi, care locū se începe despre apusū drept din hotarul Liubeniței, moșia Dumisali Aristarho biv vel vister(*), și merge alătura cu hotarulū Târgului Sorocii pe din susū de târgū, pe unū părăuțū ce sântū velnițile jidovesci(**), și totū părăuțulū la vale până în Nistru, și apoi malulū Nistrului în susū până în hotarulū Cosăuțilorū, moșia lui Nicolaiū Racoviță biv vel Medelniceriū. Atâta ține bucata aceasta de locū. Decī de acum înainte se fie această bucată de locū dreaptă danie și miluire, cu totū venitulū Sfintei Episcopii, și părinții Episcopii să aibă ași face poslușnici din ómenī streinī, orī câți de mulți pe acea bucată de locū. Și nicī odată la birū cu târgoveții de Soroca să nu fie amestecați. Nicī la birū, nicī la alte cheltuele a târgului să naibă nicī unū amestecū. Ci ei singuri deosebitū săși poarte birulū lorū vistiriei și nevoile lorū, ca și ei să fie de slujbă și purtare de grijă a Episcopilorū, cândū vorū merge acolo. Și orī din târgoveții, orī din alți ómenī streinī, cariī, vor lucra pe acea bucată de locū să aibă ași da dejma din toate, pe obiceiū Sfintei Episcopii. Și poftimū Domnia mea și pe alți luminați Domni, ce vorū fi în urma Domniei meale, orī din neamulū Domniei meale, orī dintrații, să nu surpe, nicī să strămute miluirea și dania ce s'aū făcut cu această Sfântă Episcopie, ci încă, câtū le va da mâna,

(*) Prescurtare din dicierile slavone: „Bivșii Velikii“: fostū mare.

(**) Jidanii de multū timpū speculează pe Români cu rachiulū!

să și mai adaugă, pentru a loră vecinică pomenire, vlet 7265. Noemyrie 8." (Condica A. f. 97).

Odată cu chrysovulă de mai susă, totă la 8 Noemyriă, Constantin Racoviță Voevod, a mai dată altulă, prin care, în vederea totă aceloră considerațiunii de lipsa și sărăcia Episcopiei, îi chărăzesce și *brudina*(*) seă venitulă Podulă de peste Nistru, totă la Soroca. După ce și acestă chrysovă începe cu proimulă celă de mai susă, apoi continuă așa: „Și fiindcă podulă de piste Nistru dela Soroca umblă pe o bucată de locă ceam afierosită Domnia mea asupra Sfintei Episcopii, și iam dată și brudina podulă ca să o iea Episcopia. La care de acumă înainte să aibă a pune părinți Episcopă omulă Episcopiei, ca să stringă brudina podulă ce sa face, după obiceiă, și Căpitană ceă mară de Soroca, cum și Ispravnică ce voră fi, să naibă a se amesteca la brudină ci să și ia numai obiceiuită parcălăbie de la trecători. Dar și podulă, când s'ar învechi seă s'ar strica, Episcopia să fie datoare a cheltui săl facă și săl dreagă din agonisita brudinei, și nică odată să nu dea zătienire trecătoriloră, și măcar de s'ar și întâmpla după vremă să se mute podulă de la bucata aceasta de locă aiurea pe loculă Târgulă, brudina podulă să o ia totă Episcopia și să fie Sfintei Episcopă miluire și afierosire stătătoare în viacă." (închiera ca și în chrysovulă precedentă). 7265 Noemyre 8 (Condica A. f. 98)

Insemnare. Din Anaforaoa Mitropolitulă Gavriil Calimachă cătră generalulă Fonștofel, din anul 1769, se vede că *Părcălăbia* era venitulă Postelniceă ceă mară și a Stărostieă. Ea se numia și *Mortasipie* (Archiva rom. t. I, ediția 1860, f. 149). Din cartea

(*) *Brudina*: dicere slayonă, de la „Brodă“ Vadă.

lui Racoviță, dată la 1 Mart pentru brudina Podului de Soroca (Cond. A. f. 99) se vede că *părcălăbia* se da în antrepriză, și că antreprenorii de atunci ai acestui venit, după ce s'a datu Episcopiei podul cu brudina, făceau pretențiune, că li se cade lorū Brudina. Cearta a ajunsū la Domnie, și prin Divanū s'a constatatū că brudina aceea a fost între veniturile domnesci, cu care niminea altulū nu aū pututū avea trebă, și că Domnia pōte să o dea cui voesce. Inainte de a ceda Episcopiei acestū venitū, Domnul Racoviță lū dedese vel Sărdariulū Manolachi, care până acum se folosise de elū, precum se vede din porunca domnescă din 25 Noemvriū, anulū 1757, cătră Dediulū Codrēnulū Sărdariū Ispravniculū marginei ținutului Sorocei (Cond. A. f. 99).

Reșeșii de Spăriei și Cărligați, ne mulțăminduse cu hotarnica făcută la 1756 de Buhăescu și Cogălniceanu, aū cerutū de la Domnie alți hotarnici; dar și aceia aū găsitū adevărată hotarnica de mai înainte și saū rostit tot în favoarea Episcopiei. La 20 Noemvrie Domnul C. Racoviță aprobă acea hotarnică (Cond. A. f. 24—27).

Pela anulū 1757 reședința ținutului Făciului era Târgul Fălciiū. Acolo reședeaū Ispravnicii de ținutū, precumū și Căpitanulū celū mare de Codru. Domnulū Dimitrie Cantimir spune, că, pe timpulū lui, Fălciiul era unū *tîrgū frumosū*, situatū lângă Prutū; ēră de Huși dice că era unū târgușorū, care nu avea altă însemnătate, de câtū că în apropierea lui s'a urmatū la 1711 resbelulū între Ruși și Turci (Describe Mold. f. 27, 28. Ediți. 1851 Iași). Dar pe la acestū anū autoritățile ținutale aū părăsitū Fălciiulū celū frumosū, și aū preferatū ne'nsemnatulū pe atunci târgușorū Hușii. Causa nu pōte fi alta, decătū că celū dintēiū, fiindū situatū în drumulū mare, pe unde se purtaū necontentiū Turcii și Tatarii în espedi-

țiunile lor militare contra Poloniei, și în amblările lor pe la cetățile din Beserabia, Benderul și Hotinul, le făcea un mare necaz și nu le da răgaz nici-de-cum, trebuind ele de apurarea a fi la ordinele neîmpăcaților poruncitori. Pute că Fălciul să fi căzut din starea lui de mai înainte cu ocazia resbelului dela 1711. Cel puțin din documentele Episcopiei se vede, că atunci Sate întregi, precum d. e. Satul numit Gîrla Vlădicăi, s'au nimicit pentru tot-dea-una pe Valea Prutului, pe unde s'au butut oștile Turcesci și rusesci. Autoritățile ținutale deci s'au crezut mai scutite strămutându-se la Huși, care vine mai retrasă de la drumul cel mare, în depărtare ca de o oră. Insa cu stremutarea lor în Huși ei au adus greutăți nu mici Episcopiei, carea era silită a conăci diferiți slujbași domnesci și Turci, ce veniau în trebuințele domnesci și ale lor pe la reședința ținutului. Pe lângă aceea servitorii Episcopiei erau luați la feliurite belicuri și angării ale cărmuirii seului autorităților ținutale. Episcopia însăși, după multele prădăciuni și nenorociri ce trecuse peste ea, era nevoiasă. Aceste împregiurări au silit pe Inochentie a se tîngui la Domniă și a cere strămutarea autorităților dela Huși iarăși la Fălciu — vechea lor reședință. Iată chrysovul dat de C. Racovița Vodă în acestu casu :

„Ion Constantin Michaiu Geban Racovița Voevod Bojio Milostio gospodar Zemli Moldavscoi. De vreme ce cinstit Părintele și rugătorul Domniei mele, Svinția Sa kyr Inochentie Episcopul de Huși, au dat jalobă Domniei mele, cum că de la o vreme încoace nu de mult Ispravnicul ținutului Fălciului se obiceiuse a șidea cu șiderea lor în tirgul Hușilor, eară nu vrea să șadă în tirgul Fălciului, unde au fost obiceiul de au șădut atatu capi-

tanulă celă mare de Codru, câtă și Ispravnicii. Și dintr'această pricină a șederii loră la Huși este Episcopia ne odihnită, cum și ómenii Episcopiei supărați și necăjiți în toată vremea. Iată că și Domnia mea facemă hotărâire pentru aceasta prin acestă chrysovă ală Domniei meale, ce amă dată Svintei Episcopii, poruncindă cu tărie ca de acmu înainte, oră vel Căpitană de Codru, oră Ispravniculă ținutului, în târgulă Hușiloră să nu șadă, cumă n'ău fostă volnică să șadă nică mai înainte vreme ci șiderea loră să fie în târgulă Fălciului, cum și mai denainte, că acolo este scaunulă ținutului și este și mezilă și Sfânta Episcopie de astăđi înainte să aibă bună pace, cum și poslușnicii Episcopiei la nică o poruncă de a Ispravniciloră să nu asculte. Așijderea cu poslușnicii să nu aibă treabă Ispravnicii ținutului, nică al judeca, nică al globi, dupre cum așa hotărăscă și testamenturile fericitiloră și răposatiloră Domni celoră bătrâni și mai vechi, ceău fostă înainte de noi, ce oră ce judecată ar fi și pricină ar avea poslușnicii unulă cu altulă, să le caute Sfințitulă Episcopă și săi îndrepteze. Afară numai cândă să va întimpla moarte de omă sau furțișagă, care aceste două pricini se cuvină a se judeca cu divanulă domnescă. Și dreptă aceasta poruncimă Domnia mea și Dumniloră vóstre Ispravnică de ținută, și lui vel Căpitană de Codru, să vă rădicați din Huși, și să mergeți să șideți în târgulă Fălciului, unde aă fostă obiceiulă mai dinainte vreme, și cum hotărîmă așa să se urmeze, păđinduse porunca nestrămutată. Intr'altă chipă să nu fie. Scrisusaă de Tănasă biv Căminar. în Iași. vlet 7265, Noembrie 20. (Cond. A. f. 81, 82.)

În urmarea chrysovului de mai susă autoritățile ținutale s'ău strămutatū earăși la Fălciu. Dar în același ană

1757, schimbându-se Domnia, se vede că autoritățile menționate ar fi încercat să reveni la Huși cu reședința, s'eu p'ote că pentru a preveni o asemenea cugetare a lor, Inocentie întărește chrysovul de măi susu prin unu altu datu (la 15 Septemvrie anul urmatoriu) de noulu Domnu Scarlatu Ghica, totu în acea cuprindere (ved'i și acestu chrysovu totu în aceeași Condică. f. 82.)

După aceasta reședința ținutală a remasu în Fălciiu până la anul 1832, cându s'a aplicatu regulamentul organicu.

În toamna anului acestuia Inochentie scote hotarnici dela Domnie pentru hotărîrea moșiei Lungașii. Hotarnici au fostu: Georgie Beldimanu biv vel Sulgeriu, Agăriciu Vornicu globni, și Neculaiu Bagnulu Vornicu de p'ortă, precumu se vede din raportulu loru cu data din 15 Decemvriu. (Condica A. f. 62—64).

La 2 Decemvriu, duple cererea lui Inochentie, Domnul Constantin Racovița dăruiesce Episcopiei de Huși o bucată de locu domnescu, numita Mocra, din Braniscea dela Ocolulu Iașiloru, și carea consta din locu de câmp, și din Luncă. Destinația acestui locu, apropiatu de Iași, era de a face acolo unu metochu alu Episcopiei, de unde Episcopulu să se p'otă inlesni cu cele trebuitoare, în timpul petrecerei sele în capitală, pentru serviciulu publicu. (Condica Docum. Mitrop. f. 150).

Inochentie la 2 Martiu, scote o carte dela Domnul Racovița, prin carea se împuternicesce ași aduce coloniști streini și a'i aședa pe orî care din moșiele Episcopiei va voi. (Condica III. f. 134).

La 23 Aprilie Postelniculu Luca dănuiesce Episcopiei unu bătrănu din moșia Lungașii, pentru pomenirea sea și a părinților sei (Condica A. f. 61.)

Succedându la Domniă Scarlatu Ghica, in locul lui Constantin Racovița, Inochentie, la 26 Iuniu scote de la elu o carte domnescă pentru apărarea poslușnicilor Episcopiei de ăngăriele Târgoveților de Huși (Cond III. f. 132).

La 28 Iuniu Inochentie, prin judecata domnescă căștigă unu procesu cu nisce Çigani, ce se pretendau a nu fi robi ai Episcopiei. Reproducemu aici anaforaoa veliților boeri, cătră Domnulu Scarlatu Ghica, cu data din 25 Iuniu (Condica III. f. 127, 128.)

„Prea Înălțate Dómne!

Din luminată porunca Măriei tale, fiindu rânduitu la noi, Sfinția Sa Părintele, kyr Enochentie Episcopulu de Huși, iam luat sama cu Iordaki, Çiganu, Giudele, și cu frate seü Sandulu, feciorii lui Burcă Çiganu Căldărariu, pricina, într'acesta chipu, saü doveditu. Acestu, Iordaki Çiganu Giudele, și frateseü, Sandulu, cu niamulu lorü, aü datu jalobă la Măria ta, precum că ei sântu feciori lui Burcă Çigan căldărari, ș'aü fost äntei, drepti robi, a lui răposatu, Iordaki, Toma Cantacuzino, și pe urmă vëndendu pe tatălu lorü, lui reposatu Constantin Costachi biv vel Comis. la vlet 7217 saü rescumpăratu de la Constantin Costachi Comis: întorcându baniü acei 50 lei ceaü fostu datu: și s'aü sciutu Çiganii slobozi: arătânduni și Zapisulu, lui Iordachi Toma, și mai arătânduni și o carte domnescă, dila Măria Sa Ion Vodă: Neculaï, din vlet, 7244 de giudecata ceaü avutu. cu Toader Carpu Medel. ginețele lui Churmuz Gialipü: și scrie într'această carte a Măriei Sale Ion Vodă: că saü doveditu, cu zapisulu de rescumpărare, a lui Constantin Costache comis: din vletu: 7217 și cu trei cărți gospod: de apărare, cum că acelu Burcă Çiganulu Căldăraru tatäl acestora, saü

rescumpărată, și laŭ dată să fie în pace, și slobod: de către Toaderă Carpu: Acum aŭ jeluită Țigani, că iar fi trăgându, părintele, Episcopulă în stăpănire Sfinției Sale, Decă la aceasta s'aŭ întreată, și pe Sfinția Sa părintele, Episcopul, ce respondi asupra aceștii pricini, și Sfinția Sa aŭ arătată înaintea noastră, ună zapisă earășă, de la Iordaki Toma Cantacozino, din vlet: 7216 cu un ană mai vechiă de cătă zapisulă, cu care aŭ cum-părată, Constantin Comis: care se află la mâna Cigani-loră, în care zapisă a părintelă Episcopulă, scrie cum că, Iordaki Toma Cantacuzino, aŭ vëndută pe acel Bureă Țiganu Căldăraru, cu Țigancă și cu fecioră lă: lă Churmuză Gialipul, și pe urmă Omoruța, nepoata lă Churmuză Gialipulă, aŭ dată danie pe Țigani aceștia, fecioră lă Bureă Căldărariă, la Sfânta Episcopie, cu zapisul seă: care saŭ vëndută, și înaintea noastră, din vletă 1754 saŭ mai respunsă, părintele Episcopul, precum că de atunce de când saŭ răscumpărată Țigani dela Constantin Costachi Comis: saŭ închinată sângură, la Domnie; și iaŭ stăpănită Domnie de atunce, și pără acum, iară acum mai pe urmă, jăluind: părintele Episcopul. la Măria Sa Constantin Vodă: Răcoviță, pentru Țigani aceștie arătându și zapisul, lă Iordaki Toma Cantacozino, cu care aŭ vëndută lă Churmuză Gialipă și mai arătându și zapisulă, de danie de la nepoata Gialipulă, și spuindă Episcopulă, Măriei Sale lă Constantin Vodă: cum că Țigani aceștii vëndinduse slobodă, saŭ închinat domnescă, Măria Sa Constantin Vodă: încășă ca pe nisce Țigani Domnescă, iaŭ dată danie, Sfinței Episcopiei, cu chrysovulă Măriei Sale, care laŭ arătată și înaintea noastră din vlet 7264. Decă la aceasta luând noi sama cu amăruntu, și măcar că în mâna Țiganiloră, saŭ vëndută carte Măriei Sale lă Ion Vodă:

de giudecata ceau avut cu Toader Carpu ginerele Gialipului, și scrie că laū datū remasū pe Toader Carpū, dar aceasta să cunósce, că cu greșală: făcēndū, strimbătate: neamului lui Churmuz Gialipulū, aū giudecatū, căci nu saū socotitū de giudecatā vāl atul zapisilorū, de vēndare, a lui Iordachi Toma, fiindū că întēi, aū vēndutū Iordachi Toma, lui Churmuzū Gialipulū, și piste unū anū mai pe urmă, aū vēndutū și lui Constantin Costache, Comis: iarășī acești, Țiganī, și de saū rescumpăratū, de la Constantin Costache, Comis, rēu și fără de cale saū rescumpăratū, fiindū mai dinainte, cumpărați de Churmuzū Gialipul, căci după obiceiul țerī și după hotărēre, Sfintēi, Pravili, să ține în samā, cumpărătura, cea dintēi, de câtū cea aldoile, de pe urmă. Al doile, că măcar, și rescumpărare Țiganilorū, de s'ar și ține în samā dar fiind că ei după ce, saū rescumpărat, saū închinatū iarășī Domniei, și totū Domnie iaū stăpănitū de atunci și pără acum, și Măria Sa, Constantin Vodă: Răcoviță, ca pe nisce drepti Țiganī domnesci, iaū datū danie Sfintēi Episcopii: după cum îi scrie la chrysovul Măriei Sale: cu toată dreptate, socotim că este cu cale, că Țiganii aceștie, sântū, drepti, a Sfintēi Episcopii, și iam datū de grumazi săi stăpinescă, Sfânta Episcopie: iară hotărēre cea de săvirșitū remāne, la pre înaltā înțelepciune a Măriei Tale.

Plecati slugile Măriei Tale vlet 7265 Iunie 25.

(Subscriși șese Boeri mari).

Rezoluția domnească.

„Ion Scarlat Ghica Voevod Brjio Milostiiio Gospodar Zemli Moldavscoi. Această Anafora cetinduse și înainte Domniei mele, și am cunoscutū și Domnie me că bine și cu dreptate aū hotărēitū Dumnealorū veliți boeri: și poruncimū și Domnie me ca să ia Episcopulū pe Țiganī

suptă stăpânire sfintei Episcopii: ca pe nisce drepti robi ai sei, cu totu neamulu câtu sa trage din Burcă Căldăriariulu : — (L. Sigil.) Vlet 7265 Iunie 28:

La 2 Iuliu Inochentie scote de la Domniă o nouă carte cătră Uşurgi, spre a apăra de ei moşiele Episcopiei de peste Prutu (Cond. A. f. 84).

In 10 Iuliu Lupu Costachi biv vel Jigniceriu, dănucesc Episcopiei unu çiganu, pentru care a rugatu pe Episcopulu „ca să pue la pomelnicu numele lui şi al părinţilor sei.“ (Cond. A. f. 110.)

Reproducem aici o carte domnescă cătră Ispravniculu de Fălciu, cu data din 20 Avgust ca modelu de réua credinţă, cu carea persoanele interesate şi rapace se siliau a profita de neesperienţa Domnilorū noi; şi cu câtă condescendenţă se arăta asupra lorū Justiţia de atunci (Cond. A. f. 7).

„Noi Scarlat Ghica Voevod Bojiu Milostiuu gospodar Zemli Moldavskoï. Credinciosu boerulu Domniei mealea Dum: Georgiea Beldiman biv vel Sulger i Ispravnicu dea ţinutulū Fălciulu i i facemū scirea, că niaū arătatū cinstitū credinciosu Domniei mealea Dumnealū Radul Racovişă vel Logofetū: o cartea de la Sfinţia Sa Părintelea Inochentia Episcopulu de Huşi scriindū cătră Dumnealū vel Logofetū: că avëndū Episcopia o moşia la carea moşia în anulū trecutū au luatū hotarnici pe Dum: Med: Michălachi Cehan şi pe Neculaï Cogălniceanulu Pit: şi pe Neculaï Tiron Vornic de pörtă, de iaū hotăritū moşia de cătră altea moşii de pin preagiurū fiindū şi Ştefănişă Iamandi de faşă când iaū hotăritū moşia şi fiindū că să hotăresce moşia Episcopiei cu moşia Mănăstirei Danculu au fostū şi părintelea Sinadon la hotăritū. şi hotărindū moşia Episcopii cu pietri de toatea părşilea, au

datu și mărturia hotarnică, și Ștefăniță Iamandii nemică n'aū dīșū : de aū avutū vro moșiea a lui a să hotărî cu moșiea Episcopii dar mai întrecute dīlea dândū unū răvașū, Domnii mealea prin carea arătândū marea Jalobă, că la hotărîtulū ceaū hotărîtū hotarnicīi, de mai susū arătați, iar fi înpresuratū o moșie a lui în moșia Episcopii, și după Jaloba lui am scrisū cartea Domniei meale la Dum: ca de isnoavă să mergi să hotărăsעי acmu viindū, cartea Sfinții Salea Părintelui Episcopului la Dum: vel Logofetū, arătândū că moșia lui Ștefăniță Iamandii nicī să hotărăsעי alătorea cu moșiea Episcopii, nicī să lovesci în capitea ce este al treilea hotarū și chemândū Dumnalū vel Logofetū: pe Nicolai Cogălniceanulū ceaū fostū hotarnicū, și elū aū mărturisitū, înaintea Dumisale vel Logofetū: că moșiea lui Ștefăniță Iamandii nicea este alătorea cu moșia Episcopii nicī să lovesci în capitea ce esti de la moșia Episcopii pestea trei hotarā și de area Ștefăniță Iamandii a să hotărî cu: Cogălniceanulū area a să hotărî iar nu cu Episcopia din carea saū cunoscutū că Iamandii aū jăluitū pe strîmbătatea și âmbă fără de calea pentru carea iată căi scriemū Dum: să chemi pe Ștefăniță Iamandii și cartea Domniei mealea ce este la mâna lui să eaf Dum: și dejma ce saū strînsū de pea moșiea carea arată părintelea Episcopulū că este popritā de Dumnalū: să o dai pe mâna Episcopii, ca să si o ea și să dīci Episcopului să și trimitā hotarnica aicea, ca săi dāmū întăriturā de la Domnia mea de vreme ce saū doveditū, că Iamandii îmbă fără de calea. Aceasta scriemū : vletū 7265 Avgust 25.

Anul 1758. La 1 Noemvriū Inochentie scōte chrysovū domnescū întăritoriū hotarniceī făcute moșiei Toporului, de cătrā boeriū hotarnicī, Michălachi Cehan, Nico-

laiu Cogălniceanu și Neculaiu Tiron. (Cond. A. f. 92—95)

La 15 Noemvriu Inochentie renoesce chrysovulu ce căpătase de la Constantin Racovița pentru o bucată de locu domnescu și pentru scuteala de vedrăritu pe vinulu ce'lu lua din dejmă (Cond. A. f. 68 — din dosu.)

Decemvriu 15. Scote chrysovu domnescu pentru pacinica stăpanire a unei părți de pământu, numită bētrānulu Frătescu din moșia Dobreni de la gura Lăpușnei. Acēstă parte de moșia Episcopia o avea daniă de la Preotul Gavriil Hirțu și dela fratele seū Darie împreună cu Ion sin Goescu.

In Chrysovu se descrie așa întinderea acestei moșii: „Și se începe moșia de iasta parte de Prutu din mijlocul șesului din balta Simeî din giușetate de toană(?), și cuprinde o bălțiță Hăjdēu și altă bălțiță nouă din susu de Hăjdēu, ce saū făcutu, și în giosu până în Craciî Lungulu. Și trece peste Prutu, pe din giosu de cotulu Prutulu celu adincū, și esă la dealu în spre rēsăritu pe din giosu de capulu dealulu Lăpușnei, și apucă drumulu la dialu în spre rēsăritu pin țarină până în satulu Tătărăscu în Giadăr și pe din colo despre rēsăritu apucă dialulu în susu și să întoarce înapoi pe din susu în spre apus pin movelele gemene, și să pogoară peste Lăpușnița, și trece peste Lăpușna totu în spre apusū, și cuprinde capulu dialulu celu pe din susu de apa Lăpușnei și se pogoră pe din giosu de Săratulu la apa Prutulu în gîrla carea se hotărăsce cu Coșciugu, și de acolo trece peste Prutu în ținutul Fălciulu.” (Condica A. f. 83).

Ianuarie 7 Călugărița Negraia, fata luî Dumitrașcu a Mirloei din Stănilesci chărăzesce Episcopiei unu bētrānu de moșia din Satulu Săratulu pe apa Prutulu în ținutul Lăpușnei. Dănuitoarea dice în zăpisu: „Din partea mea dăruescu

Sfintei Mănăstiri a Huşilor, căci părinții mei și eu sântem ume încinați Sfintei Monastiri Huşilor(*).“ (Condica A. f. 85 din dosu).

10 Ianuar Căpitanul Ionița și sorăsea Anița, fi Călugăriții Negraei, și Ioan fiul Aniței, dănuescu Episcopiei o giumătate din clironomia ce avea ei în Satul Săratalu (giumătate de satu era clironomia loru); éra cealaltă parte o vëndu lui Inochentie „dreptu 30 lei bātuț.“ (Condica A. f. 85).

Mănăstirea Brădicesci, sub administrația unu egumen netrebnicu, anume Nicanor, a ajunsu în cea mai de jălitu stare. După ce prin netrebniciele lui se perduse odoare și lucruri de ale Monastirei, a datu neamurilor sêlle, redeşiloru, până și documentele Monastirei de cum-părături și dani, din care se formase moșia Mănăstirei, éra chrysovul Domnului Racovița, prin care se recunoscéau acele ca moșii ale Mănăstirei, lau aruncatu în focu, încātu Brădicesci remăsese fără nici unu documentu pe moșia încungiurătoare Mănăstirei. Inochentie a pusu egumenu la acea Mănăstire pe Ieromonachulu Sava, carele judecându-se cu redeşii ce și apropiase moșia Mănăstirei, o a restabilitu. Boeri judecători: Radu Racovița vel Logofetü, Lupu Balșu vel Vornicu, Vasilie Ruset vel Vornicu, Filipu Catargiu vel Spătariu în cartea de judecată dată la 20 Ianuar Egumenulu Sava, așa se exprimă despre conduita tu Nicanoru, proin-egumenulu: „Carele din blestemățiile lui, avëndu multe lucruri necuvioase și de ocară, din care cu faptele lui au prăpăditu multe odoare și lucruri a Monastirei, atâtu din lăuntru câtu și din afară.“ (Condica B. f. 10—11).

(*) Espresiunea „sântem ume încinați“ vra să dică, că atâtu ea câtu și părinții ei, la bêtănete, au primitu călugăria în Episcopia Huşilor.

Calistru Egumenulă Brădicesciloră, la 21 Mart, capătă chrysovă dela Scarlată Ghica pentru stăpânirea moșiei Tălpigenii dela ținutul Vasluiului, după hotarnica făcută în 1756, de Ioniță Miclescu biv vel Medelniceriă și de Grigorașă Agăriciă vorniculă de poartă. (Condica B. f. 33—35).

Mart 27. Inochentie scoate dela Scarlată Ghica următoarea carte domnească, prin carea înputernicesce pe Protopopi de a face revizie prin ținuturi.

„Ion Scarlată Grigorie Ghica Voevod Bojiio Milostiio Gospodar Zemli Moldavscoi. Datam cartea Domniei mele cinstită părintelui și rugătoriului nostru, Sfinției Sale kyr Inochentie Episcopu de Huși și protopopula ce va avea la ținutul, să fie volnică cu cartea Domniei mele a cerca pentru călugări și călugărițe și preoți și preotese, și diaconi și diaconite, și pentru feciori și fetele loră, cari sânt ne însurați și trăescă în casele părinților loră, și țercovnică, cari ar hi chirotonisiți ipodiaconi și anaghoști, cari sântă deapurare ne lipsiți de la paza Bisericiilor. Așjiderea să cerce și pentru cumătrii și cuscrii și cununii și pentru cei ce șădă necununați, și pentru singe amestecată, și de toate căte să facă afară de lege, și cândă sar afla vine de greșale ca acestea, ori prin sate gospod, ori prin sate boeresci, ori mănăstiresci, pre toți să aibă Sfinția Sa a i giudeca cu giudețul Sfinței Pravile, canonisindu i pe fiește care după vina greșalei sale, pe care să i și certe, iar nu să i globească. Dar Ispravnică de pre la ținuturi și Părcălabă, cu ună ca aceștia mai susă arătați, să nu aibă treabă, după hotărârea, carea saă făcută, alegându se cu sfatū de obște, ca toate greșalele celoră mai susă numiți să se caute cu giudețū sufletescū, după cum așa poruncesce

Sfânta Pravilă. afară de moarte de omă și de furțișagă, care aceste două pricină se cuvine a se giudeca cu divanulă Gospod. Iară de sar ispiti Ispravnicii ținuturilor său Pârcălabii a face oră-cătă de puțină învălueală vro unora dintr'acei mai susă arătați: Protopopa, care va fi pusă de Sfinția Sa Episcopulă, îndată se însciințeze pe Sfinția Sa, cine sântă acei călcători de poruncă, și făcënduse scire, vomă trimite de'i voră aduce, și voră lua certare de cătră Domnia mea. Dar și Protopopa, și alții de să voră întinde a pune mâna pe alți cineva, cu care n'au treabă iarăși să vor pedepsi. In altă chipă să nu fie. vlet 7266 Mart 27. (Condica III. f. 138).

Insemnare. Estragemă din această carte domnească următoarele noțiuni: 1) Servitoriă bisericescă inferioră, ceteții și cântăreții, primiaă chirothesiă de *Ipodiacon și Anagnostă*, după cum ordină canónele. Târđiū aū începută a se admite în aceste serviciuri persoane laice, fără canonică chirothesie, după moda Greciloră, cari aū părăsitiū în multe disciplina canonică. Și cu aceasta s'a făcută rău; căci cu incetulă aceste persoane aū perdută caracterulă loră celă sacru, și aū deveniti ca simpli mirenă. 2) Pela acestă timpă s'a luată autoritații bisericescă dritulă de a globi pre cei vinovați. Prin aceasta s'a făcută bine; căci în puterea aceluī drit credă că se voră fi făcută multe abuzuri. La căutarea princineloră bisericescă nu trebuie să fie motive materiale, ci numai morali. 3) Protopopiă se puneau de Episcopi, și erau datori a raporta acestora despre necuviințele și pedicele ce ei întimpinau în esercițiulă funcțiunei loră. Episcopulă hotăra singură pricinele ce i se raportaū, și dacă întimpina vre o pedică în executarea drepturiloră sele, făcea arătare Domniei, carea pedepsia pe cei nesupuși.

Inochentie, la 7 Apriliu, rescumpără dela Constantină Bosie cu 170 lei bani noi, moșia Berbenței, pe apa Crasnei, carea se megiașia eu Crețescii Episcopiei. Bosie o cumpărase dela Maria fata Comisului Tudori, dar Inochentie, în dritulă vecinătății, a protestatū cumpăratura lui Bosie, și acesta o a cedatū Episcopiei. (Condica A. f. 56). Zapisul cu care cumpărase Bosie acea moșia, cu descrierea ei, se află totū în acea Condică și pe aceeași filă.

Dintr'unū zapisū cu data dela 26 Apriliu, se vede că Episcopia a căpătatū daniă unū Țiganū bucătariū de la Vasilie Gheuca. Sora lui Victoria, carea dă Episcopiei actulū de daniă, dice că fratele seū „la darea sufletulū cu limbă de moarte(*)” l'aū datū Sfintei Episcopii Hușului, pentru sufletulū lui și a părinților lui ca să se pomenească la Episcopie.” (Cond. A. f. 109 din dos).

La Avgustū 1. Inochentie scoate dela Scarlatū Ghica unū ordinū cătră Ușurgii dela ținutulū Greceni(**), pentru a nu lua ușurulū de pe arăturile ce facū Tătariī pe trei moșii ce are Episcopia acolo. (Cond. III. f. 136).

Anul 1759. După Scarlatū Ghica urmase în Domniă Ioan Theodorū Calimachū. Noulū Domnū a datū ordinū a se măsura loculū domnescū dela Huși, cu care ocaziune s'a măsuratū și o bucată ce fusese cedată Episcopiei. Târgoveții de Huși și alți locuitori ce și făceau hrana pe acea bucată de locū temënduse ca Domniă se

(*) Espresiunea: „limbă de moarte” înseamnă: dispozițiunile ce face cineva înaintea morții. In poporū acea dicere are o putere morală, așa de mare, că ce este datū sau lăsatū „cu limbă de moarte” este inviolabile.

(**) Ținutulū Greceni se numia și Hotărniceniī, pentru că servia de hotarū alū Moldovei despre Tătari, și în elū era permisū Tătariilor a face agricultură, plătindū ușurulū seū dejma la Domniă, ori la proprietari.

nu iea dela Episcopie acelū locū și prin urmare să nu ceară și dejma dela ei, nu voiaū a mai plăti dejma la Episcopie. Inochentie, la 11 Mart, scoate dela Domnū un ordinū cătră Ispravniculū de Fălciū, în care după ce hotăresce că acelū locū remâne totū a Episcopiei, îi porun-cesce a îndatori pe tîrgovei și lăcuitori a da dejma la Episcopie ca și mai înainte. (Condica III. f. 142).

Totū la acea dată Vasilie Costachi biv vel Stolnicū și cu fiil seil, chărăzesce Episcopiei o fată de Çiganū „pen-tru vecinica lorū pomenire și a repositilorū seil părinti.“ Actulū adaoge: „De care amū și rugatū pre Sfinția Sa Episcopulū acestei Sfinte Episcopii kyr Inochentie, ca să ne scrie numele noastre în pomelniculū Sfinteil Episcopii, pomeninduse la toate Sfintele și bine primitele jertve ce se fac pentru sufletele făcătorilor de bine la Dumneđees-cile lăcașuril.“ (Condica III. f. 146).

16 April. După cererea lui Inochentie Domnulū Calimachū rânduiesce pe Georgie Beldiman biv vel Sulgeriū Ispravniculū de Fălciū, și încă pe unulū (numele lui nu este pusū) ca să aleagă și să hotărască nisce daniil, și cumpăraturil ale Episcopiei despre alți ređeși, la ținutulū Fălciului. (Condica III. f. 140).

La 28 April. După jăluirea lui Inochentie că nisce mo-șiil ale Episcopiei de pe Crasna și de pe Lohan s'ar fi înpresurându de ređeși, Domnulū însărcinează pe biv vel Pitariulū Nicolaiū Cogalniceanu, ca să stabileze hotarele moșielorū după documente (ibid. f. 144).

Anul 1760. 26 Mart. După cererea lui Inochentie, Domnulū Ioan Calimachū orânduiesce pe boeriil vel Stolniculū Georgie Beldiman, biv vel Șătrariulū Vasilie Adam, Vorniculū Grigorașū Agăriciū, pe mazilulū Strătulatū Olte-nesculū, și pe Grigoraș Burghelușū, ca să aleagă și să

hotărască despre alți redeşii nisce părți de moșiă ale Episcopiei, la ținutul Fălciului. (Condiea III. f. 153).

6 Apriliu. Inochentie scoate dela Domnul Ioan Theodor Calimachū carte de revidiā Eparchială. Cartea aceasta are aceeași cuprindere cu cea reproducă în urmă la 1757. Deosebirea este, că la personalul supusū jurișdicțiunei bisericesci, adică clerul bisericescū, cu fiii și servitorii lorū, se adaugă și *breslele de prin tîrgū*. (Condiea III. f. 148).

Insemnare. Breslele sēu corporațiunile industriāșilor din vechime erau puse sub protecția Bisericeii. Din cartea domnească a lui Constantin Racoviță, din anul 1752, reproducă în urmă se vede că Mitropolitul și Episcopii aveau dritū a denumi în reședințele lorū pe primulū Staroste alū corporațiunilor sēu breslelorū.

Instituțiunea breslelorū sēu a corporațiunilor este de origină germană, și la noi a venitū prin Polonia. Iată ce cetimū despre aceste corporațiuni într'unū jurnalū rusescū : „ХЕРСОНСКІЯ ЕПАРХІАЛНІЯ СЪДОМОСТИ“ No. 17. 1864 f. 135—163.

„Se scie că în Rosia Apusēnă (Polonia) multe orașe din vechime se bucurău de așa numitulū „dritū Magdenburgicū,“ a cărui esenție o putemū reprezenta așa : Tîrgoveții unū orașū, pe temelulū dreptulū Magdenburgicū, formaū o comunitate, carea avea a sea lăuntrică organizare, alū sēu județū și administrațiune. Administrațiunea se încredința Burgomistrilorū și Ratmanilorū (consilierii), érá autoritatea județiară era încredințată *Voitului* (*) și *Lavnicilorū*, asesorilorū jurați. Industriașii fiecărei industrie însemnate se întruniaū în corporațiuni, sēu asociațiuni. Corporațiunile aveaū ale lorū deosebite

*) *Voitū* se numia căpitenia sēu președintele județului. „*Voitū* se numia din vechime, pe la 1615 și Șoltuzulū sēu primarulū dela Chotinū.“ (Condiea Docum. Mitr. Iași f. 686).

regulamente, ai loră căpitani, case, arme și atenanțe. Corporațiunile aceste în urmă s'au numitū „Brastve“ adică frățimī (dela ȃicerea Slavonă *Брѣстѣ*: frate). Brastva corporațională se compunea din persoane de diferite confesiuni, și avea altarele său bisericele séle, la care, toți, de și deosebiți în credințele religioase, așerosiaū o sciută cătime de bani din veniturile loră comune. Intre alte îndatoriri, Brastvele, pe lângă ținerea Bisericelorū lorū, trebuiaū se țină bolniță, să dea ajutoriū fie-cărui frate săracū din causă de boală său altă nenorocire; să susțină religiunea, să asiste la servirea dumnezească și la înmormântarea fraților. Cu unū cuvântū, Brastvele aceste, pe lângă caracterulū lorū comerciale și industriale, aveaū și un caracter religios. „După ce s'a ivitū lupta între Orthodoxyā și catholicismū, acolo saū formatū Brastve său frățimī, cu scopū exclusivū de a apăra orthodoxya. Una din aceste a fost și Brastva de Liovū, la carea aū luatū parte și unii din Domui Moldovei.

Dela Brastvele său asociațiunile industriali Germano-Polone saū formatū și la noi *Bréslele* (zicere formată din Slavonulū „Brastva) meseriașilorū, după care ori ce clasă de meseriași forma o comunitate, societate a parte, o confrăție său breaslă, sub conducerea unei căpitenii numită „Staroste(*).“ Elū strîngea birulū dela breslași seī, regula între ei micile daraveri, etc. Breslele aceste îndelungatū timpū aū păstratū și la noi ceva din caracterulū lorū religiosū primitivū. Așa d. e. prin reședintele Episcopale Starosti breslelorū se numiaū de cătră Mitropolitū său Episcopū; fie-care breaslă și avea Biserica sea, pe carea o întreținea cu cheltueala comună a breslei, pentru care chiar Bisericelē căpătaū numirea dela Brésla ce o întreținea, d. e. în Iași, Biserica Curelarilorū. Biserica Tălpălarilorū; a

(*) ȃicere Slavonă, carea înseamnă; Seniorulū, său celū mai betrănū,

Măcelarilor. (Sf. Dimitrie Misaiu din Tătărași); a Brândașilor. (Sf. Vasilie din Tătărași; a Aprozilor). (Sf. Voevođi din Tătărași), etc.

Dintr'unu Suretū (copiă) de pe cartea domnească amintită mai susū, și subscrisū de Episcopulū Inochentie se vede, că Episcopulū comunica copiă de pe asemenea cărți domnesci protopopilorū, spre a le servi ca dovadă de autorisațiunea ce aū dela Domniă a exercita fie-care în ținutulū seū jurisdicțiunea bisericeasca fără nici o împedecare. (Condica III. f. 151).

Episcopulū Inochentie avēndū zăbavă în Iași, negreșitū în trebele țerei, Domnulū Calimachū, prin cartea sea dela 16 Apriliu, imputernicesce pe Ieromonachulū Sava Dichiuulū Episcopiei, a purta trebele Episcopiei, „ca să nu slăbească Episcopia din viniturile ei.“ Cartea se închee cu ordinū cătră poslușnicī, și cătră toți ceialaltī, de a da ascultare Dichiuulū în trebele Episcopiei. (ibid. f. 157).

11 Iuliū. Domnulū Theodorū Calimachū prin cartea sea inputernicesce pe Inochentie a apēra pe poslușnicī Episcopiei de asupririle ce li făceau Târgoveți de Huși. (ibid. f. 159).

Totū în acestū anū „Andreiū Marele Doftorū,“ grecū de națiune, precumū se vede din subscrierea lui grecească, dănucesce Episcopiei unū Çiganū, celū avea și elū daniă dela Ioan Bogdan biv vel Logofēt. (ibid. f. 155).

Anul 1761. La 11 Septemvriū, Macarie Egumenulū Brădicescilorū dobândește dela Domnulū Ioan Calimachū carte inputernicitoare de a lua dejma depe nisce părți de reșeșie dela ținutulū Fălciului, care a arătatū elū, că sântū ale lui depe socrulū seū; și le stăpânescū alți reșeși, fără a i fi datū până acum ceva. (Cond. III. f. 165).

La 14 Ianuariū, Inochentie dobândește întărirea Dom

nului Ioan Calimachū pentru mila ce se da Episcopiei dela Vama cea mare domnescă. anual, câte patru ocă untdelemnū și o litră de thēmie, fiindū Mănăstirea săracă, la slabă stare; pentru ca să fiă pentru candelē înaintea Sfințelorū chipurī dumnezeesci (ibid. f. 163).

Unū din megieși făceaū tăeturī arbitrare în pădurea din pregiurulū Schitulū Brădicesci, Inochentie, spre a stavila acestū abuzū, scōte carte de apărare de la Domnulū Ioan Theodor Calimachū. Citămū o parte din acea carte domnescă; fiindū că se arată în ea destinațiunea ce avea acelu Schitū în raportū cătră Episcopia.

„Niaū spusū, dice cartea domnescă, cinstitū părintele și rugătoriul nostru, Sfinția Sa kyr Inochentie Episcopulū Hușilorū, cumcă are Sfânta Episcopia unū mitochū anume Brădicesci, la ținutulū Fălciului, făcutū de unū repositū Varlaam Episcopulū, care numitū Episcopū ace moșie, unde aū fostū acelu mitochū, aū cumpărato cu banī în mijloculū unū codru, ș'aū făcutū acea Biserică fiindū Episcopia la margine, și este acelu Schitū unū locū de aretū(1) Sfinței Episcopii, fiindū la pădure.... Pentru aceasta iată dar dăm Domnia mea volnicie numitulū Episcopū și călugărașilorū ce vorū fi lăcuindū acolo la acelu Schitū,... ca să pue semne prin pregiul Schitulū, să fie apēratură, și pădurea să fie întreagă, să fie de aretū și de sprijineală, fiindū locū de margine.“..... (Document. Brădicescilorū.

O redeşită, anume Maria, a dănuitū Episcopiei părțile sele de pământū din Borzesci, Frențeșci și Ichimesc.

Episcopulū Inochentie, în acestū anū se învoesce cu Logofētulū Stefan Bosie, a'i da Satulū Pojorăuca cu va-

(1) Azilū.

dul podului depe Nistru la Târgul Soroca, care fusese chărăzite Episcopiei de Domnul Constantin Racociță (veđi în anul 1757), în schimb pentru moșia Stănilescii cu Măicanii și Stărpenii. Episcopia ș'a rezervatū dreptul de a ținea podul pe Nistru din sus de Soroca la moșia sea Cosăuții. Causa ce a motivatū schimbulū, n'a pututū fi alta decâtū apropierea Stănilescilorū, cariū se ținū totū de una cu moșiele Episcopiei din pregiurul Hușilor. Schimbulū acesta s'a făcutū înaintea Mitropolitului Gavriulū Calimachū și a boerilorū divanisci (Cond. A. f. 111).

Insemnare. Fiind că este vorba de Stănilesci, să dămū aici despre elū ôre-care noțiunī istorice, ce le găsimū în documentele Episcopiei respective la acēstă moșie.

Dintr'unū Suretū(1) de pe ispisocul serbescū alū lui Petru Rareșū, cu data 7035 (1527) Martie 15 se vede că numirea acestui Satū se trage de la unū Stănilă; căci în acelū ispisocū se pomenescū mai multe persóne — toți fiī ai acelui Stănilă. Prin urmare numirea Stănilescii nu este de câtū numele colectivū alū tuturorū urmașilorū lui Stănilă. Acești Stănilesci, dice Ispisoculū, au vëndutū unū satū alū lorū pe Prutū, anume Berbescii, celū aveaū „din dreptū ispisoculū lorū de la strēmoșulū Domniei mele, dela Alexandru Voevod.“ Vra să dice numele vechiū alū Stănilescilorū a fostū: Berbescii.

Dintr'unū uricū dela Miron Barnovschi Vodă, an. 1627, se vede că Stănilescii, sub numire de „Siliște Stănilescii“ au fostū satū domnescū; dar acestū Domnū l'a chărăzitū vel Pitariulū Ionașcu Cehan, pentru servișiele lui și pentru unū calū bunū celū chărăzise Domniei, în trebuințele unei solie la Cra-

(1) Copiă.

ilul de Ardeal. Uricul are data 7135, Martie 13. Totu așa mărturisește și cartea de întăritură de la Alexandru Vodă, (Cond. A. f. 113).

Dintr'unu uricū de la Vasilie Vodă, datū din Iași în 1640, Noemvriū 1, se vede, că Stănilescii aū fostū dăruiți mai ântēiū nu de Barnovschi, ci de Stefan Tomșa — lui Ionașcu. Prin urmare uriculū lui Barnovschi arū fi numai ca unū actū de întăritură. Deaseminea se vede, că, după mórtea lui Ionașcu Cehan, Stănilescii iară aū remasū proprietate domnescă; și Vasilie Vodă o chărăzesce „boiarului seū Racoviță Cehan Logofētū“ (Cond. A. f. 114). Este de însemnatū titlulū lui Vasilie Voevod din acestū uricū: „Ion Vasilie Voevoda Bojiio Milostiio gospodar zemli Moldavscoi i Vlachiiscoi.“ Adică: *Domnū al țerei Moldovei și al Valachiei*. Aceasta ne amintesce planurile ce avea Vasilie Vodă, de a supune Țera-romănescă, pentru care și încercase în două rōnduri a dethrona pe Matheiū Basarabū cu puterea armelorū. (Letop. tom. I. f. 282).

De și nu isbutise cu arme, elū pe timpul acesta (1640) își urmăriia planulū prin intrigă, și era așa de sigurū de isbândă, că nu pregeta de a se numi Domnū alū amândurorū țerilorū, precumū arată Uriculū de față. Matheiū însă totū-dea-una a fostū superiorū lui Vasilie, și în câmpulū luptei și în alū diplomației. Vasilie n'a pututū realiza planulū de a cuceri Țera-muntenescă, și a rămasū numai cu aspirațiunea, carea se vede și în titula de mai susū.

Vasilie Vodă, după ce a chărăzitu prin uriculū de mai susū Satulū Stănilesci, boiarinului seū Racoviță, face cunoscutū prin o carte domnescă și Sătenilorū din Stănilesci, și le poruncesce să asculte de noul lorū proprietariū. Cartea este dată din Focșani, același anū, Noemvrie 12, și pōrtă același titlu pomposū. Fiindū scurtă, o reproducem aici întregă:

„Ion Vasilie Voevod Bojiio Milostiio gospodar

zemli Moldavskoï i Vlachiŭskoï. Scriem Domnia mea la Vătămanul și la toți sete.... (rupt) din Stănilescă, dămuvă scire, că Domnia mea m'am milostivitu și amu miluitu cu acelū Satū pe boiarinulū nostru credinciosū Racoviță Cehan Logofētulū alū doile. Pentru aceea deacă veți vedea cartea Domniei meale, iar voi toți să aveți a asculta de boiarinulū nostru ce mai sus scriemū și de omulū său, carele va trimite acolo, întru totū ce vă va da învățătură. Acésta vă scriemū Domnia mea într'altū chipū să nu faceți, Sam gospodin velel U Focșeniŭ, Let. 7148 Noem. 12.

La anulū 1755, proprietariulū Stănilescilorū, Nicolaiū Racoviță biv vel Medelniceriū, fiindū împovăratū de datoriŭ, a vëndutū două sate, Stănilescii și Maicanii, Logofētulū Ștefan Bosie, în prețū de 1,000 lei. (Cond. A. f. 113). Cu acestū Bosie a făcutū Inochentie schimbulū, și de acumū înainte Stănilescii aū devenitū proprietate a Episcopieiŭ.

Volosenii. In trupulū moșiei târgulū Huși acum întră și moșia Volosenii, ce se mărginesce cu Stănilescii. Din vechime Volosenii era satū a parte; astăzi Satulū acela nu mai esistă. Pe timpulū lui Tomșa Vodă, Satulū Volosenii apartinea la ocolulū Stănilescii. Tomșa Vodă a vëndutū acestū Satū lui Ionașcu Cehan pentru 6 cai și 200 galbeni unguresci. In chrysovulū datū de Vasilie Vodă la 1653 pentru Voloseni, se dice că a miluitū cu elū pe vel Logofētulū Racoviță Cehan, „care Satū laū ținutū acelū câne ne ertatū Ștefan Sardariulū, și acelū Satū aū fostū de mai dinainte vreme a lui Ionașcu Cehan, ce aū fostū unchiu Dumisale Racoviță vel Logofētū.“ Apoi se scrie că Domnulū Vasilie Lupulū s'a milostivitu și a luatū acelū Satū „de la acelū câne de Ștefanū Sărdariulū, pentru că saū rădicatū asupra Domniei meale, și lam datū acestui boiarin, care mai susū scrie.“ Ștefan Sărdariulū fusese amestecatū in complotulū lui Georgie Ștefan, și dis-

coperinduse, fu omorît de Vasilie Vodă împreună cu Ciogolescii pe cându Georgie Stefan venia asupra lui cu oștile transilvane și muntene. (Let. t. I. f. 299—300). Logofêtul Racoviță stăpînia și Satul Stănilescii. De atunci dar Volosenii s'au întrunitu cu Stănilescii.

La 15 Iuliu, Inochentie scôte de la Domnul Grigorie Ioan Voevod (Calimachă) hotarnici spre a i alege și stâlpi despre alte moși. locul numit Mocră. (Cond. Docum. Mitrop. f. 150).

Anul 1762. Inochentie scôte chrysovă domnescă de la Grigorie Calimachă Voevod pentru schimbul de moși ce făcuse cu Bosie (ibid. f. 112).

Episcopia a căpătat mai multe danii de pe la rezeși: un Gavriil a dănit o reșeșă din Leosci. Preotul Ioan a dănit partea sea din moșia Viritulă. Protopopul Ioan Șerban a dănit o reșeșie a sea din moșia Șopîrleni. Monachul Macarie a dănit Brădicescilor reșeșia sa din moșia Roșiori. Ioan Crețescu, împreună cu Soția sea, a dănit Episcopiei o reșeșie a loră din moșia Dobreni. Dimitrie Talpișu a dănit partea sea din moșia Leosci.

La 30 Aprilu, Inochentie se învoesce cu vel Pitariul Georgie a i da două pogone de viă ce avea Episcopia în podgoria Socolei lângă via Pitariului, și primesce de la el un Ciganu rob—Ioniță Doue-lemne și cincă firt de viă în podgoria dela Huși, la Ochiu, în hotaru cu via Episcopiei. Actul de schimb ilu întăresce Mitropolitul Gavriil. (Cond. III. f. 167).

La 25 Iuniu. Inochentie scôte hotarnici de la Domnul Grigorie Calimachă, pe boerii Dumitrache Părcălabu Ispravnicul de Fălciu și pe biv Șatrariul Sandul Mi-

clescu, ca să alégă și să hotărască despre ređeși nisce părți ale Episcopiei dintre ținuturile Fălciului și Vasluiul (ibid. f. 116).

Anul 1763. Doi ređeși din Satul Obilenii ținutului Lăpușnei, anume: Frații Stefan și Ioniță, fără scirea rudeniilor, ce aveau dreptul de proprietari, vând acel satul lui Inochentie, cu preț de 100 lei. Rudeniile vădînd că vîndătorii nu voiau a le face și lor parte din prețului moșiei vîndute, se duc la vel Logofetului Manolachi Costachi, ca să-i judece și să-i pue la cale. Acesta, vădînd desbinarea ređeșilor, a voit a profita de ea. I a întreatul, cu ce preț s'a vîndut moșia, și le a mai adaos 60 lei peste prețul luat de la Episcopul. Ređeșii, bucurînduse de câștig, a făcut zapisul de vîndarea Obilenilor pe numele Vel Logofetului, lăsîndu la o parte vîndarea făcută Episcopiei, ca cîndu n'ar fi ființat. Dar spre a putea justifica înaintea legii această nouă vîndare, data acestor din urmă zapise s'a pus mai dinainte de cîtu cea din zapisele Episcopiei. Episcopul n'a vrut să priimască banii îndărăptul de la ređeși, sciînd că cumpărătura sea este legală. Ne dumerinduse de această schimbare neașteptată a ređeșilor, Inochentie nu putea să afle dela ei adevărata cauză a schimbării lor; căci ei tăgăduiau noua vîndare. In fine spre a-i sili să spue adevărul, a dat asupra lor o carte de blestem: cartea fu cetită pe la casele ređeșilor în cestiune, și ei „vedînd blestemul arhieresc asupra caselor lor, s'a dus la Episcopul, și i a descoperit adevăratele împregiurări. In urmare Inochentie a înduplecat pe ređeși a priimi de la elu acei 60 lei ce le dăduse mai mult vel Logofetului. Totu-o-dată le a mai spus că mare parte din acea moșie este făcută daniă

Episcopiei de alți reșeși de mai denainte, ale cărora nume le au și arătată scrise la Pomelnicū. Reșeșii prin această încă mai multū s'au înduplecatū a confirma vândarea cea d'ântēiū, și a strica pe a doua cea cătră Logofetulū, dândū din nou zapise Episcopiei, cu arătarea tuturor acestorū împregiurări, adăogēndū la urmă, că jumătate din acea moșiă o dau pentru banii luați de la Episcopulū, iar jumătate o dānuescū, ca să fiă și ei pomeniți, cu părinții și moși lorū (Cond. B. f. 142—144). Manolachi Costachi s'a jăluitū la Domniă; darū judecata l'a remasū, precumū se va vedea la aniū următorī.

Insemnare. Findū că s'a aminiitū mai susū de *carte de blestemū*, dāmū aici câteva forme de aseminea cărți, ce se găsescū în documentele Episcopiei. In ele îndecomun mai întēiū se espune chestia pentru carea se dā cartea; apoi urmēdă blestemulū.

1) In o carte a Mitropolitulū Sava, din 1697, găsimū acēstă formulă de blestemū: „Unii ca aceia (cariū n'ar mărturisi dreptū) să fie afurisiți și blestemați de Domnulū Dumneđeū, și să aibă blestemul a 318 oteți, ce au fostū în Nikeea. Herulū, Petrile, să se topască și să se rāsipească, ear trupurile lor să stea întregi..... Iară de ar spune dreptū și arū vēdi, să fie ertați și blagosloviți de Dumneđeū și de blagoslovenia nōstră.....”

2) In o carte de blestemū, dată de Episcopulū Ierotheiū în 1745, se bléstemă așa: „Unii ca aceia să fie blestemați și afurisiți de Domnulū Is. HS. și de Maica Precista și 12 Apostoli, de 318 oteți ot Nikeea; așijderea și de smerenia nōstră să fie dați anatema amaranaftea, și sufletele lorū să aibă parte cu proclētulū Arie, și să'i înghiță pāmēntulū de vii ca pre Dathan și pre Aviron. Iară împăcānduse, și spuind, cine..... să fie ertați și blagosloviți.”

3). Iată încă o formulă din cartea dată de Episcopul Iacov, la 1786: „Dicem, unii ca aceștia să fie blestemați de Domnul Dumnezeu și de preacurata Sa Maică și de cei 12 Apostoli și de 318 Sfinți Părinți, ce au fost la Soborul Nikeei, să fie vinovați focului celui vecinic și huliți Iadului celui fără de sfârșit, și procleți și neertați. Petrele, herul să se topască și să se răsipască, iară trupurile lor după moarte să stea întregi. Să-i moșteniască bubele lui Geezi și sugrumarea Iudei, să fie suspinându și tremurându ca Cain, să crăpe pământul și să-i înghiță de vii, ca pre Daftan și Aviron. Averile lor și ostenelele lor să fie blestemate și spre pierdere. Procopsală să nu vadă în toată viața lor. Muerile lor să fie veduve, și copiii cerșetori, și toată mânia lui Dumnezeu să vie pe capetele lor. Iară arătându adevărul în frica lui Dumnezeu, să fie ertați și blagosloviți, Amină.“

Mitropolitul Gavril Calimach, în luna Decemvriu, înștiințadă pe Inochentie; că a tipărită Evangelia de care era lipsă pe la mai multe locuri, și că spre tipărirea ei a luat bani cu dobândă. Trimite și Episcopului de Huși 115 exemplare, cu preț de 7 lei unul, și-lu pofteste ale împărți și a-i trimite banii ca să pôtă în grabă plăti neguțitorilor, spre a nu mai spori dobânda. (Cond. III. f. 169).

În acestu an au făcutu daniă Episcopiei: Vasilie Gîrdea, împreună cu soția sea,— partea lor de moșia dela gura Lăpușnei; Calistra,—partea ei din moșia Cîrligații.

La Mart 13, Sofronia femeea lui Theodor Darie împreună cu fiii sei Ștefan și Ioniță au vîndut Episcopului Inochentie redeșia lor din Satul Obilenii pe Prut, în ținutul Lăpușnei, în preț de 100 lei. Dară în zapisu se dice, că prețul nu corespunde cu valoarea mo-

șiei, fiindu că ei aũ voitũ să fie mai multũ daniã „pentru sufletele părinților și a moșilor lorũ, de la cari le aũ remasũ și altã moșie: pentru ca să aibã și sufletele acelorã parte.“ (Cond. B. f. 146 din dosũ).

Anul 1764. Fevruariũ 8. Inochentie capetã de la Domnulũ Grigorie Calimachũ hotarnicũ pe Ștefan Ruset biv vel Logofetũ, spre a'ĩ alege și hotãri nisce redeșii. (Cond. III. f. 175).

În anulũ acesta luã Domnia țerei Grigorie Ghica. Spre a vedea în ce stare a gãsitũ Ghica Clerulũ și administrațiunea nãstrã bisericeascã, reproducemũ aici chrysovulũ acestui Domnũ datũ la 15 Iuliũ, prin care a voitũ a pune capetũ mai multorũ abuzurĩ. (Uric. part. 1. f. 147—157).

„Cu mila luĩ Dumneđeu Noĩ Grigorie Alexandru Ghica Voevodũ Domnũ țerei Moldovei.

Acea ce toate, cu purtarea de grijã, și cu mare înțelepciune Dumneđeeasca pronie, bine aũ orãnduitũ pre omũ din trupũ ca vëđutũ, și împreunã cu sufletũ nevëđutũ, și cuvëntãtoriũ ca unũ dobitocũ în douã firĩ împreunãtũ spre îndoitũ sfirșitũ, adicã, unulũ spre cele trecãtoare și lumescĩ, iarã altulũ spre vecinicã dobîndire, și mai presusũ de lume. Acea bine aũ voitũ din ceputũ, de saũ hotãritũ și pravile îndoite, spre iconomia amãndurora a petrecerĩ și a sfirșitului folositoare omului, și capete ca nisce vîrfuri, pusaũ preste elũ, spre paza și ocîrmuirea, a acestorũ pravile, pre unĩ însã spre lucrurile, cele politicescĩ aũ rădicatũ ca să fie, ighimonii, și boerii și purtãtoriĩ de grije, dar pre alții spre cele bisericescĩ iaũ învrednicitũ, pre fiește carele dupã starea sa. La acestĩ politicescĩ și bisericescĩ despãrșire fiindũ între dênșii, iaũ adunãtũ ca chipũ să se pãzascã neturburate amëndouã stãrile, hotãrele dreptãților; acea bisericeascã

stăpânire, și înălțimea, starea minții avându, să giudece, și să orânduiească cele spre mântuire și folosința norodului. Iară cea politicească Domniea, și mărirea, ca ochiul cel de grabă privitoriu: neadormit fiind spre cele necuvioase ce curgă, și ca o puternică mână, și de grabă lucrătoare, agiutorind pre celea cu legea, și poprind totu chipul nelegiuirilor, amândouă una cu alta agiutorind vor lucra, și vor săvârși toate cele spre împlinirea a Dumneșcesilor porunci, și pravile, după cum de obsce, și sufletul, și trupul împreunate fiind, totu într'unu locu resuflă, spre stare și spre împlinirea a unu dobitoc omului cuvântătoriu. Pentru aceea dar dintr'unu ceputu, și legea cea firească: pe preoție, împreună și pe împărăție totu la unul, și la acestu om, a adunatu, și a înălțatu, și după aceea și acea scrisă legea, aduna, și împreuna, pre egimon, pre osten, și pre giudecătoriu norodului Izrailtenescu, cu Archiere spre buna și sevârșita unire. Și imperații Iudei cei mai aleși David, și Iosie și Ezekie, nu numai și aceștia, căuta spre iconomia și purtarea de grije lucrurilor scaunului lor, ce și ale cortului, și ale Bisericei spre mare silință, și rîvnă să nevoea. Și cea mai după urmă și împărății noștri cei credincioși, și iubitori de Christos dela Constantin cel Mare, și înteu până la Constantin celu după urmă, purtându grije de ale împărăției, nu se lenevea, nici de ale bisericii, ce încă și soboară adunându de cuvioși părinți, la acele întrebări, socotințe, și giudecăți bisericesci ce odrășlia, avea cea mai înaltă șădere, și lăcașuri Sfinte, spre alu Dumneșeu închinare rēdicându și cu împărătesci afierosiri, și odoară înbogățindule, și hotară cădute, și tomuri, și porunci, și nearale, spre înpodobirea și înfrumșetarea, și starea cătră cei legiuitori, adese dându a lăsatu pildă

Dumnezească, și credincioasă către toți ighimonii a pravoslavnicilor creștini. Căci și la aceștia este curmată datorie, ca să pronoiască, după puterea lor, și să poarte de grije pentru buna păstorie, și înpodobirea a stării Sfintei Biserici împreună făcătorii făcându-se, (după cum dice Apostolul) a păstorilor celor Duhovnicesci iară lucrători și resplătitori, cu cușitulă acelă dela Dumneđeșă poartă spre tăerea și spre răsipirea aceloră ce, aū cu lenevire, aū cu înbolditură, și meșteșuguri rele a vicleanului aū începută ca să strice, să strămute, și să prefacă hotarele, poroncile și legiuirile a credincioasei, și Dumneđeescii noastre legiuiră. Pentru aceste dar și Domniea me, cu mila lui Dumneđeșă, învrednicindune a fi Domnă, oblăduitoriă, și ocârmuitoriă, strămoșescului Scaun al ighimonii aceștia a Moldovei, dintr'uncéputulă Domniei mele îndată bine amă voită, pentru dreaptă legiuitoare, și folositoare stare, și îndreptare a supusului acestuia norodă: ce ni saū încredințatū nouă, și lângă aceste politicesci, și cele din afară, necontenite supărări și purtări de grije, întru care ne aflămă învăluiri, și cuprinși, întorsamă cu neadormire după datoria noastră, și ochii nostri cei sufletesci, și la aceste lucruri a Maicei noastre, a Bisericei, și vedendū multe strămutări, și fără de cuviință lucruri, fapte și necuvioase stări, și orânduiele, carea vremea și lenevirea, și cea către cele Dumneđeesci răceală, nesocotință, și nebăgarea de samă, ce din puțin în puțină aū adusă Biserica la o vedere, și la o tânguită aflare ca aceasta, care nu cu puțină durere și tânguire a inimei noastre, amă vrutū ca să o aducemū spre tămăduirea și îndreptarea cea puternică, și căduță, avendū urmatoriū, și rêvnitoriū, la acestū credinciosū, și Dumneđeescū cugetulū nostru, și pe Prea-o-Sfințitulū Mi-

tropolită a Moldo-Vlachiei, ală nostru Părinte întru Christosă, kyr Gavriilă. Ce dar întăiă și acelu mai mare din lucrurile cele necuvioase și necădute ce s'au înmulțit după cum saă dăsu la Biserică, socotimă că este înmulțirea Preoților dintru care să află foarte puțină la numără, care dupe cum să cade întră prin ușă în staululă acesta, iară cei mai mulți, sântă acei ce să sue pe aiurea și tălhăresce, din cari pe unii îi îndeamnă nevrednicia, ticăloșia și lenevirea ca să răpească și să apuce darulă Preoției, a căroră roadă este neaverea, sărăcia, și supărarea, neavându de aiurea altă venită de chiverniseală ală căștiga mai lesne și fără de osteneală, fără numai pe Biserică, și pe Oltariă, iară pre alții îi înviteadă iubirea de argintă, și nesățioasa avere, din care fără de lege și fără de credință, negușitorindă cele Dumneșcesci, și ca Simon vrăjitoriulă întăiă cumpărândă aceste Dumneșcesci dela cei ce le vëndă, după aceea vëndândule cătră cei ce le cumpără cu multe feluri, și chipuri diavolesci, și amăgitoare, și vrăjitoarea căștigă și dobândescă venită, din pricina necunoscinței, a sufletelor aceloră proști, și lesne creșetori, nesocotindă nici-decum aceștia, cu acestă chipă preoții că sântă, cu adevărată nepreoții, după ală 29-lea canonă a Sfinților Apostoli ce dăce într'acestă chipă. Că ori-care Episcopă va lua și va căștiga vrednicia, și darulă acesta prin bană, saă Preotă saă Diaconă, și acelu ce aă chirotonisită, și acelu ce saă chirotonisită să fie catherisită și de toate să fie lipsită, și depărtată de adunarea ca Simon vrăjitoriulă, și după cumă dăce și canonulă ală 22. dela Soborulă ală șesele: că cei ce pre bană se chirotonisescă catherisiți să fie și o parte și alta. Așijderea și Vasilie celă Mare, și Genadie, și Tarasie, Patrierșii Tarigradului, dăcă, că mai

suferitū este Makedonie, și necredinciosū eresulū pnevmatomachilorū decâtū acei ce cutează de cumpără darul Sfântului Duchū. Și aceste (vai) nici-decum negândindū și nesocotindū, îndată, facū pre dênșii slobodī, eșindū de suptū stăpânirea Mireniei, și de dajdia cea legiuită, carea este a se plăti cu datornică datorie la visteria cea Domnească, cu care chipū amăgindū lumea, nu socotesc că iaū în risū, și cumcă hulescū mai nainte multū pe acestū neamăgitū Dumneđeū, și arătânduse că cărmuescū starea bisericii, și slujescū Taïnele cele înfricoșate, ei sântū acei mai mulți omenași urâți, și pângăriți după fire, și de totū nesocotiți, și netrebnicī, și de nimică vrednicī, fiindū de totū lipsiți de minte, și de crierī, varvari cu totulū, și neînvețați nu numai la credință, ce nici la propoveduire, după cumū poruncesce alū 88 canonū alū Apostolilorū, nici cunoscândū ce vra să ăică credința, nici aducânduși aminte de cele cădute, după cum hotărâscesce alū 18, canonū dela Soborulū Cartagenei, ce încă nesciindū ce sântū Soboarele, și câte sântū și după cum hotărâscesce alū 19 canonū din Trula, nu numai că nu arată cu învățatură, și propoveduire în Dumnicile din Sfânta și Dumneđească Scriptură, ce încă să află lipsiți de totă priceperea a Sfințelorū acestora Scripturī, și celū deservitū, nesciindū a ceti și cele proaste, orândueli bisericescī, nu cunoscū starea, și slujba Sfintei Liturgiī, și a Sfințelorū Taïne, de care greșescū, cu vârvăria și cu neînvețătura lorū, și la acele mai tăinuite, și necuprinsă de minte molitfe a Sfintei Liturghii, și batjocurescū (vai), și hulescū și blestămă fără de Dumneđească credință, și cătră aceste pre înfricoșate, și mai pre susū de fire, taïne, și dogme, din care se strămută, legiuirea și batjocuresce (. . . .) Dumneđească, curata și neîntinată

credință, pentru aceea dar spre înprotivirea unora ca acestora Preoți cu adevărată ai rușinei, puțină au fost răvna prorocului Ilie înarmată cu cuțitul: deci spre poprirea, și îndreptarea acestui cumplită lucru, poruncim și hotărîm ca de acmu înainte, acei ce vor vrea să fie preoți, întâi: să se cerceteze foarte cu silință, și cu privighere, de singur Mitropolitul se, sau de Episcopul se, iară pentru cei străini, și dintr'alte părți de locuri și Eparchii, ce vin ca să iea Preoția, să aducă fiște carele dela Mitropolitul se, sau dela Episcopul se, mărturie încredințată a veuirii, și a petrecerii firilor lor lui, și într'acest chip făcîndușă dela Archie-reu anafora cătră Domniea me. Ântei acelu ce va să se chirotonească, să se deosebească de stăpînirea politicească și să se scoată și din catastivul vistiriei domnesci, și așa după aceasta prin cartea Domniei mele să va trimite cătră Archie-reul celu ce va să îl chirotonisască, și să va învrednici la starea și clirosul Bisericesc, și acei ce din pămîntenî, cari aice neputîndușă ca să se învrednicească pentru vre o pricină, să ia darul Preoției, și vor vrea ca să margă la alte Eparchii streine să fure pe supt cumpetă, darul Sfintei Preoții, unul ca acela aflînduse pe urmă, ori de Mitropolitul, ori de Episcopul, ca pe un fur de cele Sfinte: după hotărîrea alu 54 canonu dela Soborul Cartagenii: că Episcopii acei ce vor priimi dintr'alte Eparchii Clirici, și vor chirotonisi la supusele lor Biserici, pre aciea îi hotărîșce să fie lepădați, și de tot darul preoțesc înstreinați, și supuși blăstămului anathemei, căci că dice, pre acei ce vor veni dintr'altă parte, nici decum să nu'i chirotonisască fiindu de totu necuvioși și fără de lege, ce numai pre aciea să chirotonisască carei sântu dintru a sa E-

parchie, pre cumŭ poruncescŭ și hotărescŭ Dumneșeecele canoane a Sfinților Apostoli, și a soborului, iarŭ care se vor chirotonisi cu acest chip să se catherisască, și apoi să se dea la politiceasca pedepsă, și aceste pentru acei ce vor de acmu înainte să se chirotonisască poruncimŭ, și hotărîmŭ. Alŭ doilea nesocoteală, și nerându-eală nu mai mică, și mai puțină decâtŭ cea de susŭ, amŭ aflatŭ că curgea despre zidirea bisericilor ce se zidescŭ așa fiește-cum și unde vorŭ, fără de trebuință, cu repeșirea nesocotită, și cu cugetŭ fără de treabă, și necuvântătoriŭ a multorŭ chrestini, din care unŭ dintru aciea din mândrie, și de deșartă slăvire umflându-se, și de fantazie biruinduse, poftescŭ cu acestŭ chipŭ, ca să căștigue laudă vecinică, și în viață și după moartea lorŭ, și cerŭ mai multŭ slava lorŭ decâtŭ slava lui Dumneșeu; iar alții din nesocotită râvna lorŭ, saŭ din sfatulŭ celorŭ neînvețați, și fără de minte și cu adevăratŭ orbi, îndemnându-lŭ agiungŭ la ipolipsis, greșite, și vătămătoare de sufletŭ, socotindusă, nu cu cuviință, și cu evlavie, ce cu necuviință, cum că atâta numai agiungea ca să se învrednicească spre ertarea păcatelorŭ lorŭ, cele grele care aŭ lucratŭ, și ca să se întraripeze, să meargă dreptŭ fără osteneală la cele ceresci, de vorŭ zidi pre pământ, unŭ locașŭ făcutŭ cu mâna, nesocotindŭ câtŭ de puținŭ, pentru alorŭ lăcașŭ, adecă pentru alorŭ sufletŭ, din-care să pricinuesce de se înmulțescŭ Bisericile, și paraclisurile cele proaste, și la acele deobște lăcașuri, nu să face aceea de obștie adunare a norodului, ce este rugă unită a chrestinilorŭ și lui Dumneșeu plăcută și primită, fiindcă unde este adunarea la biserică, poate să ăică fieștecare din chrestini, cu proroculŭ și împăratulŭ: în mijloculŭ multului norodŭ te voiŭ lăuda Doamne.

Iară înmulțirea Bisericilor pricinuescū ca să se pustiască acele vechi biserici, și să remăe lăcașuri drumetilor, sau tâlharilor, sau cuiburi dobitoacelor, până cându din vreme în vreme lenevinduse grija lor, vorū agiunge și acele nouă făcute spre pustire, din care curge și împuținarea afierosirilor, odoarelor, și a veștmintelor celor Sfinte, ce se dau cătră Dumneșeu, cu care se înpodobescū Bisericile, și milostenie cea cătră săracii Preoți, în multe părți împărținduse. Pentru aceste dar nesocotite și pricinuitoare de stricăciune, și de vătămarea celor cătră Dumneșeu lăcașuri, nesuferindū Domnia me, și urmândū după canonul alū cincilea a Soborului dela Gangra. Și după canonul alū 25 de Laodichia, (ce ȳice): unde ajungea unū Preotū, Episcopū să nu să facă, și unde suntū biserici de ajunsū, biserică nouă să nu se zidească, ca să nu se micșurede a bisericii adunare și numele. Iată vomū și pentru aceasta, și poroncimū, și hotărīmū de acum înainte nici unulū să nu cuteze să zidească din temelie biserică nouă fără de scirea și voea Mitropolitului, căci intracestū chipū și canonul alū 4 al Soborului a toată lumea aeve hotărășce și ȳice: nici unulū să nu zidească la vre unū locū lăcașū fără de scirea și voea Episcopului. însă aceste se cade să fie, și în-purtarea de grijă a Arhiepiscopului ca să nu să dea voea să zidească fiește-cine biserici, și acei ce n'au putere ca să înzestreze biserica cu cele trebuincioase venituri și Sfinte odoară ce sântū spre înpodobirea casei lui Dumneșeu. Și spre chiverniseala la acea din tôte ȳilele a preoților, și a slujitorilor ce se află întrinsa; după alū 17 canonū alū 7 soborū ce ȳice: Acelū ce va să zidească mănăstire, așjdere și biserică, de nu va avea toate cele trebuincioase, spre întemeerea lor, să se po-

prească de Episcopi. Aceste daru și pentru biserici, și pentru zidirea loră hotărîmă. Iar ală treilea nesocotitū, și fără de cale lucru amū aflatū că să pricinuesce de către cele ce se dau lui Dumneḃeu afierosirī, la mănăstirī și biserici, fiindū că puținī sântū cei ce aducū jertfe, desēvēșitū bune, și lui Dumneḃeu plăcute, ca Avel, iară cei mai mulți sântū carī urmēză lui Cainū, și mai multū de cātū Cain, de vreme că cu nedreptate ei aducū daruri, și pentru ca să ea plată, ei să însărcinează cu forțe greū păcatū, urīți și goniți făcēnduse de cătră Dumneḃeu, căci că unī pentru pizmă, și pătimitorēa vrăjmășie, ce aū cătră cei cu lege ai lorū drepti clironomi afierosăscū parte din averea lorū, pentru ca să rēmāe lipsiți acei ce după lege și după pravilă sântū clironomi, și dăruescū lui Dumneḃeu cu unū chipū, ca acesta, ca să disbrace și să golească pre a lorū moștenitorī, ce aū cătră elū pizmă și vrăjmășie, dar alți iarășī cu viclesugū, și cu rea socotință, dăruescū la biserici, nu alese ale lorū sciute, ce acele ce sântū cu pricină de giudecăți ca să lipsască ei din giudecăți, și cu oare care vedere a e-vlaviei să facă strămbătate celui de aproapele seū, dintru care să pricinuescū multe feliuri, și necontenite și necurmate giudecăți necunoscāndū, și nesciindū giudecătorii ce să facă din două. adecă, să păzască dreptatea și să le întoareă, acele ce răū saū afierositū, cătră Sfintele Mănăstirī, (care după cnmū se vede este fără cale) și pricină de scandală ca să ea inapoī cele ce saū afierositū lui Dumneḃeu. saū lenevindusă și lăsāndū dreptate pentru voea mănăstirilorū să facă strămbătate la giudecata dreptății, care și aceasta este vătămătoare și prăpăditore sufletului, și de totū stricătoare poruncilorū celorū Dumneḃeesci și omenesci. Ce dar pentru tōte acēste

necuvioase afirosiri, hotărîmă și poruncimă de acmu înainte, să n'aibă nici unulă voe ca să afierosască ceva la Sfintele Mănăstiri, și bisericii fără scirea Domniei mele, pentru ca înteu să se cercetețe de cătră Domnia me, și de va fi afierosirea aceea după pravile dreaptă cuviinciosă și luă Dumneđeș plăcută, și bine primită, atuncea să se afierosască, și aceste toate de mai susă numite, și arătate spre pađa și nestrămutata întărire a Dumneleşciloră pravile, și a bune și dreptei orôndue, sau hotărîtă spre înprotivirea aceloră ce până acmu fără de cale, fără dreptate, și mai vîrtosă fără de credință sau lucrăt; iar care să va arăta înprotivnică, cătră aceste ce bine, și cu legiure sau orônduită, și sau hotărîtă de cătră Domnia me, acela de va fi din catalogulă Preoțescă, după Sfânta pravilă să se catherisască, și de totă să se golască de adunarea bisericască, dar de va fi mireană și la starea vredniciei, acela să se înstreinețe de cinstea luă, și să se coboare la starea proștiloră ca ună vrăjmașă a adevărului, a pravililoră, și a dreptății. Acesta facemă scire, 1764. Iulie 15.

(Subscrisă : Grigorie Ghica Vovd.

(Loculă Sigil.) Vel Vister. Procitelnom.

Inochentie, la 20 Iuniă, scôte dela acestă Domnă o carte cătră Ștefan Rusetă, spre a'î alege nisce Çigani ce se oploșise și amestecase cu Çigani mănăstiriloră Dobrovetulă și Căpriană (Cond. III. f. 171).

Inochentie, împreună cu Mitropolitulă Gavriilă, cu Ioa-nichie Episcopulă Romanulă și cu Dosotheiă ală Rădău-țitoră, iea parte la divanulă convocată în acestă ană de Domnulă Grigorie Ghica pentru regularea vădrăritulă, seă a dabilei pe viă, și desființarea abusuriloră ce se în-trodusesese de stringătoriă acestei dări, în marea daună a

cultivatorilor de vii. Archiereii l egă hot arirea Divanului prin blestem  asupra celor  ce ar  cuteza să o strice. (Uricar. part. I. f. 130—140).

Episcopia în anulŭ acesta a c p tat  dani : de la Ioan Pandele — o vie; dela un Gavriil — o parte de re e i  din moșia Germ nescii de peste Prut ; dela Fra ii Gotculesci: Manuil, Constantin, Vasilie, — o re e i  a lor  din moșia Cr sn senii; dela Ursul Gotc  — o altă re e ie, tot  din Cr sn seni; dela Jigniceriul  Stefan Iamandi — deas menea o parte re e esc  din Cr sn seni.

Anul 1765. Manolachi Costachi, nemul emitu că Inochentie  i a dat  pe fa ă viclesugul , cu care cercase a strica cumpărătura Episcopiei, de la re e ii de Obileni, cu t te că judecata l'a dat  remas , el  nu s'a lini tit , ci a vrutu  re-cum silnică să se vire acolo. A f cut  sat   i m r  pe acea mo i , ca să p t  avea cu timpul  mai multe titluri de st pinire. In  nici Inochentie nu l'a l sat  în pace: S'a t nguit  asupra lui la Domnul  Grigorie Ghica, carele prin chrysovul  se  din acest  an  dinno  a  nt rit  st p nirea Episcopiei asupra acelu  Sat . (Cond. B. f. 148). In  Manolachi Costachi, întru a teptarea unui moment  favorabilă pentru el , a urmărită acest  proces  p n  la m rtea sa,  i chiar  după m rtea lui l'a urmărită încă c tva timp  un  nepot  al  se , precum  se va vedea la anul  1768 (Cond. B. f. 145—146).

Pela anul  acesta s'a  nfi tat  Schitul  Averescii, de un  C lug r  anume Sava, ce era acolo Egumen . Acest  Sava era re e   din Averesci,  i c lug rinduse, a f cut  Schiti or  pe re e ia lui. Dar înainte de a l  sfin i l'a  nlocuit  în egumenie un  Sofronie, care a ispr vit  Bisericu a. Aceasta se vede din dania unor  re e i f -

cută Schitului în anulă acesta, în carea se țice, că atunci se făcea Schitulă.

Observămă, că în secululă trecută, și în acesta pe la multe moșii redeşesci s'aũ făcută deaseminea schitulețe de cătră unilă din redeşii; și alții le dăruiaũ părții de pământă, liveđi, vii, etc.; apoi le închinaũ Episcopiei; însă tôte acele Schitulețe încurëndă s'aũ desființată; érá moșiórele loră aũ intrată în proprietățile Episcopiei.

Daniele din anulă acesta : redeşii — Daniilă, Nicolaiă și Andreiă aũ dăruită Schitulă Averescii partea loră din Roșiori. Georgie Gotcă a dăruită Episcopiei partea sea de redeşia din Crăsnășeni. Preotésa Theodora a dăruită Episcopiei partea sea de pământă din Tătăreni. Frații Georgie și Porfira aũ dăruită Schitulă Brădicescii redeşia loră din moșia Tălpigenii.

La 20 Octomvrie Inochentie scóte carte domnescă dela Grigorie Ghica, prin carea se înputernicesce trimisulă Episcopiei a aduna dela clerulă Eparchiei dajdea pe semestrulă de tómnă pentru întreținerea Scóleloră, anume câte 2 lei noi de fiecare Preotă și Diaconă. Reproducem aiciă întrégă cartea domnescă :

„Noi Grigorie Alexandru Ghica, Voevoda, bojiio, Miostiiio, Gospodar, Zemli, Moldavscó, Datam carte Domniei mele, ca pi cine va trimite Svintia Sa Părinteli Episcopulă de Hușă ca să strângă obicinuita dajdie de Svete Dimitrie pentru banii șcóleloră, să fie, volnică să implinească dila fieste carea Preută i Deaconă, câte — 2: lei noi, după orândueala ce s'aũ făcută acmu, cu chrysovă: gospod, fiindă că li saũ ertată biră ce da la mucarelă în toți anii după cumă mai pe largă să voră însciința dela Părintele Episcopulă, de mila ce am făcută Domnia mea decă după izvodă ce saũ trimisă dela visterie cu pecete, Gospod, să aibă a împlini de la fieste carea Pre-

utū i Diaconū câte: 2: lei noi și să e și stringătorulū
 câte 2: pãrale bani noi de tot leu, cum și piste numile
 ce sintū arãtate în izvodū câți preuți mai mulți se vorū
 afla să împlinescã dela toți și dela fiește care asãminea
 câte: 2: lei, noi nerãmãindū nime scutitū măcarū și cãrți
 gospod, saū Vlãdicescī de va avea cineva de scutialã sã
 nusã ție în samã, și pãnã în 15 zile a lui Noemvrie sã
 fie toți banii împliniți și trimiși aicea—Aceasta poruncimū
 (Cond. III. f. 181).

(L. S.) vlet. 1765: Octombre 20.

La 12 Iuliū Inochentie scôte hotarnici între cari Ni-
 coli biv vel Ușer Ispravniculū de Fãlciiū, spre a alege
 nisce reșeși ale Episcopiei, de la ținutulū Fãlciiulū.
 (Cond. III. f. 179).

Mulți din locuitorii Sãtelorū se deprinsese a vagabonda
 de pe o moșiã pe alta, sub felurite preteste, erã prin
 acẽsta se pãgubiau și pe ei și pe proprietari. Domnulū
 Ghica, spre a curma acestū abusū, a fãcutū aședemẽntū
 în tãmna acestui anū, spre a stabili pe locuitorii la unū
 locū. In condica III. f. 183 se pãstreazã porunca dom-
 nescã datã cãtrã locuitorii din ținutulū Fãlciiulū, prin
 care îi însciintẽzã, cã este opritã strãmutarea de la unū
 satū la altulū. Iatã acea carte:

„Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevoda Boj: Milost:
 Gospodar Zemli Moldavsoi. Scriemū Domniea mea la vor-
 nicei, și la toți lãcutorii de ținutulū Fãlciiulū vẽ facemū
 scire pentru prefãcãtori și invãțați a sã strãmuta din locū
 în locū de nu numai lorū își pricinuescū sãrãcie, și scã-
 pãciune ce și altora daū tulburare și pricinī de neodihnã
 pentru cari vrẽndū Domnie mea a lipsi și a sã împede-
 ca unī ca aceștie prefãcãtori, am hotãritū ca dila așe-
 dare ce saū fãcutū astã toamnã la luna lui Septemvrie

nime să nu fie volnică a să mai strămuta ci fiștici unde laŭ apucată aședarea acolo să rămăe statornică și di a și îndrăzni cineva a să clăti din locul lui poruncă saŭ dat tuturor vouă vornicilor ca să nu ți primiți ce îndată arătându la ispravnicu ținutului, legați să ți dea înapoi la satul de unde aŭ fugit, ș'această poruncă esti hotărîtă cu statornicie să se păzască. Dar acei prefăcători și ómenî din fire rea mai virtosă ce ți ce sântu prin satele boeresci vedându că se păzesce hotărîrea nestrămutării cu statornicie neamă însciințată Domniea mea că facu scornituri de vorbe răsuflate aducându feluri de feluri de cuvinte la mijlocu ca să poată găsi chipu de strămutare dându o îndemnare cu minciunile lor de a să răsvrăti toți ce ți ce sântu pe moșile boeresci care aceste minciuni ce li aŭ scornit unî din voi nesuferindă Domnie mea ale aŭdi iată cu această carte a domniei meli vă însciințămă să nu vă potriviti la scornituri de vorbe răsuflate ca aceste, ce să pădiți numai acele ce vi să scriu de cătră Domnie me fiindă că ori ce lucru iasti de folosul și apărarea voastră nu lăsămă Domnie mea a nu vă însciința iar câtă a vă strămuta ori de pe moșil boeresci ori Mănăstiresci nu priimimă Domnie mea ci fiști cine unde saŭ aflată la aședari ce saŭ făcută la luna lui Septemvrie acolo să fie ședetori ori pe a cui moșie va fi, plătindusi birul vistiriei iar cari va îndrăzni a să strămuta din locul lui iată poruncă saŭ dată la toți ispravnicii ținuturilor pe nisce făcători caceia să ți prință și puiudu în butuci să ți trimită aice ca să să pedepsască cu urgie domnească cum și vornicii satelor care voru primi prefăcători ca aceea și noru merge îndată ca să de scire ispravnicului de ținut și voru acoperi asemenea pedeapsă vor lua ce dar părăsițivă de minciuni și scornituri de vorbe răsuflate ca aceste și pă-

diți numai cele ce vă scriu pin cărțile Domnii meali ca să nu cădeți la pediapsă și cine undi să află ședătoriū acolo să rămâe și săși caute de hrana și agonisintă ne-supărându-se mai multū din hotărîrea ponturilorū gospod ce sântū date la Ispravnicii ținutului iar cînd viți ave vre o supărarea mai multū din hotărîre ce esti pin ponturi dē cătră orī cine să viniți să jăluiți și viți afla dreptatea vōstră aceasta poruncimū. 1765. Iul. 14.

Insemnāmū aici, că dela anulū 1765, din timpulū lui Grigorie Ghica, s'a adoptatū în chărtiele oficiale era de la nascerea lui Christosū, în loculū celei dela Crearea lumei. Aceasta se vede de acolo, că cărțile domnesci, pînāla 1764 pōrtă era vechiā; iarā dela 1765 înainte era nouā.

In Condica III. f. 185 se păstrează o copiā de pe cartea Domnului Grigorie Ghica, cătră Georgie Beldiman biv vel Stolnicū, Ispravnicū de Fălciū, pentru buna orāndueală chrestinească atātū a clerului, cātū și a chrestinilorū în genere. Totū în acea carte se pomenesce, că Domnul a scrisū 1) o carte cătră lăcuitorī în aceastā privinșă, pe carea Ispravniculū să pue a o ceti în auđul tuturorū, ca să înțeleagā cu toții, că este voința Domniei a se lăsa de obiceiurile cele rele; 2) alte cărți „cătră iubitorī de Dumneđeū Episcopī, îndemnāndu'i ca să orānduească protopopī ómenī cu sciinșă, pela Eparchiele lorū, pentru aceastā treabă ca să cerceteze atātū pentru Preoți ce se vorū afla pe la ținuturi, cātū și Bisericile și să îndrepteze toate, cāte vor fi trebuinșă de îndreptat.“

Aceste cărți, de care aici se pomenesce sântū negreșitū atâtea circulare domnesci prin toată țera. Neavēndū circularea cătră locuitorī, precum și cea cătră Episcopī, vomū împărtāși aici numai cuprinderea circulārei cătră Ispravnicī carea s'a păstratū.

1) Circularea aceasta începe cu descrierea stării morale a Preoțimeii: „Îți facem scire, că între alte obiceiuri rele și fără de cale ce se urma, pe care eu osîrdie ne silim Domnia mea a le desrădăcina. silindume ca să dăm obiceiuri bune și spre folosul de obștie, plăcute și lui Dumneșeu și oamenilor luându aminte și pentru cele bisericesci, adică pentru rândueala Preoților, care saū din nesilinta îndreptătorilor, saū din lenevirea lor, aū cădută la o deprindere(*) cu totul înprotiva poruncilor Sfintei pravile, îndestulându se numai a se numi Preoți, și neavându mai multă purtare de grijă, ca să se facă cu adevărul Preoți, după cum poruncese maica noastră Sfânta Biserică, ca să poată da pildă bună spre sufletească îndreptare a norodului de obște.“

2) Domnul acesta doria, ca în privirea religioasă, să dea altă direcțiune, mai convenabilă, atât clerului cât și poporul: „Pentru acea dar, vrându Domnia mea cu tot dinadinsul a se îndrepta această necuviință și a face săși schimbe politia (conduita), atât preoții cât și norodul de obște: iată saū scris cartea Domniei mele...“

3) In circulara către Episcopii îi îndemna de a pune protopopi vrednici și a-i trimite să reguleze toate Bisericile Eparchiei, să cerceteze abuzurile și să le îndrepte. De aceea îndatoresce și pe Ispravnicii a da acelora tot concursul lor. „Deci și D-ta, aflândute dregătoriul acelu ținut să dai agiutoriul ce va avea trebuință omul Arhiereului, ce va âmbra pentru această treabă, ca să p ată cu înlesnire a pune la bună orândueală îndreptarea ce să cere de către Domnia mea, silindū pe acei nesupuși și neînțelegetori, cu chipul ce se va că-

(*) Adică la o stare morală.

dea, a da ascultare la învățăturele cele ce se vorū da.“

4) Preoțimea era degradată nu atâta din ignoranță, câtū din maniera neomenoasă cu carea era tratată chiar de guvernū și de ampoiații săi. Preoții erau supuși la felurite dabile ca toți lăcuiorii; erau maltratați ca toți lăcuiorii de câtră strîngătoriī dabilelorū: țeranī prin urmare îi priviaū ca pe nisce persoane in totulū de condiția lor și nu aveaū câtră ei nici unū respectū. Preoții și trăiaū cu totulū o viață egală cu a stratului celui mai de josū alū societății, și fișicesce și moralicesce.

Domnulū Grigorie Ghica credea, că unulū din mijloacele prin care s'ar putea rēdica Preoțimea nōstră din înjosirea ei moralē, era tratamentulū onorabilū din partea ampoiaților guvernului; căci prin aceasta pe de o parte se va deștepta filotimia preoților, era pe de alta și lăcuiorii se vorū deprinde a le arēta respectulū cuvenitū. De aceea învață elū pe Ispravnicī, cu ce manieră se trāteze pe Preoți, cândū i se vorū înfăçoșa cu vre o pricină: „Cum și însuși D-ta să'ī îndemni (adică pe lăcuiorii, pe poporū în genere) a cinsti pe Preoți dāndū pildă cu cinstea ce veī face Preoțilorū, cândū vorū veni înaintea D-tale, orī cu ce pricină a fi, să li socotesci cinstea ce li se cade, ca unora ce sântū aleși și rānduiți spre slujba Sfintei Biserici, și, după cum dīcemū, venindū înaintea D-tale vreunii din Preoți, aū singurī de arū fi, saū întovărășiți cu lăcuiorii, săi puī să șadă, cinstinduī duple cum se cuvine, ca vedēndū și lăcuiorii, să ia pildă dela D-ta aī cinsti și aī socoti, ca pe nisce obraze ce se cinstescū și de D-ta, dregătoriū; și ei încă, vedīnduse cinstiți, se vorū îndemna a se feri de tovărășiī neconvincioase, pădīnduși cinstea lorū“.

5) Domnulū Grigorie Ghica, scia canónele bisericesci

și le respecta. Scia că clerul își are instituțiunile se-le, organismul se-șu, constituțiunea se-a parte, care, fără a jigni întru ceva legile civili, sântu ca un-șu supliment-șu ca o îndeplinire a lor-șu; că autoritatea civilă este în drit numai a privighia la exacta lor-șu împlinire. Deacea, în spiritul-șu canoanelor-șu el-șu hotăresce, că autoritatea civilă când-șu va vedea pe vreun-șu Preot-șu făcend-șu ce nu se cuvine chiămării se-le, să nu ȳea asupra lui dela sine nici o mesură represivă, ci numai să facă cunoscut-șu faptul-șu necuviincios-șu autorității bisericesci: „Și când-șu vre-un-șu din Preoți nu vor-șu urma cuviinții cinului lor-șu ce li se cade, să însciințezi D-ta pe Arhichereul-șu Eparchiei, sau de va fi departe de Scaunul-șu Arhichereului, să însciințezi pe protopopolul-șu ținutului, ca să-șu îndrepteze.“

6) Când-șu autoritatea bisericescă, voind-șu a îndrepta vreun-șu abuz-șu moral-șu între locuitor-șu, vre-unul-șu din ei nu ar-șu voi a se supune povățuirilor-șu bisericesci, autoritatea civilă trebuie să-șu vie întru ajutor-șu: „Cum și pentru lăcuiitor-șu ce vor-șu fi înprotivnici, dand-șu cu îndărătnicia lor pildă rea și celorlalți, și arătand-șu de cătră Protopopa la D-ta, după doveditele lor-șu îndărătnic-șu să-șu înfrănezi și să-șu certezi de va fi trebuință, ca să se îndrepteze.“

7) Autoritățile să îngrijească, ca Bisericile de pe la sate să nu fie lipsite de servitor-șu neapărați pentru sêvîrșirea Sfințelor-șu Servici-șu, și aceia să fie scutiți de dări: „Și fiind-șu că pre la Bisericile de pre la sate este trebuință de anagnosti, pentru agiutoriul-șu preoților-șu, la care biseric-șu nu vor-șu fi din fecior-șu Preoților-șu se-a Diacôn-șuilor-șu (pentru cari-șu aveți poruncă dela Domnia mea ca să nu fie supărați cu birul-șu) să se aleagă din copii-șu poporănilor-șu, cari-șu se vor-șu socoti vrednici ca să se facă

Anagnosti, și aceștia să fie în pace de biră, dându poruncă Sătenilor să nu se cisluească în biră.“

8) Datorința morală a preoției, de a fi ospitalieră, Autoritățile locale o prefăcuse în abuz, din care adeseori se pricinuia preoților împovărare peste puterea lor, sărăcie și suferință. Slujbașii domnesci ce viniau cu porunci pe la ținuturi, pe la târguri și sate în feliurite treburi ale Domniei: amployații Ispravnicilor și alte persoane trecătoare: Ispravnicii, seú, chiar și aceia singur delă sine, obicnuiau a pretinde ca preoții să-i găzduiască în timpul petrecerii lor pe acolo. Purtarea acestor musafiri împuși, negreșit nu era modestă; pricinuia Preoților feliurite supărări și a dat motive de tânguiră amare. Domnul Ghica voesce a scăpa pe preoți de această suferință: „Și pe la Preoți de pe la Târguri cum și de pe la sate, ce saú obicnuită a găzduirii musafiri saú orânduiri de diregători saú din voia lor, această obicnuire poruncim Domnia mea să lipsască, și D-ta să aperi casale Preoților de această supărare a musafirilor, ca să fie înlinisciți ași căuta trebuințele preoțesce, și la toate câte se poruncesc de către Domnia mea atât prin cartea aceasta, cât și prin cea către lăcuiori, să fie cu privighere a se urma și a să păzi la toate pre deplin.“

9) Una din cauzele, împedătoare moralizerii Preoților era coruptibilitatea Protopopilor, cari în loc de a lovi abuzurile cu asprimea legii și a le curma, găsiau în ele un mijloc de agonisită, împuind seú învoinde vinovatului a răscumpera vinovăția prin mită și a scăpa de pedeapsa legală. Domnul Ghica întoarce și la aceasta serioasa luare-a-minte a Ispravnicului, îndatorindu-l a privighea ca cercetările Protopopilor să nu degenereze, în loc de în-

dreptare, în acoperirea și încurăgiarea abuzurilor: " Și pentru cercetarea ce se va face de Archierei prin protopopi, îți poruncim să albi tare purtare de grijă, ca nu cumva orânduții cercetători, aducându lucrul asupra câștigului lor, să pricinuească vre o supărare peîntregul, sau fără de dreptate, atât preoților, cât și lacuitorilor, și, înlocu de a se îndrepta, să vie la mai mare necuviință lucrul."

10) Domnul Grigorie Ghica, întru înțelepciunea sea de om de Stat, scia de ce mare însemnătate este în educația morală a poporului Biserica cu instituțiunile sele religioase. Biserica desceaptă și întreține spiritul religiosității, — izvorul sentimentelor nobile: — ea învață pe om datorințele morali, prin care îl prepară cătră ordinea familiară și cetățeană. Din acest punct de vedere Domnul Ghica voia a deprinde pe locuitori să mergă la Biserică în toate Duminicele și serbătorile anuali; să poarte grijă cu cele trebuitoare pentru buna întreținere a Bisericelor, și a se purta cu respect cătră Preoți. Despre toate aceste el a vorbit pe larg în circulara cătră locuitori. Locuitori obicnuiau a escuza nemergerea lor la Biserică cu două pretexte: a) unii cu depărtarea locuinții lor de Biserică, precum sunt ceice locuesc prin mice cotune, depărtate de satele cu Biserice; b) cu trebuințele de a se mâneca de dimineață spre a se duce la Târguri după nevoile lor casnice. Domnul Grigorie Ghica respunde în circulara sea celor d'ântei, ca să și strămute locuințele în locuri ce vor fi mai apropiate de Biserică; érá celor de alú doilea, ca să nu se ducă la Târguri pînă după eșirea din Biserică, adică după ascultarea Sfințelor serviri.

Spre aplicarea acestor măsuri, Domnul propune Is-

pravniciloră două mijloace : unulă al autorităţii—porunca, şi altele morale : sfătuirea şi exemplul : „Şi iată vă scriemă şi pentru aceasta, că, a se îndrepta norodulă din deprinderea loră cea rea, este trebuinţă a se urma în două chipuri : adică la unile cu poruncă, şi la altele cu îndemnare, precumă este a se muta cei depărtaţi cu lăcuinţa de Biserici, fiindă cu greă aşi strămuta aşedările loră, precum şi de ai opri de mergerea loră la târguri până nu voră merge la Biserică, fiindă érašii înrădăcinaţi întru acesta, obiceiă a se mâneca la târguri : la aceste este îndestulă ai îndemna arătându-le folosulă ce poate a câştiga, urmându aceste ; ca prin îndemnare să se deprinză a rêvni unulă altuia pe încetă încetă să se deprinde a le urma cu voia loră. Iară câtă pentru altele, precum este pentru Biserici, ca să fie grijite, şi îndestulate de cele trebuincioase, şi a se păzi cinstea Preoţiloră despre mirenii, şi altele ce scriemă cătră lăcuiitori şi cătră D-ta, la aceste să lucreze porunca Domniei întocma precum scriemă, chibzuindă şi D-ta la fieşte-care madea să te aduci cu chipulă ce să va cădea, unde îndemnându-i cu cuvântulă, unde cu pilda ce le vei da cumă şi cu óreşcare îngrozire, pe unde voră fi de trebuinţă, şi la altele puindă chiară în faptă porunca Domniei mele, ca cu chipurile aceste să între la rândueală buna deprindere ce o poslimă Domnia mea să o vedemă întru întemere desevîrşită : aceasta scriemă.“ — 1766, Mart 31.

Insemnare. Acumă vine întrebarea : De unde scimă că este Grigorie Ghica Domnulă, care cu atâtă înţelepciune politică şi zelă chrestinescă a făcută circularile aceste pentru îndreptarea moravuriloră Clerului şi ale poporului română ? căci co-

pie ce o avereă înainte se titluesce numai: *Suretă de pe luminata carte Gospodă*, și la urmă închiăe cu data 1766. Mart 31? Singura data acăsta este îndeagiunsă spre a ne încredința, că Domnul acestă vrednică de pomenire pentru Biserică este renumitulă Grigorie Ghica, întemeetoriulă scoalelor, exemplulă de moralitate ală supușiloră, și martirulă apărării drepturiloră țerei! De și data 1766 coincide cu începutulă Domniei successorulă seă Grigorie Calimachă în toate listele chronologice ale Domniloră Moldaviei; ânse și Domnia Ghicăi cuprinde mai bine de jumetatea acestui anul. Iată cum lămurescă aceasta chronicariă țerei: Spătariul Ioan Canta dice în Letopisetulă seă, că Ghica a Domnit doi ani și șese luni, începândă din anulă 1764 (Letop. t. III. f. 187).

Enache Cogălniceanu arată chiară luna anulă 1764, cândă s'a începută această Domniă, — Februariu, și că a continuată mai trei ani — (ibid. tom. III. f. 260). Dupre amândouă spunerile aceste sfișitulă Domniei lui Ghica cade în anulă 1766 după luna lui Iuliă. Dar data Documentulă nostru este 31 Martie anulă 1766; vra să dică cu patru luni mai înainte de sfișitulă ântăei Domniă a lui Ghica.

Afară de aceea, chiar cuprinderea documentulă este foarte potrivită cu caracteristica ce face acestă Domnitoriă chronicariulă Ioan Canta, numindu'ă *foarte înțeleptă și învățată*; că a făcută scoale și orânduele dascăliloră și uceniciloră. (Letop. t. III. f. 187). Ună asemenea Domnă organizătoriă nu a putută să treacă cu vederea nici organismulă religiosă ală soșietății noastre de atunci.

Inochentie avea mare credită la reșeși, precum și la Domniă. De aceea se vede elă cerută și orânduită, câte cu ună amplotiată domnescă, în multe chestiuni de certe între reșeși. In anulă acesta Grigorie Ghica trimite la

cercetarea lui chestia de ceartă între o preoteasă și cu redeşii de Itrinesci. Pe lângă experiența lui în trebele gospodăresci și în relațiunile redeşesci, elu ș'a atrasu încrederea poporului prin dreptatea lui și prin simplitatea traiului său. Tradiția bătrânilorū spune, că Inochentie âmbra prin sate călare, cu desagiū pe șea; intra prin casele redeşilorū, vorbea cu ei despre trebele gospodăriei petrecea cu ei, le boteza copiiū, etc. Elu era așa de popularū, în câtu toți alergau la dânsulū în nevoile lor, și pe toți îi ajuta și-i povățuia.

Anul 1768. Din chrysovulū lui Grigorie Calimachū datū la 20 Ianuarie a acestui anū, se vede, că Inochentie s'a jăluitū acestui Domnū, că în anii trecuți întîmplânduse ciumă în Huși, elu la acea ocașie s'a retrasū din Huși; dar în absența lui s'aū furatū dela Episcopie documentele de proprietate pe tîrgulū Hușii, care erau tôte pecetluite într'unū tocū. Prin urmare a rugatū pe Domnū, ca să-i dea unū chrysovū întăritoriū de stăpânirea Episcopiei pe totū loculū domnescū alū Tîrgului Hușii. Iată acelū chrysovū întregū :

„Cu mila lui Dumneđeū Noī Grigorie Ioan Calimachū Voevodū Domnū Țerei Moldovei. Bine vrîndū Domnia mea, cu a noastră bună invoire, din curată și luminată inimă, si din totū sufletulū nostru amū socotitū. De vreme că sfintele Biserici și Mănăstiri sântū lăcașuri dumneđeesci, întru care de a pururea să sevîrșasce jertva cea fără de sânge a Domnului nostru Is. Hs., carele cu prea Sfântulū și prea cinstitulū sângele seū au rēdicatū peccatele a tōtă lumea. Naū vrutū dar Dumneđeū să chivernisēscă Sfintele rugī cu altū mijlocū: fără câtū cu milostenie a pravoslavnicilorū creștini, precum este vederatū lucru la toți. Pentru Sfintele Biserici și monastiri ce

sântu zidite de luminații și răposatii Domni ceaū fostu mai înainte de noi, cari unii dintre dênșii, după ce le aū ziditū, le aū și miluitū cu moșii, cu bucate, cu odoare, și cu alte daruri. Iară alții le aū întăritū cu obiceiurile cele bune, cu venituri din veniturile domnesci; volnicii fiindū ca nisce Stăpânitori a acestui pământū a Moldovei, ca să le remăe în urmă vecinică pomenire.— Pentru aceea dar luatam aminte și pentru sfânta Episcopie a Hușului, unde se cinstesce și se prăznuesce hramul Sfinților Slăviților și întru totū lăudaților Apostoli Petru și Pavelū; care acéstă sfântă Episcopie și Dumneȳescū lăcașū, aflându-se la locū ca acela, și fiindū și cea mai slabă Episcopie decâtū cele lalte ce se află într'acéstă de Dumneȳeū păzită țară, dela care Sfântă Episcopie viindū înaintea Domniei meale iubitoriul de Dumneȳeū și al nostru duhovnicesc părinte Sfinția sa kyr Inochentie Episcopū, și aū adevărit cumcă tot loculū târgului Huși ce aū fost domnescū aū fost datū dănie sfintei Episcopii dela alți luminați Domni ceaū fostū mai înainte de noi, și lū are și acum în stăpânire Episcopia. Dar la lét..... (*), tâmplându-se boala ciumei la Huși, și lipsindū Sfinția sa câtăva vreme de acolo, aū avutū scrisorile loculū Huși la unū locū petcutitū, și după venirea Sfinției Sale la Episcopie, făcendū cercetare pentru casă, și pentru scrisori, după cum alte multe lucruri ce iaū lipsitū, aū lipsitū și scrisorile loculū Târgului Hușului, care până astăzi nu se găsescū. Și pentru ca după vreme să nu se estirisească Sfânta Episcopie de acelū locū, niaū rugatū Sfinția sa să facemū milă cu sfânta Episcopie, să'i întărimū stăpânirea loculū

(*) Anul nu este pusū. Letopisițele ne spunū, că a fostū ciumă mare în țară în Domnia lui Grigorie Ghica, care a domnitū între anii 1764 și 66. (Leșila p. 192—193).

și cu chrysovulă Domniei mele. Decî încredințînd Domnia mea, din însuși gura Sfinției Sale, adevărul, n'am trecut cu vederea cererea și rugămîntea Sfinției Sale. Și iată printracestă chrysovă ală Domniei meale, după afierosirile altoră luminați Domni, și Domnia mea dămă și întărimă Sfintei Episcopii stăpînirea pe totă loculă Tărgului Huși, să fie volnică a stăpîni tot acelu loc, precum și înainte laă stăpînită, luăndă și dejma pe obiceiă, cătă se va face pe loculă acela. Și de acum înainte să'î fie și dela Domnia mea dreaptă ocină și moșie cu totă venitulă neclătită și nestrămutată în veci, și postimă Domnia mea și pe alți frați luminați Domni cari voră fi rînduiți de Sfântulă Dumneșeu cu stăpînirea și oblauduirea în urma noastră Scaunulă țerei aceștia, aă din neamulă nostru, aă dintr'alți, să nu surpe, nici să strice dania și afierosirea noastră. Ci mai virtosă, pentru a loră vecnică pomenire, să întărească cu a loră Domnesei chrisoave. Și spre aceasta este credința a însuși Domniei meale Grigorie Ioan Calimachă Voevod. și credința a cinstiți și credincioși boeri cei mari ai Divanulă Domniei meale Dumnealoră Manolachi Costachi vel Logofetă, Lupu Balșă vel Vornică de țara de josă, Ianachi Constandachi vel vornic de țara de sus, Vasile Raz. Hat. i Părcălabă Sucevel, Costachi vel Post., Constantin Sturza vel Vist., Constantin Roset vel Spătariu, Ștefan Ruset vel Bană, Iordaki Balșă vel Păhar., Vasilie vel Stolnică.... vel Cămin., Scarlat Sturđa vel Comis. și credința tuturoră boeriloră mari și mici ai Divanulă Domniei meale. Scri-susaă chrysovulă acesta în anulă dinteiă, întră al doile Domnie a țerii Moldovei.

(Subscris) Io Grigorie Calimachă Vvd. (pecete) 1778,
Genar 20."

Urmaşul lui Manolachi Costachi — nepotul său Gavriil Costachi continuă pretenţiunile moşului său asupra Obilenilor. În acestu an, după cererea lui Inochentie, chestia dinnoă s'a trãtată la Mitropolie de sfatul Țerei sub președința Mitropolitului Gavriil, și dinnoă s'a recunoscută dreptul Episcopiei, și s'a confirmat de Grigorie Calimachă Vovd. (Cond. B. f. 145—146).

Reșeși Ioan, Vasilie și Sava în acestu an dăruescă Episcopiei partea loră din moșiile Cloșcarii și Șkeea. La Iunie 5. după rugămintea lui Inochentie, Domnul Grigorie Ioan Calimachă orânduiesce pe Toma Luca biv vel Stolnică și pe Petrachi Pitariulă Ispravnică dela Ținutul Fălciului, și pe boeră giudecătore, ca să alégă și să hotărască nisece pără de moșiă ale Episcopiei, parte baștină, parte danie și cumpărătură, care se împresurau de reșeși (Cond. III. f. 189).

Totă în acea lună (Iunie 2) două suroră Hânculescă chărăzesc Episcopiei un Țigană. Reproducemă aici acestu actă, fiind-că în elă se arată, între altele origina Schitulă Hânculă din Beserabia :

„Adică eu Lupa dinpreună cu sora mea Catrina, fețele repostatulă Miron Hânculă. Aderimă cu această scrisoare a noastră ce am dată la mâna Svinției Sale Părintelă Episcopulă de Huși kyr Inochentie, precumă să se scie că noi de a noastră bună voe de nime silite nică asuprite, ci numai avându noi durere de inimă pentru răposata sora noastră cea mai mică anume Sinica, careă încă fiindă necăsătorită, aă murită în vrăsta tinerețiloră, și la boala ei, și până la ceasulă celă mai de pe urmă, numai noi neam întemplată lângă dēnsa, rugându-nise, ca să ne fie milă de sufletul ei, și după mórte săă împărțimă ale ei milostenie, multă puțină cear avea.

Așijderea și partea de moșă și de Țigană, ne au Țisă , că să le dămă dană pela Mănăstiră pentru sufletul ei. Și avându noi ună schițoră, făcută de moșă și părinții noștri la Ținutul Lăpușnei în Eparchia Sfintei Episcopii Hușului, care schiță se numesce Mănăstirea Hâncului. Unde sântă îngropați moșă și părinții noștri cum și numita sora noastră, socotitamă dar după datoria citoriei cum că ni se cade a agiuta ântăiă acelă Sfântă schiță, unde sântă astrucate toate neamurile noastre, și neavând cu alta cu ce fiindă că amă remasă nisce fete sărace, după cum este sciută de toți, ci numai din partea Sinicăi remăindă ună Țigană anume Toader Mugaiă Herar, lam dată danie Sfintei Episcopii Hușului, fiindă că schitulă nostru nulă ară fi putută stăpâni, aflându se la locă de margine, rugându ne Sfinții sale părintelui Episcopului, ca să scrie numele răposatei surorii noastre Sinicăi la pomelnicul Sfintei Episcopii, și să aibă purtare de grijă și pentru acelă schițoră ală nostru, ca să fie câte ună preută, să pomenească toate sufletele rudeniilor noastre ce sântă îngropate acolo cum și alți Episcopi, ce vor fi în urma Sfinții Sale să aibă această purtare de grijă până cândă va vrea Dumneșeu să stea acelă schiță. Inse să se scie și aceasta : că noi numai pe Toader Țigană, cu partea lui de copii, lam dată Sfintei Episcopii, iară Țiganca lui Safta este Racovișcă, și pentru mai mare credință amă dată această scrisoare a noastră la mâna Sfinții Sale Părintelui Episcopului întru care neamă și iscălită, ș'au mai iscălită și alte obraze. 1768. Iunie 12. Subscrise : Eă Lupa și Catrina. și alte iscălituri de marturi.

La Iunie 7 Inochentie cumpără dela Catrina fata Hâncului doi Țigană Herari, în preță de 120 lei. Actulă de

vândare, este subscrisă de mai multe persoane, și adevărită de Mitropolitul Gavriil. (ibid. f. 203).

La Iulie 5, Domnul Grigorie Calimach, renoesce scuteala unei pivnițe din Huși, „de camână, de bezmen, de bour, de cepărit, de branisce și de tôte alte angării, orî câte ară fi pre alte pivnițe.“ (ibidem f. 205).

Anul 1769. In acestă ană oștile rusesci aũ ocupatũ principatele. Intre alte ordine și dispozițiunii ale Generalului Elem a fostũ și aceea, de a se trimite câte o deputațiune, din amândouẽ principatele, compuse din reprezentanți ai clerului și ai boerilor, spre a merge la Peterburgũ, sã mulțemeascã împãrãtesei Ecaterinei, cã a trimisũ ostile sële, ca sã izbãveascã aceste țeri de jugul robiei turcesci, și sã cearã dela ea orî ce vorũ voi pentru țarã. In fruntea deputațiunii trimisã din Moldova era Inochentie Episcopulũ Hușilorũ. Alte persoane din clerũ mai erau doĩ Egumeni: Archimandritulũ Vartolomeiũ Măzãreanulũ Egumenulũ Mãnãstirei Solca și Benedictũ Egumenulũ Mãnãstirei Moldovița. Iarã dintre boeri aũ fostũ: Ioan Paladi biv vel Logofëtũ și Enachi Milu biv vel Spãtariũ. Baniĩ de cheltuealã pentru deputațiune s'aũ încredințatũ Episcopulũ Inochentie.

In absența lui Inochentie, elũ a încredințatũ administrarea Eparchiei Hușilorũ Episcopulũ de Romanũ, Leon, precumũ se vede din cartea Mitropolitului Gavriil, datã la 20 Noemvrie acestũ anũ, cãtrã clerulũ țerii în genere și în particularũ cãtrã celũ din Eparchia Hușilorũ.

Iatã acea carte:

„De vreme cã frãția sea, iubitoriulũ de Dumneđeũ Episcopũ a Sfintei Episcopii Hușului, kyr Inochentie, saũ socotitũ cu Sfatulũ de obștie, ca sã meargã din partea bisericescã la cea de Dumneđeũ pãzitã cetate Petersburg;

cătră prea puternica și milostiva noastră împărăteasă pentru trebuințele țerei, și mai virtosă a părții bisericesci, nău cutezată a trece cu viderea ocârmuirea și purtarea de grijă a Episcopiei și a Eparchiei Sale, ci ca unu legiuită Episcopă, socotindă neapărată datorie a păstoriei frăției sale, din vrerea și alegerea sa aū lăsată Epitrop pe frăția sa iubitoriulă de Dumneșă Episcopă a Sfintei Episcopii Romanului, kyr Leon, dândă în samă atâtă purtarea de grijă celor bisericesci a Episcopiei și a Eparchiei Hușului, câtă și a Iconomie casei, până cândă cu ajutoriulă lui Dumneșă se va întoarce numitulă Episcopă ală Hușului, de unde s'aū silită a călători pentru folosulă acestei țeri. Dreptă aceea poruncimă molitveloră voastre Protopopi de pre la toate ținăturile, și vouă slugiloră noastre și tuturoră oameniloră a celoralți Episcopi ca cu toții să vă feriți de Preoții și Diaconi, ce voră fi din Eparchia Hușului, întră nimică vală saū supărare să nu le facetă. Osebită poruncimă și molitveloră voastre, Preoți și Diaconi, ce sânteți din Eparchia Episcopului Hușului, ca toți să vă supuneți frăției sale numitulă Episcopă, pe care laū lăsată Epitropă în locul saū frăția sa Episcopulă kyr Inochentie. Dândăvă și obicnuitulă poclon și bani școalei la oamenii ce va rândui strîngători frăția sa Episcopulă de Romană acesta.“ (Archiva romană ediția 1860, f. 151).

Deputația moldavă luândă dela sfatulă țerei mai multe suplice și scrisori: cătră împărăteasa, cătră synodă, cătră feldmareșalulă Rumianșof, cătră ministru, a plecată la Peterburgă în luna lui Decemvrie, și a ajunsă la 9 Mart anulă următoră.

Anul 1770. La 28 Martie s'a înfășoșată la împărătesă. Diua de 28 Mart, cândă s'a făcută presentarea, era în

Duminica Floriilor. Aŭ fostŭ prezentate odată amândouă deputațiunile Principatelor. Li saŭ trimis carete câte cu 6 cai, de i aŭ dusŭ mai întâiŭ la Biserica curții, unde aŭ ascultatŭ Liturgia; apoi împreună cu toată suita împărătească, aŭ fostŭ întroduși în salonulŭ numitŭ „Cavaler—gvardeîscaia.“ Venindŭ împărăteasa acolo, maestrulŭ de țeremoniă i a prezentatŭ deputațiunile române. Dintr'ânteiŭ a rostitŭ Inochentie orațiunea din partea deputațilorŭ Moldoveni, apoi s'aŭ datŭ împărătesei scrisorile din partea țerei și deputații i aŭ sărutatŭ mâna. Deaseminea saŭ urmatŭ și din partea deputațiunei muntenesci, în fruntea căreia era Mitropolitulŭ Grigorie. În urmă împărăteasa a declaratŭ amândurorŭ deputațiunilorŭ, prin Vițe-canțelariulŭ, că primesce sub stăpânirea sea amândone țerele române.

Reproducemŭ aici și discursulŭ rostitŭ de Inochentie către împărăteasa Ecaterina, dupre cum îlŭ găsimŭ în Archiva română, f. 197.

În fruntea discursuluiŭ prestaŭ, ca temă, aceste cuvinte :

„Toată fapta cea bună, fiindŭ însăși de sine slavă și laudă, nu poftesce nici o laudă.“ Oratoralŭ apoi urmază așa :

„Scimŭ, că nici ție, nici Măriei tale, nici unŭ cuvântŭ de laudă nu îți trebuesce, de vreme că întrŭ toate laudele esci îmbelșugată, și împodobită nu numai cu faptele cele bune, ci și cu înțelepciunea, ca a lui Solomon, ești de Dumnezeu dăruită.

Ci noi, aducându semnulŭ osirdiei noastre, invrednicindune a sta înaintea Stăpânirei ceî făcătoare de bine a împărăției tale, îți închinămŭ mulțemirile noastre cele smerte și nevrednice. Pentru că tu singură n'ai suferitŭ, pentru milostivirea milei tale, a vedea pre neamulŭ chres-

tinescū necăjinduse de pismătariții vrăjmași ai credinții noastre, Tu neî isbăvitū de subū cumplitulū jugū alū robiei! Tu neî primitū sub acoperemēntulū Sciptrului Tēū celui împērătescū! Tu, ca o maică milostivă, neai lăsat întru toate orânduețele și obiceiurile cele vechi ale noastre. Vomū mărturisi bunătatea, vomū vesti mila! Nu vomū tăinui facerea ta de bine. La tine cădemū, ție iarășī cu deadinsulū ne rugămū, să nu ne părăsăscī, nici să ne lași, ca să venimū întru cea desevisrītă peire; și să nu ne rușinămū întru nădejdea isbăvirei noastre, ce am pus, după Dumneḃeū, la prea înaltă imperăția ta; ci orī cu ce chipū va găsi înțelepciunea și milostivirea Ta, să fim mântuiți până în sfirșitū. Ca și noi, și tōtă obștia țerīi noastre să ne numărāmū în rândulū altorū robī și supuși ai împērăției tale. Și deapururea să rugămū pre înduratulū Dumneḃeū neîncetatū, pentru întregă sănătatea și îndelungimea de viață a înălțimei tale, și pentru ca să supue subū picioarele tale totū vrăjmașulū și pizmașulū, și să arāte pre împērăția ta izbăvitoare și mântuitoare a tuturorū credincioșilorū Pravoslavnicī creștini cu slavă vecinică. Aminū.“

Insemnare. Stilulū este icoana scriitoriului. Engomiele ce face Inochentie împērătesei sūntū îmbrăcate în espresiuni împrumutate din rugăciunea cătră Prea Sānta Treime, carea se cetesce la Aghiasma cea mare în diua de Botezulū Domnului. Dacă Inochentie nici la o așa de imosantă solemnitare n'are alte izvōre pentru cuvēntulū seū, decâtū Molitveniculū Preoțescū, cauza o credū că este lipsa lui de o cultură mai întinsă, decâtū sfera cărților servițiului Bisericescū. Se vede în elū numai o înțelegēță naturală, disvoltată prin practica vieței; o umilită mare, provenită pre cătū din simplitatea inimei

lui, pre atâta și din grelele împregiurări ale țerei; o mare idee despre majestatea împărătească, până la a se exprima despre ea, cu espressionile ce le adresează Biserica Sântei Treimi. Aceasta provincia poate și dela nădejdele cele mari ce hrăniau pe atunci Românii, ea și toți Chrestinii din Orientu, cătră Rosia, ca cătră izbăvitoarea loră de jugulă celă nesuferitū alū Turcilorū, încâtū jugulū orī cărei puteri chrestine le se părea fericire.

Maī încheiămū, că Inochentie trebue să fi cunoscutū limba rusească, seū celū puținū — cea slavonască; căci credū, că nu va fi rostitū elū discursulū seū românesce înaintea curții rusesci.

Deputația Moldovei a petrecutū în Peterburgū până la 17 Iuliū, adică 5 luni, așteptându rēspunsuri la scrisorile ce dusesse din partea țerei.

În acestū timpū deputații aū viđitatū toate locurile și lucrurile însemnate ale acelei capitale. Unulū din deputații Clerului Moldovei, anume Archimandritulū Vartolomeiū, a făcutū și o mică descriere a acestui voiajū, de și în cea maī mare parte foarte seacă. Inochentie a plecatū din Peterburgū la 17 Iuliū; érá cei doi Egumeni aū maī rămasū până la 27 Iuliū, pentru a dobândi dela împărăteasa vestminte, odoare și cărți pentru Mănăstirile lorū, pe care le aū și dobânditū, anume: câte trei rēnduri de vestminte, cărți și vase de argintū. La Episcopia de Huși se spune tradiționalū, că și Inochentie a dobânditū dela împărăteasa unū rēndū de vestminte Archieresci, dintre care se păstrează și până acum: Engolpiul (uniculū ce are Episcopia), o mitră de catifea vișiniă cu finifturi, și un sacos de buhur roșu cu fluturași galbeni.

În timpulū petrecerei sele în Petersburgū, Episcopulū Inochentie a îndemnatū pe Archimandritulū Vartholomeiū Măzerenulū Igumenulū Solcăi și collegulū seū în missiu-

nea politică, a traduce în românească Liturgia arhierescă cea Slavonă, după carea liturgisescă Archierei în Rusia, și carea era în usă și în Moldavia. Liturgia acésta, tradusă și scrisă de Vartholomei în Petersburg, precum singur el mărturisește la începutul ei, se păstrează până astăzi în Biblioteca Mitropoliei de Iași. Vartholomei o a intitulat: „Cinovnică al sfințitei Slujiri arhierescă.“ Acésta este cea d'ântei liturgiă arhierescă în limba română; dar încă netypărită până în ziua de astăzi. Ea cuprinde Liturgia Sântului Ioan Chrysostomul, cu detalit tipic despre tóte rîndueale serviciului divin arhieresc; apoi rîndueala Chirotonielor și Chirothesielor în tagmele ierarchice și bisericesc.

Reproducem aici propriile cuvinte ale traducătorului și scriitorului Liturgiei :

„Intru slava ceî deoființă, de viață-făcătoare, și nedespărțitei Sfinteî Troițe a Tatălui, și a Fiului, și a Sântului Duh;

În pre norocitele zile pré blagocestivei însuși stăpânitoareî Mareî Doamnei noastre Ecaterina Alexievna imperatriță a toată Rossie. Și diadochului ei binecredinciosului Domn Çesarevic și marelui Cnez Pavel Petrovic.

După arhierescă osîrdiă a preosfinții sale kyr Inochentie Episcopu Hușului său talmăcit de pe slovenie și său scris pe moldovenie acésta Sfantă Carte Cinovnică a Sfințitei slujiri arhierescă, în Sfinta împărătescă cetate Sanctpeterburg, în anii de la Christos Mântuitorul nostru 1770, în luna lui April.

De smeritul și mult păcătosul Vartholomei Măzerenul Archimandritul Sfinteî Monastiri Soleă din Moldova.“

Archimandritul Vartholomei, în descrierea sea, se

tânguesce, că întorcerea lui și a colegului său Venedictu a fostu cu mari greutăți, și periculoasă, atât din cauza hoților și a ciumei, câtu și din aceea, că Inochentie, la plecarea sea din Petersburgu, le lăsase puținii bani de cheltuială. (Noțiunile de această călătorie și misiune suntu pe largu publicate în Archiva română, t. I).

Anul 1771. În anulă acesta a muritu Mitropolitul Daniilă alu Proilaviei. Fiindu că eparchia Proilaviei era o anomaliă, provocată de ocuparea mai multor locuri de cătră Turci pe teritoriul principatelor, care locuri se isolase de centrurile cîrmuirii românesce, în privirea atât politică cât și bisericescă; și fiindu că acum Turcii se alungase de oștile rusesce din totu cuprinsul teritoriului românescu: de aceea Mitropolitul Gavriilă Calimachă creșdend Turcii depărtați pentru tot-déuna, s'a înțeles cu Mitropolitul Grigorie al Ungro-vlachiei spre desființarea Proilaviei, și reîntegrarea vechilor eparchii române cu ținuturile ce se luase de la ele órecându și formase acea eparchie turcescă. S'a regulatú dar ca ținutul Brăilei să se reîntórne la eparchia Buzelui; ținuturile: Ismailul, Renii, Chilia, Achermanul și Benderul—la Eparchia Hușilor, precum aú fostu și mai înainte de înființarea Eparchiei Proilaviei, érá ținutul Chotinului s'a redatú eparchiei de Rădăuți. Această dispoziție amândoi Mitropoliții o aú supusú cu raportú Grafului Rumianțovú; darú deși n'aú primitú dela elú răspunsú aprobătoriu până în anul 1773, Mitropoliții aú și aplicatú hotărîrea lorú. Din anulă acesta 1771, s'a păstratú cartea Mitropolitului Gavriilă, prin carea dá lui Inochentie administrația bisericescă a mai susú numitelor ținuturi din Beserabia. Iată acea carte:

Gavriil cu mila lui Dumneșu Archiepiscopu, și Mitropolitu a totă Moldavia :

„De vreme ce Eparchia carea se ocîrmuia cu păstoria cea bisericescă, după urmarea vremiloră de cătră frăția sa Proilavulă, socotinduse dintru începutu a fi din hotarulă pamêntului și din păstoria Moldovei. Acum după pronia pré puternicului și atot binele săvêșitorului Dumneșu învrednicinduse a scăpa din jugulă celu silnicu a Otomaniloră prin armele cele nebiruite a monarchicescii măririi a prea Milostivei nôstre Imperatriții Rosiei, însă rămâindă fără de păstoriu bisericescu pravoslavniculu norod ce lăcuesce întru acêșta Eparchie, precumă ne amă încredințatū, socotitamū și noi a nôștră Archipăstorească, neapărată datorie, ca cei ce neamū învrednicitū prin Dumneșesculu darū a prea sfântului și de viață făcătorului Duhū a fi Archipăstoriū a tot pămêntului Moldovei, și ca să nu ne osîndimū de cătră bunulă păstoriū și Marele Archiereu Domnulū și Mântuitorulū nostru Iisus Christos : pentru vre o lenevire saū nebăgare de samă, ca păstoriū acia căroră nu le este milă de cuvêntăreața turma lui, n'am trecut cu vederea purtarea de grijă a acêștu Eparchiū, ce prin bunavoința nôștră, aflânduse frăția sa kyr Inochentie Episcopul Hușului aproape la acele părți de loc. Iată l'am însărcinat poftindul ca să aibă purtare de grijă la numita Eparchie, și să păstorească cu privighere, și cu toată osîrdia atât partea bisericescă, cât și partea politicească, îndreptându și povățuindu cătră cele sufletesci spre mântuirea lorū. Și osebitū de Eparchia Chotinului ce saū datū suptū ocârmuirea frăției sale Episcopului de Rădăuți kyr Dositheiu, toată ceealantă Eparchie să fie întru purtarea de grijă, a numitului Episcopu

de Huși, până când să voru linisei lucrurile rămăindū întru pacinica stare, și atunce se va pune la cea dese-virșitū bună rōndueală, decī molitfele voastre preoți și toți pravoslavnicii chrestini ce sântei lăcuiori într'acea Eparchie, după chreștineasca voastră datorie, să vă supuneți rōnduitului Episcopū al Hușului la ceale Duhov-nicesci, ce sântū spre a vōstră apărare și sufletească mântuire, cu toată căđuta einste și evlavie ce să cuvine Archieriei sale, aceasta însciințămū,“ 1771. Genar. 10.

(Subscris Gavriil Mitropolit Moldovei). Cond. III. f. 207).

În acestū anū dōue ređeșițe, Serafima și Stefana, aū dăruitū Brădicescilorū partea lorū de moșiă din Roșiori.

Anul 1772. Din acestū anū se găsește unū zăpisū, din care se vede că Inochentie a cumpărat unū Țiganū. În zăpisū este subscrisū ca marturū și Leon Episcopulū Romanului.

Doi ređeși: Pascal și Daniil, cu pronumele Pantae, a dăruitū Episcopiei partea lorū ređeșescă din satulū Tă-tărenii.

Anul 1773. În acestū anū Mitropolitulū Gavriil, prii-mi responsulū Grafului Rumianțovū la adresa sea din anulū 1771, în questia desființarei Eparchiei Proilaviei, în cuprindere, că încuviințază acea despoziție provizori-cesce, până la fiitoarea hotărire a autorității cei mai înalte. Scrisōrea lui Rumianțov romănesce și rusesce, să păstréză în Condica III. f. 209, de unde o reprodu-cemū aici:

Prea o sfințite Archiepiscope și Mitropolit a Mol-daviei.

Al meū Milostiv Archipăstoriiū.

„După socotința însciințărilorū Prea o svințiiū tale, și a Prea o svințitului Mitropolitū a Ungro-Vlachiei, pentru

Eparchia Brăilei, și eu așa socotesc, că până se va face hotărîre de la marea Stăpânire povățuirea cea duhovnicească a acelor ținuturi, a Ismailului, a Renilor, a Chilieii, a Akermanului și a Benderiului, s'au fost datu Episcopului de Huși. Iar ținutul Brăilei, Episcopului de Buzeu. Deci întru împlinirea acestora, și Prea o svinția ta bine să voesci a scri celui mai mare povățuitoriu a Eparchiei aceea, după hotărîrea bisericească și politică. Iar eu pentru înștiințarea la comandirii acelor ținuturi am scrisu.

Al Prea o svinției tale plecatu slugă.

(Subscrisu Graf Romianțov.) — 1773. April 25.)“

Mitropolitul, în urmarea acestei Epistole, înscuțiază pe toată tagma bisericească și pe toți chreștinii orthodoxi de starea civilă, din ținuturile anexate la Eparchia de Huși, anume: Izmail, Renii, Chilia, Achermanul și Benderul, că după înțelegerea cu Graful Petru Alexandroviciu Rumianțov, prea luminatul generalu feldmareșal, ei pe viitoriu au a asculta în cele bisericesci de Inochentie Episcopulu sfintei Episcopii de Huși.

Reproducem u aici acestu Enciclică a Mitropolitulu, carea între altele descrie forțe chiar atribuțiunile canonice ale Episcopulu.

„Gavriil cu mila lui Dumneđu Archiepiscopu și Mitropolitu Moldaviei.

„Cuvioșile voastre Archimandrii și Egumeni, Molitfele voastre Preoți și Diaconi, și toată partea bisericească. Dumneavoastră Pravoslavnică Chreștină, parte politicească: ce vă aflați lăcutori în ținuturile, Ismailulu, Renii, Chiliea, Achermanu, și Benderulu, de la Milostivulu Dumneđu vă rugăm u charu milă pace sănătste, viață curată, și suflească spăsenie iară de la smerenia noastră mo-

litfă și archierească blagoslovenie de obște vă trimitem. Cătră aceasta vă însciunțăm, că după moartea răposatului Archiereu Daniil Proilav, rămândă acea Eparchie fără de păstor și purtător de grijă la trebuințele Bisericesci și Duhovnicesci. Noi după archipăstoreasca Noastră datorie, n'am trecut cu vederea a lua aminte și a purta grijă, pentru deplina pață a rânduialei Bisericesci la părțile acealea. Și arătându prin reportu măriei sale Prea luminatului General Feldmareșal și a feal de fealiu de ordine cavalear Graf Petru Alexandroviciu Romianțov, trebuința cea neaparată a păstoriei acei Eparchii, am cerșut ca să se dea supt purtarea de grijă a frăției sale Iubitorului de Dumneșeu kyr Inochentie Episcopulu Sfinței Episcopii Hușului, fiind și aproape de Eparchia frăției Sale. Carea cerere găsinduse cu cale și de cătră Măria sa, prin luminat order neau dată voe ca până se va hotări de către înalta și marea stăpânire în ce chip să se urmeze rânduiala păstoriei acei Eparchii, să să dea asupra frăției sale numitului Episcopu. Deci după urma-rea rânduielei sfințelor Canoane, iată sa dată această Eparchie supt purtare de grijă a frăției sale Episcopulu de Huși kyr Inochentie. Căruia îi dăm voe a săvârși acolo toate cele ce să cuvin Archieriei. Adecă să judece și să cerceteze a doua oră toate pricinile bisericesci. Cetei Cântăreți și purtător de sfeșnice să însemneze. Ipodiaton și diacon să săvârșască, și să sue și la rânduiala Preoției pre cei vrednici. Duhovnicesci părinți să așede prin ale sale cărți de Duhovnicie. Monachi și Monachii să facă, chip mare și chip mic, Dumneșescile bisericii să sfințescă, și să învețe pe pravoslavniculu norod părintesc totu lucru ce este de sufletu folositoriu și mântuitoriu, ocârmuindu la cele sufletesci faceri de bine.

Și ori ce va lega să fie legat, și ce va deslega să fie deslegat, după pravilă. Și toate câte să cuvînă Arhieriei să le săvîrșască precum saū dîsū. Dreptu acēea, toți cei ce vĕ aflați în Eparchia aceasta pravoslavnicî chreștini, parte bisericească și politicească, datori să fiți a da frăției sale toată căduta cinste și buna cucernicie și priimire. Să l' ascultați și să i vĕ supuneți ca unu Archiereu și păstoru, nearătându nici o înprotivire. și toate ceale ce să cuvînă venituri bisericesci și dreptăți întregi după obiceiul Eparchiei, să i să dea. și să să pomenească numele frăției sale la toate sfintele Liturgii, după pravilă. Decî pentru mai marea încredințarea datusaū acestui de Dumneđu iubitriu Episcopu kyr Inochentie fratele nostru și întocma slujitoriu această arhieriească carte, cu a noastră iscălitură iscălită, și cu pece-tea Sfintei Mitropolii, pecetluită. — Anul de la Christosū: 1773. (Cond, III. f. 211).

(L: P:) (Subscrisū: Gavriil Mitropolitū Moldovei).

Tot în acest anū Inochentie se orînduesce de Domnul Grigorie Ghica, împreună cu Ispravnicii de Fălciu a cerceta unū procesū de moșia. O Călugăriță se tînguisse Domnului, că răposatulū Manolachi Costachi, și după dĕnsulū unū nepotū alū lui, iaū răpitū moșia, și schimbându i numele, o stăpînesce cu nedreptulū. (Documentele Stănilescilorū).

Daniū din anulū acesta sînt: O femeie Agathona a dă-nuitū Episcopiei partea sea din Răzlogi. Diaconulū Vasilie, împreună cu alți ređeși, aū dă-nuitū Episcopiei ređeșiele lorū din moșia Curi-negri.

Dintr'o carte a Divanulni țerei, cu data din 1773 Maiū 21, dată pentru a se ecsecuta locuitorii din Cozmesci, Podoleni și Germănesci, ca să plătescă câte 70

parale de casă lui Inochentie, se vede că el luase în posesie acele moșii de la Egumenul de Frumosa.

Lăcuiitorii dăduse dejma obicinuită, dar nu se supunea a plăti și darea bănescă de case, după obiceiul proprietății. Divanul ordonă că cine nu va plăti, să se îndatorască de către Ispravnicii a lucra 11 zile din anul trecut (Cond. III. f. 213.)

Anul 1774. În acest an, la 10 Iunie încheiându-se la Cucinc-Cainargi pacea între Ruși și Turci, după retragerea Rușilor, Turcii iarăși au ocupat ținuturile dunărene și besarabiene, pe unde erau cetăți; iar prin aceasta s'a reînființat iarăși Eparchia Proilaviei. Eparchia Hușilor a ramas iarăși în starea sa de reducere, ca și mai înainte.

Anul 1775 În acest an s'au înfățișat Episcopul lui Inochentie feciorii lui Simion Turbatul, dela ținutul Vasluiului, spuindu-i că tatăl lor, fiind în viață, a fost dăruit o parte a sa de reșeșă din Bunesci Mănăstirei Brădicescilor, dar nu dăduse încă documentele. Acum însă, fiind săvârșit din viață și tatăl și mama lor, îi au adus scrisorile pentru acea moșie ca să le depună în mânele Episcopului. Inochentie vedându-i pe aceștia orfan și săraci, n'a primit dania părintelui lor, dar le-a propus, că dacă ei vor voi să vândă acea reșeșă, el o va cumpăra. Clironomi s'au învoit a vinde reșeșă în chestiune, și Inochentie le a dat prețul cerut. (Documentele Bunescilor). Această faptă dovedește în Inochentie un caracter de dreptate și de umanitate, calități eminente chrestine.

În același an un monach Theodor, împreună cu feciorii săi, au dăruit Episcopiei un bătrân de moșia din Davidesci.

Anul 1776. La 20 Octomvriū Grigorie Ghica scrie lui Inochentie următoarea carte pentru adunarea banilor școlēi, dela Preoții din Eparchia Hușilorū :

„Noi Grigorie Alexandru Ghica Vvd. Bojio Milostiio Gospodar Zemli Moldavscoi.

„Cinstitū iubitoriule de Dumneḑeu și alū nostru duhovnicescū Părinte Svințieta kyr Inochendii, Episcopulū Hușului sănătateți postimū dela Dumneḑeu, să faci sciri Svinții tali fiindū-că acmu aū venitū vremea de a să strânge bani școlēi de pela Preuți i Diaconī de sveti Dumitrii, iată scriimū Svinții tale ca să rânduiescī să se strângă bani de pela Preoți i Diaconī din Eparchie Svinții tale, și strângândușā bani săi trimeti aicea la Dumnalorū Epitropi școlilorū, făcându și tablă anume de toți Preoții i Diaconii, și iscālinduo Svinția ta să o trimeti împreună cu bani cum mai în grabă, aceasta scriem. 1776. Octomvrie 20. (Condica III. f. 217).

Diaconul Vasilie, împreună cu soția sa, dau daniā Episcopiei tōte părțile lorū de reḑeșā din Cîrligăți.

Anul 1777. Din cartea Domnului Grigorie Ghica către Episcopulū Inochentie, în questia legiuirei făcută de adunarea țerei pentru Țigani, se vede că Domniū se serviaū de autoritatea bisericească pentru respândirea și aplicarea în țerā a nouelor dispozițiuni ce se întroducea în administrațiunea țerei. Nouele legiuiri, pe lângă aceea că se comunicaū Ispravnicilorū ținutali, se trimiteaū totū-odată și Episcopilorū Eparchieoți, spre a le comunica Monastirilorū, Protopopilorū și Preoțilorū, și a le esplica cum mai bine să se aplice ele, pentru ca preoții apoi să poată din partele povățui și pe locuitori, la casū de trebuință. Reproducemū aici cartea Domnească a lui Ghica.

„Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevod Bojio Milostiio
Gospodar Zemli Moldavscoi.

Iubitoriulă de Dumneđeu și rugătorulă nostru, Svinția
ta kyr Inochentie Episcopulă Hușiloră, sănătate. Insciin-
tată esci Sfinția ta, că întră cealaltă trecută Domnie a
noastră, soborniceasca adunare ceău fostă la Sfânta Mi-
tropolie, toată partea bisericească și politicească, aă fă-
cută hotărîre prin 10 ponturi, pentru robii ce se nu-
mescă Țigani, și pentru Moldovenii ce se amesteca în
partea țigănească, și alte pricină ale Țiganilor. De
care hotărîre cu anafora însciințându-ne atunci, nu
număi că anafora saă întărită de Domnia mea, ci și
cu osăbită chrysovă asemenea și domnia mea amă hotă-
rită și amă întărită, ca de atunci înainte și în veci să
se urmeze de cătră toți pe deplină după aceeași soborni-
cească alegere și hotărîre. Acum domnia mea earăși fă-
cendă cercetare chrysovului de mai susă arătată, s'aă
aflată că cu cale și cu dreptate saă făcută atunci acea
hotărîre. Pentru aceea și cu al doilea chrysovă am în-
tărită asemenea, precum ietă și copiă de pe al nostru
Domnescă Chrysovă saă trimisă Svinției tale. Decă Svin-
ția ta nu vei lăsa a nu da înscrisă și pe largă archie-
rească poruncă nu număi la Egumenii Mănăstiriloră, ci
și pela toți Protopopii și Preoții, ce sântă pe la ținutu-
rile Eparchiei Sfinției tale, învțăndu-i îndestulă spre ur-
marea hotărîtei rōndueale ce se cuprinde la chrysovă,
precumă și de cătră domnia mea osebită saă dată po-
runcă tare la toți Ispravnicii ținuturiloră, ca să dea ase-
minea scire la toată partea politicească, spre urmarea
sobornicescii hotărîri, și fiindă că de cătră toată partea
bisericească și politicească iaste datorie a se păzi de ob-
ște acestă hotărîre ca o Svântă pravilă. Svinția ta și mai

pe urmă vei adaoge iarăși a da poruneă, și pentru înșciințarea mai multă, și lesnirea de obștie, această hotărîre am poruncit să se dea și în tipariu, iară după această, pentru paza și urmare deplin poruncii noastre și a hotărîreii soborniceșci, osebitu nu vomu lăsa și Domnia mea a nu face căđuta cercetare. Aceasta scriem. 1777 Iulie 28.“ (Cond. III. f. 219).

Insemnare. 1). Pe acelă timpă cărmuirea politică nu se amesteca de a dreptulă în sfera administrațiunei bisericeșci; ci numai prin Episcopii respectivi, cari aduceau la îndeplinire cererile cărmuirei, privitoare la cleru. In timpul nostru însă, din ne norocire, nu mai este ordinea acea seculară canonică în administrația bisericeșcă. Ministerul, așa numit, de culte, se crede capu alu Bisericeii și face ce îl place cu Biserica și cu Clerul, fără a consulta autoritatea legală bisericeșcă, din carea a ramasă numai o umbră.

2). Aședemântul pentru Țigani, de care se pomenesce în cartea lui Ghica, se află în întregime citat în Condiția III. f. 225—229; deasemenea la f. 280—285.

In acestu an s'aŭ făcutu Episcopiei mai multe danii din partea reșșilor. Theodor Clima a dănit Episcopiei partea reșșatului seŭ frate Trofim din Tătăreni. Un Ioan a dănit Monastirei Brădicescilor nisce pomii din moșia Bunescii. Iordachi Băndălacu și cu alții aŭ dăruit Episcopiei partea loră din moșia Șopărleni. Monachia Serafima și Preotesa Iftimia aŭ dăruit părțile loră din Giurgesci. Iftimie Done și cu fratele seŭ Ioan aŭ dăruit partea loră din moșia Dobrenii peste Prutu la gura Lăpușnei.

In acest an Domnul Constantin Moruzu, la 18 Iuniu, ordină Sărdarilor de Orcheiu: Constantin Rășcanu biv

velū Spătarū și Darie Doniciū biv Vel Păcharnicū, că după cererea Episcopului Inochentie, urmându a se hotări moșia Episcopiei Obileniî dela ținutul Lăpușna, se orîndu-escă Mazili la acea hotărîre, dacă nu vorū putea merge înșii (Cond. III. f. 231).

Totū atunci Domnulū, după cererea Episcopului, a ordonatū Ispravnicilorū de Fălciiū: Constantin Greceanu biv vel Banū, și Grigorașū Costachi biv vel Păcharnicū, ca să hotărască moșiele Episcopiei, cumpărate orî dănuite în acelū ținutū. (ibid. f. 234). Acéstă din urmă hotărnicire s'a zădărnicitū, din cauză că redeşii aū totū amănatū de a lua parte, până ce în anulū următorii s'a orînduitū de la Domnie altū hotarnicū — Vorniculū de pörtă Ioan Gordulū.

Moșiele aceste erau: Leosci, Viritulū său Zugravulū, Tabăra său Frăteii, Hólbele, Șcheea, Chircaniî, Negrii, Ivănescii. Hotarnicii erau îndatoriți ca să alegă părțile Episcopiei, să le hotărască, și pre câtū se va putea să le întrunescă la unū locū, învoindu-se cu redeşii, și dându-le alte pămēnturî pentru acele ale lorū, care s'ar întrupa cu pămēnturile Episcopiei. Pe Ivănesci, ce se numiaū și Buburuzi, Inockentie făcuse Satū. Așa s'aū formatū moșia Ivănescii de pe Sărata, cu părțile ce are acolo Episcopia. La aceste hotărnicii și alegeri a pămēnturilor Episcopiei Inochentie a fostū reprezentatū, prin Dichinlū Episcopiei Iorestū Danū. Hotărnicirile aceste s'aū isprăvitū în anulū următorii (Cond. A. f. 131—139; Cond. B. f. 139—141.)

Anul 1779. Din cele spuse mai susū se vede modulū cu care Episcopia și alte persóne își măriaū moșiele, prin aglomerare la proprietățile mari a micelorū proprietăți redeşesci. Cumpăraū mai întēii părți mici de pe la

redeşii în deosebite locuri; alții redeşii făceau daniel părțile lor din deosebite motive. După ce înmulțeau asemenea părți izolate printr'alte proprietăți redeşesci: atunci se scoteau dela Domniă hotarnică, cari, mergându la fața locului, le stîlpiu, și prin învoelă cu redeşii părțile acele apoi se grupau la unu locu, încatu formau unu trupu de moșia. Redeşii primiau, spre despăgubire, alte părți de moșie ecuivalente cu acele ce se întrupase cu noua proprietate mare. Apoi se scotea dela Domniă chrysovu de vecinică stăpânire. Acesta se urma treptatu, până ce redeşii, de voiă de nevoiă, perdeau totă moșia lor și deveniau locuitori pe moșia streină, dacă nu le mai rămăsese alte redeşii, unde să se potă strămuta. Cu modulă acesta s'au formatu moșiele Episcopiei: Brădicescii, Bunescii, Crețescii, Ivănescii, Hrusca.

Acastă manieră s'ar părea condamnabilă, ca una ce tindea pe încetulă a absorbi miclele proprietăți redeşesci. Inse cauza acestui rău în mare parte trebuie a o căuta atatu în greutățile cele mari ce era pe țeră, și care siliau pe redeşii ași vinde pământurile spre a putea întimpina nevoile ce le sta de multe ori la capu; precatu și în aceea, că pe atunci pușină valoră avea pământul, și redeşii nu erau nici-decumă solidară între ei. Dacă n'ar fi cumpăratu Episcopia, redeşii ar fi vindutu pământurile lor altorū persone, și totu același rezultat ar fi avutu redeşiele lor.

Insemnare. Dichiu Episcopiei Iorestu Danu era dintre redeşii. Fusese căsătoritu, și apoi s'a făcutu Călugăru. Se deosebia prin activitate și capacitate în administrația averilor Episcopiei. Dichiu era avocatulu Episcopiei în tote procesele. Vredniculu gospodaru Inochentie a sciutu ași alege și unu Dichiu vrednicu în persona lu Iorestu. Acesta a con-

făptuită foarte multă la sporirea veniturilor Episcopiei, prin cumpărături de pământuri de pe la redeşii megieşi, şi prin apărarea intereselor materiale ale Episcopiei pe la judecăţi şi pe la Domniă. Spre onoarea lui trebuie să însemnăm că el nu a pierdut nici un proces, fiind că nu a recurs la judecăţi, decât spre a apăra cauzele drepte. După moartea lui Inochentie el a continuat serviciul său sub Episcopul Iacov. Afară de lucrările lui privitoare la procese, de la el a rămas mai multe planuri de moşie, dintre care unul al Episcopiei şi al Huşilor, făcute de el, deşi fără de nici o artă ştiinţifică; însă sunt de mare preţ pentru cunoştinţa ce dau despre poziţia topografică de atunci a localităţilor.

Iorestu se bucura de o bună opinie. Acesta se vede, între altele, şi de acolo, că la alegerea de Episcop, după moartea lui Inochentie, la 1782, şi la alegerea Episcopului de Roman în locul lui Leon, la 1786, numele Ieromonahului Iorestu Dichiu al Episcopiei de Huşi, este trecut în condica Mitropoliei între cei trei candidaţi ce se pun la iposifiere. (Condica Sfântă). La anul 1786 Iorestu era „proin-Dichiu“, adică nu mai ocupa funcţia de Dichiu; însă se vede că la cazuri mai grele tot el reprezenta şi apăra interesele Episcopiei, precum se arată din hotarnica Foleştilor din acest an.

În acest an au făcut dani Episcopiei: o redeşită, anume Elena, a chărădit o parte din moşia Leosei. Diaconul Nicolaiu a dăruit 30 stânjină pământ din Leosei şi 15 din Buzesci. Preotul Pamfilu a dăruit partea sa din moşia Floresci. Diaconul Manuil, împreună cu alţii au dăruit 60 stânjină pământ din Buburuzi, 45 stânjină die Buzesci.

Anul 1780. Fîndu-că am vorbit mai sus despre modul formării proprietăţilor celor mari din cele mici redeşesci, reproducem aici o carte domnescă din acest

anū, din carea se vede cum se proceda la alegerea pământurilor cumpărate seŃu dănuite din moşiele redeşesci.

„Noi Constantin Dimitrie MoruzŃ VoevodŃ Boj. Milost. gospodar zemli MoldavscŃi. CinstitŃ, Ńi credincioşŃ boeriŃ Domniei mele, Dum. Sandul Miclescul biv vel ban, i . . .

. IspravnicŃ de ŃinutulŃ FălciiuluŃ, i la boeriuluŃ nostru Ion GorduluŃ vorniculŃ di poartă. Se faci scire Dum. că Domniei mele, aŃ arătatŃ, cinstitŃ părintele Ńi rugătoriuŃ nostru, Svintia Sa, kyr Inochentie, EpiscopuluŃ HuşuluŃ, arătânduŃ, că avânduŃ câteva părŃi de moşie, la ŃinutulŃ FălciiuluŃ în câteva hotare, daniŃ, Ńi cumpărături, în trecutulŃ anŃ. aŃ luatŃ cartea Gospod cu vornicŃ de pŃrtă, ca săŃ hotărăscă, Ńi săŃ deosăbească, părŃile sale, după scrisori, Ńi mergânduŃ vorniculŃ di poartă, la starea moşilorŃ, fiindŃ de faşă Ńi toŃi redeşii dila toati moşii, aŃ măsuratŃ moşii Ńi din fieşte care hotare, împărŃindule pe bătrâni, aŃ făcutŃ isvodŃ, de câte părŃi are săŃ iea Episcopia, din fieşte care hotarŃ, care isvoade, leaŃ iscălitŃ, atâtŃ vorniculŃ di pŃrtă, câtŃ Ńi redeşii, fiindŃ sciute, Ńi drepte, părŃile ce are Episcopia în fieşte care hotarŃ. Ńi vrânduŃ vorniculŃ di poartă, casă diosăbască părŃile Episcopii di o parte din părŃile redeşesci, ear redeşii, n'aŃ primitŃ, lungindŃ cu vorbe, din Ńi în Ńi. Acum cerşindŃ părintele EpiscopuluŃ, ca săŃ aleagă, Ńi săŃ diosăbască părŃile Episcopii, di o parte, iatăŃ vă rânduim pi Dum. luânduŃ cartea Domniei mele, săŃ vă sculaŃi săŃ mergeŃi acolo la moşiele acele. Ńi strângeŃi pe toŃi redeşii dela acele moşii Ńi săŃ faceŃi cercetare cu amăruntul atâtŃ după scrisorile Episcopii, câtŃ Ńi după scrisorile ce se vorŃ arăta din partea redeşilorŃ. Ńi pe câtŃ se vorŃ dovidi drepte, părŃile Episcopii danie Ńi cumpărături se le mesuraŃi în stânjini, Ńi săŃ le alegeŃi de o parte, Ńi săŃ le

stâlpiți cu petre hotare, despărțindule din părțile reșeșilor, însă arătăm Dum. și aceasta, care din reșeși nu voru vra să vie din voia loră la măsuratulă moșieloră, săi aduceți fără de voia loră, ca să fie de față. să iea sfârșit, și pe hotărârea ci viți face, să dați mărturie în care mărturii să arătați pi largă, și să iscăliți Dum. și toți reșeși și alții cine se voru afla adunați ca mărturii aducându-se aici și cercetându-se de Dum. Vel logofetă, de se va găsi făcută cu cale și cu priimirea tuturoră, să se întărească și de cătră Domnia mea stăpânirea Episcopiei. Aceasta scriemă. Let 1780, Iunie 13." (Cond. III. f. 237).

În acestă ană Vasilie Gârde a dănuit Episcopiei 20 stânjină pământă din Buzesci, 23 din Căpotesci, 10 din Penița, precumă și partea lui de reșeșă din Cloșcară și Dobreni.

În anulă 1780, locul numit Mocră, ce fusese dănuit Episcopiei în anulă 1757 de Domnulă Constantină Racoviță, fu reclamată la Domniă de Vel-logofetă Vasilie Razulă, carele a dovedit, că acelă locă mai dinainte fusese dănuit de Michaiă Racoviță lui Costachi Conachi, și acesta l'a schimbată cu reclamantulă. Domnulă Dimitrie Moruză a cerută dela Inochentie chryso-vulă de stăpânire, ca dată cu nedreptulă, fiindă ulterior; seă la din contra să vie la Domniă spre ași justifica posesiunea acelui locă. Inochentie a cedată Razului. (Cond. Docum. Mitrop. f. 160).

Anul 1781 În anulă acesta Episcopulă Inochentie a dată moșia Cosăuți cu vadă de podă în Nistru și cu sată la ținutulă Sorocei, aprăpe de tirgulă Sorocei, Hat-

manului Scarlatachi Sturza(*), în schimb pentru moșia Tălăescii dela ținutul Lăpușnei, carea era aprópe de Episcopiă. Schimbul s'a făcut în luna lui Iuliú, înainte Mitropolitului Gavriilú și a câtorva boeri; érá Domnul Constantin Moruzú l'a întărit prin Chrysovú. Acéstă moșia Tălăescii pînă în acestú anú fusese locú domnescú; dar Domnul Constantin Moruzú acumú o chărázise Hatmanului Sturza pentru serviciile făcute de elú Domniei și Țerei. Hatmanulú, îndată ce o a dobânditú, în acestăși anú și lună, Iuliú, aú schimbat'o cu Inochentie. (Condictia A. f. 125—130).

Daniele ce s'aú făcutú cătră Episcopiă în acestú anú suntú: O redeşia anume Maria, a dănitú jumătate de redeşia sea din Scheea. Unú redeşú Nicolaiú, împreună cu alte rude ale séle, aú dăruitú 46 stînjiní pămêntú din Leoșci, 20 din Buzesci, 18 din Scheea, 23 din Căpotesci și Cloșcarí. Preotulú Arsenie din Vutcaní, împreună cu alții, aú dăruitú Episcopiei jumătate de redeşia lorú din Chițivoesci. Ifimi Done a mai dănitú Episcopiei și în acestú anú doue părți de redeşia din moșia Dobrenii.

Doctorulú Andreas Volf ne spune, că în acestú anú Episcopulú Inochentie a fostú otrăvitú de bucătariulú seú cu unú feliú de bucate, din care i s'a causatú o bôlá periculósă; dar l'a vindecatú elú. Doctorulú Volf se ocupa atuncí cu adunarea materialulú pentru opera sea statistică și istorică, despre Moldova, pe carea a publicat'o în anulú 1805, la Hermanstadt, sub titlu: „Beitrage zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau,“ în dóue tomuri. Cu ocașia curei, Volf a cerutú noțiuní istorice dela Inochentie despre anulú fundărei E-

(*) Acestú Scarlatú Sturza este tatălú renumitulú Alexandru Sturza de la Odeșă.

piscopiei de Huși, și o listă despre Episcopii ce au păstorit acea Episcopie. Dar dorința lui nu a fost satisfăcută. Etă cum relatează despre acésta chiar Volf: „Totu ce amu pututú afla în anulú 1781 dela Episcopulú de Huși de atunci, cu numele Inochentie, este următórea mică notițiá carea ánsá se basazá pe simpla tradițiune:

„Inainte cu câteva sute de ani (dicea elú) trebuie să fi locuitú în Huși mai multí Ungurí decâtú Moldovení. Pentru ceí d'ántéiú, din ordinulú Domnului Stefanú celú Mare, s'a ziditú o Biserică papistá, carea în fine cu trecerea timpului, și în curgerea mai multorú turburări resbelice s'a dărámátú din temeliá. Fiindú că cea mai mare parte de Ungurí au fugitú, érá numérulú Moldovenilorú pe fiecare anú totú s'a măritú, de aceea pe ruinele fostei Biserice papiste, s'a ziditú unú noú templu, adică actuala Biserică Cathedralé(*).“

Dupá acéstá notiúne fórte sécá l'amú rugatú să'mí comunice celú puținú o listá de Episcopii de Huși, cum au urmatú ei uní după alíi, dar și cu acésta nu miamú pututú ajunge seopulú.“ Doctorulú închiae, că Inochentie, dacá arú fi sciutú ceva despre istoria Episcopiei, negreșitú 'í arú fi comunicatú și lui, fiindú'í datoríu cu recunoștința pentru că l'a însănătoșatú. (Opera citată a lui Volf part. I. pag. 155, 156).

Anul 1782. Acesta este anulú morței Episcopului Inochentie; dar, spre părere de rău, tocma acesta s'a însemnatú printr'unú actú, care a lăsatú în memoria tîrgoveșilorú de Huși unú suvenirú nefavorabilú pentru numele lui Inochentie. Acesta este fatalulú chrysovú, miđlocitú de elú și dobînditú dela Domnulú Moruzú, prin care

(*) Notiúunile istorice ale lui Inochentie despre Huși sunt vagi și fără picí o bazá.

se face proprietate a Episcopiei și vatra târgului Hușii, cu totu locul ce mai rămăsese prin pregiură. Până acumu târgoveții, de și viele și locurile de hrană le aveau pe proprietatea Episcopiei, erau stăpîni pe casele și dughenele loră din târgu, fiindu pe locu domnescu; dar de acumu înainte și aceste devină proprietate particulară. Acestu chrysovă a provocatū în urmă neconținute certe și procese între târgoveții și Episcopie, și cu tôte că unu îndelungatū timpū hotărîrile domnesci aū fostū totū în favorea Episcopiei; ânsă la cea de pe urmă, în zilele Domnului Michaiū Sturza, anulū 1847, târgoveții aū câștigatū procesulū, și aū ddbânditū o mare parte de pământū ca proprietate a orașului—o mie de fâlcă (*). Iată acelu chrysovă în tótă întregimea sea :

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Constantin Dimitrie Moruz Voevodă Domnū țerei Moldovei.

Fiind că Sfintele Monastiri din această creștină țeră, cele mai multe, de cătră o samă de luminați Domni sântu zidite, și mai apoi leaū miluitū cu moșii, vii și altele dintru cele ce aū fostū drepte domnesci. Iară alții leaū întăritū cu bune obiceiuri, toți lăsânduși în urmă vecinică și nemuritoare pomenire, duple cum prin ale Domnialorū sale chrysove se află. Că așa saū urmatū dintru începutū pînă acumu. Spre aceeași dară și Domnia mea, din cėsulū ce niaū miluitū Sfântulū Dumnezeu, de neamū suitū la acestu alū nostru domnescu și Ighimonescu scaunū alū Domniei acesteï țeri, purure cu

(*) De consecunțele chrysovului lui Moruz s'au izbăvitū Hușeni abia după 86 de ani, în anulū espiratū 1868, cândū guvernulū Măriei sële Domnului Românlorū Carol I-ii, și corpurile legiuitoare aū făcutū legea, prin carea se îndrituescū Hușeni de a rescumpera dela statū locul pe care este așcatū orașulū și cu toate viele și grădinele din prejma lui. De acumu Hușii vorū deveni unulū din orașele libere ale României.

neadormitū cugetū și privighere amū fostū și suntemū, nu numai pentru Sfintele Dumneșeesci lăcașuri, pe care în totū chipulū leam agiutatū și leam întăritū, pre câtū ne aū fostū nouă cu putință duple vremi, câtū și de am adusū țera acésta la cea mai bună stare și întemeare. Decī, afară de alte lucruri și bune așederi, care amū făcutū Domnie mea și suntū sciute tuturorū, luatam aminte și pentru Sfânta Mănăstire alū Episcopiei Hușilorū, și adevēindune, că din vremea rezmirișilorū aū remasū la prósta stare, fiindū că osebitū de alte pagube, încă și de focū s'aū arsū și de tóte cele de prin pregiurū saū lipsitū, pentru care măcarū că iubitoriulū de Dumneșeu Sfînția Sa kyr Inochentie Episcopulū Hușilorū, în câtū aū fostū prin putință, saū silitū și din cele lipsite lucruri, din pricina foculū și a rēzmirișilorū, aū făcutū la locū câteva; dar încă multe nici pînă acumū nu s'aū făcutū. Dreptū aceea Domnia mea, de aceasta însciințindune, n'am trecutū cu vedere, ci cu a noastră milostivire, din curată și luminată inimă, și din totū sufletulū bine voindū, și osebitū de alte mile a nóstre, iată că din cele drepte moșii a nóstre domnesci ce aū mai remasū nedate de alți Domni nimēruī, aici în țeră, amū datū Domnia mea daniă Sfintei Episcopii a Hușilorū tótă vatra țirgului Hușilorū, cu loculū cē are împregiurū ca după cumū loculū de prin pregiurū este miluire Sfintei Episcopii acestia de la alți luminați Domni de mai înainte, pre cumū chrysoavele arată, așa și vatra țirgului cu totū loculū ce are împregiurū să fie iarăși alū Sfintei Episcopii Hușii danie și afierosire dela Domnia mea, și dreaptă ocină și moșie cu totū venitulū din totū loculū în veci. și chrysovulū acesta să fie Sfintei Episcopii acestia de danie pe mai sus numita moșie și dreaptă afierosire dela Domnie mea sta-

tornică, neclătită și nerușuită nici o dinioră în vece. Intru care chrysovă amă pnsă și a noastră Domnescă iscălitură și pecete. Poftimă Domnia mea și pe alți luminați Domni, pe cari Sfântul Dumneșeu va orându-i în urma noastră la Domnia acestei țeri, ca precum noi chrysovele de danie și miluire ce amă găsită făcute de alți luminați Domni leamă întărită și nestrămutată sau păzită, așa și Domniile sale, aflându acestă chrysovă de danie și afierosire, să-lă întărească, și să miluească pentru a Domniilor sale cinste și večnică pomenire. Spre aceasta este credința a însuși Domniei mele. Noi Constantin Dimitrie Moruză Voevodă, și credința a prea iubiți filorū nostri Alexandru Voevodă, Dimitrie Voevodă, Georgie Voevodă, și credința a cinstiților și credincioși boerilorū nostri cei mari ai Divanului Domniei mele, Dumnealorū Ioan Cantacuzino vel logofetă, Ștefan Sturza vel vornic, Lupulă Costachi vel vornic, Nicolaiă Rusetă vel vornic, Ioniță Cant. vel Agă, Georgie Sturza vel vornic, Scarlatachi Sturza Hatmană, Iorgachi vel postelnic, Ianachi Cant. vel vornic, Nicolaiă Hangeri vel Spătariă, Constantin Balșă vel Bană, Sandulachi Sturza vel Comisă, Thoma vel Cămărașă, Șerbană Buhușă vel Păharnică, Iordachi Balșă vel Căminară, Constantin Cant. vel Sardar, Ștefan Bașotă vel Stolnică. Și credința tuturorū boerilorū nostri mari și mici. Saă scrisă chrysovulă acesta la scaunulă Domniei mele în orașulă Iași, întru cea dintăiă Domnie a noastră la Moldavia de credinciosă boeriulă nostru Dumitrachi Vârnavă vel Cluceriă, la ală cincilea ană a Domniei noastre, 1782, Ghenar 9.“

In acestă ană Ion Oracă a dăruită Episcopiei o parte din moșia Ivănesci.

In toamna acestui ană la Octomyrie 1, s'a sevârșită

din viață Episcopul Inochentie, și s'a înmormântat în Biserica Episcopiei, în laturea dreaptă, lângă strana Archie-réscă. Pe mormântul lui Episcopul Iacov succesorul se u a pus o piatră de marmoră, cu următorea inscripțiune, carea se cetesce pînă astăzi: „Acéstă pétră o au înfrumusetat kyr Iacov Episcopul Hușului răposatului kyr Inochentie Episcopul Hușului. 1782. Oct. 1.“ De aseminea i se păstréază în Episcopie și portretul, zugrăvit în tótă statura, singurul portret ce a remas delat toți Episcopii ce au păstorit această eparchie. Inochentie a păstorit la Huși în curgere de 30 de ani și 4 luni, și cu dreptul se póte numi: *părintele* acestei Episcopii. Ne pare reu, că documentele Episcopiei nu ne au păstrat multe sciri despre cele lucrate de Inochentie în administrația pastorală a Eparchiei séle; dar în ceea ce privesce administrația materială a Episcopiei, elu este restauratorul Episcopiei din ruine, înzestrătorul ei cu moșii, agonisite parte prin cumpărături, parte prin danii, dela Evseviosii chreștini, cari prețuia virtutile lui pastorale. Elu era o persónă cu deosebitu renume în clerul contimpuranu, și toți il respectau, dela mare pînă la micu. Unu singuru defectu se întreveđe pînre bunele lui calități, — o preamare economiă și preamultă stăruință de a îmbogăți Episcopia. Acesta deși în sine este unu merit, la unu Episcopu póte fi imputabile din punctulu de videre strict evangelicu.

Acestu defectu alu lui Inochentiu, unu autoriu contimpuranu cu densusu, Doctorulu Andreas Volfu, în scurta sea descriere despre viața Mitropolitulu Iacovu: — l'a exagerat, pînă a face din elu idealulu unu Episcopu reu, avaru pînă la extremitate, și carele nu a gânditu în viața sea decâtu a aduna bani, pentru îmbogățirea unu

Domnū fanariotū; — idealū cu totulū opusū luī Iacovū, carele se îngrija nu atâta a strânge, precătū a cheltui mai multū veniturile bisericescī. Iată propriile luī cuvinte:

„Predecesorele seū (alū luī Iacovū) Inochentiū lăsase tôte edificiele episcopali întru o stare așa de ruinată, în câtū din ȕi în ȕi amenințau cu cădere. Intinsele acarete ale gospodăriei, locuințele, grânarele, fântănele, etc. — tôte erau ruine, țérinele și grădinele erau necultivate, viele cele renumite—părăginite; în scurtū tótă reședința episcopală representa o frapantă icónă de o cultură părăsită. Inochentie era cunoscutū ca unū omū avarū la extremitate, carele în curgere a *cincī-spre-ȕece* seū *șese-spre-ȕece* anī, câtū a episcopitū, *nu a gânditū decătū* a grămădi la unū locū pe mamona alū seū, fără a cugeta că îndată după mórtea sea unū fanariotū nerecunoscătorū o se puia stăpânire pe ceī 300.000 lei ai seī, și că nu i a fostū de nicī unū folosū și aceea, că mai ascunsese într'unū locū tănuitū vro câteva sute de suverani de aurū.“ Asupra acestuī casū autoriulū promite a da relațiunii mai detaliate; dar nu le a datū. (I. Theil seit. 278).

Vomū observa mai înteuī, că Volf nu avea cunoscinți exacte despre viața și activitatea luī Inochentie. Aceea ce mai înteuī de tôte frapază pe cunoscătorū, este nescința autoriulū nicī chiar despre timpulū câtū a duratū episcopatulū luī Inochentie. Nu *cincī-spre-ȕece* seū *șese-spre-ȕece* anī; ci *trei-ȕeci* de anī a păstoritū Eparchia Hușilorū acestū demnū bărbatū: periodū cu atâta mai de însemnatū, că nu are altū exemplu în istoria Episcopilorū de Huși. În privința administrațiunei economice, documentele Episcopiei ne dau cu totulū altă idee despre Inochentie. Elū a reziditū Biserica Episcopiei din temelie, a

îndestrat'o cu tóte cele de trebuință în lăuntru și afară, a restabilit'ă gospodăria Episcopiei, a făcut'ă case episcopali și încăper'i pentru ceialalt'i servitor'i, a re'noit'ă Schitul'ă Brădiceșci, a sporit'ă fórt'e mult'ă moșiele Episcopiei, a întemeiat'ă în Huși școala, pe carea unii a'ă însușit'ă o lui Iacov. Ca dovadă despre starea în carea a lăsat'ă Inochentie Episcopia de Huși n'avem'ă decât'ă a reproduce descrierea ei, duple cum'ă se află în planul'ă Episcopiei, făcut'ă de Dichiul'ă Iorest'ă Dan'ă, în cei d'int'eiu'ă ani ai Episcopiei lui Iacov'ă, și în care s'unt însemnate tóte acareturile Episcopiei cu arătare de cele făcute de Iacov, prin urmare tóte cele-lalte a'ă remas'ă de la Inochentie. Iată-le anume, după descrierea din acel'ă plan'ă: 1) „Biserica Episcopiei, de care scim'ă că este făcut'ă de Inochentie pe planul'ă celei vechi, cu ajutoriul'ă lui Matheiu Ghica, precum'ă s'a arătat'ă în urmă. Biserica este cu doue turnuri, unul — clopotiniță, altul'ă — cupolă la mijloc'ă,” 2) „Cișméua cea mare;” 3) „Cișméua mică pentru cuhne;” 4) „Chiliele cele vechi;” 5) „Casele de piatră ce s'a'ă făcut'ă acmu pe beciuri.” Aceste s'unt casele episcopali, făcute de Iacov'ă negreșit'ă în locul'ă vechilor'ă case episcopali. 6) „Cuhne și pitărie de piatră tij acmu făcute;” 7) „portița în grădină;” 8) „rîmnic'ă de piatră pentru peșce;” 9) „jieniță;” 10) „Chili'ă vechi'ă próste;” 11) „Pórta;” 12) „Portița în livadă;” 13) „fântână în livadă adusă pe óle;” 14) „Clopotărie” — o chilie în livadă, în carea ședea clopotariul'ă. 15) „Școala,” afară de Episcopia. „La 28—grajdiu; la 29—șură.” Numerile de la 15 până la 28 descriu localitățile Hușilor'ă, afară de cuprinsul'ă Episcopiei. Episcopia este îngrădit'ă, livada este deosebit'ă de ograda Episcopiei cu gard'ă. Grădina Episcopiei de lângă casele episcopale este mai mică, de cât'ă

astăzi, precum și livada; localurile lor s'au lărgit mai în urmă, sub Episcopul Sofronie, precum și ograda (curtea). Pe unde este astăzi ceiuriul Episcopiei, atunci era pădure.

Câtă despre cele 300,000 de lei, și încă câte-va sute de Suverani de aur de care ne spune Volf, că l' a găsit și l' a luat după mórtea lui Inochentiu, un Fanariot, cred că autoriul nu l' a numerat, ci a luat această seă din zvon public, care tot-dé-una este neexact în sciri mai ales de acele privóre la cifre, ori a încercat singur suma, pentru ca să facă mai mult efect idea emisă de el despre extrema avariția a lui Inochentie. Și în această privire, spre a restabili adevérul, trebuie să ne reportăm la documentele Episcopiei.

Insuși Episcopul Iacov succesorele lui Inochentie, persónă atât de lăudabile, mărturisesce, precum se va vedea mai jos, că Domnul fanariot de atunci a dispoiat Episcopia, cu ocasiunea morței fostului Episcop, de totă averea ei mișcătoare și ne mișcătoare, atât propriă a Episcopiei, cât și a particularilor, cari obicnuiau a încredința Episcopilor spre păstrare miclele lor capitaluri.

Iară prin această a lăsat Episcopia dată cu 75 pungi de bani, care fac 37,500 lei, pe cari a trebuit să l' plătescă successorul seă Iacov. Nu mi se pare just a învinováți o persónă ce a înbogătit cu ostenelele sélle o casă, pentru că acea casă a fost în urmă jefuită,—fiă chiar și de guvern. Rațiunea dice, că trebuie a învinováți pe jefuitorii, éra nu pe cel jefuit.

Dela 1^{iú} Octomvriú și pînă în luna lui Decemvriú Episcopia a fost vacantă, în care timp guvernul fanariot, a căruí țintă principală era de a prăda și jăcui, ori când l' se înfăçoșa ocașiune favorabilă, o a despoiat

de totă averea, până și de așternuturile din casele episcopale, lăsându numai scândurile.

Fiind că suntem la cazul spolierei Episcopiei de un Domn fanariot, și fiind că cazul acesta s'a repetat de multe ori, și după încetarea Domniilor fanariote, ba încă este la modă până astăzi, și are apărătorii săi chiar între somitățile juristilor nostri, precum a dovedit cazul Episcopului de Buzeu Filotheiu: apoi socotim de trebuință a ne opri puțin asupra casului, a vedea raționamentele lor și a stabili punctul cel drept de vedere în această chestiune.

Iată cum raționează autoriul biografiei Mitropolitului Iacov asupra spolierii, făcute Episcopiei de Huși de Domnul C. Mavrocordat:

„Codul Civile al Moldovei, în conglăsurire cu dritul canonic și cu cell roman dice (§ 769): „Monachii n'au voie să orinduească pentru cele câștigate din alte prilejuri, după alegerea vieții monachicești, căci acele toate se cuvîm Monastirei.“ Sub nume de Monachii, — comentedă autoriul, — de la sine se înțeleg și treptele mai înalte ale acestei tagme, adică: Mitropoliții, Episcopii și Egumenii. Iară sub nume „din alte prilejuri,“ legislatorul înțelege totă averea, afară de cea venită monachului prin moștenire de la rude. (§ 766 din Cond. Civ.), și care se cuvîm Monastirei unde monachul și'au avut metania, căci de unde aiurea ar fi putut el a o dobîndi? iar metania Mitropolitului, a Episcopilor și Egumenilor fiind Statul, căci el îi orinduesce la asemenea posturi înalte, apoi tot Statul le și este clironomul. În timpul Fanarioșilor fie-care Domn dicea ca Ludovic XIV: l'état c'est moi! (Statul sântu e). Tot înălțimea lor dară se și constituară Clironomia universală a Mitropolițiilor,

ai Episcopilor și ai Egumenilor din Moldova, ca unii ce se socotiau metania lor. Aceste obiceiuri au conținut numai în anul 1843; de atunci moștenitoriul marilor dignitari ai Clerului este Departamentul Bisericesc.

Vra să știe, autorii acestor cuvinte încuviințază în principiu faptul spoliarei Mitropoliilor și a Episcopielor la ocazia morții Mitropoliților și a Episcopilor; dar nu încuviințază numai aceea, ca această operație să se facă de un Domn Fanariot, ci de către Stat prin Ministerul Bisericesc. Inșă, când este chestia de spoliație nu știu dacă înaintea justiției spoliarea cuiva devine faptă tolerabilă prin aceea, că spoliatoriul nu este un Domn Fanariot, ci un minister românesc, s'eu când ea este comisă nu de un individ, ci de colectivitatea individelor — Statul, s'eu mai bine de câte-va individe puternice — în numele Statului. Dacă această spoliare se urma sub Domnii fanarioți, ei o exercitau după maniera turcească. Cum făcea cu ei Sultanul, așa făceau și ei cu alții. Cum îi spolia Sultanul, și la punerea în domnie și la depunere, tot așa spoliau și ei în țară și pe Boeri și pe Mitropoliți, și pe Episcopi, și pe Monastiri, îndată ce li se înfățișa ocazia. Dar este întrebare: pentru ce ómenii actuali, cari strigă așa de mult contra Fanariotilor, urmédă abuzurile introduse de dênșii? pentru ce se silesc a le da mască de legalitate și de dreptate?

Inșă să venim la raționamentele quasi legale ale acestei uriciose spoliațiuni a Clerului și a Bisericei române. 1) Codul civil al Moldaviei la § 769 legiuiesce pentru Monachii simpli de prin monastire, că averea ce vor câștiga după ce s'au călugărit, să rămână a Monastirei. Eră la § 766 învoesce Monachilor a dispune de averea ce vor câștiga, după călugărie, prin moște-

nire de la rude; cu condiție însă că dacă la întrarea lor în Monastire n'au fost datu ceva în folosul ei, atunci Monastirea are dreptu la a treia parte și din averea clironomisită, remâind volnicu Monachul a dispune după plăcere de cele două treimi remase. Observăm, că §§. aceste nu sînt în chestie, căci vorba este de unu Episcopu, de are dreptu său nu de a testa; éra legile aceste sînt relative la Monachi de prin Monastiri. Autoriul însă nu citéază § 761, prin care Archierei se esceptu din clasa simplilor monachi și le se dá dreptul a dispune după plăcere de averea ce au avut înainte de primirea darului Archierei, precum și de clironomia său legaturile de la rude; însă cele câștigate din averea Episcopiei său din alte venituri ale Scaunului, la mórte remân Scaunului Episcopalu. Dar chiar amestecând pe Episcopi cu Monachi, precum o face autoriul, și precum se pare a fi înțelesu și autoriul Codicei civile la § 769, unde vorbesce de Monachi, daru citează canónele respective la Episcopi: unde se vede aici îndrituitu cine-va, chiar după Codul Civilu, a spolia pe unu Episcopu său o Episcopie la mórte Episcopulu; său o Monastire la mórte Egumenulu?

2). Venim la Canónele ce le citéază atât Codul Civilu cât și Autoriul la pasagiulu reproduș mai susu.

a) Canonul Apostolic 38 glăsuesce așa: „A tuturor bisericesciloru lucruri Episcopulu aibă purtare de grijă și ocârmuéscale, fiindu Dumneđu cercetătoriu. Inșă să nu fie lu cu putință a reșlui ceva din ele, său rudeloru séle a dărui ale lu Dumneđu. Eară de ar fi săraci, deele ca unor săraci, dar nu sub pricinuirea acestora să vîndă ale Bisericei.“

b). Canonul 40 Apostolicu: „Fie arătate propriile lu-

cruri ale Episcopului (dacă însă are ale séle) și arătate cele kyriacesci (ale Cathedralei, séu Bisericei episcopale), ca să aibă stăpênire Episcopulu pe ale séle, săvêrșindu-se, căroră va voi și cumă va voi, a le lăsa. Și nu cu pricinuire de bisericesci lucruri să cađă ale Episcopului, cândă va fi avêndă muere și copii, séu rudeni séu casă. Că dreptă este înainte lui Dumneđeu și a ómenilor, ca nici Biserica să sufere vro pagubă pentru nesciința lucrurilor Episcopului, nici Episcopulu séu rudele lui, cu pricinuirea Bisericei, să se jefuească, séu să și cađă în vorbe ómenii lui și mórtea lui cu ocări să se îmbrace.“

c). Canonul 22 al Sinodului al IV Iecumenic: „Nu fie ertată Cliricilor, după mórtea Episcopului lor, a răpi lucrurile cele cuvenite lui, precum și de vechile canóne s'aú oprită. Iară cei-ce facă una ca acésta să se primejduească din treptele lor.“

d). Canonul 35 al Sinodului VI Iecumenic: „Nu fie ertată vre unuia din toți Mitropoliți, săvîrșinduse vre un Episcop, ce ar fi supus Scaunului séu, lucrurile lui, séu ale Bisericei lui a le lua, séu a și le însuși; ci fie sub paza clirosului Bisericei, al căreia reposatul se afla în-tăi-ședetoriu;“ etc.

e). Canonul 30 al Sinodului de Cartagena — opresce pe Episcopi și Clirici de a nu lăsa prin testament ceva din averea sea la cei de altă lege, chiar rude de'i ar fi.

f). Același Sinod, Canonul 40: „Aú plăcută ca Episcopii, Presviterii, Diaconii, séu și oră care Clirici, nimic avêndă, dacă sporindă în timpul Episcopiei séu al Cliricatului lor, ar cumpăra țarine séu oră ce sate pe numele lor, să se învinovățescă, ca unii ce aú făcută răpire asupra lucrurilor stăpînesci; de nu, după ce aducându-le-se aminte, le voră aduce Bisericei. Iară de le

ar veni lorū din dăruirea cuiva, ori din mostenirea rudeniei, din acésta vorū face ceea ce are voința lor.“ etc.

g). Al aceluiași canonulū 89 — opresce sub mare amenințare pe Episcopū, de a nu'și face clironomū din ereticī séu păgâni.

Tóte canoanele acestea, precumū vedemū, aū înțelesulū, că Episcopulū este datorū să păstrede averea Bisericeī, să nu o rășluéscă chărăzindū-o cuiva; să deosibéscă averea sea propriă de acea a Bisericeī, pentru ca la mórtea lui să nu fie confusie, încâtū să nu se pótă sci, ce e propriū a Episcopului și ce a Episcopiei; că Episcopulū averea sea propriă este îndrituitū a o lăsa la rude séu și altora, afară de ereticī și păgâni. Éră nici-de-cumū, că Domnulū, séu Statulū ar fi îndrituitū prin ele a lua pe séma lorū totū ce rămâne după mórtea Episcopului, fie a lui, fie a Episcopiei. Ba încă canónele citate chiar oprescū și tindū a îngrădi abuzulū de a răpi lucrurile Episcopului sub pretestū de bisericescī (lit. b. și c.) Din acéstū punctū de vedere Sinodulū al IV Icumenicū, canonulū 26, a legiuitū ca fie-care Episcopū să aibă Iconomū din clerulū seū, în sama căruia să fie dată păstrarea lucrurilor bisericescī, spre a nu se perde, nici a se amesteca cu ale Episcopului, și carele să fie marturū despre buna orônduelă în Iconomia Bisericească.

Sofisma Fanarioților înainte, și a advocaților astăzi pentru spoliarea Episcopielorū la mórtea Episcopilorū se bazază pe confundarea demnității Episcopale cu starea monachului simplu, ca să pótă apoi aplica și asupra Episcopilorū legiuirile și canoanele respective la monachi în genere, a căroră avere se socóte a Monastirei după moartea lorū.

Inșă Fanarioții și Advocatii nu aplică nici acésta cu

sinceritate, nici la Episcopii, nici la Monachi, căci, chiar așa, ar trebui ca averea Episcopilor să rămăie la Episcopie, érá a Monachilor la Monastirile unde'și au metania, adică unde au priimit călugăria. Dar nu, apărătorii spoliației Bisericeilor, au născocitú uriciósa sofismă, că „Metania marilor demnitarí ai Bisericeii este Statul,“ și prin urmare Statulú îi clironomisesce. Pe acestú temeiu se spoliază regulatú și Mitropoliile și Episcopiele și Monastirile; averile lorú se înstreinează, cheltuinduse pe ascunsú, fără nici unú folosú pentru Statú, în interesele celor ce se dic că represintă Statul; érá Mitropoliile, Episcopiele, Monastirile și Bisericele remănu în ruine si în desolațiune. După asemine resoneméntú mai multú de câtú comunisticú, toți locuitorii din țéră, carii trăescú în statulú românú, potú lesne a se spolia de averile lorú. Ei Domnilorú! nu susțineți nedreptatea în Biserică, dacă doriți ca dreptatea să prinďă rădăcină în țéră; nu pledați în favórea spoliațiunei Bisericeii Părinților vostri, dacă nu vă place să fiți și voi spoliați la rândulú vostru, și copiii vostri reduși a cerșitori dela alții pânea cea spre-ființă(*)!

(*) Acestú felú de spoliei, aplicate la clerulú și Biserica naționalé, credemú că ș'au făcutú periodulú lorú; sunt astăđi unú anachronismú byzarú în miđloculú ideelorú de justiția, ce a inauguratú în țéră spiritulú celú bunú alú civilizațiunei chrestieue. Ca dovadă la acéstă credință a nostră amintescú unú casú recentú:

În anulú espiratú, unú călugărú din Căldărușani, la darea sufletulú, a încredințatú unú micú capitalú alú seú comitetulú administrativú alú Monastirei; ea să i facă grijele chrestinesci după moarte, și să dea ceva din elú și la doue surori ale luí, deasemine Monachie viețuitoare în Monastirea Țigănescii. Ministerulú de culte, în care se continuă áncă tradițiunea remasă dela epocha Fanarioților, cum se informă de acea sumă depusă la Comitetulú Monastirei, pusă mâna pe ea, și o trece la veniturile, nu sciú ale cui. Surorile reposatului éne recourse la justiția generală a țerei; o găsiră la înălțimea ei. Comitetulú Monastirei fu îndatoritú a respunde reclamantelorú clironomia fratelui lorú. Mi s'a spusú că Călugării au trebultú se dispă-

Nu pot \ddot{u} încheia, fără a observa, că în punctul acesta moralitatea justiției la noi nu a progresat \ddot{u} mult \ddot{u} dela trépta în carea ea se afla în epoca Fanarioților, cu un \ddot{u} secol \ddot{u} în urmă. Și astăd \ddot{u} omul \ddot{u} ce raționează nu p \ddot{u} te găsi un \ddot{u} temei \ddot{u} logic \ddot{u} și legitim \ddot{u} acestei spoliări și se miră de ea, precum Volf \ddot{u} , în anul \ddot{u} 1803, când \ddot{u} scria de acésta în opera sea istorică, se mira de acéstă arbitraritate, și nu \ddot{u} putea găsi vreun \ddot{u} temei \ddot{u} legitim \ddot{u} , decât \ddot{u} în lăcomia fanariotică. Iată propriile lui cuvinte:

„După m \ddot{u} rtea Archiepiscopului și a Episcopilor \ddot{u} , Voevodul \ddot{u} ce domnesce devine, — nu sci \ddot{u} cu ce drept \ddot{u} , — clironomul \ddot{u} absolut \ddot{u} a t \ddot{u} tă moștenirea, și nu dă nimic \ddot{u} nici celor \ddot{u} mai de apr \ddot{u} pe rude, nici Monastirea or \ddot{u} Biserica nu cap \ddot{u} tă nimica.“ (I Theil. Seit. 148).

XXVII. IACOV STAMATE.

Neav \ddot{u} nd \ddot{u} alte noțiuni despre viața lui Iacov \ddot{u} , anterioră Episcopatului, nemărginim \ddot{u} a reproduce pe acelle transmise noi în Opera Doctorului Volf \ddot{u} :

„Iacov \ddot{u} s'a născut \ddot{u} în anul \ddot{u} 1748 în Transilvania, din părinți f \ddot{u} rte săraci și ne'nsemnați, de care el \ddot{u} ânsă nici-odată nu s'a rușinat \ddot{u} , ci mai virtos \ddot{u} îi pomenia de multe or \ddot{u} cu un \ddot{u} suflet \ddot{u} recunosc \ddot{u} tori \ddot{u} cătră providența divină. Când \ddot{u} era el \ddot{u} copil \ddot{u} în vîrstă de 12 ani, în anul \ddot{u} 1760, a trecut \ddot{u} în Moldova, și intr \ddot{u} nd \ddot{u} în serviciul un \ddot{u} Monach \ddot{u} , a învețat \ddot{u} dela el \ddot{u} pucin \ddot{u} a ceti și

gubescă pe reclamante din propria lor \ddot{u} avere, căci Ministerul \ddot{u} de Culte a f \ddot{u} nut \ddot{u} bine ceea ce apucase o dată!

Nedreptatea trebe pînă în fine a recunoasce imperiul \ddot{u} moralității și a se supune justiției, căci atunci omenirea ar trebui să dispereze de puterea progresului.

a scrie. Fiindă înzestrată dela natură cu bune talente, negreșit elă ară fi făcută considerabilă progresă în științe, dacă noroculă i ară fi făcută parte, să fi căduț pe mâna unoră ómenă inteligență, cară ară fi ajutată dezvoltarea lui. Inșă în zadară s'ară fi căutată aceste în Moldova; și elă trebuia să mulțamească ceriulă, că în anulă 1765, fiindă june de 17 ană, s'a învrednicită a fi înbrăcată în schima monachicescă în Monastirea Némțului(*). Aici s'a aplicată elă cu deosebire la ramulă eco-

(*) Din spusele lui Volf despre foarte mărginita educațiune a lui Iacov cadă de sine tote cele ce s'au vorbită de ună din scriitoră modernă despre erudițiunea lui Iacovă: despre procopseala lui în limbele Slavonă, Elenă și Francesă, căpătată în Monastirea Neamțului. Eă unal toema de aceea prețnese mai multă pe Iacov, ca fără Grecescă, fără Slavonescă, și fără Franțozescă, ei număi cu puțină carte romănescă, cu educațiunea religioasă romănească, cu bunul simț romănescă, cu talentele sele naturală, cu virtuțele sele evangelice, și prin capacitatea administrativă, a devenită unulă din cei mai renumiți păstoră ai Bisericeă noastre.

Pe cândă învêța Iacovă, limba Slavonă nu o mai învêța nime, pen-tru-că număi avea în Moldova nici o valoare, fiindă isgonită de peste totă loculă, și înlocuită cu cea romănă. Este adevărată eă cu venirea Starețului Paisie această limbă a căpătată însemnătate în monastirile Némțului și Seculă: dar cândă a intrată Paisie în Seculă, la 1775, Iacovă era deja Dichă la Mitropolă.

Cătă despre limba elenă, știu pozitivă din spusele bătrâniloră, că Mitropolitulă Iacovă avea tălmăciă de această limbă, pe Archidiaconulă seă Kyrilă, fostulă în urmă Egumenă ală Slatinei; cu dănsulă se servia Mitropolitulă spre a vorbi cu Greciă. Propo de această mi s'a comunicată anecdota următoare: Ună Călugără grecă, cu re-nume de cuviosă, venise dela muntele Athos în Iași, și doria să vedă pe Mitropolitulă Iacovă. Acesta nu era acasă, ei dusă la o moșă Sinesciă. Oaspele a pureesă să se ducă și elă acolo. Pe cale întâl-ni pe Mitropolitul, carele se întorcea împreună cu Archidiaconulă seă. La întâlnire cu visitatorul Mitropolitul dăse Archidiaconulă: „Spune Părintelă că amă fostă la moșă ca să vedă, cum mergă holdele și gospodăria.“ Greculă luă un tonă de moralistă și respunse Archidiaconulă, ca să spue Mitropolitulă: „Dumnețelă n'are sălă întrebe de holde și de gospodăria: ei de păstoria sufleteloră.“ Mitropolitulă simțindă tonulă arogantă ală acestui predicatoră improvisată, se adresă cu nerăbdare cătră Archidiaconulă cu întrebarea: „ce dice? ce dice?“ Mitropolitulă cu indignațiune ordină tălmăciulă să spună Greculă să se ducă câtă mai curendă de unde a venită.

Ceea ce s'a dășă despre știința limbei franceze, este număi o simplă părere a unui Domnă literatoră modernă, carea nu are valoare

nomie cu așa norocită succesă, că între 500 de Monachi nici unul n'a putut a'i disputa preferința. Acésta a îndemnat pe Mitropolitul de atunci Gavriil Calimach, în anul 1774 a'lă chiama la Iași, și a'lă numi protosinel (*Πρωτοσύγκελλος*) al Mitropoliei. În această nouă diregătoriă a arătat Iacov așa de multă sirguintă, iubire de ordine și fidelitate, încât înaltul se protector Calimach îl trăta cu o particulară distincțiune și stimă, îi da preferință înaintea multor altor persoane din cler. Și în anul 1782(*), după moartea Episcopului de Huși Inochentie, l'a numit succesor al lui în această demnitate. (I Theil. seit. 278).

Este interesant pentru știință a relata aici noțiunile ce ne dă Volf despre modul redicării în trepta Episcopiei pe la finele viacului trecut; prin acésta se va lămurii și aserțiunea de mai sus a lui Volf, că Mitropolitul Gavriil a numit pe Iacov Episcop la Huși.

„La privilegiile arhiepiscopali (ale Mitropolitului) aparține și aceea, că la casă de vacanță la vre una din cele două Episcopii — a Romanului și a Hușilor — propune o persoană demnă, căria apoi Voevodul îi dă confirmarea. Anse această grație princiară Candidatul trebuie să

istorică, ci exprimă mai mult un sentiment de înaltă stimă pentru suvenirul demnului Arhiepiscopului Iacov.

Este locul a observa aici că în Biographia modernă a Mitropolitului Iacov sunt multe exagerări și neexactități istorice. Așa d. e. se dice că Mitropolitul Gavriil Calimach s'a sevârșit din viață la 29 Februarie 1776; că atunci i a urmat în loc Leon Episcopul de Roman; și că sub Leon Mitropolitul s'ar fi făcut Iacov Episcop la Huși; că în 1784 ar fi murit Inochentie Episcopul Hușilor. Toate aceste sunt neexacte. Gavriil Calimach a arhiepiscopit până la 1786, când i a urmat Leon. Iacov s'a redicat la Episcopie sub arhiepiscopria lui Gavriil Calimach, și Leon era atunci încă Episcop de Roman. Anul morții lui Inochentie și al alegerii lui Iacov este 1782.

(*) Volf cu greșală pune data aceasta 1784.

o plătească cu 15 pînă la 20 pungi, pe care bucurosă le depune ori care competitorii, pentru bogatele venituri ce sînt legate de aceste pozițiuni. Aș și fostă casuri, în care mai mulți concurenți speculanți, s'au îndatorit bucuroși a depune o așa însemnată sumă înainte de a fi siguri că voru dobîndi aceste pozițiuni. Fiindă-că Episcopia de Romanu este mai lucrativă, de aceea la casu de vacanță ea devine parte a Episcopulu de Huși, căci acesta are în mîne mai bogate resurse spre ajungerea scopulu seü, decätu ceialaltü Archimandriți. La Scaunul Episcopalü de Huși obicînuitü se înaintează unü Egumen indigen seü vicariul Mitropoliei (Dichiul, *Πρωτοσύγκελλος*).“ (I Theil. Seit. 147—148).

Obicînuitü Condica Sântă a Mitropoliei dă acestorü acte aerulü canonicităței. La ocasiunea alegerei succesorulu lui Inochentie, ea spune, că au fostü propuși trei candidați: „kyr Iacovü Dichiulü Sântei Mitropolii a Moldovei, Ieromonachulü Macarie Egumenulü Sântei Monastirii Slatina, și Ieromonachulü Iorestü Dichiulü Sântei Episcopii Hușulu.“ Dintre ei sörta cădu pe celü d'ântëiu. Totü Condica Sântă ne spune că alegerea cea Canonică, adică Ipostsifiulü lui Iacovü s'a făcutü de unü Synodü de trei Archierei, convocatü în Biserica Mitropoliei, cea dedicată Sântulu Georgie. Archierei ce compuneaü Sinodulü erau: Unü grecü — Matheiu alü Myrelorü, Leon Episcopulü de Romanü, și Amfilochie Episcopulü de Chotinü. Acestü actü s'a făcutü la 9 Decembriü. Apoi în ziua următoare, la 10, Mitropolitulü Gavriilü, cu Archierei mai susü numiți, a sevêrsitü chirotonia lui Iacovü la Episcopatulü de Huși, în Biserica curței domnesci.

În archiva Mitropoliei se păstrează Praxisulü, adică decretulü de Episcopatü datü lui Iacovü de Mitropolitulü

Gavriilă Calimachă. În elă se înseamnă drepturile spiri-
tuali și materiali ale Episcopiloră, anume : cercetarea și
judecarea cestiuniloră bisericeșci, denumirea servitoriloră
bisericeșci celoră mai de josă, chirotonia Diaconiloră și
a Preoțiloră, alegerea și decretarea Duchovniciloră, tun-
derea în Monachismă, sântirea Bisericeiloră; a învăța pe
poporă părintesece la cele de sufletă folositoare, atâtă prin
graiă, câtă și prin faptă; a stăpăni averile Episcopiei și
a se îngriji de bună-starea și sporirea loră; a certa și
a aforisi pre cei vinovați și pre cei protivnici; érá pre
cei plecați și pocăiți a'í erta și a'í bine-cuvênta. Biseri-
cașii și poporeni eparchiei lui sunt datoră a i se pleca
întru tôte, precumă se pleacă și elă Mitropolitului. Nu-
mele Episcopului să se pominéscă la tôte serviciile bise-
ricesci din Eparchia lui.

Iacovă se înstală în Episcopiă la 18 Decembrie. Cea
ântéiu impresiune, cândă a intratū în casele episcopali,
a fostă jalnica stare, în carea le lăsase Fanariotulă spo-
liatoră. Iacovă, în indignațiunea sea sufletească, a porun-
citu să se facă ună Pomelnică mare de lemnă. În elă
a scrisă numele Episcopiloră și ale Domniloră, cariă aă
fundatū și îndestratū această Episcopiă, precumă și ale
altoră Chrestini miluitoră. Eară în fruntea Pomelnicului a
scrisă cu litere mară fapta cea hoțească a lui Mavro-
cordatū, spre sciința și defăimarea ei în tôte generațiu-
nile viitoare. Eată acestū passagiū din Pomelnică :

*„Pomelnică a fericților ctitoriloră a Sfintei Epi-
scopii Hușii. Ce saă prefăcută din poronca Preosfin-
ției Sale Kyrio kyr Iacovă cândă aă intratū Epi-
scopă, la let 1782, Decembrie 18, în vremea cândă
Alexandru Constantin Mavrocordatū Voievodă, la mór-*

tea fratelui *Episcopu Inochentie, aŭ prădată Episcopia Hușii pînă în scândură, și a aruncato în grea datoriă de 75 pungi de bani*(*).

Din tonul acestor cuvinte se vede că Mavrocordatul dusesse jaful la esces, în câtă aseminea faptă nu mai avuse exemple. Iacovul nu putea crede, că prădăciunea oficială a Clerului și a Bisericii are să devină obicei și să ia formă de legalitate. Fanarioții au încetat de a mai domni în România sunt aproape 50 de ani; dar exem-

(*) Pemelnicul acesta este o tablă de lemn, înaltă ca de un cot și jumătate, și lată de un cot. Are forma ușelor imperătesci dela Catapetzmă, și doue obloane prinse în balamale, care se închid. Pe tablă este lipită chărțiă, și pe ea sunt scrise numele Episcopilor și ale Domnilor Ctitori.

După titlu de mai sus urmează numele Episcopilor:

Ioanŭ,	Varlaam ctitor la	Georgie,
Eirim,	Brădicesei.	Sava,
Mitrofan,	Iorest,	Serafim,
Pavel,	Varlaam,	Sofronie,
Gedeon,	Erotheiŭ,	Mitrofan,
Dosotheiŭ,	Filotheiŭ,	Sava,
Ioan.	Iosif,	Gedeon,
Calist,	Veniamin,	Theofil,
		Inochentie, ctitor ce a
		înŭit Biser. și Brădicesei

NB. Mai sŭnt și alte nume adaose de alții în urmă:

„Iacov, ctitor, ce aŭ făcut casele și clopotul cel mare, împodobind Biserica cu Catapetzmă, și cu alte podoabe din lăuntru și din afară. Arhiepiscopul Gavriil din Iași, Episcopul Pachomie din Roman, Arhiepiscopul Leon.“

„Luminații Domni și fericții Ctitori:

Stefan Voevod, Maria Doamna și fiil lor.

Bogdan Voevod, Ana Doamna și fiil lor.

Istrati Voevod, Maria Doamna și fiil lor.

Ieremia Voevod, Maria Doamna și fiil lor: Constantin, Mărina și cu tot neamul lor.

Matheiŭ Ghica Voevod, Smaranda Doamna și fiil lor: Georgie, Grigorie, Nicolaŭ, Zoifta și tot neamul lor.“

NB. Pe oblonul dinastânga mai sŭnt și alte nume înșirate, negreșit ale deosebitelor persoane ce aŭ miluit această Sântă casă, între care se vede trecut și un Episcop Varlaam.

Pemelnicul acesta se păstrează în Biserica Episcopiei.

plele cele rele sunt molipsitoare, și efectele lor durază mult.

Nu numai Iacovă prin Pomelniculă seă a denunțat viitorului uricîosa faptă a lui Mavrocordată; dar și țera întrégă l'a înferatî cu epitetulă de „Pârle-Vodă,“ atătă pentru că tôte casele pe unde locnise elă aă fostă devastate, pârлите de focă(*), cătă și pentru jafurile comise de elă cu aă lui în țeră în timpulă domnirei.

Iacovă în ceă dinteiu ană aă episcopirei lui a făcută casele cele mară de astăđă ale reședinței episcopale, de pētră și în douē etage, deaseminea cuhnea și pităria, totă de pētră. Acēsta sa vede din planulă Episcopiei, făcută de Diehniulă Iorestă Dană, în care descriindă localitățile însemnate în plană, numesce aceste acareturi: „făcute acmu.“ Deaseminea aă vērsată din noă clopotulă celă mare, care esistă până astăđă, și are următorea inscripțiune: „Acestă clopotă saă vārsată și saă făcută cu cheltueala Preosfinției Saē Părintelă Episcopă Sfintei Episcopă Hușulă kyrio kyr Iacov, în đilele prea înălțatului Domnă Ioan Alexandru Constandin Mavrocordată Voevodă, let 1782, cândă și Preosfinția Sa aă statută înteiu Episcopă ală aceștii sfinte Episcopă. Intru einstea Sfinților Apostolă, a căroră este chramulă Petru și Pavelă. Pavelă Clopotariulă.“

Anul 1783. Se vede că Hușeni, nemulțămii că sub predecesorulă lui Iacovă devenise embaticari aă Episcopiei până și cu casele și dughenele lor de pe vatra tir-

(*) Dintrânteiu el a locuit în curtea domnească; dar în al doile an al Domniei, acel palat măreț fu prefăcut în cenușă. S'a mutat apoi în Mitropoliă, dar nu tărădiu și aceasta deveni prada flacărilor, dela care a scăpat numai Biserica. De acolo Pârle s'a mutat în Monastirea Galata; în curēnd pârleala isbueni și acolo. După aceasta peste puțin timp îi veni și mazilia. (Volf. II Theil, seit. 201—202).

gului, se încerca a strica chrysovulū lui Moruzū sub succesorulū aceluia, Alexandru Mavrocordatū. Iacovū apucă înainte și ceru la acestū Domnū întărirea acelui chrysovū. Fanariotulū, spre a acoperi fapta sea cea urită a prădăciunei făcute Episcopiei, se face acum a o milui, dându'i și elū ceea ce i dăduse predecesorulū seū — vatra tîrgului. Iată cumū începe chrysovulū acesta alū lui Mavrocordatū, după obicînuitulū titlu Domnescū:

„Facemū scire cu acestū chrysovū alū Domniei mele tuturorū cui se cade a sci, că viindū înaintea Domniei mele și a totū Sfatulū nostru iubitoriulū de Dumneḑcū kyr Iacovū Episcopulū de Huși, niaū arătatū unū chrysovū al prea iubitū vērului nostru, Domnia Sa Constantin Moruzū Voevodū din anul 1782, Ghenar 9, prin care chrysovū așa scrie Domnia sa, că luândū aminte“ (Urmează cuprinderea chrysovului lui Moruzū despre dania vetrii Tîrgului cătră Episcopie); o întăresce și elū, și închee chrysovulū cu forma obicînuită, și cu „s'aū scrisū chrysovulū acesta la scaunulū Domniei mele în orașulū Iașiū întru cea dintēiū Domnie a nōstră la Moldavia în anulū al doilea, la aniū 1783.“

Daniele făcute în acest anū sūntū : Nicolaiū Huhule a dăruiū Schitulū Averesciū, devenitū în urmă proprietate a Episcopiei, partea sea de reḑeșiă din Cioricesci. Ioniță Busuiocū din Dolhesci, împreună cu alte rude ale sale, a dăruiū Episcopiei o parte reḑeșescă a sea din Dolhesci.

Anul 1784. In acestū anū, Episcopulū Iacovū continua cu facerea caselorū și cu reparația Bisericei, începuse a zugrăvi catapiteazma. Dar era nevoieșū de banī. De aceea în April 30, se adresă cu jalubă la Domnulū ce spoliase Episcopia cerēndū a chărăzi Episcopiei din veniturile Domnesci venitulū mortasi piei tîrgului Huși pe

șilele de târg. Vodă îi îndeplinesce cererea numai în parte, adică îi chărăsesce numai mortasipia depe vîndarea vitelor; și prin chrysovul dat la 20 Maiu, întăresce Episcopiei pe totu-dea-una acestu venit. Reproducem aici atâtu jaluba lui Iacov, pe carea o privesc mai mult ca o satiră la adresa lui Mavrocordat, pe câtu și chrysovul acestuia, între altele, ca modelu de ipocriziă fanariotică a acestui Domn, carele după ce a predatu fără milă Episcopia, ȳea acum tonu de Ctitoru și de compătimitoriu cu sărăcia ei.

„Prea Înălțate Dómne!

După nemărginîta mila Înălțimei tale ce s'aũ rēvērsat asupra acestei Sfinte Episcopii a Hușului cu dăruirea loculu Tîrgulu, datoria mea este pururea — și va rămănea statornică și la alți Episcopii în urma mea, spre a pomeni la Sfântulu jertvelnicu, și a ruga, pre totu-înduratulũ Dumneđeu, ca să întărească stăpēnirea luminatulu Scaunũ cu lungimea fericitelor șile întru mulți ani al înălțimei tale. Iarăși năzuindũ la înalta milostivire a Înălțimei Tale, daũ supărare și cu lacrămi mă rogũ, că după cumũ alte Sfinte monastiri saũ împărtășitu cu luminatele mile domnesci ce aũ priimitũ târguri cu totũ venitulũ, de aũ și Mortasipia dela cei ce și facũ negușătoriile sale, să fie și această Sfântă Episcopie miluită de cătră Înălțimea ta cu acestũ venitũ alũ Mortasipiei de pe loculu târgulu numai de șilele de târgũ, spre întemeierea ei, când cu ajutoriulu lui Dumneđeu și din mila înălțimei tale, s'aũ începutũ a se zugrăvi și catapeteazma Bisericei, care și nădăjduescũ că în fericitele șile, din mila și ajutoriulu înălțimei tale va lua sfirșitulũ, cumũ și toată podoaba a toată casa, voindũ înălțimea ta a ȳi face

vecinică și nemuritoare pomenire, pururea voi rămânea rugătorii ca anii înălțimei tale dela Milostivul Dumne-deu să fie mulți și fericți. Al înălțimei tale cătră Dumne-deu smerit rugătorii—Iacovă Episcopă Hușului, April 30. 1784.“ (Cond. III. 247). (Observăm, că din iscălitura lui Iacovă se cunoșce că el nu era caligraf).

Insemnare. Catapiteazma făcută de Iacovă în Biserica Episcopiei, a esistat până în timpul Episcopului Sofronie, anul 1849, când s'a înlocuit cu alta nouă, ce este și acum; éra acea vechiă a lui Iacovă, s'a vândut Bisericii dinnoă făcute în Huși în onoarea Sântilor Archangeli, unde se vede până astăzi.

Iată și Chrysovul lui Mavrocordat:

„Cu mila lui Dumne-deu noi Alexandru Constantin Voevod Domnă țerei Moldaviei.

Cunoscându-se o neapărată datorie a oblăduitorilor Domnă, cari din Dumne-deasca pronie se orânduesc Stăpênitori, a fi cu luare aminte cătră toți cei de sub a sa stăpênire, și a nu depărta de asupra loră agiutorii miloră stăpênescă prin câtă se cade. Aseminea dar Domnia mea bine voidă nu numai a ne arăta următoră celoră mai nainte de noi fericți Domnă ei și a mai adăogi prin câtă s'a cădută, duple cumă prin lucrarea faptei de cătră toți se vede. Deci pe lângă altele luatamă sama și pentru Episcopia Hușii, carea din întâmplările vremiloră rămându de multe din cele trebuincioșe lipsită, și socotindă Domnia mea că se cade a fi agiutorată cu óreș-care a noastră domnescă milă, și fiindă că tîrgul Hușii este pe loculă Episcopiei, găsimă a fi cu cale pentru Mortasipia ce se íea la acelu tîrgă de pe vitele ce se vîndă, ca să se facă venită aceștii Episcopii. Și iată prin domnesculă nostru chrysovă hotărîmă, ca să aibă

a lua Episcopia Hușii venitulă Mortasipiei de la tîrgulă Hușii, care este obiceiuită de se iea, câte 24 bani noi de cală, iapă, boă, vacă, ce se va vinde în tîrgă adică 12 bani dela cumpărațoriă și 12 bani dela vîndătoriă. Iară dacă vre unii din streină, ori vîndătoriă, ori cumpărațoriă de vite voră fi din cei ce trecă vitele peste hotară în țară streină, acia să nu se supere a plăti Mortasipia. Ci pe vitele ce voră vinde, ori voră cumpăra unii ca acia, să se iea banii Mortasipiei deplină, adică câte 24 bani de vită, dela partea care va face acestă alișverișă cu dênșii. Și fiindă că pără acumă acestă venită ală Mortasipiei se lua de cătră Vameșulă, hotărîmă Domnia mea, că ori în vîndăre de va fi vama, saă în credință de se va da, vameșii să nu aibă a se amesteca ca să strîngă Mortasipia de pe vitele ce se voră vinde la acestă tîrgă, ci ômenii ce voră fi rînduiți de cătră Sfinția Sa Episcopulă de Huși la acestă slujbă, să aibă a strînge acestă venită în toată vreme, după hotărîrea Chrysovulă Domniei mele. Și poftim Domnia mea și pe alii luminați frați Domni, cari din pronia Dumneșeească voră fi rînduiți în urma nôtră la scaunulă Domniei acestei țeri, să nu strice această puțină milă, ci mai vîrtosă să adaogă și să întărească pentru a Domniiloră Sale vecinică pomenire. Scrisusaă Chrysovulă acesta la Scaunulă Domniei mele în orașulă Iașii, întru cea dintăiă Domnie a nôtră la Moldavia 1784. Maiă 20.“

Insemnare. Darea numită Mortasipie s'a întrodus în țeră de Duca Vodă (Let. tom. 2. f. 21). Ea dupe esplicarea Domnului Cantemiră, consta în deciuela ce plătiaă comercianții pe tótă marfa ce vindeaă în orașe cu măsura și cumpănă. In orașele Domnesciă acestă dare o strîngeaă Vornicii de tîrgă (Descrierea Moldovei, f. 172). In timpurile maiă din

urmă, precum se vede în chrysovul de față sub numirea de Mortasapie se înțelegeau și dările ce se luaă dela vîndetorii și cumpărătorii de vite în Țările de tîrg, care se strîngeau de Vameșul domnesc în tîrgurile domnesci.

Anul 1785. Schimbînduse Domnul Alexandru Constantin Mavrocordat, fu înlocuit de Alexandru Ioan Mavrocordat.

Iacov iea parte, împreună cu Mitropolitul Gavriil, cu Leon Episcopul de Roman, cu Egumenii și cu boerii divaniști la stabilirea regulilor pentru căsătoria Ciganilor, precum se vede din anaforaua către Domnul Alexandru Ioan Mavrocordat, dela 12 Septembrie (Uricar. part. I. f. 168—169).

Tîrgoveții din Huși, după ce vatra tîrgului a devenit proprietate a Episcopiei, au fost așupriți peste obicei și peste puterea lor cu dări mari și cu alte împilări. Cîrta, precum se vede, provinea de acolo, că nu era hotărît prin chrysove, cu ce anume și cît are drept a se folosi Episcopia de la Tîrgoveți. Ei se jeluiau nou-lui Domn Alexandru Ioan Mavrocordat cerîndu curmarea abuzurilor din partea proprietății.

Domnul dădu questiunea în tratarea Veliților boeră ai Divanului, și dispozițiunile opinat de ei le promulgă prin cartea sa domnească la 2 Aprilie, pe care o reproducem aici întocma :

„Noi Alexandru Ioan Mavrocordat Voevodă Boișii Milostiio gospodară zemli Moldavscoi.

Fiindcă prin jaloba ce au dat Domniei mele tîrgoveții din tîrgul Huși au arătat că Sfinția Sa kyr Iacov Episcopul de Huși îi supără fără dreptate luândule din totă dughena câte 2 lei; și apoi le mai iea și

câte alți 2 lei pentru că șed în dughénă din dos, cum și pe dughenole cele ce le dau cu chirie încă le iea din 10 lei unul, și dela femeile sărace, care n'aū nicī bărbai nicī feciori, încă iea câte 2 lei, și dejma din vinu o iea cu vadră mai mare decât vadra cu carea vëndu ei pe la negușitori, și dejma din păpușoi nu o iea toamna cându ei culeg păpușoi, ci o iea primăvara, uscați gata, cum și dejma din stupi earășii nu o iea la vreme după obicei, ci la vremea desetinei după ce numără stupii, apoi cându să vie să o iea dejma, îi herează și îi lasă la cel cu stupii pînă în primăvară, și apoi îi iea. Deci pentru aceste strîmbătăți cerëndu jeluitorii dreptate dela Domnia mea, i am rînduit la ai nostri cinstiți credincioși Dumnealorū veliții boeri ai Divanului Domniei mele, ca să cerceteze cu deamăruntul jaluba lorū și să îndrepteze pentru toate, ca să urmeze și la tîrgulū Hușii asemenea după cum se urmază și pe la alte tîrguri din țera aceasta, ce vorū fi asemine danii pe la Monastiri. Pentru care Dumnealorū veliții boeri, spre a sevêrși porunca Domniei mele și a îndestula pe jeluitori, câtu și pe Sfânta Episcopie cu dreptatea ce se cade, după ce aū eșitū amândouă părțile înaintea D-lorū Sale, i aū întreatu: ce le este cererea? și amândouă părțile cu un glas aū cerutu, ca să li se hotărască, câtu să dea pe anū la Episcopie bezmenulū locului de casele și dughenole ce aū pe loculū tîrgului Hușii. Și D-lorū veliții boeri, vèdëndu că cererea lorū este cu cale, pentru ca nicī Episcopia să se păgubească de venitulū locului, nicī tîrgoveții birnici să nu se asuprească peste dreptate, și mai virtosū că darea avatului pentru locū nu se urmează la toate tîrgurile, ce sântu danii pela Monastiri, toțu într'unu chipū, pentru tîrgulū acesta Hușii ce este

dată danie la Episcopie, foarte cu amăruntulă aŭ cerce-
tată și aŭ luată sama. Și după cumă aŭ socotitū cu
dreptulū să dea pe anū la Episcopie venitulū locului a
dreaptă vatra Tîrgului Hușii, ce să va afla după cerce-
tare și hotărîtura în semne și în stînjînă, ce vorū face
D-lorū Spătariulū Constantin Greceanulū și Păharniculū
Grigorași Costachi după cartea Domniei mele ce li saŭ
scrisū se arată în josū. Adică din suma chiriei a fiește
căria dughene să dea stăpânulū dughenei la Episcopie
pe totū anulū bezmenulū locului, din ȃaci banī unulū,
cum și de totū gospodariulū ce va fi șeȃetoriū pe hotă-
rită vatra tîrgului să dea numai cîte unū leū, după cum
daŭ și la Galați cei ce aŭ case pe loculū Mănăstirei
Sfântului Spiridonū. Iară de cârșmele ce se vorū alege
de rînduișii hotarnici pe dreaptă vatra tîrgului, de vre-
me ce aŭ arĕtatū tîrgoveșii că atăta este chivernisala
lorū, saŭ socotitū să nu dea nimică. Și pentru baniī bez-
mănului de loculū dughenelorū și a gospodariilorū iarăși
să nu fie silișii de cătră Episcopie fără de voia lorū ca
se lucreze, ci să dea banī după cumū s'aŭ arĕtatū mai
susū. Iară femeele sărace, care nu vorū avea bărbașii
nici feciorī, nu vorū da nimică, după cumū și Dichiuilū
Episcopiei saŭ primitū. Și dejma de vinū să o dea cu
vadra ce vorū vinde la negușitori, și Episcopia să o ducă
unde va vra. Iară nu tîrgoveșii. Stupiī să'i numere la
vreme, și de nu vorū fi într'o prisacă 50, va lua Epis-
copia cîte o para de stupū, ȕră de vorū fi 50, să ȕea
unū stupū de sĕmĕnșă, eară nu de bătutū, și intru
acea toamnă sălū rădice din prisacă; dejma din pă-
pușoiū, cāndū se vorū ȕncepe a culege păpușoale,
să albă a trimite Episcopia să mĕsure cu prăjina
fiește care ogorū, fiindū de fașă omulū celū cu ogorulū,
și din 10 prăjină va lua una, după obiceiū, și cîte pră-

jinii se voru veni, să le ia iutr'unu capetū, și earășii Episcopia săi culeagă și săi rēdice de pe ogorū. Cumū și pentru mesernițele ce vorū fi pe vatra tîrgului earășii nimică să nu dea la Episcopie bezmenū. Acēsta fiindū hotărîrea D-lorū-sale velișilorū boeri, care cercetānduse și de cātră însuși Domnia mea, saū aflatū că este cu cale și cu dreptate. Pentru aceasta dar și Domnia mea hotărîmū, ca să se urmeze pre deplinū cu darea avae-tului, ceī ce vorū fi pe dreaptă vatra tîrgului, după cumū se arată mai susū prin cartea aceasta. Iară ceī ce vorū fi ședetori pe moșia Episcopiei, care sântū afară din vatra tîrgului, vorū da venitulū moșiei după obiceiū, și după ponturile ce sântū în visterie cu pecetea gospodū. Dar dejma din vinū, din stupi, și din păpușoi, vorū da ca și tîrgoveții ce vorū fi pe vatra tîrgului. Dreptū aceea saū datū această carte a domniei mele la mîna tîrgoveșilorū din Huși. Acēsta poruncimū. 1785, April 2. (Originalulū se păstrēză la primăria Hușilorū.)

Insemnare. 1.) *Desetina*, de la țicerea Slavonă : ДЕСАТЬ, însemneză țeciuelă. Aici în cartea domnescă însemnă darea pe stupi, ce era hotărîtă a plăti proprietății ceī ce aveau prisecei. Timpulū, cāndū după lege trebuia să se ia desiatina pe stupi, era tōmna. Se lua sēū în bani sēū în natură. În cazulū din urmă Episcopia își înfera stupii ceī se cuvinau, și i lăsa totū în prisecele locuitorilorū până în primăvară, se vede, pentru ca să nu le aibă grijea pe iarnă: aceasta era o povară pentru locuitori. Desetina se da în antrepriză la deosebite fețe, care, platindū banii la visterie sēū la proprietate, și i scotea apoi cu câștigū dela ceī cu prisecele, prin anume slujbași Desetinari.

2.) *Mesernițe*, dela țicerea slavonă МЯСО, carne, însemnă: cārnărie sēū măcelărie.

3.) *Stupă de semănță, iar nu de bătut.* Adică să nu ıea din cei mai grași, cari să remână în folosul gospodariului; ci din acei ce voru avea atăta strinsore câtu să pótă trăi peste iarnă, și să fie producători la anul viitoriu.

4.) *Priseacă*, de la dicerea Slavonă : *присѣкати* a tăia, tăetură în pădure; de aici și vorba *Seciū*, — pădure tēneră și dēsă ce se rēdică în tăiatură. Dicerea „Prisēcă“ ne aminteste poziția prisecilor din anticitate — prin păduri. Celu ce voia a și face prisēcă, tăia o parte din pădure, și acolo în tăetură, își aședa stupii.

5.) *Dijmă* sēu *dejmă*. Dicere stricată din vorba romană *decima* — a *decea* sēu *deciuelă*.

După rugămintea lui Iacov, Domnul Alexandru Ioan Mavrocordatū, întăresce și elū dania mortasipiei făcută Episcopiei de predecesorul sēu.

În acestū anū s'aū făcutū următoarele danii în folosul Episcopiei : Diaconul Vasilie a dăruitū Episcopiei partea sea din Buneșci și Căbiceșci. Ioniță Cerchezū a chărăzitu partea sea din moșia Saratulū. Archire Mardare a dăruitū reșeșiele sēle din Ivănesci, din Scheea și Tabăra.

Anul 1786. În acestū anū murindū Mitropolitul Gavriilū, Leon Episcopul de Roman trecu la Mitropolie, ără la Episcopia vacantă, prin intrigile fanariotice se alege unū Egumenū fanariotū dela Monastirea Barnovski, anume Archimandritul Iacov, — contra blestemului Sobornicescū din anul 1753. La Ipostsifierea lui, ce a urmatū la 1 Mart, aū luatū parte Episcopul Iacovū și doi Archierei Greci.

Iacov are procesū cu reșeșii din Dolhesci. Domnul Mavrocordatū îl însărcinēză a cerceta, împreună cu Ispravnicii de ținutū, o cērtă reșeșescă.

Daniele ce s'aū făcutū în acestū anū : unū reșeșū, Constantin, împreună cu alții, chărăzescū Episcopiei păr-

tile loră de pământu din Căpotesci. Alți redeși: Theodor, Athanasie, Gavriil, dăruescă Schitulă Averesci partea loră din moșia Roșioră. Ună Antonie, dăruescă Episcopiei jumătate de bătână din Dolhesci.

Anul 1787. In acestă ană Iacovă agonisesce Episcopiei ună mare odoră — Sântele moasce: o mână a Sântei Chiriachi, carea se prăznuescă de Biserica orthodoxă la 7 Iuliă. Acestă odoră Episcopulă Iacovă l'a cumpărată cu 100 lei dela Genadie Archimandritulă Lavrei dela Athon, la care îlă depusese amanetă pentru acestă bană, ună Archimandrită Moldovană, Meletie Ghica. Acesta, dupre cumă însuși spune, căpătase aceste moasce în dar dela Domnulă Constantină Mavrocordată Voevodă. In cutia cu Sântele moasce se păstrează pînă acumă documentulă acestoră Sântele moasce, în limba greacă, cu data acestui ană. Eă amă pusă pe profesorulă de limba greacă dela Seminariulă de Huși de l'aă tradusă românesce. Elă este ună testamentă ală numitulă Archimandrită Meletie, făcută la 1 Decemvriă 1787 și urmat de adeverința Archimandritulă Lavrei despre primirea a 100 lei dela Iacovă pentru aceste moasce, scrisă în Moghilev la 1 Iuniă, totă acelă ană.

Acestă Testamentă îlă găsescă vrednică de însemnat, ca documentă istorică, atâtă despre Sântele moasce ce se află la Episcopiă, câtă și pentru alte noțiuni istorice; și pentru aceea îlă reproducă aici în întregime, dupre menționata traducere:

„Treime măi pre sus de fire, carea în unime ești închinată dă înțelepciune loră, mă rogă. Testamentulă meă ală lui Meletie Ghica.

Gândindă în sine la anii vieții mele cei din tinerețe pînă acumă, și la cele ce se vedă și se audă, adică la

moartea a multorū Impărați, Prinți, Patriarhă, Mitropoliți, Episcopi, Monachi, și Mirenă, și a mai multorū prietenă și rudeniă, și a altora nenumărați. Socotindă că și mie se va întâmpla aceasta neapărată; de aceea prin aceasta se face cunoscută, că aflându-mă din întâmplare în politia Smirna, spre a'mă căstiga vindecare de o bôlă a mea chronică; și avându o Sântă Comoară, adică Sânta mână a Sântei Martyrei Chyriachi, afierosită de pururea pomenitulă Constantină Mavroordată Voevodă, și pentru că în timpulă de față are mare nevoie metania mea, adică prea marea Lavră, carea este la Athon, după Dumnezeasca Proniă s'a aflată aici ună confrate prea-cuviosulă între Ieromonachi kyr Cosma, și convorbindă despre marea nevoie pentru o datoriă ce are metania mea, m'a îndemnată cu duhovnicesci făgăduinți, și i am dat Sântele moasce, de care s'a disă, ca să năzuească la mila Chrestiniloră; pentru ca prin aceasta se ajutămă și noi, câtă e cu puțină metania noastră, pentru care i s'au și trimisă scrisori dela Sânta Monastire pentru Eparchiea Sântului Efesiū. Inșă cu astūfelū de condițiă, ca să âmble exarchicesce pentru trei lună numaă, și în aceste lună câtă milă va strânge din ajutoriulă Chrestiniloră, adică pomelnice, liturghiă, sarendare, aghiasme, seū altă milă, să le împărșimă în două, jumătate să iaă eū și jumătate prea cuvioșia sea, și fiește care să dea Monastirei partea lui, scădind cheltuelele ce se vor întâmpla în timpulă unirei noastre, și dacă se va întâmpla la vreunulă din noi vre o neprevăduță și ne așteptată moarte, neamă legată așa, ca să moștenească unulă pe altulă, și celă ce va rămănea să fie însărcinată să caute de sufletulă celui altă la metania noastră, și după timpă să fiă datoriă a îngriji de ôsele lui. Iară dacă se va întâmpla

moartea cu mințile întregi și cu bună sfârșit, atunci se va urma fie-căruia după testamentul ce va lăsa. Iară dacă se va întâmpla moarte fără de vreme, pe mine, Meletie, să mă mostenească metania mea, și pe Sântele Mósce să le ducă la Monastire împreună cu averea mea, ca să se îngrijască de multă păcătosul meu suflet; și pe iubitul meu Matheiu să-l ducă la Monastire, și pentru iubirea de Dumnezeu și a Sântelor Mósce, să-l rânduiească la Ospital, ca bolnav, să mănânce o bucată de pâine acolo, pînă cându să-și dea și el obștescul sfârșit. Iară tînerului Gavriil, pentru că me servește din mica lui copilărie, dacă va voi a rămîne la metania mea, să-i dea 250 de lei și din lucrurile mele câte voru socoti; éra dacă nici-de-cum nu va voi să se facă Călugăr, ei să se ducă, să i se dea numai 100 lei și armele mele. Și pentru 1000 lei, ce am dat la preamarea Monastire a Ivirului pentru Sântul Vasilie(*), fiindcă nu mi a priit poziția acelei Chilia, am scris vechilului meu Dascălului kyr Meletie Românul, ca să-ia zapisu pentru acesti 1000 lei cu procentu de 25 lei la pungă, și Sfinții părinți să vîndă Chelia la cine vroeseu. Iară cei 1000 lei să se împărțească după următorul mod: Metania mea preamarea Lavra, ca una ce este mai preferabilă, să-ia totu ce este alu meu, afară de partea tînerului Gavriil, și dupre doveșile ce am să-ia cei 1000 lei dela Ivir și să-ție 400 lei pentru hrana Cuconului Matheiu, și să lase Ivirului 200 lei și să nu le ceară dobîndă banilor, și să scrie în pomelnicul loru tóte acele nume ce am la pomelnicul Lavrei, și 100 lei să se-ție la Monastire pentru băeatul

(*) O Chilia cu acestu nume,

Georgie, pe care l'amă recomandă la dascălul kyră Chipriană, carele îmi este datoriu cu zapisă de 180 lei și 5 galbeni unguresci, și neavându ca să mi'i dea, mi a făgăduită înaintea lui Dumneșeu, ca să îngrijească cu învățatura pe fiul meu celă de suflet Gheorghiesă, în trei ani și jumătate, și în această diastimă, dacă va propăși destulă la învățatură, apoi să se dea alți 50 de lei, ca să măi învețe încă ună ană, și după ce se voră săvârși patru ani și jumătate, să i dea băeatului ciealaltă 50 lei, ca să se ducă la maica sea ca să ăea bine-cuvântarea ei, și să se întoarcă la metania mea, pentru că prevădu că după vreme îi va fi de folosă. Iară cei 300 lei ce rămănu, mă rogă, pentru iubirea de Dumneșeu, ca să se împărțască pentru ticălosulă meu sufletă la Schitură, adică: ală Sântei Anei, ală Capsecalivulă, la Schitulă noă, la Sântulă Dimitrie dela Vatopedă și la Schitulă Ivirulă, și 50 de lei — Logiotatulă kyr Meletie Românulă Epitropulă meu, ca să stea pentru cele de măi susă, împreună cu Preotulă Cosma. Și cândă metania mea cu Epitropii nu voră urma dupre aceste de față, să dea cuvântă în ziua judecării, carea dorescă să nu se întempe, Christose Impérate! Pentru că eă âmbândă ici coela din pricina bôlei mele, gășescă peste totă loculă scumpete și pricină de multe cheltuele, și pentru acăsta se rânduescă acăști 1000 lei, cariă amă dată la Sânta Monășire a Ivirulă, ca să se caute săraculă meu sufletă; pentru-că în totă viața mea n'amă putută să odihnescă pe prea Sfântulă Duchă ală lui Dumneșeu asupra mea. Pentru aceea rogă pre iubiții mei Sânti Părinți ai Lavrei și ai Ivirulă, ca, pentru prea Sântu numele a totă bunulă Dumneșeu, să le fiă milă de sufletulă meu. O mică cruce de aură cu petricele de diamantă, să se

atirne la Icoana Maicei lui Dumnezeu-Tricherusa, care, (cruce) în zilele mele mi s'a dat de pururea pomenitulă Dascălul Cosma Trapezunteanul. Iara celelalte lucruri ale mele să se vîndă cu cât se va putea, ca să se folosească metania mea; pentru-că capitală de bani nu se va afla după moartea mea; căci m'am deprins a trăi cu îndestulare, și acum abia mă chivernisesc, fiind-că de atîta vreme tot am cheltuit, și nici un ban n'am agonisit. Are să ȳea încă metania mea 200 lei, pentru care am dat polița fostului Igumen Grigorachi, care s'a dus în taxidă(*) la Moldova ca să le ȳea dela kyr Ignatie, și cu aceste să se îndeplinească cele lipsite. Iară pentru lucrurile mele, care am remas la Sântu Episcop al Rădăușilor dela Moldova, orî care ar fi (Episcop) când s'ar arăta acolo vreun confrate, să voiască a le da pentru ajutoriul Monastirei, pentru că eu le am căpătat cu ostenelele mele, și știu toți că fugirea mea de acolo a fost, pentru că n'am găsit de cuviință să se strice obiceiurile patriei și rîndueala Bisericii răsăritene. Și am plecat, când un mare Impărat îmi făgăduia cinste și thron, și nu puțină plată, și m'am mulțămit să trăiesc sărac, decât să primesc vătămarea prea dulcei mele patrii, și pentru că prevedeam nebăgarea de samă a stărei duhovnicesci. Dar când, din contra, nu vor da lucrurile mele, pentru sufletul meu, la metania mea, sper că vor pătimi și ei tot așa. În scurtă rog pe toți prietenii și vrăjmașii și cunoscuții din patria, să mă erte din tot sufletul și din totă inima, pentru că și eu ca un om, care am fost și un mic stăpîn, s'a înter:-

(*) După milosteniă.

plată de amă amărită pe multă, și amă ocărită, și amă zavistuită, și amă nedreptățit, dar totă-dea-una pentru folosul obstiei m'amă sirguit, și pe cei bun i amă iubit cu totă sinceritatea, iar pe cei rei m'amă sirguit totă-dea-una a'i sfătui și a'i împăca. Pentru aceea pe toți cei cunoscuți, rei și bun, îi ertă din totă sufletul și din totă cugetu'ă meu, cu tôte că suntă nevrednic și de câtă toți ómenii mai păcătós. De aceea lasă multă păcătósul meu sufletă la nemărginită milă a Prea bunului Dumneđeă, și la rugăciunea Prea-Curatei și a tuturor Sfinților, Amin. Anulă 1787 Decemvriu 1-iu, în politia Smirna. (subscrisă :) Meletie Archimandrită Moldovan (Bogdanos).“

Sub acestă testamentă este adaosă, la 1 Iuniu același an, următórea adeverină a Archimandritului Genadie Egumenulă Lavrei, despre vëndarea acestoră Mósce Episcopului Iacov : „Prin această de față iscălită scrisóre se face cunoscută pentru 100 lei ce m'ă e datoriu Sf. Sa Archimandritulă kyr Meletie cu zapisă din partea lui și cu amanetă mâna Sânteloră Mósce a Sântei Chyriachi pe care astăđi le amă dată în mânele iubitorului de Dumneđeă Episcopulă ală Hușilor kyr Iacov, și amă luat dela Prea Sfinția Sea întocmai bani ce m'ă datoriu prođisulă frate kyr Meletie, carele și prin scrisoare îmă ordonă a o da în mânele Sântului Stăpênă, (dar pentru că de-ocamdată nu era de față zapisulă) daă această cuitanția de istovire, ca dacă vreodinioară se va găsi zapisulă, să fie de totă neputernic și ca o chărtie nescrisă; și pentru siguranță amă dată aceasta, adeverită de mâna mea, să fie spre arătarea adevărului : In Moghilovulă Polonie, Iuniu 1-iu 1787. (Subscrisă :) Genadie Archimandrită

dritu Lavrei, amu priimitu cele de mai susu si ade-
verezu.

Insemnare. 1. Acestu testamentu alu lui Meletie Ghica este o dispozițiune provizorică, pentru casulu, cându s'aru întempla moarte năprasnică vreunuia din doi tovarășii, — elu și Cosma, în curgere de trei luni a tovarășiei loru la adunare de milosteniă cu Santele Mósce ale Santei Chyriachi. Dar se vede, că cele trei luni au trecut cu pace; tovarășia s'a isprăvită, mâna Santei s'a returnatū lui Meletie, și testamentulū acelu provizoricu a ramasū numai ca unū actū istoricū pentru acele Mósce. Se înțelege, mai departe, din adeverirea lui Genadie, că Meletie, în strimtorarea sea de boală și lipsă, a fostū nevoitū a pune Móscele Santei amanetū la Lavră pentru 100 de lei care s'a împrumutatū de acolo. Dar neavendū altū mijlocū de a plăti se înțelege, că s'a adresatū la Episcopulū Iacovū, cunoscutū alū seū de mai înainte, cu rugăminte de a rescumpăra acelu odorū dela Lavră, prin plata sutei de lei. Iacovū, primindū propunerea lui Meletie, acesta scrisē lui Genadie Egumenulū Lavrei, carele se afla după milosteniă pela orthodoxii din părțile Poloniei, și avea cu sine aceste Mósce, ca să le dea Episcopulū de Huși. Episcopulū se vede că a trimisū un omū alū seū la Moghilev, unde se afla Egumenulū Lavrei, și plătindū datoria lui Meletie, a primitū dela elū Sfintele Mósce, împreună cu testamentulū de mai susū, ca dovadă, cumū au fostū ajunsū a cele Mósce la Meletie, și eum că suntū cu adeveratū proprietate a lui, de care poate dispune.

2.) Cine a fostū acestu Meletie Ghica?

Din acest testament se vede, că elū este moldovanū, căci numesce Moldova „Prea dulce patrie a sea.“ Epitetul „Ghica“ arată că era din familia Ghiculéscă, ce a domnitū în atâtea rōnduri în țeră. Elū s'a călugărit la Muntele Athosū; căci numesce „Metaniă“ a sea Lavra

cea mare de acolo. Pe urmă venise ca călugăr în Moldova, și înainte de luarea Bucovinei se vede că era Egumenul la vreuna din Monastirile de acolo, precum arată chiar titlul lui de „Arhimandritul,” carele pe atunci se da numai la câți-va din Egu- menii Monastirilor celor mari; deasemenea cu- vintele: „am fost și eu un preacurc stăpân,” și: „pentru folosul obștiei m'am sirguit.” (1) Cum că Meletie era o persoană însemnată în Clerul Mol- dovei pe atunci, se vede de acolo, că la 1777, când s'a luat Bucovina, și s'a făcut alarmă ma- re mai ales prin Monastirile de acolo, ce și pre- vedeau sorta, și mulți din călugări, între cari re- numitul Stareț Paisie cu Dragomirenii, fugiau în Moldova, guvernul austriac se siliu a trage la sine cu măgulele pe cei mai însemnați din Egumeni, între cari și pe Meletie Ghica. El ne spune, în testamentul de mai sus, că Impăratul îi făgă- duia „cinstă și thron (episcopal) și nu puțină plată;” dar a refuzat toate, neputându suferi „vătămarea prea dulcilor mele patrii,” și s'a mulțemit mai bine „să trăiescă sărac, fiind că prevedea, între al- tele, disprețul tagmei spirituale sub un guvern papist și sub influența propagandei ce atăt de inimice Ortodoxiei. Și putea ore să facă altă felie Archimandritul Meletie Ghica, când consângenu- lui Domnul Grigorie Ghica s'a pus capul în pericol, protestându contra crimei Austro-Turce, carea a sfâșiat Moldova într'un mod așa de re- voltător?

Meletie a fugit pe ascuns din Bucovina, numai cu scirea Episcopului de Rădăuți, Dosithei Herescu, la care s'a lăsat în păstrare, mai multe lucruri. El, se înțelege, de frica Austriei, carea a perse- cutat până la mărte pe Domnul Grigorie Ghica

(1) După spusa unui bătrân, Meletie Ghica ar fi fost Igumenul la Mo- nastirea Ilișeșii din Bucovina, și Exarchul preste Monastiri.

pentru că s'a opusă la darea Bucovinei, n'a putut rămâne în Moldova, ci s'a retrasă la metania sea dela St. Munte. Acolo a petrecut în lipsă din cauza băleii de care suferia, și de care îl găsim pătîmind și în acestă ană 1787, la Smirna, unde se duse pentru lecuire.

3.) În Testamentă se amintese de ună „kyr Meletie românulă,” dascălulă, pe care Meletie Ghica îl avea omă de încredere, și care petrecea ca monachă la Sf. Munte. Acestă negreșită trebue să fi fostă vre ună călugără din Țera-românescă.

În acestă ană, Iacov fanarioțulă, ce apucase cu vicleni Episcopia de Roman, a murit în Focșani unde a fost înmormântat, ca nevrednică de a avea mormentă la ună locă cu Episcopii legiuiri: așa a fostă de mare indignația Clerului asupra Episcopiei lui! La Romană s'a alesă Antonie Proegumenulă Monastirei Putnei. La ipopsifierea lui în 19 Iuliă, a luată parte Iacovă Episcopulă de Huși împreună cu doi Archierei Greci.

În acestă ană Episcopulă Iacovă primesce o daniă de la Dolhesci. Deaseminea ună reșeșă Grigorie, împreună cu frații sei, chărăzăse Episcopiei 14 stînjină de moșă din Ivănesci.

Totă în acestă ană, la 24 Avgustă, a izbucnită răsbelulă între Rosia și Turcia, care a avută consecuențele seale și în sôrta Episcopului de Huși Iacovă.

Anul 1788. Impăratulă Iosif ală Austriei. întrunise oștile seale cu ale Rosiei, și Principatele se făcură centrulă lupteloră. Domnulă Moldovei Alexandru Ipsilantă fu prinsă în Iași și trimisă la Cernăuți; ără ocărnuirea țerei fu încredințată ună Divan alcătuită din boeri sub președința Generalului Austriacă Elmpt.

Iacov continua ocupațiunile seale gospodăresci la Epis-

copia sea. In acest anŭ doi reŭeşŭi, unul Georgie, altulŭ Andreiŭ Mogâlde, aŭ dăruitŭ Schitulŭ Averesciŭ, celŭ d'ânteiŭ părŭile seŭle din Averescŭ şi Rosioriŭ, éra celŭ de alŭ doilea o parte din Roşioriŭ.

Anul 1789. Monachia Iuliana cu fiulŭ ei Georgie Bosie aŭ dăruitŭ Episcopieiŭ părŭile lorŭ de pămêntŭ din Averescŭ, Roşioriŭ, Şoriceniŭ şi Tâlpigeniŭ. Preotulŭ Antochie cu soŭia sa Anna aŭ dăruitŭ Schitulŭ Averesciŭ părŭile lorŭ din Averescŭ şi Roşioriŭ. Ieromonachulŭ Sofroniŭ, fondatorulŭ Schitulŭ Averesciŭ, a închinatŭ acestŭ Schitŭ cu tótă averea lui, Episcopieiŭ, ca să ŭ fie metochŭ, şi Episcopia să aibă a îngriji de elŭ ca şi de schitulŭ Brădicesciŭ, pe tot-dea-una. Cartea lui Iacovŭ, prin carea întăresce acéstă daniă se păstrează între documentele Averescilorŭ.

Anul 1790. In acestŭ anŭ s'a înmormêntatŭ în Biserica Episcopieiŭ unŭ polcovnicŭ rusescŭ, anume Alexiu Srebriacovŭ, ce a fostŭ ucisŭ la asediulŭ Ismailuluiŭ sub comanda lui Suvorovŭ. Elŭ este înmormêntatŭ în laturea dreptă, în urma mormêntuluiŭ lui Inochentie. Pe mormêntulŭ lui este o pétră de marmoră cu inscripŭiunea următore în limba rusescă : „Sub acéstă pétră este pusŭ Alexiu Srebriacovŭ Polcovnicŭ al oşŭii de Donŭ, carele s'a ucisŭ la 11 Decemvriŭ la asediulŭ cu care oraşulŭ Ismailŭ s'a luatŭ de oşŭtile rusescŭ sub comanda generaluluiŭ Grafulŭ Suvorov Rimmieski. S'a înmormêntatŭ de Episcopulŭ de Huşŭ, la anulŭ de la Nascerea lui Christosŭ 1790.“

Doi fraŭi ai reposatuluiŭ Polcovnicŭ, anume : Majorulŭ Vasilie şi Poruciculŭ Stefanŭ, spre pomenirea lui aŭ făcutŭ unŭ chivotŭ de argint pentru Móscele—mâna Sânteiŭ Kyriaki, în care elle se păstrează până astăzi. Pe kivotŭ este următorea inscripŭiune, în dŭoue limbe, de o

parte românească, de alta rusească: „Intru cinstea; darul și slava neputredibilelor mōșce ale mănēi Sāntei Martirei Kyriaki, acestu kivotu s'a făcutu prin osirdia fraților de unu sînge Premier-majorul Vasilie, și Praporcicul Stefanu Srebriacovi, spre pomenirea fratelui lor Polcovnicul Oștirea de Donu Alexiu Srebriacov, carele fu ucis în anul 1790, Decembr. 11 la asediul de luarea Cetătei Ismailu, de oștile rusești, și s'a înmormentat de Pré sfințitul Domnul Iacov Episcopul de Huși în templul Sfinților Apostoli Petru și Pavelu, în S-tul locașu alu Episcopiei de Huși, în Moldavia, în tîrgul Hușii. (*)

Fostul Protopopu Ioan, în anul acesta a chărăzitu Episcopiei partea sea de moșia din Floresci.

Volfu ne spune unu incidentu, întemplat cu Episcopul Iacov, incidentu care de și deodată i a fostu defavorabilu, daru în urmă a avut consequențe foarte avantajoase pentru dînsul: „De și Iacov retrasu (la Huși) continua a și împlini datoriile sele și a bine-face aprópe-lui, totuși nu a pututu scăpa de sagetele cele otrăvite ale unor inimi ai se Moldoveni. Insa elle nu l'au nemeritu, și calomnia a trebuitu să amuțesca. Adică în ultimul resbelu turcescu, cându Austriaci și Ruși ocupau Moldova, Iacov fu acusat că ar fi ținendu tainice corespondențe cu Turci, și pe acēstă pără falsă elu fu dusu în lagărul Nemților la Chotin. Dar aici a sciutu ellu așa de convingătoru a representa nevinovăția sea, în câtu cu totă onórea fu rénturnatu la Episcopia sea. Ca unu fidelu supus, elu rescumpărase dela Ruși mai mulți

(*) Traducerea română de pe Kivotu este așa de rea, în câtu cu greș se pote înțelege sensul. Eu aici am făcutu cu totul altă traducere depe originalul rusecu.

prisonierii Turci, dându sume însemnate, fără a gândi atunci, că această faptă filantropică va fi cauză de înaintarea lui.“ (I Theil. seit. 279).

În altu locu, acestașu autoru arată mai explicatu această din urmă împregiurare: „În timpul cellui din urmă resbelu russo-turcu, cându Iacovū era Episcopū de Huși aū adusū Rușii mulți prisonierii dela Brăila, dela Ismailū, și dela alte forterețe turcesci, pe cari Episcopulū ȳ a rescumpăratū cu 32 pungī sēu 16,000 lei, și ȳ a expediatū cu cheltuiala sea la Constantinople sub titlu de presentū“ (ibid. seit. 145).

Descriindū Dōmnia luī Alexandru Moruzū, Volfū din nou revine la casulū acesta, și amintindū în scurtū casulū rescumpărării prisonierilorū cu 35 (în locū de 32) pungī, arată și recunoscința ce a avutū elū de la Sultanolū: „Pe la finele acestui din urmă resbelū, Episcopulū de Huși Iacovū a rescumpăratū cu 35 pungī de lei mulți prisonierii Turci și Turce dela Ruși, și ȳ a expediatū ca presentū la Constantinople. Prin această ellū a dobēnditū la marele Sultanu o deosebită onōre, pentru care a primitū de la Înălțimea sea două epistole grațiose, în limba turcă.“ (II Teil. Seit. 209—210).

Anul 1791. Nisce redeşii Samson și Andreiū dăruescū Schitulū Averescii părțile lorū din moșia Roșiorii. — Ieromonachulū Methodiū a dăruitū Schitulū Brădicescii partea sea din moșia Ițcanii. În acestū anū s'ă închiatū pacea între Rosia și Turcia, la Iașși, în 29 Decemvriū.

Fiindū că sūntemū la finele Episcopiei luī Iacovū la Huși, voiū a încheia istoria episcopiei luī cu cele relatate de Volfū despre petrecerea și îmbunătățirile făcute la Huși de acestū Episcopū: „Insuflețitū de sentimente filantropice și îndestratū cu idei juste despre ordine și

ieonomiă, elū a concentratū acumū tôte puterile séle, ca din acéstă grămadă de ruine(?) éráși să facă unū câmpū folositoriū și înfloritoriū, și să restabileze locuințele celle stricate séu căđute. Cu unū cuvântū, elū scia așa de bine a uni celle plăcute cu celle folositóre, în câtū până astăđi acéstă reședință episcopală este o podóbă a Moldovei. Afară de acésta elū ș'a datū ostenélă a înfrumuseța acestū locū destinatū pentru locuința unū omū civilisatū, cu felurite arangiamente folositóre, d. e. fântani săltătoare, apăducuri și altele deasemine.“ (I Teil. Seit. 278—279).

Iacovū în Huși a dusū o viață puținū turburată, în carea elū a pututū a întrebuița activitatea sea la lucruri plăcute lui Dumnezeu și folositóre omenirei. De aceea elū și în urmă, ca Mitropolitū, cu plăcere amintea de traiulū seū în Huși. „Adeseori Mitropolitulū Iacovū în bólele séle, — mărturisesce doctorulū seū Volfū, — se exprima cu părere de reū pentru înălțarea sea la acea pozițiune; că în Huși, ca Episcopū, era elū și mai sănătosū și mai linistitū; că acolo nu avea a se lupta cu atâtea vicleni meschine și cabale de alle Curței, și altele.“ (I. Theil. seit. 279).

Anul 1792. Reproducemū din Condica Sântă a Mitropoliei din Iași următórea notiță despre evenimentele bisericesci contimporane: „La anulū 17.... (*) mutânduse din aceste vremelnice fericitulū întru pomenire kyr Leon Mitropolitulū la celle vecínice, în vremea de resboiū fiindū întru acéstă patriă armele Impărăției Rusiei, și ocârmuitoriū oștilor marele Feld-marșalū Grafū Petru Ivanovicū

(*) Anulū nu este însemnatū deplinū, dar se scia din alte izvoare că moartea Mitropolitulū Leon s'a timplatū în 1788.

Rumianțov, a rămasă Sfânta Mitropolia într-o văduvia, apoi viindă pre strălucitul Cniază Grigorie Alexandroviciu Potenkin cărmuitorul Oștilor, a adusă cu sine pe Preosfințitul Archiepiscopul al Poltaviei kyr Amvrosie, pe care l-a pusă Exarchul acestei Sfinte Mitropolii, carele avându pe lângă sine pe preacuviosul Archimandritul kyr Gavriil (de nămulă seă Moldovană) (*), l-a chirotonit prin împărătescul Ucază, cu blagoslovenia Sfințitului Sinodul, Episcopul Akermanului, iar la 1792, după închierea păcei între împărății, rânduinduse Domnului țerei de cătră împărăția othomanică pe Măria Sa Alexandru Moruză Voevod: mai susă numitul Archiepiscopul, fără șcirea Domnului țerei, și fără obștescă alegere, a suită pe scaunul Mitropoliei pe mai susă numitul Episcopul Gavriil. Decă într'acestă ană, Maiă, după ducerea oștilor ruseșei dintr'acestă pământul, Sfânta și mare Biserica a Tarigradului catherisindu'lă, a scris cătră Măria Sa, și cătră Archiereul pământului, ca să a-légă legiuită Archiereul și Mitropolitul, și prin alegere deobște a mutată pe Preosfinția sa kyrio kyr Iacovul de la Episcopia Hușului la acestă scaunul al Mitropoliei, pentru carele și ecodosis patriarșască a venită.

Volful ne spune că Domnul Alexandru Moruzi, după

(*) Prin „Moldovan“ se înțelege: Român. Volful cu greșală face pe Gavriilul „de origine greacă“; căci el a fost român, precum se va arăta despre el în Chronica Mitropoliților Moldovei. Alte detalii despre Gavriil, împrumutate de la Volf sunt următoarele: „Gavriilul era un bărbat învătățit și probul, dar învătetura nu-l aducea în Moldova nici un profit. Moruzi îndată după sosirea seă la Moldova a poruncit de l-a arestat, și l-a dus la Constantinopol, unde Patriarhul i a propus cea mai bună pozițiune în imperiul turcesc, dacă va renunța pentru tot-dé-una la Mitropolia Moldovei. Gavriil a respins această propozițiune, și s'a dus la Crimă, unde Rușii l-a făcutul επισκοπος γοθίας. În anulul 1801 elul în Peterburg în numitul Cavalerul al ordinului Sânt, Andrei.“ (I. Theil, Seit 145),

inchiarea păcei, fusese destinată de Pórtă pentru Domnia Țerei-muntenesci; dar cazul neregularității întâmplată la Mitropolia Moldovei cu numirea lui Gavriilă deadreptulă de către Exarchul rusă, Mitropolitul Ambrosiă, a determinat pe Sultanulă a'lu denumi pe câtăva timpă Domnă în Moldova, spre a regula cestiunea Mitropoliei. Să ascultămă chiar spusa lui: „Findă-că Pórtă nu putea suferi aceea, că Rușii, înainte de retragerea lor din Moldova, pusese acolo ună Mitropolită: de aceea Alexandru Moruzi, care propriu fusese destinată pentru Terra-românească, a priimită ordină de la Sultanulă a lua Domnia Moldovei, a depune pe Mitropolitulă Gavriilă; a chiăma la Iassă pe Iacovă Episcopulă de Hușă, și a'ă încredința Mitropolia. Așa dar în luna lui Maiă, anulă 1792, Moruzi a venită la Iassă, a executată ordinulă Sultanulă, și apoi la finele lunei Decemvriă a trecută la Domnia Țerei-muntenesci.“ (II Theil. seit. 209, 210).

Questiunea depunerei lui Gavriilă și a rădicărei lui Iacovă la Scaunulă Mitropoliei a fostă regulată la Constantinopole, și politicește și bisericescă. Moruzi a adusă o carte de la Sinodulă patriarhală de Constantinopole, prin carea îndemnă pe Episcopii țerei a allege Mitropolită. Vomă reproduce mai josă acéstă carte. Volf ne spune că la acéstă ocaziune Sultanulă ar fi dată și ună firmană în puterea căruia Iacov fu rădicat la Mitropolia țerei, și că acelu firmană se păstra la Iacovă, cu carele elă se apăra la timpuri grele (I. Theil. Seit. 145).

Iată cartea patriarhală menționată mai susă, adresată Episcopiloră ală Romanulă și ală Hușiloră: ea este copiată din Archiva Mitropoliei de Iassă.

„Neofitū cu mila lui Dumneḑeu Archiepiscopū Constantinopoleos, alū Romei nouă și alū lumei Patriarchū.

Iubitorilorū de Dumneḑeu Episcopī ai Sfinṭitei Mitropolī Moldovei, Romanulū kyr Antonie, și Hușiulū kyr Iacovū, întru Duchulū Sfântū iubiṭi fraṭi și împreună slujitorī ai Smereniei noastre, charū și pace fie vōi dela Domnulū. Fiindū-că cea întru toate mădulările alcătuită și împreunată și supusă Sfinṭită Mitropoliă a Moldovei la acestū dela noi Sfinṭitū Apostolescū și Patriarchicescū alū lumei Scaunū dintru începutū după canoane, se află în vēduvia și lipsită de dreptū păstoriū și Archiereū și plinirea chrestinească dintru sine stă și se află în isterisiă de Archiereasca purtare de grijă și duhovnicească umbrire, carea este trebuincioasă la totū bunū-credinciosulū și pravoslavniculū norodū, spre aceasta noi, ce după mila lui Dumneḑeu neamū aflatū îndreptându cārmele a Sfinṭitulū Apostolicescū, Patriarchicescū alū lumei Scaunū, cu sfatulū deobște și alū celui din pregiurulū nostru Sfântū și cuviosū Sinodū a Sfinṭiṭilorū împreună-fraṭi Sfinṭi Archierei și Preacinstiṭi întru Duchulū Sfântū iubiṭi fraṭi și împreună-slujitorī, după cele dintru începutū cuviincioase și prea slăvite pronomiū a lumnicesculū(*) Scaunū scriindū prin aceasta a noastră Patriarcească și Sinodicească Ecdosis, îndemnāmū și dāmū voe vōi iubitorilorū de Dumneḑeu Episcopī a Sfinṭitei Mitropolī aceștia, ca în vremea ce cu ajutoriulū lui Dumneḑeu prin socotinṭa a prea înălṭatului prea bunū-credinciosului și prea creștinului Domnū și Stăpēnitoriū a toată Moldovlachia kyriu kyriu Ioan Alexandru Constantinū Moruzū Voevoda, întru Christosū Dumneḑeu fiū multū iubitū și doritū alū Smereniei nōs-

(*) Icumenjeulū.

tre, celui după lege oblăduitoriū a chrestinei stăpêniri a-
cestia, să va face după cele dintru începutū obiceiuri a
pământului cea după lege și canonicască alegere a unū
obrazū temătoriū de Dumneđeū, mărturisitū și ispititū la
cele drepte și bune credincioase dogme, întru Sfântă cu-
viință și împodobitū atâtū în trupeasca aședare câtū și
întru sufletescile obiceiunite, și vrednicū întru tôte și cu-
viinciosū spre duhovniceasca oblăduire acestei Sfințite
Mitropolii, făcendū chiămare și acelorū ce se află acolo
Sfinți Archierei a acei dela noi Sfintei Biserici a lui
Christosū, căci se cuvine după canoane atâtū chirotonia,
câtū și mutarea să se facă celū mai puținū de trei Ar-
chierei să aședați pe celū ce se va alege după cea din-
tru începutū bisericască orîndueală și canonicască în-
chipuire, dreptū după pravilă și canoane, Mitropolitū a-
cestei Sfințite Mitropolii a Moldovei și duhovnicescū a
ei aretuitoriū, cu darulū și puterea a prea Sfântului și
începătoriului Duchū, fiindū îndatoritū a pomeni canoni-
cesculū și Patriarchicesculū nostru nume la tôte Sfintele
sevêșiri și slujbe, precumū saū legiuitū, și a da dator-
nica ascultare și supunere cătră celū dela noi Sfințitū
apostolicescū, Patriarchicescū alū lumei scaunū, ca o mă-
dulare a sa adevêrată și nestrămutat a păzi pronomieile ce
are acestū Patriarchicescū Scaunū în tôte Eparchia sa,
și să așede în condica Sfintei Mitropolii Canonicescul seū
pomelnicū, că spre aceasta saū datū această Sfântă Pa-
triarchicescā și Sinodicescā ecdos, la veletū 1792. In
luna lui Aprilie, indictulū 10.“ (Urmează iscăliturile Ar-
chiereilorū membri Sinodulū în numărū de 11).

Insemnare. Ecdosulū acesta patriarchalū de ale-
gere de Mitropolitū, este o ecsepție dela datinile
țerei, după care țera deadreptulū pășesc la alege-

re, fără a aștepta motivu de afară. Dar a fostu motivatū de anomalia ce urmase la Mitropolia Moldovei prin denumirea lui Gavriilū Mitropolitū de cătră guvernulū rusescū. Patriarchulū, precumū s'a dīsū, a caterisitū mitropolia lui Gavriilū ca ne canonică, și prin acestū ecdoșū îndeamnă pe Archierei a face alegere Canonică de Mitropolitū.

După ce Iacovū s'a redicatū la trépta da Mitropolitū în luna lui Iuniū, Episcopia de Huși remase vacantă numai câte-va zile, și îndată fu alesū Ieromonachulū Veniaminū, Egumenulū Sântului Spiridonū din Iași.

XXVIII. VENIAMIN COSTACHI.

Ipopsifiarea lui s'a făcutū la 26 Iuniū, în Biserica Mitropoliei, Sfântulū Georgie; afară de elū mai erau doi Candidați: Ieromonachulū Athanasie, Egumenulū Monastirei Bógdana și Ieromonachulū Iosaf, proegumenulū Monastirei Neamțului. Archierei asistenți aū fostū: Antonie alū Romanului și încă doi Archierei Greci. (Condica Sfântă). Momentele cele mai însemnate din viața acestui noūalesū Episcopū le împrumutămū chiarū din spunerea lui, ce o găsimū într'o însemnare dela sfîrșitulū cărții, intitulată: „Funiă întreită,“ tradusă de Mitropolitulū Veniamin, și tipărită în Iași la 1831.

„S'a născutū în luna lui Decembriū anulū 1768, din părinți bine-cinstitori: Grigorie Costachi, ce se poreclea Nigelū, și din Maria Canta, — trupesce; iară duhovnicece — din Sfântulū Botezū — la 4i întēia a lui Ianuarie 1769, de Elena Costachi primit. Iară la anulū 1784 (adică la vîrsta de 16 ani) a fostū înbrăcatū în schima Monachicēscă în Sfânta Episcopie a Hușului și chirotonitū diaconū de prea Sfințitulū Episcopū al ei Iacovū. Iară la anulū 1788 (la vîrstă de 19 ani) după ce mai întēiū aū

fostu trasu la Sfanta Mitropolia de Preasfintitul Mitropolitu Leon, s'a chirotonisitu Ieromonachu. La 1789 (in virsta de 20 ani), Mart, s'a ronduitu Egumenu Monastirei Santului Spiridon din Iasi. Apoi la 1792, Iunie 27, (in virsta de 23 ani si jumetate) s'au chirotonisitu Episcopu Husului de staretul seil acelauiu Iacov, provivasinduse Preasfintia Sa la Scaunulu Mitropoliei.

Domnulu Nicolaiu Istrati ne da ore-care amanuntimi din viaa precedenta a Episcopulu Veniaminu, in a sea „Biografia Mitropolitulu Veniamin Costachi.“ Le reproducem aici in prescurtare:

S'a nascutu in Decembrie anul 1768 la satulu parintescu Rosieci (tinutu Falciulu), primindu nume din Botezu Vasilie. Cel antei ani ai prunciei i au petrecutu in Monastirile Seculu si Putna, unde pribigise parintii seil de spaima navalirei pe de o parte a armatelor rosiene sub comanda Cneazulu Galitinu, si pe de alta a ordeleru de Spachii si Ianiceri, in resboiulu intreprinsu atunci intre Rosia si Imperia Otomana. Dupa inchierea pacii saul statornicitu cu parintii seil in Iasi, din pricina ca asedarea dela Rosieci — ca mai multe alte sate si orase, se prefacuse in cenuşa. Fiindu-ca pe atunci era la moda limba Grecă, Veniaminu, dupa ce unu loghiotosu in casa parintesca ilu invetase putinu grecese, in doi trei ani, fu dat apoi in scola Grecesca din Trei-Ierarchi, unde n'au pututu urma cursulu invetaturiloru, decatu pana in Domnia lu Constantin Moruzu, pentru-ca pe atunci sistema filosofiloru ce paradosia era de a viri cu falanga cartea in capitele copiiloru, si pentru-ca, intre pozderia de streini, fii pamenteniloru aveau de a suferi feliurimi de neajunsuri si prigoniri, desi scola se tineau cu cheltuela patriei. Deci Veniaminu, intr'o nopte, impreuna cu altu colegu al

seu, aŭ fugitŭ, cu scopŭ de a merge în Monastirea Ném-
țului la Starețulŭ Paisie, de carele auđia vorbinduse, și
a se chărăzi vieții monachicescŭ. După o călătoriă oste-
nitoare ambiŭ scolarŭ găzduindŭ la unŭ jitariŭ din satulŭ
Volintirescŭ, ținutulŭ Romanului, adoua ți Veniaminŭ, a-
tuncŭ Vasilie, se trezi fără soțulŭ seu și fără moneda și
străițile ce avea cu sine.

„In ochiŭ copiilorŭ tóte se parŭ mai viŭ, decâtŭ în ai
ómenilorŭ trecuți prin focŭ și prin apă; prin urmare fap-
tulŭ sceleratuluiŭ soțŭ numai decâtŭ îlŭ pătrunse pînă la
lacrimŭ. Jitariulŭ, înduioșatŭ de plânsetele părăsituluiŭ co-
pilŭ, l'a opritŭ lângă sine, întrebuițindu'lŭ peste vară în
lucrulŭ câmpului, după ce mai nainte l'a desbrăcatŭ bi-
nișorŭ de chainele boerescŭ ceŭ mai rămăsese. Jitărița
era o femeie cărtitoare, o femeie, căria nuŭ mai putea ni-
minea intra în voiă; decâte orŭ se ciudea pe bărbatulŭ
seu, trebuia să se răzbune pe copilŭ. In tóte noptile de
toamnă îlŭ trimitea în ogoarele locuitorilorŭ să fure pă-
pușoi, în tóte ȃilele îlŭ muncia cu topirea cănepei, pînă
cândŭ a încetatŭ totŭ lucrulŭ câmpului și s'aŭ începutŭ
înghețurile de érnă; atunci golŭ și desculțŭ, cum se găsi,
laŭ gonitŭ din coliba lorŭ.“ Elŭ scia ceva carte romă-
néscă, și câteva din rugăciunile bisericescŭ le scia pe de-
rostŭ în câtŭ lui i saŭ părutŭ că póte fi trebuitoriŭ ca
dăscălașŭ la Bisericuța din satŭ. Această idee l'a îndem-
natŭ să se înfătoșeze Preotuluiŭ de acolo, carele îlŭ primi
cu dragoste lângă sine, îi dete unŭ sucmanașŭ și'lŭ
încălță cu opincŭ, întrebuițându'lŭ la slujba sea. După
vr'o dóue luni, nimerindŭ în Volintirescŭ unulŭ din tri-
mișii dela casa părintească, l'a dusŭ cu sine la satulŭ
Prigorenŭ, ținutulŭ Cirligățurei, și schimbânduŭ haținele,

de acolo l'au trimisă prin Iași la casa părintească din Roșieci.

„Totu-dea-una însă cerea la părinții săi învoire de a se călugări, și totu-dea-una cererea i se înfrunța, pînă cându nașea sea logofeteasa Elena a isbutitū prin multă stăruință a îndupleca pe părinți la dorința copilului; și atunci fu trimisă la Episcopia de Huși, unde după o scurtă petrecere s'au călugăritū cu nume de Veniaminū, și s'au chirotonitū Diacon la anulū 1784 de Episcopulū Iacov Stamati. Cu prilejulū mazilieii Domnului Alexandru Mavrocordatū, mergēndū Veniaminū, împreună cu Episcopulū la Iași, s'a însărcinatū de Mitropolitulū Leon cu Archidiaconia Mitropoliei și la 26 Septemvriū 1788 s'au chirotonit Preotū și s'au însărcinat cu postul de Eclisiarchū.

„Pe atunci Grafulū Romianțovū, stăruindū să se dea vacanta Egumenie a Monastirei Sf. Spiridonū unūi călugărū grecū, Archimandritulū Zacharia, carele în reboiulū urmatū mai nainte cu Poarta, slujise la o flotă sub comanda Grafului Orlof, Epitropiū ca să nu se compromită în ochii înaltei Porți, că amplotiază în patriă instrumente streine, s'au grăbitū pe o parte a raportui Grafului, că acea Egumenie este mai dinainte ocupată, și că părintele Zacharia să mai îngăduească pentru altū prilejū; éra pe de alta aū întăritū la 1789 pe părintele Veniaminū de Egumenū la Sf. Spiridonū. De aici peste trei ani fu rădicatū la treaptă de Episcopū alū Hușilorū.“

Reproducemū aici duple condicī sântă, cartea, seū decretulū de Episcopie, dātū lui Veniamin de Mitropolitulū Iacob în 27 Iuniū, đioa chirotonirei aceluia.

„Cea mai pre sus de începătură, și mai presus de lumină, și mai presusū de ființă, și mai presusū de totă zidirea, fără asemēnare prea înaltă fire ceea ce ne despăr-

țitū se înaparte duple ipostasurī, și în trei fețe se laudă și se unesce fără de amestecare după unimea ființei: cândū după cea negrăită și firească a ei bunătate aū scos totă zidirea dintru neființă la ființă, se vede cumū-că aū ziditū adică cu gândirea podoba cea înțelegătoare a Angherilor precumū ȓice celū duple numirea Bogosloviei Grigorie, că ântēiū gândeșce și gândirea faptă aū fostū. Iară cea-laltă cu cuvîntulū, precumū ȓice Psalmistulū David: cu cuvîntulū Domnului cerșurile s'aū întăritū. Numai pre omū, pomulū celū cerescū, cuprinderea firei cei vȓdute, adunarea înapreună a tuturorū puterilorū celorū din lume după care și mică lume se numesce: prin sfatū și ore-cumū prin socotēlă ne grăită ilū sevîrșesce, pentru că ȓice: să facemū omū după chipulū nostru și după asemănare. Trupulū cu mânilē zidindulū, precumū se ȓice, țerēna luândū din pământulū aū ziditū pre omū: iar cu suflarea puindū într'ensulū sufletū cuvântatoriū. Pentru că aū suflatū într'ensulū Duhu de viață, precumū este scrisū. Dreptū aceia este și mai înaltū de câtū tôte zidirile cele în parte ca celū ce este cuprințetoriū înapreună a tuturorū. Și se osebesce de cătră tôte, ca celū ce singurū are celū după chipulū lui Dumneșeū și după asemănare ci și purtărei de grijă cei foarte multe și neconținute este bine înaprînitū de cătră această în trei luminătoari Dumneșeire, firesce fiindū sãmănată înapreună dânsulū, și din afară cu porunci este pășitū și cu legi povățuitū, și ca celū ce este minunea cea mare a însuși ziditoriului Dumneșeū și Domnului nostru Is, Chs., celui ce s'aū făcutū în chipū de omū, și chipulū robului aū purtatū, s'aū mântuitū această cinstită jivină omulū prin însuși rōndueala cea înaprupată a omului și Dumneșeū Iisus, și cu altele multe pricinuidū mântuirea lui, celū înapreună adevărū

mântuitoru alu tuturoru, și mai înainte de câtu totu. Insa chipu covârșitoru au metacherisitu cu adevăratu fapta preoției, spre mântuirea lui, și spre paza cea de acolo înainte și spre petrecerea vieții ceî duhovnicescî. Pentru care și după rândueala lui Melchisedecû făcându-se Archiereu omul și Dumneđu Iisus cu prea curat trupul său și cu cinstitulū sânge, zidirea cea cuvântătoare, ce are nădejdea ei cătră taina rînduelei, cu primirea o au îndestulat: cele ce hrănese duhovnicesce și întrupează împreună cu însuși Christosû pe cei ce se împărtășescû cu credința ne îndoită ca nisce mădulări cu capulū. Dreptu aceea țece : aceasta faceți întru pomenirea mea printr'acestu cuventu arătându noue trebuința cea neapărată a Preoției. Decî și noi prin vrerea cea Dumneđească, după în urmă primirea unulū altuea bine împărtășindune acestu daru și fiindu purtătoriū de Archiereasca cărmă a Mitropoliei Moldaviei: folosința cea de cătră dēnsa tuturoru creștiniloru, pre câtu ne este în putința, ne silimū a o deștepta, luându aminte împrejurū cu privighere, ca să nu fie nici una din epachiele ce suntu sub scaunulū Mitropoliei nōstre, întru lipsirea darulū celū duhovnicescū, și ne împărtășită folosinței acestuea. Dreptu aceia și sfânta Episcopie a Hușului, rămâindū întru lipsa apărătoriuului ei celū adevăratū Archiereu: fiindū că noi însine, ce amū episcopitu întru dēnsa, prin alegerea și cererea deobște a părții bisericescî și politiceșcî, cu împreună voința și primirea a Prea Înălțatulu Domnulu nostru Alexandru Constantin Moruzu Voevoda, ne amū suitu la scaunulū Sfintei Mitropolii a Moldaviei. Și fiindu ne-apărată trebuința ca fără zăbavă să se așede la această Eparchie altū Episcopū și păstoriū duhovnicescū, spre mântuirea, ocărmuirea și purtarea de grijă a cu-

vântăreței turme cei dintru dânsa. Cercatam dar și amă
 aflată pe prea cinstitulă între Ieromonași Veniamin Egu-
 menulă Monastirei Sfântului Spiridon, vrednică la toată
 știința și plecată întru viața călugărească, cuviosă, sme-
 rită, împodobită cu blândețe și cu alte fapte bune, temă-
 toriă de Dumneșeu și ispitită întru vrednicia sa, pe ca-
 rele l'amă chemată cătră rânduiala Archierei, și după
 pravilă cu sorți s'au alesă de cătră Archierei cari sa
 aflată la noi sfinția ca kyr Nicodim Sinadon, Sfinția sa
 kyr Grigorie Ierapoleos și iubitoriulă de Dumneșeu Epis-
 copă ală sfintei Episcopii Romanului, ai noștri în Chris-
 toșă iubiți frați și împreună slujitori, cu împreună plecarea
 și primirea a prea blagocistivului și luminatului nostru
 Domnă Alexandru Constantină Moruzu Voivoda pe numitu
 Ieromonachă kyr Veniamin, cu darulă și puterea și stă-
 pânirea a Prea sfântului și de viață făcatoriulă Duchă,
 l'amă chirotonită Episcopă la sfânta Episcopie a Hușu-
 lui, în biserica curții Gospod a Sf. Spiridon. Drept aceia
 datoriă este acestă de Dumneșeu iubitoriă Episcopă kyr
 Veniamin ală nostru în Christosă frate și împreună slu-
 jitoriă, ca să meargă la acea sfântă Episcopie a Hușu-
 lui, care i-sau încredințată de la Dumneșeu să ocâr-
 muească sufletele pravoslavniciloră, ce se află întru a sa
 eparchie, și să săvârșască toate câte se cuvin Archierei
 neapărată. Să judece și să cerceteze a doua oră toate
 pricinile bisericesci: ceteti, cântăreți și purtători de sfeș-
 nice să însemneșe, Ipodiacon și Diacon să chirotonisească
 și să sue și la orânduiala Preoției pe cei vrednici. Du-
 chovnicesci părinți să așede prin asele cărți de duhov-
 nicie, Monași și Monachi să facă chipă mare și chipă
 mică, Dumneșeesci biserici să sfințescă, și se înveșe pe
 pravoslavniculă norodă totă lucrulă ce este de sufletă fo-

lositoru și mântuitoru, nu numai prin învățeturile cele din rostul gurei, ci mai virtos prin povățuirile și pildile cele bune ale vieții sale, toate tuturor făcându-se după Dumneșculu Apostolu ca pre toți cei mai mulți să-l dobândească, și să-l înfățișeze fără prichană înaintea lui Christos la ziua cea înfricoșată a judecării, să stăpânească toate afierosirile acestei sfinte Episcopii, și să poarte grijă pentru starea și adăugirea lor. Asemenea să stăpânească și să adune toate veniturile ei cele drepte după obicei, și toate cele-lalte să le săvârșească, câte se cuvină Arhieriei, precum său dîsu. Și ori-ce va lega să fie legat, și ori-ce va deslega să fie deslegat, după pravilă. Certându și aforisindu pre cei vinovați și înprotivnici. Iară pre cei plecați și pocăiți să-i erte și să-i blagoslovească. Datori sîntu dreptu aceea și toți cei ce se află în eparchia aceasta, Preoți și Diaconi, și deobșce partea bisericească și mirenească și totu norodul pravoslavnicu, locuitorii Eparchiei acestia, ca să-i dea toată cinstea și buna cucernicie și primirea, și să-lu asculte și să i se supue, ne arătându nici o înprotivire către frățiasa, dîndu cu supunerea frăției sale și toate cele ce se cuvină venituri bisericești și dreptăți întregi, după obiceiul Eparchiei. Și plecânduise întru toate precum și elu smereniei noastre. Și să se pomenească numele frăției sale celu canonicu la toate sfintele liturghii și slujbe bisericești după pravilă. Decî pentru mai mare credință datu-sau acestui iubitoriu de Dumneșcu Episcopu kyr Veniamin fratete nostru și întocmai slujitoriu această praxisu, cu a noastră iscălitură iscălită și cu pecetea Mitropoliei pecetluită. In anul de la Christos 1792 Iunie 27,“

(Pecetea Mitropoliei, și subscris: Iacob Mitrop. Moldovei).

Veniaminū, după ce s'a instalatū la Huși, a găsitū acolo deschisū procesulū între tîrgoveți și Episcopiă. Se vede că Episcopia nu era mulțămită cu dările ce i se hotărîse, prin cartea Domnăscă din 1785 a lua dela tîrgoveți, și pretenda mai multū, și'î silia și la clăci. Vechilii Episcopiei pretextaū, că ei nu cunoscū dispozițiunea făcută la 1785, căci la Episcopiă nu este altă hotărîre domnăscă, decâtū, chrysovulū prin care tîrgulū este făcutū danii Episcopiei. Cartea din citatulū anū a fostū dată pe numele tîrgoveților, și se vede că nu se comunicase formale Episcopiei. Tîrgoveții s'aū jeluitū din nou la Domnie în acestū anū, cândū și Domnulū și Episcopulū erau noi, cerendū a li-se hotărî din nou ce trebuie să dea Episcopiei; din ce articule, și câtū anume are dreptū a se folosi Episcopia de la dênșii. Domnulū a recomandatū cestiunea în cercetarea Divanulū. Darū fiindū că Veliții boeri aū opinatū a se menținea cele legiuite mai înainte sub Domnulū Mavrocordatū; și pe de o parte tîrgoveții cereaū ușurare, ér pe de alta Episcopia cerea sporirea venitului, în considerarea datoriilor Episcopiei și a grelelorū ei cheltuele cu agărlîcurile(*) ce, fiindū pe acolo drumulū mare, năvălescū la Episcopiă. Domnulū a poruncitū din nou a se trata acéstă cestiune la Divanū sub președința sea, în fința vekilulū Episcopiei și a jeluitorilorū tîrgoveți, și s'aū întăritū din nou cele legiuite prin cartea Domnăscă de la 1785, mai adăugându-se și darea pe crășme, de carea până acumū fusese scutiit. Reproducemū aici chrysovulū domnescū datū la 25 Iuliū.

(*) Slujbașii turceșci, și domnesci trimiși în feluierite misiuni și angării sêu bellicuri, prin țeră.

„Cu mila lui Dumnezeu. Noi Alexandru Constantin Moruză Voevodă Domnă țerei Moldovei.

După multă pără și judecată ce au țingoveții de Huși, ce sântă ședători cu casele și cu dughenele loră pe vatra ținului Hușii, cu vechili Episcopiei Hușului, pentru statornicie și buna aședarea loră, pentru care osebită de alte a loră multe și necontenite jalobe ce au dată mai nainte, acumă prin diosăbită jalobă ce au dată Domniei mele, s'au rugatū să fie puși la cale cu statornică aședare, fără păgubirea Sfintei Episcopii. După a căroră jalobă Domnia mea, precumă la altele binevoindū cu diosăbită a noastră domnească rîvnă a le pune la bună cale și orîndueală, asemenea și pe acești țingoveți ce de multă vreme se vîdū nemulțamiți la cele ce peste cartea gospod, ce avea ei, se află supărați cu cereri osebite. Domnia mea rînduindū la D-lorū Veliții boeri, ca să cerceteze și să ne însciînteze precumă vorū afla cu cale de a se urma cu amîndouă părțile, ca de acumă înainte să se pue la cea mai bună și temeinică rînduială, și să rămăe mulțamite amîndouă părțile. Ne însciîntază prin a D-lorū Sale anafora, că prin căte chrysoave gospodū are Episcopia Hușului, nu se hotărăsece ce să ea dela țingoveți venitū, fără numai că aferosesce la Episcopie vatra ținului Hușii. Dar țingoveții de Huși au arătātū cartea gospodū dela Domnia sea Alexandru Ioan Mavrocordatū Voevodă din 1784 April 2, prin carea după cea de atuncī cercetare, ce din poruncă prin țidulă gospodū au fostū rînduiți veliții boeri, au hotărītū ce venitū au să dea țingoveții la Episcopie pe fiește-care anū, cumū pre largū arată aceeași carte, împrotiva căria neputîndū Divanulū face nici o schimbare, au rămasū hotărîrea la Domnia mea. Deci darū Domnia mea amū poruncitū de

saŭ scosŭ defață la Divanŭ inaintea Domniei mele și a totŭ sfatulŭ, atătŭ pe jeluitorii tîrgoveți, cătŭ și pe vechiulŭ Episcopiei. Carele arătândŭ că în vremea aceasta Episcopia se află la proastă stare, supusă sub grele datori, din pricină că orî în ce vreme să întemplă trecere de agărlîcuri, fiindŭ pe acolo drumulŭ celŭ mare, toți la Episcopiă năvălescŭ, și Episcopia rēdică toată greutatea, și aŭ cersutŭ ca să se facă adăugire venitului Episcopiei, precumŭ aŭ și alți stăpēnitori de locŭ, pe care suntŭ tîrguri. In protiva cărui cereri pe de altă parte și tîrgoveții aŭ cerutŭ ușurare din ceea ce cartea lorŭ cuprinde. După cea darŭ cu amăruntulŭ cercetare, ce cu deplină luare aminte saŭ făcutŭ de cătră însuși Domnia mea, atătŭ chrysoavelorŭ Episcopiei, cătŭ și cărții gospod ce aŭ tîrgoveții, cum și cererei ce aŭ făcutŭ amândouē părțile. Precumŭ saŭ socotitŭ cu cale și cu dreptate, hotărîmŭ prin acestŭ chrysovŭ alŭ Domniei mele ca tîrgoveții din tîrgulŭ Hușii să aibă a da nestrămutatŭ pe totŭ anulŭ acestŭ venitŭ la Episcopia Hușului. Adică pentru totŭ vinulŭ și rachiulŭ ce vorŭ vinde în cărcimă tîrgoveții Chreștini, Jidovi și alții, măcarŭ că prin cartea gospodŭ ce aŭ ei li să hotărășce să nu dea nimică. Dar socotindŭ că și Episcopia trebue a fi împărțită dintru acestŭ căștigŭ ce facŭ tîrgoveții, hotărîmŭ sî aibă a plăti la Episcopie câte 2 bani de totă vatra de vinŭ, ce să va vinde în crăcime, asemenea și câte unŭ banŭ de totă oca de rachiŭ, cumŭ și pentru vëndarea dohotului saŭ hotărîtŭ să fie numai a Episcopiei. Așjderea din soma banilorŭ chiriei a fiește căria dugheni să aibă a da stăpēnulŭ dugheni la Episcopie pe totŭ anulŭ bezmenulŭ locului din deci bani unulŭ, cumŭ și de totŭ gospodariulŭ ce va fi ședătoriŭ pe vatra tîrgului să dea numai câte

unū leū , precumū dau și la Galați cei ce au case pe loculū Monastirei Sfântului Spiridonū. Inșă pentru bezme-nulū de locū din chiria dughenilorū , și a gospodarilorū , nicī-odată să nu fie siliți de către Episcopie fără de voea lorū ca să lucrede , ci să aibă a da bani , precumū sau arătatū mai susū , iară femeile sărace , care nu vor avea bărbați , nicī feciori , să nu dea nimicā . Cumū și dejma de vinū să o dea cu vadra ce vorū vinde la neguțitorī , și Episcopia să o ducă unde va vra , iarū nu țirgovești . Stupī să'ī numere la vreme , și denu vorū fi la o prisacă 50 stupī , să ȳea Episcopia câte una para de stupū , iară de vorū fi 50 stupī , să ȳea unulū stupū de semēnță , iar nu de bătutū , și într'acea toamnă să lū rēdice din prisacă . Dejma de păpușoi , cândū se vorū începe a se culege păpușoile , să aibă a trimite Episcopia să mēsoare cu prājna fiește-care ogorū , fiindū de față și omulū celū cu ogorulū , și din 10 prājini va lua una , după obiceiū , și câte prājini s'arū veni , să le ȳea într'onū capētū , și ea-răși Episcopia să culeagă și să'ī rēdice de pe ogorū . Iară pentru vēndarea cārnurilorū i a pescelui i a lumē-nărilorū și a pānei , fiindū pentru hrana și indestularea a tōtā obștia , sau hotărītū să fie slobodū tuturorū de obsce , avēndū fiește-care neopritū fără a fi supărați i supuși a da vreunū venitū la Episcopie . Iară pentru clăci și altele ce au arătatū că sūntū supărați de către Episcopie , de acumū înainte intru nimicā să nu fie supărați , cumū la tōte aceste sau priimitū acumū înainte Domniei mele amāndoue părțile . Dreptū aceia darū , după această de mai susū arătatā rōndueală , și a noastră domnească hotărire , poruncimū întocmai să se urmeze , atātū de către țirgovești , câtū și de către Episcopie , căria sau datū acestū alū nostru Domnescū chrysovū , întărītū și cu a

nóstră iscălitură și pecete. — Scrisusaŭ chrysovulŭ a-
cesta la scaunulŭ Domniei mele în orașulŭ Iașiŭ întru
cea dinteiu domnie a nóstră la Moldavia, la anulŭ dinteiu
1792 Iulie 25.“

(Iscălitura domnească. Loculŭ Sigiluluŭ).

Anul 1793. După cererea Episcopuluŭ Veniaminŭ,
Domnulŭ Michailŭ Suțuluŭ renoesce chrysovulŭ datŭ Epis-
copiei de Alexandru Mavrocordatŭ la 1784, pentru ve-
nitulŭ Mortasi piei. Este de însemnatŭ proimiulŭ acestuŭ
chrysovŭ; căci definesce sensulŭ dogmaticŭ alŭ Bisericeŭ
în societate, pentru care-lŭ reproducemŭ aici :

„Cu mila lui Dumneșeu Michailŭ Constantinŭ Suțuluŭ
Voevodŭ, Domnŭ țerei Moldaviei.

Fericitŭ lucru este sevîrșirea faptei ceŭ bune, pentru-
că se atinge de folosulŭ sufletuluŭ, iară încă acele ce
caută spre podoaba și întărirea Sfințeloruŭ lui Dumneșeu
lăcașuri, cu multă adăugire prisosesce rodirea lorŭ. Căci
pricina pentru care saŭ ziditŭ omulŭ aŭ fostŭ numai ca
să slăvească numele ziditoriuluŭ. Dreptŭ aceea și omulŭ
este supusŭ a urma datoriei sale. Și devreme că nu-
mele ziditoriuluŭ se slăvesce în adunarea Sfințeloruŭ sale
Bisericeŭ, se cade darŭ ochiulŭ fiește-căruŭ chreștinŭ acolo
să privească și să arăte cea despre partea sea neapê-
rată datorie. Pentru aceasta și noi avêndŭ asupra acesteŭ
datorii multă rêvnă, dintru începutŭ neamŭ silitŭ ca cu
cele prin putință mile să ajutămŭ și să întărimŭ starea
Sfințeloruŭ lui Dumneșeu lăcașuri“. etc.

În resbelulŭ ce fusese în anii precedenți, între Rosia
cu Turcia, uniŭ din boeri, compromiși prin unŭ prea mare
devotamentŭ la demarșele Rosiei, după închierea păcii,
necredênduse siguri în patria lorŭ, s'aŭ strămutatŭ în
Rosia. Unulŭ din aceștia a fostŭ și Hatmanulŭ Scarlatachi

Sturza părintele lui Alexandru Sturza dela Odesa. Hatmanul Sturza era datoriu Episcopiei cu 5 sălase de Țigani, încă dela schimbulu ce făcuse cu moșia Cosăuții. Intre documentele Episcopiei este o carte domnească din anul următoriu, dată de Michailu Suțul la 3 Octomvriu 1793, în care carte Hatmanul Scarlatachi Sturza se numește „Generalul Scarlatu Sturza,” ce arată viderat, că elu era în țera rusescă, și purta titlu rusesc. Cartea este scoasă dela Domniă prin vechilulu Generalulu, și se cere unu armașu, ca să caute acei Țigani, și de unde îi va găsi să-i aducă la Episcopie(*). (Condica III. f. 252; și 258).

Dintr'o scrisore a Protopopulu Toma dela Chișinău către Episcopulu, dată la 29 Octomvriu, se vede, că prin ținuturi, pentru ajutoriu în administrația Bisericească, Protopopi aveaū câte unu Preotū cu titlu de Namesnicū, precumū și nisece servitori numiți feciori, prin care la trebunțe se esecutaū ordinile. Namesniculu ținutulu Lăpușnei la acestū anū era preotulu Ioanū. Feciorii servitori la Protopopulu de Chișinău se numia: Michalachi Tiple și Vasilie Samsonū. (Condica III. f. 254—257). Reproducemū aici raportulu Protopopulu de Chișinău :

„Preosfințite și milostive stăpâne, cu prea plecate metanii închinându-mă sărutū prea-cinstită și blagoslovitoare dreapta Preosvințiitale.

Cu prea plecată scrisoare însciințazu că viindu'mi blagoslovitoare porunca Preosvințiitale din Octomvrie 19 întru care mi se poruncesci ca să punū totū chipulū de silință pentru Țiganii ce suntū dați de D-lui : ghinărariulū Scar-

(*) Insemnămū, că în Archiva Episcopiei suntū o mulțime de acte pentru Țigani. Materialū bogatū pentru cine arū vrea să se ocupe cu istoria acestorū nenoroceți camenī.

latachi Sturza Sfintei Episcopiei eü după porunca Preoșvințitali amü pusü totü chipulü de silință pentru redicarea acelorü Çiganî äntëiü amü mersü la D-lorü : Sărdariî ș'amü scosü carte D-sale căträ nemesniciî aceluî ocolü i căträ läcuitorî ca să fie mână de ajutoriü spre prinderea acelorü Çiganî și cercetändü pe suptü cumpët pentru Çiganî la ce satü sarü fi afländü cu șidere însüciințându-me de megieși și de prietenî care la ce locü să aflä amü trimisü pi nemesnicu i cu unü diaconü și cu feciorî Michalachi Țiple i Vasilie Samsonü și cu armășälu cincî ómenî ca să cuprindă de o dată la cincî locurî unde era Çiganîi și mergëndü i aü aflatü pe Çiganî pe toți după cumü era adeveriți, și arätändule carte gospod : și porunca : ei sângurî saü plecatü și încäreänd pe căți-va aü prinsü de veste unü Căpitanü Gavril Cărăimanü și îndatä aü pusü pe Çiganî la căi ca să nu să dei și redicändü vro 50 de Çiganî fiește-care cu sopa în mână aü începutü a bate äntëi pe Armășelü pînă aü datü și peste feciorî aü începutü aü bate și pe dênșîi pînă leaü spartü și capetele apucändü și pe preotulü Ioniță Nemesniculü și pe diaconulü de peptü i aü suduitü și i aü batjocoritü dicëndule și aceasta căi va ucide de totü și va trece Nistrulü și nu potü săi facä nime nimicä și scäpändü feciorî de acolo cu fuga aü venitü la Chișinëü și maü însüciințatü și îndatä amü făcutü și eü însüciințare D-lorü sale Sărdarilorü și D-lorü trimejindü laü adusü pe numitulü Căpitanü și laü întreatü cumü de aü îndrăznitü peste porunca gospod de aü bätutü omulü domnescü și ómenî Sfintei Episcopii elü aü răspunsü că nicii carte nu scie și naü avutü vreme cândü se ceteascä carte gospodü, ear la rësboiü aü avutü vreme să facä și aü arätatü și aceasta că elü este pusü ve-

chilă de patru boeri Sturzescei asupra aceloră Țigani șare poruncă și cărți domnesce ca să nu dea nimăruî nicî un Țigană fără de scirea boerilor, dar cu tôte aceste D-lor boerii Sărdari laŭ dată la închisoare vrëndă ca să'lă și bată dicânduî că-lă voră trimite la Eși și elă aŭ începută a să ruga D-loră sali boerilor ca să'i pue și de sorocă să meargă la Eși care aŭ dată zapisă care zapisă l'amă trimisă la Preosvinția ta că pînă: la Noemyrie: 21 să va afla la Eșă să răspundă și lipsindă vreună Țigană dintr'aceste va răspunde cu alți Țigani de po-triva acestora cu aceasta însciințază pe Preosvinția ta și sântă a Preosvinției tale prea plecată slugă" (subscrisă Toma Protopopă).

Ună redeșă, Ioană, aŭ dăruită Episcopiei ună locă de prisacă din Armășeni.

Anul 1794. La 15 Noeabre a reposată fericitulă întru pomenire Starețulă Monastirei Némțului, Cuviosulă Paisie. Episcopulă de Huși Veniamină fu orënduită de Mitropolitulă Iacov, ca să înmormente pe Starețulă reposată, și să aleagă altă Stareță. Cândă a ajunsă Episcopulă la Monastire, Starețulă era deja înmormentat de Soborulă Monastirei. Episcopulă a sevêrsită Sf. Liturgiă și Panichidă, și după trecerea de câte-va zile s'a făcută alegerea de Stareță, în persóna Duchovniculă Sophronie. (ЖИТИЕ МОАД. Старца Пандіа pag. 96).

Dintr'o carte domnească din acestă ană pentru aducerea unoră Țigani a Episcopiei dela ținutulă Putnei, se vede că ispravnică de Putna, se numiaă Starosti de Putna. (Condica III. f. 262).

Daniele făcute Episcopiei în anulă acesta: o redeșă Anastasia a dăruită partea sea din moșia Chircani. Diaconulă Ioană Agăriciă, împreună cu alți, aŭ dăruită pă-

mânturile lorū din moșiele Leeșci, Virîtulū, Tabăra și Ivănesci. Georgie Cerchezū a dăruitū Episcopiei partea sea din moșia Lăpușna.

Anul 1795. Episcopulū Veniaminū la Octomyrie 20, decretéză unū jude de Țiganī. Reproducemū aici acestū decretū, care ne arată puterea ce avea judele asupra Țiganilor de sub elū, precumū și modulū cumū se administraū ei de proprietariū lorū.

„Veniaminū cu mila lui Dumneșeu Episcopū Hușului, facemū știre cu această carte a Episcopiei nōstre la mâna lui Vasilie Țiganū Herariū, precumū iată l'amū orōnduit și l'amū pusū giude și purtătoriū de grijă asupra optū sălașe de Țiganī, carele după voia ce i saū datū de cătră noi ca să meargă cu aceste sălașe pin țară săși câștige hrana și chivernisala cu meșteșugulū lorū să aibă totă purtarea de grijă pentru dēnșii ai povățui și ai învăța spre a se purta cu totă dreptatea, fără a se abate la câtū de puținū tălhușagū vreunulū dintrēnșii, și să aibă a da samă pentru fieste-carele dintr'ai săi și orī-carele din ceata lui dacă se va rezleți orī va fugi aiurea intr'altă ceată streină, să fie volnicū alū lua orī dela ce locū, fiindū drepti Țiganī ai Episcopiei luați cu schimbū. Și poftimū pe D-vōstră boeri dregători de pre la ținuturi, ca pentru strimbătățile ce va arăta numitulū giude că trage elū, saū Țiganii cei din ceata lui, de cătră vorniculū de Țiganī, saū de cătră giuzii domnesci, boeresci, saū Monastiresci, cumū și de cătră alți zabeți ai D-lorū vōstre, săi dați mână de ajutoriū, ca să nu fie asupriți saū răpiți de alții, fiindū-că suntū drepti Țiganii Episcopiei, și voe li saū datū a umbla numai în țara aceasta, iară peste hotarū de voru umbla se treacă, în legături săi trimită aici la Episcopie. Și să aibă ași lua dela dre-

gătorii ținuturilor răvașă la mână cându voru trece dintr'onu ținutū într'altulū, iar a trece peste hotarū nicī intr'onū chipū să nu li să dea. Și diosăbitū i se dă voe giudelui ca elū să'și giudece Țiganiū lui, elū săl cercezeze și să'ī globească după vina lorū. iară alții nimine să nu se amestece între pricinile lorū. Iar asuprindū și făcēndū giudele strimbătate vreunū Țiganū din ceata lui, să vie Țiganulū acela la noi să se jăluască și noi pe giude după vinovăția lui ilū vomū certa. Și vouă Țiganilorū aī cetei aceștia vē poruncimū ca să dați numitulū giude tōtă ascultarea și supunerea la cele ce bine va învăța și va sfătui, ca unū mai mare alū vostru giude și povățuitorū, căci carele se va arăta înprotivitorū, i saū datū voe pe unulū ca acela sălū certe cu bătae. Și i saū datū de cătră noi această carte ca săl fie de adevērată credință. 1795. Octomvrie 20.“

(Subserisū Veniaminū Episcopū Hușului).

Anul 1796. Murindū Antonie Episcopulū de Romanū, „Cu bine cuvēntarea Preosfințitulū Mitropolitū alū țarei kyrio kyr Iacovū, prin alegerea de obșce și prin buna voință a iubitorulū de Christosū și bunū credinciosulū Domnulū Nostru Măria Sa Alexandru Calimachū Voevodū, saū mutatū Episcopulū Hușului kyr Veniaminū la această Sfântă Episcopie (a Romanulū), întru aceștiași anū, ziua întēiū a lunei Iunie.“ (Condica Sfântă).

Episcopulū Sofronie, în Sinodiculū seū, spune că dela Veniaminū aū remasū în Biserica Episcopiei: o Evangelie îmbrăcată cu argintū, și policandru celū mare de alamă, ce suntū și astăđi; deaseminea unū aerū cusutū cu sirmă, care însă numai există acumū.

La Huși, în loculū lui Veniaminū, s'a alesū Dichiuł Sfintei Mitropoliī Ieromonachulū Gerasimū.

XXIX GERASIM

Ipopsifiulă i-s'a făcută la 2 Iuniă în Biserica Mitropoliei a Sf. Georgie. Afară de elă au mai fostă puși doi candidați: Chirilă Egumenulă sf. Monastirii Rîșca, și ună altă Gerasimă Egumenulă Monastirei Precista de la Roman. L'au ipopsifiată doi Archierei Greci, împreună cu Veniamin Episcopulă de Roman. Chirotonia lui s'a făcută la 3 Iuniă. (Condica sfântă).

Despre origina lui Gerasim amă căpătată următorea relațiune din spunerile unui bătrân: Elă era din Bucovina, fiulă unui Preută cu familia *Clipa*, din satulă Vicovulă de susă. S'a călugărită în Mănăstirea Putna, unde a și trăită până după căderea Bucovinei sub Austria. La eșirea lui din Mănăstire și venirea în Moldova a contribuită frica lui de Episcopulă de Rădăuți Dositheiă Cherescu, carele la o sərbătore, îlă amenințase în Biserica Mănăstirei, cu cuvintele „*ilă voiă învęta eă!*“ rostite de Episcopulă cu mânia; căci Gerasimă la ordinulă ce i-se dăduse de a cănta Cheruviculă, a respunsă, că nu șcie. Se vede că Gerasim șcia că amenințările Episcopului Cherescu nu sunt glume; și așa a eșită din Biserică înainte de finitulă liturgiei și a luată drumulă la Moldova; s'a oprită la Monastirea Slatina, unde a petrecută mai multă timpă, și a devenită și Dichiă ală Monastirei sub Egumenulă Sofronie Rădășanulă. În urmă fu luată la Mitropolie și pusă Dichiă. Intre alții, la rădicarea lui se dice că a contribuită multă favoarea unui boeră puternică pe atunci — Paladi celă Mare.

Gerasimă înstalânduse în Episcopia de Huși, la 24 Iuniă cumpără o rădeșie de la Dolhesci. Apoi priimesce daniela făcute de căți-va redeşii: Toma Oană

din Cârligați și Iordachi Greculă, totu de acolo, au dăruitu părțile lor de reșeșă din moșia Săratulă. O reșeșă Anastasia a dăruitu doi bĕtrâni de pămĕntu din moșia Timirleni și Oani.

Anul 1797. In acestu ană Gerasim primesce daniile urmĕtore: Preotulă Ioan, ĩnpreună cu alte rude au dăruitu Episcopiei un bĕtrână de pămĕntu din moșia Leesci. Preotulă Agariciu, ĩnpreună cu alți reșeși, au dăruitu 12 stânjini din moșia Hólbele. Iară douĕ reșeșite Ifimia și Elena, au dăruitu patru pămĕnturi din Dolhesci.

Anul 1798. In acestu ană saă făcutu urmĕtorele dani: O femeie, Maria, a dăruitu Episcopiei părțile sele din moșia Săratulă. Ună Chariton a dăruitu partea sea din moșia Dolhesci. Ună ală treilea — Andreiă, ĩnpreună cu soșia și cu feciorii seă a dăruitu partea sea reșeșcă totu din Dolhesci.

Anul 1799. Episcopia se judecă cu reșeșu din Crăsnășeni și din Dolhesci, cari s'au tânguitu, că suntu ĩnpresurați de moșiele Episcopiei. Și ĩn acestu ană ună reșeșă anume Simionă a dăruitu Episcopiei o bucată de pămĕntu.

Anul 1800. Episcopulă Gerasimă face schimbă cu Cluceriulă Constantin Roset, dându'i moșia Averesci, ce o avea Episcopia prin dania schitulă Averesci, pentru alte părți de moșie din alt loc. Acĕstă urmare a lui Gerasim a ĩndemnată pe reșeșu — urmașii lui Sofronie, carele ĩnchinase acelu schită, a face Episcopiei procese ĩn mai multe rōnduri.

Insemnare. Deși ĩn fine Episcopia s'a recunoscută vinovată la judecata făcută de Mitropolitulă Veniamin ĩn 1805, și schimbulă s'a anulată (Uricar.

Part. 2 f. 19); darü totü n'a îngrijitü de acelü schit. Mai în urmă l'a desființatü cu totulü, rămâindü numai bisericuța de lemnü, ca biserică de satü, și apoi, sub Episcopulü Sofronie, spre a se curma cërta dintre Episcopie și Ioan Bosie, ce reprezenta pe cliromulü lui Sofronie ctitorulü schitului, s'a redatü acestü schitü lui Bosie în schimbü pentru altä parte de pämentü cedatä de elü Episcopiei din moșia Dolhesci. Prin actulü de schimbü Bosie a luatü asupra sea îndatorirea de a ținea acea bisericuță, din satulü Averesci, dändü anualü salariü preotului, și lăsändü livadä de lângä biserică în folosulü acestuia. Darü nici acesta n'a înplinitü angajamentulü seü; și astä-zi acea bisericuță se aflä în cea mai pröstä stare. Nerespectulü cäträ testamente și alte angajamente morale de demultü a devenitü unul din viciile societäții nöstre! (Anaforaua Divanului cu totü istoriculü cestiunei schimbului, și anularea lui se aflä în Cond. I f. 28—29.)

Anulü 1801. Se continuä procesulü cu Cräsneșeni, ce se credeaü înpresurați de Episcopie. Domnulü Constantinü Alexandru Ipsilant rönduesce pe boerulü Mateiü Costachi, ca sä alégä o parte din moșia Cräsneșeni, ce era a Episcopiei. Tratänduse procesulü la Divanü înaintea Domnului, pretenția redeşilorü s'a gäsitü netemeinicä (cond. III. f. 265.)

Anulü 1802 Gerasimü continuä procesulü cu redeşii din Dolhesci. Preotulü Balanü, împreună cu frații seü, aü dăruitü Episcopiei redeşiele lorü din moșiele Bälteni, Șcheea, Päulesci, Ciortovele, Căpotesci, și o redeşie peste Prutü.

Anulü 1803. În anulü acesta murindü Mitropolitulü Iacov, în loculü lui a urmatü Episcopulü de Roman Veniamin, la 15 Martiü; érä loculü acestuia l'a ocupatü E-

piscopul de Huși Gerasim. De la acestu Episcopu nu se vede să fi remasă la Episcopie vre-unu lucru făcutu de el, deși a episcopit mai șapte ani. Betrâniî spun despre el că era de unu caracter forte gravu și necedătoriu; demnitatea și autoritatea lui personală erau înpunețore; însă totu-o-dată mândru, aprigū și luxosu, din care causă a lăsatū multe datorii. Meletie, care lū succedase la Episcopia de Huși și la cea de Roman, de multe ori spunea, că n'a găsitū pe urma lui de cătū datorii, pe care a trebuitū să le plătescă, și la o Episcopie și la alta.

XXX. MELETIE I.

După permutarea lui Gerasim, s'a alesū „Ieromonachulū kyr Meletie din sfânta Mitropolie“. Ipopsifiulū i-s'aū făcutū în Biserica Sântului Georgie a Mitropoliei, de doi Archierii greci și de Episcopulū de Roman Gerasim, la 27 Martiu. (Condica sfântă). La ipopsifiulū lui nu se mai pomenesce de alii candidați, ca la alegerile din urmă. Iară acēsta ne aduce aminte de ceea ce amū auditu tradiționalū, că Meletie fu rēdicatū la Episcopie prin unū favorū escepționale alū Domnului de atunci Alexandru Constantin Moruzu.

Meletie deaseminea era bucovineānu, ca și Gerasimū; născutū în Suceava; părintele seū se poreclia Brandaburulū (*). După obiceiulū mai multorū tineri bucovineni, în juneța sea a trecutū în Moldova; aprimitū Monachizmulū în Mitropolia de Iași, unde sub Mitropolitulū Iacov a devenitū Archidiaconū după Veniamin. Cândū s'a rēdicatū

(*) Intru o mărturiā din anulū 1773. între alii marturi lăcutorii din Suceava se găsesce și unū „Ioniță Brandaburul“ staroste de eieli (Cond. Docum. mitrop. f. 909)

la trépta Episcopiei, elú avea numai 25 séu 26 aní (Volf. I Theil. seit. 148).

În cei dintâi aní ai Episcopiei, Meletie a prefăcutú Biserica, carea fusese fórté struncinatá de cutremurulú numitú în genere de poporú „celú mare.“ Meletie a dărâmatú turnurile și zidulú până la fereștí, și a făcut'ó de isnóvâ, după cumú se vede astă-đi, fără cupola de la mijlocú ce o avusese, mai înainte, ci numai cu unú turnú — clopotnița; érá în loculú cupolei — o cubea trasá din acopereméntú. În acéstá formá a statú Biserica până la anulú 1863, cândú la renoirea acopereméntului s'a desfințatú acea cubea, ce da Bisericii o formá neplăcutá.

Unú ređeșú Pavelú a dărunitú Episcopiei părțile sele rădeșesci din Păulesci, Ciortova și Țăpotesci.

Anulú 1805. O ređeșiță Ioana a dărunitú Episcopiei partea sea de páméntú din Leosci.

Anulú 1806. Meletie cere și dobândește de la Domniá învoire de a aduce și așeđa pe moșiele Episcopiei 40 de ómení streiní, de peste hotarú „spre a fi de ajutoriulú și înlesnirea trebuințelorú Episcopiei, aflându-se lipsitá în vremea acésta de ómení.“ Acestorú ómení streiní li-se învoesce a fi așeđați cu darea între ruptele visteriei spre mai multá a lorú înlesnire și spre folosulú Episcopiei (Condica III f. 273).

Pe la finele viacului trecutú Papiștíi aveaú în tîrgulú Hușii o capelá cu cimitirú, aprópe de Episcopie, pe malulú din fața Răeșilorú; ea era învechitá, pentru care ei arú fi voitú să o înóescá în timpulú cândú era Episcopú Veniamin; darú acésta nu li-s'aú permisú, sub cuvéntú că în Hușii nu este trebuință de o asemenea bisericá, fiind că acolo erauú trăitorí numai vro câțiva ómení de aceea confesiune, și totú-o-datá ei mai aú o bisericá în

marginea Huşilor, la satul Corni. In timpul Episcopului Gerasim, a arsă de totă acea capelă vechiă; dară totă pe considerantele de mai susă şi acestă Episcopă îi oprise de a rezidi acolo biserică. Cererea de a se rezidi acea biserică s'a renoită şi Episcopul Meletie de cătră Prefectorul, (*) dară şi elă a refusată. Prefectorul totă atunci a cerută voiă la Episcopă de a preface biserică din Corni, şi acesta îi a învoită să o facă „cătă de mare“. Papistă, spre a nu'si perde pentru viitoră dritulă de a'si face biserică în Huşi, aduceă morţi de ai loră de pe la alte locuri şi îi înmormentaă pe localulă fostei capele. In acestă ană Episcopul Meletie, observând aceta, a oprit de a se mai înmormenta acolo morţi streină. Prefectorul de la Iaşi s'a jeluită de aceta Domnulă Moruzi; Domnulă însă înformându-se de adevărata causă a opririi, a dată ordină Ispravniciloră de ținută, de a nu îngădui să se mai îngrope în acelu locă morţi streină, ci numai cândă s'ar întâmplă să moră vre-ună papistă trăitoră în Huşi (Acta cimitirulă Papistă).

Anulă 1811. Episcopia se judecă cu redeşă din Dolhescă. Theodora soţia Preotulă Ioan chărăzeşe Episcopiei o casă cu liveţi şi partea ei de redeşă din Crăsnăşeni.

In acestă ană, profilându de ocupaţiunea rusescă Prefectorulă Papistă din Iaşi iară a sulevată cestiunea bisericeă papiste de la Huşi; însă prin întrevenirea consululă Austriacă. Acestă s'a adresată cătră presedentulă de atunci al Divanurilor Principatelor, Taînă Sovetnic Vasilie Ivanovică Krasnimiloşeviciă, arătându prin nota sea, că

(*) Aşa se numia superiorulă clerulă papistă, ce reşedeă în Iaşi.

„după privilegiile ce au catholicii în țera acésta, nu numai că sîntu slobođi a preface bisericile seale cele rîsipite séu arse, ci potu să zidéscă și de isnovă, de va cere trebuința, orî unde aru fi“. Apoi arată că Mitropolitul Veniamin (în acelu timpu paretisitü) fiindu Episcopu de Huși a împedecatü a se preface biserică din Huși. Presedentul scrie despre acestü casü Mitropolitulu — Exarchü Gavriil, ceréndü sciința de împregiurări. Exarchul cere asemenea sciința de la Meletie, carele a datü lucrulu fața cea reală și cestiunea s'a finitü totü cu rezultatulü de mai înainte.

Anulü 1812 Anul din urmă, ce nu se vedü însemnați prin nimică în analele Episcopiei, ne aducü aminte că de la 1806 și până la 1812 țera era ocupată de oștile rusești, care se băteau cu Turcii. Tótă activitatea țerei era concentrată numai la purtarea greutăților celorü mari, ce sîntu nedeslipite de ocupațiunile militare și de cruđimele resbelulu. Resbelulü acesta și cu ocupațiunea a ținutü aproape 6 ani. Dar la 16 Maiü, acestü an s'a finitü prin pacea încheiată în Bucuresci între puterile belligerante. Pacea acésta însă a fostü cea mai fatală atâtü pentru tótă Moldova în genere, câtü și în deosebî pentru Episcopia de Huși. Moldova a perdutü jumătate din teritoriulü séu — Besarabia; érá Episcopia de Huși tóte ținuturile de peste Prutü, din care se încheia Eparchia sea, anume: Lăpușna séu Orheiulü, Soroca, Codrulü și Greceñil, și a remasü numai cu ținutulü Fălciulü. Cine vrasă și facă ideă de mărimea acesteï perderi pentru Moldova, și politicesce și materialicesce, să citéscă anaforaua Divanulu Domnesou de la 2 Octombriu 1812 cătră Domnulü Scarlatü Alexandru Calimachü Voevodü. In ea se descriü și suferințele cele mari ale țerei din timpulü o-

cupațiunii și alu resbelului: „Cunoscută este în lume sarcina ce a fostu asupra acestei micē Eparchii (țerei) întru acēstă epochă de șese ani, călcându-se de oști nesfirișite rosienesci, și făcându-se privileștea resboiului cu neconținere, gătindū cele trebuito-re, slujindū, muncindū cu mânile și cu dobito-cele, cu păgubire din tôte părțile până la îngenuchiarea sea“; — și ne așteptarea țerei de a se videa după pace sfășiată spre respălătirea greleloru servici: „întru desnădăjduirea întimpinărei, cândū a sositū lumina mântuirii prin facerea păcii, vedēndū că din trupulū Moldovei, partea cea mai bună și însuflețirea hranei și înputernicirea, s'aū deosebitū“;—și întinderea și însemnătatea cea mare a locului perdutū: „Pôte fi mai mult de câtū jumătate de țeră, într'unū cuvēntū totū câmpulū și inima țerei . . . , acolo este isvorulū vitelorū . . . magazia țerei și comerțulū vitelorū;“ căci de și nu tōtă acea parte de locū era sub stăpânirea Moldovei, darū „afându-se întru stăpânirea prea puternicē împărății (a Sultanului) era îndemânarea și adăpostirea pămēntenilorū în înlesnirea viețuirii lorū și întru a hranei îndestulare și a vitelorū pășciune.“ (Uricar part. III f. 343—357.)

Anaforaua acēsta este subscrisă de Gerasim Episcopulū Romanului, de Meletie Episcopulū de Huș, și de 12 boeri mari. Actulū luării Besarabiei, atâtū de neașteptatū de Români de la o putere protectōre a lorū, a recitū inimele cătră Rusia și treptatū a prefăcutū simpatiele coreligionare și tradiționale în antipatii naționale și politice cătră dēnsa. Dacă Rusia nu arū fi smulsū Bese-serabia de la corpulū românescū, prin care totū-o-dată a aprobatū și răpirea Bucovinei de cătră Austria cu 35 ani înainte: ea arū fi avutū netăgăduite drepturī la uă perpetuă recunoscintă din partea Românilorū, pe care ea

i-a scăpată de prădăciunile Tătarilor, și de barbariele și crușimile Turcilor, și la a căroră organizare lăuntrică în urmă a contribuită multă.

Anulă 1813. Episcopulă Meletie are procesă cu re-
deșăi din Dolhesci. — Pe lângă marea nenorocire ce su-
ferise Episcopia Hușiloră — Eparchia ei remăsesse nu-
mai cu ținutulă Fălciului, fiindă că cele-l-alte trei țin-
tură era în Besarabia cea acumă înstreinată de la Mol-
dova, și prin acésta i se înpuținase de totă resursele;
în érna acestui anulă suferise și altă nenorocire — arse-
se casele Episcopale. Datoriile vechi eraă încă neachitate.
In urmare Meletie propune și rógă pe Domnulă Cali-
machă a'i spori veniturile téguluiă Hușiloră, ca și la alte
téguri, adică dările asupra tîrgovețiloră, ca o milă pentru
susținerea Episcopiei. Rêulă făcută Episcopiei de Rosia
se sparge în capulă sermaniloră Hușeni! Domnulă dă acésta
propunere in tratarea Mitropolituluiă și a Velițiloră boeri, ca-
răi găsindă cu cale cererea Episcopuluiă, propună prin a-
nafora sporirile ce aă cređută putincióse a le face. Dom-
nulă le aprobă prin chrisovulă dată Epicopiei la 13 Iu-
niă, carele glăsuesce în următorulă modă:

„Cu mila lui Dumneđeu Ioan Scarlat Alexandru Cali-
machă Voevodă Domnu țerei Moldovei.

Se face șcire prin acestă chrysovă ală Domniei mele,
că prin jalba ce neaă dată cinstită iubitorulă de Dumne-
deu și ală nostru rugătoră, Preosfinția sea kyr Meletie
Episcopulă sfintei Episcopii de Huși, aă arătată, că din
pricina întêmplăriloră ce aă venită asupra acestei Epis-
copii, atâtă cu păgubirea cei mai mari părți a eparchiei
sêle, câtă și cu arderea caseloră, care spre a se face
dinnoă, după neapărata trebuință ce are Episcopia de case
urmează a se pune nu puțină cheltuială, și altă chipă ne

avându, trebuie să se împrumute cu sumă de bani. Apoi pe lângă aceste mai avându și datorie veche, plata de dobândi și cheltuecele cele curgătoare după vremea de acum și neapărate a casei, se află întru cea mai simțitoare strimtorie, în câtă nici un chip nu are spre a întâmpina toate acele greutăți, întru care se află cuprinsă. Aș făcută cerere și rugăminte ca să ne milostivim Domnia mea, spre a-i face ore care agiutoriu, pentru înlesnirea sea întru aceste greutăți; și fiindă că Episcopia are moșia târgului Hușii danie și miluire de la luminații Domni de mai înainte, și după chrysovulă ce i-sau dată de cătră luminatulă Domnă, fratele nostru Alexandru Moruzu Voevodă, cuprindețoriă cu hotărîre de veniturile acestui târgă, precumă se aibă a le lua Episcopia, nu pôte avea folosulă celă dreptă, și care s'ară cădea precumă este legiuită prin chrysoavele gospod, de se urmază și la alte târguri boeresci și Monastiresci, pătimindă vederatū păgubire și asupra, după hotărîrea acēsta, a pomenitului chrysovă, care este cu multă osebite de scădere de cum se urmează luarea venituriloră pe la alte târguri, aceste venituri a târgului seă Hușii, aș făcută cerere Preosfinția sea, să se întărescă prin chrysovulă Domniei mele, spre a le lua asemenea precumă se urmează și la cele lalte târguri. Decă bine-voindă Domnia mea a agiuta această sfântă Episcopie prin mijlocirea a însăși dreptățiloră sele întru starea acēsta strămtorită, în care prin cercetări ne amă încredințatū că aș venitū din pricina a cunoscuteloră întemplări, amă orânduitū ca prin obșteșca adunare a Preosfințitului Mitropolitū a țerei și a cinstiți și credincioși boeriloră veliți ai divanului Domniei mele se se cerceteze arătările și cererea ce face sfânta Episcopie; se socotescă chipulă celă mai înlesnitoriū și mai folositorū

pentru buna stare a acestei sfinte Episcopii, și se înșciin-
 țeze pe largă Domniei mele; după care primindă anafo-
 raua sea iscălită și pe largă orânduitoare de lucrarea ce
 aș făcută în urmarea poruncei Domniei mele, amă vė-
 dătu că mai înteiă aș intrată în cercetare asupra dăniei
 acestui tîrgă, ce o are sfânta Episcopie, și atătă din chry-
 sovulă Domnului Constantin Dimitrie Moruză Voevod din
 létu 1782 Ghenarie 9 câtă și din altă chrysovă de la
 Domnului Alexandru Constantin Voevod din létu 1783,
 precumă și din alte dovedă ce aș arătătă față, s'aș vė-
 dătu că acestă tîrgă ală Hușului cu vatra și cu totă lo-
 culă deprin pregiură ce nu era până atunci dată danie
 de vreun Domnă, saș dată danie și miluire sfintei Epis-
 copii aceștia, ca să'ă fie dréptă ocină și moșie cu totă ve-
 nitulă din totă loculă în veci; însă prin aceste chrysove
 nu se hotărasce și pentru venitulă vetrii tērgului anume
 în ce chipă să se ia de Episcopie; érá prin chrysovulă
 de mai susă pomenită a Domniei sele Alexandru Con-
 stantin Moruză Voevodă, care este dintru cea înteiă Dom-
 nia sa la Moldova, din létu 1792 saș vėdătu anume ho-
 tărită pentru luarea venitului în ce chipă să se urmeđe
 de cătră Episcopie, care venită după arătarea ce aș fă-
 cută Preosfinția sea iubitorulă de Dumneđeă Episcopă,
 că este multă mai scăđută de cumă să ia pe la alte
 tîrguri, saș cercetată cu tótă luarea aminte și potrivin-
 duse cu veniturile ce suntu întărite prin chrysovele și
 cărțile luminașiloră Domni pe la alte tîrguri, saș aflată
 cu adevărată multă mai scăđute și mai împușinate, și că
 la acésta după obștesca socotință ce saș făcută, sfânta
 Episcopie (fiindă și acésta una din casele cele înteiă a
 Patriei), de vreme ce saș cunoscută a avea dreptățile
 seles, și se află astă-đi și în próstă stare, în câtă spre a

întîmpina sarcina greutăţilor sale are trebuinţă de un ajutor cu simţitoare folosinţă, cu totulă că după dreptate s'arū cădea se aibă întocma şi deplin folosul venitului tîrgului seŭ Huşii, precum se urmază şi pe la alte tîrguri, dar pentru ca nici locuitorilor tîrgoveţi să nu le cadă cu îngreunere a plăti deodată veniturile sporite după rânduéla ce de pe la alte tîrguri, nici Episcopia se remâie păgubită în protiva dreptăţilor sale, saŭ găsită cu cale ca pe lângă dejma obicinuită după hotărîrea ponturilor visteriei din câmp şi din apă, din vii şi din livezi, să se facă şi în venitul vetrei tîrgului óreşcare sporire, spre îndreptare numai a scăderii cu care aŭ fostă până acum.

Dreptă aceea Domnia mea, giudcândă întru amăruntul tóte aceste prin anaforaua obştescei adunări cuprinse aratări şi socotinţe, şi găsindu-le şi noi a fi cu cale şi cu dreptate, hotărîm şi întărim prin chrysovulă acesta al Domniei mele, sfintei Episcopii Huşului, ca să aibă a lua de acum înainte venitul din vatra tîrgului seŭ Huşii întru acestă chipă, precum saŭ însemnată prin anaforaua obştescei adunări, şi după cum şi Domnia mea am găsită cu cale. Adică: 5 parale se ia de tótă vatra de vină ce se va vinde prin crâşme de cătră oră cine în cuprinsul vetrei tîrgului. 20 parale să ea de tótă vatra de rachiū saŭ horilcă ce se va vinde éráşii de cătră oră-cine în cuprinsul vetrei tîrgului, şi niminea să nu începă vase cu vin saŭ rachiū—horilcă ca să vîndă fără a însciinţa măi înainte pe Episcopie.

Din chiria dughenelor, pe suma care voră fi date pe an, să aibă a lua din 10 bani unul pe an de la toţi cei ce voră avea dughene, atăt de la cei ce le voră da cu kyriă, câtă şi de la cei ce nu le voră da şi le voră

ținea pentru alișverişul lor, de la cari se aibă a lua după analogia celor l'alte dughene cu kyrie. Fieste care gospodariu trăitoru la mahala să aibă a plăti pe anu câte 2 lei ca unii ce nici ȃile nu lucrădă, și locu aū mai multu cu prisosū cu ogrăđi si altele, de cātū acei cu dughenele. Orānda păcurei și a dohotuluī cese va aduce în țirgulu acesta, precumū saū urmatū și până acumū se fie numai a Episcopiei; căci aceste fiindū din metalurile țerei și din lucrurile cele de āntēia trebuință, nici o stinghireală în obștesculū aleșverişū nu se pricinuesce de a fi lāsate numai stāpānilorū celorū cu țirgurile. In- tr'acestū chipū darū nimeni se nu fie volnicū a vinde pă- cură și dohotū în țirgulu acesta, precumū acēsta deobște se urmează și la cele-l'alte țirguri cu stāpēni, afarā de Episcopie, saū acei ce se vorū învoi cu Episcopia. De la neguțitorii streini și alții ce aducū marfā de întindū la iarmaróce, la totū iarmaroculū sē aibă a lua cāte 40 bani de o întindere saū tarabā; iarā la ȃilele de țirgū de peste anū la tótā ȃina cāte 12 bani asemenea, niminea din țir- goveti sēu alți streini se nu fie volnicū, fără scirea și învoiala Episcopiei a face casā saū dughene pe loculū Episcopiei, fără șcirea și învoelā, așijderea și cei ce vor voi a vinde dughene, case, sēu vii, se fie dātorii a face mai întēiū scire Episcopiei. Vēndārea cārni, de vreme ce acēsta este unū lucru din cele dintēiū trebuincióse a noroduluī, va fi slobodā ca să-o ție orī cine va voi din țirgoveți; însă fiindū că prin vēndārea cea deobște slo- bodā a cārni, cele mai adeseori se întimpinā lipsā, și ne îndestulare, érā mai alesū în vremea ernei și întru alte întēmplāri grele, cāndū fieste care nu póte avea în lesnire să și facā gātirea cuviinciósā, și pe lângā acēsta fiindū că admnarea țirgulu acestuia este acumū mai multā.

Episcopia va avea purtarea de grijă, ca în totă vremea se aibă și târgoveții și trecătorii îndestulare de carne bună și cu cât se va putea mai eștină, fără a avea Episcopia întru această madé a vândării cărnii vre-un interesu de venit, ci numai privigherea cuviinciosă, spre îndestularea locuitorilor de carne bună și cu prețu cuviinciosu to'ă-dea-una. Velnițe niminea să nu fie volnicu a face în cuprinsul târgului fără scirea și învoeala Episcopiei. Venitul Mortasipiei, precum l'a avut până acum, după vechiul chrysov, și precum până astă-đi sa' urmatu asemenea se'lă aibă și de aci înainte. Dejma să aibă a o lua după obicei deobște ce se pădește, întocma precum se hotărasce prin ponturile visteriei, din câmpu, de apă, din vii, din liveđi și din totu locul. Și spre ne clătită statornicie a acestei îndreptări ce amu făcutu Domnia mea veniturilor sfintei Episcopii din târgul acesta după dreptățile ce sa' cunoscutu că are, sa' datu acestu alu nostru domnescu chrysov, întăritu cu a noastră domnescă iscălitură și pecete, după a căruia cuprindere va urma sfânta Episcopie strângerea veniturilor iară acele de mai înainte chrisove și cărți date asupra veniturilor târgului acestuia, rămână se nu și mai aibă lucrarea lor.

Postimă daru Domnia mea și pe cei din urma noastră luminați Domni frați noștri, cari din pronia Dumneșcă se voru orându la Domnia acestei țeri, nu numai să nu strice aceste hotărâte drepte folosuri a sfintei Episcopii, ci mai vîrtosu se întărescă și să adaugă prin cele ce voru fi la putință, spre îndreptarea stărei sele, și spre vecinică slavă și pomenirea Domnielor sale.

Scrisusa chrysovul acesta la scaunul Domniei mele în orașul Iași, întru a doua Domnie a noastră la Moldavia, în anul dîntei la létu 1813, Iunie 13" (Sub-

scrisu: noi Scarlatu Calimachu Voevod (L. S.) Sturza vel Vist. procit. — Saŭ trecutŭ la condica Vist.— Constantinu Veisa) (vedŭ copia chrysovuluŭ în cond. B. f. 159).

Insemnare 1. In acestu chrysovŭ găsimu întâ-eași-dată epitetulŭ de „Preosfințitŭ“, prepusu numelu Episcopuluŭ. In timpurile de mai înainte atâtu Mitropoliților câtu și Episcopiloru li se da în Moldova Epitetulŭ de „cinstitŭ sfinția sea“. De pe la jumetatea viaculuŭ alu 18-le s'a întrodusŭ epitetulŭ de „Preosfințitŭ“, adică: *Prea sfințitŭ*, mai ântêiu la adresa Mitropolituluŭ, apoi mai pe urmă și la Episcopi“ dăpre datina Rușiloru și a Greciloru. Mai în urmă sub Mitropolitulŭ Veniamin s'a întrodusŭ și ressuperlativulŭ „Inaltŭ“ la epitetulŭ dn Preosfințitŭ“ in titula Mitropolițiloru,—totŭ după usul Rușiloru și alu Greciloru(*).

2. *Păgubirea cei mai mare părți a Eparchiei* Hușiloru, de carea se vorbeste în acestu chrysovŭ, constă în aceea, că ținuturile de peste Prutu, care până la 1812 făceau parte din acestă Eparchie, a-nume: ținutulŭ Lăpușnei seŭ Orheiuluŭ, alu Sorocei, alu Codruluŭ și Greceniŭ (vedŭ anaforaua Divanuluŭ amintită mai susŭ), cuprindenduse în partea luată de Ruși sub numire de Besarabia, s'aŭ încorporatŭ cu noua Eparchie rusescă, formată în 1813 sub numire de „a Chișineuluŭ și a Chotinuluŭ“, și cu titlu de *Archiepiscopie*, — negreșitŭ în onórea celui

(*) Călugării Greci toți se numescŭ: A g i o i. Sânti: érá Archierei: A g i o t a t o i, foarte seŭ prea sânti. La Români, celu puținŭ în Moldova, preoții se numesc: s f i n ț i ț i și s f i n ț i a t a, care vra să dică: consacrare la un serviciu sânt. Archierei se numesc; p r e s f i n ț i ț i, p r e s f i n ț i a t a, pentru că posedu acestă consacrare în unŭ mai mare gradŭ. Este vederatŭ că între sfântu seŭ sântu, și între sfințitŭ seŭ consacratŭ este mare deosebire. Doreșu ea clerulŭ românŭ să păstrede titlurile seŭle cele modeste: s f i n ț i ț i și p r e s f i n ț i t, fiind tot-o-dată și logice; dar să nu se improvizeze fără voia lui Dumneđu în sânti seŭ a g i o și menționatŭ. Cândŭ cineva nu dă lucrurilorŭ propriile lorŭ nume arêta prin acestă că nu cugetă, n'are idee de adevêrata lorŭ valoare, ignoréză aceea despre care se exprimă cu gura.

dinteiu Episcopu alu ei Exarchulu Gavriilu, care fusese Mitropolitu de Kievu, si apoi Mitropolitu peste amandou Principatele romane. Numirea, „de Chotin“ s'a dat acestei Episcopii, pentru ca in ea a intratu si tinutul Chotinulu, care dupa luarea Bucovinei de Austria, ramandul isolatu de Eparchia Radautiloru, la carea apartinise, se formase acolo o mica Eparchia, numita a *Chotinulu*, alu careia cel inteu si cel dupe urma Episcopu fusese: Amfilochiu.

Eparchia Husiloru daru ramasese numai cu tinutul Falciulu. Deru in urma prin staruintele Episcopulu Meletie, s'a mai adaosu tinutul Vasluiulu de la Eparchia Romanulu.

3. *Arderea caseloru Episcopiei*. Se spune ca incendiulu acesta s'a intemplatu erna, pe candu Episcopulu se afla in Iasi. S'a intemplatu din neglijenta camarasulu de atunci numitu Kirilasu, nepotulu lui Kirilu fostulu egumenu de Slatina, pronumitu si Barbalunga, carele candu a parasitu Moldova si a trecut in Besarabia dupa Exarchulu Gavriil, incredintase pe acelu calugaru nepotu alu seu, Episcopulu Meletie. In urmarea incendiulu, Episcopulu a congediatu pe acelu calugaru camarasu.

4. Prin cuvintele chrysovulu: „adunarea tîrgulu acestuia este acumu mai multa“ se face aludione la colonizarea in elu a unui numeru de familii bulgaresci ce emigrase din Turcia cu ocazia resbelulu ce fusese intre Rosia si Turcia.

Anulu 1814. Sporirea dariloru ce chrysovulu din urma a impusu tîrgoveților din Husi, i a intaritatu amar si ei ne mai avendu ce face, s'au hotaritu a se opune. Meletie spre a i liniști, le a mai redusu dările de cumu erau ele fixate prin chrysovu; deru tîrgoveții totu nu sau invoitu. Meletie s'a jeluitu Domnulu Scarlatu Calimachu asupra nesubordinării Huseniloru; pentru care Domnia or-

donă Ispravniciloră de ținutū a merge la fața locului și a „face cu cuvântul“ pe târgoveți să se supună, mai ales că Episcopia de la sine le a mai scădutū din dările cele hotărîte. In fine ordonă, ca pe „protivnicii să i siléscă a plăti“.

Reproducemū aici două acte din anulū 1814, luna Iuliu, una o suplică a unū târgovețū din Huși, anume Ioan Cloșcă seū Folescu, prin carea se tânguesce Domnului de atunci Scarlatū Calimachū, că Iconomulū Episcopiei cu amăgire a luatū de la elū nisce documente vechi ale târgului și le a datū păcharnicului Dumitrachi Iamandi; alta-carta Domnescă cătră Episcopulū Meletie și cătră Ispravnicī, ca să cerceteze acéstă fraudă, să iea acele acte și să le trimită la Domnie.

„Prea înălțate și mult milostive Doamne! Jeluescū măriei tale, că în anii trecuți, după moartea tatălui meu, miaū remasū unū uricū vechiū sirbescū și 34 file chărtie cu slove nemțesei scrisă; însă cusutū la unū locū și la toată fila de desuptū cândū se întorcea fila era o pecete a Husului, ce aū făcutū târgulū Huși, și una a Episcopiei, pecete două la unū locū și 14 zapisă ce sunt cuprinđetere pe vatra târgului Huși, pentru care simțindū Economulū Eni a Sfintei Episcopii din Huși, și chemândumē într'o sară m'aū luatū cu felū de feliū de cuvinte, ca să i le arătū și să i le daū, și dânduile miaū datū și sinetū, ca cândū le voiū cere să mi le dee, pe care în urmă le amū și cerutū dela Sfintia Sea și miaū đisū așa că suntū nisce chărtii netrebnice, și n'aū vrutū să mi le dee, și pe urmă oblicindū și D-lui păcharniculū Dumitrachi Iamandi ce se megiesesce cu moșia târgului Huși, și chemândumē la D-lui, mai pusū la cale cu chipuri de amăgire făgăduindusă că mă va face și Căpitan

de târgă(*), numai să'i facă lui unŭ zapisŭ cu veleatulŭ vechiŭ și să scriŭ întrênsulŭ că acele scrisori le ași fi luatŭ dela unŭ vătavŭ a tatălui D-sale, și întrebândulŭ eŭ ce'ți suntŭ de trebuință scrisorile, miaŭ spusŭ că are să'și hotărască moșia și pe urmă mi le va da, și eŭ cre-
dîndulŭ i amŭ făcutŭ zapisŭ după cererea sa și sculân-
dusă cu zapisulŭ acela amŭ mersŭ la Iconomulŭ Eni și
chemândumă, miau cerutŭ sinetulŭ celŭ avemŭ dela Ico-
nomulŭ Eni și laŭ ruptŭ și miaŭ datŭ altŭ sinetŭ cu is-
călitura Dumisale, care scrie în sinetŭ că cărțile suntŭ
a părintelui D-sale, feștelindŭ sinetulŭ ca să se arăte ve-
chiŭ, și pentru această amăgire ce miaŭ făcutŭ cu lua-
rea scrisorilorŭ amŭ pătimitŭ și bătae dela lăcuiitorii tîr-
gului Hușii, însă fiindŭ că totŭ acolo alătura amŭ o
parte de moșie asupra căria amŭ scrisori uricŭ și carte
Domnească și hotarnică făcută prin carte de blestemŭ la
fașa locului de vorniculŭ Georgie Talpișŭ primindŭ și
giurămêntulŭ ómeni bătrâni din cinci sate cumŭ pe largŭ
arată aceeași mărturie hotarnică, deosebitŭ că mai amŭ
și părți baștină alătura cu moșia Episcopiei Hușului, și
în urmă póte să dică Episcopia că și această parte baș-
tina mea arŭ fi a Episcopiei după scrisorile mele și si-
netulŭ celŭ amŭ la D-lui Păcharniculŭ Dumitrachi Ia-
mandi. Darŭ sciŭ că această parte este dreaptă a me du-
pă scrisori, earŭ nu a Episcopiei și de cândŭ mi saŭ
luatŭ scrisorile dela mâna mea de cătră D-lui Păcharni-
culŭ Iamandi și Iconomulŭ Eni aŭ scosŭ și prevelegiŭ și
obiceiŭ noŭ în târgulŭ Hușului cu asupra negușitorilor,
carii pentru ace asupra ce o pătimescŭ negușitorii strigă
asupra mea cu ce cuvêntŭ amŭ datŭ scrisorile în mâna
D-sale.

(*) Polițaiŭ,

Pentru aceasta mă rog Măriei tale, ca după dreptate să fiu pusă la cale, să fie luminată porunca Înălțimeii Tale a mi se da scrisorile la mâna mea precum leaș primită dela mine, sau rale sau bune de voru fi ca să scapă și eu dintraceastă supărare ce o pățimesc despre locuitorii și tîrgoveții Hușului; căci miamă părăsită casa, femeea și copiii și umblu fugariu, că de n'aș fi fugitu era să'mi repui și viața, și mare pomană a fi Măriei tale.

Robul Măriei tale Ionu Cloșcă ce'i dicu și Folesculu din tîrgulu Hușii.

Să roagă Înălțimeii tale ca să fie luminată poruncă de a i să da scrisorile ce i sau luatū de cătră D-lui Păcharniculū Dimitrachi Iamandi și Iconomulū Eni din tîrgulū Hușului cu viclesugū, ca nu cumva în urmă să i se iee și partea lui dreaptă de moșie în stăpênirea Episcopiei.

Porunca Domnească.

D-ta velu logofetū cercetează și pune la cale împlinire dreptulū jeluitoriuului 1814 Iulie 26.

Noi Scarlatū Alexandru Calimachū Voevodū cu mila lui Dumneșeu Domnū țerit Moldovei.

Iubitoriule de Dumneșeu și alū nostru rugătoriū Preosfinția ta kyr Meletie Episcopū Sfintei Episcopii Hușii, cinstiți și credincioși boeri D-ei mele, D-vóstră Ispravnicū de ținutulū Fălciuluului sănătate, prea largū veți înțelege din Jaloba aceasta a numitulū jeluitorii, Ion Cloșcă arătare și cerere ce face; decī să scrie Preasfinției tale și D-vóstre înfățișindulū cu D-lui Păcharniculū Dimitrachi Iamandi și cu Iconomulū Eni se întrați în ce mai cu amăruntulū cercetare, și fiindū jaloba adevărată, numai de cătū se apucați pe Iconomulū și pe Păcharniculū Dimi-

trachi Iamandi se deie serisorile acele ce arată jelito-riul, că le ară fi luat din mâna sa, și puindule în plică suptă pecete, să le trimită la D-lui velu Logofăt de țara de giosă împreună cu mărturia de însciunțare, ca să se vadă pentru ce sunt și ce cuprindere aș. — 1814 Iulie 27.

Originalele acestor acte se află la Primăria orașului Huși.

Se spune, că la cercetare atât Iamandi a jurat că nu știe nimic de documentele ce le pretindea Cloșcă, cât și Iconomul Iani a contestat arătările aceluiași, chiar sub Omoforul Archieresc. Tradiția însă a păstrat o suvenire urită despre acest Iconom, ca nedrept și răpitori; și se dice despre el, că osânda lui Dumneșu l'a ajuns încă aici pe pământ, pentru multele înșelăciuni cu care răpise mai multe proprietăți reșesci, din care își formase moșia proprietate. Moșia aceea nu târziu a perdit-o, casa lui a fost arsă de foc, Soția i a murit stălcită de trăsura răsturnată peste ea, în calea dela Huși la moșia aceea nedreaptă; i a murit și doi copii ce avea, încât la el în totul s'a împlinit cuvântul blestemului prorocesc asupra celui fără-de-lege: „întru un neam să se stingă numele lui.“

Mai mulți reșeci din Dolhesci în anul acesta dănuesc Episcopiei părți de pământ din moșia lor. Așa: unul Cozma, a dăruit 62 stânjină de moșia; Preotul Ioan a dăruit partea sea de pământ din acel sat; deasemenea un Stefan și Diaconul Georgie; iară diaconul Simeon a dăruit o firtă de viă.

Anul 1815. Meletie are proces la Domniă cu reșeci din Dolhesci, cu cari Episcopia prin danii era proprietară.

Daniele : Ună Vasilie , împreună cu Preotulă Stefană , aă dăruită o parte de reșeșă din Dolhescă. Preotulă Dimitrie a dăruită partea sea din moșiele reșeșescă Crăsnășeniă, Todereasa, Gusariă și Sarata. Michailă Tătaru a dăruită partea sea din Dolhescă.

Preuți în mare parte erau dedați la bețiă și provocaă scandale. Această conduită regretabile a păstoriloră poporulă a îndemnată pe Episcopulă Meletie, a adresa, la 2 Mart, o epistolă pastorală cătră toți preuți din Eparchia sea, în carea se sirguesce, prin cuvintele Sf. Scriptură, și prin rezonăminte din viața practică , a convinge pre cei abătuți dela datoriile preoțescă și aă aduce la calea cea dreaptă. Reproducemă aici această circulară , ca ună monumentă de literatură din timpulă acela, mai alesă , că Episcopulă Meletie se numera între dascalăi acelui timpă , atâtă prin cunoscințele seă , câtă și prin ôrecare dispozițiune oratorică. Regretămă că asemenea monumente de zelă archipăstorălă nu ne saă păstrată și de la alți Episcopi anterioră.

„Meletie cu mila lui Dumneșeă, Episcopă Hușului ;

Datoria archierescăi meă păstorie, care cu Dumneșeescile judecăți mi saă încredințată, și Sfintele Scriptură cele nouă și vechă. îmi poruncescă să nu tacă, și de așă tăcă mașă asămăna cu celă ce aă ascunsă talantulă Domnului săă. De care lucru temândumă nu voiă înceta, ajutândumă pré puterniculă Dumneșeă, de a vă sfătui și a vă îndemna pré cucerniciile vóstre, ca întru chemarea voastră. precumă vi se cade se petreceți. Pentru că Sf. Apostolă Pavelă poruncesce Sfântului Timotheă așa „Proveduesce cuvântulă. stă asuprăle, cu vreme și fără de vreme. Muștrăi, ceartăi, roagăi. cu tótă răbdarea și învățatura. Incă iarăși și la proroculă Izechiilă scrie așa.

sângurū Domnulū grăindū cu proroculū sēū și dicēnduī. fiule alū omulū, straja teamū datū pre tine casăi luī Istrailū. Ca să ascuți tu cuvēntulū din gura mea, și săi îngrozesci pre ei despre mine, cândū voiū grăi eū celū fără-de-lege : Păcătosome, cu moarte vei muri, iarū tu nu vei spune luī, nici îi vei dice ca să se întoarcă acelu fără-de-lege din calea luī ce ră, adică să fie elū viu : decī păcătosulū acela de va muri întru fără-de-legile sale, apoi sângele luī din mâinile tale îlū voiū cere. Iarū de vei spune celū fără-de-lege și elū nu te arū asculta, și nu s'arū întoarce din fără-de-legile sale, și din calea sa cea ră acelu fără-de-lege, adică întru fără-de-legile sale va muri : iar tu îți vei izbăvi sufletulū tăū din pierzare, fiindū că i ai spusū. De aceste adevērate Scripturī, și eū temândumē atāta vē scriū aceste puține sfătuirī, acumū deodată, pīnă cândū ne va da māna, să vē scriemū mai cu deadinsulū, învățaturī, și îndemnāri. Că scimū prea bine, că multe lucrurī sūntū, între voi avēndū trebuință de îndreptare, și cu multă ostineală și silință. credemū că să vorū îndrepta, iarū de și nu s'arū îndrepta unī, ei sângurī vorū da samă fiindū că eū miamū făcutū datoria de leamū spusū și nevinovatū sūntū de perzarea lorū. După cumū Domnulū prin proroculū mē încredintēzā, iarā ceea ce amū a vē sfātui aceasta iaste, fiindū că aice în țarā, foarte mare vătămare, și nespusā pierzarea lorū de sufletū pricinueasce. urātā patima beției. ca o boală cumplitā. înrădăcināndusā mai alesū între partea preuțească : care nu numai se strică șișū perde sufletulū și trupulū, și casa cu copiī, îi pustiesce și i face de bajocura norodulū : ei și mare scandală să face. nu numai la toată obștea creștinească. ci și la altia limbī streine. Darū mai alesū la jidovi vrājmașii luī Christosū;

și numelui creștinesc risu și bucurie. Pentru care scandală dice la Evanghelie; că mai bine este unuia ca acela să își spânzure de grumazi o piatră de moară, și să se arunce în mare, decât să smintească pre aproapele său, și la aceasta iată că vă arăt, nu vreo scornire de mintea omenească, ci luminate dovești din scriptura cea vechiă și cea nouă, câte stricăciuni și perđări au pricinuit beția. Că Noe îmbătînduse sau dezgolit în casa sa. Și Ham fiul lui răđându de el sau blestemat de tatăl său, iară pe Lot la adăpat cu vinu fetele lui, și elu îmbătînduse li să făcu loru bărbat în locu de tată. Vești rodurile beției câte sunt de cumplite. — Iară Domnul după aceea poruncesce lui Aaron dicându „vinu și rachiū nu vești bea tu și fiū tēi cu tine. Cândū vei merge la cortul mărturie, și cândū te vei apropia de jertveanicū. Și nu vești muri păziudū legea aceasta. Aiurea iarăși dice, nestēmpăratū lucru este vinulū. Și simeată este beția. Apoi sfātuindū dice—nu fiți betivi. Nu te întinde la sfaturi și la bārfele: că totū bețivulū va sărăci sufletesce și trupesce: la cine este vaiū, la cini'i gilcévā: la cines judecăți. La cine'i întristare și întunecare în sufletū, la cines sdrobiturile pînă la moarte în zădarū, la cines ochi vineți și umflați, au nu la cei ce să zăbovescū la bēturī, și earășū sfătuesce Scriptura nu vē îmbătați de vinū. ci vorbiți cu ómenii drepti și cucernici, că de te vești da la păharū, apoi vești rămânea golū ca unū pilugū. oh: mare rușine, și defăimare, păstoriulū, îmbētāndusă. în locū săși învețe oile la casa sa din Sfintele cărți elu eșindū din Biserică să duce la crășmă și îmbētāndusă face ghiduși mai multū decâtū mascaragiū. O milostive Doamne pînă cândū vești răbda păginescile ocări. Pentru aceea darū și eū spăimāntāndumē și infri-

coșindumă de primejdei și perzare cumplită aceasta. Și jale fiindumă. Îi tânguescui pre înșelații aceia preoți. dîcîndule cu prorocul Isaia, vai și amarū de cei ce scolă dimineața și seargă să se îmbete. zăbovinduse pînă târ-diū. că vinulū îi va arde pre ei. căci că unii ca aceia aū rătăcitu din pricina beției. Și saū sugrumatū cu îmbătarea cea multă, și cu altū prorocū le dîcū. că cu vie și vinū, și îmbătare aū priemitū norodulū meū în inima lorū. Iară nu darulū Sfântului Duchū. Dreptū aceea cu Evangelistulū vē rogū. Să vē luați aminte, ca nu cumva să se îngreueze inimile voastre cu înbuibarea și cu beția, și fără veste să vie preste voi dîoa aceea a morții, iară cu apostolulū vē îndemnū ca să umblați cu bună cuviință ca fiei luminei nu în ospete și în beții ci să vē îmbrăcați în Domnulū nostru Iisusū Christosū : a căruea chipū purtați, că sânteti Preoție Sfântă, Neamū împărătescū, deci nu trebuie să ocărăți rânduiala Dumneșească. Că sciți bine că Dumneșeū nu se ocărăse. Din pricina beției rămîndū feciorii cei de preoți neînvetați, și mai proști de cătū țarani, căci că în serbători nū silescū părinții ca se citească pre cărți, și să se deprindă a înțelege Scriptura, și a vețui cu cinste ca nisea fi de preutū. ci lă-sindū pustii : pustii rămânū de toată rânduiala chreștinească, și de învățatură care acea neînvățatură și prostime mai multū în Moldova noastră ca o lepră saū lătitū. încătū despre multe cinstite fețe, cumū și despre alte țeri sântimū o mare defăimare. Și măcarū ce felū de școale. și de învățaturi să se sârguească feciorilorū de preoți a face. îi totū trebuie să urmeze părinților lorū. Vița de va fi bună. și mlădițile vor aduce roadă dulce iară rădăcina fiindū pădureață și mlădițile vorū rodi ase-menea acrima de strepezitū dinții. Și vedeți noi dîcemū aicea,

numai pentru sminteala ce se pricinuesce feciorului dela părintele său. Iarū Sfântulū Apostolū, poruncesce pentru orī-carele din chreștini ȃicāndū „iată acumū amū scrisū vouă, să nu vē amestecați. Auȃi cumū poruncesce Apostolulū să nu vē amestecați : ȃice : de va fi vre-unū frate : adicā orī-ce chreștinū, orī curvariū. orī lacomū. orī ocāratoriū. orī beȃivū. orī rāpitoriū, cu acesta nicī să māncați împreună la masă. Iatā porunca Apostolulū hotārītā iaste. Vedeți toți că poruncesce, ca nicī să māncāmū la masă cu beȃivu. iarū bietulū fiū alū preotulū beȃivū. nu numai māncāndū ci și petrecāndū împreună cu dēnsulū de unde va putea ticālosulū. ca să fie ceva mai bunū. ci numai trebuie săi urmeze la aceasta judecata cea groaznicā a Apostolulū care cu hotārire ȃice, că nicī furī nicī lacomiī. nicī beȃivī nicī ocāratoriī. nicī rāpitoriī : împērāția lui Dumneȃeū nu o vorū moșteni. ia sama dar, că numai una de aceste ce să ȃicū de Apostolulū, de o va avea omulū, hotārātā judecatā ilū face că împērāția lui Dumneȃeū de nu se va pocāi nu va moșteni și iarāșū mai poruncesce ȃicēndū să nu vē imbātați de vinū întru care este nestimpārarea, ci vē umpleți de duchulū : și iatā că ești plinū de duchulū. cāndū ai eșitū din Sfānta Bisericā dela Dumneȃeasca Slujbā. Atuncea mergāndū la casa ta. îți fă datoria cu tōtā odihna în casā. Cu cele ce ai dela Dumneȃeū māncare și cu bēturā mēsuratā te liniscesce cu cetania Scripturēi și așa vei avea mare māngāere sufleteascā. Și nādejde de māntuire, și ajutoriū din Sfintele și înfricoșatele a lui Christosū Taīne, ce lei priemitū, iarū nu osāndā. Și nicī ȃi se va ȃice acelu înfricoșatū cuvēntū „iatā să lasā casa ta pustie, decī acumū cātū miaū fostū prin puțință. Și cu ajutoriulū lui Dumneȃeū, vamū pusū înainte

aceste sfătuirii și îndemnării duhovnicesc, din Sfintele Scripturi ca să vă puneți la orânduială, și să faceți părăsire de acele năravuri pierdătoare de suflet și de viață iară cându scrisoarea aceasta și sfătuirea, nu va putea să vă folosească și se vă îndrepteze, apoi bine să știți că avem și toagă pentru cei nesupuși și neascultători. Iați sama o preote ce lucrezi. Că tei învrednicit, a lucra un lucru atâta de mare. Câtă nici ângerii nu s'au învrednicit sălă lucrede adică a sluji Sfânta Liturghie. Îndestulă, că de vin și de rachiă niminea nu te oprește, însă în casa ta. cu rânduiala cea cuviincioasă. precum urmează și toți cei ce s'au obicinuit în casa sa. cu rânduiala cea cuviincioasă. Precum urmează și toți cei ce s'au obicinuit a întrebunța mâncările și beuturile cu rânduială cinstită. Iară la cărcimă afară de călătorie depărtată, de vei merge la bețură vei fi socotit, ca cel ce pre fiul lui Dumneșu îl vîndi pe vin în cărcimă, precum Iuda la vîndut pre ban la iudovi. cum poți, și cu ce inimă nemilostivă și netemătoare de Dumneșu săți lași mai ales praznice mare, casa cu copiii și cu soția pustii și să te duci la cărcimă; mai ales priemind pre Christos: Prin Sfintele și de viață făcătoarele Taie. Datori fiindă a le păzi mai mult decăt lumina ochiului. Decă să priemiți aceste învățături cu dragoste, îndemnându-vă pre voi prorocul David: priemiți: dice: învățatură, ca nu cumva să se mânia Domnul, și dora nu veți rătăci din calea cea dreaptă, cându se va aprinde degrabă mânia lui, și decă aceste sfătuirii ce se dau vouă dela noi le veți primi cu dragoste. Și le veți împlini cu osârdie din inimă mila lui Dumneșu veți câștiga și anóstră blagoslovenie se va odihni pre voi. Iară de șară afla cineva neascultători și înprotivnic și de

nu saru drepta. ci aru carti aflandu pricinii de pecate unul ca acela sanguru va vede ce felu de judecata va lua ca unu perdatoru de sufletulu sau si smintitoru norodulu.“

1815. Mart 2.

Anul 1816. Episcopulu Meletie se jaluesce Domnulu Scarlatu Alexandru Calimachu asupra strimtorarei si datorieii Episcopiei, si cere a i se charazi si „venitulu cotulu“ din tirgu, ce se lua dela mesuratura vinulu si a rachiulu, care se consumau acolo.

Domnulu incuviintaza; si prin cartea sea din 1816, Mart 18, hotarasese ca sa aiba Episcopia privilegiulu de a lua cate 20 parale de butea de rachiu seu horilca, si cate 10 parale de vasulu de vinu, dela tote vasele ce se voru mesura cu cotulu in acelu tirgu, indatorindu pe Episcopia de a avea inadinsi cotari, cu coturi drepte, si sa faca mesuratura dreptu.

Meletie se tanguesce Domnulu, ca mai tote moșiele Episcopiei suntu inpresurate de megiesi; cere hotarnicu pe velu Vornicul Theodoru Balșu. Domnulu totu atunci da ordinu acestui boeriu a merge la fata loculu si a hotari moșiele dupa documente si a da marturie hotarnicu de cele ce va constata. (Condica III. f. 275, 287).

Facu daniu Episcopiei: Monachulu Genadie, — partea sea din moșia Negri; Diaconu Ionița si Vasilie — partea loru din moșia Floresci.

Anul 1818. Meletie cere la Domniu hotarnicirea unor redeșii dela Dolhesci.

Diaconulu Grigorie si cu fratele seu Gavriulu au daruitu Episcopiei partea loru din moșia Capotescii seu Deleni.

Anul 1819. Prefectorulu Papistasescu, nu se putea

linisti pentru nereușita lui în chestia bisericii din Huși. În anul acesta a venit el însuși la Episcopul Meletie, cu propunere, că dacă nu-l învoește a face biserică pe locul sciut, apoi măcar să-l învoească a face acolo o casuță pentru șederea unui păzitoriu al Cimetirului. Această cerere i s'a învoit, găsinduse temeinică. Inșă Prefectorul era ambițios, și ținea cu orice preț să triumfeze voința sa: de aceea, în următorii

Anul 1820 Iarăși a renoit pretențiunea sa la Domniă, din care motiv iarăși s'a urmat corespondență între Mitropoliă și Episcopiă. Meletie și acum a stat în aceeași fermitate, arătându Mitropolitului, că nu trebuința de biserică papistă în Huși face pe Prefectorul a stărui în pretențiunea sa; ci numai ambițiunea, de a triumfa voința sa cu orice preț. De atunci chestia aceasta s'a finit, și papistii din Huși, cari și astăzi sunt într'un număr foarte mic, păstrează cimitirul, și spre a nu se da uitării și a se desființa dela sine, fac în toți anii procesiuni religioase dela Corni, în ziua de Joia-verde. Găsăscu foarte demnă purtarea Episcopilor în această chestiune. Ei, fără a vătăma onoarea românească în chestia toleranței religioase, au reprimat pretențiunile ambițioase. Tot în acest an o reșeșită anume Maria chărăzășce Episcopiei partea sa din Leosci.

Anul 1821. În acest an, timplându-se revoluția grecească în țară, cunoscută în genere sub numirea de „eteria grecească,” s'a retras din țară mai toți boerii, împreună și Mitropolitul Veniamin și Episcopul de Roman Gerasim, de frica Volintirilor și a Turcilor. Episcopul Meletie inșă a stat pe loc, și a condus afacerea nu numai ale Episcopiei sele, dar și ale Mitropoliei. (Istor. M. Neamțului, f. 8).

Apropo de revoluțiunea dela 1821 a coreligionarilor noștri Elini, la Episcopia de Huși amu găsit în original Gramata Patriarchului Grigorie, dată dela Constantinopole în luna Martu, împreună cu întregul Sinodul Patriarchal, către Mitropolitul, Episcopii, boerii, și către toate stările din Țera-românească(*). În această carte, Patriarchul și Sinodul se, negreșit că după impunerea guvernului Porței, disaproabă fapta lui Michaiu Suțul Domnului Moldaviei și a lui Alexandru Ipsilante, cari se represintă ca capi ai mișcării; numesce pe Suțul nerecunoscătoriu, pe Ipsilante—fugariu, pe amândoi—înșelători, cari cu numele Rosiei au dus națiunea în rătăcire, fără ca Rosia să fi avut de aceasta vre-o știință, după declarația Ambasadorului ei din Constantinopole. Indeamnă pe Mitropolit și pe Episcopii a întrebuița toate mijloacele duhovnicesci spre a scoate poporul din aseminea rătăcirii și amăgiri ale revoluționarilor, pe cari îi blestemă și afulisesce. Desleagă pe cei ce se voru fi angagiatu cu ei prin jurământ. În fine amenință pe Mitropolit și pe Episcopii cu argosia și caterisire, dacă, contra acestor îndemnuri, aru consimți și conlucra cu revoluționarii. În interesul istoriei contimporane reproducem aici o traducere depe acea gramată.

„Grigorie cu mila lui Dumnezeu Archiepiscopu Constantinopoliei Romei nouă și Patriarchu Icumenicu.

Prea-Sfințite Mitropolit al Ungrovlachiei, prea-cinstite

(*) Causa pentru carea aceasta gramată Patriarchală se găsește la Huși, este lesne de înțeles: căci Episcopul de Huși în acel timp administra și Mitropolia. Daru vine întrebarea: pentru ce ea este dată pe numele Mitropolitului de Ungrovlachia, și nu pe alu lui Veniamin al Moldaviei? Se vede, că, Mitropolitul Veniamin fiindu compromis la Constantinopole ca partizanu Eteriei, Patriarchul fu nevoitu a se arăta că nu are comunicațiune cu elu. În urmare a îndatorit pe Mitropolitul Ungrovlachiei a comunica gramata și Bisericii Moldaviei.

și Exarchū alū Plaiurilorū și locoțiitoriū alū Cesariei Capadochiei, Prea iubitorilorū de Dumneḃeū Episcopī, carii aparținei acestei pre Sfinte Mitropolii, iubiților noștri frați întru Duchulū Sfântū și Conliturgisitori, Prea Nobililorū boeri, prea onorațilorū neguțitori, prea folositorilor Căpitenii a bine-cuvântatelorū rufeturī, și toți ceialalți bine-cuvântați Chreștini, de orī-ce stare și gradū, Charū vōi și pace dela Dumneḃeū.

Este mai luminatū decâtū sōrele, că unulū din acele dintei fundamente ale moralei este a purta și recunoșcința cătră bine-făcători; iară carele a priimitū bine-faceri și nu recunoșce este celū mai reū dintre toți ómenii. Acestū vițiu ilū videmū lovitū de Sfintele Scripturī în multe locurī, și neertatū și de însuși Domnulū nostru Iisusū Christosū, precumū avemū exemplulū lui Iuda. Și cândū nerecunoșcința este însoțită și de unū spiritū făcătoriū de reū și resculătoriū contra puterniculū și neînvinșibilulū imperiū, comunulū nostru bine-făcătoriū și nutritoriū, atunci fapta este contrară și lui Dumneḃeū, fiindū-că nu este, dice, imperățiā și putere, decâtū numai dela Dumneḃeū aședată, și totū celū ce se opune acestui puternicū imperiū dela Dumneḃeū aședatū asupra noastră, s'aū opusū poruncii lui Dumneḃeū. Aceste doue datorii esențiali și fundamentali, morale și religioase, le aū călcatū, precumū nu se cuvinia, cu o nepilduită cutezare și aroganță, rōnduitulū Principe de Moldova Michailū, și din preună cu Alexandru Ipsilante. Tōtā națiunea noastră cunoșce nenumăratele mile ce leaū vērșatū acestui reū-voitoriū Michailū izvorulū celū nedeșertatū alū puterniculū imperiū: din micū și simplu l'a rēdicatū la cinurī și mărirī, din ne'nsemnatū și fără slavă l'a înaintatū la gloriī și onorī, l'a înavuțitū, l'a protegiatū, în fine l'a onoratū

și cu prea strălucitul thronu de principat și l'a așezat boeriū alū popoarelorū. Acesta însă fiindū din fire reūvoitoriū, s'a aretatū monștru însuflețitū alū nerecunoscinții și conglăsuinduse cu fugariulū Alexandru Ipsilante, ambiū disperațī, egalmente aroganțī, iubitori de gloriă, seū mai bine-đicēndū, deșertū-cugetători, aū proclamatū libertatea națiuneī, și cu această vóce aū atrasū și pe mulți de pe aici, trimițindū și emisari în diferite părți, ca să înșele și să atragă la propria prăpastie a perđerii și pe mulți alți din neamulū nostru. Iară ca să pótă încuragia cumva pe cei ce vorū asculta, aū întrebuintatū și numele puterii Rosiene, propunēndū, că și aceasta arū fi de acordū cu cugetările și mișcările lorū; propunere cu totul falsă și fără existență și productū numai alū proprielorū lorū deșerte cugetări. Pentru-că pe lângă aceea că unū asemenea pasū este moralmente imposibilū și atacătoriū pentru imperiulū rusescū, însuși Ambasadorulū imperialū de aici întreatū, a înformatū înscrisū, că puterea rusescă nu are nici unū feliū de scire seū parte în acestū lucru, și aū înfruntatū mai cu sémă și aū opritū dela acestū lucru uritū, uritū de Dumneđeū și neconștiinciosū, voindū aicea să turbure liniștea și pacea națiuneī nóstre, — a credincióselorū raele ale puternicului imperiū, de care se bucură acestea sub întinsa umbră a lui, după multe altele și cu preferință întru cele ale religiuneī nóstre carea s'a păstratū și se continuă nesmintită până astă-đi spre folosulū nostru sufletescū. Si așa, în locū de iubitori de libertate, s'aū arătatū uritori de ea, în locū de iubitori de némū și de religiune, uritori și de una și de alta, și contrari lui Dumneđeū, făptuindū, vai! neconștiincioși, cu desparatele lorū mișcări mânia puternicului imperiū, și grăbinduse se aducă per-

dere generală peste totu poporul. Aceste decî auîndule noi și tótă frățimea de pe lângă noi și toți pioșii membrii ai némului nostru de aco'e de tótă starea, ne amú înplutú e multă întristare, de o mortală durere, și ne 'ntârđiatú amú procesú din părintésca iubire și din îngrijirea bisericéscă să vė inspirămú cele mântuítore. Și așa scriînduvė, mandámú archieriei vóstre și vė rugámú ca și înșivė și prin impiegații voștrii, Egumeni, clericii sfinți și părinți duhovnicesci, se declarați înșelăciunea dișilorú ómení rėu-voitorí, și se informați pe chreștinii fiecária stării ce se află sub spirituala protecțiune a vóstră la păđirea credinciosului raialicú, la complecta supunere și servilă ascultare acestuí puternicú imperiú dela Dumneđeú ránduitú asupra nóstră, și cu spiritualele argumente ale adevėrului se sfărămați lațurile acelorú ómení perduți și s'í dovedii de corumpėtori comuní și deșertú-cugetători, fără ca Archieria vóstră seú cuvėntătórite vóstre turme să dați vre o atențiune la ei și la mișcările lor; ba chiarú să'í uriiți, să'í desprețuiți, întru cātu și Biserica și națiunea îi urășce și grămădesce asupra lorú cele mai mortali blesteme, îi tae de la curata și sănătósa întregime chreștină, ca pe nișce membrii putređi, ca pe nișce călcători de legile divine și de ordinile apostolice, ca pe desprețuitorii sfintei ungeri, a recunoscinții și a mulțamirii cătră bine-făcėtori și contrarii legilorú morali și politice și ca unii ce neconsciinciosú au pregătítú peirea inocentului și neresponsabilului nostru neamú, suntú afurisiți, blestemați și neertați, după mórte nedeslegați și supuși anathemei și mániei cei vecínice. Petrele, lem-nile și ferulú să se sfărame, darú ei nicí-o-dată se nu se disólve; lovėscă'í Domnulú cu răcéla, cu frigurile, cu stricarea aerului și cu gálbinéla; facă-se peste capetele

lorū ceriul de aramă și pământul sub picioarele lorū de ferū; taese fără timpū din viața presentă și să se păgubescă și de cea fiitoare; cadă peste capetele lorū trās-nitele mâniei Dumneșcesci; fie bunurile lorū întru desăvârșită nimicire; remâe copii lorū orfanī și femeile lorū văduve; întru unū némū să se stingă cu sunetū numele lorū, și să nu rămâie lorū pétră pe pétră; Angerulū Domnului cu sabia de focū să'i gonescă; fie preste ei și blestemele tututorū sfinșilorū din vécū și aletutoror theoforilorū părinșī; precumū și preste aceia câșī le aū urmatū fără căinșă séu în fiitorū le vorū urma.

Cu aceste îi blestemămū, lāsândū pâraie de lacrīmi din ochiī noștriī, plini fiindū de o dréptă mânie asupra lorū. Eară fiindū că pe lângă altele s'aū făcutū cunoscutū că cei ce aū bolitū de satanica cugetare a resculării de poporū, formândū o astūfeliū de eterie între ei, s'aū conlegatū și cu legătura jurământului, cunoscă că jurământulū lorū este jurământulū înșălăciuneī, este nechibzuitū și aseviosū (impiū) asemenea jurământului lui Irod, carele pentru ca să nu se arāte călcătoriū de jurământulū séu, a decapitatū pe Ioan Botezătorulū. Dacă ș'arū fi călcatū jurământulū celū fără judecată, pe care l'a nāscocitū fapta lui cea dobitocescă, arū fi vieșuitū atunci Dumneșcesculū Promergătoriū, așa în câtū de la remānerea în acestū feliū de jurământū a atirnatū mórtea Promergătorului; așa și remānerea în jurământulū acestei partișī de a ținea cele juruite, face esenșialū peirea unei nașioni întregī; și pentru aceste este vēđutū câtū este de perđetóre și uritóre de Dumneșeu. Din contra, lepādarea de acestū jurământū, care scapă pe poporulū nostru de nenumēratele rele venite asupra lui, este și iubitóre de Dumneșeu și mântuitóre. Pentru acēsta Biserica cu cha-

rulă prea sfântului Duchă dislegă jurământul loră și priimesce și ertă din inimă pe cei ce se voră căi, se voră întorce și voră mărturisi înșelăciunea de mai înainte și voră înbrătoșa cu sinceritate credinciosulă raialicū. — Adresândune cuvântulă în particulariū și cătră Archie-ria vōstră, declarămū că de nu veți păși în câte sfătuimū întru Duchulă sfântū bisericesce prin acēsta, de nu veți dovedi în faptă sîrguința și dorința vōstră de a nimici vicleniele, a mărgini abuzurile și disordinile, a întorce pe cei rētăciți, a tăbări mijlocitū și nemijlocitū asupra celoră ce voră remănea în cugetările loră cele insurecționale și a le resbuna. De nu veți fi de o cugetare cu Biserica, și într'unū cuvântū, de vē veți purta cu orī ce modū contra comunulă nostru bine-făcētoriū, puterniculă imperiū; vē vomū socoti argos de lucrarea Archie-rēscă, și ca puterea sfântului Duchă — cădūtū din trēpta Archierei, lepădatū din sfințita îngrădire, golū de charulū Dumneșescū și vinovatū foculă gheenei, ca unī ce ați preferatū și ați alesū peirea nēmulă nost.ău. Așa dar iubiților frați, deșteptătivē, pentru Dumneșeū și faceți precumū vē scriemū bisericesce și vē poruncimū; căci îngrabă așteptămū buna împlinire a celoră scrise; și charulū lui Dumneșeū, și nenumēratele mile să fie cu voi cu toți. 1821 Martiū.

S'au subscrisū sinodicesce pe sf masă de moderația nōstră, de prea fericitulă, și de toți Archierei“.

(Subscriși: Al Constantinoplei Grigorie. Patriarchul Iei rusalimulă și alți 18 Archierei):

Anul 1823. Preotulă Stefanū a dăruitū Episcopie-trei stânjină de pământū din moșia Harbujii. — Un Vasilie a dăruitū partea sea din moșia Lunca-Banulăi.

Anul 1824. Câteva persōne din Huși, Gavriilū Mi-

loșu, Costachi Șendre, Dimitrie Iuga, întărită obștea tirgoveților de a nu recunoște Episcopiei drepturile acordate ei asupra târgului. Episcopul capătă de la Domnie poruncă pentru depărtarea din târgu a instigatorilor, cari nu de multu se aședase acolo. Inșă Episcopul nu pune ordinul acesta în lucrare; fiindu că aceia de frică s'au liniștitu și aũ liniștitu și obștea. (vedĩ la anul 1831).

Totũ în acestũ anũ Domnul țerei Sandulu Sturza prin cartea sea pune în vedere Episcopului de Huși Meletie că duple înaltele porunci împărătesci este opritũ streinilor a se căsători cu fete de ale pământenilor, pe temeiũ, că aceia, cândũ arũ voi să se ducã din țerã nu potũ lua cu sine femeele române și averea lorũ de zestre. Se poruncesce a se privighia prin Protopopi pădirea acẽstei legiurĩ. (Firmanulũ la care se face aici alușione este publicatũ în Archiva romãnã, tom. 2 f. 377—285) Fõrte înțelptã dispozițiune, carea a fostũ o puternicã îngrãdire a naționalitãții și a proprietãții române.

Anul 1825. Doi reșeși Constantin și Teodorũ aũ dãnut Episcopiei o parte a lorũ de pãmẽntũ din moșia Rãndesci.

Anul 1826. Mõrtea Episcopului de Romanũ Gerasim, întâmplatã în acestũ anũ, a datũ ocașiune la permutarea lui Meletie de la Huși la Romanũ, ẽrã la Huși fu chiamatũ Ieromonachulũ Sofronie Miclesculũ, dintre monachiĩ Monastirei Nẽmțului. Reproducemũ aici duple condica sfãnta documentele relative la acẽstã permutare și alegere, spre a se vedea modulũ, cumũ se făcea pe atuncĩ alegerile de Episcopi. Aceste Documente constãũ din anafora cãtrã Domnũ, subscisã de Mitropolitulũ și de 10 boeri divaniști și din rezoluția confirmãtoarea Domnului de atuncĩ Sandulũ Sturza. Din anafora se vede cã

alegerile acestea aũ fostũ ordinate de Domnũ prin o țidulã a sea de la 26 Maiũ, cãtrã Divanũ; Deaseminea se vede, cã în acestũ actũ avea mare însemnãtate opi-
nia Mitropolitulũ.

Prea Înãlțate Domne!

Dupã luminata domnãsca țidulã din 26 a urmãtorei luni, în pricina vãduvitei Episcopii a Romanului, ne amũ adunatũ la sfãnta Mitropolie, și socotindũ mai înteiũ de cuviințã chemarea iubitorului de Dumneđeũ Episcopũ al Hușului kyr Meletie la vãduvita Episcopie a Romanului pe lângã altele mai cu dinadinsulũ pentru înfãțoșata ico-
micãsã sa petrecere la Episcopia ce aũ fostũ, care cea mai cu dinadinsulũ o cere acum nevoea aceștei lalte Episcopii a Romanului, dupã povara datoriei în care se aflã din întẽmplãri și peristasurile trecute, s'aũ și fãcutũ acẽstã chemare prin Preosfinția sa pãrintele Mitropolitulũ întru care uninduse și primindũ theofilia sa kyr Meletie întru fãgada sîrguinții plații și a rãfuirii a tõtã datoria la care este supusã acẽstã Episcopie, prin cele mai ico-
nomicoșe și osîrdnice chipuri a theofiliei sale, cu cãtũ va putea mai fãrã prelungire, urmẽdã cu întãrirea înãl-
țimeii vostre mutarea sa la Episcopia Romanului. Amũ în-
tratũ apoi și în cea laltã socotințã și alegere de trebui-
torulũ noũ Episcopũ a Eparchiei Hușului, și în totũ fe-
lulũ chibzuindũ ne amũ mãrginitũ dupã încungiurarea lu-
crului, a se aduce din pãrinții cãlugãri ai Monastirei
Neamțului pentru acẽstã însãrcinare și pãstorie, pe care
Preosfinția sa Archipãstorul il va socoti enaretos(*) și destoinic
învrednicirei aceștia, și așa socotind și alegẽnd Preosfinția sea

(*) Virtuosũ.

pe sfinția sea Ieromonachulă Sofronie, întru totă incredința-rea, potrivirea, și a destoiniciei primirei locului mutatu-lui Episcopă de Huși la Roman, neam unită și noi în socotința Preosfinției sale întru a se orîndui Episcopă de Huși pe pomenitulă mai susă Ieromonachulă Sofronie de care și facemă cunoscută prin acestă a noastră plecată anafora, spre a înălțimeii vóstre hotărîre și întărîre. A înălțimeii vóstre cătră Dumneđeă smeritū rugătorii Veniamin Mitropolitulă Moldovei. Plecate slugi: (umedă sub-scrierile a 10 boeri).

Resoluția Domnăscă:

„Noi Ioan Sandul Sturza Voevod cu mila lui Dumne-
neđeă Domnă țerei Moldovei.

Infătoșindunise anaforaua acesta a Preosfințitulă Mi-
tropolită a țerei și a Domniiloră sale boeriloră și pătrun-
dendune de cunoscința ei găsimă de cuvîință și de totă
lauda, atătă socotința mutării iubitorului de Dumneđeă
Episcopă kyr Meletie, de la Huși la veduvita Episcopie
a Romanului, câtă și alegerea noulă Episcopă pentru E-
piscopia Hușului, a cuvioșiei sele Ieromonachulă Sofro-
nie din părinții călugări a Monastirei Neamțului, pe în-
credințarea dată de Preosfinția sa părintele Mitropolitulă
kyrio kyr Veniamin, de areti (*) și destoinicia pomenitu-
lui Ieromonachă spre însărcinarea și păstoria acesti
Eparchii a Hușului. Dreptă aceea unindune cu acestă
plăcută socotință, hotărîmă atătă mutarea Theofiliei seale
Episcopului de Huși la Roman, câtă și chirotonia și rôn-
duirea cuvioșiei sale Ieromonachului Sofronie la Episco-
pia Hușului. Spre care să și întăresce anaforaua acesta

(*) Virtute,

cu însuși a noastră iscălitură și pecete. (subscris) Noi Ión Sturza Voevodă. 1826“.

Ipopsifulă lui Sofronie s'a făcută la 2 Iuniă în paracliculă Mitropoliei de cătră Archierei: Meletie Episcopulă de Roman, Inochentie Iliupoleos Egumenulă Păpăuților și Varlaam Sardeon Egumenulă sf. Spiridonă. Iată cum se descrie acéstă ȇeremonie în condica sfântă a Mitropoliei:

„Prin voea, îndemnarea și slobođenia iubitorulă de Christosă Domnulă nostru Sandulă Sturza Voevod, cu blagoslovenia Preosfințitulă Mitropolită a tótă Moldavia kyrio kyr Veniamin, și cu sfatulă a tuturoră aleșiloră de bun neam boeri patrioți, de vreme că eă smeritulă Episcop ală Hușului Meletie, amă fostă chemată și mutată la Episcopie a Romanului, vėduvindă de păstoriulă ei fericitulă întru pomenire Episcopulă Gerasimă. Și dupre urmare asemenea prin voea, îndemnarea și slobođenia înălțimei seale și a Preosfinției sale, și asemenea cu sfatulă a tuturoră aleșiloră de bună neamă boeri patrioți, s'au hotărită chemarea și rinduirea de altă Archiereă în loculă meă la sfânta Episcopie a Hușului. Dreptă aceea smeritulă Episcopulă Romanulă Meletie, împreună cu cei lalți frați Archierei, asemenea cu voea îndemnarea înălțimei sale, cu blagoslovenia Preosfinției seale și cu totă sfatulă boeriloră patrioți, adunândune în paracliculă sfintei Mitropolii, unde se cinstesce și se prăznuesce Hramulă tuturoră Sfințiloră, și hotăriri canonicesci puidă înainte, spre aflarea și alegerea cinstitulă și vredniculă obrază, ce este se primescă duhovnicescă ocărmuire a Eparchiei și a Episcopiei aceștia, amă pusă pe cuviosulă între Ieromonachi kyr Sofronie Miclesculă, și s'au scrisă numele lui întru acéstă sfântă condică a prea sfintei Mi-

tropolii a Moldaviei. 1326 Iunie“ (subscriși:) Meletie Episcopul Romanului. Inokentie Iliupoleos. Varlaam Sardeon.

XXXI. SOFRONIE II. MICLESCUL

Sofronie s'a chirotonisit Episcopul la 3 Iuniu, precum se vede din inscripția din Altariul Bisericii, pe dosul Iconei Mântuitorului.

Noul Episcop Sofronie, întreabă pe Mitropolitul Veniamin, prin scrisore, cu ce rânduieală să se sfințească Antiminsile? Mitropolitul prin scrisorea sea de la 29 Sept. îi răspunde, că mai înainte cusute fiindu pungașele pentru punerea sfintelor mósce cu aromate, în vremea slujbei Dumneșcescii liturghii, la văchodul cel mic, în vremea citirei troparelor, va aduce Eclisiarchul pe o tabla antiminsile, și începându-se urmarea de la stropirea mesei cu apă de trandafilu, să se miruească cu pomăduitoriu fieste care Antiminsu, și apoi să se începă îndată trisagion spre săvârșirea liturghiei. Dérú punerea sfintelor mósce se póte aședa și la altă vreme de Eclisiarchul. Cu acestu chipu sfinținduse și iscălindu-se de frăția ta, să se împartă pe la bisericile ce se vorú da, însemnându-se Hramul și pentru care biserică anume“. (Acta pentru sf. Myrú.)

Totú în acestu anú s'a adusú de la Constantinople sf. Myru. Costulú lui a fostú de 3,000 lei, care împărținduse pe Eparchii, în partea Episcopului de Huși a venitú analogia de 800 lei.

Dintr'o adresă a Mitropolitului către Episcopul Sofronie din acestu anú se vede, cu câtá asprime se păziaú

canónele ce oprescú pe clericí de a da chizășie. Iată ce se dice în acea adresă :

„Pentru Iconomulú Iani, fiindú că aú îndrăznitú, în-protiva datoriei séle, lucrulú ce cu totul este opritú de a da chizășie o față bisericéscă, așa dérú după canonul 20 alú sfinților Apostolú, remâne catherisitú, opritú de tóte lucrările preoției“. (Acta administr. Eparchialé).

Anul 1828. În Huși se convertise la Orthodoxyă câțiva dintre locuitorii papisti de pe moșia Episcopiei Corniț. Misionarii papisti din Iași aú datú alarmă mare, aú pîritú pe Episcopulú Sofronie la Consululú rusescú din Iași carele gera și consulatulú Austriacú, că arú fi silnicindú pe catholicii din Huși a se converti la Orthodoxyă. Mitropolitulú în urmare, priimindú de la Consululú notă în acéști cuprindere, o trimite Episcopulú înapoi, și în adresă cere relațiune despre adevêrulú séu neadevêrulú casulú arătatú prin notă. Dacă este adevêrată arătarea, dice Mitropolitulú, atunci Episcopulú să se siléscă a liniști lucrurile la față locului, spre a nu se întinde mai departe; érá dacă cele arătate suntu neadevêrate, atunci să céră cercetare la față locului, spre a-i se face satisfacțiune. În totú casulú — să i respundă, pentru ca să se scie, ce se întâmpine la nota Cosulatului. În fine încheie cu sfățuire, de a nu se întrebuița silă la convertirea Apusenilorú, ci numai sfățuirí, și acele la timpú și locú oportunú, ca nu alminterea, în locú de folosú, să aducă vătămare. (Acta pentru eterodoxi.)

Intr'o corespondență a Mitropolitului Veniaminú cu Episcopulú Sofronie în chestia convertirei a doi catholici din Huși — bărbatul cu femea sea, găsim următoarea opiniune a Mitropolitului despre modulú primirei Catholicilorú la Biserica Orthodoxyă. Iată povățuirile ce dá Mi-

mitropolitul Episcopului în acestu casu „Să chiămî pre amândoi, și duhovnicesce să'î sfătuescî, mai vîrtosû pre ea, ca să primească a se boteza cu desevîrșitul botezû; căci biserica Carigradului, precumû și cele-lalte Patriarhii ale credinții răsăritului cunoscû botezulû apusenescû cu totulû stricatû, și pre toți acei cariî vinû dela credința apusenească cătră anostră a resăritului, se botează cu desevîrșitû botezû. Iară neprimindû, spre a nu da pricină de scandălă, se va urma numai forma ungerei cu Sf. Myrû, căci așa se urmează cu asemine în Rosia, după cumû arată Molitveniculû tipăritû în Episcopia Râmniculû la anulû 1793, la fila 355. Și saû va primi a se boteza cu desevîrșitû botezû, saû nu, acumû totû să nu se urmeze lucrarea, ci postindû acestû postû amândoi și înfrânânduse pînă în ajunulû Sfinților Apostoli, cândû atuncî se va sevîrși lucrarea saû a sevîrșitulû botezû (de va primi), saû numai ungerea cu Sf. Myrû, și în dia Sfinților Apostoli se vorû și cununa.“ (ibidem). Vra să dică primirea prin Botezû seû numai prin Myrû-ungere, Mitropolitul Veniaminû o lasă la voința converțiților; erva cununia dinnoû o prinde. Sfatulû, mai ales în casulû din urmă este netemeinicû, dupre principiile theologice.

Anul 1829. Din anulû trecutû țera ervași s'a ocupat de oștirile rusescî, și ervași s'a începutû angăriale de tot felulû. Dintr'o scrisoare a Mitropolitulû Veniaminû din acestû anû cătră Episcopulû Sofronie se vede că și Preoții erau esecutați a face cărături de podveđi pentru oștî. Mitropolitulû Veniaminû a fostû stărutû la generalulû Joltuchinû, plenipotentulû și presedentulû Divanurilorû amândurorû Principatelorû, ca să scutească pe Preoți de acele podvođi; darû n'a reușitû decătû întru atâta, ca a-

nalogia cărăturilor ce va cădea asupra Preoților să se facă de diregători în prezența Protoiereilor, și aceștia apoi să îndatorească pe Preoți la îndeplinire, fără a se amesteca esecutoriilor civili (Acta lucrărilor guvernului din timpul ocupațiunei).

Mitropolitul Veniamin comunică Episcopului, că a adoptat socotința Vice-președintelui generalului Theodor Mircoviciu, privitoare la modul cum trebuie să se adreseze la guvern persoanele bisericesti; adică, când vreunul ar avea trebuință să ceară ceva de la guvern, să adreseze mai întâi cererea sa la Mitropolit, și apoi acesta, dacă o va găsi cu cale, va mijloci la guvern. (ibid.).

Din corespondențele urmate cu Episcopul în anul acesta pentru cutia milelor de la Mitropolie, se vede, că primiau mile persoanele scăpătate. Constatarea celor vrednici de milă se făcea prin Protopopii. Episcopia de Huși plătia anual 400 lei. Pe lângă aceea Episcopul nou ales plătia 500 lei în folosul acelei case.

În anul acesta iarăși s'a adus Sf. Myr de la Constantinopol. Episcopul de Huși care plătia mai puțin, fiindu-i Eparchia mai mică, a plătit în anul acesta 30 galbeni. Se vede că din punctul de vedere al Iconomieii, în acest an Mitropolitul Veniamin a rugat pe Graful Palin Președintele Divanurilor, ca să mijlocească să se dea pe viitor Sf. Myr pentru Moldova de la Biserica Rosie. Graful a promis că va face să se dea de la Moscua; pentru care să se trimită din partea Mitropolitului un om înadinsă acolo. Mitropolitul a scris Archiepiscopului de Chișinău, rugându-l, să trimită la Moscua pentru Sf. Myr pe un Archimandrit Nicanor din Besarabia și îi va plăti cheltueala drumului.

Anul 1830. Din o adresă a Mitropolitului către E-

piscopul de Huși, dela 4 Mart, se vede, că plenipotentul Chisilev a fost regulat a se trimite pe la Monastiri toți calicii din Iași. Dar fiindcă această dispozițiune nu s'a putut aplica, Mitropolitul a propus și s'a admis, ca, spre a înceta dela cerșetorie, să le se dea câte 30, parale pe di de persoană, și să rămâe pe la casele lor. Suma banilor trebuitori s'a analogisitu pe Mitropoliă, pe Episcopii și Monastiri. Episcopiei de Huși i s'a venit a da pe lună 75 de lei.

Episcopul Sofronie cere socotința Mitropolitului în chestia de neunire casnică între doi căsătoriți din Huși, cari nu voia a mai trăi împreună, și și dăduse unul altuia cărți de despărțire. Mitropolitul Veniamin îi răspunde în următorul mod: „fiindcă biserica nu pôte silnici la asemenea întemplantare, voru rămânea despărții unul de altul, fiindcă ș'a dat și însuși cărți unul la mâna altuia; însă cu această hotărîre, ca nici el nici ea să nu pôtă trece cătră altă însoțire; ci lui de i va trebui femeă, dând chizășiă vrednică de credință că se va părăsi de toate relele urmări și va trăi cinstit cu soția sa, siguripsindul și viața ei, va pute vețui cu ea. Asemenea și ea, dacă i va trebui bărbat, numai pre numitul il va putea avea, învoinduse cu el, eară altul nu, cât va trăi acesta“ (Acta: chestiuni de judecata biserice.).

Reproducem aici o adresă a Mitropolitului Veniamin cătră Sofronie din anul acesta, în chestia Scopiiilor, pe cari Mitropolitul Veniamin se hotărise a i face Orthodoxi, fără să aibă idee de nepilduita lor ipocrisiă, cu carea sciū ei a și ascunde ritul lor cel hidos.

„Cu în Christos frățască dragoste înbrățosem pe frăția ta. Incă dela 20 a trecutei luni Genarie dischiđindu-se prilej a prins a se cunósce pe toți acei din socię.

tatea Scopiților (Evnuchi), că cu rea credință întrebuința chipuri a înșela biserica noastră cu mergerea în Biserica, și că împlinea datoriile chreștinesci, eară în ascunsă se ținea de uritul lor eresă. Așa dară după alegerea ce s'au făcută tuturor acestora, acia, cari au anathematiză eresul și căinduse sau lipit cu credință de maica noastră Biserica amă poruncit de tuturor acestora li sau dată cărți din partea noastră la mână, spre a fi cunoscuți de drepti christiani, împlinindă cătră dênșii tôte datoriile, câte se cuvină pentru nisce (ómenii ce) din rătăcire cu zdrobire de inimă au venită cătră pravoslavnică credință. Dreptă acea facemă cunoscută și frăției tale se bine voesci a porunci în tótă Eparchia Protopresviterilor ținuturilor, ca să aibă trează luare aminte atâtă prin țiguri, câtă și prin sate pentru unii ca aceștia, cari nu voră avea scrisórea noastră la mână oră unde și în ce locă s'ară ivi vreunul, să nu fie primită la Biserica și nici cunoscută de christiană, ca se le lipsască chipul cel necredinciosă a maă înșela Biserica, ca pînă acumă. Cu aceasta îndatorinduse de cătră Protopresviteri pre toți Preoții Bisericilor de prin țiguri și sate, spre întocmai urmare și punere în lucrare. Așteptămă respuns, fiindă ală frăției tale în Christosă frate."

Totă în acestă ană Mitropolitulă împreună cu Episcopii Eparchioți au hotărită a nu se călugări nime fără prealabila învoire a Episcopului respectivă. (Acta privitoare la Călugări).

Anul 1831. Țirgoveții din Huși, conduși de aceleași persoane, ce s'au amintită la anulă 1824, iarăși s'au rădicată cu tânguiră asupra maă multoră nedreptățiri, ce le s'ară fi fostă făcendă din partea Episcopiei. Intre altele, la punctulă 12-le, se spunea, că în Huși nu e nici

o autoritate civilă, la care să se judece locuitorii în cerțele lor reciproce, precum în chestiuni de locuri, de îngrădiri, etc; pentru care judecata se făcea la Episcopie prin Dichiu, care pedepsia pe vinovați, cu închidere la gros și punerea în butuc. Jelitorii ceru a le se orândui o judecătoria politică; căci Isprăvnicia, fiindu la Fălciu, este departe de Huși cale de optă ceasuri^(*).

Divanul judecătoresc al „Cnejei Moldaviei,” căruia țirgoveții au adresat tânguirile, au rânduie comisarii doi boeri, pe Vornicul Iordachi Costachi și pe Aga Alexandru Roset, după cererea Episcopului, cari să cerceteze și să raporteze despre adevăratele înpregiurări ale chestiunei. Din raportul Comisarilor, cu data 21 Mart, se vede că acușările asupra Episcopiei erau pornite mai multă dintr'unu spirită de intrigă, și împilările, de care țirgoveții se tânguia, întru câtă ele erau adevărate, provinia mai multă din partea posesorulu moșiei, Pacharnicul Gavriil Miluș. Iată cumă Comisarii închiăe raportul lor: „cercetându dară cu luare aminte cuprinderea ponturilor a jalobei mai susă însemnate, și încredinșindune de a loră încungiurări, după dosloșirile însemnate a fiește căru pontă se va pliroforisi cinstitulă Divană de curgerea a tôte pricinilor. Iară aceea ce se atinge de întinderea jalobei și pornirea ei, după câtă lămurire saă putută lua, este număi o alcătuire de complotă a câte-va fețe, ce poartă aici ființă de boeri, iscăliți prin pomenita jalobă, înbrăcânduse unulă cu partea boerească, Căminariulă Georgie Vasiliulă, altulă cu partea stărei negușitorească, păcharniculă Gavriilă Miluș, cei laltă cu încredinșării din partea norodulu de obștie, Clu-

(*) Cu trăsura se merge 4 ceasuri pînă la Fălciu. Prefectura s'a strămutat în Huși după aplicarea Regulamentulu organiceu.

ceriulă Ioană Mardarie, și Sărdariulă Dimitrachi Iuga, eară cela-laltă Păcharniculă Costachi Șendre, toți aceștia de a căștiga dreptăți cu slobodenie la pădurile Sfintei Episcopii, precum și la locuri de hrană, și a intra și în dreptățile lăcuiitoriloră supuși moșieloră, numai pentru căștigarea cu îndestulare a hranei caseloră loră, a pășunei cărduriloră de dobitoace, ce aū pe imașulă tîrgului, și a prinderii de livezi și vii după inbelșugarea, care a loră voință ară cere, scoțindă în iveală dreptățile locuiitoriloră și strigarea norodului de obștie.

„Adunarea acestoră fețe de ómenī, și maī alesă a iscoditoriloră jalubei arătate, Păcharniculă Milușă, Păcharniculă Șendrescu și Sărdariulă Iuga, se găsesce dela o scurtă epochă aici în tîrgă, dela începutulă ființei loră din logofei scriitoră lipiți pe lăngă dregătorii ținutului și osebiți boeri, cari aū avutu a loră osebite trebuinți prin acestă tîrgă, și ei lipiți pe lăngă unii și alții pînă când aū găsită închipuiră a se aședa în acestă tîrgă. Apoi socotească cinstitulă Divană și cuvântulă loră în jalobă ce arată stare și înlesnire Sfintei Episcopii, câtă este de învîlfătoare loră și nebăgătoare în samă de ce persónă se atingă, și care apoi totă acești arătați maī susă și la anulă 1824, ispitinduse la asemenea pricinuiră de supărări Sfintei Episcopii, saū fostă slobodită porunca stăpînirii a se depărta din tîrgulă acesta, pentru ca să le lipsască o gândire, ce însă o aū, de cărmuitoră folosulă obștescă, și agiutoriu de învîțările, câte ară voi să le facă. 1831. Mart 21.“ (Raportulă acesta se află între chrysoavele Episcop. pentru tîrgulă Huși).

În anulă acesta ună boeriă a luată în căsătoriă pe o rudenie, anume: nepótă de soră a cumnatului seū, și s'aū cununată în Monastirea Probota de ună Ieromonachă

și cu un Ierodiaconu din acea Monastire. După ce Mitropolitul în zădar a întrebuințat sfătuiră pentru a îndupleca pe călcătoriu de lege a se despărți de acea neleguită însoțire, i a aforisită pe amândoi. Iată ce dice Mitropolitul despre aceasta în adresa circulară câtră Episcopul de Huși: „De care nelegiuire însciințându-ne, canonesce pe numiții preoți i amă disbrăcată de Sfințitul Dară, remăindă ca nisce monachi prosti, pentru îngăduința ce amă dată la cele ce D-lui leamă pusă înainte, cetinduți și cununia, și pentru că D-lui dupre datornica sfătuire ce prin Protopresviterulă ținutulu i amă făcută, n'amă fostă următoriu a se depărta vecinică de această nelegiuită însoțire, și așă cunósce greșala, pe temeiuă apostolesciloră canoane l'amă aforisită dinpreună cu acea ce ș'amă alesă de soție, oprindă și pe preoți a nu le întra nici-de-cumă în casă, și nici prinósele la Biserică a nu li se primi, pînă ce nuși voră veni întru cunoscință, și nu se voră despărți cu totulă unulă de altulă.“ Apoi îndemnă pe Episcopă a publica aceasta și în Eparchia sea, pentru sciința Preoților, spre a se feri de asemenea abateri; și la întâmplare a urma și Episcopulă asemenea. (Acta pentru administrația Eparchiei).

Din o altă corespondență totă din acestă ană se vede modulă de procedare, cândă ună bărbată seă o femeă legiuită însoțită prin nuntă, voiaă a se trage la Monastire, cu învoirea și acelialalte părți. Episcopulă respectiv, după ce prin mai multe sfătuiră nu putea îndupleca pe o asemenea persoană a remănea la conviețuire cu soșulă seă, îi învoia retragerea la Monastire, unde se supunea la o ispitire de 3 ani, și dacă și după trecerea acestui timpă remănea statornică în dorința de a se călugări, a-

tunci se dispărta formalu de soția sea, și se admitea definitiv la Călugăria (Acta pentru Călugări).

Anul 1832 Dintr'o adresă a Mitropolitului Veniaminū câtră Episcopulū de Huși se vede, că, spre a se acoperi unū deficitū alū vistiriei, Divanulū a hotărîtu să impue dare și asupra bisericășilorū, analogia sumei de 124,855 lei. Mitropolitulū s'a opus și nici a voitū a lua parte la asemenea hotărîre, a refusatū chiarū a da concursū la adunarea acei sume prin Protoierei. Inșă dice, că a datū ordinū acestora de a sfătui pe bisericăși să nu se opună cărmuiriei, ca să nu cadă sub judecata politicească; sfătuesce și pe Episcopulū de a urma și elū asemenea (Acta lucr. guver. din timpulū ocupațiunei).

In anulū acesta s'a promulgatū regulamentulū organicū, care a pusū bazele organizării nouei Societăți Române. Precumū în toate ramurile Societății, așa și în administrația Bisericei s'au făcutū modificări radicale. Scopulū principalū alū acestorū reforme era îmbunătățirea sôrtei clerului, cultura lui și mărginirea numai în sfera spirituală. Dacă acele principii s'arū fi aplicatū cu conștiințiositate, în adevărū că s'arū fi făcutū unū mare bine Bisericei și religiunii; din nenorocire însă ele în cea mai mare parte au ramasū o literă moartă!

Pînă la Regulamentū, la jurisdicția bisericească erau supuse și procesele pentru clironomiă. Aceste, ca și cestiunile de dispărțire, se trătău prin Protoierei, cari la trebunță, rădicaū cu puterea pe acusați dela casele lorū, îi închideaū, îi globiaū. In anulū acesta s'a aplicatū Regulamentulū, care a luatū dela jurisdicția Bisericească chestiunile de clironomie și le a datū tribunalelorū civile. Inșă unii din Protopopi totū continuaū datina de mai înainte. De aceea Departamentulū din lăuntru mijlocesce la

Mitropolitul Veniamin a se opri Protoiereii dela aseminarea urmării. Mitropolitul din partea sea scrie Episcopilor, de a mărgini pe Protoierei în atribuțiunile preserise jurisdicțiunei bisericesci prin Regulamentul organicu, pe care l'au subscrisu atâtu Mitropolitul câtu și Episcopii. (Acta concurs. Episcop. la trebile guvernului).

Reproducemū nnū pasagiū dîn o adresă a Mitropolitulū cātră Episcopulū Sofronie dîn acestū ānū, din carea se vede, cā legile bisericesci rēmānū nelucrātore, dacā nu se respectā și apārā de guvernulū politicū: „Ocārmuirea Duchovnicēscā aici în patria nōstrā, precumū și în megieșita creștinēscā stāpēnire, și în vremea vrche a pravoslavnicii împārāții grecesci, pururea āu fostū sprijinitā de ocārmuirea politicēscā întru īmplinirea trebuințelorū acelora care atīrnā de agiutorilū politicescii stāpēniri, pentru cā multe pricinī ce se īntāmplā, care spēndurā numai de cercetarea și hotārirea Duchovnicēscā, și urmēdā a se aduce īntru īmplinire prin zăpencilū politicescū, dacā nu va fi agiutorulū stāpēnirii politicesci, rēmānū īntru nesēvērșire și se facū multe nerōnduele īnprotiva canōnelorū și a legiī dupā cumū saū și īnceputū īn acēstā epochā de vreme, fățișū, fără bāgare de sēmā a se face cālcāri de canōne“ (ibid).

Anul 1833. De la acestū ānū s'a īnceputū a se aduce sf. Myr de la Kievū; pentru cā era mai cu apropiere și costa mai puțīu adusulū lui. Analogia plății transportulū īn acestū ānū a cādutū īn partea Episcopiei de Huși 20 galbeni; ērā la 1835, cāndū s'a făcutū altū transportū — numai 15 galbeni. Insemnām aici, cā aducerea sf. Myrū de la Kiev a continuatū pānā la resbelulū de Crimea, cāndū iarāși s'a īnceputū aducerea lui de la Biserica cea mare din Constantinople.

Anul 1834. În acestu an s'a făcutu Domnū țerii Michaiū Sturza. Hușiū au devenitū capitala de ținutū, cu Isprăvniciă, judecătorie, Eforie, și cu o școlă primară, dupre nouele principii regulamentare.

Anul 1835. Mitropolitulū împreună cu Episcopii le-giuescū, ca călugării și călugărițele să nu ăsă de prin Monastiri fără biletulū Igumeniei; nici să se mute la altă Monastire fără cartea Episcopului respectivū. Protoiereii să privighede, și cândū vorū afla vre unū călugărū seū călugăriță fără aceste îndreptări, să'i trimită la urma lor, unde să fie canonisiți.

Anul 1837. Din o adresă a Mitropolitului Veniamin cătră. Episcopulū Sofronie, din anulū acesta, se vede că Patriarchulū de Constantinople s'a însciințatū că propa-ganda Lutero-Calvină lucră în Orient spre adimenirea Orthodoxilorū. Patriarchia, spre a se opune acelorū încercări ereticesci, a constituitū o epitropie, carea să urmă-rască uneltirile propagandei și să chibzuască măsurile ce trebuie a se lua spre apărarea Orthodoxiei. Aceste espunându-le într'o circulară cătră toți Mitropoliții și Episco-pii din Orientū, Patriarchulū a comunicatū o asemisea și Mitropolitulū Veniamin, îndemnându'lū a institui și în Mol-dova o asemenea Epitropie. Mitropolitulū însă nevedându urgență, a amânatū pentru altă-dată instituirea Epitropiei. Darū în adresa cătră Episcopū arată datorința de a pri-vinghia pentru întregimea turmei cei cuvintătore, și cere ca în puterea canónelorū, Episcopii să se întrunescă la Mitropolie spre a se sfătui despre trebuințele Bisericei.

Iată propriiele lui cuvinte:

„Inființarea unei așa Epitropii se păsuesce pe altă dată; iară datorința la care și fără pomenita Epitropiă păsto-riului sufletescū, de însuși Mântuitorulū Christosū înce-

pătoriul Archierei, de sfinți și Apostoli și de sfinții Părinți purtători de Dumneșu, cei-ce cu a loră învățatură sănătoșă, cu a loră canone însuflete de Dumneșu și în sfârșit cu a loră sânge vârsat pentru Orthodoxyă, suntă predanitate și înscrisă puse asupra noastră, pe care Duchulă sfântă ne au suită pe thronulă Bisericei lui Christosă, și ne au încredințată toiagulă a păstori staululă cîntătoarei sale turme, și ne poruncesce a privighia deapurare cu ochi neadormit de năvălirea lupiloră gânditori.

Acășta datoră, ce din minutulă în care amă pusă la sfântulă altariă giurămîntulă credinței cătră biserică și al cei cu sfințenie păzire a învățăturiloră sale, stă ca o făclie luminătoare înaintea ómeniloră și înaintea cunoscînței cugetulă nostru.

De acășta îndemnată, împărțășescă frăției tale, ca celă cu mine împreună lucrători și sujitori în trépta archierescă păstoriă, ca potrivită cu canonulă 37 ală sfințiloră Apostoli și cu canonele sfințeloră sobore, precumă legiuesce canonulă ală 5-le a soboruluiă întăiă, canonulă 19-le ală soboruluiă ală patrulea, canonulă 8-le ală soboruluiă ală șeselea, canonulă 6-le ală soboruluiă ală șeptelea și alte canone ale sinódeloră localnice, în totă anulă măcară o dată, a se aduna Archierei Eparchiiloră împreună cu Mitropolitulă loră, a se sfătui și a face chibzuirile putincioșe pentru sporiulă theoseviei și crescerea buneloră năravuri, sau moralității evanghelicescă între credincioșii bisericei, ca nici credința fără de faptă nici fapta fără credință să se vadă remasă.

Dreptă acășta și frăția ta, adunându sciință de starea bisericiloră și a enoriloră eparchielnice, câte nu vei putea îndrepta însuși, la întălnirea noastră în sfințele serbătoră de érnă, să ne sfătuiă împreună, și se ceremă fiind

de nevoe, și agiutoriulă ocârmuirei, potrivit cu legiurile statornicite. Ală Preosfinției tele în christosă frate Veniamin Mitrop. Moldovei, Maiă 16.

Anul 1839. Cërta dintre târgoveți și Episcopie nu s'a curmată prin cercetarea comisiunei din anulă 1831. Lucrarea acei comisiuni a fostă protestată de târgoveți: ca pãrtinitore Episcopiei. După care aă urmată alte cercetări. Despre urmarea acestoră certe și cumă s'aă finitū ele, pe largū se arată în chysovulă Domnului Michaiă Sturza din 21 Iunie acestū anū, pe care îlă reproducemū aici:

„Cu mila lui Dumneșeu noi Michailū Grigoriū Sturza Voevodū Domnu țerei Moldovei.

Domnesculă nostru Divan prin anaforaua din 26 Maiă anulă curgătoriū 1839 cu No. 2023 aă adusū la scirea Domniei nōstre, că între obștea țirgului Huși și între Episcopia de acolo urmândū pricină de judecată după pretenția pornită de cei dinteiū asupra cei de alū doilea pentru adetiuri și altele, la trecutulă anū 1831, Genar 8, tōte stările lăcuitoriloră din țirgulū Huși și Mahalalele, prin jaloba ce aă datū comisiei alū doilea reveduitore, aă făcutū arătări, că moșia țirgului Huși aă fostū din vechiū a țirgovețiloră, dată miluire de cătră luminații Domni de mai înainte și apoi iarăși din vreme în vreme luânduse părți de locuri și trupuri întregi s'aă datū miluiră unele Episcopiei, iară altele altorū fețe, de la care în urmă saă întorsū cu afierosiri iarăși către Episcopie remăindū țirgoveții numai cu vatra țirgului, pe care le este lăcuința cu privilegiuri ca țirgoveții să'și aibă hrană cu îndestulare, apoi în vremea Domnului Moruzū Voevodū, s'aă afierositū Episcopiei și vatra țirgului cu chysovū gospod, întărinduse acéstă afierosire și cu alte chysove ale Domnilorū din urmă, ca să aibă a lua adetiulă

de pe vatra târgului, după cum prin aceleși chrysove se arată și că la anul 1792 Domnul Constantin Alexandru Muruzu Voevod, învîndu chrysovele de mai înainte, a mai sporit puțin venitul Episcopiei peste adetiurile cuprinse prin chrysovele de mai înainte, era la anul 1813, în vremea Domnului Scarlatu Calimachu Voevodu, Episcopia Hușii dându jaloba cu arătare, că Eparchia ei a rămasă la închierea păcii în a stînga Prutului și altele, a câștigat un chrysov în pilătorii norodului, pe care vrîndu a-l pune în lucrare, târgoveții a și pornit jaloba, cându atunci sa rînduit pe repositul Vornicu Nicolaiu Chrysoverghi de a urma cercetarea la fața locului, învîndu târgoveții cu Episcopia, cu care a rămas liniștit. Iară Episcopia, pășind peste acele învoeli, a pus în lucrare nu numai cuprinderea chrysovului Domnului Calimachu dar și alte din nou asupririi, strîmptorări și împilări norodului, rugînduse ca să se facă îndreptare tuturor ponturilor cuprinse prin a lor jalobă asupra celor cu catachrisis urmate, care jalobă recomenduinduse desființatului divan judecătorescu de către acea comisie spre punerea la cale, acela la 11 Martie 1831 a însărcinat pe D-lui Vornicul Iordachi Costachi și repositul Aga Alecu Roset după cererea Episcopiei, ca în ființa vechilului Episcopiei și a jeluitorilor să cerceteze fie-care pontu al jalobei lor, și pentru acele câte vor fi înprotivitoare cuprinderii chrysovelor Episcopiei să li-se facă cunoscut jeluitorilor, că chrysovele nu se pot jigni întru nimică din cuprinderea lor; iară acele câte se vor dovedi osebite asupririi și cereri din partea Episcopiei, care nu vor fi legiuite prin chrysovele ce are, cercetîndule cu pătrundere. să le însemne cu lămuriri în mărturia de cercetare, cu care întru nemulțamirea ce ar arăta vre

o parte să'i sorocescă ca să vie la Divan; iară jeluitorii țirgoveți la 21 Martie același an 1831, prin jaloba ce au dată cătră fostul atunci Vice-Prezedent s'au tânguită că acea cercetare saū făcută cu părtinire, fiindă că boerii rânduiri suntă rudenie cu Episcopul de Huși, și că unde putea a se sevârși acea cercetare abia în 15 zile, numai în patru césuri au săvârșito în neffința a celor bētrâni și a celor ce sciū adevărulū pricinilorū, rugându-se ca acea cercetare se rēmăe fără lucrare, și cerēnd ca să se rōnduēscă pe D-lui logofētulū Costachi Cnachi spre a urma cercetarea cuviinciosă. Acēstă jalubă cu predlojenia fostului Vice-Prezidentū din 6 Aprilie, sub No. 2529, saū îndreptatū Divanulū judecătorescū, ca intrândū în cercetarea pricinei, să facă jeluitorilorū cuviinciosă îndestulare, după care acelū Divan au făcutū chemare atātū jeluitorilorū țirgoveți, câtū și Episcopiei de a se înfășoșa la elū cu tōte dovedile ce vorū fi avēndū. In urmă logofeția dreptății prin otnoșenia din 18 Iuniū 1832, sub No. 3818, au cerutū de la acelū Divan dela pricinei spre a lua dintrēnsa o trebuitōre pliroforisire, în care după luarea aminte ce au făcutū au găsitū următōrele.

1). Că pricina duple tânguirea jeluitorilorū are ființa ei de a se cerceta mai întēiū la fața locului, și 2) că acēsta o cerū și ei ēnsuși și Preosfințitulū Episcopū; și apoi se vie în cercetarea Divanulū, scriindū Divanulū prin otnoșenia din 22 Iuniū 1832 su No. 3955, ca se rōnduēscă localnică cercetare prin judecătoria ținuale carea va urma duple dislegarea circularnică ce are în acestū predmet, în cuprinderea căria la 4 Iulie acelașū anū, au trimisū judecătoriei de Fălciū tōtă dela pricinei scriindūi ca să pășescă cătră cercetare prin înfășoșarea ambelorū părți cu dovedile ce vorū avea. După care po-

menita judecatorie, făcându chiămări fetelorū prigonitóre spre a se înfătoşa cu doveşile, ca să se pótă urma cerceţarea poruncită, şi după îndestulă pereziscă urmată i jalobe primite de la amëndouë părşile, la 4 Martiū anulū 1836 aū închiat rezoluşie în cuprindere, că spre desco-perirea finşii adevărului asupra jeluitorilorū întinse din par-tea obştiei ţirgului asupra Episcopiei de Huşī saū soco-titū de cuviinşă a se recomendi dela unuia din cilenuri care în finşta prigonitórelorū părşii a doveşilorū înfă-şoşate, se cerceteze cu pătrudere şi luare aminte tóte a-cele ponturi ce nu sunt cuprinse în chrysóvele domneşci, şi încheindū socotinşă, să predstavlisască dela cu tóte îndeplinirile cuviincióse, spre cea mai de pe urmă lucrare. Iară apoi la 4 Maiū anulū trecutū 1837 logofeşia drep-tăşii pe lângă oţnoşenia de sub No. 5412, aū trimisū domnescului Divanū tótă dela pricinei, ca o îngrădită cu acturi, spre a'i da legiuitulū cursū. După priimirea căria sorocinduse căutarea procesului prin clasificaşie, la 13 a trecutei luni saū luatū pricina în trataşie întrū stăruirea de faşă în presutsfia a polcovnicului Grigorie Vlătin i Mi-chălachi Rotariū şi Vasilie Ciubotariulū, formalnicii ve-chili rōnduişii de cătră o samă din ţirgoveşii prin vechili-méoa din 3 Maiū 1839, şi a cuvioşiei sale Ierodiaconu-lui Antonie, érašii vechil din partea Episcopiei cu vechili-méoa din 8 Martie 1838, saū cerutū mai ánteiu de la vechiliu jeluitorilorū doveşile ce aū, şi prin opisulū ce aū datū aū înfăşoşatū următórele. — 1) 1785 Martie 24 anaforaua velişilorū boeri cuprindétóre în ce chipū aū gă-sitū cu cale ca să dee ţirgoveşii de pe vatra ţirgului ce se va afla că este danie de la Domnulū Constantinū Mo-ruzu Voeyod, pe fieşte care anū Episcopiei pentru veni-tulū locului, adică din suma chiriei dughenei de pe va-

tra târgului, să dea stăpânului dughenei din 10 bani unul, cum și de totu gospodariul câte un leu, daru femeele sărace, care n'aũ feciori, se nu fie suparate,  ră din crășmele și meserņile ce voru fi pe vatra târgului să nu dea nimica, întărită fiindu anaforaua și de Domnul Alexandru Ioan Mavrocordat Vood, la 1 April aceluiaș an, spre întocmai  rmare. 2) 1785 April 2, chrysov al Domnului Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, hotăritoriu, ca cei ce voru șede pe vatra târgului se dea pe anu din chiria dugheneloru din 10 bani unul și de casă câte un leu de fiește care gospodariu, iară cei ce voru avea vii să dea dejmă cu vadra ce voru vinde la neguțătoru, și Episcopia să'lu ducă unde va voi, și de crășmele ce voru avea să nu dee nimica; din semănăturile ce voru avea la câmpu să dea din 10 prăjini una, măsurându se în ființa loru, și Episcopia se fie datore a culege și a'și rēdica acea dejmă, pecumū și câte una para de stupu se dea acei ce voru avea până la 50 stupi, iară avēndu 50 să dea unul de semēņă, iarū nu de bătutu, rēdicându Episcopia t mna din prisacă; iară femeele sărace fără bărbați și fără feciori, se nu se supere întu nimica 3) 1791. Iulie 10. cartea Divanului cneajiei Moldaviei, dată la m na t rgoveșilor, cuprinđetore ca Episcopia se nu' supere mai multu pentru adetiulu t rgului peste cuprinderea chrysovului Domnului Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod din 1785 Aprilie 2 arătatū mai susu la No. 2. 4) 1792. Iulie 28. chrysovū gospod a Domnului Alexandru Constantinū Moruz Voevod, prin care  ntărint adetiulu ce are a lua Episcopia de la t rgoveși, cuprinsu prin chrysovulu de mai susu a Domnului Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, arătatū mai susu la No. 2, aū mai sporitū peste aceea ce se hotărise a da ei Episcopiei, a-

dică: câte 2 bani de vadră de vină și câte ună bană de ocaua de rachiū ce se va vinde pe la crășmele i dughenele lorū, și vândarea dohotului să fie a Episcopiei, iarū cu altă cu nimicū să nu fie supărați, după cuprinderea chrysovului de mai susū. 5) 1813. Augustū 19. cartea gospod a Domnului Scarlatū Calimachū Voevod cătră reposatulū Vornicū Teodorū Buhuși (fiindū atunci Medelniceriū) după jaloba tîrgoveților cuprindețore să se cerceteze pentru tôte asuprașile ce se jëluescū că arū fi suferindū de către Episcopie la adetiulū tîrgului, și ce se va dovedi că aū luatū mai multū peste cuprinderea chrysoavelorū să îplinească și să se dee înapoi, saū neputēndū i pune la cale acolo, să însiinteze pre largū. Aseminea să cerceteze și pentru strîmtorirea ce arată tîrgoveții că li saū făcutū, încătū nici locū de hrană nu le arū fi rēmasū, și să însiinteze. 6) 1814, Decembrie 3. Cartea gospodū a Domnului Scarlatū Calimachū Voevodū tij cătră Medelniceriulū Toderū Buhușū, în dosulū jalobei tîrgoveților de Huși, poruncitoare ca să meargă la tîrgulū Huși, și după copia ce i saū datū atātū de pe chrysovulū ce are Episcopia pentru venitulū tîrgului, cātū și după ponturile vistiriei, precumū și de pe arătările înscrișū ce aū datū jeluitorii tîrgoveți, să facă cercetarea poruncită prin cartea din 19 Avgustū arătată mai susū la No 5, puindū la cale pe jeluitorī, ca să rēmae odihniți. 7) 1815, Genar 23. Cartea logofeției cătră Medelniceriulū Toader Buhușū în dosulū jalobei tîrgoveților de Huși, urmată din poruncă gospod, ca potrivitū poruncilorū domnesci de mai nainte, fără a mai prelungi să meargă numai de cātū, spre a urma cercetarea cuprinsă prin acele doue cărți gospod de mai susū. 8) 1815 Aprilū 10. Cercetarea ce din porunca

gospodū saū făcutū de câtră răposatulū Vornicū Nicolaiū Chrysoverghi a pricinilorū urmate între tîrgoveţii de Huşî şi între Episcopie, cuprinđătoare în 32 ponturî, şi că la tôte ponturile făcënduse hotărîri în ce chipū are să se urmeze, cu priimirea şi mulţemirea amândurorū părţilor, saū făcutū trei asemenea, din care una s'aū datū la Episcopie i una la mâna tîrgoveţilor, eară una saū datū în vistierie.

Iară vechilulū Episcopiei, cu asemenea opisū iscălitū, aū înfătoşatū următoarele : 1) 1782, Genar 9, Chrysovulū Domnului Constantinū Dimitrie Moruzū Voevodū, prin care face danie şi miluire Episcopiei Huşului tótă vatra tîrgului Huşî întărindū şi miluirea ce are dela cei mai dinainte Domni pe loculū de prin pregiurulū tîrgului, spre a fi dreaptă ocină şi moşie cu totū venitulū din totū loculū. 2) 1783, Chrysovulū Domnului Alexandru Constantinū Voevodū, asemenea întăritoriū pe vatra tîrgului Huşî şi pe loculū de prin pregiurulū tîrgului cuprinsū prin chrysovulū de mai susū. 3) 1813 Maiū 27. Anaforaoa obscescii adunări, cuprinđătoare de adeliulū ce s'aū socotitū a da tîrgoveţii la Episcopie, cuprinđătoare ca pe lângă dejma obicînită după hotărîrea ponturilorū vistieriei, din câmpū, din apă, din vinū, din liveđi, să i se sporească a mai lua şi din vatra tîrgului de acumū înainte aceste venituri, adică : 5 parale de vadra de vinū, ce se vinde prin crâşme, în totū cuprinsulū vetrei tîrgului, 30 parale de vadra de rachiū saū holercă, şi niminea să nu înceapă vase cu vinū saū cu rachiū a vinde fără scirea Episcopiei, din chiria dughenelorū din 10 bani unulū pe an, dela toţi acei ce vorū avea dughene, atătū dela cei ce vorū da cu chirie câtū şi dela acei ce nu le vorū da şi le vorū ţinea pentru alişverişulū lorū, să aibă a lua după

analogia celorlalte cu chirie. Fieștecare gospodariu trăitoriū la mahala să aibă a plăti pe anū câte doi lei, fiindu-că aū locū mai multū cuprinsū cu ogrădile; orānda păcurei ce se va vinde în tîrgū, să o aibă Episcopia, precumū aū avut'o pînă acumū; dela neguțitorii streini și alții ce aducū marfă de întindū la iarmaroace, la totū iarmaroculū să aibă a lua câte 40 de bani de toată întinderea saū tāraba; iară la tōtă dīua de tîrgū de peste anū 12 bani. Niminea din tîrgoveți saū alții streini să nu fie volnici, fără scirea și învoeala Episcopiei, a face case saū dughene pe loculū Episcopiei. Așijderea și cei ce vorū voi a vinde dughene, case și vii, să fie datori a face scire Episcopiei. Casapii să fie în purtare de grijă a Episcopiei, și numai acei casapi să tae carne, cari prin zapisū se vorū îndatori a avea norodulū și trecătorii îndestulare de carne în toată vremea și cu câtū se va putea mai estenă. Inșă acelū zapisū să se încredințeze și de cătră dregătorii ținutului, ca cāndū ei nu vorū fi următori întocmai, făcēndū arătare Episcopia să aibă aī pedepsi și aī supune a urma după zapisulū lorū. Velniți niminea să nu fie volnici a face fără scirea și învoeala Episcopiei; venitulū mortasipiei, precum l'aū avutū pînă acumū cu vechiū chrysovū, și saū urmatū pînă astădī, asemenea să'lū aibă și de acumū înainte, întărită fiindū anaforaoa și de Domnulū Scarlatū Calimachū Voevod la 30 Maiū aceluiașū anū, spre întocmai urmare cu acēsta inșă, că la pontulū rachiului saū a holercei numai câte 20 pārale să pātească la vadră, și la pontulū căsăpiei Episcopia să aibă purtare de grijă, ca prin aședare cu contractū să fie în toată vremea îndestulare de carne bună, și cu prețulū ce se va putea mai giosū. 4) 1813 Iunie 13. Chrysovū gospodū a Domnulū Scarlatū Cali-

machū Voevodū, în care hotărâsce și întăresce Sfintei Episcopii Hușii că să aibă a lua de acum înaintea venitului din vatra târgului seū Hușii într'acest chip, precum să însemnatū prin onaforaa obștescii adunări, și după precum și Domnia sa aū găsitū cu cale, adică (urméază cuprinderea chrysovului). 5) 1814, Maiū 18. Carte gospodū a Domnului Scarlatū Calimachū Voevodū către Isprăvnicia de Fălcii, poruncitoare ca în cuprinderea chrysovului gospodū să facă urmare întocmai cu împlinirea venitului dela toți acei ce se vorū arăta înprotivitori, și de urmare să însciințeze. 6) 1816, Mart 18. Carte gospod a Domnului Scarlatū Alexandru Calimachū Voevodū, dată Episcopiei, prin care o împuternicesce a strînge și venitulū cotulū pe lângă celelalte adetiuri, cuprinse prin chrysovū, adică câte 20 părâle de butea de rachiū saū horelcă, și câte 10 părâle de vasulū de vinū, dela tôte vasele ce se vorū măsura cu cotulū acolo în târgū, privighindū Episcopia spre a face măsurătoare dreaptă, fără însărcinare saū asuprire câtū de puținū, cu unū banū mai multū peste hotărîrea arătată. 7) 1831 Mart 11. Adresulū Divanului Cnejieii Moldaviei către Vorniculū Iordachi Costachi, și Aga Alecu Rosetū, ca să facă cercetare în ființa jelnitorilorū târgoveți, și a vechilului Episcopiei, fiește cāruea pontū a jalobeii, și pentru acele din ponturi câte vorū fi înprotivitoare cuprinderii chrysoavelorū ce va avea Episcopia, să le facă cunoscutū jelnitorilorū, că chrysovele nu se potū jigni nimică din cuprinderea lorū; iară acele câte se vorū dovedi osebite asupririi, care nu vorū fi legiuite prin chrysoave, cercetându-le să le însemneze în mărturia de cercetare. 8) 1831, Mart 21. Mărturia rînduiților boeri, cuprindețore de cercetarea ce aū făcutū tuturor ponturilorū cuprinse prin ja-

jaloba tîrgoveţilor de Huşi, din care încredinţinduse de a lorî încungiurări după desluşirea însemnată la fieştecare pontî, o supune Divanului. 9) 1831, Mart 21. Raportulî rînduîţilor boeri cercetători, pe lângă care pred-stavlisescî Divanului judecătorescî mărturia de cercetarea făcută la starea locului a tuturorî ponturilorî cuprinse prin jaloba tîrgoveţilor 10). Fără veletî, jaloba lăcui-torilorî din satulî Cornî cătră boerî cercetători, cuprin-detore, că ei nu aî nici o sciinţă de jalobele pornite de cătră tîrgoveţî de Huşi, în care jalobă se vedî puşî şi ei, în vreme cândî ei nici unî felî de jalobă asupra E-piscopiei n'aî pornitî. — În privirea cărorî acestorî de mai susî documenturî, Divanulî, după cu deamăruntulî şi petrunde-tore luare aminte ce aî făcutî împregiurări-lorî acesteî pricinî, aî venitî în lămurirî, că aşa pre-cumî prin chrysovulî Domnului Scarlatî Alexandru Ca-limachî Voevodî din 1813 Iunie 13 se leginesce Epis-copiei anume adetiulî ce are a lna dela tîrgoveţî şi ma-halagî, fiindî dănitî ei prin chrysovulî Domnului Mo-ruzî din 1782, Genar 9, atătî vatra tîrgului câtî şi tot loculî de prin pregiurî, de pe care urmează a se şi fo-losi Episcopia cu adetiulî ei leginitî prin pomenitulî chry-sovî a Domnului Calimachî, pe a căruca chrysovî te-meiî această pricină aî şi trecutî deadreptulî în cerce-tarea aceluî Domnescî Divanî, ca îngrădită cu actî Domnescî, apoî şi Domnesculî Divanî hotărăsece, ca je-luitorî tîrgoveţî să urmeze cu darea adetiurilorî cătră E-piscopie întrî tîte întocma precumî prin chrysovulî Dom-nului Calimachî se cuprinde, fără aî asupri întrî câtî de puţinî mai multî Episcopia cu luare de adăugite a-detiurî peste cuprinderea aceluca, neavîndî nici unî cu-vîntî jeluitorî tîrgoveţî de a prihăni acestî chrysovî,

fiindă acesta pusă în lucrare, și după care ei și astăzi urmiază cu darea adetiului, arătându mulțămirea lor și cu însuși jalobele lor din urmă arătate prin opis, prin care nici cum nu se tânguesc despre aședemântul cuprinsă întrênsul, decât pentru obijduirile ce în acea vreme li se pricinua de cătră posesori peste cuprinderea lui; iară apoi întru cea ce se atinge de ponturile cuprinse prin cercetarea Vornicului Nicolaiu Chrysoverghi, din 1815, April 10, și în urmă a Vornicului Iordachi Costachi și Aga Alecu Rosetă, pentru luarea de dejmură, nuele, pari, lemne și altele deaseminea, necuprinse în aședemântul ce urmează prin chrysovul Domnului Calimachă, mai sus arătată, fiindă-că aceste nu sânt de competenția acestui Divană, în cea ce voră avea jeluitorii dreptate, în cătă aceleași ponturi nu voră lovi nici cum chrysovul Domnului Calimachă, își voră căuta prin locul cuviincios; iară întru cele cuprinse prin chrysov sântă ei datoră a urma neapărată fără cea mai mică înprotivire. Dreptă acea Domnia noastră în temeiul legilor statornicite duple noulă aședemântă, prin acestă chrysove a noastră iscălitură și pecete întărimă hotărîrea mai sus scrisă a Domnescului Divană, spre vecinieă curmare a proçesului, în temeiul articolului 364 din organicesculă reglementă; urmândă întru această credința boeriloră Domniei noastre, mădulări a Domnescului Divană, iscăllți în anaforă, D-loră Logof. Costachi Balșă, Vorniculă Ioană Luca, Vorniculă Lascară Cantacuzină, Vorniculă Theodoră Balșă și candidați D-loră Aga Manolachi Radovică, Aga Ilie Cogălniceanu, și Spatară Andreiă Bașotă, pentru care poruncimă Logofetiei dreptății, ca prin locul cuviincios să aducă întru împlinire hotărîrea arătată. Scrisusaă chrysovulă acesta la scaunulă Domniei în

oraşul Iaşii, în anul al 6-le al Domniei noastre. Anul 1839. Luna Iunie 21 zile.“

Cu toate aceste cërta dintre tîrgoveţi şi Episcopie s'a urmat şi după acest chrysov, şi nu s'a potolit pînă în anul 1847, când s'a deosebit pentru tot-dea-una pămîntul trebuitori oraşului de cealaltă proprietate a Episcopiei, şi s'a stabilit şi celelalte drepturi ale amînduror părţilor într'un mod mai just, precum se va videa din chrysovul Domnesc din acel an.

Anul 1844. S'a înfiinţat Departamentul averilor bisericesci, prin legea votată de obşteasca Adunare în sesiunea acestui an.

În urmarea acestei legiuiri administraţia averilor Episcopielor şi a Mitropoliei treptat s'a luat cu totul dela Episcopi şi s'a concentrat în acel Departament. Mitropolitul şi Episcopilor s'au destinat subvenţiuni din veniturile scaunilor lor respective, anume celui d'înteu cinci şeptimi din veniturile Mitropoliei, celor de al doilea câte patru şeptimi din veniturile Episcopale. Prisosul veniturilor Episcopale s'a regulat a se împărţi în trei părţi, din care una să se întrebuinteze în reparaţiuni şi zidiri dinno de Biserică, binale, acareturi pe moşii; din adoua parte să se plătească pe fiecare an 95,000 lei, ce se da şi pînă acum din veniturile Eparchiale pentru întreţinerea Seminariului dela Socola; restul din această parte să se întrebuinteze în alte bine-faceri; partea a treia să se întrebuinteze la întreţinerea Departamentului dinno înfiinţat. Rînduirea personalului trebuitori la administraţia Eparchială, este lăsată în dispoziţia Mitropolitului şi a Episcopilor, fiecare pentru Eparchia sea, cari vor urma potrivit datinelor şi trebuinţelor Biserice.

Totū prin aceea lege, se decide, ca, spre curmarea abuzurilor și a nerândueleurū ce se făceau mai înainte, Egumeni să fie numiți pe viață și cu întărirea Domnescă.

Se hotărăsece a fi câte doi Protopopi în fie-care ținut, cu salariū de 2,000 lei pe anū și osebitū 300 lei pentru cheltueala cancelariei.

Dările bisericășilorū la scaunile Eparchiale se aboléză. Vorniculū averilorū bisericesci în tôte dispozițiunile privitoare la administrarea averilorū clerului în genere va lucra prin conînțelegere cu Mitropolitulū și cu Episcopii respectivi.

Seminariile vorū atârna de Mitropolitulū și de Episcopii Eparchiali respectivi, cari vorū îngriji de bunăstarea lorū împreună cu Vorniculū Bisericescū.

Privighiarea pentru regulata ținere a condicelorū mitricale se pune asupra Vornicului Bisericescū; elū le va executa cu ajutoriulū Mitropolitului și a Episcopilorū.

Candidații de preoțiā să nu fie dintre birnici, nici dintre acei ce nu vorū fi finitū cursulū în Seminarie. Privighiarea pentru atributulū ânteiū se dă Vornicului Bisericescū; iară pentru celū de alū doilea — Mitropolitului și Episcopilor. Acești candidați se apără de orī-ce dare pentru luarea Preoției, fie la dregătoriele bisericesci, fie la cele politicesci.

(Pe larg se vedū tôte cele legiuite pentru administrația Bisericescă, mai-cu-sémă a părții materiale, — în legiuirile: pentru Departamentulū Bisericescū, și pentru însușirile Vornicului acestui Departamentū. Manualulū administrativū tom. 2 f. 261—267).

Anul 1846. Fiindū că numărulū trebuitoriū de Preoți nu se putea îndeplini cu elevii ce finiau cursulū în Seminariulū de Socola, se simția trebuința de a îndeplini

locurile vacante prin chirotonire dintre persoane fără instrucțiune seminarială, cași în timpurile dinaintea Regulamentului. Încă mai de nainte se luase dispozițiunii ca niște asemenea candidați, spre a se putea chirotoni, să facă un mic curs pregătitoriū la seminariul de Socola. Cursul acesta consta din; Catichis, Istoria Sacră, Scrisoarea și patru lucrări simple de Aritmetică. După depunerea examenului, li se da un certificat de la Seminarie și apoi putēu fi chirotoniți. Venirea acestorū candidați din tōte ținuturile și petrecerea lorū mai multū timpū la Seminarul era întovărășită de mari greutateși pentru ei: De aceea Epitropia Seminarului a regulatū a se înființa scōle catichetice prin reședintele ținutalī, pentru pregătirea celorū ce voiau a înbrătoșa chiemarea bisericéscă. În urmare, la 1846, s'a înființatū o asemenea scōlă și în Huși. Profesorii caticheți se orânduiau dintre Preoți Seminaristi.

Trebuie să însemnāmū, spre lauda Episcopului Sofronie, că de la înființarea scōlelor catichetice, elū nu a mai admisū la preoție alte persoane, afară de candidați ce finiau cursulū în scōla catichetică a reședinței Episcopale, și apoi depuneaū examen la seminariul de Socola și primiau de acolo certificatū.

Anulū 1847. Anulū acesta este renumitū în analele Hușilorū; căci în curgerea lui s'a sfârșitū pentru totūdea-una îndelungatulū proces dintre țirgoveși cu Episcopia, pentru drepturile de proprietate.

Cēta acēsta s'a curmatū prin o învoelă primită de amândouē părțile, dupre inițiativa Episcopului, și propusă la încuviințarea Guvernului. Din partea Guvernului s'a comandatū spre constatare la fața locului Vorniculū Vasilie Beldimanū și Directorulū Departamentului bisericescū

Costachi Burghel, cariî întruninduse la Huși, aŭ stăruitŭ a se mai spori avantajele tîrgoveților, și aŭ formulatŭ următérele puncturi de învoelă.

1). S'a deosebitŭ din trupulŭ moșiei Hușilorŭ o mare bucată de locŭ, destinată pentru imașulŭ tîrgului, în întindere de una mie fălcă, — mai mare de câtŭ la alte tîrguri.

2). Lăcuiorii de pe întinderea vetrii tîrgului vor plăti și pe viitoriŭ dările cătră proprietate, acele hotărîte prin chrysove. Ceî de la mahalale, cariî lucrase până acumŭ ȳile de boerescŭ, vorŭ lucra și de acumŭ, pentru care li se vorŭ da locuri de hrană. Boerii ce vorŭ fi așeȳați pe locurile acele, unde locuitoriî facŭ boerescŭ, vorŭ plăti cătră proprietate numai bezmenulŭ.

3). Pe imașulŭ lăsatŭ tîrgului, nu este slobodŭ nimenuî a face semănături, fânațe, a ținea vite de negoțŭ, ori altă speculație a face; ci a'și pășuna numai vitele trebuitoare pentru casele lorŭ.

4). Venitulŭ de la pășunatulŭ vitelorŭ ce se aducŭ de vîndare, precumŭ și plata pentru imașulŭ posteî, Episcopia îlŭ afierosesce spre întreținerea eișmelelorŭ din orașŭ.

5). Dritulŭ de a da locuri de casă în cuprinsulŭ orașului și'lŭ rezervă Episcopia și pe viitoriŭ.

6). Pe loculŭ cedatŭ tîrgului Episcopia își rezervă cu ôre-care mărginire, dritulŭ de a avea mori de apă și grădină în întindere de optŭ fălcă.

Cu tôte că o parte din tîrgoveții pretendaŭ a li-se mai spori avantajele; însă ne găsindŭ temeinice pretențiunile aceste, atătŭ comisariî, câtŭ și Guvernulŭ, s'aŭ adoptatŭ propunerile de mai susŭ, și în anulŭ următôriŭ 1848, s'aŭ sancționatŭ prin doue chrysove, din care unulŭ datŭ E-

piscopiei, érá altulú Eforiei tírgului. (Vedí chrysovul acesta publicatú în manualulú administrativú tomu I f. 248—252).

Anul 1849. Episcopulú Sofronie în acestú anú a isprăvitú înoirea și reparațiunea întreprinse de elú la încăperile și atenanțele Episcopiei, anume: a făcutú murú de cărămidă împregiurulú Episcopiei, a ziditú de isnovă tóte chiliele din curte pentru locuința personalulú Episcopiei; s'a făcutú o nóuă catapetésma, s'a văpsitú și acoperitú Biserica. Iară Archidiaconulú Calinicú, (*) a înfrumusețatú curtea și grădina Episcopiei cu plantațiá de felioriți arbori, din carii o mare parte esistă și astă-đi.

Insemnámú aici, că totú de la Episcopulú Sofronie datéđă și Pomelniculú séu Sinodiculú Episcopiei, cu numele ctitorilorú și ale Episcopilorú ce au păstoritú aséstă Eparchiá. Elú este formatú dupre modelulú Sinodiculú Mitropoliei făcutú de Mitropolitulú Iacovú Putnénulú, de la care a și împrumutatú procuvéntarea. Pomelniculú lui Sofronie are preferință înaintea Pomelniculú remasú de la Iacov Stamate, întrú aceea că în elú este mai exactú produsú șirulú Episcopilorú. Lucru ce dovedesce, că Sofronie ș'a datú ostenélă cu cetirea amăruntă a documentelorú Episcopiei.

Reproducemú aici dupre acestú Sinodicú numele Episcopilorú, în ordinea cumú se găsescú în elú.

1 Ioan	5 Mitrofan
2 Filotheiú	6 Veniamin
3 Efremú	7 Pavelú
4 Iosif	8 Georgie

(*) Actualulú Mitropolitú alú Moldovei.

9 Gedeon	19 Iorest
10 Sava	20 Gedeon
11 Dosotheiŭ	21 Varlaam
12 Serafimŭ	22 Theofil
13 Ioan	23 Ierotheiŭ
14 Sofronie	24 Inochentie
15 Calistŭ	25 Iacov
16 Mitrofan	26 Veniamin
17 Varlaamŭ	27 Gerasim
18 Sava	28 Meletie

Anul 1851. Mitropolia Moldovei prin mórtea Mitropolitului Meletie, întâmplată în cholera din 1848, rămăsese vacantă până la începutul acestui an. Noul Domn Grigorie Ghica, ce succésese lui Sturza, după o prealabilă coînțelegere între puterile suzerana și acea protectóre, asupra modului alegerei Ierarhilor din ambele Principate: a convocatŭ Divanul adhoc ce era substituit Adunării obștești prin convenția de Balta-liman, și mai adăugându și câte-va persoane din clerŭ cu dritulŭ de alegători, au alesŭ și confirmatŭ la scaunulŭ Mitropoliei pe Episcopulŭ de Huși Sofronie; iară pentru Episcopia de Huși s'a alesŭ totŭ atunci

XXXII MELETIE II-LE ISTRATI

Carele s'a chirotonitŭ Archiereŭ la 12 Februarie, și la 31 Mart în Sâmbăta lui Lazar s'a instalatŭ în Episcopatŭ. Elŭ în anii junejii se tunsese în monachismŭ în Monastirea Doljescii; apoi peste cât-va timpŭ fu luatŭ de Mitropolitul Veniamin ca Diacon; nu târziu fu înaintatŭ la Archidiaconie, în care calitate a servitŭ până la începutul anului 1842, cândŭ a paretisitŭ Mitropolitul Veniamin, și atunci dinpreună cu starețulŭ său, s'a retrasŭ

și Meletie la Monastirea Slatina. Chiar prin paretisul său Mitropolitul Veniamin, cerându la Domn a i se da Monastirea Slatina spre ași petrece acolo remășița vieții, totu-o-dată s'a rugatū de a se numi Egumen alū acelei Monastiri Archidiaconulū Meletie. Domnulū Sturza incuviințându aceste cereri, Meletie fu chirotonisitū Preotū și onoratū cu rangulū de Archimandritū totū de cătră Veniamin. Ca Egumenū alū Slatinei a servitū Meletie cât a trăitū acolo Mitropolitulū Veniamin, și apoi până la rēdicarea lui in trēpta de Episcopū.

In acestū anū Domnulū Ghica a promulgatū o nouē legiuire votatā de Divanulū Adhocū, pentru organizarea invēțăturilorū Bisericesci. Prin acea legiuire, la § alū 2-lea se decide a se inființa câte unū seminariū și pe la cele-lalte douē Episcopii, cu unū cursū de invēțăturā de patru clase — pentru Preoții de pe la comunele rurale, ērā pentru pregătirea clerulū înaltū, Seminariul de la Socola, afarā de cele patru clase inferiōre, va mai avea unū cursū de patru clase superiōre, pentru sciințele theologice. Prin § 8 administrația culturēi și educațiunei clerulū prin Seminariū și școle Bisericesci se încredințēzā unei Epitropii compusā din Mitropolitulū și Episcopii împreună cu Ministrulū averilorū bisericesci; in ajutoriulū Epitropiei se institue comitete speciali pentru fă-care seminariū. La § 9 se legiuēscē cā după ce Seminariile eparchiali vorū începe a produce tineri capabili de a se preoți, vorū înceta cu totulū chirotoniele dintre candidații ce se pregătiau la școlele catichetice. Școlele catichetice vorū urma și pe viitorū, însă numai spre a pregăti elevi pentru cursurile seminariale (Veđi acēstā legiuire in „Manualulū administrativū“, tom. 2 f. 276—280).

Anulū 1852. Până la acestū anū Episcopia de Huși se compunea numai din douē ținuturi: alū Fălciulū și alū Vasluiulū. După stăruința Episcopulū Meletie, Mitropolitulū împreună cu Ministrulū averilorū bisericesci au făcutū propunere la Domnū de a se lua douē ținuturi de la Eparchia Romanulū, carea avea șese, și a se alipi la

Eparchia de Huși. Domnul Ghica a dat această propunere în desbaterea Divanului, și s'a hotărît ca ținuturile Tutova și Covurluiul să se ia de la Eparchia Romanului și să se întrunească cu Eparchia Hușilor.

Tot în acest an Meletie a pus început Seminarului de Huși; de-o-dată în încăperile Episcopiei, erau apoi în nisce case cumpărate înadinsu pentru Seminaru în prețu de una mie galbeni, plătiți din averile bisericesci.

Insemnăm că Domnul Grigorie Ghica în cei dintei ani ai Domniei, vizitându orașul Huși, a lăsat și aici o neștersă amintire de generositatea inimii sale: a chărădit din caseta sea una mie de galbeni, pentru îndestularea orașului cu apă, după care s'a făcutu toate cișmelele câte suntă astă-zi în Huși în deosebite părți ale orașului.

Tot atunci a dat ordin Ministeriului Bisericescu de acumpăra nisce noue încăperi pentru școlă; fiindcă acele vechi arsese încă de la incendiul întâmplat în Huși la anul 1847. Casele cumpărate atunci, și care sunt din cele mai bune ce posedu școlole primare din țără, servesc până astă-zi de încăpere școlei primarie din Huși.

Anul 1856. Seminarul din Huși, prin buna voință a Episcopului, în acest an a luat o prefacere radicală, prin stricta aplicare a legiurei pentru Seminaru, de carea s'a amintit mai sus; și de acum a început a produce pe fie-care anu câte un număr de elevi absolvenți. În anul următoru.

Anul 1857, s'a îmbunătățit budgetul Seminarului, prin care s'a dat mijloce de a se ținea un mai mare număr de elevi și a se plăti mai bine profesorii.

În acest an, 31 Iuliu, a răposat Episcopul Meletie, după ce a păstorit 6 ani, 5 luni și 20 de zile; s'a înmormântat în Biserica Episcopiei, în laturea dreptă al treilea locu de la mormentu lui Inocentie. Înmormentarea lui a fost însoțită de o mare mulțime de popor și de multe lacrimi.

De la elu a ramasu Episcopiei biblioteca ce o posede astă-dî, precumş şi unu rëndu de veşminte Archieresci. Totu în timpulul lui s'a făcutu dinnoş şi încăperile pentru bucătărie, pitărie şi spalătorie.

Elu era unu omu îndestrătü de la natură cu o inimă bună şi dispuş spre lucruri bune. Mórtea lui în flórea vieiei, la vârstă de 40 de anî, ia provenitü din supărările cauzate de lupta partiđiloru politice, ce disbinau pe atunci ţera cu ocazia ideei de unirea Principatelorü. Fraţele seü, carele conducea partida antiunistă, şi care avea forţe mare influinţă morale asupra'i, l'a atrasü în partida sea: dëru prevederea de neisbucire şi neliniştea sufletescă ia escitatü o bólă chronică ce avea la instestine şi i-a curmatü viaţa.

Acea ce a micşoratü intru cât-va stima publică cătră acestü Episcopü este că nu a pututü aşi regula, încă trăindü, plata datoriilorü, provenite mai multü din o escesivă dărniciă. După mórtea lui o parte din creditorü au pututü a se dispăgubi; érá cei mai săraci, bătrâni şi vëduve, au perdutü comândurile lorü.

După Meletie Istrati, Mitropolia în înţelegere cu guvernulü căimăcamulü Vogoride, a însărcinatü cu locotenenţa de Episcopü pe Archiereulü titularü *Genadie Tripoleos*, care a şi venitü îndată după mórtea lui Meletie, şi după ce l'a înmormenatü a ramasü aici, gerândü trebele eparchiale.

Curëndü după acesta au urmatü alegerile pentru Divanulü Adhocü, la care după decisiunea puterilorü garante, aveau a se rosti dorinţele din partea Moldaviei, pentru organisaţia ei politică şi socială. Totu atunci şi la Episcopia Huşilorü, sub preşedinţa locotenentulü Episcopü s'a făcutü alegerea deputatulü clerulü Eparchialü pentru Divanulü Adhoc. Apoi Archiereulü Genadie, împreună cu deputatulü clerulü de la Huşi, au luatü parte la şedinţele Divanulü Adhocü.

Anul 1858. Seminariulü avea mare lipsă de încăperü, fiindü cu totulü deneajunsü acele cumpărate sub Mele-

tie Istrati; de aceea Genadie a cedat Seminariului nise chilii din cuprinsul Episcopiei ce erau lângă Seminariu; deasemenea a mai cedat și o parte din localul Episcopiei, spre a se mai mări localul Seminariului.

D. Dimitrie Cantacuzin, ca Ministru al averilor bisericesci, a dat tot concursul său la zidirea nouelor încăperi pentru Seminariu, care se hotărîse mai dinainte a se face din iconomiele ce arău resulta dela Budgetul Seminariului, și prin o subvențiune dela Ministeriul averilor Bisericesci.

Genadie a gerat afacerile Episcopiei pînă la 8 Noemvriu, cându fu înlocuit de Arhiepiscopul Calinicu Haripoleos.

Noul Locotenent de Episcop a administrat Eparhia pînă la finele anului 1860.

Anul 1860. Schitul Brădicesci, carele pînă acum se întreținuse de Episcopie, și apoi de Ministeriul averilor Bisericesci, ca un metoch al Episcopiei, și ca locuință a unui mic număr de monachi, cari trăiau mai mult din rodul muncii lor: în anul acesta s'a disființat cu totul prin votul Adunării legislative, împreună mai cu toate schiturile din țeră, mărgininuse călugăria numai în Monastirile Chinovii.

Anul 1863. Domnul Nicolai Racoviță, deviatoriu dintru o antică familie română din Moldova, familie, carea are multe nume serise între bine-făcătorii și înzestrătorii Episcopiei de Huși: — fiindu Ministru de Culte în acest an, a destinat din fondul bisericescu o sumă de 50,000 lei, spre reparațiuni și îmbunătățiri la această Episcopie. Atunci s'a acoperit Biserica cu tenechia, s'a făcut sfecnicele dela iconele împărătesci, mai multe rînduri de vestminte preoțesci și diaconesci, și alte lucruri trebuitoare, atăt în Biserica, cât și la casele Episcopali.

Incheiam Chronica noastră cu o tabelă chronologică de Episcopii ce au păstorit această Eparhie, și de Domni contimpurani cu fiă-carele din ei.

TABLA CHRONOLOGICA DE EPISCOPII EPARCHIEI HUȘILORŪ

ȘI DE

DOMNII CONTIMPORANI LORU

ÎNCEPÎND DE LA FONDAREA EPISCOPIEI ȘI PÂNĂ ASTĂDÎ.

No.	Numele Episcopilor	Numele Domnilor	Anii
1	Ioan I-iū	Aron tiranulū Stefan Resvan	1592
2	Filotheiū	Ieremia Movilă Simeon Movilă	1606
3	Efrem } Timpul episcopirei		
4	Iosif } lor până acum este		
	5 Mitrofan I-iū	obscur. Radu Michail	1617
		Gaspar Gratian Alexandru IV-lea Stefan Tomșa a 2-a oră	1623
6	Pavel	Radu Michail a 2-a oră Miron Barnovski	1627
7	Mitrofan II-lea	Alexandru Rađu Moisi Movilă Alexandru Iliășū	1633
8	Georgie	Moisi Movilă a 2-a oră Vasilie Lupulū	1645
9	Gedeon I-iū	Georgie Stefan	1656
10	Sava I-iū		1657
11	Iorest		
12	Theofan	Georgie Ghica	
13	Dositheiū } Timpul episco-		
	pirei lui scurtū		
	și obscurū.		

No.	Numele Episcopilor	Numele Domnilor	Anii
14	Serafimū	Stefan Lupu Eustratie Dabija Duca Iliacă Alexandru	1660
15	Ioan II-lea	Duca a 2-a oră Stefan Petriceicu Dumitrașcu Cantacuzin	1667
16	Sofronie I-iū	Antonie Ruset	1673
17	Calistru	Duca a 3-a oră	1678
18	Mitrofan III-lea	Dumitrașcu Cantacuzin a 2 oră Constantin Cantemir	1683
19	Varlaam I-iū	Constantin Duca Antiochū Cantemir Constantin Duca a 2-a oră Michaiū Racoviță Antiochū Cantemir a 2-a oră Michai Racoviță a 2-a oră	1690
20	Sava II-lea	Nicolaiū Mavrocordatū Dimitrie Cantemir Alianța cu Petru cel mare 1711 Nicolaiū Mavrocordat 2-a oră	1709
21	Iorast	Michaiū Racoviță a 3-a oră Grigorie Ghica	1714
22	Gedeoa II	Constantin Mavrocordatū	1728
23	Varlaam II-lea	Grigorie Ghica	1784
24	Tecophilū	Ocupațiune rusescă 1739 Constantin Mavrocordat 2-a oră	1735
25	Ierotheiū	Ioan Mavrocordat Grigorie Ghica a 3-a oră Const. Mavrocordat a 3-a oră Constantin Cehan Racoviță	1744
26	Inochentie	Matheiū Ghica Constantin Racoviță a 2-a oră Scarlatū Ghica Ioan Theodor Calimachū Grigoriū Ioan Calimachū Grigoriū Ghica Grigoriū Calimachū a 2-a oră Ocupațiune rusescă 1769-1774. Grigoriū Ghica Constantin Moruzū Alexandru C. Mavrocordatū	1752

No.	Numele Episcopilor	Numele Domnilor	Anii
27	Iacov	Alexandru Ioan Mavrocordat*) Alexandru Ipsilant Ocupaț. ruso-austr. 1788-1791 Alexandru Moruz	1782
28	Veniamin Costaki	Michail Suțu Alexandru Calimachiu	1792
29	Gerasim	Constantin Ipsilant Alexandru Moruz	1796
30	Melctie I-iu	Scarlat Calimachiu Constantin Ipsilant Ocupațiunea rusescă 1806-1812 Scarlat Calimachiu Michail Suțu Ioan Sturza	1803
31	Sofronie II-lea Miclescu	Ocupațiunea rusescă 1828-1834 Michail Sturza Grigorie Ghica	1826
32	Meletie II-lea Istrati	Ocupațiune rusescă, și apoi a- ustriacă 1853-1855 Caimacamii Theodoru Balșu, Vogoride	1851

Catedra Episcopiei vacantă în curgere de mai mulți ani, și administrată de Archierei titulari, ca locoteninți, de la anul 1857 până la 1866, cându s'a orânduitu Episcopu legiuitu și canonicu, ca toți Episcopii precedenți aretați în această tabelă.

(*) Tabla chronologică a Domnilor, de la finele Manualului de Istorie Românilor a D. Laurian, edit. 1860, aici este greșită. D-sea după Alexandru Constantin Mavrocordat (1782-1785) pune îndată pe Alexandru Ipsilante (1786-1787). Inșă atâtu documentele Episcopiei, câtu și Volfu, după Alexandru C. Mavrocordat, punu pe Alexandru Ioan Mavrocordat la anii 1785-1787, apoi vine Ipsilant, pe care, după uă scurtă domnia de un an și câte-va luni, îl destitue ocupațiunea Russo-austriacă.

APPENDICE LA CHRONICA HUSILOR

DIFERITE NOȚIUNI ISTORICE,

ESTRASE DIN DOCUMENTELE EPISCOPIEI DE HUȘI,
ȘI DIN ALTE MONUMENTE ISTORICE PUBLICATE
ÎN TIMPUL MODERN.

I. Relative la Istoria Limbei române.

Dimitrie Cantemir în capitolul de pe urmă al operei sêlle. „Descrierea Moldovei“, iată ce ne spune despre literatura română, și despre introducerea limbei slavone în Moldova: „Mai înainte de Soborul de Florența avea Moldovenii litere latinescî, duple pilda tuturor celorlalte popóre, a căroră limbă încă este alcătuită din limba cea romană, érá apoi după aceea unindu-se la acest Sobor Mitropolitul Moldovei cu Latiniî; și diadochul sêu Theoctist Bulgarul, Diaconul lui Marco Efesanulú, pentru ca să lipsescă aluatul Latinilor din Biserica moldovenescă, ca să rădice prilejul să nu pôta ceti amăgiturile lor ómenii cei tineri, aú îndemnatú pe Domnul Alexandru cel Bun, ca nu numai pe ómenii cei ce aveacugete streine la credința pravoslavnică, ci încă și literile latine să le lipsescă din țerra sea, și să primescă

în locul lor pe cele slavone, și cu rîvna acésta prea mare și fără de vreme, s'aũ făcut ellũ urđitorul cel din-téiũ al barbariei întru carea se află Moldova acum."

Din tóte cele đise aici de Cantemir, este adevărat numai ideia de pe urmă, că limba slavonă introdusă la Români, și-a ținut în barbariă.

1). Nu este adevărat că Mitropolitul Theoctist și cu Alexandru celũ Bun ar fi introdusũ slavonismul în Moldova; căci autorul đice că acésta s'ar fi făcut nemijlocitũ după Synodulũ de la Florența; însă pe cândũ s'a ținut acel synod, Alexandru cel Bun era mortũ de mai mulți ani. Deaseminea Istoria nu ne arată nici unũ Mitropolitũ Theoctistũ contimporanũ cu Alexandru cel Bun.

2). Nu este adevăratũ că slavonismul s'ar fi introdus antéia datã în Moldova după Synodul de Florența, ca o precauțiune contra Latinismulũ; și că pânã atunci în Moldova s'ar fi servitũ cu literile latine la scrierea română, a) pentru că nu se găsesc nicãiri vre-unũ documentũ, din care sã se pótã dovedi, că Moldovenii înainte de Synodulũ menționatũ, adicã pânã pe la anulũ 1440, ar fi scrisũ limba lorũ cu litere latine; b) din contra sunt monumente de Literaturã slavonã în Moldova cu multũ mai anterióre Synodulũ Florentin, care arată, că nu numai pe la începutulũ sutei a 15^{-a}, sub Domnulũ Alexandru cel Bunũ, dar și mai înainte, în viaculũ alũ 14^{-lea} slavonismulũ era în modã, ca și după aceea.

Annulũ 1392. În „Archiva istoricã a României“, Tomul I, f. 18, Nr. 19, se publicã unũ ispisocũ slavonũ de la Romanũ Vodã, din anulũ 1392, Martie 30, datũ de ellũ din Orașulũ Romanũ: Vrea sã đicã cu 48 de ani mai înainte de finele Synodulũ Florentinũ (Synodulũ acesta s'a spartũ în 1440).

Annulū 1407. In colecțiunea mea de documente istorice și eū amū unū Ispisocū de la Alexandru celū Bunū datū în limba slavonă la Suceava, în anulū 1407, adică cu 33 de anni mai vechiū de câtū finele Synodulū Florentinū.

Reproducū acestū Ispisocū în originalulū slavonū, duple cum l'amū copiatū din Jurnalulū Societății Archeologice de Odesa, cândū studiamū Theologia în Academia de Kiev. In o sub însemnare se țice că societatea lū posedă de la unulū din membrii sēi D. Nadejdin, carele l'a căpătatū în Moldova în timpulū călătoriei sēlle.

Coprinderea lui este: Domnulū Alexandru celū Bunū remunerēză bunele servicii alle boiarinului sēū Michailū Popșa, cu două sate:

„Милостію божією. мы александръ воевода. господарь земли молдавской. и братъ господствами жюпанъ богданъ. знаемо чинимъ симъ нашимъ листомъ оусимъ. кто нань оузритъ или его оуслышитъ. оже тотъ истинный слуга нашъ. панъ попша михайлъ. служилъ предкомъ нашимъ правою и вѣрною службою а днесъ служитъ намъ правою и вѣрною службою. тѣмъ мы видѣвше его правую и вѣрную службу до насъ. пожаловали есмы его особеную милостію. дали есмы ему оу нашей земли оу молдавской. два села. со оустѣми свои-

ми старыми хотарами. какъ изъ вѣка
вѣчнаго. на има одному селу скорцев-
ци отъ чернаго потока. а другое пан-
ковци, што выше калугери отъ дуб-
равѣ. то ему сурикъ со оусѣмъ до-
ходомъ на вѣкы вѣчныя. и дѣтемъ его.
и оунучатомъ его. и братіамъ его. и оу-
нучатомъ и праоунучатомъ его. и пра-
щюрятномъ его. на вѣкы вѣчныя. ни
коли ни въ порушаніе. на то вѣра моя
вышеписаннаго Александра воеводы. и
вѣра дѣтей моихъ. и вѣра брата мое-
го жюпана богдана. и вѣра пана
журжа старосты и братей его. и
дѣтей ихъ. и вѣра пана станислава ро-
томпана и дѣтей его и вѣра пана дра-
гоша отъ немца и дѣтей его. и вѣра
пана михаила шева и дѣтей его. и вѣ-
ра пана гринкова и дѣтей его. и вѣра
пана жюметате иона. и дѣтей его. и вѣ-
ра пана влада дворника. и братей его.
и вѣра пана шандра отъ немца и дѣтей
его. и вѣра пана сина кырлича и дѣтей
его. и вѣра пана влада сиратьскаго.
и дѣтей его. и вѣра пана спена жур-

жа и дѣтей его. и вѣра пана сперд
 жюржа и дѣ. онвскаго. и вѣ-
 ра пана вымѣ. и вѣра пана то.
 тей его. и вѣра пана оана дворника су-
 чавскаго и дѣтей его. и вѣра пана ац-
 кова и дѣтей его. и вѣра пана раваса
 литовад и дѣтей его. и вѣра пана юг-
 ша тодеровича. и вѣра пана моневича
 ивашка столника и дѣтей его. и вѣ-
 ра пана прочельника стоана и дѣтей
 его. и вѣра пана стана постельника и
 дѣтей его. и вѣра оусѣхъ боярз мол-
 давскихъ и великихъ и малыхъ, а по на-
 шемз животѣ кто имѣтз быти госпо-
 дарь оу земли молдавской. отз братіи
 нашихъ или отз нашего племени. или
 бѣдъ кто. то имз что быху непору-
 шили нашего даньд. и нашего оутвер-
 жденьд. за нѣже есмы имз дали за пра-
 вѣю и за вѣрнѣю ихъ службѣ, а коли
 который господарь имз. тз безз
 выны ихъ. таковыи штобы былз про-
 клатз отз господа бога. и отз пречис-
 тыд его матери и отз сватыхъ вер-
 ховныхъ вѣ апостолз, и отз тнѣ сватыхъ

ОТЕЦЪ НИКЕЙСКИХЪ. И ОТЪ ОУСКЪХЪ СВА-
 ТЫХЪ. И ТАКОВЫЙ ШТОКЫ БЫЛЪ ПОДО-
 БЕНЪ ИЮДЪ ПРѢДАТЕЛЮ И ПРОКЛАТОМУ
 АРІЮ. И ЖИДОВОМЪ ЧТО РЕКЛИ НА ХРИС-
 ТА. КРОВЬ ЕГО НА НАСЪ И НА..... ХЪ
 ИХЪ. И НА ПОТВЕРЖЕНЬЕ ТѢМЪ ОУСИМЪ.
 ВЕЛѢЛИ ЕСМЫ СЛУЗИ НАШЕМУ БРАТЕЮ ЛО-
 ГОДЕТУ ПИСАТИ И ПРИВѢСИТИ ПѢЧАТЬ
 НАША КЪ СЕМУ ЛИСТУ НАШЕМУ. ОУ СУЧА-
 ВѢ. ВЪ ЛѢТО ШЕСТОТЫСЯЧНОЕ ДЕВАТЬ СОТЪ
 И ЕІ. МАРТА И.“

Iată și traducerea română.

„Cu mila lui Dumnezeu. Noi Alexandru Voevoda
 Domnul Țării Moldavei. și fratele Domniei mele ju-
 pânului Bogdan. facem știut cu această carte a nós-
 tră tuturor. cine o va vedea se u o va auzi. fiindcă
 acel adevărat servitoriu al nostru. Panul Popșa Mi-
 chail. a servit predecesorilor noștri cu drept și fi-
 del serviciu. iar acum servește noi cu drept și fi-
 del serviciu. de aceea noi vedându al lui drept și fi-
 del serviciu către noi. l-am gratificat cu o particu-
 lară milă. i-am dat în țera noastră a Moldovei. două
 sate. cu toate vechile lor hotare. ca din viacul veciei.
 Și numele unui sat Scorțeuții de la păralul Negru. era
 altul Pancouții ce este mai însus de la Călugării de
 la Dumbrava. acesta am dat lui uricu cu tot veni-
 tul în vecii vecilor. și copiilor lui. și nepoților lui.
 și fraților lui, și nepoților și strănepoților lui, și re-

strenepoților lui în vecii vecilor. Ca să nu se strice nici o dată. la acésta este credința mea mai sus scrișului Alexandru Voevoda. și credința fiilor mei. și credința fratelui meu *Jupânului Bogdan*. și credința *Panului Giurgea Starostile*. și a fraților lui. și a fiilor lor. și credința Panului Slanislavu Rotompanu. și a fiilor lui. și credința Panului Dragoșu de la Neamțu. și a fiilor lui. și credința Panului Michailu Seva. și a copiilor lui. și credința Panului Grincovă. și a fiilor lui, și credința Panului Jumătate Ion. și a fiilor lui. și credința Panului Vladu Vorniculă. și a fraților lui. și credința Panului Șandru de la Neamț. și a fiilor lui. și credința Panului Sinu Bărliciu și a fiilor lui. și credința Panului Vladu de la Siriatu. și a fiilor lui. și credința Panului Speni Giurgea și a copiilor lui. și credința Panului Speri Giurgea și a fi. (lipsa) și credința Panului Văluu. și credința Panului To..... loră lui. și credința Panului Oană Vorniculă de Suceava și a fiilor lui, și credința Panului Iațcău și a copiilor lui. și credința Panului Ravas Litovoiu și a fiilor lui. și credința Panului Iugșa Toderovică. și credința Panului Manevică Ivașcu Stolniculă și a fiilor lui. și credința Panului Procelnică Stoianu și a fiilor lui. și credința Panului Stanu Postelniculă și a fiilor lui. și credința tuturor Boerilor moldovenesci. și a mari și mici. Era după viața noastră cine va fi Domnă în țera noastră a Moldovei. din frații noștri. seă din seminția noastră. seă ori-cine. ei să nu strice dania noastră și întăritura noastră. pentru că o amă dată loră. pentru serviciul loră celă dreptă și fidelă. Iară dacă vre-ună Domnă ar lua-o de la ei fără vre o vinovăție a loră unulă ca acela să fie blestemată de Domnulă Dumne-

deu. și de preacurata lui Mumă. și de sfinții Corifei 12 Apostoli. și de cei 318 sfinți Părinți de la Nicheea. și de toți Sfinții. și unul ca acela să fie asemenea cu Iuda vîndătorul. și cu blestematulū Arie. și cu *Jidovii* ce au ȃisū asupra lui Christosū. sîngele lui asupra noastră și asupra..... Era pentru întărirea tuturorū acestora. amū poruncitū servitorului nostru Brateiū Logofătulū să scrie și să atârne pecetea noastră de acéstă carte a noastră. la Sucéva. In anulū șese miū nouē-sute și 15 Martie 8.“

Annulū 1432. Domniū Iliășū și Stefanū, fiī lui Alexandru celū Bunū, in anulū 6940 (1432) dau din Vasluiū unū uricū slavonū, prin care se dă pentru serviciū satulū Brădicescii fraților: *Panū Moisa Dvornicu glotnii* și *Panū Tadorū Spătarū*. Traducerea lui este pusă in Chronică la anulū 1690, f. 149.

Annulū 1434. Stefanū fiulū lui Alexandru celū Bunū, in 1434 prin uricū slavonū dă Boiarului seū Blaje satulū Roșiorii și alte bucăți de moșii.

Annulū 1464. Marele Stefanū. dă următorulū uricū slavonū, pe care 'lū reproducemū in limba lui origina ē.

„Милостію кожію мы Стефанъ воевода господарь земли молдавской. знаменито чинимъ и сѣма листомъ нашими взсѣма кто нань узритъ или его услышитъ чтучи. колиже того кому потреби зна будеть. оже придоша предъ нами и прѣдъ усими нашими бояре великими и малыми. старими и молодыми мѣша

ПАНИИ, ПАНА ПЕНТЕЛЕА ТЕШЧА ПЕТРА О-
 ЦЕЛЕСКУЛА. СЪ СВОЕЮ ДОЧКОЮ ЧЕРНОЮ ПА-
 НЫИ ПЕТРА ОЦЕЛА. И СВИДЕТЕЛИ И С СВОИМИ
 МЕЖІАШИ ДОБРЫМИ ЛЮДЕЙ. АЖЕ ПРИ-
 ВИЛИА ЦЮ ИМАЛИ ОТЪ НАШЫХЪ ПРЕДКОВЪ ОТЪ
 УНКА НАШЕГО ИЛІА ВОЕВОДИ И СТЕФАНА
 ВОЕВОДИ. КОЛИ ОНИ БЫЛИ У ИХЪ ДОБРУМЪ
 И У ЛАСКОВУМЪ МИРУ. НА СЕЛА ПЫНТЕ-
 ЛЕЕЦЫЙ НА ОЗЕРѢ. А ТОЕ ПРИВИЛІЕ ВЫ-
 ШЕПИСАННЫХЪ ПРЕДКОВЪ НАШЫХЪ ИЗГИНУЛИ
 ОТЪ РУКЫ КРЪСТИ СЫНА ПАНТЕЛЕЕВА И ПАНЕЙ
 ЕГО МУШИИ. КОЛИ КРЪСТѢ СКОНѢ УПАЛЪ
 И УМЕРЪ БЕЗЪ АЗЫКА И О ПРИВИЛІЕ НАМЪ.
 О НАШУ ПРАВУЮ ОТЧИНУ НЕ МОГЪ ПОВИ-
 СТИ ГДѢ ЕСТЬ. ИНО МИ ВИДѢВШИ СВИ-
 ДѢТЕЛСТВО НАШЫХЪ БОДРЪ. А ИХЪ ПРА-
 ВИХЪ МЕЖІАШЫ. АЖЕ ТОТА ИХЪ ПРИВИЛИА
 ОТЪ НАШИХЪ ПРЕДКОВЪ. ЦЮ ИМАЛИ НА ТОЕ
 СЕЛО НА ПАНТЕЛЕЕЦЫЙ У ЕЗЪРЪ. ТАКЪ
 ЗГИНУЛИ. КАКЪ ОНИ СВѢДѢТЕЛЬСТВУЮТЪ.
 А МИ ТАКОЖЕ ПО ИХЪ ПРАВОЙ СВѢДЕТЕЛСТВЫ
 ТАКОЖДЕ ДАЛИ И ПОДТВЕРДИЛИ ЕСМЫ ТОЕ
 ВЫШЕПИСАННОЕ СЕЛО ПАНТЕЛЕЕЦЫ НА ОЗЕРИ.
 УРИКЪ ДА ЕСТЬ СЪ УСИМЪ ДОХОДА: МУШИ
 ЖЕНЫ ПАНА ПАНТЕЛЕА И ЗЕТУ ЕЙ ПЕТРУ

оцелескүлү. и дщери ей черны и дѣтемъ
 ихъ. и үнүчатомъ ихъ и праүнүчатомъ
 ихъ. и пращүрѣгомъ ихъ. и үсемү родү
 ихъ. кто имъ бѣдетъ наиблизный. але
 отъ той части кому есть отчина. а та-
 коже никто ни коли на вѣкы. ни кото-
 рымъ привиліемъ да не можетъ доки-
 вати на сіе наше привиліе. а хотаръ
 томү селү отъ үсихъ сторонъ да есть
 по старомү хотарю кѣда ихъ вѣка вич-
 наго оживали. а на то есть великаа
 и праваа мартүры и нашего господ-
 ства выше писаннаго стефана воеводы
 и митрополита нашего куръ теоктиста
 и бояръ нашихъ панъ дүма браевичъ.
 панъ манойлъ. панъ сте..... панъ
 вайкүлъ. панъ цоіанъ (?) хотинскій.
 панъ краснешъ дворникъ. панъ косте
 дановичъ. панъ тома кынде. панъ
 петрү поничъ. панъ албъ. панъ ла-
 за. панъ ходко каецевичъ. панъ исайя не-
 мецкый. панъ стецко даманкүшъ. панъ
 косте оришъ, панъ радүлъ пискъ.
 панъ онъ бүчүмъ. панъ сакешъ
 спатаръ. панъ сона вистиарникъ.

ПАНЗ ПАШКО ПОСТЕЛНИКЪ. ПАНЗ НЕГРИ-
 ЛЫ ПАХАРНИКЪ. ПАНЗ СБІАРЪКЪ СТОЛ-
 НИКЪ. ПАНЗ ІОНЪ КОМИСЪ. И ИНЫИ ЧСИ
 НАШИ БОДРЕ ВЕЛИЦИ И МАЛИ. ЦЮ ПРИ ТОМЪ
 БЫЛИ. А НА БОЛШЕЕ ПОТВРЪЖДЕНІЕ ВЕЛЕЛИ
 ЕСМЫ ПАНУ ДОБРУМУ ЛОГОФЕТУ ПИСАТИ И
 НАШУ ПЕЧАТЬ ПРИВЕСИТИ. КЪ СЕМУ ЛИСТУ
 НАШЕМУ. ПИС. ТО МА У ВАСЛУЙ ВЛѢТЪ С Ц О В
 (6972) Іюн лі.“

Traducerea română.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Stefanu Voevoda Domnii
 țerei Moldovei. Sciută facem cu această carte a noastră
 tuturor care o vor vedea și vor auzi cetinduse, cându
 cine-va va trebui să scie acesta. Fiindcă au venit
 înaintea noastră și înaintea tuturor boiarilor
 noștri mari și mici, bătrâni și tineri, Mușa Pania*)
 Panului Penteleu sócra lui Petru Oțeleșculu, cu fiica
 sea Cerna Pania lui Petru Oțel, și cu martori și cu
 al sei megiași ómeni buni. Érá dresuri ce au avut de
 la predecesorii noștri de la unchiul nostru Ilie Voe-
 voda și Stefanu Voevoda, cum-că au avut la ei pace
 bună și grăgiósă pentru satul Panteleescii pe Ezeru.
 Dară acele dresuri ale supra-scrișilor predecesori ai
 noștri le au perdut din mâinele lui Christea fiul lui
 Panteleu și a Paniei lui Mușia, cându Christea a că-
 dut de pe cal și a murit fără limbă, și despre dre-
 sul dreptei noastre patrimoni n'a putut a ne spune unde
 este. Decî noi vedendú márturia boerilor noștri, și a

*) Dómna, Sofía.

dreptiloră megiași ai loră, și că acele dresuri ale loră de la predecesorii noștrii, ce au avută pe acelă sată pe Panteleesci la Ezeră, așa le-au perdată precumă ei mărturisescă. Era noi deasemenea dupre a loră dréptă mărturie deasemenea amă dată și amă întărită supra-scri-sulă sată Panteleescii pe Ezeră, ca să fiă uricū cr totū venitulă Mușii femeii Panului Panteleu și ginerelui ei lui Petru Oșelescū, și fetei ei Cernei și fiiloră loră și nepoșiloră loră și strănepoșiloră loră, și răstrănepoșiloră loră, și la totă némulă loră, cine le va fi mai d'apropé, dară din acea parte căria va fi patrimoniulă. Și deasemenea nime nică-odată în veci să nu pótă căpéta vre-ună dresă peste acestă dresă ală nostru, fiindă-că și dresesele cele vechi s'au perdată, cândă a murită Christea, căci erau în mânele lui, precum scriemă mai susă. Era hotarulă acestui sată din tóte părțile să fie după vechiulă hotară pe unde au apucată din véculă veciei. Era la acésta suntă mari și drepte mărturii ale Domniei nóstre cei supra-scrișă Stefană Voevodă și a Mitropolitului nostru Kyră Theoctistă și a boiariloră noștri Pană Duma Braeviciū, Pană Manoilă, Pană Ste. (lipsă), Pană Vlaiculă, Pană Ţoiană*) de la Chotină, Pană Crasneșă Vorniculă, Pană Costea Danoviciū, Pană Toma Cânde, Pană Petru Ponicu, Pană Albu, Pană Lazi, Pană Hodko Gașevici, Pană Isaia de la Némță, Pană Steșco Damancușă, Pană Costea Orișă, Pană Radulă Piscu, Pană Ionă Buciumă, Pană Sacheșă Spătară, Pană Sopa Vistiarnică, Pană Pașco Postelnică, Pană Negrilă Paharnică, Pană Sbiarea Stolnică, Pană Ionă Comisă, și alții și toți boiari noștri și mari și mici, ce au fostă la acésta. Era spre mai multă tăriă amă poruncită Pa-

*) Litera de la începutulă acestui nume nu se cunoșce bine în originală.

nului Dobrulă Logofătulă să scrie și să atirne *pecetea* noastră la această carte a noastră. Scrisaŭ Toma la Vasluŭ în anulă 6972, Iunie 11.“

Orî de cândă s'ar fi întrodusă limba slavonă la Români, lucru ce se va stabili fără îndoială prin descoperirele ulterioare pe câmpulă Istoriei naționale: este necontestabilă că la Români limba slavonă din vechime era numai limba cărții, limba învățaților, limba Bisericeii și cea oficială a curței; éra nu și a poporului, carele de-apururea a avută limba sea, românescă. Acea limbă o vorbiaŭ în viața comună toți Români, de la mare până la mică, de la învățatū până la simplu sētēnū. Spre a ne convinge întru această n'avemū de câtū la ceti ori care documentū slavonū scrisū în vre-o parte a României. Prin limba slavonă se strevede cea română, în familiile române, în numirele române de persōne și locuri, în formele gramaticale române aplicate la ȕiceri și frase slavone. Să adunămū d. e. aceste urme ale limbei române ce se zărescū prin slavona uriciloră reproduse mai susū. Așa suntū în chrisovulă de la Alexandru celū Bunū numirile: *Giupână, Hotară, Scorțeușă, Călugără, urică, Giurgia, jumătate, Ion, Oană*. În uriculă de la Marele Stefanū: *Mușă (frumōsa), Oțelă, Oțeleșcu, megiașă, unchiū, Pănteleescă, Ezărū, mărtură, Manoilă, Coste, Toma Cănde, Petru Ponici, Albu, Radulă Piscă, Ionă Buciumă, Sopa Vistiarnică, Pașcu Postelnică, Negrilă Paharnică, Sbiarea Stolnică, Dobrulă Logofătă, Stană*.

Décă cine-va ar putea aduna tōte ȕicerile și frasele române ce se găseșcū răspândite prin documentele slavone, ar putea forma unū bunū lexiconū de limba ro-

mână, cum ea era în gura poporului pe cându cartea românescă era cea slavonă.

Studierea documentelor slavone ne arată, că în timpul domniei slavonismului în scôla, Biserica și cancelaria română, au intrat în limba română pe nesimțite o mulțime de vorbe și forme gramaticale slavone. Așa feliu vedem din uricile de mai sus, că au rămas în limba română următoarele diceri și numiri slavone: *Gospodariu*, *jupân*, *Bogdan*, *sluga*, *sluji*, *slujbă*, *Dumbravă*, *Staroste*, *Dragoș*, *Niamțu*, *Vladu*, *Vornicu*, *Stolnicu*, *Stoianu*, *Postelnicu*, *Boiaru*, *proclétu*, *Precista*, *svântu* (în locu de sântu), *podóbă*, *Jidov*, *pecete*, *letu séu veletu*, *Iazu séu Elzeru*, *povesti*, *megiașu*, *Cerna* (nume de persónă), *Voevodu*; *Duma*, *Vlaicu*, *Lazi*, *Hodco*, *Stețco*, *Dobru* (numiri de persóne.)

Despre limba slavonă, a anticelor documente literare moldovenesci, însemnă că ea este slavonă plântată la noi din Rossia apusană, carea din vechime era sub Polonia, precum arată dicerile polone preterate prin ea. Se vede că dascălii slavoni vineau la noi din Galiciu, unde până prin viacul XV-le era Episcopie ortodoxă; și apoi din Liovu, unde s'a strămutat Episcopia ortodoxă, séu și din alte locuri unde locuia Ortodoxii.

Póte că și din țeră se duceau acolo doritorii de a se procopsi în limba slavonă, daru anume între creștini ortodoxi; căci această limbă, carea era limba cultului ortodoxu, nu se putea învăța, după spiritul viacului de atunci, de câtu numai la ortodoxi. Daru cându Iesuiții cu unia loră au cucerit Galiția și Malorosia, atunci s'a copromis ortodoxia slavenilor de acolo în ochii Moldovenilor, în câtu ei nu au mai primit nici dascăli de acolo, nici la ei nu s'au mai dus nime din Moldoveni

să învețe slavonesce; și așa, precum se va vedea în urmă, limba acésia s'a coruptu, a ajunsu a fi multora ne suferită, și a trebuitu să'î iea locul cea română. Domni, Mitropoliții și Boerii au confăptuitu a susține Episcopia ortodoxă din Liovu, cu asociațiunea (brastva), scóla și tipografia ei; daru truda a fostu zădarnică: Iesuiții, ajutați de guvernul Polon, au învinsu; și celú din urmă azilú alú Ortodoxiei din Galiția, a cădutu în mâ-nile Uniaților.

Nu este îndoială că cei ce învățau carte slavonă, scriau și românesce în trebuințele lor particulare, precum: în corespondențele familiare și amicale, în trebele gospodăriei, etc. Daru îndată ce veniau cestiuni de interesu publicu venia rolul limbei oficiale — Slavonei. Une-orî chiar și Domni corespundea cu subalternii lor în limba română; precum vomu vîdea mai josu.

Annulú 1495. Celú mai vechiú documentú de literatură seú scrisore română, descoperitú până acum este „Izvodulú Spătariului Clănău;“ seú scurtă istorie despre formarea și organizarea antică a țărilor române, după retragerea legiúnelor romane preste Dunăre, tradusă de Spătarulú Clănău de pe latinesce în anulú 1495. Cu tóte că unii-alții au gânditú să pună în îndoială autenticitatea acestui opú de mare importanță pentru viața națională a Românilor; eu ilú credú fórté autenticú și ca cea mai precíósă reliquiă a gloriosului nostru trecutú. Acestú odorú merită unú studiú fórté seriosú și nu se va putea face de câtú de vre-unú bărbatú cu a-dâncă sciință archeologică, istorică, și limbistică. Critica, esplicările și traducerea în limba modernă, ce a făcutú acestei opere D. Gr. I. Lahovari, în „Revista română“ din anulú 1861, suntú departe de a fi satisfăcătoare.

Spre a dice ce-va în trecătü în favórea autenticităţii acestei piese, eü întorcü luareaaminte numai la câte-va puncte:

1) Familiile boeresci ce se pomenescü în opera lui Clănău că aü administratü ţera Moldovei, după retragerea legiónelorü romane, le găsimü cu acelési nume în documentele cele vechi ale ţerii din viaculü alü XIV-le XV-le, şi XVI.

2) Spătarulü Petru Clănău dice că a tradusü acéstă operă în Vasluiü, unde se afla venitü cu Stefanü Vodă, în anulü 1495. Luna lui Aprilie 13.

Dintr'unü uricü reproduşü în urmă la pag. 14, 15*) putemü încheia că Marele Stefanü în acelü annü a ernatü la Vasluiü, fiindü-că de acolo a datü uriculü la 20 Genarie, în care între alşi mărtori se aduce şi credinşa Panului Clănău Spătarulü.“

3). In documentele de moşii din viaculü alü XIV-le şi XV-le hotarele moşielorü se determină aşa: „pe unde aü apucatü din viaculü viacilorü: — *отъ вѣка вѣчнаго*“; acéstă ne dá a înţelege că ţera era de multe viacuri locuită, cultivată şi organizată: acéstă organizare, administrare, locuire a Moldovei şi a altorü ţerii romănesci, ne-o arată documentulü în cestiune.

4). Limba, prin amesteculü cuvintelorü slavone, arată că era epocha domnirii slavonismului în ţerră; prin fraşa cea grea şi nenaturale limbei române, arată că este traducere din limba latină ad-litteram, şi pe lângă aceea într'o limbă nelucrată, ţépănă, carea greü se mlădoie, fără forme gramaticale stabilite; cu unü cuvëntü una din cele änteiü încercări de a scrie romănesce o materie seriósă. Exemple de feliolü acesta ne presintă

*) La începutulü chroniceii Huşilorü.

și alte traduceri posterioare; d. e. Cazania din 1580, precum se va vedea mai jos.

5) Unele particularități ale limbei potu apărtași chiar autoriului, carele silitu fiindu a traduce, pôte că să fi fostu nevoitu a fabrica unile cuvinte, din slavinesce, sêu din latinesce. Așa d. e. đicerea *duperare*, *induperare*, pe care nu amû mai găsit'o nici într'o scriere vechiă, din câte ne-aû căđutû la mână, a putut'o forma de la: *ad* și *operare*, în sensu de: ajutorire, cooperare, conlucrare.

6). Limba acestui documentu are multă asemănare cu aceea ce se vorbia în Moldova cu 30 anni în urmă, precum se vede din cartea lui Ștefanu Vodă, celû Tănărû din 1526, carea se va reproduce mai jos.

7). O mulțime de cuvinte din acéstă operă, care astă-đi nu se mai întrebunțeză în scrisu, aû remasû în poporû și se audû în conversațiunile sătenilorû moldoveni, P. C. *poiade*, *tôrpă*, *sarad*, *armă*, *hălăđui* etc.

8) Cuvinte latine ca *campodux*, *consu*, *praetoriani*, etc. arată la originalulû latinu.*)

*) Domnulû Hăđeû, analizândû partea limbistică a chrisovului lui Ștefanu Dușanû, principele Sêrbiei, đice că în viaculû XIV și alû XV, Români: atătû de dincolo cătû și de dincôce de Dunăre nu cunosecaû încă *l* muiatû; điceaû d. e. *urêcle*, în locû de *urêchie*. De aici face conclusioni că ar fi falsă Chronica lui Huru; pentru că limba ei, de și se pretinde a fi din viaculû XV-le, întrebunțeză cuvintele cu *l* muiatû, d. e. đice *urêchi* eră nu *urêcle*. (Archiv. istor. t. 3. f. 190).

La acéstă rêspondem D-lui eruditulû nostru Archeologû și Filologû, că acestû argumentu nu este satisfăcatorû spre a repune unû monumentu istoricû de atăta valóre ca numita Chronica. Suptû doveđi limbistice fórte autentice, care arată că pe timpulû Marelui Ștefanu în limba română a Moldovei era deja cunoscutû și întrebunțatû *l* muiatû. Așa în uriculû acestui Domnû, datû în anulû 1464, adică cu 31 anni mai vechiû de cătû limba lui Clănău, traducêtorulû Chronicei Hurului, întêmplnămû cuvântulû *unchiû*, fără *l*, precum se esprimă elû și astăđi, eră nu în forma antică, *unclu* (de la *avunculus*): „што имали отъ нашихъ предковъ отъ унка нашего Иліа воеводи и Стефана воеводи.“ De asemenea pe timpulû Marelui Ștefanu găsimû și alte điceri cu *l* muiatû, precum: *пъ рече*, iar nu *пъ лече*: „продали слѣгамъ нашимъ панъ пъ рече спъгаръ;—съ каръ, iară nu съ калъ. (Archiv. istor. I. f. 156, n. 247).

În Chronica lui Huru găsimû și cuvinte cu *l* nemuiatû âncă, d. e. *popolû*, în locû de *poporû*; *bosle*, o familie boerescă, carea credû că este: *bosie*; *slim*, *slimuire*, în locû de: *seim*, *seimuire*, și apoi *sămuire*. În anulû 1526 deja se mai đicea *slim*, în locû de *seim*. Vedî la acéstû anû cartea Domnului Ștefan, cătră părcălabulû de Vasluiû).

Așa dar adevêrulû este, că pe timpulû Marelui Ștefan în unele cuvinte *l* nu era âncă muiatû; dar în altele era deja de demultû.

9). *Țicerea cochii-vechi* ~ titlu ce acestu documentu dă consilierilor Domnului, seŭ divanului țerrei, adunării ome- nilor cu minte și esperienți, până nu de multu se da în Mol- dova Divanului, seŭ adunării Boeriloru administratori, ina- ntea cărora se făceaŭ mezaturile, seŭ licitațiunile publice pentru antreprisele statului seŭ pentru averile particulare ce se scoteaŭ la vênđare publică. *Țicerea „cochii-vechi“* în Moldova este proverbială și se întrebuintează cându vrea cine-va să arate o anticitate fabulosă: „acesta e de cându cochii-vechi.“

10). Unu documentu istoricū ce posedu eŭ, cu data din 1448; de la Petru Voevodū, dovidesce, că în ade- vărū țera era împărțită în giuđi, seŭ giudețe, dupre cum arată *Chronica lui Huru*.

Petru Voevodū răsplătesce pe „adevăratale și credin- ciósele seŭ slugi Cernatū Ploscariū și pe fratele seŭ Stefulū“ cu mai multe sate, siliști și bălți pe deamân- doue laturele Prutulu; dar spre a determina mai bine pozițiunea acelorū localități numesce și giuđii în a că- rora jurisdicțiune se aflaŭ ele. Așa se amintesce a) *giu- dele Uliū*: „și Smulții pe Sohuluiū și meī giosū unde este giudele Uliu.“ b) *Giudele Dragoșū*: „și mai giosū Siliștea lui Flefonin și a lui Radu și a lui Radici, unde este giudele *Dragoșū*; c) *Giudele Draganū*: „și fântă- nele lui Cucu..... pe Cracău unde este giudele *Draganū*.“ Acești giuđi sîntu negreșitū *giuđii de vâi* din *Chronica lui Huru*.

Réproducemū aici, ca probă de limbă, exordulū și e- pilogulū Izvodului Spătarului Clănău:

„† ИЗВОД ДѢ МВШИИ НВАСТРЕ РЖУДС ДИН
ТРАѢНА ДАКИѢ АКМС МВЛДОВА НЗМѢЩИС
КѢМ А ЦЗНОСЗ ШИ КѢМ ХЗЛЗДСИ КѢ ЛИН-

гиле чѣле кѣ алор сале поѣде кари лне-
кзо лнтрѣрма чѣ маре а нострѣ рзм-
лѣнилѣр лпзрѣцие дин брѣда ромѣ дѣз-
вѣнѣс шѣ маи Дакѣ цѣнѣ шѣ рѣтѣи нѣ
пѣтѣрѣ.

Істѣ изѣва л чѣѣ варѣ тѣнѣ Арѣс-
ре Хатманѣ шѣ Болѣср вѣрник шѣ Дра-
гѣш вѣрникѣ шѣ Пѣстѣ пахарник дакѣ
рѣзѣим шѣ фѣгѣри пе Лѣш лн винчала
че авѣм ла кѣдрѣ козминѣлѣі лнтр л
цара лѣр шѣ тѣатѣ пѣдѣлиѣ рѣдѣ шѣ
жѣреци афѣла скрипт пе лѣтинѣи лим-
ка нѣастрѣ чѣ бѣтрѣнѣ де хѣсрѣ чѣл маре
кацѣлар алѣи Драгѣш водѣ ла кѣртѣ оѣ
нѣи маре бѣар лѣшескѣ вишнѣски дин
лиѣѣ шѣ апѣкѣл драгош вѣрникѣ кари
хѣинѣ тѣтѣрѣскѣ свѣтан нѣл пѣтѣ при-
чѣпе чѣрѣи шѣ хѣинѣ кѣ мине нѣмѣ-
тени де пе фѣтѣсѣ димитрашкѣ цѣне-
рѣмѣс дѣтилѣи шѣ кѣмѣл вѣзѣи пѣх-
тии ал скрипти пе мѣлѣѣѣѣниѣ шѣ мѣ
пѣхѣти шѣ кѣскрѣ драгѣш ан скрипти шѣ
лѣи сѣрѣтѣл еѣта каре скѣсѣла атѣкѣма
ди пи чѣл изѣѣвѣ скрипт де хѣсрѣ бѣтрѣнѣ
дѣмнѣзѣс поминѣскѣл кѣ нилѣсѣрѣ шѣре

ДЕ БЗТРЗНИЛЕ ДАТИНИ А МВШИИ НВАСТРЕ
 ШИ ХИНА ЛРЗСВФЛС АКМС ШИ Л ПАЧЕ
 ДЕ ТВАТЕ ПЗРЦИ СКВСЛАМ ДИ ПИ ЛЗТИ-
 НИИ ШИ СКРИПТЛА КС МЗНА МЪ ЛТЗРГС
 ЛН ВАСЛДИ ВАНИТ ХИНА КС МЗРИЪ СА ДВМ-
 НЛА НВСТРЪ ШЕФАН ВОДЗ ЧАЛ МАРИ Л
 АНВ З. Г. МАСЦА Април ѿг. ШИ СПЕ КРА-
 ЗАРИ АМ ИСКАЛ ШИ АМ ПЪС ШИ ПЕЧАТЪ
 МЪ. ПЕТРЪ КЛЗНЗЪ ВЪЛА СПАТАР.

(Reprodusă după facsimile din Revista română.)

Din viaculă ală XVI-le limba română începe a străbăte și în canțelaria Domnescă. Incepă a se arăta mai ânteiă ordine domnesci, seă cărți domnesci în ramurile administrativă și județiară ale țerei, rezervându-se limbii slavone numai actele cele de o mai mare importanță precum: uricile de moșii și chrisóvele de dani. Spre dovadă citămă aici două cađuri de feliulă acesta din domnia lui Stefană Vodă celă ténără, feciorulă lui Bogdană carele a domnită la anii 1517—1527.

Annulă 1518. Acestă Domnă în anulă 1518 dă ună urică în limba slavonă, prin care întăresce lui Petre și suroriloră lui stěpânirea pe moșia loră Pentelescă la ținutulă Tutovei.

Uriculă este dată în Vasluiă, și scrisă de Glavană.

Annulă 1526. Totă acestă Domnă, dă ună ordină cătră Părcălabulă de Vasluiă Cărăbuță, ca să mărginěscă pe streini, de a'și agonisi proprietăți în Vasluiă. Ordinulă este dată în limba română, în urmarea tânguirei neguțitoriloră Vaslueni. Reproducemă aici întregă a-

céstă ca te domnescă, fiindă-că până acumă ea este ală doilea monumentū de litteratură română antică, după Izvodulū lui Clănău, de și syntaxa ei este cu multū mai aprópe de syntaxa limbei române a viacurilorū următoare de câtū a lui Clănău. Diferința acéstă provine negreșitū de acolo, că acéstă din urmă este traducere, prin urmare limba ei silită, pe cândū cea d'ânteiū este limba originală, liberă. Eū amū vėđutū chiar originalulū acestei cărți la Domnulū Stefanū Angheluța de la Vasluiū. Ea este scrisă pe chărtiă, și în vr'o câte-va locuri ruptă de vechime. Aici o reproducū dupre o copiă trasă de pe originalū de o persónă în adinsū comandată pentru acéstă.

„Ної Стефан Боевод Бож. милост. Господар земли молдавской фачим щирі Домниѣ мѣ ла боевѣла нострѣ Кзрзкзцѣ пзр-кзлабѣ ди Васлаю адікѣ прекѣм ачесте кредінчоас слѣциле нострѣ Міхочю ѡшерюл кѣрциі домнесті дин Васлаю ші Кокѣзѣ пзхзрничел ші пзркзлабѣ пзргарю ші котай кѣпецѣ¹⁾ ші хилоте кѣпецѣ вѣтрзніі тзргѣ лѣю Васлаю чи вини кѣ воінічії²⁾ де васте а тзргѣлаі ла такзра нострѣ ліче л прістаніше³⁾ Милковѣлаі ші кѣ маре обідѣ⁴⁾ пзлнсѣ сѣ лантіа нострѣ ші лнанте а лор нострі молдовенеці боеві

¹⁾ Negușitorii. — ²⁾ Ostașii, de la война resbelii. ³⁾ Adăpostii, tabără.

⁴⁾ Supărare.

ПЕ АРМЕНІІ ШІ ЖЗДОВІІ ШІ ГРЕЧІІ КАРІ СЗ
 АКОЛО ꙗ ТЗРГЪ ВПЛОШІ ПРЕКЪМ МЪЛТЕ НЪ-
 ѿСИСЪРІ ШІ НАГОТІ¹⁾ КЗШЪНАЛІАР ЛА ТОЦІ
 А ЛОР ТЗРГОВЕЦІ КЗ СЗ БАГЪ ЛА ТОАТІ КЪ-
 ПЕЦІІЛЕ МОЛДОВЕНИЛОР ЛА КАРЕ ЧЕІ СТРЕІНІ
 НАЪ ДЕРЕПТАТЕ ПЕ ЛЕЦІА БЪТРЪНЪ МЕСЪР-
 НІЦЪ²⁾ КЪРЧЮМЕ ШІ ПИТЪРІІ А ЦЪНЪ КЪМ
 АКОЛО ꙗ ЧЕЛ ТЗРГЪ ЦІН МА КЪМПЪРЪ ꙗКЪ
 ШІ ЛОКЪРІ ВЧІНЕ ДЕ КАСЪ ШІ ДЕ ФЪНЕЦЕ
 ШІ ДЕ ПРІСЪЧІ ШІ ДЕ ВАДЪРІ ДЕ ФЪКЪЕ³⁾
 ШІ ЦІН ШІ ДОКІТОАЧЕ КЪМ ЦІН ТОЦІ ТЪР-
 ГОВЕЦІІ ЛА КАРЕ ШОЛТЪЪ ШІ ПЪРГАРІІ ПАР-
 ТЕ АР ЦІНІА АЧЕЛОР СТРЕІНИ ШІ ꙗГЪДЪІАЛЪ
 ПІСТЕ ЛЕЦІА ЧЕА БЪТРЪНЪ ШАЪ ЧЕРШЪТ СЪ
 ЛЕ ФАЧЕМ ДІРЕПТАТЕ ПЕ ЛЕЦІА БЪТРЪНЪ
 ШІ ПЕ ДРІКЪА ДЕ ДАНІЕ ЧЕА АЪ ДЕЛА ЧЕА
 МАРЕ СТЕФАН БЪДЪ МОШЪА ДОМНІЕІ МЕЛЕ
 ДЪМНЕЪЕЪ ПОМЕНІАСКЪА КАРЕ МОШЪА ДОМ-
 НІЕІ МЕЛЕ КЪМ ІЪБЪНДІ ЧЕА МАРІ БЪТЪЛІН
 ДЕЛА РАКОВА ШІ ВІНЧИ ПЕ ТЪРЧІ ШІ ПЕ
 МЪНТЕНІ ШІІ ФРЪНСЪ ШІІ ФЪГЪРІ ПЕНТЪРЪ
 ПАМЕНТІА⁴⁾ ЧЕІ ВЕНЧЕЛІ КЪМПЪРЪ ПЕ БАНІІ
 СЪІ ТОАТЪ МОШЪЪ ДЕЛА ЧЕІ БЪТРЪНІ МОШ-

¹⁾ Harii, narota, slavinesce însemnă: golă, golicune Aici însemnă: dis-
 poere, disbrăcare. — ²⁾ Măcelăriă. — ³⁾ Mără. De aici verbulă a fă-
 călui. ⁴⁾ Memoriă.

нени ші фзкѸ о свзнтз рѸгз ші кѸрте
 домніаскз ші адзвзсз¹⁾ тзргѸ ачел ба-
 сажю кѸ чеі воічі чюнтіці ші састіці
 дін взтзліі ші ашзззі тзрговеці ші бані
 ле дедє а кѸпецірѸк ші тоатз мвшзѸк w
 дзнѸірз wчинз ꙗ вакѸ а хнрѸк тзргове-
 цілор молдовени карі сз віччі кѸ тѸрчіи
 аколо ші воінічєці сз лѸптз дє покєді²⁾
 атзта мѸлцімє дє пзгзни чє нзпздісз
 ꙗн царз. кѸм вззѸм домніа мє ші тоці
 боєрі домнієі мєлє ѸрікѸл чєл дє даніє
 ші алтѸ Ѹрік дє ꙗтзрітѸрз — дєла пз-
 рінтѸк домнієі мєлє Богдан Бодз ДѸм-
незєѸ помініаскзл ка сз аїєз ачєі тзр-
 говєці молдовєні ші тот роѸѸл ші сз-
 мінцзѸк лор дін ніам ꙗ ніам пзнз ꙗ
 вакѸ а стзпзни ачє мошіи ꙗ тот ло-
 кѸл кѸ тот венітѸл дін кзмпѸ дін пз-
 дѸри дін трапз ші дін фзнецє ші дін
 лѸнчі ші дін локѸрі дє царінз ші кѸ ва-
 тра тзргѸлѸі воінічі аши лѸл венітѸ дін
 тоатє ка дєпи дріаптз а лор очінз ші
 мошзє нѸма пє лєціа алор латє тзргѸрі
 сз аїєз лл врємє дє пзс кзлзрі воічі дє

1) Póte: adaosă. — 2) Invinsă.

WCTE A ДИРѢ¹⁾ МЕСТІЦІ²⁾ КЪ ТОАТЕ ЧЕЛЕ
 ДЕ ТРѢВЪ ЛА БЪТАЕ КЪМ ШІ АКМЪ АЪ ВОІ-
 НІЦІІ ЛОР АІЧЕ Л ТАВЪРА НОАСТРЪ ШІ ВЪ-
 ЗЪНА ДОМНІѢ МЕ ПЛЪНСОАРѢ СЛЪЦІЛОР НОА-
 СТРЕ ЧІІ МАІ СЪС СКРІШІ ШІ А ТОЦІ ТЪР-
 ГОВЕЦІЛОР ДІН ВАСЛЮ ШІ ДАКЪ ВЪЗЪМ ШІ
 СРІЧІЛЕ ЧЕЛЕ БЪТРЪНЕ ІАТЪ НЪМА ЧЕЦІ СКРІМ
 ШІ ТАРЕЦІ ПОРЪНЧІМ КЪМ А МЪНЪ ВЕНІ-
 ЦІВА КАРТѢ ДОМНІЕІ МЕЛЕ СЪ НЪ ЛТРАЛТ
 ФЕЛЮ ФАЧИ НЪМА ЧЕ ДЕ СЪРГЪ СЪ ВЪ СТЪРН-
 ЦЕЦІ КЪ ШОЛТЪЗЪ ШІ КЪ ПЪРГАРІІ ШІ СЪ
 КЕМАЦІ ПЕ ТОЦІ ЧЕІ СТРЕІНІ КЪПЕЦІ АРМЕНІ
 ШІ ГРЕЧІ ШІ ЖЪДОВІ СЪ ЛЕ ЛЪАЦІ САМА КЪ
 ЧЕ ДІРЕСЪ КЪМ ПЪРЪ ВЧІМІ ЛОКЪРІ ДЕ КАСЪ
 ШІ ДЕ ФЪНЕЦЕ ШІ ДЕ ПРІСЪЧИ ШІ ДЕ ЦА-
 РИНЕ ШІ ВАДЪРІ ДЕ ФЪКЪЕ ШІ АВЪНА ДІ-
 РЕСЪ СЪВАИ³⁾ ДОМНЕШИ ДІАР ХИРѢ СЪ ЛЕ
 ЛЪАЦІ ДЕ ЛА МЪНА ЛОР ШІ СЪ ЛЕ ТРИМЕ-
 ТИЦІ ЛА ДОМНІѢ МЕ КА СЪ ЛЕ РЪМ ПЕМ КЪ
 НАЪ ЛЕЦЕ АРМЕНІИ ШІ ЖЪДОВІІ ВЧІНЕ А ЦЪ-
 НЕРѢ Л ПЪМЪНТЪЛ НОСТРЪ МОЛДОВИНЕСКЪ
 КЪ АТАРЕ ТОКМАЛЪ ШІ ЛЕЦЕ ФЪСТАЪ НЪШІ⁴⁾

1) Dacă nu va fi prin greșelă scrisă în locu de a dare, atunci este ver-
 bulu adire; a merge unde-va 2) De la МѢ СТО: locu. Însemnă: a fi
 localisați, asședați, duși. 3) Macar; de la latinesculu sive. 4) Densit.

пріміці де стрзмошда Домніеі меле бз-
 трзнда Александръ Бодз чел Бѣн тзнд
 честе лінгі кѣрцз лтзи л пзмзнтда
 нострѣ молдовинескѣ фѣгзріці дін цара
 ѣнгѣріаскѣ ші дінтралте церй пентрѣ
 леѣѣ алор сзи пзрінці каре лі сз дете
 воі ші леѣе дела Домніе ші дела царз
 кѣ слим¹⁾ де обци аш цінѣ леѣеле лор
 ші а фачи вері-че кѣпецзи фѣрче ме-
 сзрніцз ші кзрчме ші пітзріі а нѣ цз-
 нѣ ка нѣ каре кѣмвашіле пе крещіні
спѣрче кѣм датіна лор ар хи ші пентрѣ
 ѣна каста іатз таре вз порѣнчїм дом-
 ніѣ ме ка де сзргѣ пе тоці чеі стрейні
 армені ші жздові таре сзи проптіці а
 фачерѣ кѣпецїі кѣ кзрчме вері кѣ ме-
 сзрніцз вері кѣ пітзріі нѣма фѣрче гре-
 чїі карі ар вра аѣ воличіе лачесте кѣ-
 пецїі ма вчині нїме вері карі стрейні
 хирїар ші грек наре волнічїи л пзмзнт-
 тда нострѣ молдовенескѣ а цзнѣ вері а
 бирѣи кз наѣ леѣи дела чеі бзтрзні
 домні ші мошнені карі агонїсз пзмзнт-
 тда еста кѣ сзнѣиле лор лл цінѣ шжл

1) Adunare, seimă.

арзтѣи¹⁾ шжл пзстрз мошзѣ ахирѣк пентрѣ
 родѣ лор шѣ пентрѣ сзминценѣк лор пзнз ѣ
 вакѣ кз нѣш взрсарз сзнцеле лор пентрѣ чеѣ
 стрейні карі навѣрз нічі ѣн пзс пентрѣ мо-
 шѣа нострз кѣм шѣ ноѣ пзнз ѣ зѣа де ас-
 тззѣ цѣнемѣне мошѣа кѣ сакѣк шѣ кѣ
 сзнцеле нострѣ шѣ пентрачѣк тоці стрей-
 нѣи чециѣк арменѣ шѣ жздовѣ шѣ гречѣ
 кѣм сз дѣдѣ леце лѣашѣлор шѣ рѣшѣлор
 шѣ ѣнгѣрѣлор шѣ бѣлгарѣлор карѣ венѣ дѣн
 дорѣ лор де сѣжѣ ѣ цара нострз ла
 вѣте шѣ вѣрѣ пентрѣ бешѣгѣ пѣмзѣн-
 тѣлѣ а сз ачѣа²⁾ шѣ а хѣлзѣдѣ³⁾ ла ноѣ
 сзшѣ агонѣаскѣ кѣ мѣнкѣ верѣ кѣ кѣпе-
 цѣ пѣта лор аш цѣне касѣ шѣ локѣрѣ пѣ
 пѣмзѣнтѣ ѣнде ар пѣте гзѣ кѣ нѣмалѣ
 дѣла мошнѣнѣ ашзждѣрѣк леце дѣдѣсѣ шѣ
 естора шѣ дѣмнатѣ афлзѣнѣ вчѣнѣ кѣм-
 пзратѣ де верѣ карѣ стрейнѣ нѣма че сз
 ле ѣѣ запѣсѣле шѣ сз ле ѣторкѣ тзр-
 говѣцѣѣ банѣ кѣцѣ ар скрѣе запѣсѣле шѣ
 вѣзѣнѣ стрейнѣи чѣк а хѣлзѣдѣ аколо шѣ
 цѣне чѣле локѣрѣ сз се ѣвоѣаскѣ кѣ тзр-

1) Slav. a apăra, a resboi. 2) A se face de aci, a se aședa aci. 3) A scăpa, a izbuti în o afacere.

ГОВЕЦІІ КЪ НЗМАЛЪ А МЕ ЦІНЪ ШІ КАРІ АР
 ВРА ДОБІТОЧЕ ПЕНТРЪ А ЛОР КАСЪ А ЦЪ-
 НЪ ПЕНТРЪ ПЪШІДНЕ СЪ ДЕ ПЕ ВАРЪ КЪТЕ
 ШІ ДГ ЛА БИСЕРІКА ДОМНІАСКЪ ШІ МАІ МЪЛТ
 ВАЛ НЪ ЛІ СЪ ФАКЪ КА СЪ ПОАТЪ ШІ НЪ-
 ШІ А ХЪЛЪДІ Л ПЪМЪИТЪЛ НОСТРЪ ШІ
 АШ АГОНІІ ПІТА ЛОР ШІ КІРЪ ЧЕС АШЪ-
 ЗАЦІ А ДА ПИ ТЪТ АНЪЛ ЛА ВІСТЕРІКЪ ДОМ-
 НІАСКЪ ШІ БАНІІ СТІАГЪЛІ А ЧЕТЪЦІІ ВЪ-
 СЛЮ АША ПОРЪНЧІМЪЦІ ПЪРКЪЛАКЕ ШІ КА-
 ТЪ А ДА АСКЪЛАРЕ ДЕПІНЪ ЛА ПОРЪНКА
 НОАСТРЪ ШІ ЛТЪРНЪНДНЕ ДІН МІЛА ЛІІ
 ДЪМНЕЗЕЪ КЪ СЪНЪТАТЕ ЛА СКАДНЪЛ НО-
 СТРЪ СЪ НЕ ФАЧИ ШІРЕ ДЕ ТОАТЕ ЧЕСТЕ
 ЧЕ СЪ ПЪНЪСЪ ВАСАДЕНІІ ШІ КЪМ ЛН КАЛЕ
 ПЪСЪЦІІ КА ШІ НОІ ДЕЛА НОІ СЪ ЛИ ДЪМ
 ШІ СЪІ МІЛІМ ШІ СЪ ЛИ ЛТЪРІМ ДАНІКЪ
 ШІ МІЛІРІА МОШЪЛІ НОСТРЪ ШІ А ПЪРІН-
 ТЕЛІ НОСТРЪ ДЪМНЕЗЕЪ ПОМЕНІАСКЪІ КЪ
 ШРІКЪ НОСТРЪ ЛТЪРІТ КЪ ЧЕА МАРЕ А
 НОАСТРЪ ПЕЧЕТЕ ШІ КА МАІ НЪ ЛДРЪЪ-
 НЕЪЪ ВЕРІ КАРІ ДІРЕГЪТОРЮ А КЪЛКАРЪ
 ЛЕЦЪ ВЪТРЪНЪ ДЪ ЛГЪДІРЪ КЪПЕЦІІ КЪ
 КЪРЧМЕ ШІ МЕСЕРНІЦЪ ШІ ПІТЪРІІ АРМЕНІ-
 ЛОР ШІ ЖЪДОВІЛОР ШІ ВЧІНЕ А КЪМПЪРА-

рѣ вері каре стрейнс де родс молдове-
 нескс ꙗ пзмзнтсѧ нострѧ ші ꙗ мо-
 шіѣ нострѧ порѡнчѧтам пе лецѣ кз-
 трѧнѧ ѡнїї качїїа кѡ спзнѧсрѧтоаре сѧ
 сѧ омоаре каре а таре порѡнкѧ датѧм
 домнїѣ ме кредїнчїошї коерїї нострї хат-
 манѧлѧ шї челор марї ворнїчї а цѧрїї
 де жос шї а цѧрїї де сѧс со плїнїаскѧ
 нѡма декѧт. Гам господ. велелл.

(Loc. Sig.) Отѧ топлїченї с влелт
 зѧд мѣсѧа сѧптемврї к.

Бел логоф..... (rupt). Іа мовїла пї-
 сѧр ам скрипт.

Insemnare. Originalulū este ruptū în vr'o dece
 bucăți; din care cauză unele locuri nu se potū
 discifra de pe elū, de cătū cu ajutorulū unei co-
 pie, făcută de pe elū mai dinainte.

Despre autenticitatea acestuї document'ū ne putemū
 convinge:

1) Din armonia lui cu istoria țerei Așa elū arată
 că în anulū 1526, Septembriū 20, Domnulū Stefanū
 celū tēnērū era în tabără la Milcovū, în campanїа de
 resbelū. Chronicariulū țerei, Vorniculū Grigoriū Ūre-
 chiă, ne spune, că la Februariū 5, Stefan Vodă a dat
 resboiū mare lui Radu Vodă Domnulū țerei Munte-
 nescї; că a trecutū cu oștire până la Tırgușorū, pră-
 dāndū țerra, și nime n'a cutezatū să'ї stea improtivă;
 și că Radu Vodă a fostū silitū să cēră pace. La To-

pliceni dară, unde se afla Stefanu Vodă cu lagărul, și de unde a datu cartea de mai susu cătră Părcălabul de Vasluiu, la 20 Septembriu 1526, adică la începutul anului, elu era ocupat cu pregătirea de resbelu, cu stringerea țerrei, precum se esprimă Chronicariulu. De aceea și bătrâni Vasluiulu i au dusu acolo *voinică de ôste*. Pregătirile au urmatu până în luna lui Februariu. Atatu cartea domnescă pentru Vasluiu, câtu și resbelulu ce coincide cu ea s'au întâmplat cu unu anu înainte morții lui Stefanu. (Letop. t. I. pag. 156).

2) Limba română din această carte corespunde epchei. Multe țiceri și frase sémână în totul cu documentulu precedentu, cu Izvodulu lui Clănău, și cu altele următore, totu din véculu acesta. Așa sunt țicerile: *nagote, cășuna, vinge, frânsă, fugări, vincelă, moșneni, păsă, misti, săvaș, nușă, tând, linghi, cursă, seim deobște, datină, a rătui, moșia (patria), aciăa, hălădui, atare, script, etc.*

3) Din chrysovulu Domnulu Georgiu Ghica din anul 7165 (1657), prin care acestu Domnu întărindu stăpânirea Vasluienilor pe moșia tîrgulu, pomenesce de ispisócele ce aveaș ei dela Domni vechi, și între alții pomenesce și de Stefanu Vodă celu tîneru, și de ispisoculu datu de elu Vasluienilor, ispisocu ce se promite prin cartea dată din tabăra de la Topliceni, cu occasia înturnărei la Vasluiu. (Chrysovulu acesta este publicat de D. Petală).

4) Amenințarea ce face Stefanu Vodă diregătoriloru cu spândurătorea pentru călcarea legei, se potrivește bine cu ceea ce spune Letopisețulu lui Urechia despre firea acestui Domnu: „Era omu mâniosu și pré lesne vîrsătoriu de sânge.“ (Letop. t. I. pag. 156).

5) Desele repetiri a aceiași idei deasemenea este sigilul anticității, pe când nu cunoșcăm scriitorii alți modelu de scrisu, de câtu Biblia.

6) Numele Cărăbașu, ce se dă părcălabulu de Vasluiu în această carte domnescă, este numirea unia din familiile boeresci ale țerei, precum ne arată și alte documente antice. (Veđi înainte, documentul de la anul 1655). Deasemene numirile familiilor neguțitoresci ce se amintesc în carte, există până astăzi la Vasluiu, d. e. Părcălabu, Cotae, Chilote.

7) Cartea domnescă ne arată că Vasluiul exista și mai înainte de a fi zidit acolo Marele Stefanu Biserica și curtea domnescă. Uricul datu din Vasluiu în anul 1432 de Domni Iliășu și Stefanu, confirmă anticitatea Vasluiului. (Chronica Hușilor, anul 1690).

Anul 1530. Unu monumentu de litteratura română de pe timpul domniei lui Petru Rareșu, carele a cărmuit țerra în două rînduri, între anii 1527 și 1546, este: „Letopisășulu moldovinescu,” de care ne spune Vornicul Grigorie Urechia în predoslovia Letopiseșulu său. Acestă operă n'a ajunsu până la noi; dar Urechia o a avut, și s'a servit cu ea. Nu scim nici măcar cine a fost autoriul acestui Letopiseșu. Urechia ne spune numai, că era foarte pe scurtu, și venea numai până la domnia lui Petru Vodă Rareșu, de unde putem conchide, că autoriul a fost contimporan cu această domnie.

Anul 1546, Maiu 14, Petru Rareșu dă din Huși unu Chrisovu slavon pentru cumpărarea satului Sărenteni de cătră Ión Hărea de la aprodul Giurgea Boldur. Chrysovul este reprodus în Chronică, introduce, pag. 21.

діе чѣс фостз спре тотъ деспотъсзлз
 мзріеи лзи, кѣ мила лѣ Дѣумнезесъ крз-
 миторю леціеи крецинѣскж :: Атоунче
 ера деспоторю л тотъ цара рѣмжнѣ-
 скж коундль крецинь ши доунче Михнѣ
 боиводж ши спре деспотъсзлз домніеи лзи
 крзмиторю леціеи крецине Мареле Ге-
 рафимз, архієпіскѣспл. Ѣ кѣ ажотордзлз
 лѣ Доумнезесъ ши кѣ воа ачестор тоу-
 тѣрор, ши а сфатдзлзи мїес, ши алзл-
 тор. Ѣз жоупзндзлз хрзжилз лоукачъ
 жоудецдл брашовдзі, ши атот цинѣ-
 тдзлз брзсеи, жжлзши ши дедъ деле ти-
 пжріи, л ладда татзлзи, ши фїюлзи,
 ши доухдзлзи сфжнтз. л четатѣ ци-
 нѣтдзлзі домніеи мѣле л брашовз. ши
 сѣс лчепѣтз ачстж карте а се ти-
 пжри доупж лтрѣпарѣ фїюлзи ши коу-
 вжнтдль лѣ Доумнезесъ ла w мїе фп. а
 wт битиѣ зпн, л лѣна лѣ декемврїе, дї,
 днз, ши сѣс сзврзшитз лоукрѣлз. ла w
 мїе фпа. а wт битиѣ, зпѣ. л лѣна
 лѣ юніе. кн. днз. давшемѣже бѣ начати,
 исзврзшити бѣго изволившемѣ. Слава

ЧЕСТЬ И ПОКЛОНЕНІЕ ВЪ БЕСКОНЕЧНІА ВѢ-
КИ, АМИНЪ:“

Evangelia din Duminica Vameşului și a Fareseului.

„ДВИ ВАМЕНИ, ДОУСЕРЖСЕ Ꙗ БЕСКРЕКЪ
СЪ СЕ РОАЦЕ, ОУНЪЛ АМЪ ФАРИСЕЮ, ІАРЪ АЛ-
ТЪЛЪ МИТАРІЮ: ФАРИСЕЮЛЪ СТЪТЪ АША.
ꙖНТРЪ ЕЛЪ ШИ СЕ РЪГА. ДОАМНЕ, ЛАВДЪ
ЦІЕ ДАЪ. КЪ НЪ СЪНТЬ КА АЛАЦИ ВАМЕНИ
РЪПИТОРИ НЕДЕРЕПЦИ КЪРВАРИ. САЪ КА ЧЕСТЬ
МИТАРІЮ: ПОСТЕСКЪМЪ ДЕ ДОАМЪ ІУРИ Ꙗ
СЪПТЪМЪНЪ. ШИ АЗЪЧЪ ДАЪ ДЕ Ꙗ ТОТ
КЪТЪ АМЪ: ІАРЪ МИТАРІЮЛЪ СТА ДЕПАРТЕ,
ИЪ ВРЪ НИЧИ ОКІИ СЪИ СЪШЪ РЪДИЧЕ ЛА
ЧЕРЮ, ЧЕ ОУЧИДЪ ПІЕПЪЛЪ ЛЪИ ГРЪИД.
ДОАМНЕ МИЛОСТИВЪ ФІИ МІЕ ПЪКЪТОСЪЛЪ.
АДЕВЪРЪ ГРЪЕСКЪ ВОАМЪ. КЪ ДЕЩИНСЕ АЧЕСТА
ДЕРЕПТАГЪ Ꙗ КАСА ЛЪИ ДЕ КЪТЪ ЧЕСТА
АЛАТЬ. ДЕРЕПЧЕ КЪ ТОТЪ КАРЕЛЕШЪ ꙖЛА-
ЦЪ СИНЕ ПЛЪКЪСЕ. ІАРЪ КАРЕЛЕ СЕ ПЛЪКЪ
ꙖНЪЛЦЪСЕ:“

Iată unŭ pasajŭ din Tilcuirea la acestă Evangeliă:

„ЛЧЕПЪТЪЛЪ ТРЪФЕЙ ДОСЪДИРЕ АРАТЪ-
СЕ. КЪ ВЪКЪРАЩЕ ПРЕ АЛАЦИ ШІ ꙖНТРЪ В
НЕМИКЪ НЪИ СОКОТЪЩЕ ПРЕ АЧЕА. КЪ ОУ-

нїи амѢ мѣсерїи, аре. 6¹) алціи де рѢ-
 дѢ рѣ, іарѢ алціи кѢ нѢ лѢцлєгѢ ши
 проци парѢсе. 6 алціи недерепци ши
 пѢкѢтоши, кѢ вкѢрѢре еи ачєшіѢ тѢрѢ
 Ѣсте. ши пре елѢши сєпарє нѢмаи кѢ е
 прѣ мѢндѢрѢ²) ши лѢцєлєпѣ. де рѢдѢ
 бѢнѢ ши богѢтѢ. пѢтѣрникѢ ши дерептѢ,
 ши маи марє де тоци ваменїи ши маи
 бѢнѢ. шї ва фи ши вкѢрѢрѣ лѢчєпѢтоѢ-
 ре тѢрѢфеи. іарѢ тѢрѢфа е чѣ сѢмѢнѢцѢ
 рѣ а вкѢрѢрєи. дерептѢ ачѣѢ зивѢ чѣѢ
 марѣ а лѢ доумнєзєѢ. изѢнѢдѢ аре а-
 фѢчє, спрє тоци досѢдиторїи ши тѢрѢ-
 фашїи. ши кѢ фѢкѢторїи пѢкатєлѢр де-
 прєднѢ мѢнѢци фивѢр, кѢшѢ арѢтѢ
 фарисєюль кипѢль сѢѢ стѢнѢѢ ши прѣ
 лѢнѢцѢрѣ алѢишѢ ши тѢрѢфа чє авѣ. ши
 кѢвинтєлє лѢи де лѢчєпѢтѢ авѣ кипѢ де
 вѢмѢ бѢнѢ ши де лѢцєлєптѢ, кѢ грѢиѢ
 амѢ доамнє мѢцємєскѢци. іарѢ дѢпѢ а-
 чѣстѣ кѢтє зичѣ тоѢтє прѣ кѢ лѢнѢ-
 цѢрє ши кѢ тѢрѢфѢ лѢплѢтє еѢ. нѢ зичѣ
 амѢ кѢ тѢ маи фѢкѢтѢ доамнє. ши
 кѢ ѢѢтѢорѢулѢ тѢѢ слѢбѢзєскѢмѢ де тоѢ-

1) Si. — 2) Sapinete. De la slavon. премѢдрїи.

ТЖ НЕДЕРЕПТАТЪ ШИ ДЕ РЗПИРЕ ШИ ДЕ
 АЛАТЕ РЪЛЕ. ЧЕ ТОАТЕ ИСПРАВЕЛЕ ПЗРЪ-
 ИСЕ КЗ КЪ ПЪТЕРЪ ЛДИШЬ КЗ ЛЪС ИСПРЖ-
 ВИТЪ. ТОТЪ УМЪЛ АМЪ ЦИРЕ СЪ АИБЪ.
 КЗ ФЪРЪ АЖЪТОРЮЛЪ ЛЪ ДЪМНЕЗЕЪ НЪ-
 ПОАТЕ ИСПРЖВИ НИЧИ ОУЪ ЛЪКРЪ БЪНЬ. ГРЪ-
 АЩЕ ХРИСТОСЪ, КЗ ФЪРЪ ДЕ МИНЕ НЪ ПЪ-
 ТЕЦИ ФАЧИ НЕМИКЪ. ШИ ПРОРОКЪЛЪ ГАРЪ
 ГРЪАЩЕ, КЗ ДЕ НЪ ВА ЗИДИ ДОМНЪЛЪ КА-
 СА, ЛНТРЪ ДЕШЕРТЪ СЕ ВЪР ТРЪДИ ЧЕА
 ЧЕ У ЗИДЕСКЪ. ШИ АПОСТОЛЪЛЪ ЗИЧЕ КЗ
 НЪ ЧИНЪРЪ ВРЪ НИЧЕ АЛЕРГЪТОРЮЛЪ, ЧЕ
 КАРЕИСЬ МИЛДИЦИ ДЕ ДЪМНЕЗЕЪ. ШИ ГАРЪ
 НЪ ЕЪ, ЧЕ ДЪЛЧЪЦА ЛЪ ДЪМНЕЗЕЪ КАРЪ Е
 ЛНТРЪ МИНЕ. ШИ ГАРЪ ДЪМНЕЗЕЪ АСТЕ ДЕ
 ЛОУКРЪЗЪ ЛНТРЪ НОИ. ШИ ДЕ ЧЕ ВА ВРЪ
 СЪШИ ЛЪКРЪЗЕ. Е СЪ ¹⁾ АМЪ СЪ ШИ КЪ
 ВОА ПОУТЪРНИЧИЛЪР ЧИНСТИЦИ ФИВЪМЪ.
 ЛНСЪ ФЪРЪ ДЕ АЖЪТОРЮЛЪ ЧЕЛЪА ДЕ СЪСЪ
 НИЧИ ЛОУ ЛЪКРЪ Л КАЛЪ ВІЕЦІЕИ АЧЕЩІА
 ПЪТЕМЪ СЪ ФАЧЕМЪ. КЗ ЦІЪ АМЪ ЗІЧЕ,
 КЗ НЪЕ УМЪЛДИ КАЛЪ ЛДИ. НИЧИ МЪРЦЕ
 КЪРБАТЪЛЪ СЪШИ ИСПРЖВЪСКЪ МЪРЦЕРЪ

1) Dacă. De la latin. Si

СА, ДЕРЕПТ АЧЕА АМЪ СЪ НЪ НЕ СЕ ПАРЕ КЪ
 НЪМАИ ЛШИНЕ ИСПРЪВИМЪ НЕВОИИЦА КИ-
 РЪРИИ. КЪ АНДАСТРЪ АСТЕ ЧИНЕ ВА ВРЪ
 ШИ СЪ СЕ НЕВОАСКЪ СПРЕ ЧЪА МАИ БЪНА.
 ПАРЪ А ЛЪ ДЪМНЕЗЕЪ АСТЕ, ЧЪА ЧЕ СКОА-
 ТЕ СПРЕ ЛЪКРЪЛЪ ЧЕЛА БОУНЪЛЪ КЪ ПОУТА
 ЧЪА БЪНА ШИ КЪ ОУСРЪДІЕ. ПАРЪ ЧЕЛА ЧЕ
 НЪ ПОАТЕ АВЪ ПРЕ ФИРЕ. ЧЕ ДЕ Л БЪНЪ-
 ТАТЕ ВА СЪВ ПРІИМЪСКЪ, ШИ ГРЪАЦЕ КЪ
 В ПОЧЮ ДОБЪНДИ. АЧЪАСТЕ ТРЪФЪ ШИ
 ЛЪДЪ. ЧЕ АМЪ ЗИЧИ КЪ АИ ЧЕ МАИ ЛЪАТЪ.
 Е САИ ¹⁾ ШИ ЛЪАТЪ, ПЕНТРЪ ЧЕ ТЕ ЛЪДЪИ
 КЪ МАИ ЛЪАТЪ.“

Observămă în trecătă că limba acestei cărți, cu tóte că ulterióră limbii lui Clănău cu 85 de anı, are mare semănare cu ea, atătă în đicerı vechı, cãfă și în forma fraseloră, și în întunecimea stilului, în cãtă are nevoe de o nouă traducere pentru Românulă modernu. Ace- sta provine de acolo, că amândouă aceste opere sunt traducerı, și autoriı torțeză limba română după a originaleloră.

Anulă 1590. Pe la 1590, Marele Vornică Urechıă a scrisă despre „Domniı Moldoveı și viața loră.“

Reproducemă din acéstă operă „Predoslovia“ seú procuvéntarea lui Urechıă, ca modelă de starea limbii române în acelă timpă.

1) E s'ai și luată: *Si dacă ai și luată.*

„Предословіе 1).

„Мѣлци скриітори сѣс невоітѣ де аѣ
скрис рѣндѣл ші повестѣ цѣрѣлор ші
аѣ лѣсѣт извод пре ѣрмѣ ші бѣне ші
рѣле сѣ рѣмѣе фечорілор ші непоцѣлор,
сѣ ле хіе чѣле бѣне де лѣвѣцѣтѣрѣ, іар
чѣле рѣле ка сѣ сѣ поатѣ фери, ші сѣ сѣ
сокотѣскѣ, ші челѣр бѣне сѣ ѣрмѣѣе.
ші алціи пѣзмѣнд, ші лѣсѣмѣнѣнд ші
скріинѣ, кѣм ші еѣ Григоріе Оѣрѣки,
каре дѣн мѣла лѣи дѣмѣнеѣе ші ал дѣм-
нѣлѣи мѣс ам фост ворник мѣре, кѣ мѣл-
тѣ невоинѣцѣ ам четит кѣрѣиле ші из-
воаделе, ші але ноастре, ші челор стрѣ-
ине, ші ам афлат кап ші лѣчѣпѣтѣрѣ
мошилѣр де ѣнде аѣ изворѣт лѣ царѣ,
ші сѣс лѣмѣлѣтѣ, ші сѣс лѣцит ка сѣ
нѣ сѣ лѣече аніи чеи трекѣци атоате
цѣрѣиле; ші апон сѣ нѣ сѣ поатѣ ші че
сѣс лѣкрат, сѣ сѣ асеміне хіерѣлѣр ші
дѣвѣітоачелѣр челѣр мѣте, ші фѣрѣ
минте. Ачѣл ѣрмѣнд, ші мѣкар кѣ сѣ
афлѣ ші де алціи лѣсѣмѣнѣате лѣкрѣіле

1) Procuventare.

цържи Младшви, ашкатам ши ес а
 скріере лнчептѣра, ши адаосла, маи а-
 пои ши скздерѣ, каре сз веде кз ас ве-
 нит лн зилзле ноастре, дспз кѣм ас
 фост лнтзюл цържи ши пзмзнтѣлзи
 нострѣ а Младшви. кз кѣм сз тзмплз
 де сзрг ши адаоце похоюл апиі, ши га-
 рзши де сзрг скаде ши сз лнпѣцинѣ-
 зз, аша саѣ адаос ши Молдова, каре
 маи апои делалте цзри саѣ дескзликат,
 ши саѣ лзцит де сзрг ши фзр де зз-
 бавз. Ачеле черкзнд ле ам лндрептат
 кѣ невоінцз, кз нѣ нѣмаи летописецѣл
 нострѣ, чи ши кзрци стрзине ам чер-
 кат, ка сз пѣтем афла адевзрѣл, ка сз
 нѣ мз афлѣ скріитѣр де кѣвинте де-
 шарте, че де дрѣпте; кз лѣтописецѣл
 нострѣ чел Молдовинеск аша скріе де пе
 скѣрт, кз ниче де віаца Дѣмнилѣр ка-
 ре ас фѣст тѣатз кѣрма нѣ алѣце,
 некѣм лѣкрѣриле ден лзѣнтрѣ сз алѣгз,
 ши пе скѣрт скріинд ши лнсзминзнд де
 ла лнчепѣт пзиз ла домніа лзи Пзтрѣ
 вод. Рареш, ши саѣ стѣнс; кз де аиче
 лнкоаче наѣ маи скрис нименѣ. Ниче

ЕСТЕ А СЪ МИРАРЕ, КЪ СКРИТОРИИ НОСТРИ
 НАЪ АВЪТ ДЕ ШДЕ СТЪЗНЦЕ КЪРЦИ; КЪ ДЕ
 ЛА ЛЪКЪТОРИИ ДЕНТЪЮ НАЪ АФЛАТ СКРИ-
 СОРИ, КЪ НАЪ ЛЪСАТ, КА НЕЩЕ ВАМИНИ НЕ-
 АШЪЗАЦИ, ШИ МАИ МЪЛАТ ПРОШИ ШИ НЕ-
 КЪРЪТЪРАРИ, ЧЕ ШИ ЕИ АЪ СКРИС МАИ МЪЛАТ
 ДЕН БАСНЕ ШИ ДЕН ПОВЪЩИ, ЧЕ АЪ АЪЗИТ
 ШНА ДЕЛА АЛЪЛА. Іар скрисориле стръзи-
 нилор скрис прѣ ларг ши де ацѣнс, каре
 аЪ фост рѣвнитори ши хербинци нѣ нѣ-
 маи але сале сѣ скрие, че ши чѣле стръ-
 ине. ШИ ДЕ АКОЛЪ АЪЗНА МЪЛАТЕ ШИ ЛИ-
 ПИНАДЕ КЪ АЛЕ НОАСТРЕ ВРѣМИ ПОТРИ-
 ВИНА, ШИ АМ СКРИС АЧЕСТ ЛИТОПИСЕЦ, КА-
 РЕЛЕ ШИ ДЕ Нѣ СЕ ВА ПОТРИВИ ПЕ ЛА МЪЛА-
 ТЕ ЛОКЪРИ, ЧЕЛ ЧЕ ВА ХИ КЪ МИНТЕ, ГЪН-
 ДЕСК КЪ НЪМИ ВА ВИНДИ; КЪ ДЕ МЪЛАТЕ
 ВРИ ШМА ЛИСЪШИ ЧѣЛЕ ЧЕ ВЪДЕ КЪ Ш-
 КИИ СЪИ Нѣ ЛЕ ПОАТЕ СЪ ЛЕ ПЪЕ ПЕ РЪНА,
 ШИ МЪЛАТЕ ЗМИНТѣЩЕ, ШИ АЪ СПЪНЕ МАИ
 МЪЛАТЕ, АЪ МАИ ПЪЦИНЕ; ДАР ЧѣЛЕ ДЕ ДЕ-
 МЪЛАТ ШИ РЪСЪФЛАТЕ ДЕ АТЪТА ВРѣМИ ДЕ
 АНИ. ЧЕ ЕЪ КЪМ АМ АФЛАТ, АША АМ А-
 РЪТАТ.

Григоріе Оуреки Борник Маре.“

Din mai multe zapise de vîndare de moșie pîntre reșeși, scrise la începutul viacului 17-lea, și care se păstrează între documentele Episcopiei de Huși, închiămă că limba slavonă se întrebuița nu numai în Biserică și în cancelaria domnescă, dar și în scrisori particulare, dacă se nimeria pe acolo scriitoriū procopsitū în această limbă; sēu celū puținū unulū care să scrie amestecatū slavinesce-romănesce. La întēmplare d. lipsă a unorū asemenea procopsiți, se serviaū cu limba română. Cei mici tindū și ei a imita pe cei mari în tôte. Ca exemplu de scrisore în limbă amestecată, reproducū aici o mărturie a Șoltuzului de Huși, fără dată; carea totū-o-dată ne arată că și Șoltuzulū de Huși nu voia a se lăsa de totū josū în procopselă:

„СЕ СКО МИ ШОЛТЪЗ УТ ХЪШ И ЛЮДИ
ДОБРИХ..... ОТ ДЕЛЕНИ И ПЪТРЕ ЦЪКЪИ
СПЪТ УТ СТРОЕЦИ И МАКСИМ УТ ТЪВ-
ЩИ, ШИ ФЪТЪЛ УТ СТРОЕЦИ И ФЛОРЪ
УТ БОЦЪЩИ, И ЛОРИНЦИ И МЪТЕЮ А-
ЖОД, И МНОГИЛЮДИ ПИШЕМ И СВЪДИТЕЛ
СТЪВЕМ, ТАКОЖ ПРИНДЪ ПРЪДНАС, СТАНЧЮЛ
ШИ ВАНЦА ШИ КИРИЛА ШИ МЪРИКА ШИ
СОФІА ШИ АНА ФІЧОРИИ АШИ СИЛИВН, НЕ-
ПОЦІИ АШИ НЕКОАР, РЪСПОПЪ ДЕ НИАЪ МЪР-
ТЪРИСИТ, КЪМ АЪ ВЪНДЪТ У ВЧИНЪ ДИИ
САТ ДИИ РЪСПОПИ ДИИ ЦЮМЪТАТЕ ДЕ САТ
ПАРТЪ ДИИ СЪС АРЕПТ И ТАЛЕРИ. ДЕЧИ
НОИ ДАКЪ АМ ВЪЗЪТ А ЛОР КЪНЪ ТОКМАЛЪ

НОИ ЛЕАМ ФЗКСТ ЗАПИС ДЕ МЗРТЪРИА КА
 СЪ ЛЕ ФІА ДЕ ДРЕПТАТЪ, ШИ АЪ ВЕНІТ
 ШИ КЪ АЛТ ЗАПИС, ДЕЛА АЛТЪ МЗРТЪРИИ.
 ДЕ АЧАСТА МЗРТЪРИСИМ КЪМ АЪ ВЪНДЪТ
 ЛШИ ДЪМИТЪРЪ ДИИ РЪСПОПИ ШИ ЛШИ СИ-
 МІИВН ДЕ АКОЛО. ДЕ АЧАСТА МЗРТЪРИСИМ
 КЪ СЪФЛЕТІЛЪ НОАСТРЪКЪ.“

(Конд. Б. ф. 37).

Ierimia Movilă Voevod.

Anulă 1592. La anulă 1592, Ierimia Movilă a dată uriculă slavonă pentru îndestrarea Episcopiei de Huși cu cele d'ântei moșie domnesci. Este reprodușă românesce în Chronica Hușilor, pag. 91.

Anulă 1604. Uriculă slavonă de la același domnă întru o cértă reșeșcă pentru satulă Dolhesci, și alte sate. (Cond. B. f. 56. 57).

Anulă 1605. Zapisă scrisă slavinesce pentru vênđarea unei rêșeșii din Bunesci.

Anulă 1609. Iarăși ună zapisă rêșeșcă scrisă slavinesce.

Urică slavonă de la Constantin Movilă Vodă, prin care întăresce vênđarea unei părți din satulă Berbențeni pe Crasna. (Cond. A. f. 39).

Anulă 1610. Același Domnă prin urică slavonă a deveresce că visternicelulă Nicóră a vênđută ocina sea din Berbențeni Mareluș Postelnică Dumitraki Chiriță (f. 40).

Ile Băciocă Vorniculă, Gheorghie și Lupulă Drăgoi, Gheorghie Balșe și Tóder Drăgoi Vornici de pórtă, Vra-

bie Postelniculū, Vitovt Logofētulū și Constantin Roșca biv-ceașnicū 1), daū mărturie în limba slavonă, că Frățiman Părcălabulū a vëndutū o rēdeșiă din Berbințeni Marelui Postelnicū Dumitraki Chirița (cond. A. f. 41); éra Constantin Movilă Voevod adeveresce acăsta prin uricū slavonū.

Constantin Movilă Voevod.

Anulū 1611. Constantin Movilă Vodă prin uricū slavonū adeveresce că Ghervasie biv Brănistier a cumpăratū o rēdeșiă de la Stefania fata lui Hilip. (Con. B. f. 87).

Prin altū uricū slavonū adeveresce că Crăciun Visternicelulū a cumpăratū o rēdeșiă de la Bunesci (ibid. f. 1).

Anulū 1612. Unū rēdeșū a nume Zasl din Leesci prin zapisū românescū adeveresce că a vëndutū ocina sea din Bunesci lui Neniuță. (Cond. B. f. 87).

Anulū 1613. Unū zapisū rēdeșescū scrisū slavonesce.

Tomșa-Vodă.

Tomșa Vodă scrie slavonesce până și unū isvodū de obiectele ce a afierositū la hramulū Episcopiei de Huși, în acestū anū.

Radu-Vodă.

Anulū 1617. Radu Vodă Mihnea prin uricū slavonū întăresce dreptulū de proprietate alū lui Stoica Armașulū asupra unor rēdeșiī cumpărate de elū în Brădicesci (Cond. B. f. 130).

Mitrofan Episcopulū de Huși, prin o carte slavonă mărturisesce, că Marele Vornicū Dimitrie Goia posedea

1) Fostū Paharnicū.

nise viț la Huși. Traducerea este reprodusă în *Chronica Hușilor* pag. 65.

Anul 1618. Radu Vodă în anul 1618 dă o poruncă în limba română către Deșugubinarii de la ținutul Fălciului. Ea este reprodusă în *Chronica Hușilor* pag. 40.

Gaspar-Vodă.

Tot în acest an Gaspar Vodă ordonă prin scrisoare slavonă Uriadnicilor de Huși și Stănilesci ca să lase în pace satele Episcopiei (Cond. A. f. 36).

Anul 1619. În anul 1619 Vodă dă o carte Uriadnicilor de Huși și Stănilesci, de aceeași cuprindere ca și cea precedentă; apoi două porunci către Șoltuzul și Părgarii de la Huși, pentru apărarea scutelnicilor Episcopiei, — tustrele aceste ordine sunt date în limba slavonă. Dar în luna lui Maiu același unu, Vodă emite o poruncă în limba română către podvodarii de la ținutul Fălciului, pentru apărarea satelor Episcopiei. Cartea română a lui Radu Vodă din anul precedent, și acesta a lui Gaspar, chiar prin forma lor arată cu ce greu se introducea limba română în cancelaria domnască. Logofățul Slavonă pare că nu se îndură a se lăsa de iubita sea limbă cu carea este deprinsă din copilărie. Îi este poruncit să scrie românesce; el începe slavinesce; și tocma după v. o câteva rânduri de slavonă sluită, dă în pîrtea românescei. În fine, grăbesce a se renturna éra la rutina veche și închee totu slavinesce. De și este reprodusă și această carte în urmă la anul respectiv; dar pentru exactitatea ortografică, o reproducem din nou:

„Нои Гашпар Боевода кожю милостию
 господар земли Молдавскои. пишем сд-
 гам нашимъ. котори ходѣт по тръг
 хѣшии по окол хѣшсково. скорѣют под-
 воади. и иншихъ сдѣже. маи подроенихъ.
 дѣмѣвз шири. кѣ дѣми мѣле сѣ желѣт
 пѣринтеле. ши рѣгѣторіѣл нострѣ. Ми-
 трофан Іепскопѣл дѣ хѣши. превои зи-
 сѣ наинтѣ дѣмимѣле. кѣ арѣ, аколо. Іе-
 пскѣпѣл кѣтева сѣтѣле, іар вои ле тра-
 цѣци. ла подвоаде. ши ла алте. ангеріи
 ла мѣлте. кѣм нѣ іасте лѣвѣцѣтѣра дѣ-
 мимѣле. ніче авѣци вои трѣвѣз кѣ сѣте-
 ле Іепскѣпѣи. дѣрепт. ачѣд дѣкѣз вѣци
 вѣдѣ картѣ дѣмимѣле. іар вои сѣ авѣци
 а лѣса фѣарте. лѣн паче. сѣтеле. Іепскѣ-
 пѣе. лѣнтрѣ нимикѣз сѣ нѣ ле трацѣци.
 ніче ла подвоаде. ніче. дѣвѣтокѣл. лѣр
 принтрѣ алте сѣте. Аіаста вѣ скріем.
 маи мѣлт жалоби сѣ нѣ вѣе ла дѣмнѣ
 мѣ. Сіе пишем. Инак не сѣчинит. Сам
 господин велѣл. пис. сѣ іас. Ат зрѣз
 Маи д.“

Anulŭ 1620. In 1620, Aprilŭ 11, Gaşpar dă unŭ

ispisocŭ slavonŭ, prin care adevăresce o cumpăratură de rēdeșiă din Berbențeni. (Cond. A. f. 42).

Alexandru Iliășu Voevod.

Alexandru Iliășu Vodă, ordonă prin scrisore slavonă Uriadnicilor de Huși și Stănilescă, pentru apărarea satelor Episcopiei. (Cond. A. t. 37).

Anulŭ 1621. Totŭ de la acestŭ Domnŭ, din anulŭ 1621, sunt patru ordine cătră autoritățile din Huși, pentru apărarea satelor și a ómenilor Episcopiei. Din aceste numai unulŭ este datŭ în limba română. (Cond. A. f. 37); cele-l-alte sunt în limba slavonă. (Cond. II. f. 10—14). Celŭ românŭ este reprodușu în *Chronică*, la pagina 31. Este și unŭ Chrisovŭ slavonŭ de la acestŭ Domnŭ și din acestŭ anulŭ.

Tomșa Voevod, a doua óră.

Anulŭ 1622. Tomșa Vodă la Noemvrie 5, dă Episcopiei o carte de apărare, în limba slavonă; érá la Ianuariu 8, același anulŭ, dă o carte de scutelă la doi fântănară, în limba română.

Reproducemŭ și acéstă carte:

„Нѡй Стефан Томша Воевода Божию милостию господар земли Молдавскои пишешем господствами сръдникъ и шолтсзъ и пзргарим, от трзг Хвши. дакъ веци ведѣ картѣ дѡмимѣле гар вои сз авеци а лзса дн паче де тоате давилеле. ши де тоате ангеріеле. ши де жолд ши де подвоаде ши де каи де олак ши де ал-

ТЕ МЗНЗНКЗТЪРИ. МАИ МЗРЪНТЕ ДЕ ТОА-
 ТЕ КЗТЕ СИМПТЪ. ПРЕ АЛЦИ МІШЕИ А ДЪ-
 МИМЪЛЕ ПРИН ТРЪГОВЕЦИ. ПРЕ ЧЕШИ ДОИ
 ФЪНТЪНАРИ. АНЪМЕ ИЛІАШ ШИ ПАЛКЪЪ ЧЕ
 ЕИ СИМТЪ ДЕ ТРЪКА ФЪНТЪНЕИ ДОМНИИ
 МЪЛЕ. АНТЪРЪ НИМИКЪ СЪ НЪИ АНЪВЪЛЪЩИЦИ.
 НЪМАИ СЪШИ ПАЪТЪКЪКЪ ДАВІЛА КЪМЪ ВОР
 ХИ. СКРИШИ. ІАР ДЕ АЛТЕЛЕ СЪ ХИЕ АН ПА-
 ЧЕ ДЕ ТОАТЕ МЗНЪНЦИШИРИЛЕ. КЪТЕ СКРИЕ
 МАИ СЪС. ДЕРЕПТ АЧЕІА ШИ ДОБИТОКЪЛА ЛОР
 АНКЪ СЪ НЪА ТРАЦЕЦИ ПРІНТЪРЪ АЛЦИ ВА-
 МЕНИ НАІНТЪКЪ КЪРЦІИ ДЪМИМЪЛЕ. БИНЕ СЪ
 ЩИЦИ КЪ ДЕ СЕ ВА СТРИКА ФЪНТЪНАЛА А-
 ПОИ КАПЕТИЛЕ ВОАСТРЕ ВОР ЩИ. ИНАК НЕ-
 СЪЧИНИТ. ГОСПОДИН ВЕЛ. 8 ІАС. АТ. ЗРА.
 ГЕН. 8." (КОНД. ІІ. Ф. 17).

Anulă 1623. Uricile date de Stefan Tomşa în anulă
 1623, sunt tôte în limba slavonă.

Radu-Voevod 2-a óră.

Anulă 1624. În domnia lui Radu Vodă uricile ce dau
 totă slavinesce.

Anulă 1625. Radu Vodă în anulă 1625 prin ună
 actă din 8 Iuniă dată din Hârlău, în limba română, dă
 lui Ionaşcu Cehan Vorniculă de glótă dóuě vadură de
 móră la Prută.

Anulă 1626. Din acestă anulă 1626 se găsesce ună zapisă scrisă românesce

Miron Barnovski Voevod

Miron Barnovski dă uricile în slavinesce. La 22 Iuniu, elă dă o poruncă domnescă în limba slavonă prin carea opresce pe globnici și pe deșugubinari de a se amesteca în satele Episcopiei. Scriitoriulă ei este Ionașcu. Obsărvăm că și la Domniele precedente cărțile slavone aū logofetii loră deosăbiți de ai celoră române.

Intre documentele Bunescilor este ună zapisă scrisă slavinesce, pentru o daraveră rēdeșescă.

La 10 Iuniu Miron Barnovski prin ună actă slavonă întăresce lui Cehan posesiunea vaduriloră de mōră de la Prutū.

Anulă 1627. Miron Barnovski dă ună ispisocă slavonă pentru apērarea țiganilor Episcopiei. Traducerea se află în Condica II. f. 19. ēră originalulă Condica I. f. I.

Anulă 1628. Acestași Domnū în 1628 dă o carte românescă cătră Șoltuzulă și Părgarii din Huși, pentru a scuti satele Episcopiei de strinsulă pânei și a fēnului domnescū. Scriitoriulă ei este Kiriac.

Acēstă carte este mai românescă de cătū cele precedente, fiind-că are mai puțină slavonă, a nume: titlu domnescū, la începutū; și la urmă e frasa ce arată că'i poruncă domnescă, și data.

Iată și acēstă carte:

„**Нои Мирон Бърновскїи Могила воевода божию милостию господарз земли Молдавскои. Скрием домниа мѣ ла слѣга**

ноастрз ла диригзторюл де Х8ши ши ла
 шолт8з ши ла прзгари дінтрзг де ако-
 ло ши ла апрози каріи веци скоате трз-
 г8а сз сѣре ¹⁾ пзнѣ домниен мѣле ши
 ла комишен каріи вор фачи фзн8 дом-
 ниен мѣле аколо ла трзг8 дѣка веци
 ведѣ картѣ домниен мѣле. гар вои сз
 авеци а лзса фоарте лн пачи сателе
 свинтеи Епск8піе лнтр8 нимикз сз н8
 лнвзл8ици сателе Епск8піен ла невоиле
 трзг8л8й че трзг8а сзш дзратиче не-
 воиле к8м вор п8тѣ. гар сателе свинтеи
 Епск8піе сз хіе де трѣбеле иск8піен. гар
 де невоиле трзг8л8й сз хі фоарте лн
 паче. к8м а8 фост ши пзнз акм8. а-
 часта вз скрі8 домніа мѣ ши маи м8л-
 тз жалобз сз н8 віе ла домніа мѣ ши
 лнтралт8 кии сз н8 фачеци престе кар-
 тѣ домніей мѣле. 8 гас зрл8 І8ліе ка.
 Сам господинз велѣлз.

Anulă 1629. In anulă următoriu acestași Domnă dă
 Episcopiei în două rînduri cărți domnesci în limba ro-
 mână cătră ampoiiajii domnesci, pentru apărarea locui-
 torilor din satele Episcopiei. Una este scrisă de Kiriac,
 alta de Larion. (Cond. II. f. 22—23).

1) Trebuie să fiă: сѣчере.

Alexandru Radu Vodă.

Anul 1630. In anul următorii venind la Domniă Alexandru fiul lui Radu Vodă, la 29 Decembrie, din cancelaria domnească se dă ordin în slavonesce către autoritățile de Huși pentru apărarea scutelicilor Episcopiei. Scriitoriul este Pătrașco. Însă în aceeași zi eșă totu din cancelaria domnească și un ordin românesc, scris de Apostol, către desugubinari de la Fălciu, spre a nu învălui satele Episcopiei. Iată această carte domnească :

„Нои Александръ воеводъ снъ покойнаго радъла воеводи божію млостію гспдаръ земли молдавской. пишемъ слъзѣкъ нашимъ которіи ходитъ ради дешѣгѣвине. по влост. Фалчійскомъ. / дъмъвъз штіре къ сѣѣ желѣитъ. / лнмъинтѣкъ домніей мѣле. пзринтеле ши рѣгъторіѣл нвстрѣ. Митрофан. Епископъла де хѣши. пре вои зикъндѣ лнмъинтѣкъ домніи. къ лнвзлѣици сателе сѣнтѣи епископіе. де дешѣгѣвинзріе. ши ле фачеци дестѣл вал ши лнкъ ам май фѣкѣт. доав кърци. а дѣмніи мѣле. ла вои. ши тот и лвзлѣици. ши іатъ акмѣ іаръш амфѣкѣт. в карте а дѣмніи мѣле. дечи дѣка веци ведѣкъ картѣкъ дѣмніи мѣле іаръви май мѣлтѣ снѣнѣи лнвзлѣици че сѣлѣсаці сателе сѣнтѣи мѣнзѣстіри иписко-

пiен форте љн пачи. пентрѡ кзчи аѡ
 кзрци ши дела алци домни. кз апои би-
 не сз цици кз де ва маи вені жалѡбз
 кзи љнвзлѡици. вѡм тримите де вѡр фа-
 че ѡ рѡшине де сз ва помени. так да
 знает. икак не счините. сам господинз
 велѡлз ѡ іасз ва зрли. дек. кѡ. (конд.
 II. ф. 27.)

Obsărvămă că ortografia limbei și chiar formele gramaticale erau arbitrare și depindeau în totul de la capriciu, ignoranța, ori procopselă în alte limbi a logofătului.

De aceea vedemă cărți mai contemporane și nu seamănă în multe una cu alta.

Alexandru Vodă, fiulul lui Radu, începe a da mai bună esemplu de iubirea limbei române. Elă dă ună ordină „вѣрному болѣриномъ“ ală său, Ionașcu Cehanul Velul Pitarul, ca să hotărască satulă Broșteniă ală Episcopiei, despre a căruia împresurare de către târgoveți se jăluisese „rugătoriulă său Episcopulă Mitrofană.“ Boiarinulă Cehanulă raporteză Domnului totă românesce despre rezultatulă lucrării selege; apoi pe temeiulă aceluă raportulă Domnulă dă Episcopiei celă înteiă urică românescă ce posedă Episcopia, — pentru hotărăle satulă Broșteniă. Uriculă este reprodușă în Chronica Hușiloră, pag. 111.

Dar totă din anulă acesta este și o carte slavonă a acestui Domnă, către Uriadnicii de Huși și Stănilescă pentru apărarea sateloră Episcopiei (Cond. A. f. 23.)

Moisi Moghilă Vovd.

În acești ană a ocupatŭ Domnia Moisi Moghilă sėn Movilă, și la Avgustŭ 9 emite trei cărți domnesci pentru apărarea satelorŭ Episcopiei, douė romănesci cătră Diregătoriulŭ, Șoltuzulŭ și Părgarii de Huși; alta slavonă — cătră globnicii și deșugubinariii delă ținutulŭ Fălciului. Reproducemŭ una romănescă.

Иви Моиси Могила воевода вжию мѣ-
стїю гспдръ земли Молдавской. скріем
домніа-мѣ слдцие поастре. дирегзторю-
лши де хѣши. ши шолтсзлши. ши прзга-
рілор. де аколѣ. дѣка веци ведѣ картѣ
домніимѣле. іар вои сз авеци а лзса фѣар-
те ꙗ пачи. сателе свинтеи епискѣпїи ꙗн-
трѣ немикъ сз нѣ авеци а ле ꙗнвзлши.
ла келтѣалеле трзгѣлшї. че сз вѣ дерз-
дикаци вои грѣтатл. кѣм веци пѣтѣ кѣ
трзгѣл. іар сателе епискѣпїеи сз хїе ꙗ
бѣнз пачи кѣм аѣ фѣост. ши пѣнз акмѣ.
ачаста вѣ скріем. ши маи мѣлтз жалюкѣ
сз нѣ вїе ла домніа мѣ. ꙗтралт кип сз
нѣ флчеци. ѣ іас вл. зр ли. ав. ѡ сам гпднз
велѣл. (сѣскрїс:) Іѡ Мѡисѡ Могила вое-
вода.“

Numele logofătului romănŭ nu se sciă, fiindŭ ruptă cartea în partea de josŭ, unde obienuitŭ logofeții își punŭ

numele. Iar celū slavonū se numesce: Michalcea (Cond. II. 26).

Anulū 1631. Moisi Movilă în 1631 prin uricū slavonū întăresce dania unei rēdeșii din Bunesci, făcută de popa Bazga feciorulū lui Ion Ciorțea, Vorniculū de pōrtă Neaniulū. (Cond. B. f. 88.)

Totū prin uricū slavonū, datū dela Hărlaū, după cererea Episcop-ului Mitrofanū, Moisi întăresce stăpânirea Episcopiei asupra satului Broștenii după hotărătura făcută sub Alexandru Vodă, amintită mai susū (Cond. A. f. 2).

Intre documentele Leoscilorū este unū zapisū românescū datū din anulū acesta.

Anulū 1632. La 22 Octombriū, Moisi Movila scrie o carte română cu începutulū slavonū, cătră căminarii de Huși. (Cond. II. f. 31).

La 24 Octombriū Moisi Movilă prin uricū românescū, chărăzesce unū vadū de mōră Monăstirei lui *Golia* din Iași.

Prin uricū slavonū întăresce o cumpăratură de rēdeșie dela Bunesci (Cond. B. f. 91). Din Octombriū 30 este o scrisōre română a aceluiași Domnū cătră Mitrofanū Episcopulū de Huși. O altă scrisōre română a lui Moisi Movilă, dată din Țarigradū (Cond. A. f. 116, 117).

Alexandru Iliășū a 2 óră.

Succesorulū lui Moisi Movilă, Alexandru Iliășū la 18 Aprilie dă Episcopiei douē ordine domnesci. Unulū românū — cătră „Diregătoriulū, Șoltuđulū, Părgarii, A-prođii, și Comișei delā Huși, pentru apērarea satelorū Episcopiei; altulū slavonū, cătră autoritățile dela Huși,

pentru apărarea meșterilor lăsați pe sama Episcopiei. Logofătul amânduror ordinilor este „Dumitrașco“ (Cond. II. f. 30 32).

Anul 1633. La Septembriū 20. Domnul dă o carte română, însă începută slavonesce, către Căminarii de la Huși, pentru apărarea meseriașilor Episcopiei. Logofătul este „Lupulū.“ (Cond. II. f. 34).

În documentele Leoscilor este unū uricū, de la acestū Domnū, scrisū în limba slavonă.

Moisi Movilă a 2-a oră.

Succesorul lui Alexandru, Moisi Movilă în a doua Domniă, la 26 Avgustū, dă o carte slavonă către Șoltușulū, Părgarii și tirgoveții de Huși, pentru scutirea unor omeni lăsați pentru serviciul Episcopiei. Logofătul se numesce Іон. Totū în acea și a datū și alte douē cărți, însă în limba română, către autoritățile de Huși, pentru apărarea omenilor Episcopiei. Logofeții la una „Тодосле;“ la cea-l'altă: „Тесученулū.“ Reproducemū aici cartea cea slavonă, ca probă de corupția, în care ajunsese limba Slavonă în cancelariile Românilorū.

„Нои Моиси Могила воевода кожю мло-
стю гспдр земли мвладвскои. пишем.
господства ми срѣдником и шолтѣзом и
прзгаром wt трзг хѣши. и всѣм ско-
гим нашим трзговцаном wt там. іако
сзрите іес лст господства ми виж да
имаете вставите сѣло смирно сими ми-

СТРИ СТЪБИ ЕПИСКОПИЕ. ЕДНОМЪ КОЖОКАР.
И ЕДИН МЕСЕРЧИЪ. И ЕДИН КРЪЧМАР. И ЕДИН
КРОИТОР. И А КЪРЪЛАР. И ДВА УЛАРИ. ЗА
ЖОЛДЪ. И ЗА ПОДВОАДЕ. И ЗА КОНИ ЗА У-
ЛАК. И ЗА ВИНОГРАДИ ГОСПОДАРСКИИ. ДА СЪ
НЕ РАБОТАЕТЕ. И ЗА ПРИВЕГЮ. И ЗА ВЪСЪХЪ
АНГЕРИНАХ МАИ ПЕ ДРОБНИИ. КОЛИЦИ СЪТ НА
ИНИШИХ ТРЪГОВЧАНОХ ВЪ НИЧИСОЖ ДА НЕ ВА
ЛАЕТЕ. ТЪКМЪ ДА ЗАПЛАТИТ УНИ ИХ ДА-
БИЛИ КЪЛКО БЪДЕТ ТРЪКОВИ. И ПОСЛАШЕНІЕ
СТЪБИ ЕПИСКОПИЕ. А НИКТО СЪ ВАСЪ БЪЛШЕ
НА НИХ ДАС НЕ ПРЪКЪЛЪЧЕТЕ НИЖ ВАЛОВАТЕ
ПРЪД СИМ ЛИСТОМ ГОСПОДСТВА МИ. САМ ГОС-
ПОДИНЪ ВЕЛЪЛ. 8 ІАС ВЛ. 3 Р МА АВ. КС.“

(Scriitorulŭ:) „Іоан.“

Traducerea :

„Noi Moisi Moghila Voevodă cu mila lui Dumnezeu
Domnă țerei Moldovei. Scriemă Domnia-mea Uriadni-
ciloră și Șolțușiloră și Părgariloră de la târgulă Hușii.
i tuturoră bieșiloră târgoveți ai noștri de acolo. Da-
șcă veți videa această carte a Domniei mele, iară voi să
aveți a lăsa foarte în pace pe acești meșteri ai santei Episco-
pii: ună cojocariū, ună măcelar ū, ună crăcămariū, și ună
croitoriū, și ună curăleriū, și două olari: de joldū și de pod-
vodī, și de cai de olac și de viele domnesci, ca să nu lucreze,
și de priveghiū, și de tôte angăriele mai mărunte căte

suntă pe alți tirgoveți, intru nimica să nu'i învâluieți, numai săși plătescă dabila loră câtă le se va cere, și ascultare (să facă) la sânta Episcopie, érá altulă nime din voi mai multă să nu'i trageți nică să'i învâluieți înaintea acestei cărți a Domniei mele. Insuși Domnulă a poruncit. La Iași, în anulă 7141. Avgustă 26.*

La 28 ale aceiași lună, Moisi Movilă scrie o carte slavonă cătră deșugubinariii de la ținutulă Fălciului, prin care le ordonă a lăsa în pace satele Episcopiei. Logofetulă se numesce „Симион.“ (Cond. II. f. 33—34).

Moisi Movilă prin uricū slavonū întăresce cumpărea una rădeșie din Brădicesci (Cond. B. f. 120).

La Februariū 28, Marele Logofetū Ghenghe și cu alți boeri, dau mărturie în limba slavonă, de vândărea unei rădeșii din Brădicesci (Cond. B. f. 121).

La 8 Martie Moisi Movilă dă unū ispisocū în limba slavonă pentru o cumpăratură de rădeșie din satulă Brădicesci. (ibid. f. 120).

Totū în aceiași și Ghénghe Marele Logofetū, Ionașcu Cehanū, Marele Vornicū alū țerei de josū, Constantinū Hatmanū și Părcălabū de Suceava, Dumitrașco Șoldanū Velū-Spătarū, Dumitrașco Buhușū Velū-Vistfarnicū, Fortuna Velū-Postelnicū, Grama Velū-Stolnicū, Tăutulă alū 2-lea Logofetū, Lupulă Prăjesculă Cluciarū, Mierăulū Velū-Sulgiarū, Vasilie Roșca Velū Jignicerū, Gheorghie Roșca Visternicū, Pătrașco Ciogolea Logofetū. Nianiulū și Gavrilū Mirco Vornicū Globniū și alți boiarī și ostași înaintați¹⁾ din curtea domnescă: dau mărturie slavonă de cumpărarea unei rădeșii de la Brădicesci (Cond. B. f. 3).

Să resumămă acumū noțiunile despre starea în care

*) Войни предниі.

a fostu ajunsu limba română la epoca domnirii lui Vasilie Vodă, întru câtu putem deduce acésta din documentele Episcopiei de Huși. Din datele înșirate mai susu se discopere :

1) Că până la începutul viaculu alu XVII-lea limba română era limba vorbitore a poporulu; că în ea se scria lucrări private ale persónelor ce nu scia altă limbă, séu ale ómenilor învățați, cari se conduceau de sentimentul iubirei de patria și limba lor, precum d. e. Spătariulu Clănău, scriitoriulu vechiulu Letopisețu moldovenescu, și Vornicul Ureche. O singură escepție s'a descoperit până acum, din care s'ar putea crede că și în viaculu alu XVI-le se găsia Domni căroro le plăcea a scrie românesce ordinele domnesci. Acesta este Stefanu Vodă, feciorulu lui Bogdanu.

2) Că limba oficială a curții domnesci, în carea se da ordinele administrative, hotărârile judecătoresci, uricile séu chrysovele; deaseminea limba cultulu și a Bisericii îngenere: era cea Slavonă.

3) Că și particularii, până și simplii rēdeși, în daraverile lor, în înscrisuri de vënderi și cumpărături unii de la alții, se servia bucuoși cu limba Slavonă, îndată ce se găsia între ei unu sciutoriulu de a scrie zapisulu în slavonesce.

4) Că în viaculu alu XVII-le celu înteu documentu de scrisore română în Archiva Episcopiei de Huși este zapisulu rēdeșulu Zasulu din Leesci, datu în 1612, póte pentru că nu se întemplase pe acolo vre-unu pricopsitu în slavonă; căci negreșitu, rēdeșulu, care firesce are pretențiuni de boeriă, nu s'ar fi lăsat mai josu de câtu cei mari, cari pe atunci încă toți se servia cu cea limbă.

5) Că în 1618, Radu Vodă a introdus în cancelaria domnască limba română pentru ordine administrative, fără însă a cuteza să părăsască limba slavonă, carea continuă a'și ținea rangul de superioritate. Totu asemenea urmăze și Domniil următoril: Gașparū, Alexandru Iliăș, Tomșa, Mironū Barnovski. Eil din cândū în cândū iși aducū aminte de limba română, și dau și în ea câte o carte domnască cătră autoritățile administrative; darū totū mai multū se servă cu cea slavonă. Acesta provinea negreșitū de acolo, ca partida slavonismului era puternică, și Domniil erau prea slabil, și timpulū domniei lorū prea scurtū, în câtū orī câtă bună voință arū fi avutū cătră limba română, nu puteau și nu aveau cândū face mai multū.

6) Radu Vodă, care în ântēia domniă dădu-se românesce o poruncă cătră Deșugubinari la 1625, în adona domniă, dă în limba română unū actū de daniă lui Ionașcu Cehanū. Acesta este unū progresū pentru limba română, și totū-o-dată putemū incheia că acestū Domnū a protegiatū limba română contra partiței slavonismului.

7) Alexandru fiulū lui Radu Vodă încă se pare a fi protegiatū cu deosebire limba română.

În 1630 elū a datū ordinū românesce lui Ionașcu Cehanū, de a hotări o moșă a Episcopiei; Hotarniculū îi rapórtă românesce, și Domnulū dă Episcopiei celū în-tēiū Uricū în limba română.

Amânduoil aceștil Domni, — pare că s'ar fi mulțămitū de a pune limba română în rōndū cu cea slavonă, pe unū piciorū egale, așa ca una să nu se credă mai de cinste de câtū alta, și fie-cine să scrie în care din douē limbil va avea plăcere.

8) Moisi Movilă, iar a balanțatū cătră partida Sla-

vonă. Tóte uricile lui suntu date în slavonesce; suntu însă și câte-va ordine românesce. Insemnămă, că în genere la toți Domniî Movilescî nu se zăresce simpatia cătră limba română.

9) Limba slavonă din Moldova, în timpulă dinaintea lui Vasilie Vodă, pe la începutul viacului XVII-le, se corupsese fórte, precum se va vedea și din documentulă ce se va reproduce mai jos.

Epocha lui Vasilie Vodă.

Anulă 1635. Vasilie Voevodă, la Ianuariu 5, anulă 1635, dă ună urică în limba Slavonă; însă limba Slavonă din elă este așa de coruptă, în cătă trebue a'lu reproduce, ca o viaă dovadă, că acéstă limbă își sfîrșesce domnia ei în Moldova, și că vine timpulă ca ea să dea loculă celei române.

„Нши Василіе воевода божію милостію господарз земли молдавскои. оже прииде прѣдъ нами и прѣдъ нашими великими и малими колѣри, колѣринъ нашъ Гіорге рошка бив вистіарникъ съ една листъ отъ нашего вѣренъ колѣринъ кѣжез бив вел. дворникъ и от дѣка бив комисъ бившіи хотарничіи и отъ многи люди добри и слѣги господарскыхъ и воини прѣдъ ни тако они писаюци како обрѣтошѣ мѣсто село стерпеніи въ знамени отъ къ иншихъ селове отъ къ стзницеци, ино

ТАКО ИЗБРАЛЪ ИМЪ СЕЛО СТЕРПѢНИМЪ СЪ
 КЪТОВЪ МѢНТѢНОМЪ ЧТО ЕСТЬ КОЛѢРИНОМЪ
 НАШЪ ГИОРГЕ РОШКА ВИСТ. СЪ ВЕСЪ ДГЛЮ
 ПРѢТОВИ ОТЪ ВИШЪ И СТЪЛПОВИЛЪ ИМЪ И
 ВЪ ЦАРИНЪ И ВЪ ВАТРА СЕЛО. И ТАКОЖДИРЕ
 БОЛОТИ ЧТО ОБРѢЩЕТСѢ НА МѢСТО СЕЛО
 СТЕРПЕНИМЪ ОТЪ ГЛАВЪ СЕЛО ОТЪ ДОЛѢ ПО-
 ЛОВИНА ОТЪ ДЪЛГА БОЛОТ А ПОЛОВИНА ОТ
 ДОЛИ ЕСТЬ СЕЛО МЪИКАНИМЪ ОТЪ ЛЪНГЪЛЪ
 ВИШЪ ЕСТЬ БОЛОТА СИМОВИ А ОТЪ ТОЛѢ МАИ
 ВИШЪ ЕСТЬ БОЛОТА АВРАМОВИ, А ОТЪ ТОЛѢ
 МАИ ВИШЪ ЕСТЬ ГЪРЛО ЛЪНГЪЛОВИ А ОТЪ ТОЛѢ
 МАИ ВИШЪ ЕСТЬ БОЛОТА РАЧИЛА ВЪ ГЛАВЪ
 ХОТАРА ОТЪ ВИШЪ, А ОТЪ ДОЛѢ ЕСТЬ ХО-
 ТАРЪ СЕЛО СТЕРПЕНИМЪ ДО БРОДЪ ПРѢТЕ-
 ЦЪЛОВИ. ТѢИ ВЪСѢ БОЛОТЪ СЪТЪ КЪ ВЪС-
 ТОКЪ А БОЛОТИ СТЪНИЛЕЩІИ ЧТО СЪТЪ НА
 МѢСТО ТОГО СЕЛО СЪТЪ ОТЪ КЪ ЗАПАДА.
 ТѢМЪ РАДИ ТОТИ БОЛОТИ И МѢСТО СЕЛО-
 ВЕ СТЕРПѢНИИ СЪ КЪТОВЕ МѢНТѢНОВЪ И
 МЪИКАНИМЪ ДА ЕСТЬ КОЛѢРИНЪ НАШЪ ВЫШЪ
 ПИСАННОМЪ ГИОРГЕ РОШКА БИВЪ ВИСТѢРНИКЪ
 СЪ ВЪСѢМИ ХОТАРАМИ И ДОХОДАМИ, КАКЪ
 ИМЪ ИЗБРАЛЪ И ХОТАРИЛЪ ПРѢДРЕЧЕННИХЪ
 БОЛѢРИ, И БОЛШЕ ДА НЕ ИМАЕТЪ МАИ ТЕ-

ГАТИСЪ БОЛЪРИНЪ НАШЪ ЧЕХАНЪ ДВОРНИКЪ
и Гиорге рошка вистЪрникЪ, ни они, ни
дЪкти ихЪ, нЪ тако да естЪ сЪставлени
на вЪкы, и имЪ да не смишаецЪ. 8
Iac 7143. генар 5. самЪ господинЪ ве-
лЪкЪ.“

Pentru ca unŭ Românu ce nu sciă slavonesce să'și
facă ideia de corupțiunea limbei Slavone din acestŭ actŭ,
trebuie să'și represinte pe scolarii ce învață o limbă strei-
nă; pe cari, după ce au învățat o câtime de ȕiceri și
au memorisatŭ mai multe frase, Profesorul îi silesce a
compune ce-va în acea limbă, de pe limba lorŭ mater-
nă. Se înțelege că junii compunătorii, imiteză formele
limbiilor lorŭ, nu nemerescŭ numerile cașurile, genurile; nu
sciŭ regimurile verburilorŭ, și ale particulelorŭ, etc.

Așa de procopsitŭ a fostŭ logofetulŭ Slavonŭ alŭ lui
Vasilie Vodă, carele a compusŭ acestŭ uricŭ. Elŭ n'a
învățatŭ acestă limbă la dascălu; elŭ ș'a formatŭ o singur
după tipulŭ celei românesce, prin cetire de documente
și alte scrisori Slavone. Unde nu'î vinia în minte cu-
vântulŭ Slavonŭ, elŭ punea pe celŭ românŭ, dându'î o
fisionomie slavonă prin adaosulŭ de vre-unŭ finalŭ sla-
vonŭ, precum: ov,—ve, etc.

Acéstă dovedesce că pe atunci slavonismulŭ la curtea
domnescă se păstra numai ca o rutină de canțelariă; dar
nici de cum ca o necesitate. Logofetii nu mai învățau
acéstă limbă la vre o scólă, ci numai din practică, pen-
tru carea ei își și formase o slavonescă a lorŭ propriă;
pe carea cu totŭ dreptulŭ o putemŭ numi *Slavono-română*.
Acéstă stare a limbei Slavone provinia de la totala lip-

să de scóle și de Dascăli. Mitropolitul Varlaam ne spune în procuvântarea Cazaniei séle, că pe la începutul domniei lui Vasilie Vodă, „era mare lipsă de dascăli și de învățatură. Și că nime nu învăța nici atâta câtă se învăța mai înainte.“

Anulă 1636. Vasilie Vodă dă o carte de judecată în limba română, întru ună procesă ală lui Bosiocă Diaculă cu Popa Crăstea din Armășeni (Cond. B. f. 85.)

Anulă 1638. Vasilie Vodă trimite carte domnescă în limba română, cătră Părcălabii de Fălciū și Diregătorulă de Huși pentru apărarea sateloră Episcopiei de Globnici și Deșugubinari (Cond. II f. 40).

Observămă, că tóte ordinile, séu cărțile domnesci, date în domnia lui Vasilie Vodă cătră autoritățile de la Fălciū și Huși în favórea Episcopiei, suntă date în limba română, cândă la Domni de mai naiate se da aseminea cărți în amândouă limbele. (Veđi acele ordine în Cond. II, f. 40—54).

Anulă 1640. Urică dată de Vasilie Vodă în limba Slavonă, prin care dăruesce satulă Stănilescă, ce se lua-se domnescă, lui Racoviță Cehană.

Ordină românescă cătră vătămanulă și sătenii diu Stănilescă, pentru a da ascultare noulă proprietară (Cond. A. f. 114).

Anulă 1642. Zapisă de vênđarea unei moși, scrisă slavonesce în Iași.

Anulă 1643. La anulă 1643 Mitropolitulă Varlaam tipăresce în Iași prima carte bisericescă în limba română. Acéstă carte elă o a tradusă din limba slavonă, și o a numitū: „Carte românescă de învățatură duminecele preste ană și la praznice împărătescă, și la svânti Mari.“

Reproducemă proimiulă cărții, și ca probă de limba lui Varlaamă, și ca documentă istorică pentru literatură română.

„КѦРЪНТЪ, ЛПРЕЖНЪ.

Кзтрз тоатз семенція рѡменѣскж.

Прѣ лѡминат лнтрѡ православіе. ши крединчосз лнтрѡ пзринтеле нѡнзскѡт. ши лнтрѡ фіюл дела пзринтеле нзскѡт маинте де тоци вѣчїи. ши лнтрѡ дхѡл свзнт дела пзринтеле пѡрчеззторю, ши пре фіюл одїхниторю. свзнта троицз оу нѡуа адевзрат амзвѡ зидиторю ши фжкзторю тѡтѡрѡр вѡзѡтелѡр ши не вѡзѡтелѡр.

Іѡ Василїе Боевод. кѡ дарѡл лѡи амнезвѡ цїиторю, ши кирѡиторю. ши домнз а тоатз цара Молдовеи дар ши милз, ши паче ши спсєніе а тоатз семенція ромзнѣскз претѡтиндерѣ че сз афлз православночи лнтрачаств лїлмѡвѡ. кѡ тоатз инима чѣрем де ла домнѡл амзвѡ ши искзвиторюа нѡстрѡ Іс. Хс.

Дилнтрѡ кжт саз лндѡрат амнезвѡ дилнтрѡ мила са де нѣѡ дзрѡит дзрѡим ши нѡи ачест дар лимѡїи ромжїеци. кар-

ТЕ ПРЕ ЛИМКА РОМЪНЪСКИЪ ЛЪТЪЮ ДЕ ЛАДЪ
 ЛЪИ ДМЪЗЪ. ДЪПЪ АЧЪ ДЕ ЛЪВЪЦЪТЪРЪ ШИ
 ДЕ ФОЛОС СЪФЛЕТЕЛОР ПРАВОСЛАВНИЧИ. СЪ¹⁾
 ІАСТЕ ШИ ДЕ ПЪЦИНЪ ПРЕЦЪ ІАРЪ ВОИ СЪ
 О ПРІИМИЦИ НЪ КА ДИ ЛЪКРЪ ПЕМЕНТЕСКЪ ЧЕ
 КА ОУНЪ ВДОРЪ ЧЕРЕСКЪ. ШИ ПРИ ЛЪСЪ²⁾
 ЧЕТИНЪ ПРЕ НОН ПОМЕНИЦИ ШИ ЛЪТЪРЪ РЪ-
 ГА ВОАСТЪРЪ ПРЕ НОН НЪ ОУИТАРЕЦИ ШИ ХИ-
 ЦИ СЪНЪТОШИ.

† СМЕРИТЪА АРХІЕПСКПЪ ВАРЛААМ ШИ МИ-
 ТРОПОЛИТОУ ДЕ ЦАРА МОЛДОВЕИ, КЪВЪНЪТЪ
 КЪТЪРЪ ЧЕТИТОРЮ.

ДЕ МАРЕ ЖЪЛЕ, ШИ ДЕ МАРЕ МИНЪНЕ
 ЛЪКРЪ ІАСТЕ, В ЮКИТЕ ЧЕТИТОРЮ. КЪНДЪ
 ТОАТЕ ФАПТЕЛЕ ЧЕРЮЛДИ ШИ А ПЪМЪНЪТЪ-
 ЛДИ, ЛЪЛЪ ШИ МЪРГЪ ТОАТЕ КАРЪШЪ ЛА
 СОРОКЪА ШИ ЛА МАРЦИНА СА ЛА КАРЪ ЛЪЦЕ-
 ЛЕПЧЪНЪ ЧА ВЪЧНИКЪ ЛЪСЪ ФЪКЪТЪ. ШИ НИЧЕ
 ПЪЦИНЪ НЪ СМЕНТЕСКЪ НИЧЕ ГРЕШЕСКЪ СЪМ
 НОУЛ СЪС. НЪМАИ СЪНЪГЪРЪ АМЪРЪТЪЛЪ ВМЪ
 ЧЕИ ФЪКЪТЪ ПРЕ ВЪРАЗЪЛЪ ШИ ПРЕ КИ-
 ПЪА ТВОРЕЦЪЛДИ³⁾ СЪС. КЪ МЕНТЕ ШИ КЪ
 ГРАЮ ДЕ ЛА ДЪНСЪА ЧИНСТИТЬ ДОМЪ ШИ

1) De, dacă, deși. 2) Pre dânsa. 3) Făcătoriului.

бирбиторю пзмзнтѣлѣи ши мѣрен. па-
 серилоръ ши добитоачелор. пецилоръ ши
 тѣтѣроръ фїерилоръ. кѣм грѣѣше ши
 прркѣль кѣ кѣ пѣцинель дѣль микшѣрѣ
 прилѣсь маи микъ дѣ кѣтъ дѣцѣрїи адекѣ
 пре ѡмѣ. нѣмаи кѣчїи кѣ трѣпѣ гѣрѣ кѣ
 сѣфлетѣль гѣсте фѣрѣ дѣ моарте ка ши
 дѣцѣрїи. ла каре марѣине ши ла каре со-
 рокъ гѣсте фѣкѣтъ дѣ дмзѣс сѣ маргѣ.
 л локъ чѣре хи сѣ грижаскѣ ши сѣ нево-
 гаскѣ ниче лѣкѣ сѣ нѣсмейтѣскѣ ниче
 сѣ сѣ скапе дѣ ачела сѣмнѣ. гѣрѣ ель
 департе рѣмѣне. ши тикзицѣше сѣ скапѣ
 кѣ ши дилѣфире дѣ ва сокоти ѡмѣл, ши
 дилскритѣрѣ нѣва афла алтѣ сѣвѣршитѣ
 кемѣреисале сѣд алтѣ марѣине. фѣрѣ нѣ-
 маи вїѣаца ачѣ веститѣ ши кѣнѣрокъ и
 блсвитѣ. карѣ сѣваи¹⁾ кѣѡши дорескѣ,
 ши ѡпохтескѣ тоци ѡаменїи гѣрѣ л каре
 лѣкрѣ стѣ ши сѣ цине ачѣ вїѣацѣ. оу-
 нїи кѣ тотѣль нѣшѣ цїѣс ниче ворѣ сѣ
 цїѣ. алцїи аре пѣтѣ сѣшицїѣ гѣрѣ еи дѣ
 бѣнѣ воѣ лорѣ, кѣѡтѣндѣ нѣвѣдѣ шиад-
 зиндѣ нѣ дѣцелегѣ антреии сѣваи кѣ ши

1) Măcarü.

шїѸ ши вѣдѣ, ши кѸ драгѣ w похтескѣ,
 тарь лѸкрѸриле чѣле де трѣбѣ че дѸкѣ
 ла чѣла вїтацѣ нѸ ворь сзле факѣ. пен-
 трачѣ дилтрѸлтзю, час фостѣ взрѣаци
 пѸртѣтори де дѸхѣль свзнтѣ. Ѹнїи дѸпѣ
 алци ши пѣнѣ акмѸ тоци лѸ оустенить
 скрїиндѣ ши тзлѸкѸиндѣ свентеле скрип-
 тѸри дѣѸ лѸвзцать шас арѣтатѣ wмѸлѸи
 л тоате кипѸриле. кала карѣ дѸче ако-
 ло. кѸм касѣ нѸ грѣшасѣ хїешѣ течине
 марѸинѣ ши сзврѣшитѣль ачела спре ка-
 релѣи фѣкѣтѣ. кѣтрачѣ шалтѣ оусте-
 ниѸцѣ сас адаос ачелорѣ взрѣаци пѸр-
 тѣтори де дѸхѣль свзнтѣ кѣчи кѣмѣр-
 гѣндѣ десѣсь лѸ цосѣ, ши лѸпѸцинѣ лѸдѣсе
 ди лѸ вамени лѸцелесѣль свентелорѣ скрип-
 тѸри. лѣѸ кѣвтатѣ а погорѣ. ши свзн-
 та скриптѸрѣ тотѣ маи пре лѸцелесѣль
 ваменилорѣ пѣнаѸ лѸчепѣтѣ а скоате а
 шѣши чинешѣ пре лимѣа са пентрѣ касѣ
 лѸцелѸгѣ хїе чине сѣ сѣ лѸвѣце. ши сѣ мѣр-
 тѸрисѣскѣ минѣнате лѸкрѸриле лѸи дѸсѣзѣ
 кѸ мѣлѣтѣ маи врѣтосѣ лимѣа ноѸстрѣ ро-
 мѣнѣскѣ че наре карте пре лимѣа са. кѸ
 неѸое гѸсте а лѸцелѣце картѣ алѸїи лим-

би. ши ши пентрѸ липса даскалиторь ша
 лвзцзтѸреи. кзть аѸ фость лвзцзндь
 маи де мѸлтз врѸме. акмѸ ниче атзта
 ниме нѸлвацз пентрачѸ де невое мѸаѸ
 фость ка оунь даторникь чесинть лѸи
 дмззѸ кѸ таланзтѸль че мѸаѸ дать сѸ-
 мипочь пѸзти дагорїа макарь декзть
 пѸзз нѸмжѸкз л каса чѸ де лѸть а
 мошилорь мїеи. адѸнатам дилѸтоци тѸлко-
 вничїи свентеи Евглїи даскалїи кесѸричїи
 поастре ши дѸкамь скрись. арѸтатамз
 мзрїеи сале православникѸлѸи домнѸ ИѸ
 Василїе воеводѸль кѸ мила лѸи дмззѸ Дом-
 нѸль цзрзи Молдовеи. мзрїа са ка оуnz
 домнѸ крешинь ши кѸгочтивь ши юки-
 торю де кесѸрикѸ грижиндѸ ка оуnz
 сѸжпзнь кѸнь де фолосѸль шилорь лѸи
 Хс. нѸнѸмаи пентрѸ чѸле трѸпеши. че
 ши пентрѸ чѸле сѸфлетеши де оунде
 сѸнѸрѸ дмззѸ. кѸ мѸна са чѸ пѸтѸр-
 никѸ. аѸ арѸтатъ мзрїеи сале спре а-
 честа лѸкрѸ лдрептѸторю. прѸ шсвенци-
 тѸль пѸринте ПетрѸ Могила фечорь де
 домнѸ де мѸлдова. АрѸїепкпз ши митро-
 полить кїовоулоуи ХалїчѸлѸи ши а тоатз

росіа кареле пре пофта мзрїеи сале, ас
 тримись типарюль кс тоате мецешдгс-
 риле кзте трекзескь. спре каре лзкрз мз-
 рїа са домнзль ческрїе маи сзсь Ів Ва-
 силїе боеводзл кздарзль лзи дмззз дом-
 нзл цзрзи молдовеи. келтзлалж не со-
 котитж спре тоть лзкрзль типзрїеи аз-
 дать. ши азѣ кс дарзль лзи дмззз аз-
 пж лчепзть ам вазззть ши сврзшитзль.“

lată si poezii de ale lui Varlaam:

1. Stihuri la stema domnescă

„Деши вези кзндва сзмнь грозникь
 сз нз те мїери кжндь сз аратж пзтѣрникь
 Кз пзтѣрникзль пзтѣраль лкнпзще,
 ши слзвизль падоабаль скизмѣще¹⁾
 Капь де бзжрь ши ла домнїи Молдовенеци,
 ка пзтѣрз ачеии хїари сзлсокотещи,
 Де зиде мари домни спре ладж шаз
 фзкзт кале,
 дѣколо ши Василїе вод азчепзт аз-
 крзрилe сале.
 Кс лвзцзтзри че л цара са темелюзще
 немзриторю нзме пре лзме шїи зидѣще.

1) Formeză.

2. La finele ceii din urmă cazante.

„Балѣри мѣлте рѣдикѣ фѣртѣна пре маре,
маи вртѣс гѣндѣл ѡмѣлѣи дѣнтрѣ лѣ-
крѣ че арѣ

Нѣ атѣта грижа ши фрика дѣчепѣтѣлѣи
кѣт грижа ши примеждѣ свѣршитѣлѣи
Хіѣ че дѣчепѣть дѣ фолѣсь невоинѣцѣлѣ
арѣтѣж

гарѣ свѣршитѣлѣ атѣт лѣкрѣлѣ іѣ платѣж
Лѣдѣатѣж сѣхіѣ а лѣи дѣмѣзѣ пѣтѣѣре,
карѣ дѣпѣж дѣчепѣть лѣ дѣть ши
свѣршире.“

Biserica în moldova până acum rămăsese privitoare in-
deferentă la lupta între limba română și cea slavonă,
fără îndoelă părtinindă ceii din urmă, în carea se afla
tota cartea bisericească gata făcută de alții, pe când
limba română, precum spune și Mitropolitul Varlaam, *nu avea carte*, și trebuia a o face dinnoii; era a face
dinnoii nu se prea găsesc mulți meșteri. Celu puțin
până acum nu cunoscă nici un document de literatu-
ră bisericească în limba română, produsă în Moldova,
mai vechiu de câtă „cartea românească“ a Mitropolitu-
lui Varlaam; și de aceea eu îl privesc ca pe cel an-
teii păstoriu română, care a introdusă cuvântul româ-
nesc în Biserica Moldovei. A rămasă încă multă de
tăcută în favoarea românismului; căci afară de cazania,
care se citește obicnuită la finele liturghiei, totu servi-

ciulă divină, anuală, și dîlnică, Mitropolitul Varlaam l'a lăsată totă în limba slavonă, și s'a urmată în acea limbă neprecurmată, fără a se atinge cine-va de elă, pînă la Mitropolitul Dosotheiă.

Din cuvîntulă lui Varlaamă reprodușă mai susă se vede:

1) Că pe timpulă lui Vasilie Vodă românismulă s'a dată mai multă întindere, prin înființarea de școlă și de tipografie.

2) Că îndemnătoriulă la desvoltarea românismulă, și ajutătoriulă la înființarea tipografiei, Basilie Vodă a avută pe Petru Moghilă, Mitropolitulă Kievului, de origină moldavă, și fiulă de Domnă.

Anulă 1644. Vasilie Vodă a dată ună **ispisocă Slavonă.**

Anulă 1645. Carte românescă de judecată, de la acelașă Domnă (Cond. B. f. 122).

Anulă 1646. Urică domnescă pentru satulă Brosceniă dată în limba Slavonă (Cond. A. f. 5.)

Anulă 1648. Zapisă românescă, prin care ună redeşă din Bunesci vinde o redeşă Spătarului Darie, cu 30 lei bătuți și ună cală bună *biciluită* (Cond. B. f. 116).

Deaseminea ună *Zapisă românescă*, prin care o redeşă din Ciortesci vinde redeşia sea din Bunesci și Maxinesci Spătarului Darie dreptă 5 lei (Cond. B. f. 107).

Anulă 1649. Vasilie Vodă prin *urică românescă* întăresce dreptulă de proprietate ală Episcopiei pe moșia Căcăceriloră. Data se însamnă în modulă următorilă:

„**8 ІАС ВАТ УТ СЪЗДАНИЕ МИРЪ ЗРНЪ. УТ РОЖДЕСТВО ХРВА АХМЪ.**“

Totă din acestă ană este *Chrysovulă românescă* prin

care se stabilește sfera judecării bisericești. Este reprodusă în *Chronica Hușilor*, pag. 118—120.

Anul 1651. Este un *Uric* slavon de la Vasilie Vodă.

Anul 1653. Prin uric românesc Vasilie Vodă dăruiesce Logofătului Racoviță Cehan satul Volosenii, confiscat de la „acel câne de Ștefan Sărdariul, pentru că sa rădicat asupra Domniei.”

Georgie Stefan Voevodă.

Anul 1654. Georgie Stefan dă ordin românesc către Părcălabii de Fălciu și Diregătoriul de Huși, pentru apărarea satelor Episcopiei de glóbe..... (Cond. II, f. 55); deasemine scrie la Șoltuđ, la Pârgari și tirgoveții de Huși, totu pentru apărarea satelor Episcopiei (ibid. f. 56).

Uric românesc de la aceștia Domn pentru dreptul de proprietate al lui Ionașcu Aleușu asupra unei reșeșii din Brădicesci, ce o reclamau alții (Cond. B. f. 128).

Zapis românesc, prin care o reșeșită, cu mai multe rude ale ei vinde Spătarului Darie reșeșia lor din Bunesci și din Căbicesci (Cond. B. f. 108.)

Anul 1655. Datina cancelariei domnesci de a începe și a sfârși actele cu frase slavone, de și copriinderea lor ar fi scrisă românesce, s'a adoptat și în actele boerilor, ale clerului și ale particularilor. Reproducem aici d. e. o mărturie a boerilor din anul 1655.

„ГЕУКОМЫ¹⁾ ІОНАШКЪ РЪСНА ВЕЛ ЛОГОФ.

1) Iată deci noi.

і Шефан Бодл вел дворникъ долна земли¹⁾
і Василіе Гетман і пзркзлаб Свчавски
і Істраті Давіжж вел дворник в і шнѣ й
земли²⁾, Іліе Шептілічѣс вел постелник,
і Глігоріе рсца вел Спзтаріс, Солонон
Бзрлздеанса вел вістіарник, і Некслаі
Могжлдеа вел чашнік³⁾, і Мірон Бвчок
вел свлціар, і мірон Чоголз вел клвчіар
і Некслаі Бвхшш треті логофзт, і Дс-
мітрашко Постелник, і Дсмітрашко рош-
ка і рсцінж і Василіе Белдіе дворник Гло-
тнши і инихз болѣри и воини от
двор господенз его милостѣ⁴⁾.
Скрием ші мзртсрісім кс ачест запис ал
нострс, ксм аѣ веніт лнаінтеа ноастрз
фрателе нострс Д-лді Гіоргі Рошка че аѣ
фост вістіарник, де німе невоіт нічі ас-
пріт, чі де а лді бснз воіе аѣ вжндѣт
аса дреаптз очінз, тот сатса стзрпѣніі,
че сзнт лн цінсѣса Лзпсшней, пе апа
прсѣлді, кс вечіні ші кс бзлці де пе-
ште ші кс тот венітса, че ачест сат
стзрпѣніі іаѣ фост лді даніе ші мілсіре

1) Mare vornicū alū țerii de josū 2) Alū țerii de susū. 3) Paharnicū.
4) Și altorū boerī și ostași din curtea Domnăscă a milostivirei sale.
(Adică: a Domnului).

ДЕЛА РЪИНОСАТЪА АЛЕКСАНДРЪ ВОДЪ ФЕЧО-
 РЪА РАДЪЛАІ ВОДЪ. АЧЕЛА САТ ЛАЪ ВЪНДЪТ
 ДЪМІСАЛЕ ФРАТЕЛЪІ НОСТРЪ ЛЪІ ДАРІЕ КЪ-
 РЪЕВЦЪ МАРЕЛЕ КОМІС ДРЕПТ О СЪТЪ ШЪП-
 ТЕВЪЧІ ДЕ ОІ МАРІ, ОІ ДЕ ЛЪПЪШНА, ШІ
 ДРЕПТ О СЪТЪ ДЕ КЪРЛАНІ ГАР ДЕ ЛЪПЪШ-
 НА, ШІ САЪ СКЪЛАТ ДЪМНЕАЛЪІ ДАРІЕ КЪ-
 РЪЕВЦЪ КОМІСЪА ШІ ЛЪ ДАТ АЧЕСТЕ ОІ ЧЕ
 МАІ СЪС СКРІЕМ ТОАТЕ ЛА МЪНА ДЪМІСАЛЕ
 ЛЪІ ГІОРГІ РОШКА ЧАЪ ФОСТ ВІСТІАРНІК,
 180 ОІ МАРІ, ОІ ДЕ ЛЪПЪШНА, ШІ 100 ДЕ
 КЪРЛАНІ, ДІНАІНТЕА НОАСТРЪ А ТЪТЪРОР.
 ДЕЧІ НОІ ВЪЗІНД ДЕ АЛОР БЪНЪ ВОЕ ТОК-
 МАЛЪ ШІ ДЕПІН ПЛАТЪ, ФЪКЪТАМ ДЕЛА НОІ
 АЧАСТЪ МЪРТЪРІЕ ДЪМІСАЛЕ ЛЪІ ДАРІЕ КЪ-
 РЪЕВЦЪ КОМІСЪА КА СЪ ФІЕ ДЪМІСАЛЕ ДЕ
 КРЕДІНЦЪ; СЪ АІБЪ ДЪМНІАЛЪІ АШФАЧЕ ДЕ
 ПРЕ АЧЕАСТЪ АДЕВЪРАТЪ МЪРТЪРІЕ А НО-
 СТЪ ШІ ДРЕСЕ ДОМНЕСТІ. ПЕНТЪРЪ КРЕ-
 ДІНЦЪ ІСКЪЛІТАЪ ДНТЪІЪ ДЪМНІАЛЪІ ГІОР-
 ГІЕ РОШКА ЧАЪ ФОСТ ВІСТІАРНІК. ДЪПЪ А-
 ЧЕА АМ ІСКЪЛІТ ШІ НОІ ТОЦІ КЪЦІ МАІ СЪС
 СЪНТЕМ СКРІШІ, ШІ ЕЪ КОНТЪШ АМ СКРІС
 СЪ СЪ ШТІЕ. 8 ІАС. ЛЕТ. 7163 МЕСЕЦА МАІ
 30 ДНИ." (КОНД. А. Ф. 118.)

Românii, în seculara predominare a slavonismului, se deprinsese cu frazele, cu vorbele, cu numirele Slavone așa de tare, în câtă li se părea a fi și mai puternice și mai convenabile de câtă cele române; de aceea nu se puteau lesne disbăra de ele. Inșă acésta era numai o ilusiune, pe carea timpul a nimicit'o.

Georgie Ghica Voevodă.

Anulă 1658. Georgie Ghica prin poruncă românescă opresce pe Șoltuđi, părgarii și tîrgoveții de Huși de a nu învălui satele Episcopiei cu angării (Cond. II, f. 58.)

Deasemenea prin o carte totă românescă, scutesce de dajde pe două Preoți și ună Diaconă de la Episcopie (f. 59). Prin o a treia carte, deasemenea română, ordonă autorităților din Huși a apăra pe două fântănară (f. 60).

Ștefăniță Voevodă.

Anulă 1660. Ștefană Vodă feciorulă lui Vasilie Vodă, prin carte românescă cătră cămănară de Huși scutesce două crășme ale Episcopiei (f. 62). Prin o carte Slavonă întăresce scutirile meseriașiloră lăsați Episcopiei (f. 64). De aici înainte tôte cărțile domnesci de scutire și apărare a Episcopiei și a ómeniloră ei, sunt totă în limba română, sub toți Domniă următoră.

Anulă 1661. Carte română pentru scutirea poslușniciloră Episcopiei (Cond. II, f. 66).

Urică Slavonă. Și alte două române (Cond. B. f. 116; Cond. A. f. 58). Zapisă românescă de o împăcare rădeșescă (Cond. B. f. 111).

Evstratie Dabija Voevodă.

Anul 1662. Evstratie Dabija prin carte românească îndatoresce pe boiarinul s6u Frătița a cerceta la fața locului o c6ertă reșeșcă (Cond. B. f. 112).

Zapisă românească de danie reșeșcă (f. 104).

Altă zapisă românească pentru v6endare de reșeșă (Cond. A. f. 60).

Carte domnească în românește, prin carea înputernicesce pe Dumitrașco Ramandi a ș6i st6ep6ani o reșeșă din Lungași (ibid)

Ma6 multe c6ărți Domnesci de scutelă Episcopiei, t6ote românești (Cond. II, f. 68—76).

Anul 1663. Evstratie Dabija dă ună urică Slavonă.

Zapisă românească de v6endarea unei reșeșă de la Ikimesci (Cond. B. f. 111).

Carte românească de la Domniă pentru ca Episcopia să ș6i p6otă apăra moșia Răsescii (Cond. A. f. 104).

Duca Voevodă.

Anul 1666. Duca Vodă prin carte românească întăresce scutiurile de ma6 nainte ale Episcopiei (Cond. II, f. 78).

Iliășu Alexandru Vovdă.

Domnul Iliășu Alexandru dă o poruncă română de apărarea poslușnicilor Episcopiei (Cond. A. f. 78).

Anul 1667. Acelașu Domnă prin carte română miluesce Episcopia cu 2 grădinari și ună apară (Cond. A. f. 30).

Prin *Urică Slavonă* întăresce moșiele lui Darie fostul vistiarnic.

De aici înainte toate documentele Episcopiei sunt scrise în limba română; atât uricele domnesci cât și zapisele particulare. Cancelaria domnescă de acum a devenit cu totul română.

Din datele precedente de la începutul Domniei lui Vasilie Vodă și până la finele Domniei lui Iliășu Alexandru, adică încurgere de 35 de ani, deducem următoarele noțiuni relative la dezvoltarea limbei române.

1). Vasilie Vodă a protegiat limba română. Se vede de acolo a) că toate ordinele administrative emise de la el sunt date în limba română; pe când la Domniile anterioare, și ordinele administrative cele mai multe, dacă nu toate, erau scrise Slavonesce; b) Vasilie Vodă da Uricile deopotrivă în amândouă limbele; era prin acesta se vede că în curtea lui limba Slavonă nu se credea superioară celei române.

2). Partitul filoslavon, negreșit bătrânimea conservatoare fără raționament, era tare încă; și nu puțină forță i se da prin aceea, că Slavona era limba cultului, făcea parte din obiectele religioase, supuse fanatismului, care nu raționază. Acesta trebuie să fi fost cauza, pentru care Vasilie Vodă cu toată favoarea sa pentru românism revine adese ori la limba Slavonă, și investă în haïna ei, ori cât de sfășiată de ignoranța românească, acte domnesci de prima importanță, precum sunt Uricile.

3). Cancelaria domnescă, după introducerea limbei române în actele sële, a păstrat încă mult timp orice frase curat în limba Slavonă. Așa sunt a) titlu

Domnului de la început : Іω s'aŭ Ної, cutare Voevoda, Господарь земли Молдавскої."

b). Inchierea : тоє пишемъ. ино неучините. Сам Гос-
подинъ велѣлъ.

c). Data loculul și a timpului : d. e. y Іас. вѣтъ...

Titlu domnesc slavon s'a păstrat până pe la anul 1780.

Inchiarea Slavonă a continuat până pe la 1710 cându apoi s'a înlocuită cu espresiunea românescă : „acesta scriemă.“ Data slavonă a continuat până pe la 1765, de cându se pare că s'a înlocuită și era de la crearea lumel, cu acea de la nascerea lui Christosă.

4). Particularii aŭ continuat și sub Vasilie Vodă a scrie zapisele în slavonesce, numai dacă sciaŭ acea limbă logofeții, și dacă persónele cu daraverurile voiaŭ să'si dea și aeră mai boerescŭ; fiindă-că românesce sciaŭ toți țeranii.

5). Georgie Stefană și Georgie Ghica aŭ dată cărțile loră domnesci numai în limba română ; ba încă și boerii în timpulă loră scriaŭ românesce acte, care mai înainte le făceaŭ Slavonesce.

6). Feciorulă lui Vasilie Vodă, Stefăniță Vodă, în privința limbei, ține linia de conduită a tatălui sěŭ, adică întrebuintăză în actele sële amândouă limbele, se vede că spre a'si acoperi alte pécate cu masca conservatismul.

7). De la Stefăniță Vodă între cărțile domnesci administrative, ce sântă în archiva Episcopiei, din secululă XVII-le și ală XVIII, în mare numără, tóte sântă în limba română.

8). Tóte zapisele ređesesci de daniŭ, de vëndări și cumpărări, ori schimburŭ de moși, dupě epocha lui Vasilie Vodă, sântă în limba română.

9). Dintre Domnii următori, numai de la Evstratie Dabija și de la Iliășu Alexandru se află câte unu Uricu în limba Slavonă.

10). Așa dar, duple documentele Episcopiei de Huși putem încheia, că de pela 1670 limba Slavonă a cădută cu totul din întrebuințare în cancelaria curții domnesci. Dar a rămasă în Biserică în tótă puterea.

Mitropolitul Dosothei.

Anul 1680. Celu ânteu dintre Archipăstorii Bisericei Moldovei, cari au lucrat pentru a romaniza cultul românesc, este Mitropolitul Dosothei. Elu a tradusă în românesc Psaltirea, și cele-lalte părți din Biblie ce se cetescă la servirea divină a sărbătorilor anual; parte din rugăciuni, precum și din cântările Bisericesci de la sărbători; liturghiele etc. Rânduela Aghiazmei cei mari de la Arătarea Domnului, și rânduela Aghiazmei cei mici. Pe urmele lui au mersă și alții, continuândă opera românizării Bisericei, în curgerea vieului XVIII-le.

Reproducemă aici, de probă câte-va piese din literatura bisericescă română a neprețuitului Dosothei.

I. Din Псалтіре. Псалм 36.

„Иоу рзвни викланилор, ниче сзрзх-
неци челора че фак фзрз лца. Дрепт
че ка нице гареж де сжргз сорска, ши
ка нице варсе де утавз де сжргз ввр
кзда. Недеждаше спре домна, ши фз

БЪНЪТЪТА. ШИ СЪЛЪШЪЛЪСЪ ПЪМЪНЪТЪЛЪ,
 ШИ ПЪЩЕТЕВЕИ Л БОГЪЦЪЖА ЛБИ. ДЪТЕ Л
 ВЪЦЪ КЪ ДОМЪЛЪ, ШИ ДЪВА ЦЪЕ ЧЕРШЕРІЛЕ
 И НЕ МЕИ ТАЛЕ. ДЕСКО ПЕРЕ КЪТЪРЪ ДОМЪЛЪ
 КАЛЪТА ШИ НЕДЕЖДАЩЕ СПРЕ ЛСЪЛЪ, ШИ
 АЧЕЛА ФАЧЕВА. ШИ СКОТЕВА КА ЛЪМІНА ДІ-
 РЕПТАТЪ ТА ШИ ЦЮДЕКАТА ТА КА АМІАЪЪ
 ЗА. КЪЧИРЪЪЪТЕ ДОМЪЛЪБИ, ШИ РОАГЪЛЪ
 ПРЕ ЛСЪЛЪ. НЪ РЪХНИ ЧЕЛЪА ЧЕШЪ СПО-
 РАЩЕ КЪ КАЛЪ СА, УМЪЛЪБИ ЧЕ ФАЧЕ КЪЛ-
 КАРЕ ЛЕЦЪИ. ПЪРЪСАЩЕ ДЕ МЪНІЕ, ШИ ЛА-
 СЪ СРЪІА: НЪ РЪХНИ, ДЪ ФАЧЕРА ВЕКЛЕ-
 ШЪГЪ. КЪ ЧЕА ЧЕ ФАКЪ ВЕКЛЕШЪГЪ РЪС-
 ПІАРЕСЪВЪРЪ: ІАРЪ ЧЕА ЧЕ РАБЪЖЪ ПРЕ
 ДОМЪЛЪ, АЧЕА УЧИНАВОРЪ ПЪМЪНЪТЪЛЪ. ШИ
 ЛЪКЪ ПЪЦИНЕЛЪ, ШИ НЪ ВА ФІ ЧЕЛЪ ПЪКЪ-
 ТЪСЪ, ШИ ЧЕРКАВЕИ ЛОКЪЛЪ ЛБИ ШИ НЪЛЪ
 ВЕИ АФЛА. ІАРЪ БЛЪНЪЖИ УЧИНАВОРЪ ПЪ-
 МЪНЪТЪЛЪ, ШИ ЛЪДЪЛЪЧИСЪВОРЪ ПРЕ МЪЛЪЦЪЖМЕ
 ДЕ ПАЧЕ. КЪСТАВА ПЪКЪТОСЪЛЪ СЪПРА ДІ-
 РЕПТАЛЪБИ, ШИ СКЪРЪШЪКАВА СЪПРА ЛБИ КЪ
 ДІНЦЪИ СЪИ. ІАРЪ ДОМЪЛЪ РЪДЕВА ДЕ ЛСЪЛЪ,
 КЪ ПЪРЪВАДЕ, КЪ ВА ВЕНИ ЗЪА¹⁾ ЛБИ. СЪ-
 БІЕ ЗЪМЪЛЪСЪРЪ ПЪКЪТОШЪИ, ЛТИНСЪРЪ АР-

1) Ca și la Klănău: zule.

КСЛЪ ЛВРЬ, СЪСЖЦАТЕ МИШЕЛЪ ШИ НЕА-
 ВЪТЪЛЪ, СЪ ЦЮНГЕ ПРЕ ЧЕИ ДИРЕПЦИ КЪ
 ИНЕМА. Сакїа лврѣ лтре л инима лврѣ,
 ши арчеле лврѣ фржнгзса. Маи кѣнѣи
 пѣцинтелѣа дирептѣаѣ, де кжть богъ-
 цжа пѣкѣтошилврѣ чѣ мѣлтѣ. кѣ бра-
 целе пѣкѣтошилврѣ здровисѣвврѣ, лтѣ-
 реѣе дарж пре дїрепціи домнѣа. кѣ кѣ-
 ноаѣе домнѣа кѣиле невиноваѣилврѣ, ши
 вчина лврѣ л вѣкѣ фива. Нѣ сѣ вор стиди
 лвраме кѣмплитж : ши лѣжле де фѣа-
 мете сѣтѣрасѣвврѣ. кѣ пѣкѣтошїи вврѣ
 пери. Іарѣ пїзмашїи дмнѣаѣи лпреѣнж,
 че сѣ вврѣ прослѣви ши вврнѣаѣа, стѣн-
 гжнѣсѣа ка фѣмѣа сѣ стѣнсѣрж : сѣм-
 прѣмѣтж пѣкѣтоѣаѣ, ши нѣ лтоарче:
 іарѣ дирептѣаѣ милѣѣе ши дж. кѣ чеа
 блѣзскѣ пре лѣѣаѣ вчинавврѣ пѣмжнтѣаѣ
 іарѣ чеа чель влаѣтѣмж рѣснїарѣѣсѣрѣ.
 Дела Дѣмнѣаѣ пашїи вѣмѣаѣи лдирепта-
 севврѣ, ши кала лѣи враѣа фѣарте. кѣнѣаѣ
 вѣ кѣѣа, нѣ са вѣтѣма, кѣ Дѣмнѣаѣ спри-
 жинаѣе мѣна лѣи. Тинерель фѣстаѣаѣ,
 ши дарж лѣѣтрѣнитамѣ : ши нам вѣ-
 зѣть дирептѣаѣ пѣрѣсѣжть ниче сѣмжн-

ца лѣи чершиндѣ пжине. Тоатѣ зѣа ми-
 лѣаще ши прѣмѣтѣ дирептѣлѣ, ши сѣ-
 мѣнца лѣи ꙗ блвеніе фива. Ябатете де
 ла рѣѣ ши фѣ бине, ши те сѣлѣшлѣаще
 ꙗ вѣкѣ де вѣкѣ. кѣ домнѣл юбаще цю-
 децѣ, ши нѣ ва прѣрѣсѣ прѣкѣвѣишїи сѣи,
 ꙗ вѣкѣ ферисѣворѣ. Ирѣ чеи фѣрѣ лѣ-
 це изгонисѣворѣ, ши сѣмѣнца некѣра-
 цѣлѣврѣ рѣспіардесѣва. Дирепціи дарѣ
 вчинаворѣ пѣмѣнтѣлѣ ши вѣврѣ сѣлѣшлѣи
 ꙗ вѣкѣ де вѣкѣ пре дѣнсѣл. ростѣлѣ дир-
 рептѣлѣи дѣприндѣва ꙗцѣлѣпчюне, ши
 лимѣа лѣи грѣива цюдецѣ. Лаѣа дѣм-
 нѣзѣлѣи лѣи ꙗ инѣма лѣи, ши нѣ сорѣ
 ꙗпѣдека пашїи лѣи. кибѣзѣаще пѣкѣто-
 сѣлѣ пре чѣлѣ дирептѣ, ши чаркѣ сѣлѣ
 ѣмоарѣ. че домнѣл нѣлѣ ва лѣса пре ꙗсѣ
 ꙗ мѣнѣле лѣи, ниче ши лѣва вѣсѣндї пре
 ꙗсѣ, кѣндѣ ва цѣдека лѣи. Раѣдѣ пре
 домнѣл. ши фѣрѣще калѣ лѣи: ши ꙗ
 нѣлѣцѣтева сѣ вчинѣзї пѣмѣнтѣлѣ, кѣндѣ
 сѣ ворѣ мѣтѣра пѣкѣтошїи, вѣдѣвери.
 Вѣзѣю пре некѣратѣлѣ, сѣпрѣнѣлѣцѣндѣсѣ
 ши сѣиндѣсѣ ка кѣдрїи ливанѣлѣи. ши
 прѣпроѣпе трѣкѣю, ши аѣекѣ нѣ ера:

ши черкатѣламъ, ши нѣ сав афлатъ локла лѣй. фераще нерѣтате, ши вежи дирептате, кѣ дѣте рѣмѣшицѣ ѡмѣлѣи пѣчюить. Іарѣ кѣлкѣторіи леціи мѣтѣрасѣрѣ кѣтотѣль, рѣмѣшицеле некѣрацѣлор перивѣрѣ кѣтотѣль. Спѣсеніи дѣрѣ дирепцилѣрѣ дѣла домнѣль ши скѣтиторию мѣрѣ ле дѣте ла вѣрѣме дѣ гриже. ши аѣюталева домнѣль, ши изѣзѣвѣива пре лѣшѣ, ши скоатейва динѣ пѣкѣтошѣ, ши мѣнтѣива пре лѣшій кѣ сѣ недеждюирѣ спре лѣсѣль.“

II Din rugăciuni.

„Лѣминѣ линѣ, лѣвнтѣ славѣ, а фѣрѣ моарте пѣринтеле черескѣ, снтлѣ фѣричить, Іс. Хѣ. че веним лѣтра соарелѣй скѣпѣтатѣ, дѣ вѣзѣмѣ лѣминѣ дѣ сарѣ, лѣздѣмѣ пре пѣринтеле фіюл ши снтлѣ дѣхѣ дѣзѣд. кадѣсѣ тинѣ лѣ тоатѣ времѣ а кѣнта кѣ гласѣри кѣвиѣсѣ. фіюле лѣлѣи дѣзѣд вѣцѣ че дай. Дрепѣчѣлѣ лѣма те сѣзѣаще.“

С П О Д О Б И Г Д И.

„Сподобаще Д-не ꙗ сара ачаста, фз-
рз грешалж а не фери пре нои. Блвнтз
ещк Д-не Д-звдлк пзринцилвр ношри,
ши лздатк ши прослзвйтк нзмеле тзв
лвѣчк. Фіе Д-не мила та спре нои пре-
кѣм недеждюимк спре тине. Благословит
ещк Д-не ꙗвцзмж ꙗдирептзрилврктале.
Блвнт ешк домниторяле. ꙗцелепцашемж
ꙗдирептзрилвр тале. Блвнт еши свн-
тале лѣминѣззмж кѣ ꙗдирептзриле тале.
Д-не мила тай лвѣкк, лѣкрѣриле мж-
нѣлврк тале нѣ ле трѣче. Ціе сз кѣ-
вине лавдѣ, ціе сз кѣвине кѣнтаре, ціе
славз сз кѣвине. Татзлѣй ши фіюлѣй ши
снтзлѣй Д-хѣ, акмѣ ши пѣрѣрѣк ши ꙗ
вѣчїи де вѣчк.“

Нѣѣ втпѣцлаеши.

„Акмѣ словозещк пре шерѣдлк тзв дом-
ниторяле, дѣпз кѣвѣнтзлк тзв кѣ паче.
кз вѣзѣрѣ окїй мий мжнтѣвинца та, ка-
рѣ в гзташк ꙗтре фаца атѣтѣрорк нз-
роаделврк. Лѣминж ꙗдескоперемзнтк пз-

ГЖНИЛВРК, ШИ СЛАВЖ ПОПОРВЛВЙ ТЪВ ЛВИ
Ізраильк.“

Т р и с т о е .

„СНТЕ Д-ЗЪВ, СНТЕ ТАРЕ, СНТЕ ФЪРЪ
МОАРТЕ МИЛВЦИНЕ.“

„Прѣ СНТЪ ТРОИЦЖ МИЛВЦИНЕ, Д-МНЕ
ЩАРЦЕ, ПЪКАТЕЛЕ НОАСТРЕ, ДНИТОРЮЛЕ
ІАРТЖ, ФЪРЪЛЕЦИЛЕ НОАСТРЕ, СНТЪЛЕ ЧЕР-
ЧЕТАЗЖ, ШИ ТЪМЪДВЦЕ НЕПЪТИНЦЕЛЕ
НОАСТРЕ, ПЕНТРЪ НЪМЕЛЕ ТЪВ, Д-НЕ МИ-
ЛВЦЕ, ГЦІ.

С л а в а и н н ѣ .

ПЪРИНТЕЛЕ НОСТРЪ ЧЕЛА ЧЕ ЕЩК ЛЧЕ-
РЮРІ. СНАСЪКЪСЖ НЪМЕЛЕ ТЪВ. СЪ ВІЕ Л
ПЪРЪЦІАТА. СЪ ФІЕ ВЪАТА, КЪМЪЙ Л ЧЕРК,
АША ШИ ПРЕ ПЪМЪНТЬ. ПЖИНА НОАСТРЪ
ЧА ДЕ САЦІЪ ДЪНЕ АСТЪЗЪ. ШИ НЕ ІАРТЖ
ДАТОРІИЛЕ НОАСТРЕ, КЪМ ШИ НОЙ ЕРТЪМЪ
ДАТЪВРИЛВРК НОЩРИ. ШИ НЪ НЕ ДЪЧЕ ЛА
ИСПИТЖ, ЧЕ НЕ СКОАТЕ ДЕЛА РЪВТАТЕ:

Б ц е д в о .

Д-НЪВЪ НЪСКЪТОАРЕ ФИЧОАРЖ, КЪКЪРЪ-

ТЕ ДЕ ДАРЬ ПЛИНЖ, Д-НЗЛК КЗ ТИНЕ.
 БЛВИТЖ ТЗ Л ФЕМЕЙ ШИ БЛВИТЬ ПЛОДЗЛ
 ПЖНТЕЧЕЛДЙ ТЗЗ, КЗ МЖНТВИТОРЮ НЗС-
 КЗШК СФЛТЕЛWРЬ НОАСТРЕ:

М Е Т А Н І Е, а. С л а в а.

Ботеззторюлк лшй Хс. претвцз пре ной
 поменаще, сзне изззвимк де фзрзлеци-
 ле ноастре, кз цїе саз датк дарк азга
 пентрз ной:

М Е Т А Н І Е, и н н ъ.

Рзгацк пентрз ной снцк апостолї, про-
 рочк ши мжченичк, ши тоци снцїи ка сз
 не изззвимк де примеждии ши де скрзки.
 кзпре вой калзъ дворкїтори, кзтрз мжн-
 твиторюлк дозждимк.

М Е Т А Н І Е.

Сзптк ата милостивире, изззвимк азззз
 изскзтоаре, але ноастре рзцк нзле трѣ-
 че ла невое че динк примеждии иззззв-
 щене, аззцк прѣкзратж аззцк блвитж.
 Амне милзще. м. С л а в а и н н ъ.

Ч и с т и ѳ ѣ ш а ѡ .

„Мѡи чинстита декѡт херѡвими ши
май сазвитѡ непотривит де кѡт сера-
Фимии, кара фзрѡ де стрикат пре дмзѡѡ
кѡвѡнтѡмъ лѡи нзскѡт, адеврѡтѡ дмзѡѡ
нзскѡтоаре пре тине мзримъ.

Кѡ нѡмеле дмѡѡи бѡвѡше пзринте.

Черескѡле дпзрѡте, прекрединчѡшъ дпз-
рѡцїи нѡщри вѡртѡчѡшѡзѡ. крединца дтз-
рѡше, лимкиле дѡбѡнзѡше, лѡмѡ дпз-
чѡѡше, снтѡ лзкѡинцѡ ачѡста бине ѡ
Ферѡше, пре чеи де маинте дѡшъ пз-
ринцѡ ши фрѡцїи нѡщри, дсѡлашеле ди-
репцилѡрк ѡшѡзѡй, ши пре нѡи д пра-
вославника крединцѡ не приимѡше ка ѡнъ
ѡнъ ши юбитѡрю де ѡамени :

Мѡтѡ снтѡлѡй ѡфрем ѡвринъ.

Д-не ши дѡмнитѡрюле вїецїи мѡле.
Д-хъ де лѡне ши де испитѡ, ши иѡсте
де ѡѡерїе ши де граїѡри дешѡрте нѡ ми
дѡ. Дѡрк д-хѡ де минтентрѡкѡ, ши де
драгѡсте дзрѡѡшеми шерѡѡѡи тѡѡ. Дѡѡ
Д-не дпзрѡте дзрѡѡшеми сѡм вѡзѡ амѡле

ГРЕШАЛЕ, ШИ СЪ НЪ ВСЪНДЕСКЪ ПРЕ ФРА-
ТЕЛЕ МИЪ КЪ БЛВИТЬ ЕЩІ Ꙗ ВЪЧКЪ АМИНЪ:

ДОМНИТОРЮЛЕ, Д-ЗЪДЛЕ ТАТЪЛЪ ТОТ
ПЪТАРНИЧЕ, ДОМНЪЛЕ, ФІЮЛЕ СЪНГЪРЪ НЪ-
СКЪТЪ Іс. Хс. ШИ СЪТЛЪ Д-ХЪ, ДНЪ Д-
ЗЪИРЕ, ДНЪ ПЪТАРЕ МИЛЪЩЕМЪ ПРЕ ШЕР-
БЪЛЪ ТЪД. КЪ БЛАГОСЛОВИТЬ ЕЩІ Ꙗ ВЪЧІЙ
ДЕ ВЪЧКЪ АМИНЪ.

(La sfârșitul Țsaltirei, f. 207—208).

III. Din „Molitevnicū.“ Din acēstă carte
posedū numai un fragment, ce coprinde
Aghiasma mare și cea mică; și este
legat la finele Psaltirei.

Reproducemū aici Ectenia de la Aghiasma cea mică

„КЪ ПАЧЕ ДМНЪЛЪН СЪ НЕ РЪГЪМЪ.

ПЕНТРЪ АЧА ДЕ СЪС ПАЧЕ ШИ СПСЕНІА
СЪФЛЕТЕЛОР НОАСТРЕ ДМНЪЛЪН СЪ НЕ РЪ-
ГЪМЪ.

ПЕНТРЪ ПАЧА АТОАТЪ ЛЪМА БЪНЪ СТА-
РА СВНТЕЛОР ЛЪН ДМНЪЗЪД БЕСАРИЧЪ ШИ
АТЪТЪРОРА ДНИЧЪНЕ ДМНЪЛЪН СЪ НЕ РЪ-
ГЪМЪ.

ПЕНТРЪ СВНТА КАСА АЧАСТА ШИ КАРІИ
КЪ КРЕДИНЦЪ ШИ КЪ БЪНЪ ВЕГАРЕ, ШИ

Фрика лѣи Дмнезъѣ дтрж дтрѣджисж
дмнѣлѣи сѣ не рѣгзmk.

Пентрѣ Архієпискпак нострѣ имр. чин-
стита преоцѣме д Хс. діакониме атогѣ
клнрѣл ши попорѣл дмнѣлѣи сѣ не рѣ-
гзmk.

Пентрѣ блгочѣствїи ши православночїи
лї ноцри дпзрацк ши дмни Іванк имр.
воевода. ши лѣи чинститѣ дмнѣ имр.
ши алор юбицк фїї іван имр. пентрѣ
тоатѣ полата, кодрїй, ши ширѣгѣлк¹⁾ лѣи
дмнѣлѣи сѣ не рѣгзmk.

Пентрѣ свнтѣлк врашѣлк ачеста тоате
ораше цзрк ши сате, ши прїн карїї кѣ
кредїнцѣ лѣкѣескк дтржнсе, дмнѣлѣи сѣ
не рѣгзmk.

Пентрѣ бѣнѣ стѣмпзрарѣ вѣнтѣри-
лор черюлѣи бѣнѣ роада вїптѣрилор пѣ-
мѣнтѣлѣи ши тимпѣри кѣ паче, дмнѣлѣи
сѣ не рѣгзmk.

Пентрѣ чѣѣ чѣ ноатѣ, кѣлѣторескк,
колескк, сѣ трѣдескк, ши чѣѣ чѣс дро-
бїе ши де мѣнтѣвїнца лор, дмнѣлѣи сѣ
не рѣгзmk.

1) Ůstea.

ПентрѸ чеа че сзнтк рзпзвсацн фра-
цжн ношри лтотк фалюлк тжмплатж-
лор моарте гравннкз, ка дмнзлк дмнззѸ
сзн вднхнѸскж ши сзн милзгаскж, дмнз-
лзн сз не рѸгзmk.

ПентрѸ сз сз свнцѸскж апа ачаста,
кѸ пѸтарѸ, ши сѸпрз внннрѸ свнтзлзн
д-хѸ, дмнлзн сз не рѸгзmk.

ПентрѸ сз сз погоарж сз вїе апен а-
чещїѸ кѸрзцнтоарѸ сѸпрзфннцатен тро-
нцѸ фачере, дмнзлзн сз не рѸгзmk.

ПентрѸ сз фїе апа ачаста, тзмздн-
тоаре трѸпѸрнлор ши сфлтелор ши атоатж
протнвннка пѸтаре гоннтоаре, дмнлзн сз
не рѸгзmk.

ПентрѸ касзнсз трнмнцж де сѸск да-
рѸл нзбзвннцїн, ши блвенїѸ юрданлзн,
дмнлзн сз не рѸгзmk.

ПентрѸ тоци карїн лшк трекѸескѸ де
ла дмнззллк ацюторю, ши спрнжннѸлж,
дмнлзн сз не рѸгзmk.

ПентрѸ сз не лѸмннзmk ной кѸ лѸ-
мннзчюна кѸношннцен, прннк омооусїѸ¹⁾
трннцен, дмнлзн сз не рѸгзmk.

1) Cea de o ființă.

ПентрѸ ка АмнззѸл нострѸ, сз не а-
рате пре ной фїи ши мошнѣни рпзрз-
цжїй сале прин а апен ачеціа гвстаре
ши стропире, амнлди сз не рѸгзmk.

ПентрѸ сз не изѸзваскж пре ной дела
тоатж стржнсоара Ѹрціа ши невод, амн-
лди сз не рѸгзmk.

Спрїжинаше, мжнтѸаше, милѸаше ши
нефераше амнззѸ кѸ алтѸѸ дарк.

Де прѣ свнта кѸрата прѣ блвита слз-
вита деспвитоара ноастрѸ амнззѸ нзс-
кзтоара ши пѸрѸра фичоарж Марїа, кѸ
тоци свнцій помениндк, пре ршине ши
оунїй прлалцк ши тоатж вїаца ноастрѸ
лди Хс. амнззѸ пре самз сз дзmk. —
Попа:

Кзцкі сз кѸвине тоатж Слава, чїн-
ста ши ркинзчюна, татзлѸй ши фїюлѸй
ши свнтѸлди д-хк акмс ши пѸрѸра ши
лвѣчїи де вѣчи.“

IV. Din Liturghiã reproducem următo- riul pasagiu de la fila 26.

КѸ благословенїа Сфїнціеї сале Пар-
тенїе преаферїчїтѸл шї сфжнтѸл Пзрїц-

ТЕЛЕ НОСТРЪ, ОБЛАЗДИТОРИЪ ШИ СЪЗНАНИ,
 Папъ ши Патриархъ де четатеа чеа маре
 Александриа, ши а тотъ Египтска, Ливіеі,
 Пентаполиска, Етіопіеі, пзрінтеле пз-
 ринцілор, пзсторіс пзсторілор, даскал дас-
 калілор, ал треіспрезече дін Апостолі ши
 ждекзторіс престе лсме. Лазна дела
 Сфинція са вое, тжмплазндсе лн лши
 Преа Сфинція са, ам тіпзрїт лмеастз
 сфзнтз карте, сз лнцз лѣгз креши-
 нїї Сфинтеле Таїне: а Сфинціеі са-
 ле маї мїкз слгз фїс ссфлетескѣ, сме-
 рїтска Мітрополїт де Молдавіа Досїтеїс.“

La finalul cărții se dice: „tipăritusaū în casa Sfin-
 teї Mitropolїї în Iași, let 7191 (1683), Iunie 16, Ti-
 parniculū Nicolaiu.“

Contimporanū cu Mitropolitulū Dosotheiū, și conoste-
 nitoriū pe câmpulū literaturеї române, a fostū marele
 Logofetū Mironū Costinū. De la elū ne-a rămasū: „Car-
 tea pentru descălecatulū dintēiū a țerїї Moldoveї și nea-
 mulū moldovenescū;“ deasemine: „Letopisetulū țerїї Mol-
 doviї de la Aronū Vodă unde este părăsitū de Urechї Vor-
 niculū,“ și până la mórtea lui Ștefăniță Vodă, adică:
 istoria țereї în curgerea unū periodū de 67 anni. Elū
 sfirși viața prin mórte silnică în 1692.

Reproducemū aici unū pasagiū din Letopisetulū lui
 Mironū, dupre unū manuscrisū vechiū, în care se dice:

că este scrisă, „de pre isvodulū lui Mironū Costinū Logofetulū.“

„Домніа лѣи шефан вод томша: кѣм
 сѣс љчепѣт љвзрѣри де сѣице тот
 аше лѣ цінѣть: авѣ снѣ циганѣ калѣс,
 адікѣ піерѣзѣторю де вамені. Ціганѣ грѣс
 ши маре де трѣпѣ: ачела стрига де мѣл-
 те ѡри љнаінте лѣи. арѣтѣндѣ пре бо-
 дри. сѣс љгрѣшатѣ доамне берѣбечій
 бѣни сѣнтѣ де цюнгатѣ. шефан вод рѣде
 ла ачесте кѣвинте шій дѣрѣ бани ци-
 ганѣлѣи:: Че прекѣмѣ а тѣтѣрѣорѣ ти-
 ранилѣорѣ а дѣвѣрѣсѣторілѣор де сѣнѣца ла
 тоате цѣрѣле љ лѣме ѣрѣтѣ іасте стѣ-
 пѣнїе. аше ши а томшеи вод: лѣс фѣстѣ
 ѣрѣтѣ ши коерій, каріи макарь кѣ ера
 маи тоци де касѣ лѣи, анѣме Белдиман
 Логофѣтѣмѣ. бѣрѣвою ворникѣмѣ, Стѣрѣѣ
 хатманѣмѣ. бѣсѣл вистерникѣмѣ. іарѣ ей
 фѣрѣ гріѣжа морѣїй нѣ ера. че љ тотѣ
 часѣмѣ љѣла кѣмѣ сѣ зиче кѣ зилеле а
 мѣнѣ. ши фіеше кѣндѣ снѣде іасте фри-
 ка нѣ љкапе драгѣсте, центрѣс ачѣл љ-
 трѣбѣнѣндѣ снѣ љіѣратѣ пре снѣ даскалѣ
 кѣмѣ ари фіи љіѣратѣ сѣ фіе драгѣ тѣ-

тѣрерь: аѢ рѣспѣнѣз де нѢ вѣи фѣи гроз-
 нѣкѣ лпзратѣ немзрѣѣ. фѣрѣчѣици сѣнтѣ
 ачѣа домни. кѣрора цѣрѣлѣ лор лѣ сѣл-
 жѣскѣ дѣнк драгостѣ нѢ де фѣрѣкѣ, кѣ
 фѣрѣка фѣчѣ ѣрѣчѣонѣ кѣтѣ де тѣрѣзѣѢ
 тотѣ изѣѣкнѣщѣ: аша сѣлѣ прилѣжитѣ ши
 ла томша вод. л тоатѣ зилѣ, фѣинзѣдѣ
 колрѣѣ кѢ грѣжѣ, сѣлѣ воровитѣ кѢ тоцѣѣ
 ши аѢ трасѣ пѣ тоци сѣлѣжиторѣѣ, л
 партѣ сѣ. ши прѣ мзрѣзѣци. ши лтрѣ-
 нолптѣ аѢ ешитѣ кѢ тоцѣѣ ла сѣтѣ ла
 кѢкѢтѣни, ши де аколо аѢ порѣѣнчитѣ лѣи
 щѣфан вод кѢ вѣнѣ сѣз ѣсѣз дѣнк сѣаѣнѣк.
 кѢ нимѣ нѢ полтѣ аи сѣфѣри домниѣ лѣи.
 кѢ атѣтѣ вѣрѣзѣѣри де сѣнзѣѣ.“:…:

Anulă 1688. În București s'a tipărită Biblia română, la carea au cooperat mai mulți bărbați literați români, între cari și Mitrofană proin Episcopulă de Huși.

Anulă 1714. Pe cândă logofătulă 3-le Vasilie Damiană, Marele logofătă Theodosie Dubău, și apoi Marele Logofătă Nicolaiu Costină, feciorulă lui Mironă, se ocupău cu scrierea istoriei țerei, continuândă de unde lăsase Mironă Costină; pe cândă geniosulă și prea eruditulă Dimitrie Cantemiră seria operile sële istorice, politice și morale în limba latină și română: bărbații Bisericii române, în viaculă ală 18-le au întrebuintată multă sirguință de a românilă în totulă Biserica, înlocuindă

limba Slavonă cu cea română în toate părțile serviciului divin, atât publică cât și particulară. Sub Nicolaiu Mavrocordat în Monastirea sântului Sava din Iași s'a înființată tipografia, unde se tipăriau cărțile ce se traduceau în românește. Așa la 1714, sub Mitropolitul Gedeon s'a tipărită „Sinopsis.“ Această carte coprindea: 1) Acatistul Maicei Domnului, 2) Paraclisul, 3) Exapalmii, 4) Первый часъ, 5) Pavcernița cea mare. 6) Pavcernița cea mică. 7) Slujba sîntei Pricistanii. 8) Rânduiala lunilor. Toate aceste Evchologii sînt în românește, afară de Pavcernița cea mare, în carea rugăciunile toate sînt slavonesce, numai tipicurile sînt românește.

Anul 1726. Mitropolitul Georgie a publicat „Antologiul,“ adică o carte în carea se coprindeau serviciile sîrbătorilor anuale, și ale Duminicelor. Mitropolitul n'a cutedat a face edițiunea deplină română; el a păstrat stichirile, canónele și cele-l'alte cîntări, în limba slavonă, ca și în edițiunile vechi, dar a tradus românește: Parimiele, Apostoli, Evangheliile și tipicul. Cu toate aceste partitulă filo-slavonă nu privia bine progresiva întroducere a românismului în Biserică. Acesta se înțelege din cuvintele Mitropolitului din prefață, prin care dăndu opera sea sub protecția Principelui Michaiu Racoviță, cere apărarea ei *de hulirea zavistnicilor: că lucrurile cele tinere și dinnoū ivite în lumetare scutelă și acoperemîntă le trebuie.*

Dacă deci limba română și acum, după unu spațiu mai bine de una sută ani, și după unu progresu nu micu, totu avea *zavistnici* cari o *huliau*: câtu de mulți, și câtu de tari trebuie să fi fostu acești *zavistnici hulatori* ai limbei române, cu unu viacū în urmă, și câtă pedecă

n'or fi pusă ei desvoltărei limbei naționale! Acești zavistnici sînt negreșitū aceia ce noi amū numitū partitulū conservativū, *filo-slavonū*. Dacă Mitropolitulū Georgie, la 1726 era îngrijitū de *hulirea zavistnicilorū*, pentru o carte publicată de elū, și numai pe jumătate românesce, érá cea-l'altă jumătate — slavonesce: câtū de mare trebuie să fi fostū *hulirea zavistnicilorū* asupra Mitropolitulū Dosotheiū, cu 40 de ani în urmă, carele a publicatū nu o carte românescă bisericescă, ci mai multe, și nu pe jumătate numai, ci întegī în românesce, și carele celū ântéiū a învățatū pe Româniī din Moldova a se ruga lui Dumneđeū românesce, convingēndu'ī că acele rugăciuni sîntū mai plăcute lui Dumneđeū!

Sūm mai multū de câtū sigurū, filo-românismulū lui Dosotheiū a îngreuiatū multū pozițiunea acestui Mitropolitū și l'a împinsū în aventuri. Se póte ca și pe Mitrofanū să'lū fi împinsū de la Huși, și din Moldova, totū *hulirea zavistnicilorū* pentru protecțiunea limbii naționale, și tendința de a o substitui în Biserică celei slavone.

Pe cândū intelegința moldavă, se nevoia pentru cultura, desvoltarea și introducerea literaturēi române în tóte ramurile societății: se întrébă: ce făcea massa poporului, mulțimea, carea se conduce secole de obiceiuri tradiționale, și la care târđiū străbatū reformele; și mai alesū, ce făcea clerulū, care din natura sea, este celū mai conservatoriū?

Dimitrie Cantemirū ne spune, că în clasa boerilorū, âncă și pe la începutulū viacului XVIII-le nu se învăța altă carte, de câtū cea slavonă, a nume: copiii de amândouē sexele învățau derostū în slavonesce, Ceaslovulū și Psaltirea, apoi li se tilcuia, totū în acea limbă, Evan-

ghelia, Apostolul și cele cinci cărți ale lui Moisi. Cetearea și scrierea românească era câștigă celui ce făcuse cursul de învățătura Slavonă.

Cei ce doriau să între în serviciul preoțesc, pe lângă Ceaslovul și Psaltirea, trebuia să mai învețe *Osmoglasnicul*, adică cântările duminicale pe 8 glasuri; *podobiele* său *prosomie* celor 8 glasuri; *Eothinalele* său stichirele Invierei: toate acestea — slavonesce. Unu grad mai sus de învățatură se socotia: *Gromovnicul* lui *Irachie împărat*, său prognostica timpului, după data tunetului (громъ); *Măna* lui *Damaschin*; 72 *numiri* ale lui *Dumnezeu*, și *vro sută* de *numiri* ale *Născătoarei de Dumnezeu*: — aceste ca unu feliu de Theologiă. Inșă atât numele lui *Dumnezeu* cât și ale *Născătoarei* — în limba Slavonă; dar *Gromovnicul* — românesce. In urmă vinu *colăcăriele*, său discursurile, ce se țin la nuntă.

In viacul alu XVIII-le — pe bieții *Dascalii* și preoți români a cădutu altă belea: pe lângă slavonésca arătă, trebuia să învețe și unele cântări grecesci. Grecésca era pretutindenea la modă. Iată câte-va grecesci, cum se scriau și se pronuntau de *dascalii* moldoveni:

Хс. анистис ек никро данатос данотос
ватиписас. ке тис ети земис имис зои
харистомениос.

Агїѡс. агїѡс. агїѡс. кириѡс Савѡѡ. при-
риѡс ѡ оуранос. кеи гитис доксис сѡ. ѡсана
ен дис ѡистис. еѡлогименнос ѡ ерхѡмен-
нос ен ѡномати кирїи. ѡсана ѡ ен дис
иѡистис.

Сеи мномен. Сеи ѡлогомен. Сеи еѡха-

РИСТМЕН. КИРІЕ КЕ ДЕ УМЕЛА СЪ. УОЕУС
ИМВН.“

Cum că acésta era sfera procopseliі Preoților Moldoveni pe la începutul viacului XVIII-le se vede din Manuscrisul lui Popa Tóderü de la Bodesci, în care se coprindü tóte aceste de mai susü, și sünü legate la unü locü cu *Sinopsulü* tipăritü la Sf. Sava în 1714. Preoții și Dascălii cărturari, ca Popa Tóderü de la Bodesci, scriaü cărțile trebuitoře bisericășilorü, care nu erau tipărite, și le vindeaü, la cei ce aveaü trebuință, ori le dăruiaü de pomană, precum se vede din o însemnare, că a făcutü Popa Tóderü cu manuscriptulü menționatü, în anulü 1725 în Țilele lui Michaiü Racoviță Voevodü.

Totü în manuscriptulü lui Popa Tóderü este la urmă o rugăciune slavonă, ce o cetiaü Preoții femeilorü după ce nasceaü. Acéstă rugăciune este fórte interesantă, ca modelü de ignoranța Preoților de atunci; de aceea o reproducemü aici:

„МОЛИТВА КЪНДЪ НАШЕ ФЕМЕА ПРЪНКСЛ.
ДЕ МА ПРЕОТ СЪ ЗИЧЕ:

„ГН. İСЕ ХЕ БЖІИ НА РАРОВЪ ГОРЪ ВЪ
КЫВЪКТЕ НОВЪКТЕ. НОВЪК СТОАШЕ ЖЕНА И ВАА
САГАШЕС ДА РОДИТЪ ДА РЕЧЕТ. ГИ КЕ МОИ
ЧТО МА ЕСИ УСТАВИЛ. ТОГДА ГЪ БЪ ПОСЛА
КЪ НЕЙ АГЛА КЪ СІИ НЕВЪКСТЪ ДА РЪЦИ.
ЛАЗАР ЛАЗАР ЛАЗАР ИЛИВАНКА ИЛИВАНКА ИЛИ-
ВАНКА. СЪКРІЕ КРСТЪ НА МНЪ КРСТЕ ВЪ СТА-

ВѢХЪ МОИ ВЪ НЕДРАХЪ МОИХЪ. КРСТОМЪ ПРОГО-
 НАДЪ ВСТЪПИ ДИ ДАВОЛА ВЪ РАКА БОЖІИ
 И МЕР: АМИНЪ ВЪТИ ДИ ДИАВОЛЕ ВЪ СЕГО ХРАМА
 ВЪ ВѢРЪ ЕГО ВЪ РАКЪ ВЪЖІИ, ЗДЕ ЕСЪ КРСТЪ
 ХВО. ЗДЕ ЕСЪ МТИ МЪНИКЪ ХВО НЕКИТА. И АЗЪ
 ПОКЛАНАЮСА ЦРКВИ СЪТѢИ ВЪ ЦЪСЪ И СЪНУ И СТО-
 МЪ ДУСЪ И ННѢ И ПРНО И ВЪ ВѢКЪ ВЪ-
 КОМА АМИНЪ.

Acéstă rugăciune este monumentulă monstruósei igno-
 ranțe despre ale religiunei; ignoranța, în carea zăcea
 clerulă și poporulă română sub domnirea Imbei Slavone.
 Nesciința de limbă, lipsă de idei, necunoscința de istoria
 religiunei și de învătătura ei; pietatea înlocuită cu su-
 perstiția. Acéstă rugăciune sémănă mai multă cu acele
 frase bizare și neînțelese, ce pronunță babele la descân-
 tece și vrăji, de câtă cu rugăciunea unui preotă creștină,
 carea trebuie să esprime lui Dumneđeū sentimentele â-
 nimeī, acele sublime, ce se producă la ocasiunile ce mo-
 tivédă rugăciune.

Spre a simți orī-ce română hidositatea acesteī *mo-
 litve*, să ne cercămă a o traduce, de și sântă locuri,
 care nu producă nici ună sensă.

„Dómne Iisuse Christóse ală lui Dumneđeū pe mun-
 tele Rarăulă¹⁾ în chivotulă lui Noe. Sta femeea lui Noe
 și suspina mințindă să nască să đică. Dómne D-đeulă
 meū ce mai lăsată, atuncă Domnulă Dumneđeū a trimisă
 la ea ingerulă la acéstă nevestă și đi: Lazară, Lazară,
 Lazară, ilivanca, ilivanca, ilivanca. Insémnă cruce pe

¹⁾ Rarăulă este ună munte în Moldova, ținutulă Sucóvei.

mine fă cruce pe închiăturile mele pe s'inulă meă. Cu crucea alungându s'a depărtatŭ diavolulŭ de la robulŭ lui Dumneđeă cutare: aminŭ. Fugi diavole de la lăcașulŭ acesta, de la credința lui, de la roaba lui Dumneđeă. Aici este crucea lui Christosŭ. Aici este mama muceniculuiŭ lui Christosŭ Nichita. Și eă meă închinŭ Bisericei ceă sântă Tatălui și Fiului și sântului Duchŭ. Și acum și pururea și înveci vecilorŭ aminŭ."

II. *Relative la Chronologiă.*

1. Tóte documentele antice pórta la dată era de la crearea lumiei, séu anii de la Adamŭ. Acésta s'a continuatŭ până pe la jumătatea viaculuiŭ VXIII-le. De la anulŭ 1750, până la 1765, se găsescŭ întrebuiņate amândouă erele, adică în unile documente se întrebuiņeză era de la Christosŭ, în altele cea antică. Darŭ de la anulŭ 1764, de la domnia lui Grigorie Ghica, devine generală metóda de a întrebuiņa la dată anii de la Christosŭ.

2. In tóte documentele anulŭ se începe de la 1-iŭ Septembrie, dupre Chronologia biblică, adoptată de Biserica chrestină. Acésta se póte vedea fórte lámuritŭ din Chronică, unde adese ori se începe anulŭ cu Septembrie, Octomvrie și așa mai departe d. e. anulŭ 1701. Însă anulŭ civilŭ și din vechime se începea totŭ de la ânteiŭ Ianuarie. Acésta se vede atátŭ din ceremoniele ce se făceau atunci la curtea domnescă, câtŭ și din colindele populare.

3. Calcularea anilorŭ de la 1-iŭ Ianuariu se vede că s'a întrodusŭ de o dată cu era de la Christosŭ, în domnia lui Ghica. Acésta se deduce din conferarea datelorŭ unora din documentele reproduse în opera acésta. D. e.

2 Februarie 1769, data actului din condica sântă pentru allegerea lui Leonu la Episcopia de Romanu, cu 20 Noembrie, acelașu anu, data cărței Mitropolitului Gavriilü Calimachü cătră clerulü țerei, prin carea însărcinază pe Leonu cu administrațiunea eparchiei Hușilorü, în absența lui Inocentie dusü la Peterburg. Dacă începutulü anului s'ar fi calculatü atunci de la 1-iü Septembrie, cartea Mitropolitului nu putea să fiă adresată lui Leon, carele pe la Noembrie încă nu era Episcopü Videratü este dar că anulü în documentele aceste este calculatü cu începere de la 1-iü Ianuariü.

4. Unii änsä și după jumätatea viacului XVIII le continuaü a calcula anulü cu începere de la 1-iü Septembrie. Acästa se deduce din combinarea datei 18 Decembrie 1782, cândü s'a instalatü Iacovü Episcopulü de Huși, cu data inscripțiunei de pe clopotulü Episcopiei, făcutü de Iacovü în anulü 1782. (Veđi în Chronică la finele anului 1782). Dacă clopotariulü arü fi calculatü anulü de la 1-iü Ianuarie, atunci nu putemü pricepe cum Iacovü instalatü la 18 Decembrie, a avutü timpü până la finele anului, în curgere de 13 zile, a comenda facerea Clopotului, și clopotarulü alü și isprăvi. Greutatea acästa pere, îndată ce presupunemü că data clopotului trebuie a se calcula cu începerea anului de la 1-iü Septembrie.

III. Diferite notiuni archeologice, istorice, geografice, filologice.

1. Cetatea Crăciunü seü Crăciuna.

Intre documentele Episcopiei de Huși se află unü surtetü românescü, tradusü de pe ispisocolü sërbescü datü

în 1484, Maiu 13 de Stefanu celu Mare. In elu se pomenesce de cetatea Crăciunū și de părcălabulū ei. „Aū vëndutū acelū satū credinciosū boiariulū nostru Mihulū Părcălabulū de la Crăciunū.“ Mihulū a cumpēratū satulū Găleşescii de la Stanciulū sin Fedco Stărostesculū cu 105 zloți tătăresci.

Domnulū Dimitrie Cantemirū ne spune, că pe timpulū lui, la piciorulū muntelū Vrancea, aprōpe de Monastirea Mira se găsiaū ruinele unei cetăți forte vechi, și acelū locū se numia de locuitori Crăciuna (Descr. Mold. f. 25,26 ediț. Iași 1851).

2. Cetatea nouă seū Novogradulū.

Intr'unū chrysovū datū de Stefanū celū tēnerū la 1518 (7026) la Vasluiū, între alte mărturiī se aduce și „вѣра пана Петрики и пана Годера новоградских.“ — (Credința Panulū Petrica și a Panulū Tóderū (Părcălabii de cetatea nouă). In viaculū alū 15-le la Romanū era o forttereță, carea se numia Cetatea nouă, érá slavonesce: Новоградъ, (veđi Letop. t. I, f 168—169).

3. Genealogia lui Stefan celū mare.

In chrysovulū datū de Marele Stefanū la 1464 in Vasluiū, pentru dresurile satulū Penteleesci, (veđi in urmă, pag. 9): acestū Domnū numesce *unchi* ai sei pe Ilie și Stefanū Voevođii, fiii lui Alexandru celū Bunū, cariū aū domnitū între ani 1432 și 1447. De aici putem deduce, că Bogdanū tatălū Marelui Stefanū a fostū frate cu domniī Ilie și Stefanū, prin urmare fiū lui Alexandru celū Bunū. Cum-că Ilie și Stefanū mai aviaū

frați se vede din uricul lor dat în 1432 Panului Moisi Dvornicului de glótă și fratelui său Panului Tadoru Spătaru pentru satul Brădicescii (reprodus în *Chronică*, la pagina 149), unde acești Domni dicu: „*é*rá după viața noastră cine va fi Domnă țerii noastre Moldovei.... orî din frații noștri.....“

Prin urmare genealogia ce face Vorniculă Urechiă Domniloră următori de la frații Ilie și Stetană până la Stefană celă Mare, nu este esactă. Dupre elă, Bogdană tatălă Marelui Stefană vine fecioră lui Alexandru fiulă lui Iliășă, prin urmare nepotă de fecioră — lui Iliășă. In asemenea casă Marele Stefană viderată este că nu ară fi putută numi *unchi* ai seî pe Iliășă și pe Stefană.

Prin acéstă descoperire se scapă totă-odată memoria lui Bogdană de o mare pată ceî pune Urechiă, că s'ar fi sculată asupra tatălui seă Alexandru Vodă, l'a bătută în mai multe rînduri și l'a alungată din scaună și din țeră, rămâindă elă Domnă.

Bogdană a putută să aibă aceste resbele cu Alexandru; însă acelă Alexandru, pe care Urechie îl arată de fiu ală lui Iliășă, nu era tatălă lui Bogdană, ci nepotă de frate, și după mórtea fraților seî Stefană și Iliășă, Bogdană a pretindată tronulă pe dritulă frăției cu foștii Domni, și a răspinsă pe nepotulă seă, care se baza pe dritulă clironomieî fiesci.

Cu dreptulă editoriulă Letopisețiloră noastră la spunerile lui Urechiă despre rescóla lui Bogdană contra Părintelui seă pune în parentesă semnulă întrebării (?) dândă a înțelege că aceea este greă de admisă (Veđi *Létop.* tom. I, f. 113). Chrysovulă citată ne convinge, că sînt mai esacti istoricii Leși, cariî facă pe Bogdană fiuă lui

Alexandru celū Bunū (veđi subînsemnările la Letopise-
țulū luī Urechiă).

4. Moșeni.

In chrysóvele vechi se găsesce întrebuintată đicerea *Moșeni*, în locū de *ređeși*. Đicerea acésta mai pe urmă s'a prefăcutū în *Moșneni*; dar dreptū este a se đice și acum: *Moșeni*, de la moșiă, adică proprietariū de moșiă, omū de bascină, de origină română din moși și strămoși. (Veđi d. e. în documentele Bunescilorū, cartea luī Constantinū Racoviță, din 1753).

5. Satulū Ciortescii în ținutulū Vasluiului.

Din documentele Episcopiei de Huși se vede că satul Ciortescii a fostū ređeșescū, și ș'a luatū numirea de la primitiva familiă ređeșescă, pronumită Ciortea.

6. Satulū Gîrla Vlădicăi, pe Prutulū în ținutulū Fălciului.

Intr'o hotarnică din anulū 1757 se citéză o mărturiă scrisă la 1754, păstrată la Inocentie Episcopulū de Huși în carea se spune: „că mai înainte de venirea Moscalilorū celorū de demultū, cândū aū venitū cu Petru Impăratū, fiindū satū mare pe moșiia Coziecil, în șesulū Prutulū, se numia numele Satulū *Gîrla Vlădicăi*, și pe numele satulū îi đicea și moșiei totū *Gîrla Vlădicăi*, și după venirea Moscalilorū pustiindu-se acelu satū s'a numitū și Oțetóea, pe numele unei fântăni ce aū fostū făcută de unū omū — Oțetū, și de la Petru împăratū și până acum — totū Oțetóea s'a numitū.“

7. Movila Răbăca.

Intr'o suplică a unui mazilă cătră Vodă, fără dată, se ȳice: „unde umblă podu'ŭ peste Prutu la movila Răbăei.“ De aici putemŭ deduce că movila Răbăei nu era de cât o fortereȳă de pământŭ pentru pază la trecătoare peste Prutu, spre inpedecarea Tătarilorŭ și a altorŭ prădătorŭ de a trece Prutulŭ cu forȳa.

8. Fântână.— Fântânari.

In vechime nu era cunoscute la Români vorbele: *Cișmea*, *Cișmegiŭ*; ci în loculŭ lorŭ se întrebuiȳău: *Fântână*, *Fântânariŭ*. In cartea lui Georgie Ghica, din anulŭ 1656 se spune că în Huși era fântână domnescă. Domnia scutia duoi *fântânari*, pentru a îngriji de acea fântână (Cond. II, f. 60).

9. Buda.

In o carte de la Duca Vodă, din anulŭ 1678 se pomenesce ȳicerea *Budă*. Cartea domnescă, vorbindŭ despre căutarea și aducerea vecinilorŭ fugiȳi de la Episcopia de Huși, ori-unde s'ar afla, ȳice: „ori în târgŭ, ori în satulŭ Domniei mele, ori în satŭ boerescŭ, ori călugărescŭ, ori în slobodiă, ori în *Budă*, ori hie unde 'i vorŭ afla.“ (Cond. II, f. 104).

Buda — ȳicere Slavonă — însémnă o locuinȳă retrasă, în pădure, unde locuescŭ ciobanii, séu pădurarii séu lemnarii; aceea ce mai în urmă s'a numitŭ la noi, *odae*. Numirea *Buda*, a remasŭ până astă-ȳi ca nume propriŭ la multe localități. Acésta ne dă a înȳelege, că

odinióră pe acele locuri fusese câte o locuință retrasă în pădure, adică o *budă* séu *odaiă*.

10. Bezmenū.

Este dicere slavă: *безсѣбный*, înseamnă: unū lucru ce nu se schimbă, nici se înstreineză. Bezmenū în Moldova se numesce plata ce iea proprietariulū anualmente pe unū locū ce l'aū trecutū altuia în posesiă numai pentru usufructū, fără ca să'i fi datū și dreptulū proprietății definitive, care remâne *neschimbatū* și *nealienatū*. Celū ce a luatū unū locū cu bezmenū nu pôte a'lū schimba orī înstreina, fără voia proprietariulū.

11. Ređeși.

Intr'o poruncă de hotărnicia, dată în anulū 1754, de Matheiū Ghica Vodă, cetimū următorilū pasagiū:

„Iată niaū venitū jalbă de la Sfinția sa cinstitū părintele și rugătoriulū nostru Kyr Inocentie Episcopulū Hușilorū, dicendū că are Episcopia o moșiă anume Hrubeniī acolo la ținutulū Fălciulū pe apa Prutulū, și se înpresóră de cătră Păhnesci, moșiă D-sale Visterniculū Stefăniță Rusetū, și de cătră Duda, moșiă Lupulū Costac Stolnicū, și de cătră Epurenii Păharniculū Stefăniță Iamandi, și de cătră alți ređeși.“ (Cond. A. f. 104 din dosū).

Dicerea *ređeși* este vechiă română — de la latina *haeredes*, *eredes*, apoi *ređesū*, și înseamnă mostenitoriū, clironomū, celū ce are moșiă séu clironomiă de la părinți. În țera muntenescă ređeșiī se chiamă *moșnianī*. Ređeșiī dar din vechime, precum se vede și din pasagiulū

citată mai sus, se numiau nu numai micii proprietari ei și acei mari, cari erau băștinași și aveau moși și senu proprietăți clironomite de la moși și strămoși. Dacă ei ocupați funcțiuni senu boerii, atunci devineau și se numiau *Boeri* ori *Boiarî*; éra cei neboeriți rămneau numai cu epitulul de reșeși, adică moșeni senu proprietari de moși.

12. Pruteșu.

In limbajul documentelor Episcopiei, Pruteșu însemnă: unu cotu senu o bucată de pământu, ce rumpe Prutul din vre o moșă, cându își strămută cursul. Locul acelu rășluitu de Prutu, de și rămănea de ceea parte a rîului, dar se privia totu ca parte din moșia căria apărtașise mai nainte de strămutarea cursului apei. Intr'o hotarnică a Rîșescilor din 1756 cetim: „Așij derea niau mai arătat Sfinția sa Episcopul, că mai are Episcopia trei coturi, ce se numesc *pruteșe*, peste apa Prutului despre Lăpușna, pe unde a ânblatu Prutul de vacu, și mutându-se prutul, au ruptu din moșia Rîșescilor, de senu făcutu acele coturi.“ (Cond. A. f. 106 din dosu.)

13. Voevodă 1).

Titlu de *Voevodă*, ce se da Domnilor români, este țicere slavă, derivată de la: вои, prescurtat din война — *resbelă*, și de la verbulу водить — *a duce, conduce*.

1) Din „Voevodă“, Români prin prescurtare au formatu țicerea „Vo-dă“, carea litteralmente însemnă: „Duce“, adică: celu ce conduce óntea și totă țera.

Prin urmare Voevodă literalmente înseamnă: *Conducătorul rebelului*, său mai exact: *Camproduce*, precum Huru în *Chronica* sea numesce pe anticii Duci său Căpitani ai Românilor din Dacia. Acastă numire ne arată, că în anticitate, destinațiunea și ocupațiunea principală a Domnilor noștri era *Resbelul*, pentru apărarea patriei, ce era încungiurată din toate părțile de inimiți politici, și de prădători, contra căroră, cum se exprimă un document istoric antic „cei bătrâni Domni, și moșneni.. pământul esta cu sângele lor ilu ținu și arătue, și'lă păstră moșia a firea pentru rodul lor și pentru semințenia lor până în viac”. (In urmă, pag. 25,26). Domnul era *Voevodă*: camproduce; funcționarii erau *Boiari*: luptători; țera da ori cându se cerea, *voinică*: ómenă de resbelă, resbelători.

IV. *Episcopiele de Romană și de Rădăuți, și Episcopii de cari amă găsită amintiri în documentele Episcopiei de Huși și în alte monumente istorice.*

Domnul Alexandru celă Bună, pe la începutul viacului 15-le, se pominesce în *Chronicele* țerei ca celă întâi fondatoră ală reședenților Episcopali și ală eparchiilor Moldovei. Elă împărți administrațiunea bisericăscă pe trei Eparchii: a Mitropoliei de Sucéva, a Episcopiei de Romană, și a celei de Rădăuți. Partea de mijlocă a țerei, până în Nistru și Dunăre, compunea Eparchia Mitropoliei. In Eparchia Romanului intrau o parte din ținuturile țerei de susă și de josă, — acele de pe lângă munți, și până la Dunăre. Eparchiei Rădăuților aparținiau ținuturile țerei de susă despre Polonia.

Biserica Episcopiei de Romană actuală este zidită de

Domnul Petru Rareșu, și de fiul sãu Iliãșu, între anii 1542 și 1550, precum se vede din inscripțiunea Slavonã de pe zidul Bisericei.

Domnul Aronũ Pumnu, în opera sea despre proprietãțile Monastirilor din Bucovina, publicatã în 1865, vorbindũ despre proprietãțile Episcopiei de Rãdãuți, la pag. 78 ñice: cã Episcopia de Rãdãuți, precum și acea de Romanũ, s'aũ fondatũ „de evlaviosulũ și Marele Domnitoriũ alũ Moldovei Alexandru Vodã celũ Bunũ, la anulũ 1402.”

Dãmũ aici și o listã chronologicã de Episcopii Romanului și ai Rãdãuților, dupre cum amũ gãsitũ de ei amintire prin diferite documente istorice, care amũ avutũ ocaziune ale ceti pãnã acum.

ANII.	Episcopii de Romanũ.	Episcopii de Rãdãuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1466	Tarasie,	A luatũ parte împreunã cu Mitropolitul Theoctistũ la sfa-tulũ domnescũ, cãndũ Stefanũ celũ Mare a fãcutũ mai multe chãrãziri în profitul Monastirei Pobrata. (Archiv. istor. T. 1, par. 1, Nr. 161).
1470	Tarasie.	A asistatũ la sfințirea Put-nei (Archiv. istor. T. 3, f. 7.)
1499	Vasilie.	În ñilele lui Stefanũ celũ Mare.
1515	Pahomie	La 18 Fevruariũ acestũ anulũ a cumpãratũ o parte din moșia Berchisescii și o a dã-ruitũ Monastirei Moldovița (Aronũ Pumnu în opera: „Pro-

Anii.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1531 1538	Macarie	<p>prietățile Monastirilor Bucov. f. 50).</p> <p>Vezi analisisul inscripți., la 1550</p> <p>Se pomenesce în Letopisețu de unu Vlădică Anastasie, care aflându-se împreună cu Petru Rareșu în cetatea Ciceiu, ar fi conspirat cu Simeon Pârcălabul cetăței, contra vieței fostului Domnu Rareșu. Conspirația s'a descoperit și ei au fostu alungați din cetate (Letop. T. 1, fil. 165). Nu se scie de la care Eparchiă ar fi fostu acestu Anastasie, Episcopu conspiratoru.</p>
1542(1550(Macarie	<p>În zilele lui, între anii 1542 și 1550 s'a zidit Biserica Episcopiei de astă-zi, cu cheltuiala Domnului Petru Rareșu și a fiiloru lui, și cu ostenela acestui Episcop. ¹⁾ Acesta se vede din inscripția Bis. episcopali.</p>

¹⁾ Reproducemu aici această Inscripțiune, fiind interesantă pentru istoria țerei din multe priviri. Ea este în limba Slavonă; dar aici se dă o traducțiune, făcută după o copie în limba originală, comunicată mie de preasfințitul Isăia Diocliasu, Locotenentele de Episcopu alu Romanului.

„Cu voința Tatălui, cu ajutorul Fiiului, și cu per-

Anii.	Episcopii de Romană	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1544	Georgie	La 14 Octombrie a dăruită Monăstirei Varoneșului ună sată anume Suhlineulă (Monăst. din Bucovina, de Pumnul f. 100).
1551	Mitrofan	Stefană Vodă VIII îi dăru-

fecțiunea Sântului Duchă. Inchinătorulă Treimeii și credinciosulă Io Petru Voevoda, cu mila lui Dumneșeu Domnă țerei Moldovei, cu de Dumneșeu cununata sea Dóm-nă Elena și cu de Dumneșeu dăruitele selee odrasle...
 Stefană și Constantină. A începută acestă sântă Templu de la celle mai de pe urmă rădăcină¹⁾, în numele cuvioșei Maiceii nôstre Parascheva, în anulă 7050. Dar neajungându până la sevirșire a reposită întru Domnulă cu somnulă celă lungă, așteptându înviarea cea comună. Vecinică lui pomemire. Érá după sfișitulă lui, mai susă numitulă seă fiu.....
 cu mila lui Dumneșeu luându scipetrulă și thronulă, și cu iubitărea de Christosă Muma sea Elena și cu prea iubiții seii frați Stefană și Constantină l'a zidită și l'a sevirșită, spre memoria sea și a părinților și a frașiloră seii. Érá din ordinulă și comanda evseviosulă loră imperiă îngrijirea de executare s'a încredinșată mie smeritulă între sfinșii Episcopii Macarie ală acestă păzită de Dumneșeu..... și a-
 ceste s'a scrisă aici, și tôte aceste aă luată sfișită în

¹⁾ Adică: chiar de la temelă. Modulă de a se esprima figurată este o particularitate a spiritulă lui Macarie, precum se vede și din esprima-rea datei fondărei Bisericeii.

ANI.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1552	Efimie.	esce 4 ½ fălci de viă, ce le confiscase de la Spătariulă Iurie, pentru revoltă. Archiva Istorică Nr. 180. Alexandru Lăpușneanulă îi

anulă de la facerea lumei, carele se va căpăta adunându la mia înșeptită cincă de cincă oră, și de cincă oră cincă simple, și pe optă ală duratei.¹⁾ Érá de la nascerea lui Christosu 1550. Luna.....“

Din analiza acestei inscripțiunii culegemă următoarele noțiunii istorice:

1) Biserica actuală a Episcopiei de Romanu este începută de Petru Rareșu în adoua domniă a sea, la anulă 1542, cu patru ani înainte morții lui. Elu nu a apucată a o isprăvi fiindu în viață; de aceea fiulă său Iliășu, care a succesu la trhonu în 1546, a continuată opera părintelui său, și o a isprăvită în anulă 1550.

2) Petru Rareșu a avută sociă pe Dómna Elena, și trei fecioi: Iliășu, Stefanu și Constantinu.

3) Numele lui Iliășu Vodă, ctitorulă continuătoru și săvârșitorulă Bisericei, se cunósce că a fostu amintitū în două locuri ale inscripțiunei ctitoresci, dar din amândouă locurile este ștersu în urmă, și deșertulă — ocupatū cu stéle. Cum-că a fostu ce-va scrisu în acele locuri, se cunósce de pe semnele de prescurtare și de aspirațiune, remase intacte d'asupra locului unde a fostu

(1 Adică: 7058.

ANIÎ.	Episcopii de Romanu	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			dă o sumă de bani, ca să pomenescă pe Postelnicul Maxim Hrăborelul, pe acăruia moșia

scrisu numele: „Iliășu Voevoda.“ Érá cum-că anume aceste cuvinte au fostu scrise, ne arată atâtu contextul câtu și istoria țerei.

Causa acéstei intenționate stergeri a numelui lui Iliășu Voevodu din numéru ctitorilor se esplică fórté lesne. Să ne aducemú aminte de nebunescul actú, cu carele elú a finitú domnia sea: renegarea Chreștinismului și adoptarea islamismului. Scandalulú negreșitú a fostú fórté mare în țeră, cândú s'a vėdutú, că unú Domnú părăsesce thronulú lui Stefanú, alú lui Bogdanú, și Rareșú, și renégă Chreștinismulú pentru o lege uecurată, numai ca să póta fără frică și fără muștrare a se deda la tóte brutalitățile unei junețe corupte. Episcopulú de Romanú Macarie, carele cu duoí aní în urmă scrisese pe Iliășu între ctitorii Bisericeí, spre vecínica lui Pomenire; acum ía nevoit a'lú șterge nu numai din pomelniculú ctitorescú, ca să nu se maí pomenescă la sântele serviri, dar chiar și din inscripțiunea fundărei.

Acum cade de la sine greutatea ce se întémpină în vechia traducere română a acéstei inscripțiunii, făcută de unú călugėrú din Monastirea Némțulú sub Episcopulú Meletie. Călugėrulú traducėtoriu a socotitú, că ar ímplea deșertulú diu lacuna adoua, prin substituirea cuvintelorú: *iarășú Petru*; adică, că după mórtea lui Petru

ANI	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
			Lăpuşneanul o vându-se, și prețului îl împărțise pe la Monăstiri pentru pomenirea răposatului. Archiva istor. Nr. 181.

Rareșu ar fi succedut la tronul unui altu Petru. Această intercalațiune arbitrară pune în contradicțiune cu Istoria țerei.

Altă greșelă mai e în acea traducțiune la pasajul unde se țice de Petru Rareșu: „ajungându pênă la sêvirșitû aû adormitû.....“ In originalu se țice: „eră neajungându pênă la sêvirșire a repausatû.....“ Mai sunt încă și alte neesactități în acea traducțiune; dar celû puțin ele nu produc confusiuni istorice.

4) Că de la 1542 și pênă la 1550, câtû a duratû zidirea Bisericeii, la Romanu era Episcopu „smeritulû între sfințitul Episcopu Macarie“, organulû prin care Domniî aû executatû zidirea Bisericeii. Numele orașului unde episcopia Macarie lipsesce. Aici încă este unû deșertû ocupatû cu o stea; dar cuvintele: „Богохранимаго сего: acestuî păzitû de Dumneđeu“, presupunû țicerea: „града: orașu.“ Pe timpulû acela orașulû acesta avea douê numiri: „Romanulû,“ și „Cetatea-nouă“ (slavinesce: „Новоградъ“). Lăsarea numelui orașului pare că ar presupune în primulû scriitoriû alû inscripțiunei o amânare, provenită din nedecisiunea: pe care din cele douê numiri se preferê. Din uitare seû altă circumstanțâ lacuna nu s'a mai împlutû.

ANIÎ.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1558	Macarie	<p>Elu a muritū în acest anū. Letopisețulu spune, că elu a fundatū Monastirea Râșca, și a dirigiatū Eparchia Romanului 27 de ani; s'a înmormântatū în Monastirea Râșca (Letop. t. I. f. 165).</p> <p>În locul lui Macarie a urmatū Anastasie, pe care Letopisețulu îl numesce „omū destoinicū de a primi servirea păstorală,” și spune apoi că elu a episcopitū la Romanu 14 ani, după care a fostū și Mitropolitū. (Letop. ibidem).</p>
	Anastas.	

5). Modulū figuratū cu carele Macarie iubesc a'și exprima ideele, ne arată în elu unū omū de spiritū, și nu fără o're-care cultură, care se constată încă și din puritatea limbei slavone, cu care este scrisă inscripțiunea.

Letopisețulu spune despre dēnsulū că a păstoritū eparchia 27 de ani, și că a muritū la 1558 (Let. t. I. pag. 165). Deci scădēndū 27 din 1558, aflămū anulū când Macarie s'a instalatū la Romanu, 1531.

6). Macarie, exprimāndu-se despre Domni, nu întrebuițeză titlurile: Domnia lor, Măria lor: Господство, величїе; ci *imperiulū*, sēu *impērăția lor*: *Evseviōsa lor impērăția*: благочестивое пхъ царство. Deasemenea despre începutulū unei nouē Domnii se exprimă: „a

ANŪ	Episcopii de Romanū.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1560	Anastas.	Evtimie	Se amintescū, împreună cu Mitropolitul Grigoriu în Chri-soyulū lui Alexandru Lăpuș-nenulū, datū în acestū anū Mo-nastirei Vatopedū, pentru mō-scele Capulū Sântulū Grigoriu Theologulū.
1561	Anastas.	Efimie	Ei împreună cu Mitropoli-tulū Grigorie sēvirșescū sfinți-ta Țeremonie a ungerii la dom-niā a lui Eraclide Despotu. (Letop. t. I. f. 179).

luatū scipetrulū și thronulū.“ De unde se vede că pe atunci Romāniī nu făceaū nici o deosebire între Dom-niī lor și între împērații și regiī altor națiuni. Dom-nulū era царь: *Impēratū*; avea царство: *Imperiū*; a-vea *Skipetron* și ședea pe *thronū*, ca și toți Regiī și Împērații.

7). Epitetulū ce dă Macarie Dōmnei Elenei: „de Dumneḃeū cununată,“ ne arată credința biblică a po-porului romānū, că prin căsătoria legiuită femeea se dă de la Dumneḃeū bărbatulū: principiū sublimū, ca-rele pune o temelii solidă familiei chrestine. Dease-menea epitetulū ce se dă copiilor, născuți din asemine căsătorii: „Odrasle dāruite de Dumneḃeū“ are originea sea în doctrinele biblice, duple care copiii sunt fruc-tulū bine-cuvēntărei Dumneḃeesci: „Mierea tea ca o viā rodită în casa tea; fiī tēi ca nisee tinere odrasle impre-

ANIÎ.	Episcopii de Romanû	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1565	Letopisețul pomenesce de Theofan ucenicul lui Macarie, ce fusese Episcopu din tinerețe, și că la acestu anu Lăpușnénu l'a rădicatu la trépta Mitropoliei. Nu scimû la ce Eparchiă fusese elu Episcopu. (Letop. t. I. f. 188)
1572	Isaia	Șincăi spune, că acestu Episcopu a subscrisu giurământul de crediuță făcutu Leșiloru de Ivonia, la ocașia reîntornării Chotinulu în posesiunea Moldovenilor. (Șinc. t. II. f. 226).

giurulū mesei tēle: iatā așā se va bine-cuvēnta omulū, ce se teme de Domnulū." (Psalm. 127).

8). Mórtea, dupre Episcopulū Macarie, este un „somn lungū, întru așteptarea învierēi comune.“

9). Cuvioșa Paraskeva avea templurī în România, înainte de a i se fi adusū Sāntele ei mósce la Moldova. Acēsta ne amintesce despre strīnsa legătură spiri-tualē ce a existatū din vechime între Romāni cu cor-religionariī lor Slaveni de preste Dunāre. Sānta Paraskeva s'a proslāvitu la Slaveni de preste Dunāre. Móscele ei aū fostū āntēiū depuse în capitala Tīrnovei, apoi la Belgradū, de acolo la Constantinopole, și în fine la 1649 s'aū adusū de Vasilie Vodă la Iașși Dobēndirea lor a costatū pe Vasilie Vodă 560 pungī de banī.

ANIŢ.	Episcopii de Romani.	Episcopii de Rădăuţi.	NOTIUNI ISTORICE.
1573	Isaia	<p>Pe la acestă ană s'a tēplată tragiculă sfişitū alū Episcopului Georgie, ce a fost arsū de viū, spre a' i lua averea, de cătră Ioan Vodă Tiranulū. (Letop. t. I f. 192). Nu se scie la ce Episcopie a fost elū.</p> <p>A fostū trimisū cu o misiune politică de Ioan Vodă la Çarulū de Moscva. (Opera intitulatā „Ioan Vodă“ f. 58); autorulū menţionatei opere, spune că acestū Episcopū, după mórtea lui Ioan Vodă, arū fi fostū scosū de la Episcopiă, şi înlocuitū cu Georgie Movilă. (f. 170). Însă dupre datele următóre, acēsta nu sēmănă a fi adevērată.</p>
1576	Istratie	Isaia	<p>Contiporani cu Mitropolitulū Anastasie.</p>
1577	Istratie	Isaia	<p>La 9 Iuliū, Petru Vodă Schiopulū cedă Monăstirei Păngăraşilor o silişte, cu bine-cuvēntarea Mitropolitului Anastasie şi a acestor doi Episcopi. Archiv. istor. No. 296.</p>
1580	Georgie Movilă	<p>Împreună cu Vorniculū Ieremia Movilă şi cu fratele sēu Păcharniculū Simeon Movilă, cu Hatmanulū Balica şi cu alţi boeri, ne mai putēndū suferi</p>

ANUL.	Episcopii de Romanu	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1583	Georgie	<p>tirăniile lui Ioan Sasulă Voevodă, sub cuvânt că se ducă la sfințirea Monastirei Sucevița, zidită de Movilescă, aș pribegit în Polonia. (Letop. t. I, f. 201, 202).</p> <p>August 4, elă, împreună cu Mitropolitul Theophană și cu sfatul Domnescă aprobă chărăzirea caselor lui Petru Vodă din Iași Călugărilor de la Sf. Sava de lângă Ierusalimă, spre aș zidi acolo o Biserică. (Archiv. istor. No. 155).</p>
1586	Agaton	Georgie	<p>La 10 Ianuariu, elă împreună lu Logofătu Stroiă împacă pe Michăilesculă Uricariulă întru o certy de moșă cu Monastirea Moldovița. (Opera D-lui Pumnulă despre proprietățile Monastirelor Bucov. f. 49, anulă 1865).</p>
1589	Agaton	Teodosie	<p>Contemporani cu Mitropolitulă Georgie Movilă.</p>
1592	Agaton	Teodosie	<p>Impreună cu Mitropolitulă Georgie Movilă se amintescă în ispisoculă lui Ieremia Movilă Voevodă pentru înzestrarea Episcopiei de Huși, după înființarea ei. (Veđi în Chronică la acestă anulă).</p>
1597	Agaton	Amfiloch	<p>Se amintescă împreună cu</p>

Anii.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
1606) 1607)	Anastas.	Ioan	Mitropolitul Georgie Movilă in Chrisovulă lui Ieremia Movilă, datu la 1597, Augustu 2, prin care dăruiesce satulă Ulmii Monastirei numite Mitochulă Sinaiților. (Archiv. istor. t. III, f. 76). Augustu 29. Vești Chronica Hușilor la acesti ani.
1612	Efrem	La 9 Ianuarie a scrisu Boerilor și locuitorilor din pregiurulu heleşceulu Covur dojană archierescă și amenințare, ca să nu mai cuteze a păscui acela lacu, ce era proprietate a Monastirei Moldovița. (Opera D-lui Pămnu despre propriet. Monastir. f. 67).
1613	Filoteiu	La 11 Ianuarie a dăruitu Monastirei Putnei o proprietate in Bucovina, numită Crasna-jumătate.)Opera citată f. 95).
1617	Atanas.	Efrem	Cu bine-cuvântarea lor și a Mitropolitulu Theofanu, Domnulă Radu a închinatū Sf. Mormentu Monastirea Galata. (Uric. t. 5, f. 216).
1622	Atanas.	Efrem	Impreună cu Mitropolitul Anastasie Crimca bine-cuvântăză întreprinderea Domnulu Ste-

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1625	Evlogie	fanu Tomşa, de a zidi Monastirea Solca. Impreună cu Soborul Monastirei Solca facu un schimb de moşia cu familia Murguleşu. Iaă de la acesta satul Solca, şi îi daă satul Michalcinlu din ţinutul Cernăuţilor. (Archiv. istor. t. 3, f. 218).
1627	Atanasie	Evlogie	Se pomeneă în actul datu de Miron Barnovschi în acestu anu, pentru scutirea Çiganiloru monastiresci de dările cătră Domniă. (Cond. II, f. 19).
1628-9	Atanasie	Dionisie	Se pomeneşcu împreună cu Mitropolitul Anastasie Crimca.
1631	Dionisie	Evlogie	Se găseşcu amintiţi la unu locu cu Mitropolitul Athanasie.
1642	Evlogie	Anastas.	Aă luatū parte la Sinodul adunatū în Iaşi contra Luteranilor. (Le-Quien. t. I, cap. XIV, pag. 105—108).
1656	Anastas.	Sava	Se amintescū împreună cu Mitropolitul Gedeon în Chrysovulu de daniă ce a făcutū Domnul Georgie Stefanu Bisericei Sf Nicolai din Şcheia, la Braşovū. (Desertaţia pentru tipogra. rom. fil 84).
1657	Anastas.	Se amintescū în actul de chirotoniă a Episcopulu de Cernigovū Lazarū Baranovicî. (Archiv. istor. No. 75).

ANI	Episcopii de Romanii.	Episcopii de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
1660	Dosoteiu	Theofan	Se amintescu in Chrisovulu D-lui Stefan Vodă, pentru inchinarea Monastirei Hlincea. (Cond. documen. Mitropoliei).
1662	Evlogie	Anastas.	Se amintescu in cartea de judecata data de Mitropolitulu Varlaam, intru o certă ce avusese Monastirile Pantocratoru si Dragomirna. (Uricar. t. 5, f. 230 - 32). Trebuie a presupune ca Evlogie si Anastasie acum erau in paretisu la vre-una din Monastirile ce se certa, precum si Mitropolitulu Varlaamu era petrecetoriu la Monastirea Seculu.
1663	Theofan	
1670	Theofan	A muritu si s'a inmormentatu in Monastirea Putna, unde fusese calugăritu si schimnicitu mai nainte de a se fi redicatu la Episcopie. Langă altariulu Bisericei, dinafară, se cetesce următorea inscriptiune slavonă: „Сей надгробный камень сотворимуся бы Теофану Епископу Радовскій, проишь схимникъ отъ Путни, иже и представися въ лѣто 7178“ (1670). Archiv. rom. t. I, f. 418. Adică: „acéstă pétră mormentală s'a făcutu lui Theofanu Episcopulu de Radauti,

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1673	Teodosi	Serafim	Proin schimniculă de la Putna, care a și răposatã în anulă 7178.“
1675	Teodosi	Contiporană cu Mitropolitulă Dosotheiă.
1675	Ioan	Serafim	Se face Mitropolită în loculă lui Dosotheiă, carele fugise în Polonia.
1686	Sava	Misailă	
1693	Misailă	Lavrent.	Se pomenescă împreună cu Mitropolitulă Dosotheiă în aședemântulă făcută de Constantin Cantemir negușitorilor din Iași. (Uric. t. 2, f. 35).
1698	Misailă	Lavrent.	Se amintescă împreună cu Mitropolitulă Sava în aședemântulă făcută de Constantin Duca Vodă, pentru apărarea scutelnicilor Monastirilor Sântului Mormântă. (Uric. t. 2, f. 93—97).
1700	Misailă	Impreună cu Mitropolitulă Sava se amintescă în actulă, cu care Domnulă Antiochă Cantemir a închinată Monastirea Căpriana Monastirei Zografului de la Muntele Athosă. (Uric. t. 3, f. 271).
			Martie 30. A asistată ca martor la actulă de daniă, făcută în Iași, prin care Stefan feciorulă lui Palișă a dăruită

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			Brădicescilor o reșeșă din Ni- corescî. (Cond. B. f. 24).
1701	Nicolai	
1701	Misailă	La 10 Septembrie adevere- see ună zapisă de vândare a trei părți din satulă Arenii de la ținutulă Sucevei (Cond. do- cum. Mitrop. f. 790).
1701	Misailă	A trecută la Mitropolie:
1701	Avrentie său Lavrent.	Fu trimisă de Domnulă Con- stantin Duca la boerii fugiți în Polonia.— Bogdan și Iordaki — spre a'i îndupleca să se întor- ne în patrie. (Letop. t. II, f. 297).
1702	Lavrent.	La 22 Ianuariu, împreună cu Mitropolitulă Misailă și cu boerii țerei adevereșcū un za- pisă de cumpăratură a moșiei Arenii. (Cond. docum. Mitrop. f. 793).
1704	Gedeon	
1705	Lavrent.	Gedeon	Impreună cu Mitropolitulă Misailă și cu toți boerii țerii propună Domnului Atiochă Can- temir un nou aședemētū pen- tru scutirea Monastirilorū Sf. Mormētū, cu ocașia venirei în țēră a lui Dositheiu Patriar- chulă de Ierusalimū. (Uric t. 2, f. 104).
1706	Lavrent.	Gedeon	Se amintescū împreună cu Mitropolitulă Misailă în cartea

ANI	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Radauti.	NCTIUNI ISTORICE
1709	Pahomie	Calistru	<p>Divanului țerei, prin care se adevărește că Domnul Antiochă Cantemir a cumpărat o reșeșă din Kircani. Veđi acestu actŭ reprodușu în Chronică, la 1706.</p> <p>Se amintescŭ împreună cu Mitropolitul Gedeon în aședemântul de scutelă făcutu Episcopiei de Huși de cătră Domnul Michaiu Racovița. (Veđi în Chronică la anul 1709).</p>
1710	Pahomie	Calistru	<p>Impreună cu Mitropolitul Gedeon.</p>
1711	Pahomie	Calistru	<p>Martie 21. Se amintescŭ ca marturi în actulŭ prin care călugărița Anisia daruesce Mitropolitul Gedeon moșia Penișora. (Cond docum Mitropol. f. 175).</p>
1712	Pahomie	<p>A sevirșitu sfânta ungere asupra noului Domnă Nicolai Mavrocordatŭ. (Letopiseșu t. 2, f. 144).</p>
1712	Pahomie	Calistru	<p>Se amintescŭ, împreună cu Mitropolitul Gedcon, în Chrișovulŭ datŭ de Nicolau Mavrocordatŭ pentru rădicarea desetinei și a gorscinei deasupra boerilorŭ și a clerului. (Uric. t. 5, f. 248).</p>
1713	Pahomie	Calistru	<p>Se amintescŭ în cartea Ierarchilor țerei dată Episcopiei</p>

ANIÎ	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1714.....		Calistru	<p>de Huși, prin carea se dă acesteia în stăpânire schitul Brădicescii. (Vezi în Chronică la accstă ană).</p> <p>Impreună cu Mitropolitul Gedeon sufere multe nevoi de la generalul Polonă Voevoda Kiovski, ce se afla în țără cu oștile Polone ce luase partida lui Carolă XII și a lui Stanislavă Leșcinski. Elă pretinda de la ei o despăgubire de 15 pungă de bană, pentru nisce lucruri ce li se furase de Muscali. (Letop. t. II, f. 172, 181).</p>
1714	Pahomie.....		<p>A paretisită și s'a retrasă la Monastirea Neamțului. Despre Pachomie găsimă în istoria Monastirei Neamțului următoarele noțiuni istorice: „S'a pusă egumenă Monast. Neamțului Părintele Pachomie Ieromonachulă, la 1702. La 1704 a paretisită din egumenie, și aușindă de renumele Sf. Dimitrie ală Rostovului, s'a dusă în Rusia spre a se învrednici de bine-cuvântarea lui și a'î asculta învățăturile. La 1706 Pachomie s'a reîntorsă din Rusia, și s'a sălășluită în pustie lângă Muntele Kiriacă, unde acum se află schitulă Picro-</p>

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			<p>vulă, și se nevoia acolo în ocupațiunii asketice. La 1707 fu luat de acolo și rădicat la trépta de Episcopu alu Romanului. După 7 ani și trei luni, adică în 1714, paretisinduse de la Episcopia, s'a retrasu érași la sichăstria sea, unde în același anu 1714 a fundatú Schitulú Pocrovú (Istor. Monast. Neamțulu și Seculú, de Starețulu Gerasimú f. 3).</p> <p>Dintr'o carte, ce cuprinde descrierea locurilor sante de la Kievú, estragem următoarele despre Pachomie:</p> <p>La 1717 Pachomie s'a retrasu în lavra de la Kievú, Pecersca, unde a viețuitú 8 ani, și acolo ș'a sevirsitú viața, în anulú 1724. Elú a dusú cu sine la Kievú degetulú arătătoriú alú Sf. Archidiaconú Stefan, ce se afla mai nainte în Monastirea Némțuluí, și după mórtea lui acéstá sântá reliquiá a remasú Lavrei, carea o păstréză până astăđi, ca pe unú odorú fórte prețiosú, într'unú sicriú, adumbritú de un baldohinú auritú, ce este aședatú dinaintea altariuluí lătu-</p>

ANI	Episcodii de Romanū.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1714	Sava	Calistru	<p>ralū despre mēdă-đi, în Biserica cea mare, consăcratū Sf. Archidiaconū Ștefanū. (Указатель святыни и священныѣхъ достопамятностейъ Кіева 1850, f. 23, 24). (Veđi despre Pachomie și mai josū, la anulū 1714).</p> <p>Decembre 20. Se amintescū împreună cu Mitropolitulū Gedeon în Chrisovulū lui Nicolau Mavrocordatū, pentru desființarea pogonăritulū. (Uric. t. I, f. 44).</p>
1714	Sava	Calistru	<p>Martie 1. Se amintescū împreună cu Mitropolitulū Gedeon în actulū de daniă, ce face Monastirei Nēmțului Elena soția Logofētulū Nicolau Costinū. (Cond. documen. Mitrop. f. 920—921). Dania acēsta a fostū făcută prin Pachomie, și lui s'a incredințatū documentele moșiei dănuite (Piscani). La 2 Aprilie Pachomie căpētă o carte de la Nicolau Mavrocordatū în o chestie de judecată pentru acēstă moșia (ibid. f. 921). În 1715 Iulie 5 Nicolau Mavrocordatū recunoșce lui Pachomie, prin carte domnescă, dreptulū de stēpânire acupra Piscanilorū. La</p>

ANII	Episcopi de Romanu.	Episcopii de Rădăuși.	NOTIUNI ISTORICE.
1715	Sava	Calistru	<p>1716, Maiu 28, Pachomie se judecă la Domnul Michaiu Racovița cu Rubina Iorguleasa, carea pretendea moșia Piscaniu, și câștigă procesul. (Ibid. f. 922 - 23).</p> <p>Cu Mitropolitul Gedeon. La 28 Octombrie, asistă ca marturi, cându Mitropolitul Gedeon cumpără o țigancă în prețu de 30 de lei. (Condic. țiganilor Mitrop. f. 2).</p>
1716	Sava		<p>Aprilie 24. Se amintescu în actul prin care Michaiu Racovița desființază solăritul de la ținutul Sucevei. (Uric. t. 5, f. 254).</p>
1718	Georgie	Calistru	<p>La 26 Aprilie. Michaiu Racovița a însărcinat pe acestu Episcopu să mērgă împreună cu doi amployați civiili să strice casele ce Câmpulungenii făcuse arbitrarmente pe moșia Monastirei Moldovița (Opera D-lui Pumnul despre propriet. Monast. Bucovina f. 50).</p>
1719	Calistru	<p>Apriliu 15. Michaiu Racovița ilu însărcinază a cerceta împreună cu doi boeri cēta dintre Monastirea Moldovița și Câmpulungeni. (Opera citată, la locul citat).</p>

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1720	Georgie	Calistru	Subscriu împreună cu Mitropolitul Gedeon actul prin care se dau în stăpânire Episcopiei de Huși nisele vii ale Schitului Brădicesei. (Docum. viilor Episcopiei de Huși).
1724	Calistru	15 Maiu. A dăruit Monastirei Putna satul Tereblecea în Bucovina. (Opera D-lui Pumnu, f. 96).
1725	Calistru	Iunie 28. Impreună cu Iorest Episcopul Hușilor atestă dania ce face Mitropoliei călugărița Serafima Silioneană. (Cond. docum. Mitr. f. 834—835).
1729	Calistru	Dimisioneză. Dimisiunea seului paretisul seului este întocma cu cea reprodusă în Chronica Episcopiei de Huși la anul 1752. Dimisia lui Calistru este publicată în „Foița“ D-lui Hăjdău, 1860, Maiu, pag. 66. Calistru s'a retras la Monastirea Putna, unde a trăit îndelung; căci la 1762 Noembrie 2, elu chărăzesce acei Monastiri satul Slobozia Robci în Bucovina. (Propriet Monast. Bucov. D. Pumnu, f. 97).
1731	Atanasie	Augustu 26. Este subscriș ca martor: „Athanasie Proin Episcopu Romanschii,“ într'un

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1733	Misailu	zapisu, prin care se adeverese că Mitropolitul Antonie a cumpăratu de la Ilie Șeptelici nisce părți de moșia. (Cond. docum. Mitrop. f. 839).
1735	Gedeon	Varlaam	Mart. 6. Impreună cu Teofilu Episcopulu de Huși subscriu actulu prin care Beizade Grigorașu închină Mitropoliei Monastirea Mavromolu din Galați. (Cond. Mavrom. f. 67).
1735	Leon	4 Augustu. In actulu prin care Mitropolitul Antonie cumpără de la Preotulu Ioan nisce reșeși, este subscrisu ca martur și: „Leon Episcopu Romanschiu.” (Cond. docum. Mitrop. f. 737). Mi se pare că cu greșelă este trecutū in condică „Leon“, în locū de „Gedeon“: căci în rubrică și mai susū și mai giosū se găsesce: Gedeon.
1736	Gedeon	Varlaam	Cu Mitropolitul Antonie.
1738	Varlaam	18. Aprilie. Subscie ca marturū actulu prin care monachul Daniilū Mihne dănucesce Mitropoliei moșia sea Jăloboculū. (Cond. docum. Mitrop. f. 1009).
1741	Gedeon	Varlaam	Cu Mitropolitul Nichifor.
1743	Gedeon	Varlaam	Aprilie 20. Se pomenescū, împreună cu Mitropolitul Ni-

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1744	Varlaam	<p>chifor, în aședemântul de scutelă ce s'a făcutu Monastirilor închinatē Sf. Mormēntu sub Domnulū Constantin Mavrocordatū. (Uricar. t. I, f. 53; Le-top t. II, f 117).</p> <p>A înființatū tipografie în Episcopia Rădăuților. Se vede din Catavasierulū tipăritū acolo în acestū anū, în zilele Domnului Ioan Mavrocordatū, ale Mitropolitului Nichifor, și ale Episcopului Varlaam. Tipografia Episcopiei se numesce: <i>nouă</i>. (Disertaț. pentru tipografi. rom. Jurnalū Concordia No. 71, f. 286 an. 1864).</p>
1747	(Teofilū (Iónichie	<p>Dintre monachiī Monastirei Némțului. A episcopitū până la 1747, când i-a urmatū Ioanichie la 15 Septembrie. Elū a făcutū zidulū împregiurulū Monastirei Némțului și unū rōnd de chiliī. (Istor. Monast. Némț. și Secu. de Starețulū Gerasim f. 3 din dosū). Ioanichie la 1746 fusese alesū Starețū Monastirei Némțului, și din acest postū în anulū următoriu, la 15 Septembrie, fu rēdicatū la trēpta de Episcopū alū Romanului.</p>
1748	Iónichie	Iacovū	Decembrie 15. Se găsescū

Ani.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
1749	Iacov	<p>subscriși cu Mitropolitul Nichifor în aședemântul făcut pentru școle, sub Domnul Grigorie Gica. (Uric. t. I, f. 64).</p> <p>Iunie 1. Se găsește scris „Iacov Episcopu Romanului“, în actul de desrobirea vecinilor. (Magazin istoric t. 2, f. 291). Insa cu greșelă Iacov se titluesce acolo Episcopu la Romanu; căci elu deadreptul de la Radauti s'a redicatu la trepta de Mitropolitu, precum se vede din actul alegerii lui Dositheiu ce se reproduce mai giosu, la anul 1750.</p>
1750	Ionichie	<p>Noembrie 13. Impreuna cu Episcopulu de Husi Ierotheiu, ipopsifiază la Mitropolia pre Iacov Episcopulu de Radauti; si apoi in aceeași di Mitropolitulu celu nou, impreuna cu aceeași Episcopi ipopsifiază pe Dositheiu la Episcopia Radautiloru. (Veđi Condica Sfanta).</p>
1750	Dositheiu	<p>Actulu ipopsifiarei lui Dositheiu ilu cetimū in Condica Sfanta a Mitropoliei:</p> <p>Prea Sfanta Episcopie a Radautiloru remandū fara Archiereu, de vreme ce Archiereulu ce a fostu mai nainte intru</p>

ANI.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			<p>dênsa, Kyr Iacov, s'a înălțatū după socotéla mutării în scaunulū Prea-Sfintei Mitropolii a Moldaviei, noi cariî ne aflămū aici dinpreună frați Archierei, prin voez și porunca, și îndemnarea și slobodenia a Prea Înălțatului, Prea Blagocistivului și Prea Creștinesculū nostru Domnū și stăpânitoriū a tótă Moldova Io Constantinū Cehan Racoviță Voevoda adunându-ne întru Prea-Sfântă Biserica Domnescă a Prea-Sfintei și de o ființă Troiță, în curtea Domnescă, și hotăriri canonicesei puindū înainte spre aflare și alegere cinstitulū și vredniculū obrazū ce este să primescă duhovnicésca ocărmuire a Eparchiei și Episcopiei acestia, întâiū dară amū pusū pe prea-cuviosulū Egumenū a sfintei și cinstitei Monastiri a Putnei întru Ieromonachi Kyr Dositheiu, și alū doilea pe Ieromonachulū Kyr Lazor..., și alū treilea pe Ieromonachulū Kyr Gedeon..., și s'aū scrisū numele lorū întru acéstă Sf. Condică a Prea-Sfintei Mitropolii a Moldovei. Anulū de la</p>

ANI	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			<p>Christosă 1750, Noembrie 13. (Subscriși) Iacov Mitropolitul Moldovei. Ioanichie Episcop Romanului. Ierotheiul Episcop Hușii."</p>
1751	Iónichie	<p>A cumpărată d. la Mona- stirea Némțului unu locu în a- propiere de ea, și acolo a fun- dată Schitulă Vovedenia, pe care apoi inzestrându'lu l'a în- chinatū monastirei, pentru po- menirea sea. A dănitū Mona- stirei șapte pogone de via. A făcutū clopotulū celū mare, ca- re a ținutū până la incediulū din anulū 1863, cândū s'a to- pitū, împreună cu tôte cele- lalte. Este înmormētatū în pridvorulū Bisericei Mari, ală- turea cu predecesorulū său The- ofilū. (Istoria Monas. Némțu și Secu. f. 4).</p>
1752	Iónichie	Do iteiū	<p>Ianuarie 1. Asistă la Sino- dulū convocatū de Mitropolitulū Iacov, pentru oprirea streinilor de a ocupa scaunile Ierarchice, și pentru constatarea autoce- faliei Bisericei Moldaviei. (U- ric. t, II, f. 241).</p>
1753	Iónichie	<p>Maiū 1. Adeveresce un za- pisū, prin care un ȝiganū se</p>

Anii	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
1755	Ionichie	Dositeiu	da de buna voiã robu Mitropoliei. (Docum. cig. Mitrop. f. 26).
1755	Ionichie	Dositeiu	Septemv. 25. A asistatã la divanulã domnescu, candu s'a hotãritu, sub Domnulã Mateiu Ghica, de a nu mai lua dijmã din pane de pe moșiele boeresci. (Cond. III, f. 107).
1756	Ionichie	Dositeiu	Noemvr. 23. Se amintescu in Chrisovulu lui Mateiu Ghica pentru regularea veniturilor boerielor țerei. (Uric. t. II, f. 277).
1756	Ionichie	Dositeiu	Au asistatã la Sinodulã care a legatã vacãritulã, sub președența Mitropolitulu Iacovã. (Letop t. 3, f. 182).
1756	Ionichie	Dositeiu	Augustu 25. Prin blestemu Archierescu legã incãrcãtura la vãdrãritu, pe carea o a desființatã Domnulã Constantin Racoviță prin Chrisovulu de la 20 Augustu. (Uric. partea II, f. 70, 71).
	Ionichie	A ziditã Monastirea Precista din Romanu. Ea era gata in anulã 1756, cand a venitã a doua ora la Domniã Constantin Racoviță; cãci in acel anũ in ziua de Buna-Vestire, noulã Domnã a ascultat Sfãnta Liturgiã in noua Monastire

Anii.	Episcopi de Romanu.	Episcopi de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
1758	Dositeiu	a lui Ioanichie. A daruitu si Domnulu Racovita acei Monastiri vestminte, candelu, moșii, vii, țigani, etc.; era la purcedere a imbracatu pe Episcopulu cu feregea blanita cu samuru Domnulu Racovita a hotaritu sa faca si clu o monastire la Focșani, in onorea Sf. Prorocu Samuilu, si a insarcinatu pe Ionichie cu esecutarea acestei hotariri. (Letop. t. 3, f. 237).
1760	Ionichie	Dositeiu	A sfinitu Biserica dinnou facuta la Sichastria Putnei. (Archiv. româ, t. II, f. 420).
1761	Ionichie	Aprilie. Subscriu impreuna cu Episcopulu de Huși, actulu alegerii Mitropolitulu Gavriil Calimachu la Mitropolia țerei. (Condica Sântă).
1764	Ionichie	Dositeiu	Ianuar. 6. Se gasesce subscrisu ca marturu intr'o daniă facuta Episcopiei de Huși.
1769	Leon	Sunt subscriși in cartea de blestemu, cu carea se intăresce Chrisovulu Domnulu Grigorie Ghica pentru desființarea abuzurilor introduse la vedrăritu, (Uricar. t. I, f. 140).
			După mórtea lui Ioanichie, fu alesu la Episcopia de Romanu Leon Protosinchelulu Mi-

ANII	Episcopii de Romanu	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			<p>tropoliei. Ipopsifulu lui s'a făcutu în Biserica Mitropoliei, la 2 Februaru, de doi Archierei Greci împreună cu Inocentiu Episcopulu de Huși. La această ocaziune s'a scrisu în Con-dica Sântă următoarele:</p> <p>„Prea Sfânta Episcopiă a Romanului remăindū fără de Archiereu, de vreme că Archiereulu ce a fostu intru dēnsa Kyr Ioanichie, s'a sevrișitu intru Domnulū. Noi cariū ne affămū aici dinpreună frați Archierei, prin voia îndemnarea și slobodēnia a Blagocestivulu, iubitoriulu de Christosu Dom-nulu nostru și stăpīnitoriū a tōtă Moldavia Ioan Grigorie Calimachū Voevodū, adunāndu-ne în Biserica prea-sfintei Mitropolii, unde se cinstesce și se prăznuesce hramulū Stretēnia Domnulu nostru Iisusū Christosu. Și hotăriri canonicesci puindū înainte spre aflarea și alegerea cinstitulu și vredniculu obrazū, ce este să primescă duhovnicēscă ocărmuire a Eparchiei și a Episcopiei aceștia, ântēiū dar am pusū pe prea-cuviosulū intru Ieromonachi Kyr Leon Proto-</p>

Ani.	Episcopii de Romanu	Episcopii de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
			<p>sinchelulă Sfintei Mitropolii, și alu doilea pre Ieromonachulă Antonie Egumenă de Moldovița, și alu treilea pre Ieromonachulă Veniamin Proegumenă de Solca. Și s'au scrisu numele loră intru acăstă Sfântă Condică a prea-sfintei Mitropolii a Moldaviei. Ani de la Christosă 1769, Februar, 2.</p> <p>La 20 Noembriu Leon priimesce administrațiunea Eparchiei Hușilor până la reinturnarea lui Inocentiu de la Peterburgă.</p>
1772	Leon	<p>Aprilie 1. Se găsesce scrisu ca marturu într'unu zapisu, prin care Inocentiu Episcopu Hușilor cumpără un țiganu.</p>
1777	Dositeiu	<p>Cherescu. Eparchia Radautilor se înstreineză de la Biserica Moldovei, prin luarea Bucovinei de Austria. Din acea Eparchia a ramasă numai ținutulă Chotinului, carele câțva timpă a formată o mică Eparchia a Chotinului, pe numele căreia s'a ș chirotonitu unu Episcopu.</p>
1781	Leon	<p>Iea parte cu Mitropolitulă și cu Patriarchulă de Ierusalimă Avramiu, ce se afla în</p>

ANI.	Episcopii de Roman.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1782	Leon	Iași, la chibzuirea măsurilor spirituale, cerute de Domnul Constantin Moruză, a se lua contra luxurei ce se introdusese mai ales în clasa de sus a societății. (Volf. II Theil. Seit. 199).
1783	Dositeiu	Împreună cu Amflocie Episcopul de Chotină, face ipopsiful lui Iacov la Episcopatul de Huși. (Condica Sfântă).
1785	Leon	A strămutat rezidența Episcopală din Rădăuți la Cernăuți, capitala provinciei.
1786	Iacov	În 12 Septembrie. Se găsește scrisă împreună cu Mitropolitul Gavriil și cu Episcopul de Huși în anaforaua către Domn, în care se propun regulile pentru căsătoria țăganilor. (Uricar. t. 1, f. 168).
			Grec, Archimandrit și Egumen Monastirei Barnovski. Profitându de vacanța scaunului Mitropoliei, prin mărtea Mitropolitului Gavriil, contra blestemului Sinodal din 1752, numai prin mașinațiunile fanariotice fu ridicat la scaunul Romanului. Ipopsiful lui s'a făcut la 1 Martie în Biserica Monastirei Dancului, de că-

ANI	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1787	Antonie		<p>tră Iacov al Hușilor, împreună cu doi Archierei Greci. Dar a episcopitū numai unū anū. Din tradiția se spune, că elū a muritū la Focșani, unde s'a și înmormētatū. Dară tēmplându-se atunci prādă tātārască în Focșani, fu prādātū și mormēntulū acestui nenorocitū Episcopū, și elū aruncatū afară și espusū pericolului, de a fi mâncaț de cāni, pentru care cine-va din chreștini ilū aruncă pe o șandrama, până ce fu din nou înmormētatū.</p> <p>Elū fusese Egumen alū Putnei, dar se retrăsese. La 19 Iulie acestui anū fu ipopsifiatū Episcopū de Romanū, în Biserica Mitropoliei, de Episcopulū de Huși Iacovū, împreună cu doi Archierei Greci. (Condica Sfântă). Andreas Volf se exprimă așa despre Antoniu: „Era dē la Rădăuți, unde nepuțândū căpēta nici unū postū însemnatū, a venitū în Moldova“; că a urmatū în episcopatū după Leon, și că a muritū în 1796, în virstă de 70 ani. (I Teil. Seit. 149).</p> <p>Țēra fiind ocupatā de oștile austro-ruse, principele Saxco-</p>
1788	Antonie		

ANI	Episcopi de Romanu.	Episcopi de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1789.....		Dositeiu	<p>bnrg ș'a pusă quartira de érnă în Episcopia de Romanu. Doctorul Andreas Volf, relatândă acestu casu, observă, că Episcopia avea încăperi destule, în câtu quartirarea principelui austriacū n'a silitu pe Episcopulū Antoniū a'și căuta locuință afară de Episcopiă. (loc. citatū).</p> <p>A muritū. În timpulū acestu Episcopū s'a desființatū de guvernulū austriacū 21 de Monastiri din Bucovina. S'a înființatū celū înteiū Seminariū pentru învățarea Preoților, în Monastirea Horecea lângă Cernăuți. Acolo a ființatū acelū Seminariū până la 1800, când s'a strămutatū în Cernăuți. (Proprietat. Monast. Bucov. f. 78).</p>
1789.....		Daniilū	<p>Vlachovicu s'a numitū Episcopū în loculū lui Dositheiū. Sub acesta s'a înființatū, cam pe la anulū 1798, unū fondū pentru săraci. (Opera D-lui Pumnū).</p>
1792	ntonie	<p>Aprilie 10. Antonie și Iacovū alū Hușilorū primescū o carte Patriarchală prin carea se îndemnă a alege Mitropolitū</p>

ANI	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
1793	Antonie		<p>in locul rãposatului Leonu. (Condica Sfãntã).</p> <p>Mart. 25. Împreunã cu Mitropolitulu Iacovũ, ŝi cu Veniamin alũ Huŝilorũ lãgã cu blestemũ pãzirea aŝedementu- lui fãcutũ de Domnulu Michail Suŝul pentru ŝiganiĩ domnesci: Lingurari ŝi Ursari. (Uric. t I, f. 129).</p>
1796	Veniam.....		<p>Murindũ Antonie, u succede Veniaminu. Episcopulu de Huŝi, la 1 Iunie. (Condica Sfãntã).</p>
1798	Veniam		<p>A fundatũ in Romanu unũ spitalũ; la provãdutũ ca unũ medicũ ŝi cu o spiŝeriã. Fiind cã veniturile Episcopiei nu a- juugeau pentru a intãreinea ŝi spitalulu, Episcopulu s'a inda- toratũ cu 80 pungi de bani a conto fiitõrelorũ seles veniturũ. Inŝã a trecutũ de la acẽstã E- piscopiã, inainte de a fi plãtitũ datoriele. Din acẽsta a urmat cã principele Moruzũ a seque- stratũ veniturile Episcopiei pã- nã la plata datoriei, dãndũ E- piscopulu numai o parte pen- tru intãreinea sea ŝi a Epi- scopiei. (Volf. I. Theil. loc. citatũ).</p>
1803	Gerasim.....		<p>S'a permutatũ de la Episco-</p>

Anii	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1814	Gerasim		<p>15 Maiu. Este scrisu în anaforaua cătră Domnul A. Calimachü, pentru fixarea birului țerii. (Uric. t. I. f. 42).</p>
1816	Gerasim		<p>30 Aprilie. Este scrisu cu ceialaltă Ierarchi în legământul Archierescü, cu care se întăresce Chrisovulü Domnului Scarlat Calimachü, pentru fixarea goștinei oilor. (Uric. t. I, f. 177).</p>
1822	Isaia	<p>Bălășescul, a urmatü în locul lui Daniil Vlachoviciu. El a episcopitü în Bucovina până la anulü 1834. Sub elü s'a înființatü institutulü theologicü din Cernăuți, la anulü 1826. (Opera D-lui Pumnü).</p>
1822	Gerasim		<p>In timpulü Eteriei Gerasim a părăsitü Episcopia și țera, lăsându administrația Episcopiei Ieromonachului Meletie pronumitü în urmă Burdujénul. Turcii aü ocupatü Principatele, urmărindü pe Eteriști. Neafându ei pe Episcopü în Episcopiă, aü denumitü Episcop turcesce pe menționatulü Ieromonachü, și aü poruncitü de l'aü chirotonisitü nisce Archierei Greci de peste Dunăre, în</p>

ANI	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			<p>orașul Târnova. Urgia lui Gerasim a fost nemărginită contra prohodului Meletie; indignația lui a mers până acolo, că a ars vestmintele și alte lucruri bisericesci cu care se servise Psevdo-Archiereul Meletie, pe care el îl numia „Iuda.“ Caterisirea sta deasupra capului lui Meletie; numai indulgența Mitropolitului Veniamin și întervenirea D-lui Ioan Sturza au izbăvit pe acest nenorocit de pericolul ce-l amenința cu dreptate. El a rămas argos până la anul 1826. Atunci după mijlocirea D-lui Ioan Sturza, Patriarchul l'a recunoscut de Archiereu, și a cedat și Mitropolitul Veniamin, după ce mai întâi a luat de la el declarație, că se privează de drepturile de cleric pământean, nici va avea vre-o dionioră aspirațiune la vre-o catedră episcopală din țară: Iată propria lui declarație:</p> <p>„La anul 1822, în vremea turburărilor ce au întâmpinat pământul acesta al Moldovei, lipsind cei mai întâi dintre patrioți pentru gróza în-</p>

ANI	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			<p>tâmplării, și eu aflându-mă în Sf. Episcopiă a Romanului, unde eram slujitoriū Ieromonachū, năvălindū oștile împărătesci în pământū(1). Și aflându-mă pe mine în Episcopiă, lipsindū părintele Episcopū la ape, m'aū silitū ca să primescū chirotoniă Archierescă pentru Episcopia Romanului, și așa cu grăbire m'aū și trimis peste Dunăre la Târnovū, unde fără scirea Prea-Sfințitului Patriarchū am fostū chirotonisitū Archiereū de trei părinți Archierei, pe numele Episcopiei Romanului, apoi viindū la Episcopiă, am stătutū prea puțină vreme, și pe urmă amū fostū lipsitū, viindū legiuitulū Episcopū în scaunulū său, și amū fostū opritū și de Sfânta lucrare a Archieriei ca un peste canóne chirotonisitū: Deci mai în urmă după ale mele rugăminți ce am făcutū cătră Prea-Inălțatulū Domnū și cătră Preo-sfințitulū Mitropolitū Moldavias a mijloci la Preo-sfințitulū Patriarchū, și împreună la Prea-sfântulū So-</p>

(1) În țeră.

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
------	----------------------------	-----------------------------	-------------------

boru alu Bisericeii resăritulu
slobođire a lucrării archiereșci,
Biserica îndelungu socotind, aū
iconomisitu și aū făcutu pogo-
rămentu a slobođi mie acestă
voia prin Preo-sfințitulū Mitro-
politū, însă sub nume numai
de „Meletie Archiereu.” — Pen-
tru aceea dar eu de la sinemi
am hotăritu, pentru totă viața
mea a fi și a mă socoti strein
de pământeni, fără a putea
vre-o dată sub ori ce cuventu
a cere la pământeni, la vre-o
intemplantare de schimbări, vre-o
Episcopie a loculu, și nici a
cuventa măcar.

Deci spre obștesca sciința a
aceștū de insumi făcută veci-
nică hotărire, dau acestu în-
scrisu, intru care făgăduescū
că voiū rămănea până la cea
mai depe urmă a mea resuffla-
re liniștitu și mulțămitu pen-
tru mila ce s'a arătatū cătră
mine. 1826, Noembrie 1.“

Peste unū anū, Mitropolitulū
Veniamin a rugatū pe Dom-
nulū Ioan Sturza de a miđlo-
citū la Patriarchie, a se da a-
cestu Archiereu un titlu, spre
a nu se confunda cu elū ac-
tualulū Episcopū alū Romānu-

ANI	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Radauti.	NOTIUNI ISTORICE.
1826	Meletie	<p>lui Meletie, avându amândoi totu unu nume și fiindu chi-rotonisiți pe aceeași Eparchia. Patriarchulu Agatangel in ur-mare 'i-a conferitu titlu de <i>Stavropoleos</i>. (Cond. Sântă).</p> <p>Murind Gerasim, se permu-tă la Romanu Episcopulu Hu-șilor Meletie. (Cond. Sântă). Gerasim a lasat după sine mari datorii. Rădicarea lui Meletie la Episcopia Romanulu a fost condiționată de plata datorie-lor predecesorulu său, pe ale căru datorii le plătise și la Huși. (Veđi anaforaua Divanu-lui, in Chonică, anul 1826).</p>
1835	Evgenie	<p>Hacimanu. Sub acesta s'a im-bunătățitu starea clerulu e-parchialu. S'a introdusu limba română in institutul theolo-gicu, unde înainte se predase sciințele in limbele latină și germană. S'au înființatu mai multe scole naționali române; s'au îmbunătățitu onorarile ser-viciilor clerulu; s'a ziditu o măreță Biserica episcopală in Cernauți; in anul 1864 a in-ceputu a se zidi la acea Epi-scopia unu palatu episcopalu mărețu, pentru a căruia ispră-vire s'a fixatu din fondulu bi-</p>

ANII	Episcopi de Romanū.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1844	Veniam.....		sericescū suma de 721,521 fiorini. (Opera D-lui Pumnu) Rosetū. A înlocuitū pe Meletie, carele s'a permutatū la Mitropolie. 2 Fevruarie s'a i-popsifiatū în Biserica Mitropoliei, de Archiereii Meletie Stavropoleos și Athanasie Sevastias. (Conдика Sfântă).
1851	Veniam.....		A muritū. De aici Episcopia a rămasū vēduvā de canoniculū ei păstoriū până la anulū 1865, adică în curgere de 14 ani. În acestū intervalū aū administratū acēstă Eparchiā Archiereii titulari, ca locotenenți: 1) Iustin Edesisū, până la 1855. In acestū intervalū unū Ministru de Culte a stricatū două rōnduri de case episcopali, cele vechi și cele nouē, pentru ca să aibă pretextū a prelungi vacanța.
1855			2). Nectarie Hermeziulū Sotiriopoleos. până la 1864, când s'a orōnduit Episcopū legiuitū și canonicū, ca și Episcopii actuali ce precesese.
1864			

V. *Eparchia Chotinului și a Kișinului.*

Până la anul 1713, cetatea Chotinului, și ținutul cu asemenea numire, în privirea administrațiunii bisericesci, făcea parte din Eparchia Rădăuților. Dar atunci cetatea Chotinului cu ținutul său luându-se de Turci, s'a ocupat de garnizona lor, și s'a prefăcut în pašalică. (Let t. II, f. 171, 174, 178, 380 Archiv. rom. t. II, f. 362 (1). Chotinul cu olatul său, în urmarea acestui eveniment a format o deosebită Eparchiă, administrată une-oră de un deosebit Episcop, alte-oră de Mitropolitul Proilav, carele avea în administrația sa toate Bisericile din coprinsul cetăților ocupate de Turci, pe Dunăre și în Beserabia.

În cartea Mitropolitului Gavriil din anul 1771, pentru Eparchia Proilaviei, se dice: „Osebită de *Eparchia Chotinului*, ce s'a dat sub ocîrmuirea frății sale Episcopului de Rădăuți Kyr Dositheiu.“ (Veți această carte în *Chronică* la anul 1771). Din aceste cuvinte închiăm că Chotinul făcea o Eparchiă a parte.

Pe la anul 1770 această Eparchiă se administra de Mitropolitul Proilav (al Brăilei) Daniil. Dar în 1771 murind Daniil, și Principatele fiind ocupate de oștile rusesci, Mitropolitul Gavriil, în coînțelegere cu Gratul Rumianțov, desfîntînd Eparchia Proilaviei, a reîncorporat Eparchia Chotinului la vechea ei tulpină — Eparchia Rădăuților, — ce se administra atunci de Episcopul Dositheiu Cherescul. (Veți citatul de mai sus).

(1) În *Archivă* data 1725, este greșită. Luarea Chotinului s'a efectuat în domnia lui Nicolau Mavrocordat, după hainia lui Cantemir, și pentru a servi de avanpost contra Rușilor, cari de la Petru cel Mare s'au făcut amenințatori pentru Turcia. Nicolau Mavrocordat a doua oră a domnit numai până la 1716.

După închierea păcii între Rossia și Turcia, în 1774, retrăgându-se oștile rusesce din Principate, toate cetățile române au fost din nou ocupate de Turci; în numărul lor și Chotinul; prin urmare Chotinul iar a devenit Eparchia deosebită, ca și mai înainte de reșelă.

Se vede că de aci înainte Eparchia Chotinului a avut un al său propriu Episcop, și nu s'a mai alipit la Eparchia Proilaviei. Cel puțin în anul 1782, Decembrie 9, găsim în documentele istorice un Episcop Român cu titlu de „al Chotinului.“ Acesta este știut Amfilochie. La anul citat, Amfilochie, împreună cu Leon Episcopul de Roman și cu un Arhiepiscop Grec, făcând iposifilul lui Iacov la Episcopatul de Huși, în Biserica Mitropoliei, cea dedicată Intimpinării Domnului. (Cândica Sfântă).

Chotinul fiind sub stăpânirea Turcilor, Amfilochie nu reședea acolo, ci avea reședența sa, după spunerile bătrâne, în Monastirea Zagavia lângă Hârlău, unde era și Egumen. De aceea Andreas Volf pune pe Amfilochie între Arhiepiscopii titulari, ce nu au Eparchii. (I Theil. Seit 162). Totu acestu autoru ne spune, că în anul 1795 „Episcopul titularu de Chotin Amfilochie a tradus din limba italiană Geografia Generale a lui Bouffeur,“ pe carea Mitropolitul Iacov o a tipărit cu cheltuēla sa în tipografia Mitropoliei de Iași (Ibid. pag. 284). Din acēsta încheiăm, că Amfilochie poseda oare-care grad de cultură intelectuală.

După luarea Besarabiei de Ruși, cu învoirea Synodului Rusiei, în anul 1813, Mitropolitul Gavriil ce fusese Exarch pe amândouă țerele române în timpul ocupațiunii Principatelor de Ruși, a format un nouă

Eparchia românească, cu reședența în Kișineu, și cu rangul de Archiepiscopie. Ea fu intitulată: „a Kișineului și a Chotinului“ și cuprindea, afară de mica Eparchie a Chotinului, ținuturile de la stânga Prutului, ce formase mai înainte Eparchia Hușilor, anume: Lăpușna, Codrul, Soroca; parte din ținutul Iașilor; toate olaturile său ținuturile cetăților dupe teritoriul Moldovei, ocupate de Turci: Benderul, Achermanul, Kilia, Ismailul, Renii. La această Eparchie s'au adăos și satele și orașele române aflătoare între Nistru și Bugu.

Mitropolitul Gavriil înființă în reședența sea un Consistoriu, carele se președea de Vicariul său Archiepreu „de Acherman și de Bender“ Dimitrie. Tot atunci a înființat acolo și un Seminariu pentru învățatura și educarea fiitorilor păstori bisericesci; o tipografie pentru tipărirea cărților bisericesci române; organizează noua Eparchie dupe cum îi inspiră zelul său cel păstoral și dupe legile Bisericii Rusiei. El administră această Eparchie până la anul 1821, Martie 30, când se sevârși și se înmormântă în Monastirea Căpriana, pe carea el isbutise a o lua de la Monastirea Zografului, unde era închinată; dar carea sub succesorii săi érași o a dobândit călugării de la Athon.

În locul lui a urmat Vicariul său Dimitrie Sulima, Episcopul Akermanului și al Benderului. El fusese chirotonit Archiepreu-Vicariu de Mitropolitul Gavriil, pe când acesta era Exarch în Principate, la 1811, în Monastirea Goliei. Acesta era Malorusu; însă scia bine românește, și câtă episcopie la Kișineu a fost cu multă priință românisului, și un Archiepreu cu mult zel chreștinescu. El, încă ca Vi-

cariu, a ajutat pe predecesorul său la organizarea Bisericii și a Clerului, la tălmăcirea și tipărirea cărților române; d. e. *Abecedariul* russo-român, *Catichisul pe scurt*, *Instrucțiuni pentru Blagocină*, *Psaltirea*, *Mineiul de obște*, *Molitvenicul*, *Molebnicul*; *Invățătura Ierarhică*, *Slujbele la deosebiți Sfinți*, *Invățături despre datoriile Călugărilor*, *Instrucții pentru coloniștii Bulgar*, etc.

Archiepiscopatul lui s'a finit la anul 1844.

Alu treilea Archiepiscopu alu Kișineului, și alu Chotinului alu patrlea, și sucesor alu lui Dimitrie, a fost Irinarchu, rusu de națiune. Elu a administratu acestă Eparchiă până la 1859. In timpul lui s'a zidit in Kișineu o Catedrală mărétă, și unu frumosu palatu episcopalu. Elu a îmbunătătitu multu Monastirea Charjéuca, ca pe o locuință a sea de predilecțiune.

In timpul acestui Archiereu, in anul 1856, prin tractatul de Paris partea de medă-și a Beserabiei s'a reîntorsu Moldovei, anume: din ținutul Kișineului — 2 Biserici, din alu Cachulului — 29, din alu Akermanului — 8, coloniile bulgare și române, cu 37 Biserici; ținutul Ismailului cu 18 Biserici.

In anul 1859, Archiepiscopul Irinarchu fu permutat de la Kișineu in Eparchia Cameniți-Podoliei. Iară in locul lui fu strămutat din gubernia Oremburgului, de la Ufa, actualulu Archiepiscopu de Kișineu și Chotinu Antonie, deaseminea rusu de națiune.

La anul 1864 ținutul Cachulului s'a alăturat la Eparchia Hușilor, érá cealaltă parte, împreună cu ținuturile Covurlui și Brăila, au formatu noua Eparchiă română — „a Dunării-de-Josu“, cu reședența in Ismailu.

VI. *Eparchia Proilaviei.*

Proilavonă, sau Proilabumă, se numia din vechime orașul Brăila. De aceea numirea de *Eparchia Proilaviei*, este sinonimă cu: *Eparchia Brăilei*. După ce Brăila (pe la jumătatea din urmă a viacului 15-lea) s'a rupt de la țera românească, și s'a ocupat de Turci, devenind forteretă a lor cu o pururelă garnizonă de pază, și administrația bisericească ne mai putându-se acolo exercita de Kyriarchia bisericească română, s'a format o Eparchiă a parte, sub numire de „Proilaviă” și Episcopii ei se numiau: „Proilavi.”

Cel mai vechi document istoric, ce am găsit până acum, în carele întâea dată se amintesc de Eparchia Proilaviă, este actul, prin care Patriarchul de Constantinople Ioanichie, împreună cu Sinodul său, în 1641, Iunie 2, ridică la rangul de Stavropigiă Biserica Sf. Nicolaș din Ismail, pe carea voiau a o renoi și a o face metochă ală lor călugării de la Monastirea Caracal de la Athon. În acest act Eparchia acesta se numesc „Mitropolia Proilavului și a Ismailului.” (1).

Reproducem aici în întregul său acest document prețios pentru Istoria țerei noastre și a Bisericei:

„Ioanichie cu mila lui Dumneșeu Archiepiscop de Constantinople, Roma nouă și Patriarchu Icumenic!

Cunoscut este obștesce la totu poporul cel numit cu numele lui Christos, că această mare Biserică a lui

(1) O copă depe documentul acesta, în limba grăcă, am găsit la fostul superior al Bisericei Sf. Nicolaș, din desființata forteretă a Ismailului, care Biserică, până la secularizarea Monastirilor, a fost metochă ală Monastirei Caracal de la Sf. Munte.

Dumnezeu Catholică și Apostolică covârșesc și este mai întâiu de toate Dumnezeescile și prea-sfintele Mitropolii și Bisericile lor subalterne, cu alte cuvinte, mumă și isvor nesecat și arbore ales și cu frumoasă umbră, și liman liniștit și mântuitoriu, deci ea în multe chipuri economisește interesele ale fiecărei Biserici ale diferitelor națiuni, ce voesc să aibă legi pentru administrația perfectă și hotăriri care se dea un rezultat definitiv, sau prin voința regescă, sau patriarhală, precum la construirea orașelor, Mitropoliilor, Bisericilor, și alte multe asemenea acestora; ce contribuesc la folosul sufletesc în genere și în particulariu. Pentru acesta este în uz, ca prin permisiunea, autoritatea și voința patriarhală, să se facă stabilimente patriarhali și stavropigiali pentru căința și înlăturarea viciului și creșterea virtuții la mai multe Eparchii ale Mitropoliților, Archiepiscopilor și Episcopilor, fondate prin decrete ale Patriarhilor după vreme, care stabilimente scim că s'au făcut și se țin bine, cu iubire de Dumnezeu, neschimbat și restrămutat fie-care din ele. Așa dar fiind un templu în Eparchia și Mitropolia Proilavului și a Ismailului, dedicat în cinstea Sf. Nicolai, care este învechit și dărmat, și cu un cuvânt, nu are nici o parte în bună stare, și are trebuință a se construi din temelie, din norocire, pe neașteptate, prin năstăvirea lui Dumnezeu îndemnat, prea Cuviosii părinți de la Sf. Munte din Monastirea Caracalului unde se cinstește memoria Sfinților Apostoli, voru a restabili din temelie acest templu cu a lor cheltuială sub nume de Patriarhal și Stavropigial, așa ca să țină în acest templu numai numele Patriarhului și să se proclame mai presus, fiind că acest templu la re-

stabilire a devenit^ă stavropigi^ă patriarchal^ă (1), și în el^ă nici un^ă Arhier^ă local^ă și de după vreme să nu se amestece nici la sfin^ățitele lucr^ări, nici la sfin^ățita chirotoni^ă, nici la cercetarea sufletescilor greș^ăle ale Ieromonachilor și Monachilor din Monastirea Caracal^ă ce se vor afla la acel^ă templu, nici într'un^ă chip^ă, nici a le cere canonicele d^ări, căci chiar de ar^ă fi consacra^ăți (ierosi^ăți) acolo, ei totuși vor fi și se vor numi patriarchali și vor fi supuși Exarchului ce se va trimite de la Patriarchul^ă pentru drepturile s^ăle, și'l vor plăti obic^ănuitele d^ări canonice. Căci acolo unde nu vor^ă fi fondate stavropigii patriarchale, Arhierul^ă local^ă de după vrem^ă are putere și lui ap^ărtinesce Anaforaua (Αναφορά, raport^ă), sigiliul^ă, cercetarea, veniturile canonice, chirotoniele, dare de poli^ățe și v^ănd^ăarea lor și or^ă ce alte pronomii episcopale. Er^ă stavropigieile patriarchali, fiind at^ărnate de autoritatea patriarchal^ă, voim^ă a r^ăm^ănea neschimbate și nestr^ămutate. Așa dar sus^ă numi^ății p^ărin^ăți ai respectabilei Monastiri Caracal^ă, ar^ăt^ănd^ă dorin^ăța lor de a r^ădica acest^ă templu, a^ă cerut^ă de la modera^ăția n^ăstră permis^ăune și autorisa^ățiune patriarchal^ă ca să întreprind^ă ac^ăstă lucrare fără îndo^ăel^ă, și modera^ăția n^ăstră nevoind^ă a trece cu vederea cererea lor, ca una ce este bine motivat^ă (εβλογον) și legal^ă, le-a dat^ă învoire și putere prin ac^ăstă a n^ăstră carte patriarchal^ă sigilat^ă să pun^ăă temeli^ă și să înfing^ăă S^ănta Cruce duple or^ăndu^ăela marei n^ăstre Biserici și a construi Biserica sub nume de Stavropigi^ă P^ătriarhal^ă, ca să fi^ă ac^ăsta de acum și înainte nerobit^ă în

(1) Frasel^ă acest^ă din urm^ă este f^ărt^ă incurcat^ă în originala copi^ă.

viaci, în totul liberă și necălcată, și părinții ce vor fi într'ênsa după vreme să nu fiă datorî a da nimenuî nimică, afară numai, spre semnă de subordinațiã, la marea Biserică a lui Christosă câte 40 litre de icre, seú 10 ocale, și să pomenescă în Biserică numele nostru patriarchală, dupre obiceiul bisericesc ce se ține din anticitate prin stavropigiele patriarchale. Când va fi trebuință de chirotonia a unui Preot, seú Ieromonach, seú Ierodiacon, părinții să chiami pe Arhieriul local ca să servescă în acéstă Biserică patriarchală și stavropigială, fără însă ca să ședă în sfințitulă sinthronă. Tóte aceste espuse în documentulă presentă voimă a remânea neatinse, neschimbate și neatacate în totă-deauna, Arhieriulă locală de după vremi neavëndă nici o permisiune, precum s'a đisă mai susă, nici a sevărși sfințite lucrări nefiindă chiămată de părinții de la acéstă Biserică, nici a judeca, nici a argosi, nici a aforisi, nici a cere vreună drită de la ei, fiindă liberi, și neesecutabili, greșelile căroră voimă a fi dependente numai de moderațiã noastră, și a noastră va fi cercetarea, și raportarea (αναφορά), oprirea și corregerea greșélelor. Iară dacă orî cine ară voi a călca acéstă a noastră carte sigilată patriarchală în carea scriem, desprețuind și batjocorind majestatea (μεγαλιότης) noastră patriarchală și autoritatea, și ară supune robiei în dauna și stricăciunea acestei Biserici patriarchale și stavropigiale consacrată numelui Santului Nicolai, seú Arhieriulă, seú Preotă, seú din altă tagmă, și ordine și societate, să fiă afurisită de Sânta cea deofință, făcétóre de viață și nedispărțită Treime, și de la unul Dumneđeulă celă neconfundatū în unitatea firei; și să fiă blestemată și neertată, și după mórte nedislegatū în viaculă deacum și în celă fiitoriū; și să aibă blestemurile sfinților celor 318 pur-

tătorii de Dumneșeu Părinți de la Nicea și ai celorlalte sante Synode, și partea lor să fiă cu produsul Iuda. De aceea pentru dechiărare și asigurare s'a făcutu ac-tulă presentă sub sigiliul de plumbă și s'a dată Mo-nachilor de la Caracală, trecut și în Conдика cea Săn-tă a Marei Biseriei a lui Christosă. In anulă 1641 (а x m a) Iuniă 2.

(Subscriși: Ioanichie cu mila lui Dumneșeu Archie-piscopă ală Constantinoplei, Romei nouă și Patriarchă Ecumenică.

Anthimă Kiziculă.

Parthenie Samulă.

Pangratie ală Mironiei.

Porfirie ală Niceei.

Climentă ală Didimotihului.

German ală Elasonului

Daniilă ală Serilor.

Grigorie ală Rodosului.

Neofită ală Adrianoplei.

Damaskin ală Mesemvriei.

Gavriilă ală Naupactei și Artei.

Cornilie ală Metimnei.

Din acestă documentă deducemă :

1). Că Eparchia Proilaviei se administra de un Mi-tropolită, și se numia *Mitropolia Proilavului*.

2). Că la ea se număra și Ismailulă, care adăugia la titlu Mitropolitulă *Proilavă* și pe acelu de *Ismailulă* (1).

(1) Numirea șe „Eparchia Proilaviei“ amă găsită scrisă deasupra cărții Mitropolitulă Gavriilă din 1773, scrisă cu aceeași scrisore, ca și cartea. Iară pe cartea aceluiași Mitropolită din 1771, este scrisă: „Eparchia Proilavului.“ De aici închiămă, că ea se numia în două feluri: „Eparchia Proilaviă,“ și „Eparchia Proilavului.“

3). Că această Eparchiă și cu Mitropolitul său depindea de Patriarchia de Constantinople. Prin urmare Kyriarchiele române nu aveau nici o autoritate asupra acestei Eparchiă, de și ea se compunea din părți ale teritoriului român.

4). Ne arată vechimea cetății Ismailului. La anul 1641, când s'a dat actul, Biserica St. Nicolai din cetatea Ismailului se învechise și se dărâmasese, pentru care călugării de la Monastirea Caracalū, de la Muntele Athonū, ș'au cerut bine-cuvântare de la Patriarchul de Constantinople spre a o reconstrui, și a o avea de metochū alū lor. Prin urmare data fundărei Ismailului prin actulū acesta se reduce în viaculū alū 16-lea.

5). Că Ismailulū, de și ocupatū de Turci, a avutū locuitori chreștini, în tôte timpurile existenței sële.

6). Documentulū ni dă idee despre privilegiile ce dobîndia o Biserică, ori Monastire, cândū devinia *Stavropigie* său *Patriarchală*. a). La seryiciulū divinū se pomenia numele Patriarchulū, de și Stavropigia era situată în Eparchiă streină; b). Arhierelū localū nu putea să facă acolo nici o dispozițiune, nici să cêră vre-o dare, nici să canonisescă, nici să chirotonisescă, nici chiar să liturgisescă, de câtū numai cândū arū fi fostū chiămatū de Proistosulū Stavropigiei. Tôte drepturile cano-nice acolo le avea numai Patriarchulū, și în numele lui Exarchulū Patriarchiei. c). Arhierelū localū, când după chiămarea Proistosulū Stavropigiei, liturgisea în Biserica stavropigială, nu avea dritū a ședei în Sinthronū, în respectulū Patriarchulū, căruia era reser-vatū acelu locū. d). Stavropigia, pentru privilegiile sële, de care se bucura, plătia anualminte ceva la Pa-

triarchiă. Aşa Biserica St. Nicolaï din Ismailă era datore a da Patriarchiei 10 ocale de icre pe an.

Insemnare. În țerele române Patriarhia nu ș'a făcută stavropigiï, fiindă că nu a avută dreptă; căci Mitropoliții României se priviaă înșii ca Patriarchi, în cuprinsulă juridicțiunei lcr. De aceea, în Moldova, tôte Monastirile cele mari din țeră, ori în ce Eparchiă ară fi fostă situate, ele se priviaă ca ună felii de stavropigiï ale Mitropoliei. Archimandriții seă Egumenii lor se puneă și se depuneaă numai de Mitropolitulă. D'aici se deduce usulă, dupre care și acum în Moldova Episcopiï eparchioții, cândă vor să gratifice pe vre-ună Ieromonachă cu rangulă de Archimandrită, ceră binecuvântarea Mitropolitulă. O singură excepțiune în timpurile moderne se găsesce în Moldova în raportulă acesta: O Monastire neatîrnată de Mitropolitulă. Acésta este St. Spiridonă din Iași. Dar ea nu atîrnă nici de Patriarchiă, ci de o specială Epitropiă a Spitalului de acolo, căria este încredințată administrarea averei acesteï Monastiri și a mitócelor sele. Mitropolitulă nu pôte singur face nici o dispozițiune acolo, ci în conințelegere cu Epitropiï. Pentru păstrarea acesteï independenții, superiorulă acesteï Monastiri, mai tot-déuna a fost Archiereă.

Întinderea Proilaviei.

Afară de Brăila și Ismailulă, în cuprinsulă Eparchiei Mitropoliei Proilaviei întraă următorele localități: *Renii, Kilia, Akermanulă*, cu tôte satele ce formaă Bugiaculă tătărescă, seă partea de mēdă și a Beserabiei, de la Șanțulă-lui-Traiană spre Dunăre și Marea-

Négră. *Benderulă* și *Chotinulă* cu olatele lor. Acésta se vede din cărțile Mitropolitului Gavriilă, pentru disființarea acestei Eparchii. (Veđi Chronica Hușilor, anulă 1771 și 1773). Mai cuprindea încă *Dubăsariă* împreună cu teritoriulă ce fusese încă neocupatū de Ruși peste Nistru, până la pacea închiată în Iași în anulă 1791. (Veđi Chronica Hușilor, anulă 1716).

Reședența Mitropolitului Proilaviei, era Brăila, ce se numia din vechime *Proilavonă* sėu *Proilabumă* (1). Mitropolia era situată pe malulă Dunării, aprópe de loculă unde acum este fabrica de pâne. Biserica ei era dedicată Sănților Archangelă și a existatū până la anulă 1846, cândă, parte pentru vechime, parte pentru amenințarea de surparea malului, fu părăsită și stricată. Acum loculă Mitropoliei Proilaviei se cunósce numai prin resturile de secie, și de pe ósele morțilorū ce staū înfipte în ripa malului, deasupra cărnia a fostū curtea Bisericeii cu cimitirulă. Veciniă disființatei Bisericii până astăđi încă arată loculă unde era pridvorulă și clopotnița. Parochienii fostei Bisericii a Mitropoliei în loculă ei aū fundatū mai departe de Dunăre, actuala Biserică în onórea Sântului Spiridon. Suburbia unde a fostū Mitropolia, se numesce până astăđi: „Mahalaua Bisericeii vechi“; și strada ce duce la loculă unde a fostū Mitropolia, totū de aici se numesce: „Strada vechiă.“ Cărțile și alte lucruri bisericesci ale Proilaviei, s'aū permutatū la Biserica St. Spiridon. În cărțile române și grecesci remase de la Biserica Proilaviei, eū amă găsitū mai multe însemnări și date istorice, pe care le voiū reproduce mai giosū la rónđulă lorū.

(1) Opera Ión Vodă, pag. 101.

Mitropoliții Proilavi

1). Celu întâi Mitropolitu Proilavă, de care amă găsită amintire în documentele istorice ale țerei este *Ioanichie*, carele la anulă 1716, s'a judecată la Domniă în Iași cu Iorest Episcopulă de Huși pentru hotarele Eparchielor, a Hușilor și a Proilaviei. (Veđi Chronica Episcopiei de Huși, pag. 188 — 191).

2). *Daniilă*. Acesta a muritū în anulă 1771. După elū Mitropolitulă Gavriilū Calimachū, în înțelegere cu Mitropolitulă Grigorie alū Ungro-Vlachiei, și cu consimțemēntulă Grafului Rumiațovū, a disființatū acēstă Eparchiă, împărțindu-o pe Eparchiele române, din ale căroră corpuri ea se formase. Așa Brăila s'a datū Episcopului de Buzeū; Reniū, Ismailulă, Kilia, Akermanulă, Benderulă, cu ținuturile lor — Episcopului de Huși; Chotinulă — Episcopului de Rădăuți. (Veđi Chronica Episcop. Huși, la anii 1771 și 1773, pag. 312 — 317). Acēstă stare de lucruri însă a ținutū numai până la închiărea păcii, de la Cuciucă-Cainardgi în 1774, cândū Proilavia iarăși s'a restabilitū.

3). După restabilirea Eparchiei, la 1777, găsimū administrandū acēstă Eparchiă Mitropolitulă *Ioachimă*. Acēsta se vede din inscripția de pe unū Antiminsū vechiū datū de acestū Mitropolitū, și care s'a păstratū în o Biserică din ținutul Covurluiulă. Iată acea inscripțiune: „Θυσιαστήριον Θεῖον, καθιερωθεῖ παρὰ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Προϊλάβου καὶ Ἰωακῆμου: Ἐν εἰσι σωτηρίω αφοῶ: Ἐν μηνι ἀπριλίω, ἰνδίκτιωνος ἰ.“

4). Din tradițiă se spune, că la 1788, cândū țerele române aū fostū ocupate de Ruși, fiindū Exarchū peste Mistropoliele române Amvrosie alū Poltavei, la Dubăsari

reședea un Mitropolit Proilavă anume *Kirilă*. Despre acestă Kirilă se amintesc în „Revista română“, anul 1863, pag. 304, în articolul: „Eparchia Kișineului.“ Dar acolo numele Eparchiei „Proilavia“, autoriulă din nesciință l'a slavizat în „Proslavia.“ Tradiția mai spune, că acestă Kirilă se rivaliza cu Gavriilă Bănulescu de la onórea de a deveni Mitropolită Moldovei, după retragerea Rușilor, prin influența lui Amvrosie. Onórea acésta însă, și cu tristele ei consecuențe a fostă păstrată lui Gavriilă. (Veđi biografia lui în Chronica Mitropoliei Moldovei).

La anul 1791, Benderulă și Akermanulă devinū pronume séu titlă Archierescă. Gavriilă Bănulescu, ce venise din Rusia cu Exarchulă Amvrosie, fu chirotonitū de elū Archiereū cu titlu de „alū Akermanulū și alū Benderulū.“ După elū a purtatū acestū titlu Dimitrie Vicariulă Archiepiscopulă Gavriilă. La anul 1812, în urmarea păcii de la Bucuresci, închiăetă între Turci și Ruși, tóte ținuturile cetățiloră Besarabiei de la gura Prutulă spre gurile Dunării, și acele din interiorulă Besarabiei, ce se ocupaū de Turci, și făceaū parte din Eparchia Proilaviei, aū trecutū în stăpênirea Rusiei, și aū intratū în noua Eparchiă ce s'a formată în Besarabia. Prin urmare de acumū înainte Proilavia se mărginia numai în Brăila cu ținutul ei, și negreșitū că totū la ea apărtimeaū și celelalte cetăți stăpênite de Turci pe țermulă țerii românesci, precum Giurgiulă, Turnulă, etc.

5). La anul 1814 era Mitropolită Proilavă *Calinică*. În Mineiulă lunei lui Ianuariū, de la Biserica St. Spiridonū, găsimū următórea adnotațiune românescă pe fila din urmă: „Să se sciă de cândū m'am chirotonisitū

eŭ Preotulŭ Neculaŭ sin Popa Dumitru otŭ Brăila, Protopopŭ Brăilei, ŝi m'aŭ chirotonisitŭ la chramulŭ luŭ Sfeti Nicolaŭ, la Biserică la Vĕrsătură (1) Proilavulŭ Calinicŭ. La vileatŭ 1814, Ianuariŭ 13. " Totŭ din acestŭ anŭ, 19 Maiŭ, găsimŭ o însemnare în Mineiulŭ lunei Maiŭ, care ne dă óre-care idee de modulŭ administrării eparchiale: „Să se scia de cândŭ aŭ datŭ poruncă Părintele *Apostolaki Iconomulŭ* Brăilei prin tótă raiaua la toŭi Preoŭii de prin sate: aŭ adusŭ ântĕiŭ pe Părintele Ioan de la Cuptóre (2), ŝi l'aŭ pusŭ de a slujit Sfânta Liturgie o săptămână, ŝi pe urmă aŭ adusŭ Preoŭii din totŭ ținutulŭ Raialei de iaŭ cercetatŭ, ŝi pe unde nu scia 'i-aŭ învățatŭ. Cândŭ s'a dusŭ Părintele Niagu la Isichilia (3), din Brăila, amŭ însemnatŭ eŭ Dascalulŭ Dumitraki, *Primichirŭ* (4) a Mitropoliei Brăilei, 1814, Maiŭ 19."

Proilavii, pe aceste timpuri eraŭ totŭ-o-dată Mitropoliŭ de Silistra, precum se va vedea mai josŭ. De aceea ei nu aveaŭ locuință statoinică în Brăila, ci veniaŭ acolo a timporea, ŝi iarăși se reintornaŭ la Silistra, sĕŭ Drista. În Mineiulŭ luŭ Avgustŭ la începutŭ se găsesce acĕstă însemnare: „Să se scie de când s'aŭ dusŭ Părintele Ioan Archimandritulŭ cu Părintele Vlădica la Silistra, 1818, Augustŭ 28."

6). La anulŭ 1821 era proilavŭ Mitropolitulŭ *Anthimŭ*. Totŭ în acelu Mineiŭ găsimŭ următórea însem-

(1) Satulŭ Vĕrsătura este cale de o óră de la Brăila, pe Dunăre în sus

(2) Satulŭ acesta astăđi nu există în județulŭ Brăilei.

(3) Trebuie a înțelege: Iski-Kilia. Acĕsta turcesce însemnă: Kilia vechiă. Așa se numesce ŝi astăđi unŭ satŭ situatŭ în dreptulŭ Kilies române pe ținutulŭ turcescŭ.

(4) Primichiriu este una din oficiile Bisericeii patriarchale. Eraŭ doi Primichirii, ajutătorii protopsaltului.

nare: „Să se scie de când m'amă făcută anagnostă... de Mitropolitul Atimos, veletă 1821.“ Elă a administrat Proilavia până la finele resbelului dintre Turcia și Rusia, în anul 1828. După închierea păcei, elă s'a retrasă în Rusia, fiindă compromisă la Turci. Acestă Anthimă fusese mai nainte Mitropolită la Dimoticha în Rumelia, dar deveni Proilavă, se đice, prin schimbă cu Proilavulă predecesorulă Calinică. Acestă se cunoște dintru o însemnare ce se găsește la finele Mineiului Iuliă: „Să se scie când a venită Părintele Ignatie de la Părintele Vlădica Calinică de la Mitropolia Dimoticha în țara grecăscă, care acestă Calinică mai înainte era aici la Brăila Mitropolită *Dristă și Proilavă*, și apoi pe urmă s'a făcută Dimotichan, și Vlădica Kyrio Kyr Anthim, carele mai înainte era la Dimoticha Mitropolită, s'a aședată aici la Brăila și Silistra, la care se đice că aă făcută amândoi schimbă. Și acestă mai sus numită Părintele Ignatie n'a voită ca să mai ședă la Părintele Vlădica, și Sfinția sa fiindă omă de țera romănescă, n'a putută a se deda cu omeni și cu locurile depe acolo, fiindă tamană în vremea rezmiriții. 1822, Iuliă 8.“

Atătă depe Protopopolă Nicolai și depe Iconomulă Apostolaki, de cari s'a pomenită mai susă, câtă și depe acestă Părinte Ignatie, înțelegemă, că clerulă Mitropoliei Proilaviei era romănescă, de și Mitropoliții erau Greci.

La începutulă Mineiului grecăscă Aprilă, se găsește scrisă cu litere chirilice, de ună Romănă ce nu scia grecăscă, întregă titlulă Mitropolitulă Proilavă: „Анѣимъ тоу пани ѡротату ке Θεωпровлиту Митрополиту тис агиωтатосъ Митрополеωсъ Дриста ке Проилавул Епер-

тiм ке Ексарх пандос парадунаву, имон Деафденти ке деспоту пода та ети. 1822 Iunie 2.“

De aici se vede foarte lămurit că Mitropolitul Proilavă în timpurile mai din urmă era Mitropolitul Siliştrei, şi că de acolo venia numai a timpure la Brăila, precum s'a observat şi mai sus, şi precum se va vedea şi din o altă însemnare mai de jos. Eparchia lui se întindea dealungul Dunării pe de amândouă ţermurile, pe unde era ocupat de Turci ţermul românesc, éra de la Brăila în jos până la gurile Dunării, numai pe ţermul turcesc; ceea ce arată şi cuvintele: „Ке ексарх пандос парадунаву.“ (Exarchă părţii de preste Dunăre).

În acelaşi Mineiă la fine se însamnă: „Să se scie de cândă a venită Panierotat ке Theoprovlit aghiu Mitropolit Dristu ке Proilavu Kyrio min Kyr Anthimo. Aă venită la let 1822, Ianuar 5.“ „Aă venită Mercuri, şi Joi în ziua de Bobotéză aă slujită Sfânta Liturgie Părintele Vlădica.“ Subscrisă: „Niacşu Dascală şi aprindătoriă de candelă.“

Şi era în vremea răzmiriţii marii din pricina Grecilor, trecuse ună ană tocma; iară cândă amă însemnată aici pe foaia acésta era vara în luna lui Maiă 30 de zile 1822, în desară, pe la ichindie.

Din altă însemnare ce se găsesce la începutul Mineiului românesc pe Aprilie, scrisă de Logofétul Mitropoliei, se vede că şi Logofétul Mitropoliei din Brăila era Română, se numia Constantin, era dascală, fecioră ală Preotului Nicolai Singelulă, şi era aşedată în Brăila de la 1816.

La finele Mineiului românesc Aprilie se însamnă: „Acestă Mineiă este ală Sfintei Mitropolii, unde se

cinstesce și se prăznuiesc Sfinții Archangelii Michailu și Gavriilu. Acesta a dat-o Măria Sa Vodă milostenie Sfintei Biserici, și a datu împreună toate cărțile cele ce sânt obiceiuite pentru tréba Bisericeii, și au datu toate ale Preoției și a Sfântului Altariu, pentru ca să fie pomenire în vecii vecilor.“ Din dată s'au păstratu numai: „Maiu 1.“

Intr'o Evangelie română, tipărită la Buda, în anul 1812, se citește următoarea însemnare: „Acastă Sfântă și Dumneđească Evangelie s'a dăruitu de robul lui Dumneđeșu Dimitrie la Sfânta Biserică de aici, Mitropolia Ibrăilei (1), unde se cinstesce și se prăznuiesc chramul Sfinților Voevođi Michailu și Gavriilu, și cine se va ispiti... etc. Și amu scrisu eu robul lui Dumneđeșu cu mână de țerină, pentru că mâna putređește, éra celu ce citește totu mă pomenesce. 1825 Nic. Dascalulu απο του ημπράηλας.“

De aici inchiăm, că în Mitropolia Brăilei, de și administrată de unu Archiereșu Grecu, serviciulu divin se făcea în limba română, de preoți și dascalii Români, și pe cărți române, chărăzite de Domni Români și de alte persoane române, din țera românească. Deasemenea putem deduce, că Domni Români ajutându și sprijinindu cultulu Român din Eparchia Proilaviei, prin aceea își exercitașu asupra Românilor de acolo o influență morală. În cetatea Albă este o Biserică zidită de unu Domnu Român; în Kilia se păstrează până astăzi deasupra ușii Bisericeii Sântului Nicolai o inscripțiune

(1) Turcii din Proilavă, numele vechiu al Brăilei, au făcutu Ibraila, ea cum s'ar deriva de la numele turcescu Ibraimă. Totu așa au făcutu ei cu numele românescu al orașului Smilă seú Similă, l'au schimbatu în Ismailă, nume arabu, usitată la Turci.

slavonă, din carea se vede, că ea a fost zidită de Domnul Vasilie Lupulă, la anii 1647—1648.

Mai reproducem aici în interesul Istoriei două însemnări din cărțile fostei Mitropolii a Brăilei.

La finele Mineiului românesc Maiu se spune despre arderea Galaților în timpul rescălei Grecilor de la anul 1821: „Să se sciă de cându s'a ars Galațu totu, și s'a tăiatu atâta mulțime de ómeni, până și copii au tăiatu, de Turcii acești din Brăila și din alte cetăți, 1821, Aprilu 29. „Iscălitu Nicolai aprinđetoriulu de candele.“

În altă însemnare se amintesc de Biserica *rusescă* din Brăila. După cercetările ce am făcutu am aflat că așa se numia, pe după anul 1828, Biserica Sântului Michailu din piața cea mare a orașului. S'a numit așa pentru că ea a fost prefăcută de Ruși din giamie în Biserică chreștină, în două rînduri, și înzestrată cu cele de trebuință, odată în ocupația de la 1806—1812, după care ea iarăși a devenit Moschee și a doua óră, definitiv la 1828, cându pentru totdea-una s'a alungat Turcii din Brăila. Biserica acesta s'a consacrat Sântului Michailu în onórea Principelui Michailu Pavlovici, sub a căruia conducere s'a luat cetatea Brăilei. Dintr'ântéiu serviciulu divinú în acea Biserică se sevîrșia în limba rusă, precum atestă cărțile serviciulu slavone, ce se păstrează până acum la ea.

La anul 1828, Rușii ocupând Principatele, la 18 Iuniu au luat Brăila, și prin tractatulu de pace închiatu la Andrianopole, s'a reintorsu țerii românesci tóte forterețele depe ripa stîngă a Dunării, împreună cu ținuturile lor. După aceea s'a disființat pentru

totu-dea-una și Eparchia Proilaviei, dându-se fie-care localitate la Eparchiele române, de la care ele fusese odinioară rupte. Și așa Proilavia de atunci încetându de a exista în realitate, și uitată cu totul de generația nouă a Brăilei, totuși există în memoria bătrânilor. Și eu prin aceste însemnări am dorit să o scot din totala uitare.

În fine închiăm spunerea noastră cu o dicere proverbială română, formată de la traiul Proilavilor. Acestu proverb era foarte familiar în secolul precedent. Unu Archimandritu bătrănu de 70 ani îmi spunea, că în tinerețele se, cându cine-va voia se esprime traiul unu omu independențu, indestulat, dicea: „Par că e unu Proilavă.“ Era acesta ne dă a înțelege, că Mitropolii Proilavi, sub stăpênirea turcescă, se bucură de nisce privilegii particulare, se privia ca capi și reprezentanții creștinilor din Eparchiă, dispunea de mișloce materiale nu mici, avându în administrația lor o Eparchiă de o mare întindere, nu cu puține venituri directe și indirecte.

VII. Dubăsari.

Este unu tirgușor pe malul stîng al Nistrului în Ucraina actuală. Elu era din vechime, și până astăzi, locuit de Români; până la 1716 se ținea de Eparchia de Huși. De acolo primia chirotonia, Sântul Myr, Antimise, etc.; dar de atunci s'a hotărît a fi sub ascultarea Mitropolitului Proilavă.

Pe la 1790 în Dubăsari se găsește un Proilav Kyrilu. Acesta ne dă a înțelege că Dubăsarii cel puțin în privința administrației bisericesci era centrul a

totă partea sudică dintre Bugă și Nistru până la Marea-Negră, ce nu fusese încă ocupată de Ruși până la pacea de Iași.

În anul 1794 în Dubăsari era o tipografie română, proprietate a lui Michailă Strilbițki, ce se titluia „Protoiereu ală stăpânilorū Moldovei și Valachiei și ală Besarabiei.“ Acestu titlu se vede că elū îlă căpătase de la Exarchalū Amvrosie, carele administrase Mitropoliile române între anii 1788 și 1792. Acestu Strilbițki la anul 1785, sub Mitropolitulū Gavriilū Calimachū, era tipografū și Exarchū alū Mitropoliei Moldovei. Acēsta se vede din frontesciulū Molitveniculū tipăritū în acea Mitropoliă la anul citatū, unde se dice: „S'a tipăritū de Popa Michaiū Strilbițki, și Exarchū din Mitropolia Iașului.“ Judecându după ore care date, tipografia lui Strilbițki de la Dubăsari, se pōte crede că este tipografia Mitropoliei de Iași. Popa Strilbițki era tipografū de meseriă. În cărțile tipărite de elū și stampele sūnt sculptate de dēnsulū și pōrtă numele lui. Tipografia Mitropoliei de Iași era lui incredințată. După retragerea Rușilor din Principate, peste doi ani, găsimū pe Strilbițki tipografisindū în Dubăsari; dar tot-o dată în Synodiculū Mitropoliei găsimū însemnatū, că Archiepiscopulū Amvrosie ce fusese Exarchū în Moldova în timpulū ocupațiunei ruseci, rădicându se de aici cu oștile și trecēndū în Rusia, a luatū cu sine și tipografia Mitropoliei. Dupre ore-care împregiurări se vede că acea tipografie s'a opritū în Dubăsari, împreună cu tipografulū seū Strilbițki. La Poltava reședența lui Amvrosie, nu se vede să fi fostū vre-o-dată tipografie. Acolo, în 1794, Strilbițki tipări

unŭ Ceaslovŭ românŭ dupre modelulŭ celorŭ rusesci,
„întru însuși a sa tipografiă.“

După începerea resbelului între Ruși și Turci, la
1806, Mitropolitulŭ Gavriilŭ, carele era în retragere,
pensionatŭ și pêtrecătoriulŭ la Odesa, veni la Dubăsari,
și aici așteptă până ce'î veni de la St. Peterburgŭ de-
numirea sea la Exarchatulŭ Mitropolielor din Moldova
și Țera-românescă, carea a urmatŭ la 1808.

Insemnămŭ aici, că peste Nistru, afară de Dubăsari
sunt încă și alte târguri românesci, precum: Ocna, Bal-
ta, etc., și o mulțime de sate românesci; toate coloni-
zate în deosebite timpuri cu bejenari din Moldova, ca-
rii părăsiau patria lor de groaza ciocoilor și a jafurilor
nesfirșite ce devastaŭ biata Moldovă, mai alesŭ sub
Fanarioți. Dar o mare parte din ei și acolo au datŭ
peste necazŭ, au devenitŭ Crepostnoi ai Panilorŭ Leși
și Ruși; și nu puteau nici să se întórne înapoi; ci se
svêntau de dorŭ, precum se pôte încheia din următo-
rele strofe ale unui cânticŭ popularŭ, de la Români
din Ucraina, ce l'am auzitŭ de la unŭ bătrânŭ, carele
s'a născutŭ și a copilăritŭ în locurile acele:

„De cândŭ m'amŭ rēdicatŭ
Multe țeri amŭ mai âmblatŭ.

Ca Moldova n'amŭ aflatŭ;

Ca Moldova

Și Craiova

Țară bună și blajină

De păgâni n'are hodină.

Cui îi voia să dorēscă,
Trēcă 'n țara Muschicēscă,
Să vedă, și să dorēscă;

Să'și facă casa pe malū,
Să ducă dorū cu amarū.“

Unū altū cântecū totū de acolo ni-a păstratū tradiția despre unū Vasile Cananău Sardariulū de Orcheiū, carele tainicū coînțelesū cu Tătariī, făcea prădăciunī prin Besarabia, devastândū satele și târgurile. Nime nu era în stare a'lū discoperi, fiindū că la ivélă prădaū Tătariī; și elū lua numai parte din pradă deagata. Inșă simfulū poporului l'a discoperitū și blestemulū lui ilū urmăresce pe totū-dea-una:

„Frunđă verde de chirăū
De l'arū bate Dumneđeū
Pe Vasile Cananăū!
Că de cândū s'o sărdăritū
Multū norodū o sărăcitū;
De la Nistru până 'n Prutū
A rămasū negru pămēntū.“

VIII. *Archieria titulară în Moldova.*

În Moldova, până în anulū 1819, din clerulū românū nu se rēdicaū la trēpta Archieriei alte persóne, afară de Mitropolițiī și Episcopii Eparchioți. Archieriei titulari, cu Eparchii nominali, erau numai Greci, dintre cariī unii erau Egumenii de pe la Monastirile așa numite închinare. Ca argumentū la acēsta, citămū aici un pasagiū în acestū sujetū de la Doctorulū Andreas Volfū, carele a trăitū și a scrisū pe la începutulū viacului presentū:

„Se află în Moldova câți-va Episcopi Greci, cariī pórta numai titulū, dar nu sūnt investiți cu nici o diregētorii bisericescă; căci locurile locuinței lorū de mai

înainte și Eparchiele lor în prezent sunt proprietate a Turcilor. În măgulitoare aspirațiune, că la împregiurări favorabile, aceste locuri foste orecând Episcopie, pot veni érași sub stăpênirea Grecilor, se continuă astufeliu de Episcopi, și cându móre vre-unul din ei, Patriarchul pune îndată un succesor la aceste demnități sărăcăciose. Se află în Iași câți-va Episcopi de acestia: cel de Ierapole, de Sarde, etc., cari se întrețin de Mitropoliții Moldovei, de Episcopi indigeni și de unii din boiari, cu bani și cu alte necesare, nu din obligațiune, ci numai din bine-voință. Încă obiceiuesc a se servi cu acești Episcopi la mai multe trebî spirituale, d. e. Botezurî, Cununii și înmormântări, adese-orî cu o recompensă considerabilă. (I Theil. Seit. 161—162).

Celú ántéiú Clericú Românú ce a cerutú Archieria titulară, orî mai bine nominală, a fostú Inocentie Igu-menulú de la Păpăuți, fostú Eclisiarchú alú Mitropoliei. Cândú ántéia órá. la 1819, elú a arétatú acea dorință Mitropolitulú Veniaminú, aducéndú esemplulú Egumenulú Grecú predecesorú, carele fusese Archie-reú, Mitropolitulú s'a părutú cererea așa de estravagantă, ca și cândú arú fi cerutú disnaționalizare, permisiune de a se face Grecú. Mitropolitulú nu a cedat, de câtú după ce doritoriulú de Archierie titulară a dat declarațiune înscrisú că se esclude din clerulú Bisericei Moldovei, că se numără la clerulú Patriarchiei de Antiochia, unde este închinată Monastirea sea; și că nici-o-dată nu va avea pretențiune a se înainta la vre-unulú țin Scaunele episcopale ale țerei. (Veđi declarațiunea acésta în Condica Sfântă).

La anulú 1826 s'a chirotonisitú alú doilea Archieréú

dintre Români Moldoveni: acesta este Archimandritul Varlaam Cuza Egumenul Sf. Spiridon. El se făcuse Egumen după cererea și recomandarea Mitropolitului Grec Nectarie Sardeon, ce fusese Egumen la acea Monastire, dar acum ajunsese la slăbiciune și bătă. Tot acest Mitropolit a mijlocit la Patriarchia ecodosisă pentru chirotonia lui Varlaam în Archiereu titulariu pe aceeași Mitropolie Sardeon ca și predecesorul. Acesta s'a făcut deasemenea fără bine-cuvântarea Mitropolitului Veniamin, în puterea dritului stavropigial al Monastirei Sf. Spiridon. (Condica Sfântă).

În același an se recunoște lui Meletie Burdujenu titlu de Archiereu titulariu, iarăși cu condiția de a se lepăda de drepturile de cleric pământenu, a se privi în țară ca streinu, și nici-o dată a nu aspira la vre-o Episcopie a Moldovei. (Condica Sfântă).

În cele depe urmă a cedat și Mitropolitul Veniamin, și la 1832, însuși a mijlocit ecodosisă la Patriarchia de Constantinopole pentru chirotonie în Archiereu titulariu a Archimandritului Athanasie, Eclisiarchul Mitropoliei. Reproducem aici din Condica Sântă jurnalul încheiat de Archierei Filaret Apamias și Meletie Stavropoleos la ocazia ipopsifierei acestui Archiereu:

„După trebuința ce a urmat aicea în cathedra politiei orașului Eșiv de Archiereu titularnic, fiind lipsă de Archierei, spre întimpinarea sufletescilor datorii a pravoslavnicilor creștini. Înalt Preo-sfințitul stăpân și Mitropolit a totă Moldova Kyrio Kyrio Veniamin, avându buna-voință a alege la treapta titularnicei Archierei pe Prea-cuvioșia sa Archimandritul Kyr Athanasie Eclisiarchul Sf. Mitropolii, prin arătarea și

cererea înscrisă ce a fost făcută pentru această trebuință și persoana înaltă Prea-sfinția sa la 2 a corenteii luni Augustului: a următorului an 1832, către Prea-sfințitul și a toată lumea Patriarhă Kyrio Kyrio Constandie, găsindu-se de cuviință această cerere, a fost bine-voită a trimite către Înaltă Prea-Sfinția sa Sinodicesc și Patriarhicesc iscălită Ecdosisă totuși în acestu an și luna Augustu 20, cu blagoslovenie de a chirotonisi pe numitul Archimandrită Archiereu, cu titlul Episcopiei Sevastias. Deci adunându-ne noi frații Archierei în Biserica Sf. Marelui Mucenică Georgie din Sf. Mitropolie. După canonică hotărâre, am fost chemat pe fratele Kyr Athanasie Archimandrită ca pre unu cinstit și vrednic obrazu de acestu sfânt și mare daru ce are a primi sub numele mai sus pomenitei Eparchii Sevastiasu. Căruia i s'a trecut numele în acestă Sf. Condică a Prea-sfintei Mitropolii. 1832, Septembrie 3.

(Iscăliți) Filaretu Apamiasu și Meletie Stavropoleosu.

Dar și după aceste concesiuni, în Moldova s'a păzitu cu strictetă datina, de a nu se rădica dintre Archiereii titulari la Scaunele ierarchice ale țerei.

Mitropoliții următorii Meletie și Sofronie au abuzat de acestu novism în Biserica Moldovei, înmulțindu fără trebuință numărul Archiereilor titulari, și introducându în tagma Archierei une-orii chiar și ómini nedemni de ea.

Să reproducem aici în fine, spre sciință, și unu ecdosisu patriarchicesc, ce obiceiuesce Patriarchia a da Mitropolițiilor Români, cându ei ceru bine-cuvântare de a chirotoni vre unu Episcopu titulariu. Copia este trasă de pe unul din ecdosele date în 1861 de Pa-

triarchulă Ioachimă, cătră Locotenentulă Mitropoliei de Iași D. Kesarie Sinadonă :

„Ioachimă cu mila lui Dumneșeu Archiepiscopă Constantinopolei, Romei nouă și Patriarchă Icumenică.

Iubitorule de Dumneșeu Episcope ală Sinadelor, Locoteninte ală Sântei Mitropolii Moldaviei, iubite întru Duchulă Sântă frate și conlurgisitoriu ală Smereniei noastre, Domnule Kesarie; chară theofiliei tēle și pace de la Dumneșeu. Din prețioșă scrisore a frăției tēle trimisă noi cu data din 28 a trecutei luni Noembrie, amă vădută cele ce cu socotință evsevioșă și iubitoare de Dumneșeu anunță Marei noastre Biserici a lui Christosă, adică cugetarea serioșă provenită din răposarea a patru Archierei titulari: a lui Mardarie Apamiasă, Athanasie Sevastiasă, Irinachă Diocliasă și Genadie Tripoleosă, după care se simte o mare lipsă în necesitățile duhovnicesci ale turmei evsevioșe de acolo, și în privirea căria ați cerut și ați primită încuviințarea Ministeriului bisericesc și a Pré-Inălțatului Domnă pentru a restitui pe Archiereii răposăți prin bărbați cu sciință bisericescă, cu purtare nepătată și distinși prin virtute, dintre cari ni-ați și recomandată de ună aseminea pre Prea-cuviosulă Archimandrită Domnulă (N) și ni-ați cerută a noastră bisericescă învoire de a'lu înainti la înalta demnitate a Archierei cu numele onorofică ală Sfintei Episcopii (N), renumită ore-cândă, pentru ca să servescă archieresce la trebuințele duhovnicesci întemplantore ale poporului chreștină, orthodoxă, ce se află în acea păzită de Dumneșeu Eparchiă. Vădendă decă această cerere a Theofiliei tale correspundătoare serioșci vostre îngrijiri bisericesci, pentru înlesnirea duhovnicescă a evsevioșilor chreștini, și aprobândă

zelulă vostru iubitoră de Dumnezeu și îngrijirea vrednică de laudă a Theofiliei tēle în privința acestui obiectă esențială, o amă prămită cu mulțămire și scriindă oferimă Theofiliei tēle învoirea noastră bisericăscă, ca invitândă doi seă și mai mulți din sântii Archierei locali, seă și dintre iubitorii de Dumnezeu Episcopi ai Sfintei Mitropolii Moldovei, să faci în sfințita Biserică a Mitropoliei alegerea canonică (1) cu preferința numelui a șisului Archimandrită Domnului (N) în Condica Sântă, carea se va subscrie de cătră Theofilia ta și sântii Archierei conalegători, și în oră care și vei voi, avândă conlurgisitori pe acei sântii Archierei, vei sēvērși Dumneđeésca și sfințita Mystagogiă cu tōtă orōnduēla canonică și cu invocarea și charului Prea-sântului și începătoriului sevīșirilor Duchū vei prochirisi pe alesulă candidată Domnulă (N) Archiereū și Episcopū titulariū alū renumitei óre-cândū Episcopii (N). Apoi ni vei trimite și copiă întocma de pe memoriulă (ὑπόμνημα) ce se va face, ca să se depună în Condica ecleziastică de aici a memorandelor, spre neîncetată dovă. Spre acestū scopū deci vi se și înaintesce acestū ecodosū Patriarchalū în formă de epistolă. Érá charulă lui Dumnezeu și nemărginita lui milă fie cu Theofilia ta

1861, Decembr.e 22.

Ală Constantinopolieș

În Christosū frate.

FINE.

(1) De aici se vede fórte chiar, că Patriarchia, prin *alegere canonică* nu înjelege de câtă actulă Iposifiării, care se face în séra șilei precedente consacrárei, actū ce face parte din rōnduēla chirotoniei bisericăsci.

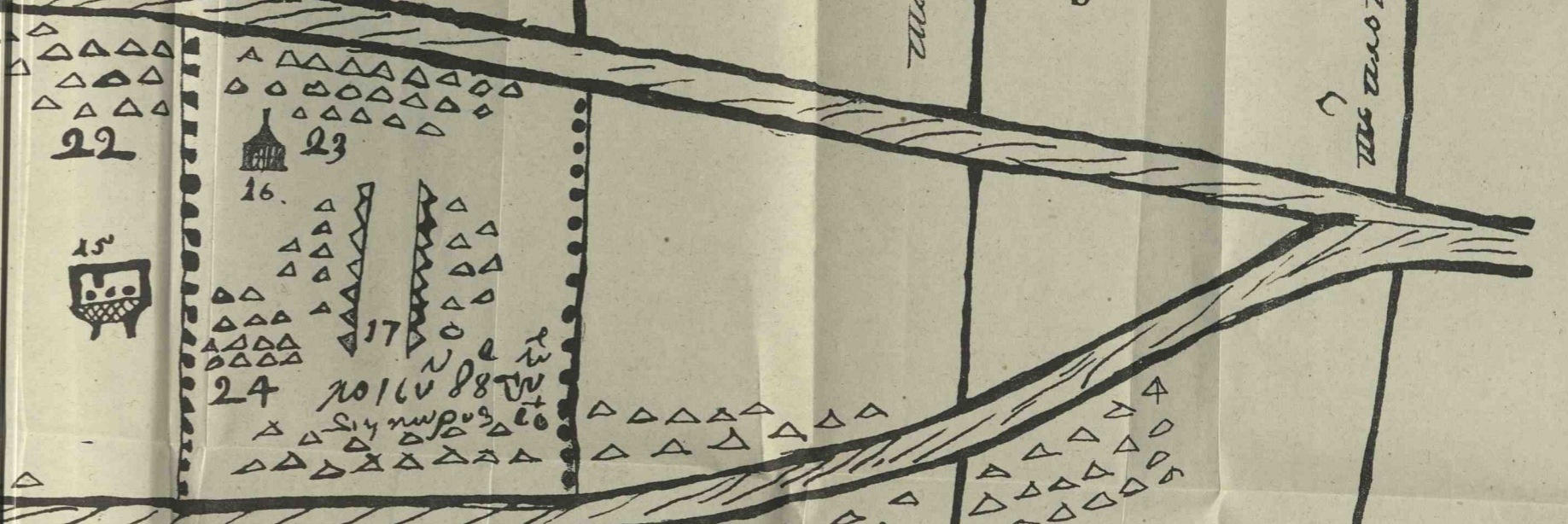
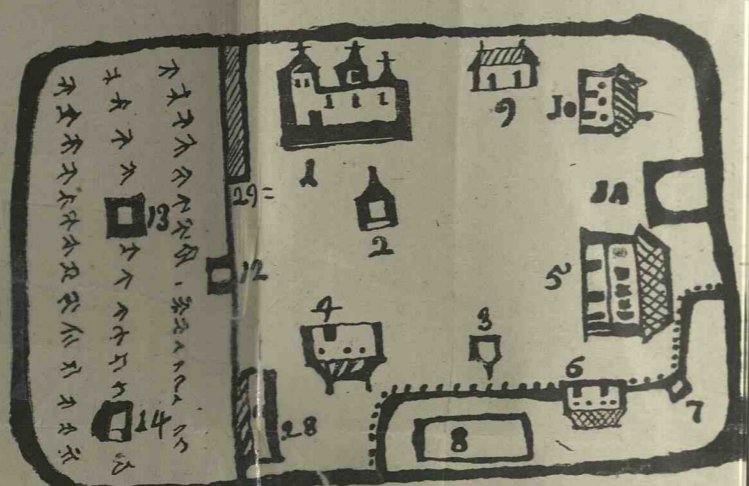
ланиторн = 18 = 110Н
 ланиторн = 19 = 110Р
 ланиторн = 20 = 1082
 ланиторн = 21 = 0100
 ланиторн = 22
 ланиторн = 23 = 0100

ланиторн = 24 = 0100
 ланиторн = 25 =
 ланиторн = 26 =
 ланиторн = 27 =

ланиторн = 25 =
 махалава оро
 махалава ало
 махалава е
 махалава

18
 19
 20
 21

ла = 1 = 0100
 ла = 2 = 0100
 ла = 3 = 0100
 ла = 4 = 0100
 ла = 5 = 0100
 ла = 6 = 0100
 ла = 7 = 0100
 ла = 8 = 0100
 ла = 9 = 0100
 ла = 10 = 0100
 ла = 11 = 0100
 ла = 12 = 0100
 ла = 13 = 0100
 ла = 14 = 0100
 ла = 15 = 0100
 ла = 16 = 0100
 ла = 17 = 0100
 ла = 18 = 0100
 ла = 19 = 0100
 ла = 20 = 0100
 ла = 21 = 0100
 ла = 22 = 0100
 ла = 23 = 0100
 ла = 24 = 0100
 ла = 25 = 0100
 ла = 26 = 0100
 ла = 27 = 0100

22
 23
 24
 25
 26
 27

талта
 нелла
 махалава
 оро
 махалава
 махалава
 махалава

TABLA

MATERIELOR COPRINSE IN CHRONICA ȘI IN APPENDICE.

INTRODUCERE.

	Pagina
Numirea și originea Hușilor	1
Hușii ca punctu strategic și reședința domnească	10
Starea generale a Hușilor în viacurile 17, și 18-le	26

AMPLOIAȚI DOMNESCII ANTICI.

Consiliul Municipal al Hușilor, și Uriadnicul	31
Vornicul de Huși	35
Părcălabul	36
Pacharnicul II-le	37
Cămănari	38
Vameșii. — Desetnicii. — Gorștinarii	39
Bezmănari. — Deșugubinari, sée Șugubinari	40
Globnicii	42
Podvodarii și Olăcarii. — Conăcarii. — Brănișterii	43
Căpitan de ținut. — Părcălab de ținut	44
Buliubașa de Huși — Turcagi-bașu-aga. Bașu-ceaușu-aga.	46
Dăbilarii. — Vel-Căpitan de Codru	47
Boeri Zlotași	49
Izbașa. — Aprodă — Copii de casă	50
Dvornic de pörtă. — Cepar și Bourari	51
Marele Vornic al țerei de jos	52
Telal-Bașa. — Ușurgii. — Vătajii-mari	53

DABILE ȘI ANGARII.

	Pagina
Zloți. Lei. Taleri. Galbină. Sulgiu. Ilișu. Untu	54
Bezmenu de ceară. Ialovițe de siliște	55-57
Branște. Care împărăteci. Ghile seu Bile	58
Șeice. Camănă	59
Bezmenu. Joldu și Podveți	60
Caș de olacu	61
Glóbe și deșugubine, seu șugubine	64
Ciobote. — Lucrul vioru domnesci	68
Ghiața. Seu și miere	69
Vama. Cepăriu	70
Dejma. Feria seu Heria	71
Rînduele. Chărtii	72
Pecetluituri, seu banii pecețiloru.	73
Fumăritulu	75
Desetina. Năpaste	76
Văcăritulu și Canița.	77
Mortasipia. Bani stégulu. Mucarelu	79
Résura	80

MONEDA ANTICA, ȘI COMERCIUL.

Ortu. Ugri jolti. Taleri. Florinți	81
Costandă. Potronici. Lei bātuți. Zloți	82
Rublă. Aspri. Tultu	83
Copeice. Șalėu. Bani. Pungă de bani	84
Lipsa de bani și starea comerțulu.	85
Mierea și Turcii	87

CHRONICA EPISCOPIEI DE HUȘI.

Infințarea Episcopiei de Huși	90
Eparch'a Episcopiei Hușilor.	96
Rangul Episcopulu de Huși în ordinea Ierarhică	100
Episcopii ce au cărmuit Eparchia Hușilor:	
I. Ioan. II. Filothei	101
III. Efrem. IV. Iosif. V. Mitrofanu I.	108

VI. Pavelu	107
VII. Mitrofanu II.	108
VIII. Georgie.	114
IX. Gedeon I.	116
X. Sava I. XI. Iorestu, XII. Theofanu.	122
XIII. Dositheiu	125
XVI. Serafimiu	126
XV. Ioan II.	131
XVI. Sofronie I.	136
XVII. Calistru.	142
XVIII. Mitrofan III.	145
XIX. Varlaamii I	148
XX. Sava II.	172
XXI. Iorestu	184
XXII. Gedeon II.	196
XXIII. Varlaamii II. XXIV Theofliu	206
XXV. Ierotheiu	214
XXVI. Inochentie	225
XXVII. Iacovu Stamate	342
XXVIII. Veniamiu Costaki	371
XXIX. Gerasim	389
XXX. Meletie I.	392
XXXI. Sofronie II. Miclescu	427
XXXII. Meletie II. Istrati	456
Tabla cronologică de Episcopi de Huși cu Doamii contemporani lor	461

APPENDICE.

Noțiuni istorice relative la istoria limbii române.	1
. relative la Chronologia	98
. archeologice, istorice, geografice, filologice	99
Episcopiele și Episcopi de Romanu și de Rădăuți	106
Eparchia Chotinului și a Kișineului	148
Eparchia Proilaviei	152
Eubăssrii	167
Archiebia titulară în Moldova	170

ERATA

Pag.	Rând.	Eratele	Corecțiunile
4	27	Hsiții	Husiții
32	13	Asésta	Acésta
48	1	anutū	anulū
49	32	nasatiă	nesatiă
54	8	amū lua	a nu lua
57	8	statū	satū
70	21	ta tîrgū	la tîrgū
—	29	ce numia	se numia
97	31—36	În locul noțiunilor date în notiță despre tîrgușorul Troianū, să se substitue următoarele: „Volfū ne spune, că pe timpul seū, Troianulū era unū satū în districtulū Covurluiulū, pe țermulū osticū alū Prutulū, nu de parte de Galați (I Theil, seit. 76). După cercetările făcute amū aflatū, că acestū tîrgușor, seū satū, era situatū lângă șantulū Troianū, unde acesta dă în valea Prutulū, între satele Vadulū-lui-Isacū și Colibașilū. Pe locul vechiulū Troianū astăzi este țerina Colibașilorū. Tradiția spune, că satulū Troianū s'a spartū de reulū Tătarilorū.	
115	32	nodulū	Synodulū
117	25	oicile	civile
119	20	cu dênșii	cu nușii
144	23	polconulū	poconulū

Pag.	Rând.	Eratele	Corecțiunile
153	12	su Sanda	cu Sanda
177	8	gorștina de ai	gorștina de oi
—	11	oi goștini	ai goștini
211	27	nedisciplicate	nedisciplinate
224	18	cuprime	cuprinsu
269	22	ni	noi
302	32	Letila	Letop. t. III.
333	17—19	În locu de cuvintele: „Și că nu i a fostu de nici unu folosu și aceea, că mai ascunsese într'unu locu tăinuitu vro-câteva sute de suveranii de auru:“ să se citească: „Și nu i ar fi fostu de nici unu folosu și aceea, decă ar fi fostu ascunsu în vre-unu locu tăinuitu vre-o câte-va sute de suveranii de auru.“	
357	27	Iacov	Iacovū
382	16	prăjnă	prăjină
405	31	mai pusū	maū pusū
412	4	ș eargă	și mergū
438	21	o asemisea	o asemenea
442	27	ținuale	ținutale

APPENDICE.

7	6	Slanislavu	Stanislavū
20	26	Cărăbuțu	Cărăbățū
34	20	МѢЦЕМЕСЕЦИ	МѢЦЕМЕСЕЦИ
35	20	ѡу	ouѡ
46	20	ce daū	se daū
67	15	ПОДОБА	ПОДОБА
89—90		Fragmentulū din liturgia lui Dositheiu din erore este reprodușu cu cirilicā; de aceea ortografia nu corespunde epochei.	

